
SAKSES
DANESAGA

III—IV
BORGERKRIGE
OG VALDEMARS TID

Lærstolen i
Middelalder-arkæologi
ved
Århus Universitet

Suet hieū aulpicatur herculee uirtutis
 exemplo monstrorum nisi, obstaturus
 Intra gothia cum decurba^{re} dorum obuior^{re} gra^u
 caprinis tergibus amictus incedet ac ua^l
 rius ferarū pellibus cur coactus^{ozrificūq; dexte} gigaure^{ramen}
 al humiliter^{ab rino} exuuias ipam gro siluestre^{exis}
 fore latices cum paucis ad modū pedis
 sequit^{ancillio} lauando gracia perentem equo ob
 uia habuit. Quetam insoliti cultus^{ni arno}
 horre muliebriter^{trica} mota succussis
 freas^{maxima e melonem crepidione fplamū. aru ac uocis. lora} patrio carmine liccepit^{uarepda}
 C. Conspicor inuisū regi uenisse gigaureo
 Et gressū medias obtenebrare uias
 Aut oculis fallor nā regmine sepe fer mo.
 Contigit audaces deluuisse uiros^{flame fugnaes deluuisse uiros}

En Side af det i Angers fundne Brudstykke af et Haandskrift af Saksnes Danesaga.

SAKSES DANESAGA

SVENSØNNERNES OG BORGERKRIGENES TID
(1076—1157)

OVERSAT
AF
JØRGEN OLRIK

MED INDLEDNING OM SAKSE OG HANS VÆRK

MED KORT OG BILLEDER

VED UDVALGET FOR FOLKEOPLYSNINGS FREMME

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

1908 stolen i
Middelalder-arkæologi
ved
Aarhus Universitet

*»Folkelesning« Nr. 283, Aargang 1908.
Pris 2 Kr. 50 Øre.*

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR).

INDLEDNING

Ved Udarbejdelsen af denne Indledning er især nyttel
A. D. Jørgensen, Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen
(Kbh. 1871), Rosenberg, Nordboernes Aandsliv II (Kbh. 1880),
Axel Olrik, Sakses Oldhistorie (Kbh. 1892—4), samt C. Paludan-
Müller, Bidrag til Kritik af Saxos Historieværk (Hist. Tidsskr.
4. R. V); dog afviger jeg en Del fra den sidstnævnte Forskers
Anskuelse. — Derimod var nærværende Indledning skrevet, inden
Vilh. Andersens »Tider og Typer« 1 udkom.

Skrivende Klerk fra 12. Aarh.

Sakse og hans Danesaga.

Naar vi Danske skal nævne den ypperste Frugt af vort Fædrelands Aandsliv i Middelalderen, da falder Saksess Navn os naturligt paa Læberne. Intel andet dansk middelalderligt Skrift kan i Omfang eller Indhold jævnstilles med det folkelige Mindesmærke, som han har rejst sine Landsmænd;

og hans Værks Storhed vil især falde i Øjnene, naar man sammenstiller hans Fylde og Rigdom med de spredte Tilløb hos hans Forgængere og med den aandelige Armod hos hans Efterfølgere paa Historiens Omraade. Saaledes er hans »Danesaga« et mærkeligt, ja enestaaende Vidnesbyrd om det store folkelige Opsving, Valdemarstiden bragte, mærkeligt ikke mindst ved den dybe og varme Kærlighed til Folk og Fædreland, der aander en i Møde fra hvert et Blad i Bogen, og som er den egentlige Drivkraft for hans Arbejde: det er ham en Hjærtesag at redde Danernes Daad fra Glemsel og sætte sit eget Land et Æreminde, der fuldt ud kan maale sig med andre Folks. Saksess Værk er himmelhøjt hævet over tør Aarvogssnak og sødlig Legendestil; ej heller stiller han sin Lærdom skabaglig til Skue; men han tumler det fremmede Sprog med fuldendt Mesterskab

og fortæller levende og anskueligt om hver en dansk Daad, han finder værd at mindes, den være øvet i Oldtiden eller i hans egne Dage. Saaledes bliver hans Værk et udtømmeligt Skatkammer af Folkets Minder; han øser med begge Hænder af den fyldige mundtlige Overlevering fra Oldtiden, som endnu da levede paa Folkets Tunge; og for den senere Tids Vedkommende havde han den Lykke at kunne raadspørge den Mand, der bedst af alle var i Stand til at fortælle ham alt hvad han ønskede at vide, fordi han baade sad inde med rige Slægtminder fra en svunden Old og selv mere end nogen anden var Skaber af sin egen Tids Historie: hans Herre og Mester, Ærkebiskop Absalon.

Om Saksess ydre Kaar véd vi egentlig ikke stort andet end at han var Absalons *Klerk* (Haandskriver, Sekretær, hvis Hovedarbejde var at affatte og udfærdige Ærkebispens Breve); men det var jo ogsaa dette, der blev af afgørende Betydning for hans Livs Værk. I den omtrent 1340 affattede »jydske Krønike«, der hovedsagelig er et Uddrag af Saksess Værk, kaldes han »en ypperlig Sprogmand (Grammaticus), Sællandsfar af Byrd«; denne sidste Opgivelse er uden Tvivl rigtig, og det kaster nyt Lys over Saksess nære Forhold til Absalon, at de var Landsmænd ogsaa i snævrere Forstand og begge stammede fra den Del af Danmark, hvor Valdemars-tidens folkelige Opsving især havde sin Rod. Han maa have tilhørt en anset Æt; selv meddeler han i Fortalen til sit Værk, at baade hans Fader og hans Farfader har tjent i Kongens Gaard som Valdemar den stores Mænd (Hærmænd). Han maa saaledes antages født omkring Midten af det 12. Aarhundrede eller lidt senere, og er rimeligvis allerede som ung

Mand traadt i Ærkebisp Absalons Tjeneste; dog har han vistnok forinden studeret ved et udenlandsk Universitet, maaske i Paris ligesom Absalon selv; i al Fald forekommer henimod Aar 1200 en Magister Sakse som Vitterlighedsvidne ved en Stadfæstelse af Sorø Klosters Stiftelsesbrev, og han er rimeligvis den samme som vor Historieskriver. Det er ikke usandsynligt, at han som Absalons Klerk har deltaget i nogle Vendertog; selv fortæller han intet herom, men naar hans ældre samtidige, Historieskriveren Sven Aggesøn, kalder ham sin Stalbroder (*contubernalis*), ligger der maaske heri, at de begge har tjent Kongen i Leding og været paa Togt sammen¹⁾. Sven har, som vi véd af hans Krønike, set Absalon jævne Julin med Jorden (1184), samt været Øjenvidne til Hertug Bugislavs Hylding af Kong Knud om Bord paa den danske Flaade i de pommerske Farvande (1185); og det synes ikke urimeligt at antage, at Sakse ogsaa har været med paa nogle af de Tog, der førte til Pommerns Erobring.

Omtrent ved denne Tid maa Absalon have udsat sin lærde og fædrelandssindede Haandskriver til at føre hans egen rige Viden om Folkets og Landets Fortid i Pennen og forfatte et større historisk Værk om »Danernes Id« (*gesta Danorum*) i svundne Tider; og det er saa heldigt, at vi med Bestemthed kan sige, hvad for et Afsnit af Danmarks Historie han først gik i Lag med at fortælle Sakse; ti dennes nærmeste Forgænger og Aandsfrænde, Sven Aggesøn, hvis kortfattede Danmarkshistorie saa Lyset i Aarene nærmest efter 1185, udtaler sig i dette Skrift saa-

¹⁾ Dog er der en Mulighed for, at Ordet ikke betyder andet end *Omgangsvæn* el. lign.

ledes: »Siden kom Sven (Estridson) atter til Magten og stod i Fred for Landets Styre. Ham har Landalmuen givet Navn af Kongefader, fordi han havde en stor og talrig Sonneslok, hvoraf fem paa Rad bar Kongekronen. Disses Id har jeg holdt det for overflødigt at gennemgaa helt og fuldt, for at ikke Lærerne skal blive lede og kede af at faa det samme fortalt flere Gange; ti alle deres Værker har min Stalbroder Sakse foresat sig at give en udførligere og finere udarbejdet Fremstilling af, og hans Hjemmelsmand er den højædle Ærkebiskop Absalon.«

Svens Ord viser os, at Sakse allerede da har været kendt for sit Mesterskab i at tumle det latinske Sprog; og dette har sikkert været en meget væsentlig Grund for Absalon til at vælge netop *ham* til sin Historieskriver; ti vi ser af Saksens Fortale, at Absalons Ønsker gik ud paa intet mindre end at tilvejebringe et dansk historisk Værk, der fuldt ud kunde staa Maal med Udlandets og bringe Bud til de fjerneste Egne om Danefolkets store Minder. Men det er bedst at give Sakse selv Ordet: »Efterdi andre Folk har for Skik at sætte en Ære i navnkundig Id og frydes ved Fædrenes Minde, saa kunde Danernes Ærkebiskop Absalon ikke udholde, at vort Fædreland, for hvis Hæder hans Hjærte altid brændte, skulde savne sliig Navnkundighed og herligt Eftermæle; og da ingen andre vilde paatage sig det Stykke Arbejde, paanødte han mig, den ringeste af hans Mænd, at skrive en Bog om Danernes Id, og bad og bød mig saa længe, til han fik mig til at tage mig et Arbejde paa, der langt oversteg mine svage Ævner. Hvo skulde nemlig ellers skrive om al den Id der er øvet i Danmark? Ret længe siden er det ikke at Landet er optaget i den hellige almindelige Kir-

kes Skød; og før den Tid laa Folket i Dvale og kendte lige lidt til Troen og til Latinen. Siden, da Kirketjenesten kom her til Landet, var man lige saa dvask som man før var dum; saa havde man før syndet af Uvidenhed, gjorde man det nu af Dovenskab. Dette er Aarsagen til, at jeg — saa ringe jeg end er — ikke har sat mig op mod hans Bud, men hellere valgt at anspænde mig over Ævne, hvor lidet jeg end mægtede at løfte slig Byrde; ti naar Naboerne havde deres Glæde af at mindes svunden Id, saa skulde vort Folks gamle Navn og Ry dog nødigt gaa i Glemme, i Steden for at optegnes og staa som et Mindesmærke over os. Derfor er det at jeg har set mig nødt til at løfte den Byrde, som mine skrivende Formænd har ladet ligge, og læsse den paa mine uøvede Skuldre: jeg turde ikke lade hans Ord uænslet, men adlød hans Bud og vovede mere end jeg kunde vinde; og indgød mine svage Ævner mig Mistro, saa trøstede jeg mig med, at saa stor en Mand havde sat mig til Arbejdet.«

Sven Aggesøns ovenfor anførte Ord oplyser os med ret stor Sikkerhed om, at Afsnittet om Svensønnerne (den sidste Halvdel af 11., samt 12. og 13. Bog) er den ældste Del af Saksens Værk, og at han allerede her aldeles overvejende bygger paa Absalons Meddelelser, der uden Tvivl væsentlig har været øste af den rige Slægtoverlevering, som denne har siddet inde med (Absalons egne Minder kommer jo endnu ikke i Betragtning for dette Tidsrums Vedkommende). Lige saa sikkert som vi kan slaa dette fast, lige saa vaklende staar vi, naar det gælder at udfinde Aarsagen til at Absalon har ønsket at begynde sin Danmarkshistorie netop her. Rimeligvis har han haft for Øje, at den bremiske Historieskriver Adam,

der i 1070'erne affattede et betydningsfuldt Værk om de hamborgske Ærkebispers Historie, havde behandlet de ældre kristne Kongers Tid ret udførligt; Adams Værk var almindelig kendt og brugt i danske kirkelige Kredse, og det har vel forekommet Absalon usandsynligt, at man kunde gøre det bedre end den lærde Bremerklerk. At han foreløbig ogsaa lod de egentlige Oldsagn ligge, kan have haft sin Grund i at han vidste, at Sven Aggesøn var godt i Gang med at optegne de hedenske Kongers Storværker. Men tillige har han maaske haft en vis Følelse af, at Danmarks nyere politiske Historie først ret begyndte med Svensønnernes rigt bevægede Tidsalder, da nye Strømninger paa alle Omraader gjorde sig gældende i Folket, og navnlig Isoretinget traadte frem som et nyt Udtryk for Rigets Enhed ved Siden af Kongemagten. I hvert Fald synes Valdemars-tidens *samlede* Overlevering om Danmarks Historie — den Overlevering, hvis røde Traad er *Rigets* vekslende Skæbne — ikke at gaa længere tilbage i Tiden end til Kongevalget efter Sven Estridsøns Død.

Dette Afsnit kan Sakse vel næppe have været særdeles længe om at udarbejde; og da han saa var naaet til Nils's Død, og Forsøget havde vist sig at falde heldigt ud — navnlig den trettende Bog er baade fra Formens og Indholdets Side noget af det bedste i hele Værket — er Fortsættelsen fulgt saa at sige af sig selv: Nils's Drab var jo kun en Mærkepæl i de indre Fejders Historie, men betegnede ingen endelig Afgørelse. Med Liv og Lyst tog da Sakse fat paa fjortende Bog og fortalte først om Erik Emunes og Erik Lams Styre, for dernæst at give en udførlig og ypperlig Fremstilling af Brydningerne mellem Sven, Knud og Valdemar: her be-

gyndte jo allerede Absalons egne Minder at gøre sig gældende, og havde han end ikke selv spillet nogen stor Rolle i disse Kampe, saa sad han dog som Valdemars bedste Ven inde med en ene-staaende Viden om alt hvad der var sket. Hele dette Afsnit hører da ogsaa ved sin paa én Gang livfulde og velordnede Fortælling til de ypperste Dele af Værket.

Da Sakse — sikkert efter adskillige Aars Arbejde — var naaet frem til Slaget paa Grædhede, stod han og hans Hjemmelsmand overfor en ny og vanskeligere Opgave end hvad de hidtil havde været i Lag med: nu gjaldt det ikke længere om at fortælle de svundne Tidens Tildragelser, som man havde noget paa Afstand og derfor bedre kunde overskue i Sammenhæng, men om at skildre Samtidens Historie — den Absalon i saa stort Omfang havde præget med sin Personlighed. Hvornaar Sakse er gaaet i Gang med at skildre Absalons eget Livsværk (og da især hans utrættelige Kampe med Venderne), er ikke let at afgøre; snarest har det været mellem 1190 og 1195. I hvert Fald er det sandsynligt, at Absalon ud af sine egne Erindringer forsynede Sakse med et saa overvældende Stof, at han næppe kan have arbejdet sig helt igennem det inden sin Herres og Mesters Død, der indtraf den 21. Marts 1201¹⁾. Det kan derfor ikke synes underligt, at

¹⁾ Saa overvældet er Sakse blevet af det nye omfattende Stof, at han helt har glemt den Inddeling i Boger, som han havde begyndt, og først er kommet i Tanke om at sætte Skel, da han var naaet til Absalons Valg til Ærkebisp (1177). Følgen er blevet, at den fjortende Bog er kommet til at omfatte Tiden lige fra 1134 til 1177 og saaledes er svulmet op til et urimeligt Omfang, næsten en Fjerdedel af hele Værket. Femtende og

dette nye omfangsrige Afsnit af Saksess Værk — halvanden Gang saa stort som alt hvad han hidtil havde skrevet — med alle sine glimrende Enkelt-skildringer, der fører Datidens Hærmændsliv og navnlig Absalons Helteskikkelse saa lyslevende frem for vore Øjne, dog som Helhed ikke er fuldt saa afrundet og fastbygget som det foregaaende, men i det hele er noget ujævnt skrevet. Vel hidrører en Del af disse Mangler sikkert fra at det aldeles overvejende er Absalons egne personlige Minder, som Sakse har ført i Pennen; ti Absalon har — som alle Mennesker plejer — blandet stort og smaal sammen i sin Erindring og næppe alle Vegne overholdt den rigtige Rækkefølge, ligesom hans Hukommelse sagtens ikke har været aldeles ufejlbar — han var jo paa den Tid en gammel Mand, op imod de 70 Aar; men nogle af Saksess Fejl, især i Tidsfølgen, er dog saa paafaldende, at man umulig kan tænke sig, at de stammer fra Absalon selv, men maa antage, at de skyldes Saksess urigtige Anbringelse af enkelte Stykker i Teksten¹⁾.

sekstende Bog, der slutter hans Historie, er derimod atter af rimelig Størrelse.

¹⁾ Navnlige er et helt Aars Tildragelser (bl. a. et Tog mod Stettin og et vendisk Overfald paa de syddanske Oer sent om Høsten) anbragte paa en aldeles urigtig Plads; de hører hjemme i Aar 1175 (eller maaske 1176), men skulde efter deres Plads i Saksess Tekst have fundet Sted 1170 eller 1171. Dette i Forbindelse med den Jagttagelse, at Sakse saa godt som intet véd at fortælle om Aarene 1172—74, har ledet A. D. Jørgensen (Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen) til den Antagelse, at Absalons oprindelige Plan kun var at fore Danmarks Historie ned til 1170, og at alt hvad der omhandler Tiden efter dette Aar, er Saksess

Hvorom alting er, saa førte Sakse sin Historie lige saa langt ned i Tiden, som hans Formand Sven Aggesøn havde gjort, men heller ikke længere; med den afgørende Sejr over Venderne 1184—85 var Absalons egentlige Størværk som Helt og Statsmand jo ogsaa til Ende, og han helligede sig fra den Tid mere til rent kirkeligt Arbejde; men denne Side af hans Virksomhed synes Sakse — underligt nok — at have staaet noget fjernt; i hvert Fald har den kun sat yderst svage Spor i hans Værk.

Hvor stort et Skel Absalons Død har sat i Saksens Liv og Kaar, véd vi intet om; i hans Testamente hedder det blot: »Sin Klerk Sakse havde han laant halvtredje Mark Sølv; dem skænkede han ham; Sakse skulde give de to Bøger, han havde laant ham, tilbage til Sorø Kloster.« En yngre Overlevering vil vide, at Sakse var Provst i Roskilde; men den er ikke godt afhjemlet og beror sandsynligvis paa en Forveksling af vor Historieskriver med en ældre samtidig af samme Navn, der virkelig havde ovennævnte Embede inde. Han kan næppe heller antages at være den samme som den Lundekannik Sakse, der nævnes i et af Absalons Breve. — Hvorom alting er, saa maa Sakse, der hørte til en anset Æt, økonomisk set have været saa uafhængig, at Ærkebispens Død ikke i saa Henseende var af afgørende Betydning for ham; og han tabte da heller ikke

eget Værk og skrevet til allersidst (efter Oldhistorien). Dette er dog næppe sandsynligt; men at der er et vist Skel i Saksens Arbejde paa dette Sted, er sikkert rigtigt set; og dette maa da snarest forklare ved at Absalon er død, inden Sakse har naaet at give Værkets sidste Afsnit dets endelige Form, saa denne har savnet Ærkebispens Vejledning ved Sammenarbejdelsen af sine løse Optegnelser til et afrundet Hele.

14

Modet paa at fortsætte sit Arbejde; ti den første og større Halvdel af hans Værk, omfattende hele Oldhistorien (1.-8. Bog), er vistnok overvejende udarbejdet efter Ærkebispens Død, om man end maa antage, at det er Absalon selv, der har tilskyndet Sakse til ogsaa at tage denne store Opgave op, da han saa, hvor godt hans Arbejde gik fra Haanden, saa han rimeligvis har været i fuld Gang dermed allerede inden Ærkebispens Død. Begge gik de ud fra den Forudsætning — der i det hele deltes af deres Samtid — at de gamle Frøsagn om Oldtids Konger og Helte var fuld og fast historisk Sandhed; og ud fra denne Tro anvendte da Sakse sine Manddomsaar til ihærdig Indsamling og Genfortælling af alle de Oldsagn han kunde opspore, og til kunstfuld Omdigtning paa latinske Versemaal af alle de Kvad og Sange der kom ham for Øre. Sit omfangsrige Sagnstof øste han ej alene af danske Kilder, men nyttede tillige i stor Udstrækning norske Heltesagaer, som han antog for at stamme fra islandske Sagamænd; og han opnaaede da ogsaa at samle en saa bugnende Fylde af Oldsagn, som der næppe findes i noget andet enkelt Værk. Men dette store Oversættelses- og Omdigtningsarbejde maa sikkert have taget ham saa lang Tid, at han begyndte at blive en gammel Mand, da han omsider fik ført sit Værk ned til Kristendommens Indførelse og den egentlige historiske Tids Dæmring. Heri maa vi da søge Aarsagen til, at netop det Afsnit, der skulde danne Overgangen og Bindeleddet mellem den rige Sagnskat og hans forlængst udarbejdede Skildring af Svensønnernes Historie, er det allersvageste i hele Værket; det vrimler af grove historiske Fejl, der i al Fald for en stor Del stammer fra mangelfuld

Udnyttelse af ældre skrevne Kilder — selv saadanne, som man skulde antage maatte have staaet til Saksens Raadighed; og naar desuagtet denne Del af Værket langtfra er uden historisk Værd, beror det nærmest paa, at Sakse ogsaa i dette Afsnit har indflettet adskillige ypperlige Folkesagn. — Ogsaa Fortalen hører til de senest skrevne Stykker¹⁾; i denne tilegner han Absalons fromme og høj lærde Efterfølger, Ærkebiskop Anders Sunesøn, sit Værk, og beder dernæst Valdemar Sejr skænke det sin kongelige Naade; og da han taler om, at Kongen har lagt Elbens skiftende Vande under sit Herredømme, kan Fortalen næppe være skrevet før efter Aar 1216, da Valdemar gik over den islagte Elbflod og indtog en stor Del af Landet paa dens Sydside²⁾. — Naar Sakse er død, vides ikke; men han maa allerede da have været en gammel Mand, og vi fejler derfor næppe meget ved at sætte hans Død til Tiden om 1220—25. Om han har naaet at give sit Værk det sidste Gennemsyn og aflevere det til en af de Mænd, det er tilegnet, er et stort Spørgsmaal; det synes ikke at have været kendt herhjemme før i 13. Aarhundredes Slutning, da den unavngivne Forfatter af den saakaldte »sællandske Aarvog« indflettede enkelte Stykker af Saksens Danmarkshistorie i sit Arbejde. Halvhundrede Aar senere, kort efter Aar 1340, gav den ukendte Forfatter af den saa-

¹⁾ Dog bør maaske herfra undtages den topografiske Redegørelse for Nordens forskellige Egne, der udgør dens sidste Halvdel, og som synes skrevet som en Art Indledning til Oldhistorien.

²⁾ Dog havde Valdemar allerede 1208 gjort et mindre Tog over Elben.

kaldte »jydske Kronike« et meget fyldigt Udtag af Saksess Værk; det vandt stor Udbredelse, men stødte vist netop derved noget i Lyset for det originale Arbejde. — Først under Indflydelse af Renaissanceens humanistiske Dannelse lærte man atter at holde Saksess Storværk i tilbørlig Ære; og under sit Studieophold i Paris tog den skriftlærde og fædrelandssindede Kristjern Pedersen sig for at redde den uerstattelige nationale Skat fra Undergang og udgive den i Trykken. Vel havde han ondt ved at skaffe sig et fuldstændigt Eksemplar hjemme fra Danmark; men det lykkedes ham dog, og ved hans Udgave (Paris 1514) var Saksess Værk sikret for Efterverdenen¹⁾.

Saksess Stil og Fortællemaade er ordrig og malende, ofte lyrisk og svulmende. Han ejer ikke de islandske Sagamænds sikre Herredømme over Stoffet eller deres overlegne Fremstillingskunst; ej heller stiller han sig med roligt Overblik udenfor sit Æmne; nej, han lever og aander i den skildrede Daad og giver idelig sin Glæde og sin Harme Luft i Ord; ofte afbryder han ogsaa Fortællingens Gang og

¹⁾ Kristjern Pedersens Udgave er i Virkeligheden saa godt som vor eneste Kilde for Saksess Tekst; ti af Haandskrifter findes kun nogle ubetydelige Stumper bevarede. Mærkeligt blandt disse er fire i Angers i Frankrig fundne Blade (nu paa det kongelige Bibliotek i København), der især frembyder Interesse ved at Teksten er rettet og forbedret mange Steder, og ved at disse Rettelser og Tilføjelser til Dels genfindes i Kristjern Pedersens Tekst. Man kunde da med en vis Grund antage, at man her havde Saksess eget Udkast for sig; og fra Skriftens Side er der intet i Vejen herfor; dog er den Mulighed næppe helt udelukket, at Haandskriftet i tidlig Tid er blevet brugt til Øvelser i latinsk Stil.

vender sig direkte til Læseren for at udrede Bevæggrunden til denne eller hin Handling eller for at uddrage en gavnlig Lære af det fortalte. Dette hans Hang til at forklare alt giver sig ikke altid lige heldige Udslag; saaledes har han ofte den Uvane at give en omstændelig Tydning af hvad der tilsigtes med denne eller hin Ytring, selv om dens Spids (Pointe) er nok saa umiddelbart indlysende. — Sakse har udpræget Sans for sproglig Velklang; han bruger saaledes meget ofte Bogstavrim, især i Ordsprog og andre Fyndord, som han i stort Omfang ynder at anvende; og i del hele giver han ofte sin Prosa et vist rytmisk Sving, selvfølgelig især paa saadanne Steder, hvor han ønsker at slaa dybere Strænge an hos Læseren. Navnlig bygger han ofte sine Sætninger paa den Maade, at han med Forkærlighed opsøger saadanne Ord og Udtryk, der egner sig til at sidestilles eller modsættes hverandre, og grupperer dem i kunstfærdigt udarbejdede og indbyrdes ligeligt afvejede Led¹⁾. Al denne Sirlighed i Stilen falder unægtelig stundom noget søgt; og man kan næppe helt frikende Sakse for, at han har ladet sig friste af sin enestaaende Færdighed i det latinske Sprog til at lege lidt med Ordene og jage efter Aandrigheder; særlig har han den Uvane at hobe en urimelig Mængde Ord af beslægtet Betydning (Synonymer) op paa et enkelt Sted og blive ved med at variere den samme Tanke baade tre og

¹⁾ Prover herpaa vil findes paa næsten hver eneste Side i den følgende Oversættelse. — Slige indbyrdes modstillede Vendinger (Antiteser) i Saksens Tekst er ofte aldeles symmetrisk byggede, saa de bestaar af lige mange og lige lange Ord, ofte med en halv Rimklang.

fire Gange¹⁾. Dog maa det til hans Forsvar siges, at dette Forhold mulig for en Del har sin Aarsag i, at han ved Udarbejdelsen af Kladden har nedskrevet en Række forskellige Udtryk for én og samme Tanke, for saa senere at udvælge det der syntes ham mest træffende, men ikke har faaet Tid til at gennemarbejde Værket inden sin Død²⁾. Ogsaa tjener det til hans Undskyldning, at de latinske Forfattere fra den romerske Litteraturs Sølvalder (første og andet Aarhundrede e. Kr.), som han især tog til Forbillede, og da navnlig Historieskriveren Valerius Maximus, ofte forfalder til en lignende søgt og skruet Stil som den der sine Steder skæmmer Saksess Værk. — I det hele er Sakse saa hjærglagen af den klassiske Litteraturs Fylde og Skønhed, at hans romerske Forbilleder ikke blot præger hans Stil, men gennemsyrrer hele hans Ordvalg og trænger de særlig kirkelige Tanker og Udtryk, der skulde synes at ligge ham nær som Klerk, helt hen i Baggrunden; i Sammenligning med andre middelalderlige Forfatters flittige Brug af Skriftsteder er det saaledes aldeles paafaldende, hvor faa Spor Bibelen og dens ejendommelige Udtryksmaade har sat i hans Værk.

Man har stundom bebrejdet Sakse, at han ikke skrev sit Værk paa Modersmaalet og saaledes gjorde det tilgængeligt for langt videre Kredse af Folket; men denne Tanke var sikkert baade ham og

¹⁾ Disse Mangler gør sig iøvrigt mindst gældende i det egentlige Absalonsparti; her har Stoffets Rigdom været saa stor, at han ikke ret har haft Tid til at anvende hele sin Ordfylde.

²⁾ Hvis de ovenfor S. 16 omtalte Blade fra Angers er Saksess eget Haandskrift, har man her et tydeligt Fingerpeg i denne Retning.

hans Samtid i det hele aldeles fremmed: Danmark var jo det af Nordens Lande, der stod i livligst Forbindelse med Datidens almene kirkelige og litterære Kultur; og man kan af Saksens Fortale se, at det aldeles ikke er faldet ham ind, at man kunde skrive Historie uden paa Romerkirkens Maal; det hedder nemlig her om de hedenske Forfædre: »Hvad kunde dog ikke Mænd af saadant Snille have drevet det til i Historieskrivning, om de blot havde været Latinen nægtlige, aldenstund de selv uden Kendskab til Romermaalet havde en saadan Trang til at efterlade sig Minder om deres Daad, at de ristede dem ind i Sten og store Heller i Mangel af rigtige Bøger.« Og om Uffe hedder det: »Saa lidet véd jeg at fortælle om hans senere Id, fordi Savnet af Skrifter har røvet vort Folks store Mænd deres navnkundige Eftermæle. Men havde Lykken været os saa god, at den latinske Tunge i tidligere Tid havde været kendt her til Lands, da havde vi nu haft utallige Bøger om dansk Daad mellem Hænder.« Endelig maa man ikke overse, at hvad Sakse især har for Øje er at udbrede Danernes Navn og Ry blandt fremmede og vise dem, at hans Fædreland ikke staar tilbage i store Minder¹⁾; men for at naa et saadant Maal var han aldeles nødt til at skrive paa Datidens Fællessprog og ikke paa sit Modersmaal. Saaledes er Saksens Brug af Romersproget kun et naturligt Udslag af den stærke Brydning mellem hjemlig folkelig og almeneuropæisk kirkelig Kultur, som han selv og hans Land stod midt i; det var da ogsaa det Sprog, som alle hans Forgængere og alle hans Efterfølgere skrev; og det bør næppe paavirke vor

¹⁾ Se hans egne Ord i Fortalen, oversatte ovenfor S. 8—9.

Dom over ham og hans Værk, at der paa Island (og til Dels i Norge) — under helt andre Forudsætninger og Vilkaar — netop da spirede en frodig Historieskrivning paa Folkesproget.

Paa et andet Omraade maa man derimod erkende de bedste islandske Saganuends, og da navnlig Snorres, store Fortrin fremfor Sakse: han mangler Snorres Ævne til at vælge og vrage mellem de indbyrdes afvigende Kilders Udsagn og staar i det hele ret ukritisk overfor sit Stof, saa han f. Eks. uden videre kan tage norske Æventyrsagaer til Indtægt for Danmarks Historie; og medens Tidsregningen hos Islændingene er højt udviklet, har Sakse ikke et eneste Aarstal¹⁾. — Men naar det er saa, at Sakse i det hele blindt følger sine Hjemmelsmænds Udsagn, kan man kun glædes ved, at hans Hovedkilde var en saa fremragende Mand som Absalon; og netop fordi Sakse har haft saa ubetinget Tillid til hans Ord, kan man være vis paa, at han har gengivet dem saa nøje han kunde; han siger det selv i sin Fortale: »Fuldt saa meget (som efter Islændingene) har jeg taget efter Absalons Frasagn, og har trolig stræbt nøje at nemme og flittig at optegne baade alt hvad han selv har øvet, og hvad han har fortalt mig om andres Id; ja hvert et oplysende Ord af den ærværdige Mands Mund har jeg holdt i Hævd som en himmelsk Visdom«. Saaledes er Sakses Fremstilling et tro Spejl af Absalons Syn

¹⁾ De i Randen tilføjede Aarstal maa derfor alle staa for Oversætterens egen Regning; de er langt fra alle lige sikre, især paa saadanne Steder, hvor Sakse er vor eneste Kilde, og hvor man derfor maa slutte sig til Aarstallet ud fra hans egne omtrentlige og unojagtige Tidsangivelser.

paa Danmarks Historie — i al Fald for hele det Afsnit, som her er oversat, og som aldeles overvejende er bygget paa den store Ærkebiskops Meddelelser; og dette Fortrin er saa stort, at det langt opvejer alle de Fejl, han kan have som Historie-skriver.

Hvad Sakse skildrer i sit Værk, er væsentlig de ydre Tildragelser; kun yderst sjældent søger han at tegne et samlet Karakterbillede (se dog hans Skildring af Erik Egode S. 82 ff.); og det ligger ham i det hele ret fjernt at gøre Rede for indre Samfundsforhold eller Tilstande, undtagen hvor disse griber afgjort ind i Begivenhedernes Gang. Underligt nok mærkes dette især i Absalonspartiet; man faar et vist Indtryk af, at Absalon næppe har fortalt Sakse alt hvad han vidste, men med Vilje mest har holdt sig til Begivenhedernes Yderside og ikke har givet ham synderligt Indblik i sin egentlige Statsmandsvirksomhed. — Ogsaa paa anden Maade har Absalon draget Grænserne for sine Meddelelser til Sakse ret snævert: saa godt som alt hvad han fortæller handler om *Rigets* vekslende Skæbne, og da især dets Forhold til de ydre Fjender, hvorimod han kun sjælden strejfer egentlige Samfundsforhold, og kun rent i Forbigaaende kommer ind paa Kirkens Liv og Kaar. — Sikkert har det herved været Absalons Tanke især at fremdrage saadanne Tildragelser, der kunde virke æggende og ansporende paa Folket og mane det til djærv Daad for Land og Rige; og i Lys heraf maa da alle de ypperlige Enkeltskildringer ses, som Sakses Værk fremfor nogen anden Historiebog vrimler af, og som trods hans Mangler i Retning af Orden og Oversigt dog former sig til saa

rigt og fyldigt et Billede af Datidens Hærmandsliv med Absalons store Heltefigur i Forgrunden.

Naar man i store Træk vil gøre sig Rede for Saksens hele Aandspræg, da falder det straks i Øjnene, at det er de mandige Dyder, han sætter højest af alle, medens Fejghed og Blødaglighed er Genstand for hans dybeste Ringeagt. Mod og Manddom vækker altid og under alle Omstændigheder hans Beundring, hvad enten de giver sig Udslag i dristig Daad eller i standhaftig Udholdenhed; og Sakse gør i saa Henseende ingen Forskel paa Ven og Fjende; saaledes udbryder han ved Omtalen af en vendisk Vikings djærve Kamp med Danerne under Esbern Snares Anførsel: »Saa stor Agt og Ære viste Sejherrerne den fangne Kæmpe, at uagtet han havde fortjent Døden, gav de ham Løv til at købe sig løs og vilde hellere hædre Helten end straffe Misdæderen; vel havde han forbrudt sit Liv, men for hans Manddoms Skyld skænkede de ham det atter«; og at denne Esberns Adfærd mod den overvundne har haft hans fulde Tilslutning, ses af hans Skildring af en anden Kamp mellem Absalons Mænd og vendiske Sørøvere, hvori det bl. a. hedder: »Af de andre, der ej vilde ende deres Liv i Bølgen, blev største Delen hugget ned, skønt der havde været god Grund til at spare de kække, der ej som deres Stalbrødre vilde lade Livet med Skam.« Paa lignende Vis udbryder han ved Omtalen af Sigurd Slembes pinefulde Død: »Lykkelige maatte for sand Kirkens Sønner prise sig, om de alle kunde se Døden under Øjne saa modigt som denne Stridsmand. Lad være at han var svigefuld, lagde Landets Fred øde og yppede Strid med dets Sønner: for hans Mandemods

Skyld burde dog hans Fjender have eftergivet ham Straffen.« Saaledes er i Saksens Øjne Ædelmod overfor den overvundne et naturligt Udslag af den rette Manddomsaand. I det hele er den enkelte Mands personlige Ære hans egentlige Helligdom; og den ytrer sig ej blot i udadvendt Daad, men lige saa fuldt i streng Selvtugt, Ordholdenhed, og Troskab mod den Herre, man har valgt at tjene. Ja Æresfølelsen indgaar som et væsentligt Led i Hvermands moralske og religiøse *Pligt*; i saa Henseende er Saksens Brug af selve det latinske Ord Religion meget betegnende: det kan ganske vist i hans Mund betyde Kirkens Tro som saadan, men bruges dog langt oftere i en saadan Sammenhæng, at det snarere gengiver den personlige Æres- og Pligtfølelse, altsaa »Tro« i den mere nordiske Betydning af urokkelig *Troskab*; særlig anvender han Ordet om Edens Ukrænkelighed, altsaa svarende til hvad vi kalder »Æresord«¹⁾.

Denne Æresfølelse bør dog ej blot besjæle den enkelte, men ogsaa være hele Folkets Eje. Saaledes ytrer Absalon: »Ingen skal kunne sige om os, at vi ej holdt vort Ord, da Dansken ellers aldrig har for Skik at vige et Haarsbred fra sit Løfte!« Og da han sender Gudskalk til Vendland for at faa Folket til at falde fra Sakserne, beder han ham vogte sig for at give noget falsk Løfte paa Danmarks Vegne; »ti det var hans Vilje, at Landets Ære blev uden Lyde; og han glemte ej, at det Rige, der har fuldt op af raske Svende, bør stride med Sværd og ej

¹⁾ Udtrykket kan ogsaa sammenstilles med Ordet *Mandhelig*, der i Datidens Sprog betød den personlige Ære og Ukrænkelighed (=borgerlig Ære).

med Løgne.« — I det hele adles den mandige Dyd først fuldt ud ved at træde i Kongens og Rigets Tjeneste. En stærk og vaagen *Fædrelandsfølelse* er det allervæsentligste Træk i Saksens Personlighed; men ved nøjere Eftersyn opdager man snart, at denne hans Patriotisme er sammensat af flere uensartede Bestanddele, der vel indbyrdes er i Slægt med hverandre, men dog ej helt kan kaldes rundne af samme Rod. Først maa da nævnes hans helt hjemmegrøede *danske Sind* — Følelsen af ved Sprog og Slægt at høre Danefolket til. Denne umiddelbare Frændskabsfølelse maatte dog i Datiden naturligt udvide sig ud over Landets Grænser til de andre nordiske Folkeslag, der alle talte samme Sprog (*dansk Tunge*), om end med indbyrdes Afvigelser; og Sakse savner da heller ikke Blik for Nordens folkelige Enhed; saaledes siger han i Fortalen, at »dette Land (Danmark) omfatter tillige Sverige og Norge, der ej blot i Rum, men ogsaa i Maal ligger os næst.« Men hans Sans for Nordens Enhed er dog langt svagere og mindre udpræget end de islandske Sagamænds; det er som om hans stærke Følelse for Danmark som Fædrelandet i egentlig Forstand har taget Magten fra den videre nordiske Fællesfølelse, der dog i og for sig paa Grund af de tre Folks fælles Sprog og nære Slægtskab maatte kaldes det naturlige Udslag af Folkeanden. Vi kan da ikke nøjes med at udlede Saksens stærke Patriotisme af hans umiddelbare danske Sind, men maa opsøge andre Sider af hans Tankegang, der i større Omfang kan have bidraget til at udforme hans dybe Følelse for sit Fædreland.

Her maa vi da i første Række nævne hans *Kongetroskab*. Det er en ej blot oprindelig nordisk,

men fælles germansk Tankegang, at Troskab mod den kaarne Høvding er Hærmandens ypperste Dyd; og allerede i den olddanske Heltedigtning's ypperste Kvad, Bjarkemaaleet, er Grundtonen dette ideelle Hengivenhedsforhold mellem Herren og hans Mænd. Troskab og Huldskab mod Kongen er da god gammel Hævd og Skik her i Norden; men i intet af de nordiske Lande har denne Følelse udviklet sig saa tidligt og stærkt som her i Danmark, hvor det længe før Oldtidens Udgang var lykkedes Kongedømmet at knække de stedlige Høvdingers Magt og skabe en fast Rigsenhed. Denne arvede Hengivenhed for Kongehuset var endnu lyslevende paa Valdemars-tiden og udgjorde en af Rigets stærkeste Støtter; den findes ret udpræget hos Saksens Forgænger, Sven Aggesøn, og spores ogsaa mangfoldige Steder hos Sakse selv; sit fyldigste Udtryk faar den i den Henvendelse, han i sin Fortale retter til Valdemar Sejr, og hvori det hedder: »Desuden er det min rette fædrene Arvelod at tjene dig tro; og min Hu staar derfor til at kæmpe for dig, om ikke med andet, saa dog med Aandens Vaaben; ti, som vitterligt er, tjente baade min Fader og min Farfader i din høje Faders Gaard og fulgte tro hans Banner i Striden.«

Her staar vi sikkert overfor Grundstammen i Saksens Fædrelandskærlighed; men denne gammel-dags Kongetroskab adles tillige hos ham til virkelig Rigsfølelse, idet han ævner at hæve sig op over alle Stands- og Særinteresser og se alt i Lys af hele Landets Tarv: det gælder ej blot om at tjene den enkelte Konge tro, men om ved al sin Id at have Kronens og Rigets Gavn for Øje. Denne Synsmaade havde uden Tvivl sine Rødder langt tilbage i Fortiden og deltes sikkert ogsaa af de fleste af Valde-

marstidens Stormænd; men det var dog især Absalon, hvem Sakse med Beundring saa op til som det lysende Forbillede paa dette Omraade: uegennyttigt Arbejde for Land og Rige var jo Hovedtrækket i den store Ærkebiskops Livsværk, og Absalon var langt mere end sin Konges ypperste Tjener, han var hans Ven og Ligemand, der mødtes med ham i enigt Arbejde for Folkets Vel. — For ret at lodde denne Følelses Dybde maa man holde sig for Øje, hvor mærkelig fri Sakse er for tilfældige lokale eller provinsielle Særmærker, og det paa en Tid, da Rigets enkelte »Lande« i et helt andet Omfang end nu til Dags gjorde sig gældende som selvstændige Led af Helheden. Vel kan man hist og her i hans Værk spore en vis Forkærlighed for hans Fødeø Sælland, der, som han siger i sin Fortale, »maa loves for sin mærkelige Fylde paa alle Livsfornødenheder og bærer Prisen for alle Danmarks Lande ved sin Dejlighed, ligesom den har Ord for at ligge midt i Danmark, lige langt fra alle Rigets Yderender«; men herved maa det ikke glemmes, at det var denne Landsdel, som under Venderkampene trak det tunge Læs og aldrig svigtede Absalon i hans udholdende Fejde mod Vikingerne; og uagtet Sakse selv er Sæl­landsfar, er det sjældent at høre ham udtale egentlig nedsettende Domme over de andre »Lande« i Riget. Køl­igst omtaler han Jyderne, der jo ogsaa forholdt sig mest lunkne overfor Absalons og Valdemars store Arbejde for Land og Rige; men dette har dog ikke hindret ham i at øse med begge Hænder af de jyd­ske Folkesagns rige Kilde. — Værd at mærke er det ogsaa, hvor lidet den egentlige Æt­følelse betyder hos Sakse, i skarp Modsætning til de islandske Saga­mænd, hvis udtømmelige Hovedæmne er de stadige

Slægtfejder baade hjemme paa Island og — om end i noget mindre Omfang — i Norge; dette hænger aabenbart sammen med, at i disse mere gammeldags Lande holdt den fra Hedenold arvede Ældeling sig endnu urokket og hæmmede Spirerne til en særlig islandsk (og til Dels ogsaa en særlig norsk) Fædrelandskærlighed, medens Rigsenheden allerede da var saa stærkt udviklet i Danmark, at den kendelig havde sluppet de ældgamle Slægtbaand og samlet alle Daner i fælles national Følelse om den ene Æl, der havde gammel Arveret til Riget.

Endelig er Saksens Fædrelandskærlighed ikke helt upaavirket af de romerske Oldtidsforfattere, som han kendte saa godt, og som uden Tvivl har hjulpet ham til et klarere og fyldigere Udtryk for hans Følelser for Land og Rige, end Modersmaalet ævnede at yde; ti hos dem fandt han et ved Romerstatens tusindaarige Udvikling fast udformet og skarpt afgrænset Fædrelandsbegreb, der paa væsentlige Punkter faldt sammen med hans egne (og Absalons) Tanker om hvad Landet kunde kræve af sine Børn: næsten paa hvert Blad af de romerske Forfattere, han læste, fik han indskærpet den dybe Forskel mellem *privat* og *offentlig*, mellem Enkeltmand og Staten, mellem Særinteresse og Almenvæl, og overalt opfattedes det som en Selvfølge, at hin altid og under alle Omstændigheder maatte vige for denne. Denne Synsmaade er da ogsaa gaaet Sakse over i Blodet; blandt alle de Modsætninger, han ynder at anvende i sin Stil, er ingen hyppigere end netop den fremhævede Forskel mellem offentlig og privat¹⁾; og ret beset

¹⁾ Dog er det ingenlunde altid for at angive Modsætningen mellem den enkelte og Staten, at han bruger disse Ord; de kan

var jo ogsaa et saadant opofrende Arbejde for det almene Bedste Kernen i al hans Herres og Mesters Id. — I det latinske Sprog fandt Sakse ogsaa selve det Ord *Fædreland* (*patria*), der stemmede saa godt med hans Opfattelse af Landets Minder som Folkets fædrene Arv, men som Modersmaalet den Gang endnu ikke ejede, selv om det havde andre Udtryk for det samme Begreb («Rige» eller »Land og Rige«).

Ligesom det overvejende er Rigets ydre Skæbne, der er Genstand for Saksers Fremstilling, saaledes har ogsaa hans Fædrelandskærlighed et udadvendt Præg: hvad der især ligger ham paa Sinde, er at hævde sit eget Lands Ære overfor alle andre Riger og Lande. Denne Synsmaade vil let afføde en større eller mindre Uvilje mod de omgivende Naboer; og en saadan kan ogsaa spores hos Sakse, om end yderst ulige overfor de forskellige Folkeslag. Mindst mærkes den overfor Nordmænd og Sveer, dem han i det store og hele opfatter som sit Folks nære Stammefrønder, selv om han stundom kan have et og andet at udsætte paa deres Adfærd. Ret paa-faldende er det, at man ikke hos Sakse — saa lidt som hos Sven Aggesøn — kan spore noget Had til Venderne, der dog paa Absalons Tid var Landets værste Svøbe og Folkets saa at sige daglige Plage; han opfatter dem ingensteds som fuldt jævnbyrdige Modstandere, men som et uudviklet og slet bevæbnet hedensk Folkefærd, som det var Danernes Opgave at lære kristen Tro og Skik; og man kan overalt læse mellem Linjerne, at naar de vendiske Vikinger

ogsaa hos ham betegne en blot og bar Forskel mellem højere og lavere Samfundsstilling og Tillidshverv i Statens eller Kirkens Tjeneste.

i saa lang Tid fik Lov til ustraffet at hærge Landet, laa Skylden mest hos Danernes egen Mangel paa Daadskraft. — Kun mod ét Nabofolk, det tyske, nærer han — ligesom Sven Aggesøn — en stærk og levende Uvilje. Dette hans Fjendskab mod alt hvad tysk er, har uden Tvivl sin egentlige Rod i hans nationale Harmen over det mægtige Nabofolks stærke og stadig voksende Indflydelse paa Sæd og Skik i Danmarks Rige — en Strømning, som Sakse opfatter som ensbetydende med fremmed Blødgigheds Sejr over gammel dansk Haardførhed og Helteskik; men tillige ægges og øges hans Uvilje mod de Tyske ved deres i hans Øjne utaalelige Hovmod. Især harmes han over den tysk-romerske Kejsers ugrundede Krav paa Overherredømme over Danmark, der lige fra Magnus Nilssøns Dage var blevet halvt eller helt godkendte af Kongerne og først blev grundigt afviste af Absalon kort efter Knud Valdemarsøns Tronbestigelse; og man kan heller ikke undres over, at Kejsers Stræben efter Verdensherredømme føles af Sakse som et utaaleligt Overgreb. Men ikke mindre stærk er dog hans Uvilje mod den tyske Stamme, der boede Danmark næst: Hovmod og Falskhed er i hans Øjne de mest fremtrædende Egenskaber hos *Sakserne* og da navnlig hos deres Hertug, *Henrik Løve*; og hans Dom over denne store Fyrste er saa skarp, at den næppe kan siges helt at retfærdiggøres af selve Kendsgerningerne. Her mærker man da stærkt Saksens nationale Ensidighed, der ogsaa giver sig Udslag i, at han ikke helt har Øje for Saksernes store — og hensynsløse — Erobrings- og Koloniseringsværk i Vendland, der skred støt frem samtidig med Danernes mange Søtog og i Længden har helt anderledes Frugter end disse: ved Saksernes mæg-

tige og energiske Fremtrængen mod Øst inddroges hele den dødsdømte nordslaviske Folkeæts Omraade under tysk Kultur, og denne naaede at sætte sit Præg selv paa de Lande, som det lykkedes Danerne at vinde: Rygen og Pommern. I Modsætning hertil satte de Danske forholdsvis ringe Kraft ind paa Kolonisering; de synes at have manglet baade Lyst og Ævne dertil, hvad der i og for sig er overmaade mærkeligt, naar man mindes, hvordan deres Forfædre et Par Aarhundreder tidligere havde grundlagt store Riger i England og Frankrig. Helt blind for dette Forhold har nu Sakse ingenlunde været, som man bl. a. kan se af hans Skildring af Absalons og Valdemars mislykkede Forsøg paa at grunde en dansk Koloni i Volgast (1164). Men unægtelig er Afstanden stor mellem Saksens Skildring af de Danskes daadrige Vendentog og den lidt ældre holstenske Historieskriver Helmolds Karakteristik af Dænerne (c. 1170): hjemme var de stridbare nok, men ude tabte de Lysten til Kamp. Dog maa man ikke glemme, at Helmolds Ytring er skrevet med de langvarige Borgerkrige i frisk Minde, medens Sakse netop har sat sig til Opgave at udmale det folkelige Opsving, som det ved ihærdigt Arbejde efterhaanden lykkedes Absalon og Valdemar at sætte i Værk. — Denne Saksens ensidigt nationale Synsmaade er der selvfølgelig ingen Grund til at lægge ham til Last, da han ud fra sine Forudsætninger næppe kunde dømme anderledes; men den maa blot ikke tabes af Sigte, naar man ønsker en ædru historisk Værdsettelse af hans Skildringer.

Saksens *Samfundsopfattelse* er i nær Slægt med hans Fædrelandssind og falder uden Tvivl ret nøje sammen med Absalons Syn paa Sagen. Sakse gaar

ud fra det ældgamle Skel mellem *Adel* og *Almue*; til den første hører de store Ætter med deres rige Arvegods, til den sidste alle de andre frie Mænd, de egentlige Bønder; under disse staar atter Trællene og de frigivne. Men ingensteds adskiller en uoverstigelig Mur de forskellige Stænder; ti den ypperlige Manddomsdaad hæver Trællen til frie Kaar og gør Bonden til Hærmand, medens den sløve og fejge Ædling atter synker ned blandt Almuen. I det hele og store staar dog de højbaarne Mænd Kongen næst og udgør som hans Hærmænd en sluttet Kreds uden om ham, der hæver sig højt over Almuen; og det er blandt Ædlerne, at Kongen søger sine Raadgivere og Ombudsmænd (Fogeder). Saaledes er Sakse en fuldblods Aristokrat; »det er Folket, der skal lystre sine Fædre, og ikke omvendt; ej heller hører det sig til, at Stormænd sætter Smaafolk for Styret«; men han kræver ogsaa af de store, at de skal tjene Kongen og Riget tro og ikke i Kraft af deres Æts arvede Anseelse blandt Bønderne optræde som Almues Ordførere mod Kongemagten eller endog lægge onde Raad op mod Riget. Hans varme Beundring for den raske Heltedaa, som adler sin Mand, giver ham dog et friere og højere Syn paa Samfundsforholdene end vi f. Eks. møder hos hans Forgænger Sven Aggesøn, der er adskilligt snævrere i sin aristokratiske Opfattelse; Sakse samstemmer aabenbart aldeles med den Lov af Kong Frode, »at om nogen Almuesmand gik frem foran Mærkesmanden i Slaget, blev han fri, hvis han før var Træl; Ædling, hvis han var Bonde; Høvding, hvis han var ædelbaaren«; ti efter at have anført denne Lov tilføjer han bifaldende: »Saaledes var i gamle Dage Mandemod det sande Adelsmærke; ti det var i vore Forfædres Øjne

ret og rigtigt, at Æren skulde raade for Lykken, og Lykken ej for Æren.« Omvendt laster han Frode for en anden af hans Love, der bestemte højere Løn til Huskarlene end til de menige Krigere, »ti herved værdsatte han sine Mænd ej efter Mod, men efter Stand.«

Over Bønder og Ædlinge, der tilsammen udgør det læge Folk, staaar *Kongen* som den egentlige Bærer af Rigets Enhed; han bør derfor være »enevældig«, og hans Magt bør ej være delt mellem flere; og Kronen skal helst gaa i Arv fra Fader til Søn. Under Svensønnernes Styre havde Tanken om Kongevalg trængt sig noget stærkere frem end tidligere og havde blandt andet ved adskillige Tronskifter affødt almindelige Rigmøder ved Isøre, hvor Ledingbønder og Hærmænd i Fællesskab kaarede Konge; disse Møder ser Sakse ret velvilligt paa som et Pant paa Haandhævelsen af Rigets Enhed i de daværende urolige Tider; men da først Rigsenheden under Valdemars Styre synes betryggende sikret paa anden Vis, er Saksens Interesse for Isøre Ting vejret bort med det samme. — Kongens Hovedopgave er at føre Ledingen i Strid og at haandhæve Lov og Ret i Landet. Overfor Almuens skiftende Stemninger bør han staa fast og urokkelig og hverken lade sig smigre af Hobens Hyldest eller skræmme af dens Vrangvilje; end ikke naar Ædlingerne optræder som Bøndernes Talsmænd, bør han ubetinget give efter. Men iøvrigt er det langtfra Saksens Mening, at Kongen skal være haard mod Almuen; tværtimod, hans Virksomhed som Lovens Haandhæver, Landefredens Værner og alles uvildige Dommer, der enten selv eller ved sine Ombudsmænd bringer alle de idømte Straffe til Udførelse, kommer netop overvejende Almuen til Gode, idet han værger de smaa og svage

mod al Overlast, om end Voldsmanden er nok saa højt paa Straa. Derfor hedder det til Erik Egodes og Erik Emunes Ros, at »de var en Skræk for de store, men elskede af de smaa«; og i det hele falder Saksens Tanker om Kongens Gerning nøje sammen med Valdemar Sejrs velkendte Ord i Fortalen til Jydske Lov: »Dette er Konges Embede — og Høvdings som er i Landet — at haandhæve Domme, og gøre Ret, og frelse den der med Vold tvinges, saa som er Enke og værgeløst Barn og Pilegrim og udenlands Mænd og fattige Mænd, dem gaar tiest Vold over; og lade ej Ildværkesmænd, de der ej vil staa til Rette, i sit Land leve; fordi at idet han piner eller dræber Udaadsmænd, da er han Guds Tjenestemand og Lovens Værnsmand; ti ligesom den hellige Kirke styres med Pave og Biskop, saa skal hvert Land styres med Konge eller hans Retter (Ombudsmand) og værges dermed. Er og alle skyldige, der i hans Land boer, at være ham hørsomme og lydige og underdanige og tjenstfærdige; derfor er han dem alle Fred skyldig«. I det hele opfatter Sakse Kongen som den selvskrevne Foregangsmand paa alle Omraader, der i al sin Færd maa følge Ærens Bud, ligesom han ogsaa bør vise Kirken skyldigt Hensyn, dog uden al Overdrivelse.

Saksens Forhold til *Kirken* spiller i det hele en mærkelig ringe Rolle i hans store Værk, især naar man mindes, at han selv var en Kirkens Mand og tilmed Klerk hos Danernes Ærkebiskop. Sjældent omtaler han Kirken for dens egen Skyld; kun hvor dens Historie griber afgjort ind i Rigets Skæbne, skænker han den en mere indgaaende Omtale¹⁾.

¹⁾ Jfr. ovenfor S. 13.

Saksens Danesaga (1076—1157).

Mærkeligt er det hos en Klerk at finde saa udpræget en Sans for at se alt fra Kronens og Rigets Stæde, uden Spor af særskilt kirkelig Synsmaade eller Hæng til at opfatte Kirken som en Stat i Staten; men her afspejler hans Værk aabenbart en væsentlig Side af Absalons store Personlighed. Det er en Sjældenhed hos Middelalderens kirkelige Forfattere at høre saa fordomsfri og fædrelandssindet Tale som den Dom, Sakse fælder over Harald Hens overdrevne Gudelighed og deraf følgende Vanrøgt af Land og Rige (se nedenfor S. 54). Sakse er ogsaa mærkelig sparsom med at fortælle kirkelige Jertegn¹⁾; selv de Undere, der skete ved de to Folkehelgeners Knud Konges og Knud Hertugs Grave, omtales kun i al Almindelighed; og hans Skildring af disse to Mænd er i det hele mærkelig lidt præget af ensidig kirkelig Sagdannelse: de opfattes mere som Helte end som Helgener og fremstilles væsentlig som bolde og ridderlige Kæmper, hvis højeste Ønske var at fremme Landets Velfærd. Sakse har uden Tvivl været en from Kristen, og han omtaler da ogsaa overalt Kirken med skyldig Ærefrygt; men det er som han egentlig kun har rigtig Sans for den Guds-frygt, der giver sig Udslag i djærv og mandig Daad, være sig i Kongens eller i Kirkens Tjeneste; ti disse to Samfundsmagter slaar for ham som jævnbyrdige og uadskillelige. Derfor hedder det om Absalon: »Straks efter sit Valg lagde han for Dagen, at han var fuldt saa vel Viking som Bisp og skøttede lidet om at røgte Troen i Ro og Mag her hjemme, naar

¹⁾ Ogsaa i Oldhistorien tager han ofte Forbehold overfor det altfor æventyrlige eller udlægger Sagnene i rationalistisk Aand, naar den bogstavelige Opfattelse forekommer ham altfor usandsynlig.

den stod paa Spil hist ude. Det er jo ogsaa fuldt saa god en Gudsdyrkelse at slaa Troens Fjender paa Flugt som at tage Vare paa Kirketjenesten.« Og om det stolteste Øjeblik i Absalons Liv, da han anden Pinsedag Aar 1184 i Sundet ved Rügen afbrød Messen for at lægge til Kamp mod Hertug Bugislav af Pommern, udbryder Sakse: »Nu vilde han tjene Herren, ikke med Bøn, men med Sværds slag; og kan man vel tænke sig noget Offer der er Gud til større Velbehag end Uslingers Død?« — Denne Sakses Aandsretning gør ham noget uforstaaende overfor en saa udpræget Kirkens Mand som Absalons store Formand Eskil, der baade ifølge hele sin Natur og paa Grund af sin vanskelige Stilling mellem Borgerkrigenes Kongsæmner ofte havde haft ondt ved at forlige Kirkens særskilte Interesser med hele Rigets Tarv; Eskils Strid med Valdemar opfatter han saaledes udelukkende som Udslag af en stiv-sindet Prælats oprørske Sindelag. Munkevæsenet, som Eskil var saa ivrig for at fremme, og som ogsaa Absalon tog sig meget af, staar Sakse ogsaa ret fremmed for; de Udtryk han bruger ved Omtalen af Erik Lams Klosterløfte, synes at tyde paa, at han har anset Tilliden til sligt for et halvt overvundet Standpunkt. — Paa andre beslægtede Omraader tilhører Sakse dog den ny kirkelige Aandsretning; saaledes holder han afgjort paa Præsternes ugifte Stand og stiller i det hele store Krav til Klerkenes Afholdenhed og rene Levned; blandt andet kan han knap finde Ord stærke nok til at udtrykke sin Harm over den skaanske Biskop Henriks Drukenskab, der endog blev Aarsagen til hans Død (1060): »Et usselt Endeligt for en Lægmand, end-sige for en Bisp, hvis skammelige Udgang for stedse

mindes med Spot og Spe! Denne drikfældige Biskop skamskændede sit høje Kald ved sit lumpne Fylder i levende Live og lagde det ved sin Død aldeles øde; og ved sit Hang til den jordiske Kalk forbrød han sin Ret til den himmelske. Han, der burde have højnet sin Stands Hæder, var den til Skam og Skændsel og øvede ondt i Stedet for godt Hans Minde er en Skamplet i Danmarks Aarvog; ti ved sin latterlige Dødsmaade har han bragt sin egen Vanhæder over alle sine Landsmænds Hoveder«. — Men paa den anden Side spores en særskilt præstelig Standsfølelse yderst sjælden hos ham, og det er i saa Henseende betegnende, at han egentlig kun tegner os Billedet af Absalon som Sællandsfarernes verdslige Hovding, men ikke som deres kirkelige Overhoved.

Ogsaa paa andre Omraader mærker man, hvordan det er Oldtidens Kæmpeaand, der helt igennem fylder Saksens Sind. Saaledes findes der i hans Værk kun yderst svage Spor af det høvisk-ridderlige Forhold til Kvinden, der paa hans Tid var i Frembrud, og som endog slaar igennem hos hans ældre samtidige Sven Aggesøn, der i blomstrende Ord udmaler Thyre Danebods Dyd og Skønhed og er saa betagen af Valdemars Dronning Sofias Dejlighed, at han med en snurrig Blanding af Lærdom og høvisk Artighed udbryder: »Ja til at skildre hendes Skønhed vilde selv en Ciceros Veltalenhed være for mal, en Ovids Digteraare for spæd, og selv Vergils rige Ævner vilde have ondt ved at magte den Opgave.« Hos Sakse mærkes intet af alt dette; Dronning Sofia omtales yderst lidt og dadles elsteds for sit Hang til ydre Glimmer; i samtlige Absalons Meddelelser til ham spiller Kvinden i det hele en ringe Rolle — i

det egentlige Absalonsparti optræder hun saa godt som ikke; og de fremragende Kvindeskikkelser, som Sakse tegner i adskillige af Oldsagnene, har lidet af Riddertidens Præg over sig, men afspejler nærmest den hedenske Heltedigtningens viljestærke Kvindeideal. Mærkelig er ogsaa hans Lovprisning af Erik Egodes Dronning Bodil, fordi hun ej blot laalmodig fandt sig i sin Ægtemands Utroskab, men endog selv pyntede de Tærner, han havde kastet sine Øjne paa; men atter her er det hans oldtidsagtige Kæmpesind, der giver sig Udslag i den Opfattelse, at naar Manden er en djærv og bold Helt, maa Kvinden kunne bære over med mangt og meget hos ham. — Iøvrigt er Saksens Fremhæven af Bodil som et lysende Spejl paa Kvindetaalmod saa stærkt understreget, at man ikke kan vægre sig ved en vis Mistanke om at han her tager Sigte paa samtidige Forhold, muligvis Dronning Sofias i forskellige Folkeviser skildrede Skinsyge.

Paa andre Omraader er Sakse derimod ikke uberørt af Riddertidens Aand; det er saaledes et ret udpræget ridderligt Træk, naar han saa ofte lovpriser Højmod overfor de overvundne og fremhæver det som Høvdingernes Pligt at værne om de smaa og svage; og hans Forkærlighed for Tvekampen slaar ogsaa i en vis Sammenhæng hermed; — stundom giver han den endog Præg af en ridderlig Dyst, som naar han (i 3. Bog) lader den norske Vikingehøvding Koller udtale, at selv om Hadet skiller Sjælene, saa er der dog et naturligt Venskabsbaand, der ener dem med hverandre. Hans udprægede og bevidste Natursans røber ligeledes en Synsmaade, der er Oldtiden fremmed, men nær i Slægt med middelalderlig Ridderdigtning; han har et aabent

Øje for det danske Landskabs Dejlighed og især for den grønne Skovs blide Skønhed, som det ej blot fremgaar af hans ovenfor anførte Ord om Sælland (S. 26), men ogsaa af flere andre Ytringer hos ham; saaledes hedder det om Ærkebisp Eskils Dattersøn Karl, at »han udaandede sin Heltesjæl under Træernes hulde Løvtag«; og om Anledningen til Tvekampen mellem den jydsk Høvding Ørvendel og den norske Viking Koller fortæller Sakse (i 3. Bog), at de lagde til hver paa sin Side af en Ø, og udmaler dernæst, hvordan den yndige Strandbred lokkede dem i Land; »saa skønt var Synet udefra, at det indbød til ret at nyde Skuet af det vaarfriske Løv inde i Lunden og trænge langt ind i Skovens Lødom.«

Hvor meget af Saksens Aandspræg der skyldes Absalons Paavirkning, og hvor meget han selv har lagt til af sit eget, er det næppe muligt at afgøre, saa meget mindre, som de sandsynligvis paa de fleste Hovedpunkter har stemt overens i Synsmaade og Aandsretning. Dog tør vi tro, at Absalon som den større og rigere Aand i stort Omfang har præget Saksens Værk, især i det Afsnit, der aldeles overvejende er bygget paa hans egne Meddelelser: Svensønnernes, Borgerkrigenes og Absalons egen Tidsalder; og de mange stærke Lovord eller skarpe Domme over Kongernes eller deres Mænds Daad, som især denne Del af Værket vrimler af, stammer sikkert hovedsagelig fra den store Ærkebisp selv. Hvor fængslende det end er at følge Absalon i dette hans Syn paa Danmarks Historie, saa maa det dog indrømmes, at adskillige af de Domme, der fældes, næppe er aldeles fri for en vis Ensidighed; og hvor kunde det være andet? Absalon var jo ogsaa Barn af sin Tid og maatte ifølge hele sin historiske

Stilling have et bestemt udpræget Syn paa Udviklingen, saa at han saa med Forkærlighed paa de Mænd baade i og udenfor Kongeslægten, der især havde været med til at bane den ny Tid Vej og kæmpet for de samme Maal, som han ansaa for de rette. Saaledes lovpriser Knud og Erik stærkt paa de andre Svensønners Bekostning; og navnlig skifter han næppe Sol og Vind lige mellem de to Brødre Harald Hen og Knud den hellige. Saksens ensidige Uvilje overfor Eskil er ovenfor omtalt (S. 35); men heller ikke af Sven Grade og især af dennes Mellemværende med Valdemar tør man vente en helt uparisk Bedømmelse; i hvert Fald er det hele udelukkende set med Valdemars Øjne. Endelig er der vel en vis Sandsynlighed for, at der — sikkert Absalon selv uafvidende — kan have indsneget sig nogen Ensidighed i Skildringen af Forholdet mellem ham og Valdemar; i hvert Fald har Samtiden næppe haft saa udpræget et Indtryk af, at Valdemar overalt var den svagere og ubetydeligere Natur, der gennemgaaende traadte i Skygge for sin Vens overlegne og handlekraftige Personlighed; saaledes nævner Sven Aggesøn i sin kortfattede Omtale af Valdemars Kongetid end ikke Absalon ved Navn, men fremhæver ene Valdemars egne fremragende Egenskaber; og af de tre Størværker, Sven tillægger denne Konge, skildres kun det ene (Rygens Indtagelse) fyldigt hos Sakse, medens det andet (Danevirkes Forstærkning med en Teglstensmur) omtales helt i Forbigaaende paa et andet Sted i Værket, og det tredje (Opførelsen af et Taarn paa Sprogø) end ikke nævnes med et Ord.

Hermed faar det nu være, som det være vil; noget afgørende lader der sig vanskeligt sige derom, da Saksens Fortælling paa saa mange Punkter er vor

eneste udførlige Kilde til Datidens Historie; og det vilde i hvert Fald være ubilligt at kræve fuld Upartholdenhed af en Mand, der i saa stort Omfang som Absalon selv prægede sin Samtids Historie. Lige saa lidt kan der være Tale om at lægge Sakse til Last, at han trofast gengav hele Absalons ejendommelige Synsmaade; tværtimod maa det aller og aller fremhæves, at netop det nære Samarbejde mellem disse to Mænd — den store Biskop og hans snildrige Klerk — var den nødvendige Betingelse for Tilblivelsen af den danske Middelalders aandelige Størværk: Sakses Danesaga.

Sakses Værk er siden dets Udgivelse ved Kristjern Pedersen (1514) blevet oversat adskillige Gange. Allerede i det 16. Aarh. satte den genfødte danske Historieskrivning Frugt i en Fordanskning deraf; det var Datidens ypperste danske Historiker, Anders Sørensen Vedel, der udførte dette Arbejde (1575) som Indledning til den omfattende Danmarkshistorie, som han aldrig naede at faa skrevet. Vedels Oversættelse (ny Udgave ved Wegener 1851) er i sin Art et ypperligt Arbejde, skrevet i et frisk og kærnefuldt dansk Sprog; men den maa snarere kaldes en Genfortælling end en egentlig Oversættelse, og dens Udtryksmaade er nu mange Steder forældet. Først henved to hundrede Aar senere udkom en ny Oversættelse ved Sejer Schousbølle (1752), der holdt sig nærmere til Originalen, men til Gengæld stod langt tilbage i dansk Sprogtone. — Den bedste Oversættelse, der hidtil er fremkommet, skyldes N. F. S. Grundtvig (1818 ff.). Den er udsprunget af et virkeligt aandeligt Samliv med den gamle Klerk og

udgør et væsentligt Led i hele Grundtvigs ihærdige Arbejde for at vække sit Folk til Forstaaelse af dets egen Fortid og til Ærbødighed for dets store Minder. Han har derfor ønsket at gøre Saksess Værk til en let tilgængelig Folkebog, og dette hans Øjemed har sat sit Præg paa hans Oversættelse som Helhed. Han gengiver ypperligt det brede og svulmende i Saksess Stil og finder ofte slaaende danske Udtryk for Saksess mange Ordsprog og Talemaader; men det kan ikke nægtes, at han stundom forfalder til en Art Børgestue-sprog, der er Originalens Stil ret fremmed (skønt Sakse langtfra skyer plumpe Udtryk, men overalt nævner Tingene ved dens rette Navn), og adskillige Steder skæmmer han sit eget ypperlige Værk med unødige Platheder. Alt i alt er det dog Grundtvigs Fordanskning, der i alle Maader har ydet mig størst Hjælp ved Udarbejdelsen af nærværende Oversættelse, især fordi han næsten altid træffer Saksess Mening rigtigt, selv om Ordene er noget frit valgte. — Den sidst udkomne Oversættelse af Saksess Værk, der skyldes Fr. Winkel-Horn (1898), er i mange Maader et agtværdigt Arbejde; Winkel-Horn har i det hele stræbt at følge Saksess Tekst ret nøje; men det kan ikke nægtes, at han derved stundom er gaaet glip af den egentlige Mening; og hans Ordvalg er ofte noget skødesløst, hvoraf Følgen paa mange Steder er blevet en vis Mangel paa Hold og Stil i Sproget. Dog er det ofte lykkedes ham at finde ret træffende Ord og Udtryk uden at omdanne Saksess Sætninger saa stærkt som Grundtvig gør; og jeg har derfor helt igennem raadført mig med hans Oversættelse og stundom optaget et enkelt af hans Udtryk, der forekom mig at gengive Saksess Tekst særlig godt.

Nærværende Oversættelse omfatter hele den sidste

Del af Saksés Værk, den som overvejende er bygget paa Absalons Frasagn. Det er Tanken muligvis ad Aare at lade et Udvalg af Saksés Oldsagn følge efter som et særskilt Bind. Det har overalt været mig om at gøre at give en saa tro Oversættelse som vel muligt, der ej blot gengav Saksés Ord, men ogsaa hele hans ejendommelige Stil og Udtryksmaade (se ovenfor S. 17), uden dog i nogen Maade at synde mod det danske Sprogs Love. I det hele har jeg holdt det for vigtigere at træffe Saksés Mening ret end at hænge mig i de enkelte Ord; at Ordstillingen næsten overalt har maattet ændres, er en Selvfølge; men ogsaa ved Ordvalget har jeg tilladt mig visse Friheder i Retning af at omskrive et eller andet Udtryk, der vanskeligt lod sig gengive ordret paa Dansk. Meget afhænger jo paa dette Omraade af et vilkaarligt Skøn; men det er dog mit Haab, at min Oversættelse maa findes at være saa tro som det under de ovennævnte Forudsætninger er muligt. Navnlig har jeg stræbt at efterligne hele Saksés ejendommelige Stil og Sprogtone, hans Forkærlighed for symmetrisk Sætningsbygning, hans rytmiske Sving og udstrakte Brug af Bogstavrim, og hans mange ordsprogsagtige Udtryk. — Paa et enkelt Punkt har jeg med Vilje taget mig større Frihed: Saksé gengiver ofte længere Udsagn og Samtaler i indirekte Taleform, men jeg har — ligesom Grundtvig — næsten overalt hvor det lod sig gøre omsat dem i direkte Tale, hvad der vistnok stemmer bedre med dansk Sprogtone. — Personnavne har jeg i det hele ladet staa i omtrent samme Skikkelse som i den originale Tekst; de mest almindelige Navne som Bent, Knud og Nils har jeg dog givet i deres almindelig kendte senmiddelalderlige Form; paa Saksés

Tid har man sagt Bendikt, Knut og Nikles. Hvad Stednavne angaar, har jeg fulgt en vis Mellemsvej: hvor Sakse gengiver Navnet i forstaaelig olddansk Form eller selv har Rede paa Betydningen af dets enkelte Led, har jeg beholdt hans egen Navneform nogenlunde uforandret; men iøvrigt har jeg — navnlig for Landsdelenes og de mere kendte Steders Vedkommende — anvendt de yngre og velkendte Former. — Jeg skylder min Broder Docent Dr. Axel Olrik Tak for adskillige Raad og Vink; i Afsnittet om Sven, Knud og Valdemar har jeg stundom nyttet en af ham for adskillige Aar tilbage udarbejdet Oversættelse.

Oversættelsen tager fat paa det Sted i Saksens Værk, hvor Absalons sammenhængende Fortælling om Danmarks Riges Historie maa antages at begynde, altsaa med Kongevalget paa Isøre Ting efter Sven Estridsøns Død; af det umiddelbart foregaaende er ikke medtaget andet end hvad der danner en nødvendig Forudsætning for at forstaa den følgende Skildring. Herved er der altsaa i en vis Forstand gjort Vold paa Teksten; men da det er sket for at genfremstille Absalons Frasagn i deres oprindelige Form, har jeg ikke gjort mig nogen Samvittighed deraf, saa meget mindre, som Saksens Fremstilling af Sven Estridsøns Historie stærkt bærer Præg af at være løst sammenstykket af uensartede Bestanddele, der ikke staar i nogen videre indbyrdes Sammenhæng. Ved dette Indsnit former tilmed Begyndelsen af Saksens Danmarkshistorie sig helt naturligt som en *Knudssaga*, der især træder frem i sin oprindelige Skikkelse, naar man udskyder de lange Stykker om Roskilde og Lunds Domkirker, der sandsynligvis er senere Tilføjelser af Sakse.

Noternes Antal og Omfang har jeg i det hele

søgt at indskrænke til det mindst mulige, og har kun medtaget de nødvendigste Forklaringer og Berigtigelser; overalt hvor Saksens Fortælling er eneste Kilde, og dens Sandsynlighed saaledes kun kan afgøres ud fra indre Grunde, har jeg overladt Læseren selv at fælde Dommen.

Til Grund for Oversættelsen er lagt P. E. Müllers og Velschows Udgave (Kbh. 1839), dog med en Del Tekstrettelser, hvoraf de fleste er foreslaede af afdøde Overlærer Kinch (i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1874), og som vil findes i et med anden Del følgende Tillæg.

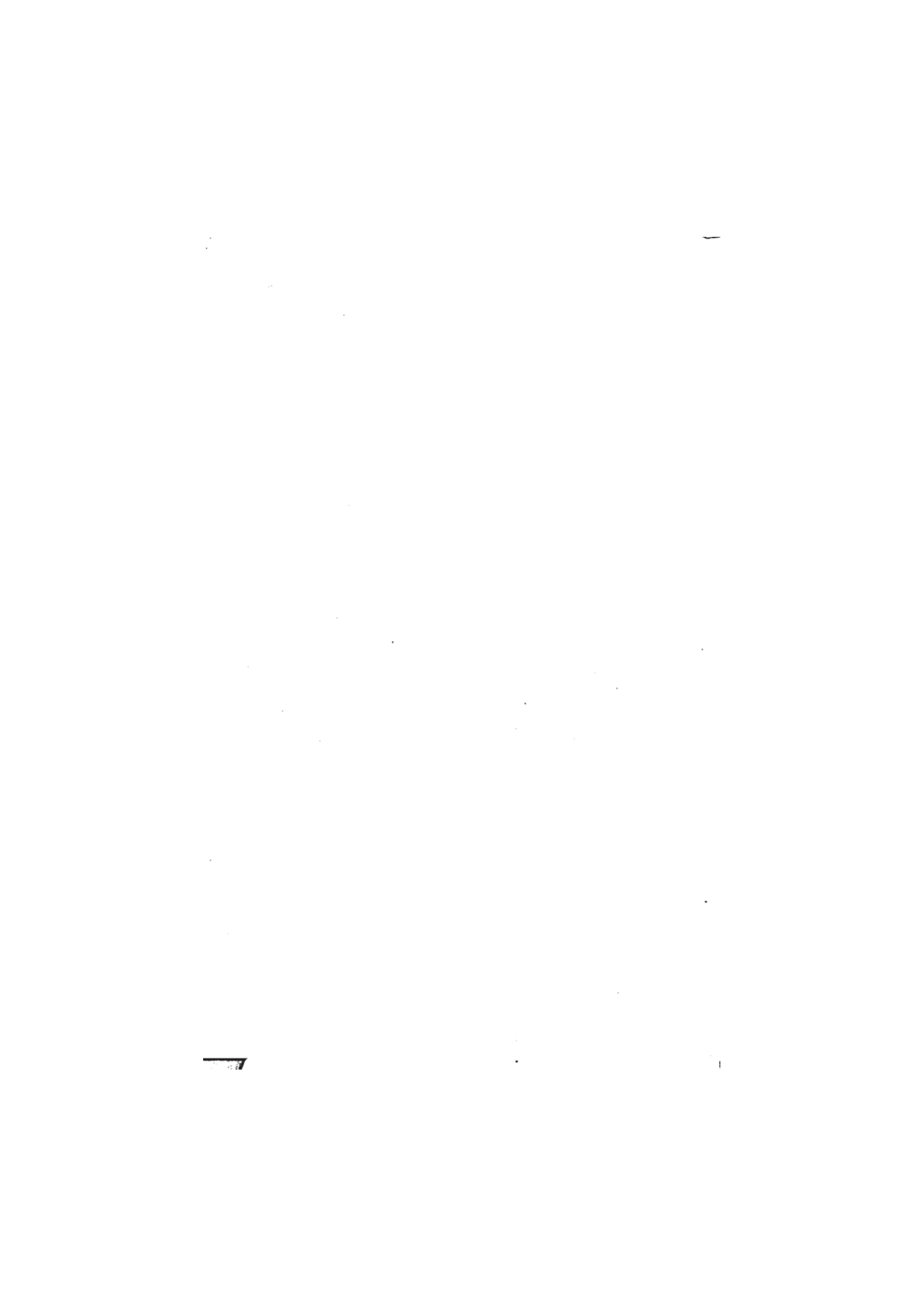
Billederne er gengivne efter samtidige Originaler; de maa ej opfattes som Tekstillustrationer, men som Indlednings- og Slutvignetter, der knytter sig til et eller andet Hovedpunkt i vedkommende Kapitel.

Landsk Ærkebispesegl
fra 13. Aarh.

SVENSØNNERNES
OG
BORGERKRIGENES TID
(1076—1157)

Skibe fra 11. Aarh.

Sven Estridsøn.

Kong Sven¹⁾ var navnkundig for sin Gavmildhed og Vennesælhed og havde hos alle Folk trindt om Land Ord for at være den ypperste Mand; han virkede ogsaa med største Iver for at bygge og smykke Kirker og viste Landet Vej fra dets hidtidige Van-kundighed i alt hvad helligt var, til en bedre og rettere Gudsdyrkelse. Denne hans lysende Færd havde dog én Plet: hans Ukyskhed og løse Sæder. Han tog mangen en højbaaren Jomfru til Slegfred, og af hans Sønner var ingen født i Ægteskab, men des flere af Friller. Hans Sønner²⁾ var: Gorm og Harald, Sven og Ømund; fremdeles Ubbe og Olaf, Nils, Bjørn og Bent, der alle slægtede Fader, ej

¹⁾ Af Sakses Fortælling om Sven Estridsøn er her kun medtaget et lille Udsnit, der tjener som Indledningsord til hans følgende Fortælling om Harald Hen og Knud den hellige; jfr. Indledningen S. 43.

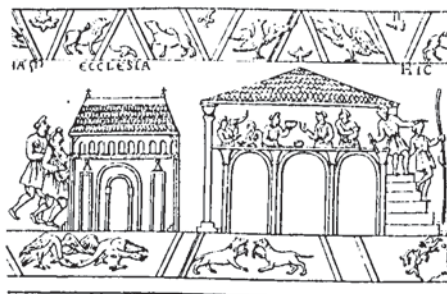
²⁾ Se Stamtavlen over Sven Estridsøns Slægt bag i Bogen.

Moder paa. Af lige saa uren Byrd var Sønnerne Knud og Erik, der skulde blive Fædrelandets Pryd og Smykke. Ogsaa Datteren Sigrid, der senere blev gift med Venderfyrsten Gudskalk, som vi skal komme tilbage til siden¹⁾, skal ligeledes have været Frillebarn.

Da Sven var gammel og mæt af Dage, faldt han i Suddatorp ovre i Jylland i en Sygdom og Vanmagt, der blev hans Helsot²⁾.

¹⁾ Sigrids og Gudskalks Son var Obotriterfyrsten Henrik, der spiller en betydelig Rolle i Knud Lavards Historie, se nedenfor S. 101 ff.

²⁾ Sven døde i Soderup (ved Aabenraa) d. 28. April 1076; Aarstallet er dog omtvistet, idet nogle har hævdet 1075 eller 1074 som hans Dødsaar.

Kirke og Gildehal fra 11. Aarb.

Roskilde Domkapitels ældste Segl
(12. Aarh.s Beg.).

Harald Hen og Knud den hellige.

Nu er at melde om Knud, Svens Søn, at Lykken med rund Haand havde øst sin Gunst og Gave over ham: han røbede store Anlæg og var i Mandemod langt forud for sin Alder. Han samlede det unge Mandskab til Sotog og kuede Vikingernes Uvæsen; Sejre over Sember¹⁾ og Ester kastede Glans over hans Ungdom, og hans Fremgang i Magt var saa stor, at han naaede langt ud over den Grundvold, hans Fader havde lagt. Denne sejrige Færd varslede om hans kommende Herredømme. For at øge og værge Land og Rige laa han altid ude paa Søen og vandt dristig Navn for saadan Daad, som han efter sine unge Aar knap kunde været Tilskuer ved. Sit unge Legeme hærdede han ved idelig Øvelse i rastløs Kamp og mandig Vaabenfærd, og

¹⁾ Indbyggere i Samland (omtrent lig det nuværende Ostprøjsen) og Estland.

Saksen Danesaga (1076—1157).

hævede ved Heltedaad sit Ry til saadan Højde, at Knud den stores Aand syntes at være levet op i ham, saa han ej blot havde arvet hans Navn, men ogsaa hans Lykke. Ingen var i Tvivl om, at han vilde tage Riget efter sin Fader: i Manddom var han alt moden og lyktes derfor Kronen voksen; heller ikke skortede det ham paa Gavmildhed til Pryd for hans unge Aar. Hans ældre Broder Harald var derimod sløv og tvær af Sind og i sin Ungdom altid hensunken i Døs og Dvale¹⁾.

Da der nu blev Tale om nyt Kongevalg, var Folkets Stemning delt. Største Delen af Danerne kom nemlig i Hu, hvor store Farer Knud havde ført dem ud i, mens han endnu kun var sin egen Mand, og frygtede at det vilde blive endnu værre, hvis han vandt Riget. Saa ilde udlagde de hans Manddom, og saa ubilligt værdsatte de hans Daad, at hvad der burde have øget hans Ære, tværtimod blev ham til Fald: de forholdt ham hans Manddoms Løn og gengældte hans stolte Idræt med skammeligt Afslag. Ham vragede de af Skræk for Slid og Møje, men holdt paa Harald af Lyst til Lediggang, kaarede den træge for den tapre, og vilde hellere lyde en dorsk end en daadrig Konge. Saaledes ringeagtede de Ry og rige Evner, undsaa sig ej ved at tilstaa Usselheden den høje Plads, de forholdt Manddommen, og viste den modige Mishag, men den magelige Ære. Denne deres utaknemlige Adfærd smykkede de med Skingrunde, og paastod at selve Fødselens Ret havde bestemt Harald, som den ældste, til Riget. Et underligt Sindelag, at vrage

¹⁾ Dette Stykke om Knuds og Haralds Ungdom er flyttet herhen fra dets Plads i Svens Kongetid, hvor det passede mindre godt.

den ene for hans Manddom og vælge den anden for hans Usselhed! Kun Skaaningerne lod sig lede af deres Retsind, ærede Knud for hans Hjærtelag, og afskyede Harald for hans Ørkesløshed.

Paa Isore Ting stævnedes Folket til Kongevalg¹⁾. Her snævrer den salte Sø sig ind til et smalt Sund, og de vilde Vover tvinges ind i et trangt Løb mellem tvende Strande. Midt i Strædet ligger der Sandbanker, som dølger en skjult Fare for Sømanden: de lægges tørre af Ebben, men overskylles atter ved Flodtid. Skaaningerne havde lagt sig paa Østsiden, den øvrige Flaade paa Vestsiden. Her holdt Brødrene Ting hver paa sit Sted og med sine Tilhængere. Harald satte sine Meningsfæller Stævne og fortalte, at han ingenlunde vilde have regnet det for en Skam, om hans Broder blev kaaret i hans Sted, hvis det blot ikke var saa, at selve Fødslen havde tildelt denne den ringere Lod, og at den ældre blev til Spot ved at vige for den yngre. Skulde end denne synes modnere i Manddom, saa havde han selv Førstefødselsrettens Fortrin. Det var ogsaa en Skam, om Knud skulde vinde Folks Stemmer derpaa, at han havde plaget Indbyggerne og sat Land og Rige i Fare, og at omvendt hans egen Vennesælhed mod alle skulde staa i Vejen for hans Valg. De maatte ej dømme saa falsk om Mænds Daad, at de tog med Kyshaand mod egen Ulykke, men sagde Nej til Lykken: sligt Vrangsyn røbede just et utaknemligt Sind. Desuden stillede han dem i Udsigt, at om han kom til Magten, vilde han afskaffe alle onde Love og give dem nye lemfældige og milde efter deres eget Tykke.

¹⁾ Ved Isefjordens Munding, i Nærheden af Rorvig.

Ved slige Løfter om Guld og grønne Skove og saadan ful Smiger fik han Tingfolket til at give sig Kongenavn; og Fædreneriget gaves en Mand i Hænde, hvis Dorskhed hellere burde have paadraget ham alles Foragt end Ære og Yndest. Saaledes tilrev han sig ved sine favre Ord Folkets Gunst, og Almuen saa mere paa hans rænkefulde Løfter end paa Knuds urokkelige Mandsmød. Der stod nu de to Brødre som Medbejlere og trodsede hver paa sit Tilhæng, tænkte ej paa Voldgift eller Dom, men løb kun an paa Meningsfællers Stemmer.

Harald, hvem Hoben bar højt i sin Ukyndighed og Blindhed, lod nu ved Sendemænd sin Broder vide, at han ej burde trachte efter den Magt, hans ældre Broder havde faaet tilkendt, og ikke sætte sig selv over ham, som han vidste havde Førstefødselsretten. Det burde være langt fra ham at vække indre Splid og Borgerkrig og derved lægge det Rige øde, som Forfædres Manddom havde gjort navnkundigt, eller ved skadelig Tvist saa Tvedragt i Fædrelandet; langt hellere maatte han slaa Bom for sit Magtstræb, lade sin uoverlagte Handlemaade fare, og ikke undse sig ved at fremme sin Medbejlers Valg. Til disse manende Ord var søjlet Trusler, saa Budskabet egnede sig egentlig bedre til at ægge ham til Kamp end lokke ham til Fred. Desuden lod han i Smug sine Talsmænd tilsige de fleste af Broderens Tilhængere bedre Love samt et friere og gladere Liv, og fik dem derved lokket over paa sin Side.

Saaledes hidrog baade Haab og Frygt til at vende Almuens Sind fra Knud; hans Mandskab faldt fra ham, selv undveg han med kun tre Drageskibe til de snævre Sunde ved Skaanes Kyst, og maatte saaledes rømme det Rige, han selv havde

værget og øget. Her indhentedes han af en Sendefærd fra hans Broder, der kaldte ham tilbage og lovede at dele Riget med ham; men han kastede Vrag paa det lokkende Tilbud og drog landflygtig til Sverige. Han fandt det nemlig yderst taabeligt nu, da Lykken var blevet ham gram, at fæste Lid til den Mands Løfter, der i hans gode Dage kun havde haft Trusler tilovers for ham. Og ret som han havde glemt den Uret der var overgaaet ham, rørte han ej en Finger mod sit Land, men kastede sig straks med Liv og Sjæl ud i den Kamp mod Østerlændingene, som han all i Faderens levende Live havde indladt sig i.

Harald holdt nu Raad og Stævne i samfulde otte Dage. Han blev her mindet om at holde hvad han havde lovet: at Kongens Magt skulde tjene Folket. Saa gav han da for det første Ret til Modbevis mod Stævning, og lod Værnet gaa frem for Søgsmålet: han tilstod den anklagede Klagerens Ret, nemlig til at gendrive Sigtelsen, medens Loven tilforn forbød at vise et vidnefast Søgmaal tilbage ved at føre Værn i Sagen¹⁾.

Denne Ret, som nu har vundet Hævd, har vist sig at skade Troen lige saa meget som den fremmer

¹⁾ I Virkeligheden var det den ældgamle Maade at afgøre de fleste Retssager paa, at de sagsøgte havde Ret til sammen med et vist Antal andre gode Mænd, som oftest tolv, at sværge sig fri paa Ting (Tylter-Ed). Naar Sakse først lader Harald Hen indføre denne Ret, og mener at Klageren tidligere havde Forret til at godtgøre sit Søgmaal, har hans stærke Uvilje mod det gammeldags Edsbevis, der noksom fremgaar af hans følgende Ord, ledt ham paa Vildspor. Overhovedet synes Harald Hen slet ikke at have udstedt nye Love, men han har paa Rigsmødet ved Isøre givet et højtideligt Løfte om at holde de gamle Vedtægter i Ære og derved vundet Folkets Stemmer.

Friheden. Ti selve Adgangen til at føre Værn i sin Sag, uden Brug af Vaaben eller Vidner, blot ved at aflægge Ed paa sin Ret, har forledt mange Mænd til at sværge falsk af Vindesyge, ja aldeles gjort det af med Brugen af Tvekamp¹⁾. Efterslægten har nemlig syntes bedre om at afgøre Tvistemaal ved Ed end ved Odd, hvortil er at sige, at det sidste gaar ud over Liv og Lemmer, men det første over Lov og Helg. Denne Skik har Danerne trofast hængt ved, og endnu den Dag i Dag holder de den haardnakket i Hævd, ja de vil hellere opgive Aanden end slippe den, og vover gerne Liv og Blod for den.

Selv havde Harald kun Tanke for Gudstjenesten; han glemte sine egne Lovbuds Strenghed, lod Lovene sove overfor al Brøde, og kuldcastede ved sin slappe Eftergivenhed alt Værn for Ret og Vedtægt. Han vidste ikke, at retsindigt Rigsstyre huer Gud bedre end tom Trosiver, og at en streng Rettens Pleje er ham kærere end overflødig Bøn: Herrens Naade vindes snarere ved Retfærd end ved Røgelse, han skønner mere paa knust Udaad end paa knuste Hjerter, ser hellere Brøden højet end Knæet krummet, og elsker intet Offer højere end Forsvar for Fattigmænds Frihed. Vel hører det sig til, at Kongen tager sig af Troens Sag, men stundom er det ham dog til større Hæder at ses paa Dommersæde end ved Altrets Fod. Sligt randt aldrig Kong Harald i Hu; hans eneste Særkende var den Yndest, han viste Kirken: han ødslede ellers sin Langmodighed paa de værste Ildgerningsmænd, og holdt kun lidet

¹⁾ Sakse gaar her ud fra den urigtige Forudsætning, at Tvekamp tidligere i stor Udstrækning anvendtes som retsligt Afgørelsesmiddel paa Tinge.

af hvad han havde lovet. Brøden skænkede han ej blot Naade, men frit Spil, og gjorde Land og Rige lige saa armt paa Lov og Ret, som han havde lovet at gøre det rigt. Selv i Adfærd og Lader tyktes det ham ingen Skam at vanslægte fra gammel Kongesæd. Efter to Aars Styre døde han¹⁾.

17. April
1080.

Efter hans Død blev Knud ved sine Brødres Stemmer kaldt hjem for at styre Land og Rige. Kampen i Østerled, som han havde begyndt i sin Ungdom og indvarslet sin Landflygtigheds Tid med, satte han efter sin Tronbestigelse al Kraft ind paa at forny, hvorved han mere havde for Øje at udbrede Troen end at mætte sin Havesyge, selv om hans Hu ogsaa stod til at se sin Lykke stige og øge sit Ry. Han slap ej sit Maal af Sigte, før han havde lagt Kurernes²⁾, Sembernes og Esternes Riger helt øde. Da han havde gjort det af med Fjenden, saa han sig om efter en Brud, men fandt alle nærliggende Giftermaal uanselige og under sin Værdighed, hvorfor han tog en Datter af Grev Robert af Flandern til Ægte, ved Navn Edele. Med hende fik han Sønnen Karl.

Og da han saa, hvordan Stormændenes Selvraadighed havde slappet og sløvet Landets gamle Lov og Ret, stræbte han paa alle optænkelige Maader at genoprette fædrene Skik og Tugt, søgte ved de strengeste Kongebud at skaffe Loven bedre Hævd, og bragte atter den sunkne og forfaldne Rettens Pleje

¹⁾ Haralds Kongetid var i al Fald dobbelt saa lang; om hans Faders Dødsaar se ovenfor S. 48.

²⁾ Kurerne boede i Kurland, Nord for Østprojsen.

tilbage i dens gamle Gænge. Hverken Blod eller Byrd kunde rukke ham fra Retfærds Vej og skaffe nogen Mand Naade; Venner og Frænder lod han ej slippe for skyldig Straf; han holdt nøje over gammel Sæd og Vedtægt, strammede med fast Haand Rettens slappe Baand, og traadte nidkært i den fædrene Strengheds Fodspor, men paadrog sig ogsaa ved denne sin Iver Stormændenes bitre Fjendskab.

Kirken viste han skyldig Hæder, og for Præsterne drog han naadig Omsorg. Og da han saa, hvordan Folket i sin Sløvhed og Vankundighed ikke holdt Bisperne tilbørligt i Ære, vilde han ej lade Bærerne af saa høj en Værdighed regnes lige med Lægmand, men gav dem ved et velbetænkt Kongebud Lod og Del med Rigets Høvdinge, og tilstod dem for første Gang samme Rang blandt Ædlinge som Jarler, hvorved deres Myndighed først kom ret i Agt. Saaledes sørgede han for, at saa vigtigt et Embede ej led Skaar, men holdtes i skyldig Ære, og at de, der stod højt i Kirkens Hus, ej skulde være nødte til at tjene Herren under ringe Kaar. Ikke blot Bisperne gav han øget Værdighed, men tog sig ogsaa ved velmente Kongebud af de menige Klerkes Stand: for at højne dennes Hæder unddrog han indbyrdes Trætter mellem lærde Mænd fra Bøndernes Ting og lagde dem under Præstestændens egen Dom. Overhovedet gav han dem Ret til at idømme Straf for al Brøde mod Guds Lov, lagde alle saadanne Sager ind under Præsternes Dom og udskilte dem fra Almuens Ting, for ej at give ulige Rang lige Kaar. Derfor gav han deres Værdighed øget Vægt og ønskede dem højere Hæder i Folks Omdømme, end de verdslige Stormænd fik. Dette er Aarsagen til, at ingen af Danerne uden Kongen,

Bisperne, og den som staar Tronfølgen næst, har Ret til at stævne nogen Præst for Landsens Ting. Han søgte ogsaa at vænne Bønderne, vankundige i Kirkens Sager som de var, til Tiendepligt; men det var forgæves, han tog til Orde herfor, ti Tiden var endnu ikke moden til dette første Forsøg paa at indføre ny Sæd og Skik.

Imidlertid drev Bisp Sven af Roskilde¹⁾ paa Opførelsen af den murede Stenkirke, som Bisp Vilhelm havde paabegyndt. Koret stod alt færdigt; men Prædikestolen havde han ondt ved at faa anbragt — hvad der var det eneste der endnu tyktes ham at staa i Vejen for at indvie Kirken²⁾. Ved Anlæget af den lod han da Bisp Vilhelms Ligsten flytte samt hans Støv tage op af Graven og sætte ned paa det Sted, hvor det nu hviler³⁾. Natten før den til Indvielsen berammede Dag saa Sakristanen⁴⁾ i Drømme en Mand i fuldt Bispeskrud, der bød ham sige Sven, at det kunde være nok med at han havde bygget Kirken færdig og saaledes tilegnet sig Vilhelms Fortjeneste samt høstet Æren for andres Arbejde: han behøvede ikke ogsaa at flytte den Mands Støv, hvis Hæder han havde ranet, og skille ham fra hans kære Konges Lig⁵⁾. Straffen herfor

¹⁾ Sven Nordmand (1074—1088). — Hele det følgende Stykke indtil S. 62, Linje 14, der aldeles bryder Fortællingens Gang, er vistnok et senere Indskud af Sakse.

²⁾ Dens Plads var ved Korsranken, paa Skellet mellem Kor og Skib.

³⁾ Vilhelm var Bisp Svens nærmeste Formand i Embedet (c. 1060—1073 eller 1074).

⁴⁾ Den Embedsmand, hvem det paalaa at føre Tilsyn med Kirkebygningen og dens Udstyr (Messerede, Kirkekar o. l.).

⁵⁾ Der menes Sven Estridson.

vilde uden Tvivl være blevet nedkaldt over selve Ophavsmanden til denne Voldsdaad, hvis ikke hans hellige Levned havde staaet i Vejen derfor; nu vilde han i alt Fald hævne sig paa den Del af Kirken, han havde opført, og styrte alt hans Murværk i Grus. Han advarede fremdeles alle og enhver mod for Fremtiden at røre hans Grav, og spaaede, at ingen, der flyttede hans Støv fra dets Sted, skulde slippe for Straf. Derpaa forekom det Sakristanen, at han slog med sin Bispestav paa Taget og søndrede hele Murværket.

Drømmen var sand nok: Guds Hus sank virkelig i Grus, ja Kirken rystede med ét i sin inderste Grund og faldt i selv samme Øjeblik som han drømte om Hærværket; saa Virkelighed og Drøm stemte fuldt overens, og en enkelt Mands Nattesynes blev ved Dagens Lys aabenbare for alles Øjne. *Det* store Under var der ved Sagen, at Kirken i sit Fald ikke knuste Vagmesteren; han blev hverken kvalt under de svære Stendynger eller kvæstet af noget Murskred, men sov trygt, uagtet hans Leje var lige ved Siden af det styrtende Murværk. Lynslagene ved Bulderet ilede Borgerne til og tog med Gru det skete Hærværk i Øjesyn; de troede, at Vagmesteren var slaaet ihjel ved Kirkens Fald, men saa ham snart lyslevende kravle frem mellem Stenhobene. Alles Øjne vendte sig nu i hellig Undren mod ham, og det er svært at sige, om Tilskuerne var mest forbavsede over Kirkens Fald eller Sakristanens Frelse. Det lyktes et stort Vidnesbyrd om Drømmens Sandhed, at Drømmeren selv var reddet ud af den truende Stenhob. Da han nu bragte Bisp Sven Vilhelms natlige Budskab, smilede denne og sagde: »Ja, det undrer mig ikke, at hans Adfærd efter Dø-

den svarer til hans Strengthed i levende Live; men lad mig nu blot lægge Haand paa atter at rejse de styrtede Mure.«

Som Følge heraf forblev Vilhelms Grav i lange Tider urørt. Først i vore Dage lod Domprovst Her-^{1157.}man og Læsemester Arnfast med Samtykke af Landprovst Isak Graven aabne, for at stede Biskop Asser til Jorden her, hvor de forefandt et brugbart og særlig smukt bygget Hvilested. Ved at grave helt ned til Bunden fandt de Bispens Kaabe uskadt mellem hans muldne Ben. Da de tog disse op, steg — uden ydre Aarsag — en saadan Vellugt op i Næsen paa de omstaaende, ret som af et Salighedens Salvegemme, saa ingen kunde tvivle om, at den Mand, hvis Støv var gennemtrængt af en saa vidunderlig sød jordisk Duft, maatte have vundet den himmelske Krone. Saa haardnakket klæbede Lugten ved de Mænds Hænder, som havde rørt derved, at de trods tre Dages Bad og Haandtvæl ikke kunde blive af med den igen. Alligevel holdt de ikke det hellige Støv i tilbørlig Ære, men lagde det hen i den nederste Ende af Graven.

Men Straffen for denne Formastelse udeblev ikke: Helligbrødens Ophavsmænd høstede alle en ond Løn for deres Frækhed, og den Straf, hver især fik, svarede til hans Lød og Del i Bruddet paa Gravfreden. Herman fik den onde Ild¹⁾ i Næsen, engang han sad i Kirkeraad under Absalons Forsæde, og det saa voldsomt, at den ikke blot tog hans Legemskraft, men ogsaa røvede ham Stemmens Brug; Branden bredte sig videre, og inden tre Dages Forløb var han død uden Maal og Mæle. Ham

¹⁾ En Art Rosen.

skete hans Ret: han blev straffet paa den Legemsdel, hvormed han saa uskønsom havde indsuget den hellige Duft. — Ingen bedre Udgang fik Arnfast: han vilde bruge Midler mod sin Vanmagt og Svaghed, men tog fejl af Lægedrikken og fremmede just Sygdommen i Steden for at genvinde sin Helse. Til Slut brast hans Lever, og han brækkede den op i Stumper og Stykker, som Lægen samlede i et Bækken, hvor Ærkebisp Absalon saa dem, engang han af Venlighed kom for at se til den syge. For ham bekendte Arnfast, at hans Lidelse var Bod for Overgrebet mod Vilhelms Støv, sagde at han øjensynlig var ifalden saadan Straf for sin Ulydighed mod dennes Bud, og lovede at give sig selv med alt sit Gods til Herren¹⁾. Efter tre Maaneders Sygeleje døde han i stor Anger. — Da den halsløse Gernings tredje Ophavsmand saa de to andres ynkelige Endeligt, blev han bange for, at han snart kunde vente en lignende Straf, og søgte derfor ved fromt Værk at forebygge slig umild Skæbne. Ved Vor Frue Kirke stiftede han et Nonnesamlag og gav det en stor Del af sit Arvegods; og saa længe han levede, holdt han paa, at de førte et Liv i Tugt og Ære. Dog slap han ikke helt fri for Straf: han fik en langvarig Lungesot, der blev hans Bane. Saaledes fik den første en brat Død, medens de andre rantes hver i sin Legemsdel af den langsomt snigende Sol, der til sidst skulde gøre det af med dem. Den Straf, hver især fik, svarede da aldeles til hans Lod og Del i Voldsdaaden mod Bispens Grav: de havde ej klogelig villet tage Vare paa deres Velfærd og maatte derfor bøde for deres svare Synd.

¹⁾ Der menes sikkert: give sig i Kloster med alt sit Gods.

Bisp Sven vilde nu ikke have Ord for at tage sig det let med at genrejse Guds Hus, som han havde lovet, og fuldendte helt den paabegyndte Opførelse af Kirken i Roskilde¹⁾. Til dens Sir og Smykke ophængte han i den en med Kunst og Flid smedet Krone, der havde kostet stort Arbejde; ti han mente, at Kongens Skatte hellere maatte tjene Kirkens Glans end Menneskenes Griskhed.

Ogsaa Bisp Egin fuldførte paa de Tider med Hjælp fra Kongen den af ham selv paabegyndte Lavrentiuskirkes Bygning²⁾. Kongen lod de to Kirker indvie og udstyrede dem begge med mærkelig Gavmildhed. Ved Lavrentiuskirken udsatte han saaledes — med Bispens Støtte — en aarlig Sum i Løn til Sangere, og den daglige Udgift hertil bestred dels Kongen af Kronens Gods og egne Ejendomme, dels Bispens af ældre Gaver til Guds Hus. Saa nidkær var deres hellige Kappelstrid, at man har ondt ved at sige, hvem af dem der viste Gud størst Ære. Da Kongen paa den første Indvielsesdag højtidelig knælede for Alteret, skænkede han Fjerdedelen af Kongens Møntret, Fjerdedelen af sit Sagefald³⁾, og Fjerdedelen af Midsommergælden⁴⁾ som evig Gave

¹⁾ At Sven i sin korte Bispetid skulde have naaet at fuldføre Domkirken helt, er næppe sandsynligt. Af Svens Bygning staar intet tilbage; den afløstes omkring Aar 1200 af den nuværende Domkirke.

²⁾ Bisp Egin af Lund var død allerede 1072, og paa Knuds Tid var Rikval Bisp i Lund. Hvad Sakse her fortæller om Egin, maa derfor henføres til Rikval; men iøvrigt blev Domkirken i Lund sikkert ikke fuldført før langt ind i det 12. Aarh., først 1123 blev Kryptens Hovedalter indviet.

³⁾ Indtægt af Retsboder.

⁴⁾ En særlig Afgift til Kongen fra Byerne. Her menes naturligvis kun den fra Lund.

til Kirken, saaledes at den Mand, der til given Tid var Bisp, havde Ret og Raadighed derover. Lige-
saa rundhaandet tog han Vare paa Klerkenes sær-
lige Rettigheder og lod næsten al kongelig Ret og
Indtægt af Kirkens Landboer tilflyde Kannikernes
Kor; kun Ledingsbøder og Fredkøb¹⁾ samt Arv efter
frændeløs Mand forbeholdt han Kronen Ret til.
Saaledes var han lige ivrig for at udstede Kirkerne
Fribreve og for at unde dem Skænk og Gave. For
at give disse sine Løve varig Hævd truede han hver
og en, der vovede at rokke ved dem, med Bispernes
Bandstraale. Dette Kongebud har siden været sat
paa mangan haard Prøve, men endnu staar det gamle
Grundlag ved Magt²⁾.

Men Kongen, der i alle Maader førte et helligt
og nidkært Levned, udmærkede sig ved at elske
Troen over alt; han holdt nøje over den og tabte
den aldrig af Syne.

Han havde godt Øje for, hvordan hans store
Brødræflok i deres ungdommelige Overmod tyngede
haardt paa Landet ved den høje og rundelige Løn,
de var aflagte med — kun én af dem, Olaf, var
Jarl i Slesvig — og optog dem derfor i sin Hird,
for ved eget Udlæg at lette Landets Byrde. — Og da
han mærkede, hvordan Danenavnet siden hans Fa-
ders Morbroders Dage³⁾ var gaaet i Glemme, fordi
de havde ladet Sværdet ruste i Skeden, kom der en
Trang op i ham til nye Hærtog. Han satte ogsaa

¹⁾ Den Sum Penge, hvormed den fredløse i visse Tilfælde kunde genvinde sin »Fred«.

²⁾ Her ender vistnok det lange Indskud (jfr. ovenfor S. 57 Note 1).

³⁾ Knud den store.

sit Mod et bestemt Maal og kunde ikke nøjes med de Sejre i Østen, hvormed han hidtil havde øget sit Ry, men vilde tillige genvinde sit gamle Arverige England, der ved Tidernes Ugunst var gaaet tabt. Det randt ham i Hu, at Fædrenes Heltery samt Landets Magt og Rigdom aldrig havde trivedes bedre end under Englandstogenes Tegn, og at denne ene Øs Erobring havde hævet deres Ry højere end alle Sejre i Østerled. At fly Fædrenes Fodspor faldt kun lumpne og vanartede Sjæle ind: hellere være foruden Rige end sidde indeklemmt som Konge i et trangt lille Land. Egen Id skulde naa Fædres Daad, eget Yrke maale sig med Fædres Idræt, eget Ry svare til arvet Navn: alt hvad hans Fader havde ødet ved sin Ørkesløshed, tog han sig for at oprette ved sin Iver; han vragede sin Fader, men valgte sin Stamfader til Maal¹⁾.

Den første, han røbede sit skjulte Raad, var Olaf; og da denne opmuntrede ham dertil, fremsatte han Sagen for Folket; og alle gav med Glæde deres Samtykke. Kongen troede, at Broderen gengældte hans Godhed, men denne var i Virkeligheden hans dulgte Avindsmand. Dog, Knud anede intet om hans Rænkespil, men tænkte at Olaf havde samme Sindelag mod ham, som han selv mod Olaf. Klog Mand varer sig i Tide; men hans fromme Sind forhød ham at fatte nogen lav Mistanke til sin Broder; ti det kom ham for, som fældede han derved en overilet Dom over Frændetro og af Frygt for Svig ej kunde skelne Ven fra Fjende. Men Olaf havde

¹⁾ Der menes atter her Knud den store, skønt denne som Knuds Farmoders Broder ikke kunde kaldes hans Stamfader i egentlig Forstand.

i sin Tørst efter Magten glemte alt hvad han var sin Broder skyldig, og skjulte under Troskabs Maske et troløst Hjærte: da Kongens Forsæt var rygtedes, støttede han det ej blot ved at snakke ham efter Munden, men æggede ham endog dertil, ikke fordi han troede at Knud ævnede at genvinde det mægtige Rige, men fordi han haabede at kunne vende den paabudte Sags Vanskelighed som Vaaben mod dens eget Ophav. Hadske dømtede han om sin Broders Sind og gengældte hans fromme Kærlighed med ful Svig. Han havde aabent Øje for, at Knud havde paadraget sig sine Landsmænds Uvenskab ved de nye Love, hvormed han atter havde bragt den glemte Tugt i Hævd, og for at samle Hadet des bedre over hans Hoved æggede han ham i Løn til et Værk, der var ildeset af alle. For ej at være ene om sit Rænkespil fandt han sig Fæller og svor sig lønlige i Ledtog med dem. Hans Raad slog heller ikke fejl; ti Stormændene, hvis Voldsfærd Kongens Lovbud havde stækket, tog Lod og Del med Olaf i hans forræderske Forsæt.

Men Knud troede, at alles Hu stod til Heltery og ikke til Nidingsdaad; han udbød Leding og stævnede til Limfjordens Strande, hvis fordums sejlbare, men nu af Sandbanker spærrede Udløb var nærmeste Vej til Vesterhavet. Her biede Kongen længe paa sin Broders Komme; og mens Flaaden laa stille, sank Mandskabets Mod¹⁾. Olaf undskyldte

¹⁾ De ældre Kilder, som vi her maa tro fremfor Sakse, viser os, at Forholdet var det omvendte: det var Knud, der lod vente paa sig, fordi han opholdt sig i Slesvig og ikke turde drage bort herfra paa Grund af de tyske Forholds Usikkerhed, medens Olaf var ved Ledingshæren og til Slut drog til Slesvig for at forebringe Knud Hærens Onske om Hjemlov.

sin Tøven, men trak Dag for Dag sit Komme ud og pønsede paa Ledingsbrud; de Hindringer, han foregav, var lutter Løgne for at holde Rænkespillet gaaende, og han ønskede blot at trække det saa længe ud, at han enten kunde faa Kongen til at drage afsted uden ham og saa i Mellemtiden tage hans Rige, eller ogsaa holde ham hen ved Nølen og derved faa Hæren til at falde fra ham. I saa Tilfælde paadrog Kongen sig nemlig enten Hvermands Foragt ved at lade Rønningsmænd ustraffede eller alles Avind ved at straffe dem. Baade Broder og Konge holdt han saaledes for Nar ved sin Nølen, og stræbte ved sit lumpne og rænkefulde Paafund at undergrave Udførelsen af det ædle og djærve Forsæt.

Hans snedige Raad slog ikke fejl: hele Flaadens Mandskab blev ked af at bide paa ham og faldt fra Kongen. Denne vidste intet om hvad hans Broder havde for; og da han udeblev, sendte han Gang paa Gang Bud til ham om at møde; endelig fik han Nys om hans Svig, bød Flaaden vente, og ilede med en udsøgt Skare til Slesvig, hvor han uventet kom over sin Broder og slog ham med Skræk. Han stedtes nu for Kongen, og der blev rejst Klage mod ham; og da han ej med Fynd kunde vise Sigtelsen tilbage, bød Kongen sine Mænd binde ham som vitterlig Forbryder, der ej havde noget at fremføre til sit Værn. Men disse vægrede sig ved at lægge Haand paa ham og forgribe sig paa Fyrsteblod: for dette bar de saa stor Ærefrygt, at de hellere vilde straffe Kongebørn paa Livet end lægge dem i Lænker; ti Døden var fælles Lod og ej saa tung at friste, men Bast og Baand var Trællestraf. I det hele er det Sæd hos vort Folk at sky Fængselsstraf som den største Skam, der kan overgaa én, værre

end Døden i enhver Skikkelse; fribaarne Mænd føler sig haardere ramte af Straf paa Ære end paa Liv og finder denne langt hæderligere end hin; ti Døden er alle levendes Lod, men æreløs Mand fanger ond Lykke.

Det Hvery, som Hærmændene havde faaet, udførtes da af Knuds og Olafs Broder Erik, der agtede et retfærdigt Bud højere end en ildesindet Frænde og ikke vilde skaane sin egen Slægt, naar Udaad skulde straffes. Æreløs Mand tør ej vente sin Æl agtet, og ondt Hjærtelag skygger over ædel Byrd. Man saa derfor mindre paa Brodernavn end paa Frændesvig. Saaledes taber ædelt Blod sit Værd ved lav og lumpen Adfærd. Kongen lod Olaf lægge i Lænker og føre paa et Skib til Flandern, hvor han blev sat bag Laas og Lukke.

Inden hans Fangenskab ved Rygte eller Bud var kommet de sammensvorne for Øre, søgte disse med List at bryde Leding: de klagede over Kongens Udebliven og fejge Nølen, fik ved lønlige Raad Flaadens Mandskab i Fælden, og bød dem vende hjem. Hvo der aabenlyst opæggede hertil, havde efter Lovens sin Hovedlod forbrudt og skulde enten fly Landet eller straffes paa Livet. Derfor følte Fra-faldets Hovedmænd sig tryggest, naar det var Folket selv der tog sig Hjemlov uden nogen Mands Raad, hvorved Skylden for at være rømt af Leding ej kom til at hvile paa nogen enkelt, men paa alle under ét. Saa villig var den blinde og sorgløse Mængde til at tage efter de stores rænkefulde Raad, at Almuen, der ogsaa var ked af at bie længere, paa deres Ord trøstigt tog sig Hjemlov¹).

¹) Vi maa her snarere tro den ældre Kilde, Ælmod, der udtrykkelig siger, at det var Knud selv, der gav Hæren Hjemlov, saa ogsaa

Da Kongen spurgte denne Tidende, blev han først sorrigfuld, men siden glad: han gjorde egen Skade til Kirkens Sag, kom i Tanker om, hvordan han i Ledingsbøderne for første Gang havde faaet et Middel i Hænde til at gennemføre sit Tiendekrav, og greb straks til; han glædede sig over, at Lykken havde givet ham saa godt et Grundlag for hans Forsæt, og ønskede at lade egen Ufærd tjene Kirkens Hæder.

Men da Stormændene spurgte, at Olaf, i hvem de havde set deres Høvdingeæmne, var blevet overrumplet af sin Broder, slap de deres svigefulde Forsæt og lod som om de var aldeles uvidende derom. Kongen lod nu stævne til Tings, tog til Orde og viste, hvordan god Hærtugt altid havde gavnet de danske Vaaben, og Undermand altid lystret Overmands Bud: Kongens Magt hvilede paa Folkets Stemme, Høvdingens største Hæder var Hærmænds Troskab, og uden Almuens Hjælp og Støtte var Kongebud intet. Men dog havde han selv nys fristet en saadan Haan, der ellers aldrig faldt i Fyrsters Lod: et uhørt Frafald var sket, hvis Hovedmænd havde kaaret Fejghed frem for Heltesind og kun havde Mod paa at sidde hjemme og undergrave et ærefuldt Værk. Derpaa nævnede han, hvor stor en Pengebod de var ifaldne for deres lumpne Ledingsbrud: hver Styresmand lagde han i en Bøde af fyrretyve Mark Sølv, hver af Mandskabet i tre Marks Bøde¹⁾. Ingen afslog at udrede sin Lod, men alle

her har den yngre Overlevering paa Valdemarstiden ændret Billedet noget.

¹⁾ Landet var inddelt i saakaldte »Skipæn«, der hver stillede et Skib i Leding. I Spidsen for hvert »Skipæn« stod en Styresmand, der tillige var Hovedsmand paa Ledingsskibet.

lovede at betale. Da Knud hørte dette, kundgjorde han, at han vilde frafalde sit Krav paa disse Bøder, hvis de vilde give Præsterne Tiende. Tingfolket bad om Lov til at tænke over Sagen, og trak sig lidt bort fra Kongen for at raadslaa, om det burde slaa sig til Taals med Kongens Tilbud. Begge Kaar fandt de tunge at opfylde: Bøderne vilde bringe mangan til Bettelstaven, men Tienden gjaldt for al Fremtid og vilde lægge et evigt Trældomsaaug paa sine Ydere. De var nu saaledes stedte, at de af to Onder maatte vælge det mindste, og fandt da det varige værst: i det ene Tilfælde gik Straffen ud over dem selv, i det andet ogsaa over deres Afkom; og de valgte hellere øjeblikkelig Trang end evig Tyngde. Alt i alt maatte de ønske, at Straffen for deres Brøde kun ramte dem selv og ikke ogsaa deres Børn, og vilde hellere af med Fæ én Gang for alle end med Frihed for stedse. Afkræves en lovlig Bøde var ingen Uære, men afnødes noget ved Overtalelse var Skam og Skændsel. At give andre Aarets Afgrøde var ikke Fromhed, men Trællefærd.

Da Kongen saa, at de valgte den daarlige Del, drog han op Nør i Jylland som for at inddrive Bøderne, og satte Toste med Tilnavnet Snyder samt hans Stalbroder Horte til Skattefogeder, for at skræmme Folket med Straffen og derved faa det til at samtykke i Tiendepligten. Disse hød han værdsætte Ledingsbrydernes Gods, men uden at røre deres Ejendom. Men de udførte deres Hverv med større Haardhed end Budet lød paa, og plagede Almuen med uretfærdigt Paalæg. Herover kærede Kongens Fjender paa Folkestævne, overdrev Klagen med Løgn og usande Opspind, og lagde Fogederne for Had hos Hvermand. De holdt sig til Hovmænd-

enes Værk, ikke til Kongens Vilje, og saa ej paa Sindet hos ham der bød, men hos dem der lød. Ægget af dem brød Mængden løs mod Fogederne, gjorde ved aabent Oprør fælles Sag mod Hvermands Plage, og dømte Herren efter hans Svende.

Dog, Fogedernes Død var ikke Hoben nok: dens vilde Vrede vendte sig ogsaa mod Kongen selv. Denne fandt det raadeligst at ride Stormen af ved selv at holde sig udenfor, og undveg til Slesvig. Her lod han sin Dronning tage Ophold med deres Søn, men paalagde hende at fly til sit Hjemland, hvis det gik ham ilde; ti blandt troløse Mænd var hun ej tryk, og Rigets umyndige Arving vilde han nødig lade tilbage i Landsmænds Vold. Vendelboerne, der i deres Vaaben saa Frihedens eneste Værn, gav sig nu til at smæde hans Flugt og gøre sig til af Sejren. Da Kongen saa, hvor tæt Jyderne var i Hælene paa ham, og at gamle Tjenere faldt fra, medens de trange Tider forbød at hverve nye, veg han over til Fyn; ti han haabede, at denne Ø skulde yde ham tryggere Tilhold. Dog, just her skulde han friste skændig Voldsfærd til Tak for sit fromme Sind. Ti ved Flugten voksede bare Jydernes Trods og Vildskab; Hobens blinde Harme steg, Frækheden tog sig frit Spil og rejste et ondt Uvejr mod Kongen. Sagen var den, at Bønderne af Frygt for Straf ikke turde lade deres Forsæt falde, men mente, at de var nødt til at holde fast ved deres Ondskab; ti de kunde ikke tænke dem, at den Mand, de tvende Gange havde gjort Uret, skulde eftergive dem Straffen for deres Brøde. Derfor tørstede de efter hans Blod og stræbte med hidsigt Had den hellige Mand efter Livet: de havde opgivet alt Haab om Naade og vilde derfor hellere lage Fjenden af

Dage end friste hans Hævn. Det var dem ikke nok at have drevet ham ud af deres eget Land: de tog sig ogsaa for at jage ham ud af Fyn.

Kongen havde all ved Budskabet om deres Overfart bestemt sig til at undvige til Sælland. Men der var en Mand ved Navn Blakke¹⁾, som havde vundet Indpas i Knuds Vennelag, uagtet han i Løn var hans Fjende og kun hyklede ham Troskab; han gav Kongen det Raad at vogte sig for Flugt, opbyde Hjælp i Odense Omegn og ikke krybe i Skjul som en Kvinde; selv vilde han imidlertid udspjæde Almuens Foretagender og ved fagre Ord dæmpe dens Harme. Kunde han ikke styre Almuens Sind, skulde han nok sige ham til i rette Tid, saa at han kunde tage Flugten. Dette Raad fulgte Knud. Men Blakke vanrøgtede sin Konges Ærinde: han gav Almuen favre Ord og onde Raad, og i Steden for at vinde Kongen Venner øgede han ydermere Hadet mod ham. De burde, sagde han, snarest muligt gribe Ondskabens Ophavsmand og ej lade ham slippe bort ved Flugt: de øvede kun Hævn for Tvang og kastede ej Vrag paa Konge, men paa Voldshersker. Paa Ærens Vej kunde intet ondt øves, Rigets Vogtere og Retsinds Venner kunde ej nævnes med Nidings Navn; ingen enkelt havde Skyld, naar det gjaldt at hævde alles Frihed. Hde stedte var de, om de slap deres Forsæt, men vel farne, om de naaede Maalet. Paa saadan og lignende Vis æggede han Folket til Kongens Drab og rettede alles onde Anslag mod den uskyldiges Hoved; han hidsede

¹⁾ Hans rette Navn var *Piper*, som vi véd af den ældre Kilde, Ælnod; Navnet Blakke er et symbolisk Tilnavn (=falske Blakke), som han har faaet i den yngre Overlevering.

Almuen til Afsind og tændte ret en Helveds Brand i alles Hjærter. Alt som den æggedes, øgedes Vildskaben; ti det var saare langt fra at han viste nogen fast Holdning for at dæmpe Hobens Ustyr, nej det fælles Vanvid fandt i ham en Fører. Saaledes brusede Oprørets Bølge kun end højere ved hans fule Tale, og Opstanden brød løs med end værre Ufærd nu, da Lederen var funden.

Da han kom tilbage til Kongen, meldte han ham, at Folket var fredeligere stemt: Oprørsstormen vilde sagtens lægge sig, naar blot Kongen paa sin Side vilde lade Vreden fare og eftergive de skyldige deres Straf. Kongen tænkte, at han havde røgtet hans Ærinde tro, gjorde Gæstebud for ham med kongelig Pragt, og hædrede med Gaver den Mand, der havde udlagt hans fromme Sind saa ondt. Den falske Blakke vandt begge Parters Tak; han gik fra den ene til den anden og røgtede sin Sendefærd som en Skalk; var ikke Mægler, men Forræder, ikke Udaadens Udspejder, men dens Ordfører; han indgav Almuen onde Tanker om Kongen, og Kongen falsk Tro om Almuen. Saaledes skjulte han sin Tve-tungethed under Sendemands Maske og forledte baade Konge og Folk: Kongen til ikke at fly den truende Fare, Folket til ikke at spare den tøvende Konge.

Næste Dag gav han Kongen lignende gyldne Løfter og blev da sendt af Sted for at udspejde Oprørernes Id; saa Fyrsten valgte den fælles Fjende til at stifte Fred mellem ham og Mængden. Han røgtede sit Hverv med vanlig Svig: ægget ved hans fule Raad trak Almuens Oprør end værre sammen over Kongens Hoved. Imidlertid gik Knud ind i Albans Kirke for at holde sin Bøn; ti han var vant til at høre Messe hver Dag, og Guds frygt gik

hos ham for alt: han slog ej af paa Kærlighedens Bud, men søgte hellere sin Gud i Bønnen end sin Fjende i Kampen.

Medens han her holdt sin hellige Andagt, slog Oprørsskaren væbnet Kreds om Kirken. Alle de Hærmænd, der kunde slippe ind for Fjenden, ilede til Kongen for at dele Faren med ham og gøre hans Skæbne til deres: uagtet de ved at fly kunde frelse Livet, valgte de Faren og holdt Stand, ti de vilde hellere dø med Ære end redde sig ved Flugt. Hvor huld og tro maa vi ikke kalde denne Hird, der ej vilde svigte sin Herre i hans onde Lykke, men saa Faren under Øjne, den de kunde have undgaaet, og tænkte mere paa Kongens end paa egen Frelse, skønt der var Tid nok til at fly. Ogsaa Bent lagde trofast Brodersind for Dagen og valgte at blive i Kirken hos sin Broder. Erik var derimod blevet skillt fra ham og omringet af Fjender; og da han — ene Mand — ej mægtede at holde Mængden Stangen, søgte han at slippe bort og banede sig med Sværdet Vej gennem Fjendens Klynger.

Da Blakke saa, at ingen vovede med Vold at bryde Fredens hellige Hjem, traadte han frem, hvor de andre holdt sig tilbage, og stødte paa Døren med Spyd. Ved selv at gaa i Spidsen gav han de andre Mod paa det samme, og viste Vej ej blot til Kirkebrud, men til Kongemord. Ved Synet heraf stormede Almuen i vildt Oprør mod Guds Hus, brød derind, og skændede Herrens hellige Bolig med Brud paa Kirkens Fred. Blakke blev dræbt i selve Døren, just som han havde brudt den op, og maatte paa den Vis bøde for Nidingsdaad og sone sin Vold mod Kirken. Hans Død blev hævnnet ved hans Banemands Fald, og saaledes lod den ene Livet

for sin Ondskab, den anden for sit Retsind. Saa blødte da Trosvend og Niding ved hinandens Side; dog kan man ej tænke sig, at det hellige og det fule Blod blandedes og randt sammen i én fælles Bæk, nej som et tvedelt Væld maa det være rislet i skilte Strømme¹⁾. — Bent tog ved Indgangen mod Angriberne og faldt i Døren, den han værgede saa fast.

Men hverken Blodbad eller Vaabengny kunde rokke Kongens rolige Sind og Tro paa egen Uskyld: han gav sig lige saa fuldt hen i Bønnen som om der aldrig havde været Fare paa Færde, og lod ej Frygten faa Bugt med sin Sjælsstyrke, men var til sin sidste Stund fuld af hellig Iver. Da han saa, hvordan Bønderne brød Kirkens Vægge paa alle Kanter — de var bygte af Bjælker — og derfor vidste sig Døden nær, sendte han Bud efter en Præst og skriftede ham sin skjulte Id; han gjorde ved bitre Taarer Bod for svundne Dages Synd og vandt gavnlig Angers gode Løn. Saa stor Lid satte han til egen Uskyld, at han ej syntes at sky, men at søge Døden, og midt i Faren kendte han ej til Frygl. Med udbredte Arme laa han for Alteret og saa trygt sit Endeligt imøde; udstrakt som Offerdyr ventede han kun det dræbende Stød; da fløj et Spyd ind ad Vinduet og gav ham Ulivssaar. Der lod han sit hellige Liv og gav til Slut sit eget Blod hen som Gengæld for del, hans Mænd havde udgydt for ham. Skønt han var Maal for alles Sigte, veg han ikke fra sin Plads, før han lagdes død paa Baare. Dog, just hans blodige Vunders hellige Væld blev ham

¹⁾ Efter Ælnod var det Kongsbryden (Kongens Foged) fra Odense, der kæmpede med Blakke og faldt i Kirkedøren; dog lykkedes det ham ej at fælde Forræderen, men kun at saare ham haardt.

en Kilde til Ære og Højhed: dette Livs Udgang blev for ham Indgangen til et bedre; Fjenders Dom fældede ham, men Guds Dom frelste ham. Saliggørende Nidingsdaad, der røvede ham jordisk Magt og Ære, men gav ham himmelsk i Steden for, fratog ham et svagt og skrøbeligt Kongespir, men gav ham evig Salighed i Arv og Eje! Hans skjulte Kræfter skulde snart ved aabenbare Jærtegn komme for Dagen¹⁾.

Da Dronningen fik disse Tidender, drog hun hjem til sit Fædreland med sin unge Søn. To Døtre lod hun tilbage; af dem ægtede Ingerd en Mand af ædel svensk Æt ved Navn Folke og fik med ham Sønerne Bent og Knud, og gennem disse blev hun Farmoder til den nulevende Birger Jarl af Sverige med samt hans Brødre²⁾. Men Cecilia ægtede Erik, Gøternes Høvding, og fik med ham Sønerne Knud og Karl. Fra disse nedstammer i flere Slægtled en talrig og glimrende Adelsæt.

Folket frydede sig nu over Kongens Drab og gjorde sig ret en Lyst af at juble over den Udaad, de hellere burde vædet med Taarer; de smykkede Kongemordet med Retsinds Navn og kaldte det Drab paa Voldshersker. Men Gud vilde ej svige sin Stridsmand for hans Sold og lagde ved aabenlyse Jærtegn den hellige Mands hidtil skjulte Uskyld for Dagen: hans lydefri Liv skulde lønnes med herligt Ry i Døden. Ja for at overtøye Modstanderne om deres Ondskab gav han underfulde Tegn paa den dræbte Konges Fortjenester og lod paa vidunderlig Vis hans hidtil ukendte Kræfter lyse for Folket. Herover undredes og rængstedes Almuen; den saa

¹⁾ Der sigtes til de Undere som skete ved Knuds Grav.

²⁾ Folkungeætten i Sverige er kendt nok; med den »nulevende« Birger Jarl mener Sakse Birger Brosa, som døde 1202.

skævt til hans Naadegaver og søgte i lang Tid, men forgæves, at tilsløre de aabenbare Tegn og Undere. Indgroet Avind og gammelt Nag glødede med usvækket Kraft, og Folket var ej at formaa til at vise den Mand guddommelig Ære, som det selv havde taget af Dage for hans Ondskab; ja de søgte ved Menneskepaafund at slippe udenom Himlens klare Vilje. De saa vel Herrens Dom godkende hans Færd, den de selv havde fordømt, men søgte dog at tilhylle Underne og svække Tilliden til dem ved at gøre Drabet til en retfærdig Daad. Dette Syn paa Sagen holdt de fast ved og undsaa sig ikke for haardnakket at træde i Skranken for denne Tanke. Det var dem ikke nok at have røvet Kongen Livet, men selv efter Døden vilde de rane hans Ære og jorde hans Ry paa samme Tid, som de slukkede hans Livs Lys. Men Menneskers Mulm kan ej formørke Herrens Glans, og Undernes Lys sendte sine klare Straaler gennem Tvivlens Mørke; ti hans hellige Kraft blev en Lægedomskilde for mangen en Sygdom og Svaghed. Alt som Tallet paa Jærtegnene steg, blev nidske Avindsmænd nødte til at tilstaa Undernes Kraft og kunde ej længere nægte dem Tiltro; men Drabet vedblev de dog at forsvare: de indrømmede vel hans Hellighed, men paastod, at den mindre skyldtes hans Daad i Livet end hans Bød i Døden. Saaledes gjorde de Drabet til en retfærdig Sag, og viste dog den dræbte al Ære: sagde at Kongen var fældet med Rette, men helliggjort af sin Angers Taarer, og hævdede at hans Hu havde staaet mere til Griskhed end til Guds frygt. Denne Vildfarelse kom dem senere dyrt at staa; men dog kan Fædrenes Nag kendes endnu paa Børnene: vor Tids Vantro deler svundne Dages Vildfarelse og

mener, at ej hans Levned, men hans Anger gjorde en Helgen af ham, og de er ej at formaa til at lade Hadet fare og vise hans Hellighed oprigtig Ære.

Knuds Helgenry udsprang i en lille By, men har nu kastet sine Straaler fast over hele Jordens Kreds; og hans Dyrkelse, der først optoges af Indbyggerne der i Staden, har lidt efter lidt bredt sig til alle. Hans Levnedes og hans Underes Kraft, der først holdtes i Agt og Ære af Odense Borgere, har senere ogsaa den almindelige Kirke helligdømt. Knuds udødelige Sjæl kan den Dag i Dag i Himlens Bolig, hvor Gud har givet ham Sæde, glæde sig ved Undernes Naadegave; og ligesom al hans jordiske Id gik ud paa at værne og højne vort Fædreland, saaledes holder han ogsaa fra Himlen sin Haand over det. Derfor er hans Helgendag en Højtid der fejres med stor Ære og indtager en hædret Plads i Aarets Kredsløb; hans helbredende Kraft giver sig Udslag i daglige Jærtegn, og han lønner sit Lands Ondskab med Velgerninger. Hans Dyders Krone vil til evige Tider være Danmarks Pryd. Lad saa kun Menneskers Avind kaste Vrag paa Guds Gave! Slig herlig Straalekrans i Døden er dog hellige Mænds Løn.

Foranret
1065.

10. Juli.

Knuds Helgenskrin i Odense.

Legere fra Tiden om 1100.

Olaf Hunger og Erik Egode.

Nu¹⁾ var da Knud dræbt, men Jyderne holdt dog fast ved deres onde Forsæt, stemte med Liv og Lyst for Olafs Valg, og arbejdede ivrigt paa at faa ham til Konge; ti de haabede at høste megen Tak af den Mand, hvem de med saa stor Fare og Møje havde skaffet Riget. Hans Brødre var de derimod ikke til Sinds at tilbyde Kronen, ti dem havde de et ondt Øje til for deres store Kærlighed til Knud. Nu blev der aftalt en Løsesum, og Nils, Broder baade til den forrige og til den ny Konge, gaves som Gidsel for Olafs Løsladelse; siden kom denne tilbage og sattes for Styret. Her stod da Nils's Brødersind ret sin Prøve: han lovede ej med at tage hans Lænker paa sig og ved eget Fangenskab købe sin Broder hans Krone. Men da Erik spurgte hans Hjemfærd, kom han i Hu, hvor ilde han selv paa Broderens Bud havde handlet mod Olaf; og af Frygt for Hævn drog han til Sverige tillige med sin Hustru Bodil, en Datter af Galizie-Ulvs Søn Trugot²⁾.

¹⁾ Dette Afsnit falder sammen med Saksen 12. Bog.

²⁾ Galizie-Ulv, en dansk Stormand paa Knud den stores

Danerne kappedes nu om at skyde Penge sammen til Udløsning af deres Gidsel, og udredte den aftalte Sum, de var skyldige. Saa slap han da ud af Fængeleiet i Flandern; men Lykken var Kongemorderne gram, saa hans Hjemfærd blev ret en Ufærd for Høst og Lade her i Landet. Ti vel jublede Danerne over den ny Konges Tiltræden og smædede frækt den forrige Konges Fald; men Herren, der altid er de ondes Uven, vilde ej lade Lasten brede sig ustraffet: Armod blev Overmod's Løn, og almindelig Nød den retfærdige Bod for felles Nidingsdaad. Gud vilde ikke ramme denne eller hin, men alle til Hobe med Tugtens Ris, og derfor sendte han onde Uaar i lige saa lang Tid, som Knud havde staaet for Styret. Saaledes tog Herrens Haand en bedre Hævn, end Menneskers Magt havde ævnet. Om Vaaren og Sommeren svedes al Sæden af stærk Solhede, men om Høsten skyllede det saadan ned, at alt hvad der var trivedes i Lavninger og paa sid og fugtig Jord, blev slaet ned af den uafbrudte Regn og Vandflom. Men for at være Mennesker ljenligt maatte Vejret have været slik modsat. Ved Midsommertid savnede man behørig Væde, men til Gengæld styrtede det ned uden Maal og Maade i Avgust Maaned, da det var rette Tid til Tørvejr: Markerne blev helt satte under Vand af Regnskyllene og saa ud som vidtstrakte Søer. Sommerens sparsomme Afgrøde lagdes i Høsten øde, og saa ondt var Vejret, at Regnen aldrig svaledede Solheden, og Solen aldrig brød frem gennem Regn-

Tid, har haft sit Tilnavn af sin Pilegrimsfærd til Galizien (i det nordvestlige Spanien), hvor Apostlen Jakobs Helligdom, det berømte Valfartssted St. Jago, laa.

skyerne. Bønderne foer i smaa Baade rundt paa de oversvømmede Agre og høstede de Aks, der slak op; derpaa lagde de de møre Smuler til Tørre i gløhede Bagerovne, og saa først kom Kornet i Kværnen; Brød duede det ej til, saa de maatte lave Grød deraf.

Desaarsag opstod en saadan Hungersnød, at største Delen af Folket led Sult og omkom af Mangel paa Føde: Rigmand blev arm, og Fattigmand død; Stormænd satte deres Gods til, men Smaafolk deres Liv. Ti naar velhavende Folk manglede Mad, købte de sig for Guld og Sølv Livsens Ophold; men Fattigmænds Flok, der hverken havde Fæ eller Føde, sultede ynkeligt ihjel trindt om Land. Kongen selv maatte i sin yderste Nød gribe til at omsætte en Del af sit Jordegods i Korn, stille Markerne til Salg og købe Mad for Pengene; og Ædlinge undsaa sig ej ved at afhænde deres Adelsmærker i samme Øjemed¹⁾. Tilmed var Høsten rigelig hos Naboerne²⁾, saa det var tydeligt, at Tugtelsen var tiltænkt vort Folk alene, og ikke alle Jordens Riger. Dissè haarde Uaar nødte Folket til at indrømme Knud det Helgennavn, de hidtil havde nægtet ham, og hylde ham, de før havde vraget. Visselig var ogsaa denne Straf, der øjensynlig kun ramte Danerne — ti andre havde rig Høst! — et tydeligt Tegn paa Mordernes Brøde og den myrdedes Uskyld.

Disse Uaars Komme havde Bisp Sven forudsagt,

¹⁾ Der menes vel Pragtvaaben o. l., som udmærkede de højbaarne frem for Mængden. Mulig tænkes der dog særlig paa det Jordegods, der var de store Ætters Særmærke.

²⁾ Dette var dog kun Tilfældet i Norge og Sverige; de fleste Lande mod Syd og Vest var hjemsogte af lignende Uaar paa disse Tider.

og manet Folket til at gøre Bod for Kongemordet¹⁾. Hans Ord havde megen Vægt hos Danerne, ti han undte Folket vel og ærede Gud, var nidkær i Kirken og ordsnild paa Tinge. Saaledes vandt han alles Yndest og ragede højt op i vort Folk ved Myndighed og Talegaver. Sine undergivne opbyggede han ej blot ved Ord, men ogsaa ved det Forbillede, hans rene Færd gav; ti hans Tænkemaade var lige saa fuldendt som hans Tale. Da han havde fuldført Trefoldighedskirken²⁾, hjalp Knud ham med at bygge dens Omgang og var halvt med ham om det fromme Værk. Lige saa ufortrøden var han til at opføre Kirker til Vor Frues Ære: én i hans egen By, en anden i Ringsted, hvis Bygning han ivrigt drev paa; en tredje Kirke grundlagde han i Slagløse³⁾ til den hellige Mikkels Ære. Saa mærkelig en Iver udfoldede han for at bygge Gudshuse. — Ikke tilfreds med helligt Navn her hjemme satte han sig for at øge det hist ude ved at tage sig en Pilegrimsfærd paa; og da han paa sin Vej til Jerusalem var kommet til Byzants, samlede han sig alskens Prydelser og Helgenlevninger til sin egen Kirkes Brug og Tarv og sendte dem hjem. Grækenland blev Vidne til hans fromme Færd, Rhodus til hans Død. — Omtrent ved de samme Tider døde Rikval⁴⁾, og Asser, en Mand af anset Vandel og høj Byrd, sattes paa Lunde Bispestol.

Alt paa tiende Aar stod Olaf for Styret, men

¹⁾ Dette Stykke om Bisp Sven af Roskilde er vistnok senere indskudt af Sakse.

²⁾ Domkirken i Roskilde.

³⁾ Slagelse.

⁴⁾ Bisp i Lund, se ovenfor S. 61 Note 2. — Efterretningen er en senere Tilføjelse, jfr. nedenfor S. 87 Note 2.

kunde for sine knappe Kaar stadig intet udrette af hvad der sømmer sig Kongers Storsind. Naboerne saa med Foragt paa hans Fattigdom og undsaa sig ved at bære Vaaben paa slig Hungerkonge: overvinde sulten Mand og pine den, hvem Gud plagede, var ingen Ære; ti Menneskers Magt havde intet at føje til Himlens Hævn. Hvo kunde vel misunde ham et Rige, der nu i saa mange Aar var lagt øde af ynkelig Hungersnød? — Da Kongen skulde holde Jul, havde han ej Brød nok i Huset: han søgte højt og lavt, men fandt alt tomt. Da blev han saare ilde til Mode af Skam over at han ej havde Mad at sætte paa Bordet, holdt Hænderne for Aasynet, badede det i Taarer, og udgød sig i Sorg og Kvide over de onde Tider: han græd over at han kun havde saa mager Kost at byde saa mange Gæster, og fandt at det var den største Skam og Vanhelg at sulte paa denne signede Dag. Egentlig var det nok egen Nød, han græd over, selv om han lod som om det var andres. Derpaa holdt han Bøn, vendte Blikket opad, og bad sin Gud og Skaber om at vælte sin Vrede mod Folket over paa ham alene; ti han fandt at de onde Aar var den værste Ufærd for Landet, og undsaa sig ved at byde Høvdinge til, saa usselt et Gilde, at den Kost de fik snarere vakte end stillede Sulten. Herren oplød sit Øre for hans Ord og kortede hans Livs Løb, saa han ved sin fromme Bøn — om da overhovedet Nidings Ord har nogen Kraft — udvirkede egen Død, men Frelse for Landet: han følte oprigtig Skam ved at blive i Live og afvendte derved den haarde Straf og Ulykke fra Folket. Derfor mindes hans Død med større Hæder end hans Daad; ti Fædrelandets onde Skæbne gik ham saa nær, at den blev hans Bane. Den

18. August
1095.

store Kærlighed, han i Hjærtet bar til sit Folk, lagde han ret for Dagen, da han villig gav sig selv hen for at løse Landet af Ulykken og bad om, at alles Vaande maatte komme over hans Hoved alene. Saa ofrede han da sit Liv for sine Landsmænd, og from Mands Navn tør ham næppe nægtes. — Hungersnøden gik i Graven sammen med sit Ophav, og Lykkens Spil yendte nu Faste til Overflod.

Erik, som var ham næst i Alder, kaldtes nu hjem fra Sverige og kaaredes til Konge under alles Jubel. Hans Tid bragte Folket Bod for Vaande og for ond Høst: Sæden fik rigelig Regn i rette Tid og kom atter i god Vækst; ja i hans Kongetid gav Agrene saa rig en Afgrøde, at alle Sorter Korn kun kostede én Penning Skæppen. Alle de Aar, han stod for Styret, gav Markerne sliq Grøde; og det var derfor ej blot hans Dyd og gode Sæder, men ogsaa de gode Aar, der skaffede ham Tilnavnet *hin gode*¹⁾; ti nu var Nød og Mangel afløste af Fylde og Overflod.

Et Par Ord om Eriks Dyd og Manddom vil næppe være af Vejen; ti baade paa Sjæl og Legeme havde han store og sjældne Fortrin. Mærkelig rank og velvoksen var han af Krop, saa andre naade ham knap til Skuldrene; og Drøjden stod i Forhold til Højden, saa hele hans Skikkelse syntes ret et sindrigt Værk af Skaberens Mesterhaand. Med Kæmpevækst forbandt han Kæmpekrafter, søgte sin Lige baade i Størrelse og i Styrke, og var saa rask som han var rank. Naar han selv sad og andre stod, var han dog deres Overmand i Spyd- og Stenkast; saa Stil-

¹⁾ Egentlig Egode: den altid, i alle Maader gode.

lingen gjorde intet til Sagen, naar han vilde prøve Kræfter. Siddende kunde han brydes med to af de stærkeste Mænd; og medens han droges med den ene, holdt han den anden i Klemme mellem sine Knæ, og helmede ikke, før han havde faaet først den ene, saa den anden under sig, og bagbundet dem begge. Lige saa stærk var han i at trække Tov: han tog ét Reb i højre og ét i venstre Haand og satte fire Kraftkarle ved Tovenderne til at hale i modsat Retning. Disse sled forgæves for at faa ham op af hans Sæde, men selv tog han begge Reb snart i højre, snart i venstre Haand, og kunde med sine vældige Kræfter enten slide Tovet fra dem der havde Tag i det, eller hale dem hen til sig, hvor meget de saa stred imod, saa de intet Hold kunde faa paa Rebet, men maatte følge med hvorhen han vilde.

Han havde ogsaa en Kæmperøst; og naar han talte paa Tinge, forstod han ej blot at føje sine Ord vel, men trængte ogsaa saadan igennem med sin Stemme, at han kunde høres tydeligt ikke blot af de nærmeste, men ogsaa af dem der stod langt borte. Før at vinde Yndest hos Almuen endte han gerne sin Tale paa Tinge med at bede dem hilse deres Koner og Børn, ja selv deres Trælle, fra ham, naar de kom hjem, og lovede dem tillige at skaffe Hvermand hans Ret, ti det var Konges Embede at skifte Sol og Vind lige mellem alle¹⁾. Kongens milde Sind var parret med Mod, og hverken grum eller lossegod holdt han den gyldne Middelvej mellem Haardhed og Svaghed. Hans Strenghed kom i rigt Maal Almuen til Gode: han taalte ikke, at de rige

¹⁾ Det følgende lille Stykke (Afsnittet ud) er flyttet herhen fra en anden Plads, hvor det passer mindre godt.

og mæglige af Havesyge og Overmod højede Retten og sløvede Loven, men satte haardt mod haardt; og jo længere han var borte fra Ildgerningsmændene, des værre gik det ud over dem; ti naar slige Folkets Voldsherrer troede ham langt af Led og tænkte paa Fred og ingen Fare, kom han brat over dem med en Flok af sine Huskarle og klyngede dem op, saa Galge og Gren var den Vægt, hvorpaa han vejede Uretten. Derfor var han Stormænds Skræk, men Smaafolks gode Ven; disse viste han faderlig Naade, men hine kongelig Strengthed.

Disse herlige Legems- og Sjæls-gaver skæmmedes kun af ubændige onde Lyster: han brød sig ikke om Ægteskabets Baand, men vendte sin Elskov til Friller. Og dog havde Lykken givet ham en udmærket Hustru, der var saa smuk som hun var god. Hun, Bodil, fandt sig med Taalmod i sin Mands Uskik, var som en kærlig Moder for de Møer, hun mærkede at han led vel, og gav dem, saa længe hun levede, Plads mellem sine Terner, for villigt at føje sin Mands Ønsker. Ja for ret at gøre dem favre og fine satte hun dem ofte med egne Hænder deres Hovedguld paa; og uagtet det allerede var store Ting, at hun ikke bar Nag til dem, viste hun dem til og med Godhed: hun kunde ikke ved egen Skønhed indtage sin Mand, og valgte saa at gøre det ved andres; ti hun vilde hellere i saa Maade være sin Husbond til Vilje end tage Hævn for den Haan hun led og skylde den navnkundige Fyrste for skammelig Færd. De Møer, som stjal hans Hjærte, satte hun større Ære i at hædre end i at hade: hun lagde ikke blot Skjul paa sin Mands Skændsel, men saa bort fra hans Frillelevned, og fandt sig i at være venlig mod dem der fortjente hendes Fjendskab.

Ved saaledes at lønne Haan med Hyldest og Urel med Eftergivenhed er hun blevet et lysende Spejl paa Kvindetaalmod, og har ved sin mærkelige Overbærenhed vundet sig et herligt Eftermæle.

Erik havde Sønnerne Harald, Knud og Erik¹⁾; af disse skal den første have været en Frillesøn, den anden ægtefødt, den tredje et Horebarn. Han havde ogsaa flere Døtre med Friller, hvoraf han fæstede én til en Mand ved Navn Haakon, til Løn for at denne havde lovet at hævne Bjørns Drab. Eriks Broder Bjørn havde nemlig underlagt sig Holsterne og Ditmarskerne, og paa det Sted, hvor Vermunds Søn Uffe skal have holdt Tvekamp med to udvalgte saksiske Kæmper, havde han for at forebygge Frafald opført en Borg, samt omgivet Øen med Vold og Grav²⁾. Men en Mand af Almuen havde fattet særligt Nag til hans Herredømme og stak et Spyd i Siden paa ham, en Gang han stod og holdt Ting og Stævne.

Paa den Tid var Vendernes Vikingeuvesen blevet en haard Landeplage: længe havde Danmarks Nød lokket dem, og Olaf havde snarere ægget dem ved Ørkesløshed end stækket dem ved Daad. Nu overfaldt de endog en overmaade højbaaren Mand ved Navn Avte, en Gang han satte over fra Sælland til Falster, og dræbte ham, da han valgte Død for Fængsel. Manddom er nemlig Danerne medfødt, og de mener, at Lænker er en værre Lød end den visse Død. Herover førte Skjalm Hvide³⁾, der var Avtes Broder, til og ofte Kæremaal for Danerne paa Tinge,

¹⁾ Erik Egodes Sønner er bedst kendte med deres Tilnavne: Harald Kesje (Spyd), Knud Lavard og Erik Emune.

²⁾ Der menes Ejderoen (det senere Regnoldsborg, Rendsborg).

³⁾ Den bekendte sællandske Høvding, Absalons og Esbern Snares Farfader.

og drev til Slut igennem, at Almuen efter hans Raad vedtog, at alle i Flok skulde hævne denne ene Mands Drab. Saa vidt var man da kommet, at Kongen lod Folket raade: det tog sig selv Ret til at udbyde Leding; og det var ikke Fyrstens Bud, men Almuens Ønske, der afgjorde Krig og Orlog.

Men desuden var der to Mænd ved Navn Alle og Herre, som stammede fra Skaane, men havde maattet rømme af Lande for deres Ugerninger; fredløse tyede de til Julin¹⁾, alle landsforviste Daners trygge Tilhold, og lagde sig her ivrigt efter Jomsvingernes Haandværk, hjemsøgte Danmark med Sørøvertog, og hærgede Landet grunt. Da drog det unge Mandskab i Danmark mod Julin, kuede Borgerne ved at belejre Byen, og tvang dem til Forlig paa de Vilkaar, at de skulde udlevere alle Vikinger der fandtes indenfor Byens Mure, samt udrede en Sum Penge. Da vore Landsmænd nu havde faaet disse i deres Vold, ønskede de at hævne Fædrelandets Ufærd ved ret at pine Livet af dem og give dem den haardeste Død: de blev først bagbundne og surrede fast til Pæle, derpaa skar man med en Kniv Bugen op paa dem, saa Indvoldene hang ud, trak saa Tarmene frem, og viklede dem om Pælene; og de holdt ikke inde med disse Pinsler, før de havde vundet Indvoldene helt ud af Livet paa de skændige Røvere og martrel dem til Døde. Ondt var sligt Syn at skue, men i Grunden til Gavn for vore Landsmænd: de skyldige fik deres Straf, men de andre tillige en Advarsel om at sky alt hvad der kunde bringe slig Pine over dem; saa Ofrenes Lidelser blev

¹⁾ Det samme som Jomsborg (paa Øen Wollin i Odermunden).

Tilskuerne en Lære¹⁾. — Ikke én, men baade to og tre Gange slog Erik Vendernes mægtige Styrke; han lammede deres Kraft, avede dette Folks tøjlesløse Sind, og voldte det saadan Ufærd, at ingen Viking længer vovede at storme løs mod Kongen.

Imidlertid døde Egin, og Asser, en Mand af saare høj Byrd, fik Bispesædet i Lund²⁾. Nu havde just Ærkebispem i Hamborg paa løs Snak fattet Mistanke til Kong Erik og tænkte paa at lyse ham i Band. Af Frygt herfor kom Erik hans Dom i Forkøbet ved at skyde sig ind under Paven, og drog fluks til Rom: her blev hans Sag nøje gransket, han gendrev med Kraft Ærkebispens Søgmaal, og var i alle Maader ved sit Forsvar Klageren overlegen. Men det var ham ikke nok at have ført sin Sag sejrrigt igennem; han havde fattet Nag til Modparten og vilde ikke finde sig i, at den hjemlige Kirke skulde lystre en udenlandsk Bisp. Derfor drog han paa ny til Rom og bad om, at han selv, hans Rige, og Landets Kirke maatte blive fritagne for den saksiske Overherre, saa han i gudelige Sager ikke længer var tvungen til at være Udlændinge hørig og lydlig, eller nødt til at se fremmede tage Vare paa Kirkens Tugt. Uden Møje vandt han Romerhoffets Samtykke: man vilde nødigt sige Nej til saa navnkundig en Mand, tog sømmeligt Hensyn baade til hans Vær-

¹⁾ Muligvis har Danerne lært denne raa Pinselsmaade af Venderne selv; i al Fald anfører den holstenske Historieskriver Helmold (c. 1170) den som en særlig Ejendommelighed for disse.

²⁾ Ovenfor (S. 80) er rigtigt fortalt, at Asser var ikke Egin, men Rikvals Eftermand. Da Sakse imidlertid et Sted til rober urigtige Forestillinger om Længden af Egin's Bispetid, maa man antage, at den rigtige Efterretning er en senere Tilføjeelse, der dog rimeligvis skyldes Sakse selv.

dighed og til al udstanden Møje, og indvilgede i hans Bøn: Paven gav Kongen sit Ord paa at han vilde hædre hans Rige med eget Ærkesæde; og med dette Løfte i Udsigt drog Kongen glad hjem.

Men her ventede ham hans onde Lykke, som vi nu skal høre. En Gang da Erik efter sin Hjemkomst holdt aabent Bord efter kongelig Sæd og Skik, var der blandt andre ogsaa en Mester i Toneleg til Stede. Han udlod sig med mange Lovord om sin Kunst og paastod blandt andet, at Strengelig kunde hidse Mænd til afsindig Vildskab; saa mægtig var den Kraft der boede i Harpen, at hver den, der stod hos og hørte dens Klang, blev helt ude af sig selv. Nu var der nogle der spurgte ham, om han selv forstod sig paa sligt Spil, og han svarede, at det var han nok Mand for. Kongen bad og truede ham nu til at give en Prøve derpaa. Og da nu Legeren saa, at hverken Frygt for Afsind eller Advarsel mod Faren kunde røkke Kongens Bud, lod han først Huset rydde for Vaaben, for at Vildskaben ikke skulde have noget ved Haanden til at gøre Ulykker med, og lod nogle Mænd stille sig paa Svalegangen udenfor Hørevidde: saa snart de hørte vild Tummel derinde, skulde de styrte ind ad Døren, rive ham Harpen ud af Hænde og slaa ham den i Hovedet; ti blev Spillet ved, vilde det ogsaa rive de nytilkomne med. Han sagde ogsaa, at der maatte staa Mænd til Rede, der kunde overvælde de vilde og vanvittige Mennesker, for at de ikke i deres Afsind skulde yppe Strid og bruge deres Kræfter til indbyrdes Mandslæt. Man gjorde som han bød: Vaabnene bares ud af Huset og lagdes under Laas og Lukke.

Saa begyndte han at røre Strengene: det havde

en forunderlig alvorlig Klang, saa ved den første Harpestæt blev hver og en af Tilhørerne mod i Hu og stod som lynslagen. Dog, snart lød muntre Toner fra Harpen, saa alle glemte at sørge, men blev kaade og overgivne, klappede i Hænderne, og gav deres Glæde Luft i allehaande lystige Fagter. Nu blev Klangens vildere og vildere og drev dem alle fra Sans og Samling, saa de skreg og hujede som gale. Slig Magt havde hans skiftende Spil over Folks Sind. Nu mærkede Mændene ude i Gaarden, hvem Spillet ikke rørte, hvordan Kongen og de andre derinde var ude af sig selv; de brød da ind i Hallen og tog et Tag i den rasende Konge, men evnede ikke at holde ham fast: i sin ustyrlige Vildskab sled han sig løs fra dem, og Afsindet øgede hans i Forvejen vældige Kræfter, saa han overmandede dem der brødes med ham, fik Forspring, og rev Kongehallens Dør op, hvorpaa han greb et Sværd og blev fire Hærmænds Bane, der havde vovet sig frem for at styre ham. Endelig fik de ham dog overvældet med Dynere og Bolstre, som Huskarlene dængede ham til med fra alle Sider, og fik med Nød og Møje Bugt med ham.

Saa snart han var kommet til sig selv igen, udredte han for det første fuld Mandebod for sit Brud paa Hirdloven. Men hans Hu stod til end strengere Bod og Anger: han satte sig for at sone sin Synd ved en hellig Pilegrimsfærd og drage til Jødeland, der var helliget ved Minderne om Herrens jordiske Levned. Længe tænkte han i Løndom over dette hellige Forsæt, men endelig røbede han det for dem, hvem han ønskede til Rejsfæller paa Grund af deres ranke Vækst. Uagtet det huede disse ilde, kundgjorde han paa Tinge selvsamme Forsæt for

alle sine Undersaatter. Da han nu ogsaa gjorde det vitterligt paa Viborg Ting, stod Mængden som lynslagen, og brød ud i Klage, ret som var det en Fader de skulde miste; de raabte paa, at hans Bortfærd var en Ulykke for Landet, og hele Almuen stod der som en grædende Ven, der søgte at holde ham tilbage. Til Slut faldt de paa Knæ for ham med Graad paa Kind og bad ham saa mindelig tænke inere paa alles Ve og Vel end paa Enkeltmands Løfte: ærligt Rigsstyre huede Gud bedre end Udenlandsfærd. Men mod disse Tingfolkets Bønner gjorde han gældende, at han var bundet af sit hellige Løfte, og holdt derfor fast ved sit Forsæt. Dog, Folket var ikke raadvildt over for hans Indvendinger: de lovede at give en Tredjedel af al deres Formue til de fattige for at løse ham fra Løftet. Men end ikke herved lod Kongen sig røkke i sit fromme Forsæt: ny Synd var ingen Bod for gammel Brøde, og andres Penge kunde ej løse ham fra hans Løfte, saa hvis han tog imod deres Tilbud, vilde han paa en Gang styrte sig selv i Mened og Landet i Nød og Fattigdom. Han vilde ogsaa hellere selv koste Udgifterne til sin Færd end laane de nødvendige Midler af andre, og ikke falde Næsten til Byrde ved Udførelsen af sit fromme Forsæt.

Dernæst tog han de store til Side og gav sig til at raadslaa med dem om i hans Fravær at indsætte en Rigsforstander: ikke fordi han selv var raadvild, men for at han ikke skulde faa Ord for at sidde andres Raad overhørig og kun følge sit eget Hoved, eller sætte sit særskilte Ønske højere end Folkets Vilje. Men da Høvdingerne blev spurgte til Raads, svarede de, at det overlod de helst til hans eget Ønske: de havde i alle andre Maader forfaret

hans store Dygtighed og tvivlede ikke om, at han ogsaa i denne Sag vilde gøre sit bedste. Saa gav da Erik sin Søn Harald Navn af Sættekonge, fordi han som den ældste tyktes Tronen næst. Men Knud gav han til Fosterfader den ved høj Byrd og ærefuld Færd lige udmærkede Mand Skjalm Hvide, hvem han havde sat til Høvedsmand ej blot over hele Sælland, men ogsaa over Rygen, som han havde gjort skatskyldigt. Erik fik derimod mindre anselige Formyndere: han var af lavere Byrd og omfattedes ikke med samme Omhu af sin Fader.

Da dette var i Lave, udtog han til sit Følge paa Pilegrimsfærden alle de højeste og rankeste Mænd, for at hans egen Rejsning skulde falde mindre i Øjnene, naar hans Svende var lige saa lange af Vækst: han var bange for, at han ved sin usædvanlige Højde skulde blive til Gammen for Udlændinge, naar de saa ham, og haabede at Indtrykket af de andres Størrelse skulde mindske den Opsigt, han selv vakte. Bodil var ikke sen til at følge sin Mands Forsæt: hun drog med sin Husbonde og delte med ham Løfte, men ikke Leje, saa hun øgede ydermere ved sin Kyskhed Rejsens Løn.

Saa forlod da Erik sit Fædreland, men derfor var det ikke ude af hans Tanker. For nemlig at blive af med den fremmede Ærkebisp, der stod i Spidsen for Danernes Gudstjeneste, skikkede han Sendemænd til Romerhoffet, der skulde udbede sig de ærkebiskoppelige Værdighedstegn til Pryd for Landets egen Kirke. Og Paven i Rom glemte ikke sit Løfte: der kom en pavelig Legat herop, som skulde udmærke en af Bisperne hos os med det hellige Embedes Tegn. Han saa sig om i de største af Danernes Stæder og undersøgte alt med Omhu,

prøvede Bisp ikke mindre end By, og bestemte sig omsider til at vælge Lund til Ærkesæde, dels for Assers ærværdige Levneds Skyld, dels fordi Byen ligger saa godt for Samkvem med alle Nabolande baade til Lands og til Vands. Lund blev da ej blot revet løs fra det saksiske Herskab, men ogsaa gjort til Sveriges og Norges kirkelige Hoved; saa det er ikke lidet, Danmark har Pavens Velvilje at takke for: ikke blot Selvstændighed, men ogsaa Højhed over fremmede Lande.

1103. Rejsen gik nu først til Søs til Rusland; og saa drog Erik til Lands gennem dette Rige og en stor Del af Østerleden, til han naaede Byzants. Her turde Kejseren ikke lukke ham ind i Staden, men bød ham lejre sig udenfor Murene, og viste ham her al skyldig Gæstfrihed: han mente, at Pilegrimsfærden var kun et Skalkeskjul, hørte med Mistillid berette om hans Ry og Kæmpestørrelse, og vilde derfor hellere koste en Del paa ham end slippe ham indenfor Murene. Desuden havde han ved samme Lejlighed de Daner mistænkte, som tjente ham næst og holdtes i stor Ære¹⁾; ti han troede, at deres Hjemlands Konge vilde gælde mere hos dem end han selv, i hvis Sold de stod. Blandt alle dem, der tjener i Hæren i Konstantinopel, har nemlig Mænd af den danske Tunge²⁾ første Rang og plejer at udgøre Fyrstens Livvagt. Erik skønnede nok Kejserens Mening, men lod som ingenting, og bad om at komme ind i Byen for at knæle for dens Helligdomme:

¹⁾ Den græske Kejsers havde som bekendt en nordisk Livvagt, »Væringerne».

²⁾ *Dansk Tunge* var Fællesnavn for alle tre nordiske Sprog.

det var navnlig hans Trang til at holde Andagt der i Staden, der havde ført ham did. Kejseren priste hans fromme Altraa og lovede ham Svar paa hans Anmodning næste Dag. Imidlertid gik Danerne i den græske Hær til Kejseren og bad om Lov til at hilse paa deres Konge. Det fik de ogsaa, men maatte kun gaa derud i smaa Afdelinger, for at ikke Kongen ved sin Tale skulde rive dem alle paa én Gang med sig. Kejseren havde ogsaa i Løn sendt Spejdere didud, der forstod begge Sprog og kunde underrette ham om Ordskiftet mellem dem og Erik.

Nu kom de da og hilste paa Kongen; og han bød dem først Sæde, og derpaa tog han til Orde og viste dem, hvordan Danerne i græsk Tjeneste forlængst ved deres Manddom havde naaet Ærens Tinde: uagtet de selv var Udlændinge, bød de over Landets Børn og havde det meget bedre herude end derhjemme. Fremdeles troede Kejseren dem saa vel, at han tog dem til sin Livvagt; og dette Valg skyldtes ikke saa meget deres egen Daad som deres Forgængeres Manddom under Grækernes Bannere. Derfor burde de alvorligt lægge sig paa Hjærte at holde sig ædru, og ikke forfalde til Drik og Svir; ti de røgtede deres Tjeneste bedst, naar de hverken fyldte sig selv med Vin eller Fyrsten med Sorger. Hvo der ikke holdt Maal og Maade, blev sen til Kamp, men snar til Kiv. Naar de saa Fjenden under Øjne, maatte de ikke tænke mere paa Liv end paa Ære, ikke fly for Døden eller frelse sig ved Fejghed. Kom de atter hjem til deres Fædreland, vilde han lønne dem for tro Tjeneste med Gods og Guld; men faldt de som Mænd i Kampens Rækker, da vilde han vise deres Venner og Frænder al Hæder! Paa saadan og lignende Vis lød hans Ord til alle,

saa han styrkede just Danerne i at være Grækerne hulde og tro.

Da Kejseren ved sine Lønbud fik dette at vide, udbød han, at det nok var med Urette, Grækerne havde Ord for at være klogest af alle, naar de kunde tvivle om den Høvdings Redelighed, hvis Landsmænd saa ofte havde vist dem, at de ikke kendte til Svig: fra Folkets prøvede Trofasthed kunde man slutte sig til Kongens ærlige Sind. Han skønnede nu, at denne kom ikke med falske, men med fromme Tanker, og lod derfor Byen rigt smykke og fine Tæpper brede paa Vej og Gade. Saa tog han imod Kongen med stor Ære, rakte ham sin højre Haand, og førte ham under alles Jubel helt op paa Kejsers Slot; saa den samme Mand, som han ufortjent havde mistænkt, viste han nu den største Hæder, et Menneske kan naa. Ja han overlod endog denne sin højthædrede Gæst sin egen Hal; og siden har ingen af Kejserne villet bruge den for ikke at bø under samme Tag som den store Mand og derved ligesom maale sig med ham: Ærbødigheden for Gæsteherberget skulde staa som et evigt Minde om Gæsten. Han lod ogsaa hente en Maler, der skulde afbilde hans Skikkelse og Vækst nøjagtigt i fuld Legemsstørrelse, baade staaende og siddende, for at han stedse kunde have et Billede af hans vidunderlige Rejsning for Øje.

En saa hædret Gæst kunde Kejseren jo ikke lade drage tomhændet bort, men bad ham nævne hvad han lystede. Men Kongen kastede Vrag paa Gods og Guld og lod ham vide, at Helgeners Støv var hans kæreste Ønske. Kejseren skænkede ham da flere ærværdige Helgenlevninger; og han tog med Glæde mod den hellige Gave og sendte dem under

Kejsereus Segl hjem til Lund og Roskilde; desuden sendte han til Slangetorp¹⁾ en Splint af Herrens Kors samt den hellige Nils's Ben, ti han vilde ikke lade sin Fødeby være uden Helligdomme. Han havde nemlig ogsaa bygget Kirken der i Byen, og dens Alter skal være rejst paa selv samme Sted hvor han kom til Verden.

Kejsereu bød ham ogsaa Guld og Sølv i Mængde; men han kastede Vrag derpaa og sagde Nej: han vilde ikke have Ord for ej at kunne styre sin Lyst til det græske Guld. Men da Kejsereu tog dette som en Haan mod ham selv og lod ham forstaa, at han kastede ikke blot Vrag paa Kejsereus Gave, men paa Kejsereu selv, saa blev Kongen alene for Skams Skyld nødt til at gøre, hvad Kejsereus Bønner ej havde kunnet udvirke, og smukt tage imod Gaven. Nu vilde Kongen ikke have Ord for at tage uden at give, og gengældte derfor gavmildt Kejsereus Vennegaver. Hans Skænk fik sit Værd ved Sagernes Sjældenhed, og Gaven fra det fjerne Land var just Kejsereu kær, fordi den var Grækerne sær.

Derpaa fik han Krigsskibe og Levnedsmidler af Kejsereu og styrede til Kypern. Paa denne Ø kunde i gamle Dage ingen Grave ligge; ti hvert et Lig der jordedes ved Dag, skødes op af Jorden næste Nat. Her fik Kongen en Sot; og da han mærkede, at hans Dødsstund var nær, bad han dem jorde hans Legeme ved Hovedstaden paa Kypern: selv om Jorden udspyede andre Mænds Lig, vilde den nok lade hans hvile i Fred. Han fik sin Grav hvor han ønskede; og hans Lig havde saadan Kraft, at Jorden glemte sit gamle Nag og lod baade hans og andres

¹⁾ Slangstrup i Nordsjælland.

Grave i Fred, medens den tidligere ikke havde kunnet taale noget Menneskes Lig¹⁾. Ogsaa hans Hustru endte sine Dage paa den møjsommelige Pilegrimsfærd.

Nu var der af Svensønnerne ikke andre tilbage end Sven, Nils og Ubbe. Som vi nemlig ovenfor har fortalt, var Knud, Bent og Bjørn faldne for Odd og Ægg, og de øvrige var døde Straadød.

Der gik to Aar fra Eriks Bortfærd at regne, før 1101. Danmark fik visse Tidender om hans Død. Sven, der kom næst efter Erik i Aar, var i Tillid til sin Alder saa lysten efter Kronen, at han ikke kunde vente og høre hele Fædrelandets Stemme, men stæv- nede til Tings i Viborg. Han tog saaledes ikke i Betænkning at foregribe Rigets fælles Valg ved at lade sig kaare i et enkelt af Landene. Muligt var han bange for at underkaste sin navnløse Færd en nøjere Prøvelse og fandt det derfor raadeligere med færre Mænds Hjælp at tilrive sig Tronen end vold- give sin Lykke til Mængdens uvisse Dom: ved Til- hængeres Stemmer vilde han tiltage sig det Navn, som egentlig kun kunde overdrages ved alle Daners Valg.

Saa satte han da i fuldt Firspring sin Kaas mod Viborg Ting; men det kunde hans svage Kræfter ikke holde ud til, og han lod sig saa age i Vogn for at komme lempeligere og lettere afsted; ti, sagde han, han vilde gerne dø, naar han blot i tre Dage fik Lov til at bære Kongenavn; og hverken svigtende Kræfter eller slappe Lemmer kunde styre hans Hast- værk. Da saa Sygdommen blev værre, maatte han

¹⁾ Dette Sagn findes allerede i et lidt ældre Skrift om Knud Hertugs Levned; oprindelig har det været knyttet til Kejser Konstantin den stores Hustru Helene.

ogsaa opgive Kørslen, men bad dog sine Svende skynde sig og skaffe ham en Bærestol; ti, sagde han, det var ham det samme, om han saa skulde udaande dér paa Tinge, naar han bare først var hyldet som Konge af Folket. Saaledes kunde end ikke Sygdommen dæmpe hans uslukkelige Magtstræb. Men netop fordi han ikke ænsede sit slette Helbred og hastede over Evne frem mod Tinget, kom han til kort i sit Kapløb med Døden og naaede aldrig Navn af Konge.

Nu var der ikke andre tilbage at vælge imellem end Nils og Ubbe. Harald havde nemlig ved sit onde og ubillige Rigsstyre paadraget sig Folkets Had og Harme; han havde røgtet sit Embede som en Skalk og baaret sig ad som den værste Uvælte: Lov og Ret var sat i Krogen, men Rov og Ran var al hans Id; han øvede et ondt Herredømme over sine Undersaatter og plagede Almuen med alskens Uret. Derfor kastede ogsaa alle Vrag paa hans lumpne Styre og var paa ingen Maade til Sinds at give slig Voldsmænd Kronen; ti de fandt det utaaleligt at skulle lønne Tvang med Hyldest og Trængsler med Højhed.

Saa stævnedes da alle til Isøre Ting; og her var ^{1101.} Stemningen for Ubbe af Hensyn til hans Alder. Nils, som var den eneste der kunde tænkes at ville tage det ilde op, støttede netop ivrigt Tingfolkets Valg, ti det var Vedtægt blandt Svensønnerne, at de skulde følge hverandre paa Tronen efter Alder, saa Riget stadig gik i Arv fra den ældre til den yngre. Men Ubbe havde ikke høje Tanker om egen Dygtighed; han kendte godt sit eget Sløvsind, sagde han, og undslog sig desaarsag for at tage saa svar en Byrde paa sine Skuldre, hvorimod han afgjort

holdt paa, at hans Broder med sit livfulde Sind var udmærket egnet til dette Embede. Han mente nemlig som saa, at det var klogere selv at være sin Skrøbelighed bekendt end høre ilde derfor af andre. Dog er det min Tro, at han i sin Angst for at nære høje Tanker om sig selv fældede en mere ydmyg end sand Dom om sit eget Værd. Ti netop ved at kaste Vrag paa Magten gjorde han sig mere fortjent til den, end om han havde tragtet efter den; og den Gang han uden Sky afstod sin kloge Broder den Højhed, der var ham tilbuddt, viste han sig allerværdigst til Kronen. Men Danerne forstod kun lidet at værdsætte slig fordringsløs Beskedenhed; de havde ikke Øje for, at den snilde Herre kun lod som om han var dvask og daadløs for at have et Paaskud til at slippe for Magtens Byrde, og lod sig forlede til ligegyldigt at forbigaa den Mand, hvem de standhaftigt burde have nødt til at give efter. Hver der kan bruge sin Forstand, maa jo nemlig kunne indse, at han netop havde Hjærtet paa rette Sted, al den Stund han hellere vilde nøjes med at være sin egen Herre end tragte efter Højhed med Sorg og Møje.

Byzantinsk Kejserpar fra Tiden henimod 1100.

Hertugsegl fra 12. Aarh.

Nils og Knud Hertug.

Nu¹⁾ tog da Nils Styret; men hans Hu stod mindst af alt til Hoffærdighed, og hans Højhed gjorde intel Skaar i hans Vennesælhed: han holdt helt igennem fast ved sine tidligere Livsvaner og skiftede vel Sæde, men ikke Sind; ti han vilde ikke have Ord for at være sin Lykkes Træl i Steden for dens Herre. Han led ej at tære paa Land og Rige med tunge Udlæg til ødselt Hofhold og indskrænkede derfor sin daglige Hird af Hærmænd til seks-syv Skjolde, hvormed han lige kunde holde Røvere fra Livet; og han var ikke mere kry som Konge end han havde været som Kongsmand.

Han ægtede Margrete, som var Datter af Inge, c. 1105.
Sveernes Konge, og hans Dronning Helene. Hun
var i sin Tid som Mø givet Nordmændenes Konge 1101.

¹⁾ Her begynder Saksens 13. Bog, der omfatter Tiden indtil Nils's Død (1134).

Magnus til Ægte. Denne Magnus laa idelig i Krig med Sveerne, og en Gang han ogsaa bar Vaaben paa Hallandsfarerne, kom de uventet over ham og slog ham med saadan Skræk, at han, barbenet som han var, med Skam maatte fly til sine Skibe; og af denne forsmædelige Flugt fik han sit Tilnavn¹⁾. Da Inge ikke kunde udholde evig og altid at se sin Lykke truet fra Magnus's Side, gav han ham sin Datter til Ægte for at faa Fred og opnaaede ogsaa ved denne Gunst at afvende Faren.

Samme Margrete havde ingen Børn med Magnus; men med Nils fik hun et Par Sønner, som dog kun var fødte til en ond Lykke. Den ene hed Inge; og han kom i sine unge Aar galt afsted med en vild Hest, der kastede ham af og trampede ham sønder og sammen under sine Hove, saa det fyrstelige Blod flød i Vejens Støv og Skarn: han fik en ynkelig Død, blev sønderslidt Led for Led hen ad Vejen og laa der som et lemlæstet Lig. Sagen var den, at hans Hovmester havde villet vænne ham til Hesteryggen og derfor havde givet ham Lov til selv at holde i Tømmen; men Knøsen havde ikke Kræfter til at styre Tøjlerne og faldt af; og derved blev Foden hængende fast i Stigbøjlen, saa han slæbtes hen ad Jorden. — Den anden hed Magnus og havde faaet rige Evner i Vuggelage; men dog blev hans Lykke kun arm og ussel: han lagde Haand til den skændigste Udaad ved at myrde sin Frænde, og hvor Svig og Troløshed kommer paa Tale, dér nævnes hans Navn først.

¹⁾ Vi staar her overfor et Forsøg fra dansk Side paa at forklare Magnus's underlige Tilnavn: Barfod. Som bekendt giver Sagaerne en hel anden Forklaring, nemlig at Magnus paa sine Tog til Skotland og Irland havde tilegnet sig Højskotternes Dragt (med korte Kjortler og bare Ben).

Hans Moder vilde gerne vinde ham hans Frænders Venskab og oge hans Yndest hos dem ved at knytte Svogerskabs Baand dem imellem: hun gav sin Broder Regnalds Datter Ingerd som Viv til Henrik¹⁾, og sin Søsterdatter Ingeborg til Knud²⁾. Sit Fædrengods delte hun i tre lige store Dele, tog selv den ene og gav de ovennævnte Ægtefolk de to andre i Medgift. Herfra slammer Tvedragten mellem Daner og Sveer, der senere næredes og øgedes ved alskens Fjendskab; og endnu den Dag i Dag holder det gamle Nag haardnakket ved.

Foruden disse to Sønner havde Nils Datteren Ingrid, som han senere gav en Mand ved Navn Ubbe til Ægte; men hun var nok et Frillebarn.

Margrete lagde ikke blot udstrakt Jordegods ind under Kirkernes Eje, men arbejdede ogsaa af al Magt paa at udstyre dem med større Pragt og skænke dem herligt Skrud i Steden for det tarvelige Messerede der fandtes; og i sin Iver for at pryde Kirkerne stiftede og skænkede hun til Brug ved Guds-tjenesten pragtfulde Korkaar og andre Messeklæder.

Det hændte sig nu, at Henrik, Gudskalks og Sigrids Søn³⁾, mod al Ret og Skel blev narret af

¹⁾ Henrik Skadelaar, Søn af den ovenfor nævnte Sven, der døde, for han naaede Viborg Ting.

²⁾ Erik Egodes Søn Knud (Lavard).

³⁾ Sven Estridsøns Datter Sigrid (se ovenfor S. 48) havde ved Aar 1058 eller saa ægtet Venderfyrsten Gudskalk, der blev myrdet 1066. Sigrid var da med sin Søn Henrik flygtet til Danmark, hvor Sønnen opvoksede i Kongens Gaard. Paa Erik Egodes Tid synes Henrik at være vendt hjem til Obotriternes Land (det østlige Holsten), hvor han fik myrdet den gamle hedenske Hovding Kruto og efterhaanden vandt Herredømmet over store Dele af Holsten og Meklenborg, hvis Befolkning da endnu var rent vendisk.

Nils for sin Mødreneary; og han gav sig da til at kræve den med saadan Fynd og Klem, at han uaf-ladelig var Danerne paa Nakken og tvang Kongen til midt i Slesvig By at holde Mænd paa Vagt og Udkig for at vide sig tryk. I hele Landet mellem Elben og Slesvig kunde ingen bo og bygge for ham¹⁾.

e. 1113. For nu at hævne Skade udbød Kong Nils Le-
ding og stævned med Flaaden til Ljutka²⁾, hvor Jarlen i Slesvig, Eliv, havde faaet Bud om at møde ham med Hestfolket: dengang kendte Danerne nemlig endnu ikke til at have Heste med paa Ledingsstog. Men Jarlen var løs i sin Tro og lod sig underkøbe af Henrik, da denne bød ham Penge: han var mere nidkær for Gods og Guld end for Kongebud, og Nils maatte da uden Hestfolk fylke Mandskabet til Kamp paa de vendiske Marker.

Venderne fandt det nu raadeligere at trætte Fodfolket med Rytteranfald end indlade sig i Slag med hele deres Styrke: de sværmede om paa Fløj og i Flanke, styrtede her og der løs paa Fjenderne med Spyd og plagede dem med Sideindhug; de red rask ind paa Livet af dem, men veg atter tilbage, og deres Flugt var ej mere sen end deres Fremfærd. Vore Folk kunde kun udrette noget imod dem i samlet Hær, men var ikke saa snare i Vendingen; og Venderne undgik derfor aaben Kamp, men gjorde kort omkring og var altid i Hælene paa Fjenden. De frygtede nemlig Danernes Mod i Kampen og sneg sig derfor til at overfalde dem som Stimænd og Røvere. Saaledes blev Danernes Fylking svækket og udtyndet; og da de havde saa liden Fremgang

¹⁾ Sakse synes at opfatte Holsten som nærmest knyttet til Danmark, saaledes som det var det paa hans egen Tid.

²⁾ Nu Lytjenburg i det østlige Holsten.

nede paa det jævne, trak de sig tilbage til en Bakke der i Nærheden, hvor de haabede at den faste Stilling kunde byde dem det Værn, som deres Vaaben ikke evnede at yde. Da de havde sat sig fast her, kunde de fra Toppen trygt overse Fjenden.

Dog vilde de ikke have Ord for at stole mere paa Stillingen end paa egen Styrke, og næste Dag valgte de derfor aller at søge den tvivlsomme Lykke nede paa Sletten fremfor at slaa sig trygt til Ro paa Bakkedraget. Men Rytterkampen tog som før Vejret fra Fodfolket; og Følgen blev, at de i deres Iver for at genvinde deres tabte Kampry kun opnaaede at føje Skam til Skade. Dog skulde jeg tro, at dette Udfald af Striden mere skyldtes Mangel paa Midler end paa Mod: i deres Manddomsaand havde de lidet ænsset hvad der først og fremmest er fornødent i Kampen, og maatte derfor bøde ikke for deres Fejghed, men for deres Dorskhed, saa det var snarere egen Slaphed end andres Kraft, der førte det afgørende Slag imod dem.

Harald¹⁾ kæmpede modigt og skal være blevet saaret saa haardt, at han ikke evnede at gaa, men hans Mænd maatte bære ham paa hans Skjold, saa han kun ved andres Hjælp naaede Lejren. Ogsaa Knud fik saa svære Saar, at han ikke kunde støtte paa Benene; men fluks stod en af hans Hærmænd rede til at lægge sin Troskab for Dagen og hindre at hans Herre faldt i Fjendens Hænder: han tøvede ikke med at sætte sit Liv paa Spil for at frelse hans. Han bød nemlig med Vilje sine Stallbrødre vende Ryg, og selv lod han som om han var mat og mødig, og sakkede agter ud. Da saa en af Venderne

¹⁾ Erik Egodes ældste Søn Harald Kesje, jfr. ovenfor S. 85. 91. 97.

kom over ham, rakte han ham begge Hænder som for at lade sig binde; men i det samme Hedningen red helt hen til ham, greb han hans Hest ved Tøjlen og tog den fra ham med sine Stalbrødres Hjælp. Da han havde faaet den i sin Vold, kom han straks med den Knud til Hjælp i hans store Svaghed; og hans snilde Vovestykke fik da en lykkelig Udgang.

Da Mørket faldt paa, maatte vore Landsmænd, der havde trukket det korteste Straa i Kampen, aller ty tilbage til Bakkedraget; og her søgte da Hærens Levninger Ly. De havde hverken Mad eller Drikke og maatte da, saarede og mødige som de var, oven i Købet døje Sult. Saaledes var de stede i den yderste Nød, omgivne af Farer paa alle Kanter; og Hjælp var ingensteds at øjne; ti Skaaningerne kunde ikke komme frem for Vejr og Vind, og Eliv, der havde ladet sig lokke af Henriks Guld, kom blot med Undskyldninger for at det trak ud, og blev uden videre horte med sine Mænd. Da nu Menneskens Hjælp ej var at vente, tog de deres Tilflugt til Himlens Værn: meget Haab havde de ikke tilbage, men vilde dog hellere slaa deres Lid til Guds end til Menneskens Kraft og Styrke. Næste Dag, som var den hellige Lavrentius's Aften, holdt de med Sorg og Suk Stævne; og da de tænkte, at der ikke gaves noget bedre Middel til at forsone Gud Herren end at loye ham Afholdenhed, gjorde de det Løfte, at Dagen før den hellige Lavrentius's Dag og før 10. August. 1. November. Allehelgensdag samt paa Langfredag, Mindefesten for Herrens Lidelse, skulde alle Daner, unge som gamle, holde den strengeste Faste, saa ofte som disse Tider vendte tilbage i Aarets Kredsløb. Dette Løfte, der aflagdes under Tryk af den Nød og Fare, alle var stede i, har Eftertiden strengt overholdt: det vilde

jo være Skam og Skændsel at bryde den af Fædrene vedtagne Faste, blot fordi Maven knurrede og raable paa Mad.

Ved Daggry gav vore Landsmænds Hær sig i mindre Fylkinger paa Vej til Skibene. Undervejs stødte de paa Skaaningerne, der lige var komne sejlene, og blev helt oplivede ved dette Møde. Disse blev nu som Folk med friske Kræfter satte til at dække Hæren i Ryggen mod Rytterangreb. Derpaa drog de videre i sluttet Trop, men stød snart for en dyb og dyndet Mose, som laa dem i Vejen. Over den maatte de, da de ikke ad nogen som helst Omvej kunde slippe udenom; og de gav sig da ud i den, men sad snart fast i Sump og Dynd og sank ned i Mudderet, saa de ingen Vegne kunde komme. I alt dette Virvar og denne Trængsel kom Overgangen nærmest til at ligne en vild Flugt: største Delen blev stikkende i Hængedyndet og her slagtede som Fæ af Fjenden; og just fordi de var saa hidsige paa at slippe over og styrtede af Sted i blind Hast uden at se sig om, blev denne Hindring deres Ulykke. Omsider naaede de med Nød og næppe ned til Stranden og sejlede bort.

Af denne Sejr blev Venderne saa kry, at de rigtig skrød af egen Styrke, men kun havde Smædeord tilovers for Danernes: de gjorde tykt Nar af disses Svaghed og havde Munden fuld af deres eget Mandsmød. Men Henrik, der nøje kendte vore Landsmænds Sind, sagde at han værdsatte Fjendens Styrke helt anderledes: han vilde ligne deres Konge ved en stor og stærk Hest, og hvis den blot kendte sine egne Kræfter, vilde den ikke vide af at bære nogen paa sin Ryg; men det gjorde den ikke og lystrede derfor villigt sin Rytters Bud. Saaledes vilde ogsaa

Nils i alle Maader have Held med sig, om han blot stolede paa egen Styrke; men tvivlede han om den, da vilde alt slaa fejl for ham.

Eliv, der havde solgt sit Lands Lykke, blev nu af Kongen dømt skyldig i Drottensvig og maatte med Skam og Skændsel bøde ikke blot med Len og Jarlenavn, men ogsaa med sin Boeslød, saa ynkelig Armod blev ublu Vindings Løn. — Men Henrik, hvem Heldet i den sidste Kamp havde gjort end dristigere, hjemsøgte nu Kyst-Danerne med Vikingetog og hærgede ikke blot Egnene om Ejder, men hele Landet op til Slesvig og til Volden, som vi kalder Danevirke. Ja, af og til kom han endog uventet over Slesvig-By ved lønligt at sende Skibe med Stridsmænd did ind. Nu da Eliv var jaget bort, stod disse Egne uden Landeværnsmand; og til de fremmedes hyppige Voldsfærd kom nu ogsaa Rov og Ran af Landets egne Børn, saa Byen led endda værre af indre end af ydre Fjender: ond er aabenlys Skade, men værre lønlig. Landsmand og Fjende var lige frygtet: Friserne samt Hølsterne og Dilmarskerne tænkte, at naar Jarlens Sæde stod tomt, kunde de trygt drive deres Spil; de tog derfor Tiden i Agt, røvede om Dagen og stjal om Natten; kunde de ikke komme ind ad Taget, saa banede de sig Vej med Spaden og grov sig ind i Husets Indre, saa Vagten, der skulde passe paa, blev holdt for Nar. Hver Husbonde var dog lige saa nidkær for at holde paa hvad han havde: Hestene blev med Jernklover bundne til Spiltovene, for at ingen Tyve skulde trække af med dem; og Dørvogteren var for Sikkerheds Skyld lænket til Porten, naar han laa og sov; Laas og Slaa var dem ikke nok, men de værnede ogsaa Adgangen med Grav og Dige.

Saa galt gik Rov og Ran i Svang, at en højbyrdig Herre, der saa, hvordan mange ved uredeligt erhvervet Gods lagde Armoden langt bag, selv bed Hovedet af al Skam og tog sig for at lægge sig efter samme Haandværk: han kunde ikke staa for det lokkende Guld og lod sig friste til at søle sig i Skarnet, skønt han var født til noget bedre, ja undsaa sig ikke ved at springe fra Højhedens og Ærens Tinde ned i Skændselens værste Pøl. Saa ond en Brug gjorde han af god Byrd: den Magt, hans Æt gav ham, var ham kun et Middel til at øve Udaad, og hvad der burde drevet ham til Dyd og Ære, var hos ham kun et Dække for Last og Lyde. Ingen havde Mod til at føre aabenlyst Kæremaal over hans Id: da Voldsmanden vitterligt var højt paa Straa, lod man ham villigt slippe for videre Tiltale.

Ved de Tider sendte Knud nogle Mænd til sin Fosterfader¹⁾ for at hente den Skat, han havde i Gemme for ham. Da de paa Hjemvejen var midt imellem Sælland og Fyn, lige langt fra begge Strande, blev de langt borte nogle Vikinger vaer; og af Skræk for dem slog de et Reb om Pengesækken og hejsede den ned i Vandet, saa den ikke kunde ses. Snart mærkede de dog, at der ikke var rigtigt Forslag i deres Aaretag; de blev da bange for at de ikke kunde slippe fra dem, og kappede Linen over, fordi de hellere vilde sænke de gamle Kongeskatte paa Havsens Bund end lade dem i Fjendens Hænder. Nils var samtidig under Vejs fra Fyn til Sælland og kunde nok paa Afstand se hvad der gik for sig, men ikke komme dem til Hjælp i deres Nød og

¹⁾ Skjalm Hvide, se ovenfor S. 85.

Vaande, da han kun havde nogle smaa Skuder og tilmed ikke kunde bruge Aarerne. — Nogen Tid efter mødtes han med Knud, og da han fandt denne lystig og fro, gav han ondt af sig over hans glade Ansigt og sagde, at han hellere skulde græmme sig over alt det fædrene Arvesølv, han nys havde mistet. Men Knud svarede, at det Uheld var hans mindste Sorg: han saa deri kun en Spore til at give med rund Haand; og havde han hidtil ikke turdet røre det fædrene Guld, han havde i Gemme, saa vilde han for Fremtiden øse ud med begge Hænder af alt hvad han tog ind; ti Rigdom var Gerrigheds Rod, og Guldets Træl havde ej Stunder til Gavns Gerning. Dermed mente han, at han var Pengenes Herre, men Kongen deres Træl — noget der ogsaa noksom vil fremgaa af hvad der nu følger.

Alle de grumme Strejftog af Naboerne nede i Slesvig voldte, at der var ingen der vovede at overtage Jarledømmet her, om det end blev tilbudt ham. Knud udbad sig da af sin Farbroder slig farefuld Højhed, ikke af Vindesyge, men fordi han troede sig dygtig dertil. Men Nils vilde ikke overlade ham den for intet; og han maatte da sælge en Del af sin Fædrenearv og i dyre Domme tilkøbe sig det Hverv, der var andres Skræk; men Sagen var den, at Ry og Hæder var den eneste Løn han ønskede for at tjene sin Herre i Marken. Saaledes maatte Helten afkøbe Kongen den Ære, som var fejge Mænds Rædsel, og hvad han vandt ved Købet, var ikke Udsigt til Gods og Guld, men til Herrefærd.

Straks da han var kommet til Magten, sendte han Henrik det Bud, at han gerne vilde slutte Fred med ham paa det Vilkaar, at han godtgjorde hvad Skade Jylland havde lidt, og gav igen hvad Bytte

han havde gjort. Saa vis var han dog paa Svaret, at han, mens Sendebudene endnu var undervejs, samlede sig Mænd, ikke blot af sine egne Folk, men ogsaa af sine Venner blandt Naboerne, og var rede til Vaabenførd, saa snart de kom hjem. Henriks Svar lød paa, at han hverken vilde være Ven med Danerne eller frafalde Kravet paa sin Mødrenearv. Saa snart Knud havde hørt dette, lod han atter gaa Bud til ham, der skulde opsige al Fred og Forlig og ræske ham til aaben Fejde. Henrik lo ad deres Budskab og lignede Knud ved en ung Fole, der ikke vilde taale nogen Rytter paa sin Ryg; men, lagde han til, *han* skulde nok faa lagt Bidsel og Tøjle paa slig vælig Ganger. Da dette kom Knud for Øre, brød han op ved Nattetide lige saa lynsnart som lydløst; han drog ej Sværd og rørte ej Bytte, for at der ikke skulde gaa Ord af hans Komme, og stod ved Daggry for Henriks Borg¹⁾. Sligt pludseligt Angreb kom denne aldeles uventet; han kunde hverken naa at gribe til Vaaben eller søge Ly bag Volden, men kastede sig paa en Hest, red over Hals og Hoved ned til Strømmen, der løb under Muren, og undslap kun ved at lægge Vandet mellem sig og Fjenden, ja maatte være glad til, at Floden skærmede ham bedre end Borg og Fæste. Da Knud saa, at han var kommet i Land paa den anden Bred, raable han paa Dril over til ham, om han var blevet vaad. Henrik spurgte ham nu, hvor det kunde være at han foer saadan frem, og han svarede: det var for at hente den Tømme, han havde lovet ham. Henrik indsaa, at han ved dette Svar paa en fin

¹⁾ Man maa vistnok her tænke paa Regnoldsborg (Rendsborg).

Maade lod ham høre ilde for de Trusler, han nys havde ladet sig forlyde med; han slog dog Skam og Skade hen i Spøg og svarede: »Ja men du lader jo til at have saa stærke Hove, at man knap kan komme dig nær, endsige holde Styr paa dig!«

Knud lagde nu først Borgen øde og derpaa Ager og Afgrøde i Omegnen. Senere kom han anden Gang igen med friske Folk og foer over hele Vendland med Ild og Sværd. Han jog ikke blot Fjenden ud af Landet, men ogsaa Modet ud af Fjenden: før havde de for Vane at udæske os, men nu kunde de end ikke værge deres eget.

Omsider, da Knud ved Klogskab og Kækhed havde knækket hele Henriks Magt, laante han Øre til Blodets Røst, tænkte paa det nære Frændskab, der var dem imellem¹⁾, og lagde for Dagen, at han vel i Marken var hans Fjende, men i Hjærtet hans Ven. En Gang gav han nemlig sin Hær Hjemlov og satte, blot med et Følge af tyve ridende Svende, sin Kaas mod det Sted, hvor han vidste at Henrik dvælede. Han sendte nu nogle Mænd i Forvejen for at bringe ham hans Hilsen; men Henrik svarede, at falske var Fjenders favre Ord, og gav sig straks til at udfritte, hvor Knud var. De svarede, at han holdt for Døren. Ved disse Ord blev han som lynslagen og lagde Haand paa Bordet, hvor han just sad bænket til Middagsmaaltid, for at støde det omkuld. Sendemændene svor nu paa, at Hertugen kun kom fordi han havde Fred i Sinde; og ved deres vedholdende dyre Eder fik de endelig Bugt med hans ugrundede Frygt. Da Henrik først havde fæstet Lid

¹⁾ De var jo Søskenbørn, idet Henriks Moder Sigrid var Datter af Sven Estridsøn.

til deres Ord, gik han i Rette med sig selv, fordi han havde tænkt paa Flugt, og viste tydeligt, hvor kær han havde Knud: han sad, støttet til Bordet, med taarevædet Aasyn og sagde: »Usæl for Danmark vil den Stund vorde, da det skal miste en saadan Mand; selv vil jeg fra nu af være ham en tro og ærlig Ven.« Se det var ogsaa Blodets Baand, der rørte sig hos Henrik og fik ham til paa én Gang at glemme sit Vanheld og give sin Fjende Æren, saa han priste ham lykkelig og ej ænsede egen Ulykke! Da Knud saa traadte ind, omfavnede han ham og bød ham med Graad være hans Gæst: dette sidste Vennestykke opvejede rigeligt al svunden Skade, og hvert et Tab han havde lidt, var for intet at regne mod denne ene Gunst og Godhed.

Knud viste sig da heller ikke uskønsom overfor Venskabs Taarer: Forligsmaal var ham større Gammen end Gildeslag; han tog sig en Fredsmæglers Hverv paa og opfordrede Henrik til at vinde sin Morbroders Yndest. Ved idelig Overtalelse opnaaede han endelig hans Samtykke hertil. Henrik tilskødede nu Knud mod et aftalt Vederlag sin Mødrenearv, for hvis Skyld han havde baaret Vaaben paa Danerne; og Knud overdrog den saa til Kongen paa samme Vilkaar og betalte Henrik de Penge, han fik derfor af denne. — Siden bød Henrik ham atter til Gæst hos sig; ti, sagde han, forrige Gang han var hos ham, var han ikke blevet beværtet saa rundeligt som han fortjente; og til Tak for at Knud nys havde skænket ham Liv og Frihed, svor han en dyr Ed paa, at han skulde arve Vendland efter ham. Desuden tiltroede han ikke sine Sønner Dygtighed nok til at føre Krig med de Tyske, som var Vendlands egentlige Plage, og vilde derfor hellere efter modent

Overlæg ved frit Valg kaare en mandvoksen Helt til Arving, end gaa efter Fødselsretten og lade sit Fædrenerige i en Stakkels Hænder til Rov for fremmede. Men Knud lod ham høre, at dette Tilbud vilde bringe ham i Vanry som Ravnefader, der kastede Vrag paa sine uskyldige Børn, og sagde, at selv vilde han ingeniunde tage mod sligt uretfærdigt Løfte. Til Slut maatte han dog give efter, da Henrik saa indtrængende bad ham derom og idelig be- raabte sig paa, at hans Sønner var nogle Stympere. — Henrik mindede nu Knud om, at han havde Kejsereis Gunst behov, da Vendland gik for at være et Len af denne; og Knud sendte ham da til Skænk en guldskoet Ganger: Hestehovens sjældne Smykke skulde gøre den i og for sig gode Gave endnu mere værd i Modtagerens Øjne. Sikkert har Kejsereis sat endnu højere Pris paa Giverens Tanke end paa selve Gaven: ved at byde ham det dyreste Malm til den ringeste Brug viste han ham just den højeste Hæder. — Efter Henriks Død tog Knud uden nogen Mands Modstand Styret i det Land, han havde faaet overdraget¹⁾.

¹⁾ Saksens Fortælling er i mange Maader Hovedkilden til hvad vi véd om Forholdet mellem Knud og Henrik; men her til Slut er der indløbet adskillige Urigtigheder i hans Beretning — en naturlig Følge af hans eller hans Hjemmelsmands Tilbøjelighed til at stille Knud i det mest glimrende Lys. At Henrik selv skulde have indsat Knud til sin Arving paa sine egne Børns Bekostning, lyder ikke helt troværdigt; mulig har han blot bedet ham være dem en Formynder el. lign. Heller ikke fik Knud Henriks Rige ved dennes Død (1127), men hans to Sønner Zventepolk og Knud arvede Magten; de kom dog snart op at kives og blev i Løbet af kort Tid begge myrdede. Derpaa fik Zventepolks Søn Zvinike Magten, men han blev ogsaa dræbt

Harald havde derimod hverken hjemme eller ude vundet sig godt Navn og Rygte og vilde da bøde paa manglende Dyd ved at sanke Guld i Dynger. Da han var en topmaalt Niding, kastede han sig ud i den værste Skam og Skændsel: Rov og Ran var al den Id, han bød sine Tjenere øve; hans Trælles Syssel var Stimandsværk; han fødte sine Svende med Egnens Fæ og lod Naboerne koste dem Klæder. Om Sommeren laa han med sine Vikingesnækker paa Lur efter Landsmænd saavel som Udlandinge; og for ret at rykke ind paa Livet af Roskilde By og volde den Skade, byggede han en Borg tæt udenfor den, hvori han lagde en Mængde af sit lumpne Slæng¹⁾. Naar Oplandets Rigdomme var røvede, kom Raden til Borgerne, der maatte døje meget ondt af hans Trælle: ved Nattetide sneg de sig lønligt ind i Boderne og tog alt hvad dem lystede af Varer, medens andre paa samme Tid satte Gæsterne²⁾ deres dragne Knive paa Struben og truede dem paa Livet, om de ej godvillig taalte slig Overlast. Ved saadan Vold og Ran styrtede han Byen fra stor Velstand i den yderste Nød og Armod. Om-

(1129), og først nu blev Knud Vendernes Fyrste og gav sin Lensherre, den tyske Konge Lothar, en stor Sum Penge i Indfæstning. Her hen horer da Saksens Fortælling om Knuds Gave til Kejseren: en Hest var en almindelig Lensafgift, men Guldskoene var en særlig Høflighed fra Knuds Side.

¹⁾ Haraldsborg ved Roskildefjordens inderste Vig. Levninger af Borgen er i 19. Aarh. blevet fremdraget, og adskillige Kostbarheder er her kommet for Dagen. — At Harald selv skulde have bygget denne Borg, er dog mindre sandsynligt; Knytlingasaga fortæller, at han sad her som Kong Nils's Mand, og Borgen har da vistnok været Kongernes gamle Borg ved Roskilde By, som Harald har forstærket.

²⁾ Med Gæsterne menes de fremmede Købmænd i Byen.
Saksens Danesaga (1076—1157).

sider blev det dog Sællandsfarerne for galt altid at have slig Plageaand paa Nakken; deres Harme blussede op, og for at hævne Skade lagde de Haand paa Haralds Gods og gengældte Rov med Ran: det var jo ikke at tilrive sig andres Eje, men kun at tage sit eget tilbage. Selv kunde han ej længere leve i Fred for dem paa Landjorden og undgik kun den rasende Hobs Anfald ved at søge til Søs. — Knud havde godt haft Øje for, at Harald var yderst rovgrisk efter andres Eje og alle Vegne om sig efter smudsig Vinding; og han lignede ham derfor ved en Fugl, der byggede sin Rede ud af alskens fremmede Fjedre: brat kommer en Hvirvelstorm og splitter det hele. Saaledes vilde det ogsaa gaa Harald: han udhyttede alle saa længe til han selv blev alles Bytte, og kom sikkert til at bøde for alt sit Ran af andres Gods ved at miste sit eget.

Erik var derimod huld og blid mod Bønderne. Da han krævede sin Broderlød af Faderens Eje, afviste hans Broder Harald ham med de Ord, at Horebørn tog ej Arv med andre. Herover blev han, som rimeligt er, hans arge Uven, foer ilde frem mod Broderens Gods, og ansaa det kun for ret og billigt at hævne egen Skade ved at hjemsøge ham. Byttet hobede han op i Arnakke¹⁾, og gemte saaledes Guld og Fæ i et afsides Hul. Men her kom Harald en Nat uventet over ham; og da han mærkede, at Erik havde set sit Snit til at slippe bort, turde han ikke

¹⁾ Muligvis har dette Sted ligget i Nærheden af Nyborg (der først anlagdes senere hen i Aarhundredet). Her ligger der endnu en lille Gaard ved Navn Avernakke. Man kan ogsaa tænke paa Avernakø, der tidligere hed Arnakke. Man har ogsaa søgt Stedet paa Sælland (Arnakke i Aagerup Sogn, Merløse Herred, Holbæk Amt), men vistnok ikke med saa stor Foje.

give sig Tid, da han var bange for at blive hængende fast ved Byttet, og stak derfor Ild paa Huset; ti han vilde hellere se Buret, der rummede alle hans Skatte, blive Luernes Rov, end lade dem urørte i Ransmandens Hænder.

Da Knud spurgte dette, stod hans Hu til at dæmpe saadan Broderkiy, der havde sin Rod i gensidig Ringeagt; han var bange for at Sønnernes Vanart skulde gaa ud over Faderens gode Navn, og bød dem begge under streng Straf give Møde i Slesvig; søgte de ej Stævne, vilde han slaa dem begge til Krøblinge. Da de saa kom, gik han broderligt i Rette med dem; og efter at have ransaget alt nøje delte han Fædrearven lige mellem dem, idet han kendte for Ret, at Erik lige saa vel som Harald skulde tage Arv efter deres Fader.

Ved samme Tid hændte det sig, at Henrik Svensøns¹⁾ Hustru, led og ked af at leve sammen med sin Mand, i Nattens Mulm og Mørke sneg sig forklædt bort fra hans Gaard. Det var, som Rygtet gaar, en ung Mand, der ved at være hende til Vilje havde vundet hendes Yndest og derpaa snildelig forført hende til Bølskab, og som nu blev hange for at Sagen skulde komme op til liden Baade for dem begge, og derfor i Løn drog af Gaarde med lokket Kvinde i Mands Klæder. Hendes Husbond kom dog ved en Hændelse paa Spor efter hende og fulgte hende i Hælene; i Aalborg traf han hende i Trælledragt og tog hende med hjem, medens Boleren undløb. Men han var kommet paa den Tanke, at det var Knud, der stod bag ved med sine lønlige Raad og var Skyld i Skammen; og

¹⁾ Henrik Skadelaar, se ovenfor S. 101 Note 1.

siden bar han dulgt Nag til den uskyldige og aldeles sagesløse Mand.

- c. 1125. Imidlertid døde Kongen af Sverige¹⁾; og skønt det var Sveerne der havde Eneret til at raade for Valget, vovede Gøterne dog at kaare Magnus²⁾ til Konge: ved at hæmme andres Særret haabede de at fremme egen Anseelse. Men Sveerne kastede Vrag paa deres Vilje og fandt sig ikke i at give Slip paa deres Stammes gamle Forret, fordi der var Misnøje med den blandt et Folk, der stod adskilligt under dem i Magt og Ære. De tog da deres gamle Højhed i Agt, vragede det Kongevalg som ugyldigt, hvormed Gøterne var kommet dem i Forkøbet, og kaarede selv en ny. Men denne blev snart dræbt af Gøterne, og ved hans Død fik Magnus Magten³⁾.

- c. 1130. Magnus fik nu Lyst til at lade sit Bryllup bo og bejlede derfor til en Datter af Hertug Bugislav af Polen⁴⁾. Hans Sendemænd fik paa hans Vegne Løfte paa hende, og snart efter fik han sin Fader til at udbyde Leding og styrede til Vendland. Kongen her, ved Navn Vartislav⁵⁾, havde i lang Tid været Uven baade med Danerne og Polakkerne. Her rykkede Nils nu mod Byen Osna⁶⁾ og tvang den til at købe sig fri for Belejring ved at linge med ham. Derpaa sejlede han til Julin, hvor Bugislav stødte til ham med en stor Skare; og denne Hjælp

¹⁾ Inge den yngre, Brodersøn af Inge den ældre, se ovenfor S. 99.

²⁾ Kong Nils's Son.

³⁾ Sveernes Konge hed Ragnvald og blev dræbt paa et Tog ind i Vestergotland. Synderligt ud over dette Landskab har Magnus's Magt næppe strakt sig.

⁴⁾ Ved Navn Richissa (Regisse).

⁵⁾ Der menes Pommerns Fyrste af dette Navn.

⁶⁾ Usedom, paa Oen af samme Navn (i Odermunden).

gjorde ham saa mandstærk, at han i en Hast fik Bugt med Byen.

Derpaa skiltes han atter fra sin Forbunds-fælle, der var halvt med ham om Sejren, og tog sin Søns Fæstemø med sig, som Bugislav havde bragt ham. Vartislav, der saa, hvor ilde medtaget Vendland var af de svære og utaalelige Hærgetog, søgte nu Forligsmaal med Kongen. Dette løb imidlertid uheldigt af; og han rettede da en fornyet Bøn til ham, da han laa ved Strelø¹⁾ og var ved at gaa under Sejl. Her gav Kongen ham frit Lejde og bød ham selv ud paa Skibet hos sig; men da han i Tillid hertil var gaaet om Bord, blev han paa nogle Huskarles onde Raad holdt tilbage som Fange og fik ikke Lov til at drage hjem. Dette paatalte Knud paa Hærstævne og manede indtrængende Kongen til ikke at lade andres Rænker tage Magten fra hans eget Retsind: tog han sin Fjende til Fange mod Tro og Love, da tabte vel denne sin Frihed, men han selv sit gode Navn og Rygte for stedse; og gav han ej sin Fange løs, da vilde Kongens Brøde blive lagt Land og Rige til Last. Ved saalunde at tage Bladet fra Munden reddede Knud sin Ven fra Ufærd og sin Konge fra Vanære; men hans retsindige Raad, som hele Forsamlingen istemte, æggede kun ydermere de andres Avind mod ham.

Da Flaaden havde faaet Hjemlov, skulde Brylluppet staa i Ribe By. Dér vrimler Havnen af Skibe, som fører al Verdens herlige Varer ind til Staden. Da nu Knud ved den Lejlighed optraadte finere klædt end de andre, i saksisk Dragt, stak det Henrik i Øjnene, der i sin Nidsyge aldrig kunde

¹⁾ En Ø tæt ved Stralsund By (nu Dänholm).

taale at se andre favre og fine; det kom til Ordskifte mellem dem, og Henrik lod sig forlyde med, at Purpurkaabe skærmede ikke Liv og Lemmer mod Odd og Ægg. Men Knud svarede blot, at den var altid lige saa tryk som Lammeskindskofte: han satte større Ære i at hævne Henriks Spot over hans præglige Klæder ved paa en fin Maade at revse ham for hans raa og plumpe Væsen, end ved at give ham onde Ord og Trusler, og nøjedes derfor med at drille ham med hans hjemmegjorte Dragt, til Tak for at han selv maatte høre ilde fordi han havde lagt sig efter udenlandsk Klædesæd.

Siden foer Knud paa Vikingefærd i Østerleden¹⁾ og kom hjem med herligt Bytte, i det Haab derved at vinde frem i Magt og Ære; men han fik kun Skam til Tak og maatte høre ilde af Kongen, fordi han havde drevet Rov og Ran paa svensk Grund.

1121. Denne raske Daad æggede Magnus til at maale sig med Knud i Manddom og øve et Sidestykke dertil; og blandt andre Sejrstegn hjemførte han ogsaa fra en af Øerne nogle ualmindelig tunge Thorshamre, der fra Hedenold æredes af Folket dér som Helligdomme. Naar man i Oldtiden skulde udrede sig Aarsagen til Tordenvejr; gik man nemlig ud fra de tilvante Ting og tænkte sig, at det var uhyre Malmhamre der var Skyld i Skybraget: slig stærk og klinger Lyd kunde snarest efterlignes ved Smedeværktøj. Men Magnus, der var en ivrig Kristen og kastede Vrag paa alt hvad hedensk var, tog det som en from Pligt at røve Hovet dets Helligdom og Thor

¹⁾ Af de i det følgende nævnte to Tog til Smaalands Østkyst fandt i al Fald Magnus's Sted nogle Aar før Brylluppet i Ribe, nogenlunde samtidigt med den norske Konge Sigurd Jorsalfarers Tog til Smaaland (1124).

hans Hamre. Og endnu den Dag i Dag kalder Sveerne ham en Helligdomsskænder, der gjorde Gudernes Eje til Rov og Bytte. Havde blot hans Udgang været hans Indgang lig!

Nu var det saa, at de fleste af dem der ved Blodets Baand stod Magnus nær, misundte Knud hans Lykke: paa Dyd følger Avind, og lige Børn lider ej, at én i Flokken er de andres Overmand. Især bar Henrik Nag til ham for den Skam, der var overgaaet hans Ægteseng. Men Dronning Margrete søgte med Mildhed og Lempe at fremme god Forstaaelse mellem Frænderne; hun satte sit rolige Raad mod de unge Mænds iltre Sind og tæmmede og løjlede med gavnlig Tugt alt deres Ustyr, List og Vold. Omsider fik hun Vandsot i Benene, saa de svulmede voldsomt op; og da hun mærkede, at det var hendes Hælsot, som hun ej kunde faa Bod og Lægedom for, og følte sig Døden nær, lod hun Knud kalde til sig, hvis ædle Tænkemaade hun stolede trygt paa, og bad ham saa mindelig støtte og styrke Fred og Fordragelighed mellem Frænderne indbyrdes af et oprigtigt Hjærte, og derved gøre lige saa stor Gavn herhjemme, som han havde udrettet histude. »Der gives dem«, lagde hun til, »som sætter alt ind paa at saa Tvedragt i Kongehuset og gøre Kærligheden kold; men jeg har hidtil ved godt og gavnligt Raad kvælt slige Folks onde Tanker i Fødselen.« Knud kaldte nu Gud til Vidne paa sit rene og oprigtige Sindelag, lovede hende at vandre ærligt og ustraffeligt alle sit Livs Dage, hellere selv friste Nød og Fare end volde andre Ve, og altid gengælde ondt med godt. Over dette gode Løfte blev Dronningen glad og sagde, at nu var hun vis paa hans store Trofasthed og kunde dø med roligt Sind.

Saa længe hun var i Live, var det hende, der havde lagt Baand paa de unge Mænds Hsind og Avind; men nu, da hun var gaaet bort, fik de frit Spil: hendes Død gav først ret de unge Urostiftere Mod paa deres brødefulde Forsæt. Dette var især Tilfældet med Henrik, der ej blot delte den almindelige Misundelse mod Knud, men ogsaa bar særligt Nag til ham; nu sprængte han frækt og ugudeligt nvert et Baand, der var lagt paa hans Ondskab, og fik tillige Ubbe Jarl¹⁾ og hans Son Haakon i Ledtog med sig, for des sikrere at kunne sætte Snarer for hans Fod og lettere faa Adgang til at øve deres Udaad. Disse tre, der bar Had til Knuds Dyd og ikke kunde taale hans Hæder og Højhed, løj hans gode Navn og Rygte skammeligt paa for at ophidse Folk imod ham: deres Hu stod til at hylle Fædrelandets skinnende Lys i sort Mulm og Mørke; og de sigtede ham da for, at han var lige glad om Kongen var i Live og stod for Styret, ja havde saa travlt med at tragle efter Kronen, at han foregreb hans Død og allerede nu tiltog sig Navn og Magt som Konge.

Kongen fæstede Lid til deres Ord og harmedes over den store Haan, Knud havde vist ham; han stævnedes til Tings og bød Knud give Møde. Knud var første Mand paa det aftalte Samlingssted; og da hans Farbroder kom ridende, bar han sig ad som det i Tyskland er Sæd ved Hove: han løb ham i Møde uden Kappe og holdt ærbødigt i Stigbøjlerne for at hjælpe Kongen af Hesten.

Nils tog nu til Orde paa Tinge og viste, hvordan Svensønnerne altid mest havde set paa Aar

¹⁾ Nils's Svigersøn, se ovenfor S. 101.

og Alder, naar Talen var om at styre Land og Rige: de havde fulgt hverandre paa Tronen efter Alder, saa den, der havde flest Aar paa Bagen, var Riget næst, og aldrig tilladt den yngre at overfløje den ældre i Magt og Ære. »Selv var jeg«, sagde han, »den yngste og derfor længst fra Tronen; men dog har jeg altid fulgt mine Brødres Forbillede, lagt Baand paa mig selv og ingensinde taget Lykken med Vold, men har ventet paa dens Gunst og Gave i Steden for at rane den til mig; og jeg har aldrig af utidig Magtlyst strakt min Haand ud efter Kronen, før Tidens Fylde kom. Du, Knud, følger derimod ikke i Formændenes Spor, men bryder god gammel Hævd og Skik: du gør dig til Landsens Herre af Navn, skønt du endnu ej kan være det af Gavn, og har saadant Hastværk med at tillage dig Krone og Spir i urette Tid og uden Føje, at du ikke undser dig ved falskeligt at lade dig kalde Konge af dine Folk. Klogere gjorde du i ikke at sætte din Lid til dine Mænds Mundsvejr, men vente til den nulevende Konges Død, om du vil gøre dig Haab om at vinde Riget, og hellere bie paa Æren, til din Time slaar, end tilrane dig den i Utide!« Paa saadan og lignende Vis førte han Kæremaal over Knud, at han havde taget Kongenavn og Krone fra ham.

Da rejste Knud sig, men stod en Tid lang og stirrede ned for sig; Sveden sprak ham af Panden, og han sukkede dybt og længe, før han kunde komme til Orde. Omsider slog han Øjnene op, tog sig sammen, støttede sig efter Sæd paa sit Sværdfæste, og sagde:

»Fader, det er Synd og Skam af dem, der bringer dig ud af din Ligevægt og faar dig til at glemme hvad du skylder din Krone og din Alder, ja formærker dit fredelige og lyse Sind og forbitrer dig

Livet ved Løgn og Klaf. Tungt er det for mig at være Vidne til, hvordan du, der ellers er saa rolig af Sind, ja Sagtmodigheden selv, lader dig rive hen af en Vrede, der i Grunden er dig saa fremmed, saa man maa sige, du handler stik imod dit virkelige Sindelag og er aldeles som ude af dig selv. Hør min Bøn, og vis dem Vintervejen, disse Sladderhanke og Øretudere, ja kast Vrag paa al saadan Løgn og usandt Opspind mod mig! Jeg for min Del har aldrig givet nogen Mand Lov til at nævne mig med et Navn, der kunde saare dig: mine Mænd kalder mig Herre og Husbond, men ikke Konge¹⁾. Og naar Venderne har for Skik at nævne mig med Fyrstenaavn²⁾, da kan kun onde og uvillige Tunger udlægge denne Hilsen saaledes og gøre fremmede Folks Høviskhed gældende som en Klage imod mig: selv kender de ikke til at vise sømmelig Agt og Ære og tager derfor endog andre den Hyldest, der tilkommer dem, ilde op. Altsaa, jeg giver mig ikke, som du siger, ud for Konge, men nøjes med et beskednere Navn: al forfængelig Hilsen og tom Hæder er mig imod, og til Højhed og Ære, der ej er mig vel undt, vender jeg Ryggen. Derfor kan det umuligt gøre noget Skaar i din Krone, at de vilde Venders Land genlyder af min Lov: den Ære, jeg nyder blandt fremmede, er kun de Folk til Mishag, hvis Attraa det er paa én Gang at skille mig ved

¹⁾ Her sigtes der aabenbart til Knuds Tilnavn Lavard, den nordiske Form af angelsaksisk *hlaford*, Brødgiver, Husbond. Knud har formodentlig faaet Navnet som en Hæderstitel. — Fra *hlaford* stammer som bekendt det engelske *lord*.

²⁾ Den vendiske Titel var *knés*, et Ord, der genfindes i russisk og andre slaviske Sprog, og som betød Fyrste. Forøvrigt er det højst sandsynligt, at dette Ord i Danmark er blevet opfattet som enstydigt med Konge.

Livet og dig ved den tro Kæmpe, der stander dig næst; og slige Svende er lige saa fuldt Fjender af din Tarv som af mit Liv.

»Men lad saa være, at man kaldte mig Konge; hvad saa? Se kun til din egen Søn Magnus! Nys har vi spurgt, at han i Götland har opnaaet Kongenavn og Krone; og om Lykken nu havde været mig lige saa huld i Vendland, da burde du jo kun glæde dig over, at to Konger hyldede dig som Overherre, og tænke, at hvad der gav min Lykke Vækst, øgede ogsaa din! Ti alt hvad egen Id monne indbringe mig, vilde jeg jo dog ile med at lægge under din Højhed, og lade dig høste Tjeneste og Udbytte af det Land, der tilforn kun har indbragt dig Tab og Ufærd. Derfor maatte du hellere se venligt til min Lykke end have et ondt Øje til den.

»Kom dertil i Hu, at jeg altid har staaet paa Vagt til din og Landets Tarv og agtet dette for den højeste Lykke og den herligste Id. Selv maa du bedst vide, om jeg har svunget mit Sværd med Eftertryk; men I, Daner! pløj I kun paa Kyst og Klint saa meget jer lyster, og byg jere Huse saa nær ved Strand som det tykkes jer bedst: selv maa I vare jer for Vind og Vove, for Vikinger skal jeg nok vide at holde jer trygge! Og saa vist som det ej er dig nogen Skam at vedkende dig Sandheden, saa maatte du i gamle Dage, hver Gang du opholdt dig i Slesvig, ty til uafbrudte Vagthold for at værgede dig mod Saksernes Strejflog; nu derimod kan du dvæle der saa meget dig lyster, der skal vist ingen skræmme dig i Søvn.

»Dertil kommer, at jeg har sprængt din Magts snævre Skranker: du raadede kun for Danmarks Rige, men jeg har lagt nye Lande under dit Herre-

dømme og øget dit Omraade; og dér hvor du før havde Fjender, finder du nu skatskyldige Tjenere, der som mine Undersaatter ogsaa lyder dit Bud. Hvad jeg har saaet, det har du høstet Frugten af uden Møje; men det er kun som det bør være: Kæmpe skal vove, og Konge skal vinde. Hvorfor blive ved med at opregne hver en Dyst, jeg har vovet paa egen Haand? Ogsaa i almindelig Leding har jeg staaet forrest i Fylking, har kæmpet for dig og er blevet saaret i Striden. Men til Trods for alt dette, som jeg har gjort for dig, har du et ondt Øje til mig, skævner og sigter og blues ej ved at brændemærke din gamle Stridsmand, hvis Troskab er saa redbon som hans Uskyld er vis. Er det Takken for min Daad, at du paa Tinge bærer Avind paa mig? Er det Løn for min Idræt og Sold for min Kamp, at jeg nu finder Vrede, hvor jeg ventede Naade? Nej, den være langt fra dig, sliq sort Ulaknemlighed, der gengælder min gode og gavnlige Id med Nid og Nag! Hele denne Klage er fostret af Avind; og jeg véd godt, at den ikke bør lægges dig til Last, men er et Nidingsværk af nogle blandt dine nærmeste. Dog: hvo der sidder i Kongesæde, bør sent laane Anklagere Øre!

»Og nu: længe leve du blandt os som den Landets Fader du er! Hil være dit Navn og din Krone! Lykken unde dig din Søn og Arving til Eftermand! Hvad mig angaar, da maa det gaa som det vil: ingensinde skal jeg glemme den Huldskab og Troskab, jeg er dig, Herre Konge, skyldig.«

Denne Tale beroligede Kongen, saa hans Aasyn klarede op og blev mildt og venligt; han frasagde sig straks paa selv samme Ting sin Vrede, der kun var en Følge af falske Indskydelser, ønskede alt

ondt over dem, der havde drevel deres Spil med ham og brugt hans Troskyldighed til at holde ham for Nar, og lovede at han for Fremtiden vilde stoppe Ørerne til for slige Anklageres Hvisken og Hvislen.

Men da Henrik saa, at hele hans Rænkespind var revet sønder ved Knuds kloge Tale, tog han Kongen til Side og søgte at virke paa ham med Skræmmebilleder: Knud brændte af Attraa efter Land og Rige, og Magnus's Krav paa Tronen kunde være usikre nok, om han skulde æske Folkets Dom i deres Strid om Magten; ti Knud vilde fremfor alle andre Ædlinge faa Almuens Stemmer. Derfor, sagde han, var det hans Faderpligt ej at overlade Tronfølgen til andres Skøn, men selv raade for den: vilde han ret tage Vare paa sin Søns Tarv og vinde ham den Trone, der tilkom ham som hans Arving, da maatte han rydde hans Medbejler af Vejen. Klogt vilde det være at lade Odd og Ægg gøre det af med Knuds Lykke, der huede dem alle saa ilde. Slig Tale førte han til og mangesinde og undte Nils hverken Rist eller Ro; mod i Hu var Kongen i Forvejen, og nu pintes han end værre af ond Mistanke.

Magnus bar sig i al Fald nu ad, som om han havde faaet Lov af sin Fader til at smede sin Lykke selv og skaffe sig sin Medbejler fra Halsen: han sendte Bud efter Henrik og dem der alt tidligere var gaaet i Fællig med ham om hans Nidingsværk, og fik dem til at sværge ubrodelig Tavshed med hvad der blev dem betroet. Til disse sluttede sig en Mand af jydsk Byrd ved Navn Haakon Jyde; og ingen tvivlede paa hans Ord, til Trods for at de vidste, at hans Hustru var Knuds Søster¹⁾. Længe

¹⁾ Denne Haakon, der havde ægtet Erik Egodes Datter Ragnhild (se ovenfor S. 85), kaldtes ogsaa Haakon Sunnivason

holdt nu de sammensvorne Lønstævne, og overlagde med hverandre, hvordan de bedst kunde fare frem mod Knuds Liv, faa Ram paa hans hellige Hoved og raade ham Bane; og mens de spandt deres fule Rænker, laa de ned paa Jorden: saa kunde de, om Sagen nogen Sinde kom for en Dag, trygt gøre deres Ed paa, at aldrig, hverken staaende eller siddende, havde de lagt onde Raad op mod hans Liv og Lykke. Saaledes valgte de en Legemsstilling, der kunde være dem til Hjælp, naar de vilde føre Værn for deres Sagesløshed; men de glemte, at hvo der vrider og vender sin Ed og sit Ord, er lige fuldt mensvoren Mand. Dem ledte hul og hyklet Enfold paa Vildspor, saa de vel opholdt sig over Ordet, men ikke over Udaaden; og naar de kun lagde Haand, men ej Mund til Brøden, regnede de den ikke for Lovbrud og Synd.

Men da Haakon Jyde mærkede, at deres Tale, som var begyndt i al Tugt og Ære, nu bar hen imod at lægge Raad op mod Knuds Liv, brød han fluks ud af de sammensvornes fule Lag og gik ud af Stuen: han vilde ikke have Ord for at handle mod Knud som en Stimand og ej som en Svoger. Nu mindede Sammensværgelsens Hoved ham om ej at bryde sin svorne Ed; og han svarede dertil, at han hverken vilde støtte deres Sag eller røbe deres Raad. Dog havde han gjort bedre i at aabenbare og derved forebygge den Fare, der truede sagesløs Mand, end tie og taale i Stilhed.

Magnus vilde endnu gerne dølge sit Rænkespind i Ly af sit Frændskab og undgaa alt hvad der kunde vække Mistanke; og for at sætte Kronen paa

efter sin Moder Sunniva, der var Datter af den norsk-danske Jarl Haakon Ivarson og Magnus den godes Datter Ragnhild.

sin arge List satte han sig allerførst for at indgaa en skrømtet Venskabspagt med den Mand, hvis Blod han svarligt tørstede efter, og blive hans svorne Broder, ret som var det hans Agt at knytte Frændskabets Baand end fastere ved at sætte Edens Segl derpaa. For nu at forebygge selv den mindste Anelse om hans Ondskab hyklede han Fromhed; og for at ingen skulde tænke, han havde nogen troløs Mørkets Gerning for, brugte han underfundigt det hellige til Skalkeskjul for sit ugudelige Forsæt: han stævnede en stor Mængde Ædlinge sammen til Sælland, indbød Knud til Julegilde hos sig i Roskilde, og lod sig forlyde med, at han følte Lyst og Trang til en hellig Pilegrimsfærd. Til Formynder for Hustru og Børn indsatte han Knud og overlod hele sit Bo fuldt og fast til hans Værgemaal.

Men Ingeborg var just da kommet under Vejr med Sagen, fordi nogle af Medviderne havde ledt hende paa Spor, og sendte fluks sin Husbond Bud og Brev, hvori hun bad ham være sig for de Snarer, der var satte for hans Liv. Dog, han troede, at slikt Budskab kun var et Udslag af Kvindefrygt; det faldt ham ikke ind, at hun var sikker i sin Sag, og han kastede derfor Vrag paa hendes Advarsel med de Ord, at han stolede lige saa trygt paa Magnus's Troskab som paa sin egen Hustrus. Havde hans Lykke villet raade ham saa vel som hans Viv, da havde han klogelig undgaaet de Snarer, som troløs Haand havde lagt for hans Fod, og havde ikke godtroende bidt paa Krogen, som Ondskab anglede efter ham med.

Nu fejrede Stormændene Festen i Roskilde i samfulde fire Dage; da havde det fælles Gilde og Lag Ende, og Knud og Magnus tilbragte Resten af

Julen hver i sit Herberg. — Ved den Tid hændte det sig, at en af Knuds Frænder i hans Paasyn kom i Kiv med en Hirdmand og hug saa haardt til ham med sin Stav, at han tog ham af Dage. For den Sags Skyld jog Knud ham af Gaarde, og han tyede da til Magnus. Men Magnus vaagede over, at han ikke skulde give Knud det mindste Vink om hans Forsæt; og den Nat, han drog ud for at øve en Bøddels fæle Id, bød han sine andre Svende være med, men denne ene Mand vilde han ikke have i sit Følge, da han havde ham mistænkt for hans gamle Venskab og Frændskab med Knud.

Medviderne i det onde Raad maatte nu atter aflægge ham Ed og sværge, at de vilde tie med alt. Han lagde saa Hærmænd paa Lur i en afsides Tykning, da han først havde fundet en Vraa, der egnede sig vel til Baghold. Knud var Gæst hjemme hos Erik, Jarl over Falster¹⁾, i hans Gaard i Haraldsted By; og herhen sendte Magnus en af de sammensvorne, en saksisk Sanger, med det Bud, at han gerne vilde mødes med ham under fire Øjne. Knud anede ikke, at der stak Svig under, og bød kun to af sine Hovmænd og to Hestesvende følge med sig; selv satte han sig vaabenløs til Hest og tænkte end ikke paa at binde Sværd ved Side; og da en af hans Tjenere sagde, at han maatte ikke drage afsted uden Værge, svarede han kun, at han havde ej nødvendig at hjærge Livet med Odd og Ægg. Saadan Tro havde han til Pagten med Magnus og ventede sig kun Fred fra den Kant, saa det faldt ham end ikke ind, at han kunde faa Brug for Sværd ved det

¹⁾ Denne Erik var gift med Knud den helliges Datter Cecilia og oprindelig Jarl i Gotland; se ovenfor S. 74.

Stævne. Først da den anden trængte ind paa ham med sine Bønner om endelig ikke at lade sit Væрге blive hjemme, fik han ham med Nød og næppe til at tage sit Sværd med.

Men Sangeren, der godt kendte Knuds Forkærlighed for saksisk Sæd og Sprog, vilde gerne under Haanden give ham Vink og Varsel; og da han fandt, at svoren Ed forbød ham det, saa det var Synd at gøre det aabenlyst, søgte han paa en forblommet Maade at røbe deres Raad og holde sig sagesløs ved paa én Gang at vogte sin Løndom tro og dog redde uskyldig Mands Liv. Han gav sig derfor med Vilje til at kvæde en herlig Vise om Grimhilds velkendte Troløshed mod sine Brødre, og søgte ved dette navnkundige Billede paa List og Svig at indgyde ham Frygt for en lignende Skæbne. Men ingen manende Ord eller mørk Tale kunde røkke Knud i hans trygge Tillid: slig Tro satte han til sit Frændskab med Magnus, at han hellere vilde vove sit Liv end tvivle om hans Venskab. Dog, Sangeren blev ved sit og søgte nu at virke paa ham med tydeligere Tegn: han blottede det øverste af Brynjen, han bar under sin Kofte. End ikke ved saalunde at kalde paa hans Mistanke kunde han dog tvinge hans Mod og Mands Hjærte til feig Flugt; men Svenden havde i hvert Fald vist en ærlig og redelig Vilje til at holde sig ren for Mened og dog sagesløs overfor Knud.

Knud var lige naaet til Skovbrynet, da Magnus rejste sig fra den Vindfælde, hvor han sad, og bød ham velkommen med hyklet Vennetale og falske Kys og Kærtagn. Men ved Favntaget mærkede Knud, at han var jernklædt, og spurgte ham udtrykkeligt, hvor det kunde være at han bar saadan Dragt.

Magnus ønskede endnu at dølge sin Svig og fandt paa et Paaskud til at bære Brynje: der var, sagde han, en Bønde, som han vilde hjemsøge i hans Bø. Knud, der i sin Fromhed baade i og for sig fandt hans Forsæt grumt og tillige deri saa et Brud paa Julehelg — det var Helligtrekongersdag¹⁾ — bad ham lade være med at skamskænde den fælles Fest ved at stille sin egen Hævntørst. Men Magnus svor paa, at han hverken vilde aflade med sin Hævn eller opgive sit Forsæt. Da gav Knud sig til at love ham, at han skulde faa al den Ret over Bonden, der tilkom ham, og tilbød selv at gaa i Borgen for hans Bød.

I det samme hørtes Vaabengny fra de Folk, der var lagte i Baghold; og Knud vendte sine Øjne did og spurgte, hvad den Skare væbnede Mænd vilde ham. Magnus svarede: »Nu skal det afgøres, hvem der skal arve Land og Rige!« Knud svarede: »Gid din høje Fader endnu leve mangen god Dag og fange Lykkens blide Bør; nu er det ej Tid til at tale om sligt!« Ved disse Ord sprang Magnus op som en Slagsbroder og greb ham i Haaret. Nu var Svigen aabenbar; Knud lagde Haand paa Fæste og vilde drage Sværd af Skede, men havde kun faaet det halvt ud, da Magnus kløvede hans Hoved og gav ham Ulivssaar; og de andre sammensvorne stak mange Spyd i den faldne Mands Lig. Men hvor hans Blod randt i Jorden, sprang et Sundhedsvæld frem til stadig Gavn og Glæde for Menneskens Børn.

Snart rygtedes Knuds Drab; og Skjalmsonnerne, i hvis Hjem Knud var fostret, og som derfor var hans Legebrødre og nære Venner, gik straks til Kongen og bad ham om Lov til at jordfæste hans

7. Januar
1131.

¹⁾ Rettene: Dagen efter Helligtrekongersdag.

Lig paa Kirkens Grund i Roskilde. Men Níls nægtede dem Adgang med de Ord, at det ikke gik an at bringe Borgerskabet i Harnisk ved Synet af slig ond Ufærd; ti Knuds Ligfølge vilde vende deres bitre Had og Harme mod Magnus, naar de havde ham saa nær ved Haanden, saa Jordefærden vilde ikke blive en hellig Vennetjeneste og from Hyldest, men udarte til Oprør og Vaabengny. Dog skulde jeg tro, at Frygten kun var et Skalkeskjul, men at Had til Knud var den virkelige Aarsag til Kongens Færd: han vilde hindre, at den dræbte Mand fulgtes med Hæder til Jorden, hvorved der faldt saa meget værre Skam og Skændsel paa Drabsmanden.

Ubønhørte drog da Skjalmsønnerne hjem fra Kongens Gaard og maatte nøjes med at give deres Vens ilde medfarne Lig en fattig Jordefærd i Ringsted. Dog skulde deres Værk ej savne Vidnesbyrd om Himlens Naade: der hvor Bærerne undte sig Hvil og satte Ligbaaren paa Jorden, udsprang der brat til Jærtegn en Kilde; og talrige andre Tegn og Undere satte hans Hellighed i det klareste Lys.

Da Udaaden rygledes trindt om Land, vakte den Ynk hos høj og lav; og hvert et Hus genlød af Sorg og Kvide: overalt, hvor Ulykkesbudet om Knuds Drab kom Folket for Øre, blev der en brat Ende paa al Gildesgammen, som ellers hørte sig til paa denne Aarstid; Festglæden veg for Suk og Klage, Mand og Kvinde græd lige højt og sørgede som Ven for Ven. Denne Landesorg ved Knuds Baare viste ret, hvor inderlig elsket han var af alle; og han, der i levende Live havde været Danmarks fejrede Yndling, fik nu ogsaa efter sin Død et taarevædet Vidnesbyrd om dets Taknemlighed: i Klagen og

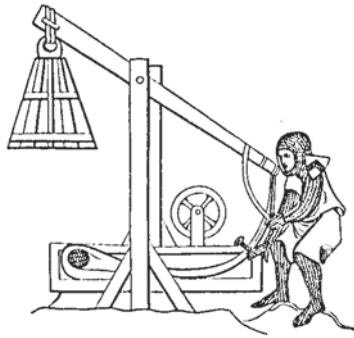
Kviden over Knud blandede sig ramme Veraab over dem der havde raadet ham Bane.

Magnus derimod udbrod i Jubel over det ugudelige Mord og drog efter fuldbragt Daad tilbage til Roskilde: nu havde han ryddet sin Medbejler af Vejen og følte sig vis og sikker paa at arve Riget; og saa langt fra bluedes han over Udfaldet af sin onde Id, at hans egen Skam og Skændsel just voldte ham Fryd og Gammen. Ja, han nød sin egen Udaad og undsaa sig end ej ved at smæde Knuds hellige Vunder, som han burde vædet med oprigtige Angers-
taarer. — Men det var ikke Herrens Vilje, at den ædles Æt skulde uddø med ham, til Tak for at han havde tjent baade Gud og Menneskene saa tro; og han oprejste den døde en Arving; ti saa er os sagt, at Ottendedagen derefter fødte Ingeborg ham en Søn, som fik Navn efter sin Morfader¹⁾.

¹⁾ Rettere efter sin Moders Farfader, den russiske Fyrste Vladimir (Valdemar).

Levningerne af Knuds Kapel ved Haraldsted.

Bilde fra 13. Aarh.

Hævn for Knuds Drab.

Haakon Sunnivasøn, som jeg før har nævnt¹⁾, med samt Peder Bodilsøn²⁾ og Skjalmsønnerne førte nu svarligt Kæremaal over den grumme Udaad; paa Ting og Stævne trindt om Land klagede de til Folket over deres Vens skammelige Mord og søgte at rægge Almuens Had og Harne mod Drabsmanden og hans onde Id. Ogsaa fremlagde de paa Ting for alles Øjne hans hullede og gennemstukne Kjortel; og Synet af dette sønderrevne Klædebon hidrog ikke lidet til at opildne Folket og fremme deres Klage og Søgmaal: mange Mænd paakom der en mægtig Hævnlyst, naar de med egne Øjne saa disse gruelige Flænger. Dertil kom de talrige Jærtegn og Undere, som Gud lod ske for at aabenbare og udsprede Knuds Hellighed, og som var hans Eftermaalsmænd til fast utrolig Hjælp og Støtte.

¹⁾ Der menes Haakon Jyde, se ovenfor S. 125.

²⁾ En mægtig sællandsk Stormand, der muligvis paa modrene Side horte til Kongehuset, da han kaldes efter sin Moder.

Imidlertid lystes der til Landsting ved Ringsted; og her gav ogsaa Harald Møde — dog mere af Magtstræb end af Hævnlyst — og førte med Suk og Kvide Kæremaal over sin Broders Drab. Men Erik, hvem Knud havde gjort til sin Ombudsmand paa Øerne, var vild af Vrede og havde kun Sind og Tanke for Hævn. Nils var hange for Almuens Fjendskab og derfor ikke rigtig dristig ved at skulle træde frem paa det truende Landsting; og da han ikke turde vove sin egen eller sin Søns Stridsmagt mod Almuens Styrke, tyede han til Ærkebisp Asser af Lund og bad ham om Raad. Paa hans Ord lod han saa Magnus blive i Roskilde og drog selv til Ringsted, i det Haab at finde Tingalmuen fredeligere stemt, naar Sønnen ikke var med. Dog var han ikke tryk ved at vove sig ud paa selve Tinghøjene og valgte at blive i Byen fremfor at friste en uvis Lykke ude blandt Almuen, hvis Tro han ej turde lide paa.

Begge Knuds Brødre førte nu paa Tinge Kæremaal over hans Død; og Sagsogernes Taarer rørte Folket saa dybt, at det enstemmigt domfældte den Bøddel, som havde udgydt sligt uskyldigt Blod, saa dets Kendelse gik den fromme Herres Drabsmand aldeles imod. Hvad Kongen derimod angik, da holdt Almuen endnu hans gamle Højhed i Agt og Ære; og da man ej var vis paa, at han havde givet sit Minde til Drabet, tænkte ingen paa at fare haardt frem mod ham: de vilde ikke have Ord for at skære skyldig og sagesløs Mand over én Kam. Landets Fader lod man da gaa fri for al Dom og Tiltale og viste hans Krone og Alder skyldigt Hensyn.

Omsider var der dog nogle, der ymtede om, at Kongen nok ej turde give Møde paa Tinge; og med ét Slag rejste Almuen sig i vildt Oprør, brød Ting

og Stævne og stormede afsted for at dræbe ham i hans egen Gaard: vilde Kongen ikke komme til dem -- saa lød deres Raab — da var det ej mer end billigt, at de søgte ham, især naar han var lige ved Haanden og dog vægrede sig ved at møde paa Tinget, der just ved ham fik sin egentlige Anseelse.

Kongen havde sine Spejdere ude for at forfare Stemningen paa Tinge; og da disse bragte ham dette Budskab, fik han Asser til at drage ud for om muligt at dæmpe den fremstormende Hobs Harm ved den Ærefrygt, der skyldtes baade hans høje Byrd og hellige Embede. Han ilede nu Almuen i Møde; og da han fik Øje paa Erik, sprang han af Hesten og greb med sin højre Haand hans Ganger i Tøjlen, og nu stod han længe og bad ham saa saare lade sit Had og sit Ilsind fare: Magnus's Udaad skulde nok blive straffet efter Lovens Strengthed, og Faderen føre lovligt Værn for sin Uskyld. Ja, han gik saa vidt, at han tog Huen af og blottede sit ærværdige Hoved for den oprørske Almue. Men saa udrettede da ogsaa hans Forbøn hos Erik, at denne ej blot skænkede Kongen Livet, men ogsaa frit Lejde til fluks at møde paa Tinge. Og uagtet Folket brændte af Hævnlyst mod Knuds Drabsmand, højede det sig dog for Ærkebispens Myndighed, fordi han havde et stort Navn blandt alle Daner, og gav hans manende Ord Magt fremfor sin egen afsagte Dom.

Nu gav da Kongen Møde paa Tinge uden sin Søn, men fik kun Lov til at føre Værn i sin Sag paa det Vilkaar, at han aflagde Ed paa at sky alt Samkvem med Magnus og lovede, at denne skulde rømme af Gaarde og af Lande og ej vende hjem, før Folket tog ham til Naade. — Iøvrigt var han saa bange for at røge Almuens Vrede, at han kun

paa Frastand turde holde Maalstævne med den, saa der maatte gaa Bud og Ordsending dem imellem. — Kongens Raader fremhævede nu, at Magnus jo havde et godt Sted at ty til i sin Landflygtighed, nemlig Gøtland, hvor han selv var Konge; de manede ham til at gaa ind paa dette Kaar og mente, at imidlertid vilde det hadefulde Sindelag imod ham ebbe ud af alles Hu; og naar han havde været borte en Stund, vilde han finde Landet stemt for en mildere Dom: Folket vilde nok lade sig røre af Medynk med den fredløse Mand; og den Harme, hans Brøde havde vakt, vilde sikkert udslettes ved hans Anger. — Saa faldt da Folkerøret atter til Rø; og Kongen drog til Jylland, Magnus til Gøtland i en Slags Forvisning, som det skulde hedde sig.

Men hvem der saa skævt til dette Forlig, det var Kongens Venner; selv havde de raadet Magnus til Knuds Drab og havde nu kun onde Ord tilovers for de Vilkaar, Kongen var gaaet ind paa: han havde kun daarlig evnet at varetage sin egen Tarv og maatte hellere frasige sig Kronen end lade sig skræmme ved nogle Bonders tomme Trusler til at vanære sin eneste Søn og landsforvise ham, der var født og baaren til Kongestolen. Ikke Folkets Skøn, men Faderens Vilje skulde raade for Magnus's Hjemfærd: han burde, uanset Almuens Ondskab, snarest muligt kaldes tilbage og gense Fædreland og Frænder. — Ved slig Tale æggede de Nils til at skikke Bud efter Magnus og hente ham hjem; og skønt han havde sagt sig fra alt Samkvem med ham, søgte han det nu atter og var mere øm for sit Afkom end for sin Ed: han skyede ikke at omgaas med Sønnen, skønt det var ham forbudt, og ænsede lidet, om han derved blev mensvoren.

Men denne blinde Ømhed havde kun til Følge, at Stormen, der blot havde lagt sig fordi Magnus var rømt af Lande, nu atter rejste sig ved hans Hjemkomst. Hidtil havde Erik og Harald dog ladet Nils slippe fri for Tiltale; men nu gav de ham som Meneder og Medvider i Frændemord Lod og Del i Dommen over hans fule Søn; de mente som saa: lige Brøde, lige Bod; og troede ham ikke længere paa hans Ord, da han ved at kalde Sønnen hjem i urette Tid aabenlyst for alles Øjne havde brudt sin svorne Ed.

Uden Drot og Fører kunde Almuen dog ej drage mod sin Konge; den vilde have et Banner at fylkes om og vidste godt, at Hær uden Hoved har tynd Lykke og naar ej langt. Derfor ønskede de en Konge, helst af den gamle Æt; og de gik da Harald forbi og gav Erik deres Stemmer; han var jo rundet af samme Rod, og ham gav de kongeligt Navn og Magt. Valget mellem ham og hans Broder faldt nemlig saare let, saa ulige som de var hinanden i Sind og Sæder; ti ikke blot ved sin Havesyge, men ogsaa ved sine onde Lyster og sit frække Levned havde Harald gjort sig vel fortjent til at vrages ved Kongevalg: han brød Ægteskabets hellige Baand og havde en hel Flok Friller i Bure hos sig, saa det var langt fra, at han holdt sig til sin Viv, nej han skændede sin Ægteseng ved sit Slegfredlevned. Ondt var det for hans Hustru at se alle hans Frillebørn ligge i Vugge og Svøb i hans egen Gaard, hvor Mødrene frit kunde amme og fostre dem. Ja, Faderens onde Færd, som alle har Afsky for, gjorde ogsaa hans Afkom ildeset: man var bange for, at som Faderen var, vilde Børnene blive, og ventede sig alskens Frækhed og Ondskab af dem; ti Søn

slægter gerne Fader paa i Sind og Tanke. Derfor vendte alle deres Øjne fra Harald og saa hellere mildt til Erik. Men denne fandt det bedre at handle som hans egen Beskedenhed bød, end gaa efter andres Gunst og Naade, og afslog at modtage den Højhed, Bønderne tilbød ham: han vilde vinde Riget med væbnet Haand og først kæmpe, siden krones; det var Hævn, han traglede efter, og paa Kongenavn var ej at tænke, før Sejren var vundet.

1131. Først udbød han Leding og stævnedes saa med sine Mænd til Jylland. Her drog han frem med fylket Hær, til han mødte Bisp Thore af Ribe, der modtog ham med falsk Tale og svigefuldt Opspind, forsikrede ham, at Kongen var uskyldig i det hele, og lovede ham, at han herefter nok skulde holde sig sin Ed efterrettelig. Derpaa opregnede han all hvad der kunde tale til Kongens Undskyldning, og gentog atter og atter sin Bøn om Fred. Erik var enfoldig nok til at tro ham paa hans Ed og Ord; han festede tryk Lid til hans Løgne, kaldte paa Stedet Mærkesmændene tilbage og bød Hæren gøre Holdt. Men Nils's Spejdere lod ham fluks vide, at nu holdt Eriks Folk Rast; og han kastede sig da over Fjenderne, der havde spredt sig for at holde Hvil, og slog dem uden Møje paa Flugt¹⁾. Saaledes blev Høvdingen taget ved Næsen af den listige Bisp og maatte dyrt bøde for sin tossede Troskyldighed.

Nu var Erik vis paa at have faaet skellig Grund til Krig; han vendte tilbage til Sælland, og da de trange Tider forbød ham at tage Kongenavn paa Isøre Ting, lod han sig af Sællandsfarer og Skaaninger

¹⁾ Dette Eriks Nederlag fandt Sted i Nærheden af Jellinge i Sommeren 1131.

kaare til Konge og modtog den Højhed, han før havde afslaaet: nu var det ude med alle Omsvøb, og han havde kun Sind og Tanke for at hævne sin Broder.

Derpaa skrev han et Brev til Kejser Lothar, hvori han manede ham til at hævne sin Vens Drab og kræve Bod af Magnus for Frændemord, og bad ham for gode Ord samt Gods og Guld hjælpe sig i Kampen¹⁾. Kejseren følte nok Lyst dertil, snarere dog for at vinde Land og Rige end for at kræve Hævn, og lod det romerske Riges Hær rykke frem til Jyllands Vold²⁾: han haabede at vinde frem ikke saa meget ved Sværds slag som ved at nytte den indre Uro og Tvedragt i Landet. For at mødes med ham stævnedes Erik med en Flaade til Slesvig. Men Magnus havde før begge Fjendernes Komme naaet at sætte Volden i god Forsvarsstand og lagt mandstærk Vagt ved alle Porte; og efter nogle Dages Forløb kom Nils til med en mægtig Hær af Jyder, der lejrede sig paa denne Side af Volden. Deres Tal var saa stort, at Kejseren blev bange for at inklade sig i Kamp med dem og heller ikke vovede at nytte Eriks Flaade og ved dens Hjælp kaste sin Hærsstyrke ind i Byen³⁾. Og da han hverken var tryk ved at storme Volden eller turde betro sine Mænd til Skib og Snække, indsaa han, at Tiden trak ud for ham til ingen Nytte; han ønskede kun et godt Paaskud til at hæve Belejringen og udfandt da nogle

¹⁾ Sakse har ikke ovenfor omtalt, at Knud havde tilbragt sine Ungdomsaar ved den daværende Sakskehertug Lothars Hof. Lothar var 1125 blevet valgt til tysk Konge.

²⁾ Danevirke.

³⁾ Naturligvis Slesvig, som Erik holdt besat.

Fredsvilkaar, der egnede sig hertil: Erik, hvem han havde lovet ubrødelig Tro og Hjælp, sveg han, og sluttede Forlig med hans Fjender, hvorved det aftales, at *han* skulde afholde sig fra at angribe, og Magnus blive den romerske Kejsers Mand. Denne gik med Glæde ind paa saadant Vilkaar og højede ærbødigt Knæ for Lothar, skønt han ej mente det ærligt med slig Hyldest.

Kejseren gik nu efter Aftale tilbage over Ejderen med sin Hær; og da Erik fik Nys herom, kom han sejlende til ham og talte mange onde Ord om tysk Troløshed, lastede hans Vankelmød og lovede ham for vist, at Magnus nok skulde tjene ham lige saa tro, som han nys selv havde taget Vare paa sit Venskab for Knud. Og det var ingen tomme Trusler: da Kejseren gik tilbage over Ejderen, satte han Adolf¹⁾ til at føre Bagtroppen; men Magnus listede sig bag paa ham og gjorde det ikke blot af med hans Folk, men tvang ham endog til med Skam at kaste Vaaben og Værge og styrte sig i Vandet for at undslippe²⁾.

Skuffet og sveget af Kejseren drog Erik i yderste Mismod atter østerpaa. Her kom der Sendebud fra Nordmændenes Konge Magnus³⁾ til ham og bejlede paa hans Vegne til Knuds ældste Datter, som dog endnu ikke var mandvoksen. Deres Sendefærd fandt

¹⁾ Grev Adolf af Holsten.

²⁾ Paa dette Punkt er der nogle Unøjagtigheder i Saksens Fremstilling: han fortæller slet ikke, at Erik hele Vinteren 1131—2 belejredes i Slesvig af Nils og Magnus og først slap ud ved Foraars tide, da Isen brød op. Her hører ogsaa Grev Adolfs Nederlag hen: Erik havde lovet ham 100 Mark, om han vilde hjælpe ham, og Adolf satte ogsaa over Ejderen, men blev overrumplet af Magnus, som Saksen fortæller.

³⁾ Sigurd Jorsalfarers Son, senere kaldet den blinde.

villigt Øre hos Erik, som ventede her at finde Forbundsfæller; og han tog imod dem med aabne Arme, i det Haab, at naar hans Nabo blev hans Maag, vilde han nok bringe ham Hjælp. Selv havde han ej for Kamp og Krig undt sig Ro til Bejlerfærd og Bryllup, men opnaaede nu Magnus's Samtykke til at ægte hans Stifmoder, fordum Nordmændenes Dronning, da han agtedes fornem nok til sligt gensidigt Giftermaal¹⁾.

Vinteren led nu i Ro; men saa kom den Aars-^{1132.} tid, da Kampen atter blussede op. Nils samlede Vest-Danernes Hær, og Erik rustede Øst-Danernes Styrke til Kamp. Hertil æggedes han navnlig ved den højbaarne jydsk Høvding Kristjernes Løfter, der af Had til Magnus var faldet fra Nils og havde lovet Erik at hjælpe ham af al sin Magt. Bisp Peder af Roskilde var derimod vel i det ydre Eriks Mand, fordi han var bange for ham; men i Hjærtet var han Nils huld og blid. Harald vaklede mellem Blusel og Nag og vidste knap, hvem han skulde vende sig til: han undsaa sig ved den Skam at findes i Nils's Lejr og skyede derfor ham, men paa den anden Side bar han Had til sin Broder og lykkelige Medbejler og tjente kun ugerne under ham i Kampen. Saaledes var det mere for et Syns Skyld end af god Vilje, at han med to haabefulde Sønner fulgte Eriks Banner: han bar ej mindre Nag til den Broder, han ved Kongevalget havde maattet vige for, end til sin anden Broders Bane.

¹⁾ Det var Malmfred, Sigurd Jorsalfarers Enke og Søster til Knud Lavards Hustru Ingeborg, som Erik nu ægtede. Magnus's Fæstemo hed Kirsten.

Imidlertid havde Kristjern fylket sine Frænder og Venner i Hær og tog sig for at møde Kongen i aaben Mark. Da Nils fik Nys om, at han ej blot var faldet fra, men ogsaa tænkte paa at bryde løs, delte han det Mandskab, han havde samlet, i en Landhær og en Søstyrke; selv vilde han vove Slag med Kristjern, og Magnus bød han sejle Erik i Møde med Flaaden.

Erik laa alt under Sejro; men det anede Magnus intet om, da han løb ud fra Aarhus; og Lykken var ham ej saa huld, som Børen var blid: det ene Skib løb om Kap med det andet, og Flaaden blev derved splittet og sejlede afsted uden Orden. Erik havde forud faaet Bud om hans Komme og foer nu i en Baad rundt til alle Hovedsmænd paa Flaaden, hver og én, især Peder og Harald, hvis Troskab han havde et godt Øje til, og æggede og manede dem indtrængende til Kamp. Han var netop glad over, at han ikke fik at gøre med hele Magnus's Flaade paa én Gang, da han nu kunde angribe Skibene ét for ét, efterhaanden som de kom sejlene, og rydde dem for deres Mandskab. Da Magnus paa langt Hold øjnede den Nød, hans Folk var stedte i, strøg han fluks Sejl paa sit Skib; det tyktes ham nu bedre at ligge for Anker end løbe for Vind, og han lod Luren lyde over Hav for at samle den splittede Flaade. Nu greb fejge Mænd til Flugt, men kække lagde til Kamp. Erik havde Overtal af Skibe og lagde dem i en tæt Ring om Fjenden, saa Flaade holdt Flaade indesluttet, og Kampen blev saa meget haardere, som der ingen Udvej fandtes.

Da nu Jyderne saa, at deres onde Lykke ej blot havde røvet dem alt Haab om Sejr, men endog

afskaaret dem fra Flugt, tænkte de mere paa deres Høvding end paa sig selv og vovede eget Liv for at frelse hans: de brød ind paa den tæt sluttede fjendtlige Flaade, og da de ej kunde skaffe Magnus Sejren, vilde de i al Fald hjælpe deres slagne Høvding til Flugt. Han var gaaet om Bord i en lille Snække; og den banede de nu Vej uden at ænse Faren, saa der blev som en liden Sli, den kunde smutte ud af. Da han var undsluppet, blev de lige fuldt ved med at kæmpe til det yderste og slap ej deres Væрге, før de enten faldt eller toges til Fange. — Da Sejrherrene plyndrede den slagne Flaade, fandt de mellem andet Bytte, de bar fra Borde, en Mand, der havde svøbt sig ind i et Sejl; og da de tænkte, at kun en Kryster kunde krybe saa usset i Skjul, gav de ham fluks en Løkke om Halsen til Løn for hans Fejghed, saa han maatte med Skam lade det Liv, han ej havde turdet sætte paa Spil i Striden.

Imidlertid var Lykken gaaet Kristjern imod: han havde indladt sig i Kamp med Nils, men blev slagen og mistede mange af sine Mænd; selv blev han taget til Fange og sat i Taarnet ved Sliens Munding¹⁾. Men Erik havde intet hørt om, hvordan det var gaaet Kristjern; han løb nok saa stolt af sin nys vundne Sejr ind i Limfjorden med sin Flaade og gjorde sig godt Haab om at vinde Jylland. Her var han da uforsigtig nok til at lade Mandskabet gaa fra Borde, men fik nu Bud om, at Kristjern var slagen og Nils paa Vejen mod ham. Ved at høre om Vennens onde Lykke blev han saa forsagtl, at hans eget Held ej kunde hæve hans sunkne Mod; han bød sine Mænd vende om og sejlede

¹⁾ Dette Slag stod ved Ronbjærg (V. for Skive).

skyndsomst hjem. Mange af hans Folk naaede for sent ud til Skibene og blev huggede ned af Kongens Hær, der fulgte dem tæt i Hælene¹).

Af dette Uheld tog Harald Anledning til at falde fra Erik og gaa over til Nils, der i Løn havde givet ham lokkende Løfter: han harmedes værre over Eriks Herredømme end over Knuds Drab og havde mere imod sin Broder end imod sin Broders Bane. Desuden saa Magnus godt, at lige saa velkommen som hver en Tilvækst var Fjendens Hær, lige saa nedslaaende virkede hvert et Frafald, og tragtede derfor efter at bryde Enigheden mellem de to Brødre og Kampfæller: han vidste, at Harald kun med Tvivl og Tøven havde fulgt Eriks Banner, og trængte nu ind paa ham ved at stille ham øget Magt og Ære i Udsigt. Sagen var den, at Harald vel havde skjult sit Had til Erik under et føjeligt Væsen, men i Virkeligheden bar langt værre Nag til Erik end til Eriks Fjende. Derfor sveg han nu ej blot hans Banner, men søgte ogsaa af al Magt at hjælpe Nils; og til den Ende lagde han end fastere Vold og Virke om Borgen, han havde bygget tæt uden for Roskilde By: han bar Nag til sin Broder, fordi han havde sejlet ham selv bagud, og styrede nu sit Had ved troløst Frafald. Men Erik lejrede sig for Borgen med en anelig Hær af Sællandsfarer; og da han saa, at

¹) Dette Nederlag led Erik ved Onsild Bro (S. for Hobro), og Sven Aggesøn fortæller, at Erik kun ved to Mænds Tapperhed slap derfra med Livet: det var Bjørn Jernside, Harald Kesjes ældste Søn, og Kristjernes Søn Agge (Sven Aggesøns Fader), der forsvarede Onsild Bro mod Fjenden, til de vidste Erik i Sikkerhed. — Paa dette Tog udførte Erik en blodig Daad, som Sakse ikke omtaler: han dræbte Bisp Eskil af Viborg for Alteret d. 20. Oktober 1132.

Voldens faste Værn hindrede og hæmmede al hans Fremgang, gik han til de Saksere, der boede i Roskilde By, og lærte af dem at bruge Blidekast: til Landsmænds Styrke lagde han Udkændinges Snildhed; ti her til Lands var de paa den Tid endnu kun Børn i Krigskunsten og kendte lidet til sligt sindrigt Værktøj. Det første Kast med Bliden var dog ej kraftigt nok, saa Slyngestenen faldt et godt Stykke udenfor Virket. Nu haanlo Borgens Mandskab ad Blidens Kraft og ventede for vist, at alle de følgende Kast skulde ogsaa slaa Klik. Men næste Gang var den strammere spændt, og Kastet ramte oven i et mærkeligt Hus, de havde: saa tung var Stenen, og saa stærkt var Stødet, at den foer igennem hele Huset ned til Grunden og knuste det med et vældigt Bulder. Dette Hus havde ingen Syld af Sten, men stod kun paa en Stolpe af Træ, hvorpaa det hang som paa en Tap, og kunde ved det svageste Skub drejes rundt til alle Sider¹⁾. Saa fik da Harald ved Blidens andet Kast Syn for hvad den kunde udrette; og havde han efter det første Fejlskud følt sig tryk, saa sank nu hans Mod: han turde hverken haabe at kunne udholde en Belejring dér i Borgen, ej heller vente Hjælp udefra, og brød derfor ved Nattetide gennem Virket paa Søsiden, hvor Fjenderne, der holdt Borgen indesluttet, ej passede saa nøje paa; Hestene hejsedes ned over Voldens Skrænt, og selv fulgte han med sine Mænd efter til Fods. Nu blev der Røre over al Lejren; men han sporede sin Hest frem og hød med Vilje sine Følgesvende raabe:

¹⁾ Dette Træhus har formodentlig været Borgens Hovedtaarn, og naar dette var indrettet til at drejes rundt om en Midtakse, har det rimeligvis været for at Forsvarerne, selv dækkede, kunde skyde deres Vaaben ud i alle Retninger.

Saksens Danesaga (1076—1157).

»Stop Harald!« Derved opnaæde han, at ingen tog ham for Harald, men alle troede at han jog efter Harald; og han fandt let en Udvej midt iblandt alle Eriks Mænd, der stimlede sammen med Skrig og Bulder. Saaledes var det ikke blot Nattens Mulm, der ledte Fjenden paa Vildspor, men ogsaa Flygtningenes falske Raab. Dog var der nogle af de Tyske, der paastod, at de paa hans Flugt og Fart havde skudt en Pil gennem ham; men i Virkeligheden slap den snu Hovedsmand snildt og snedig ud af Fare og Fælde, fandt sig en Smække og stævne til Jylland. Her tog Nils vel imod ham som den, der havde rejst hans Banner paa Sælland; og det var ej blot kongelig Gunst og Gave, der blev ham til Del, men han satte ham endog til Højbords blandt sine gode Venner og holdt ham i Agt og Ære. Dog troede han ham i Grunden kun halvt, da baade hans bratte Brud med sin Broder og pludselige Opdukken som Flygtning ovre hos ham selv kom ham noget underlig for.

Imidlertid havde Sveerne faaet Nys om, at Magnus havde fuldt op at gøre med Kamp og Krig i sit eget Land; og de kaarede derfor til Konge en Mand af temmelig lav svensk Byrd ved Navn Sverke, ikke af nogen sær Forkærlighed for ham, men blot for at afkaste Udlændinges Aag: de var kun vante til at laale indfødt Mand over sig, og det var dem en Gru at skulle lystre fremmed Høvding¹⁾. Denne Sverke havde først lokket Ulvhild den norske, som Nils havde taget til Ægte efter Margrethes Død, ved at skikke hende Elskovsbud og Brev, og derpaa

¹⁾ Det var dog ikke Sveerne, men Østgoterne, der udraabte Sverke til Konge, men han er formodentlig snart efter blevet hyldet baade af Sveer og Vestgoter.

i Løn ranel hende fra hendes Mand og ført hende bort med sig for at lade deres Bryllup bo. Saa blev hun da hans Slegfred, om hun end hed hans Ægteviv, og fødte ham Sønnen Karl, som blev Konge i Sverige efter ham¹⁾. — Ved samme Tid var det ogsaa, at den norske Konge, der alt længe havde haft hellig Knuds Datter til Fæstemø, skikkede Sendemænd til Danmark for at føre ham Bruden hjem. c. 1133.

Nu led den Vinter, og om Vaaren stævnede Nils med en mægtig jydsk Flaade til Sælland for at hævne dette Lands langvarige Frafald. Ved Værebros²⁾ stod en haard Kamp, hvori Erik blev aldeles slagen. Han tyede nu sammen med sin Hustru, fordum Norges Dronning, og sin lille Søn Sven, som var et Frillebarn, til sin Maag Kong Magnus; han stolede nemlig paa sit Svogerskab med ham, og nød ogsaa i Førstningen al mulig Venlighed og Gæstfrihed hos ham; men senere skulde han rigtig nok heroppe friste baade Falskhed og Svig. 1133.

Imidlertid laante Nils Øre til Haralds Ord og føjede ham i hans Krav om Hævn over de Tyske: han brød ind i Roskilde, lod gribe alle tyske Mænd der i Byen og overlod Ophavsmanden til dette Raad at straffe dem, som ham lystede. Harald lod nu disse Blidemagere, der tilmed, som han hørte, havde gjort sig til af hans Drab, skamskænde ved at skære Næselippen af dem, og spurgte derved hver især, om det var hans Spyd der havde taget Harald af Dage. Ved den Lejlighed var der en af dem, der

¹⁾ Ulvhild var Datter af en norsk Hovding Haakon og synes at have været gift med den svenske Konge Inge den yngre, inden hun ægtede Nils.

²⁾ Ost for Roskildefjord, mellem Slangerup og Roskilde.

skreg op, da han saa Kniven lige opad sit Ansigt, og raabte: »Spar dog en Mand, der kender sin Læst!« Harald troede, at han havde en lærd Mand for sig, og lod Bøddelen holde inde, ja tog ham endog med til Bords, hvor han bød ham læse en ordentlig Bordbøn før Maaltidet, som Sæd og Skik er. Men Fangen svarede, at det var ikke den helige Læst, men Skomagerlæsten, som han forstod sig paa. Harald morede sig over hans snilde Kneb og lod ham slippe for Straf til Løn for hans Snuhed: han mærkede, at han havde ladet sig overliste, men undsaa sig ved for den Sags Skyld at puste Liv i sin slukte Vrede, hvorved det let kunde faa Udseende af, at han straffede andre for sin egen Fejltagelse.

Ved den Tid var det, at Harald fra Irland foer som et ødelæggende Uvejr med Lyn og Torden over Norge, der netop da stod i sin fejreste Blomst¹⁾. Han udgav sig for Søn af Magnus, der havde hærget paa Irlands Kyst; og da det blev ham paalagt at godtgøre denne sin Paastands Sandhed ved en Gudsdom, gik han paa bare Ben over gloende Jern — det var den Prøve, de havde æsket af ham — og slap derfra uden mindste Saar paa sine Fødder. Derpaa var der en hel Del Nordmænd, der fæstede Lid til hans Ord, paa Grund af det aabenbare Jærtegn, at han ingen Skade havde taget. Ham er det da, som har lagt Sæden til al den Krig og Ufærd, der siden har lagt Norge øde.

¹⁾ Harald Gille, der udgav sig for Søn af Magnus Barfod, var dog alt i Slutningen af Sigurd Jorsalfarers Kongetid (for 1130) kommet til Norge fra Irland og var blevet anerkendt som Halvbroder af Sigurd.

Imidlertid tog Nils sig for at rydde sin Fjende af Vejen ved List, og lokkede for den norske Magnus ved at byde ham Penge for at tage ham af Dage. Denne, hvem Guldet stak i Øjnene, bar sig nu værre ad end nogen Stimand: Ven blev til Uven, og Vært til Fjende; under Paaskud af at vise Erik særdeles Hæder og Hyldest lod han sine Huskarle holde skarpt Udkig med ham og slaa tæt Kres om hans Gaard, saa denne foregivne Vennetjeneste var kun et Skalkeskjul for hans Svig og Lumskhed¹⁾.

Men Dronningen lod sin Farbroder vide, at al denne Høflighed var kun et Rænkespil, hvorpaa Erik sendte Bud til sine Venner paa Laaland om Kongens Hensigter og bad dem om Hjælp. Den var Laalikerne ej heller sene til at bringe ham: de sejlede op til Norge med en enlig Snække og sendte Erik Lønbud om deres Komme. Erik havde lært, at en god Rus er Nordmandens største Glæde, og tænkte derfor, at han nok kunde overlister dem, der var satte til at vaage over ham, ved at drikke dem fulde. Han gjorde sig nu Gammen med disse Svende i lystigt Lag, hvor ingen fik Lov til at sidde ædru; ved det Gilde, han gav for sine Vogtere, lod han Bægrene gaa slittigt rundt; ja for ret at øge deres Drikkelyst lod han dem mellem Skaalerne lege Tavlebord, da han vidste, at Dobbel er Driks Amme. Dette Brætspil legte han med mange og slog til Væds med dem om Penge; men hvor heldigt end Tæringen randt, lod han med Vilje som om han

¹⁾ Magnus's Uvilje mod Erik hang dog sikkert ogsaa sammen med, at denne — hvad Saksen ikke fortæller — havde sluttet Venskab med hans forhadte Medkonge og Farbroder Harald Gille.

var dum til Spillet, for at hans Medspillere af den lovende Vinding skulde lade sig lokke til ret at slaa Gækken løs og blive ved med Legen. Omsider lod han som om han var søvnig og træt af at vaage saa langt ud paa Natten, og gik i Seng, men satte en Præst, der var fulgt med ham i hans Landflygtighed, til at passe Tavlebordet i sit Sted. Denne holdt sig selv ædru nok, men skænkede saa bredfuldt Maal i de andres Bægere, at han snart fik Bugt med den Smule Hold, de endnu havde paa sig selv: de segnede alle om i Søvnrus, og Præsten lagde sig midt iblandt dem.

Imidlertid slog Erik Væggen ud i sit Sovekammer og sneg sig med Viv og Følgesvende lønligt ad Vandet til. Paa hver en Snække, han fandt paa Stranden, lod han bore Hul i Bunden for at sikre sin Flugt. Midt under denne Syssele faldt det ham ind, at han havde ikke faaet sin lille Søn med, der laa og sov oppe i Herberget; men saa gaar det jo gerne i Verden: hastig Mand har glemsom Hu, og jo travlere Id, des ringere Omtanke. Men skønt han vidste, at han vovede alt ved at nøle længere, kunde han dog ikke bære det over sit Hjærte at lade sit Barn med Skam i Stikken, og sendte nogle Mænd ud at hente Knøsen: saa vel undte han sin Søn, at han lidet ænsede Faren ved at tøve saa meget længere. Saa snart de kom med ham, stak han i Søn.

Ved Daggry bankede de Svende, der var satte til at vaage over Erik, paa Herbergets Dør, og spurgte ham, om han endnu ikke havde sovet Rusen ud, han fik sig i Gaar. Ingen svarede dem; og de undredes over at alt var saa tyst, og raabte nu de samme Ord af fuld Hals. Skrækslagne over denne

Stilhed sprængte de Døren, men fandt, at de fremmede Fugle var fløjet af Bure. Nu raabte de op om, at man havde snydt og bedraget dem, og gik med Frygt og Bæven til deres Herre for at fortælle ham hvad der var sket. Han skyndte sig straks ned til Stranden, og lod for at indhente Flygtningene Skibene sætte i Søen; men de havde jo en Læk og løb fulde af Vand; og da han saa det, maatte han først lade dem trække paa Land og bøde Skaden. Saa stak de atter til Søs og maatte paa hans Bud baade sejle og ro for at øge Farten og vinde hastigt frem: saa grisk var han efter at vinde den Pris, der var sat paa Eriks Hoved. Men Erik var all over Sø og salten Vøve og havde faaet saa langt et Forspring for Fjenden, at hans Forfølgere skulde have ondt ved at indhente ham. Da nu Magnus efter en Tids Sejlads mærkede, at det var spildt Umage, vendte han Roret og styrede hjem.

Men Erik sejlede til sit tro Laaland, hvor han fik fal paa Ubbe, som Nils havde sat til Jarl over Smaaøerne¹⁾, og klyngede ham op til Vartegn og Vidne for alle, at nu var Erik kommet hjem. Derpaa fik han at vide, at Kongen vilde holde Jul i Lund, og satte sin Kaas til Skaane, hvor han kom først til Gilde og tog hele Kongens Fadebur og Forraad for sin egen Mund. Kongen var paa Sælland, da han fik Nys om dette; han lod da Bud udgaa til alle om at skyde Fødevarer sammen og opgav at fare videre.

Men næste Sommer udbød han Leding over al Danmark undtagen Skaane, landede ved Fotevig²⁾ og

¹⁾ Nils's Svigersøn, se ovenfor S. 101.

²⁾ Fotevig var Navnet paa den anselige Bugt, der paa Nord-

bød Fodfolket fylke sig tæt ved Stranden. Knap fik han dem stillet op i Række og Rad, før han paa Afstand øjnede Erik, der kom farende: Støvel stod fra Hestenes Hove i Vejret som en Sky. Nu bød Nils sine Mænd drage sig lidt tilbage ad Skibene til; men undervejs hørte de, hvor det dønnede under Eriks fremfarende Hestfolk, og blev saa slagne af Skræk, at der ej længer var Tale om rolig Gang, men om vild Flugt. Da saa Erik kom over dem, fandt han en Hær, som alt var slagen, ikke i Striden, men af Skæbnen; uden Fare kunde han hugge ned for Fode; og Sejren, han vandt, kostede ham ikke synderligt Blod: det var Herrens Hævn for Frændemordet. Kun Magnus med en liden Skare holde Kæmper skammede sig ved at vige, hvor de andre vendte Ryg, og saa sine Angribere under Øjne, ja drev dem tilbage. Sagen var den, at han indsaa, hvor ringe Udsigt der var til at undslippe, og derfor satte en Ære i at søge Heltedøden og med Hæder ende sit Liv i Kampen: han vilde hellere falde end fly, for ej at gøre sit gamle Ry som bold Stridsmand til Skamme. Han stred som en Hell, fældede mange af sine Fjender, og segnede omsider i Døden paa en Dynge af Lig, han havde lagt uden om sig. Ved hans Side faldt Bisp Peder af Roskilde: de fulgtes i Døden og fik ogsaa fælles Hvilested.

Hvad Nils angaar, saa var der en Bryde¹⁾, der gav ham sin Hest, saa han naaede til Skibs. En stor Del af Flygtningene klamrede sig fast til Fartøjernes Ræling for at komme om Bord, saa nogle

siden af Skanorodden skar sig ind i Landet. Det var saaledes i Skaanes sydvestlige Hjørne, at Nils og Magnus landede anden Pinsedag, d. 4. Juni 1134.

¹⁾ Bryde er Bestyrer eller Forvalter af Andenmands Gods.

af Skibene var nær ved at synke under den uhyre Vægt; og de, der var sluppet først om Bord, huggede uden Skaansel Efternølernes Hænder af, naar de greb fast i Snækkerne: de glemte, de var deres Stalbrødre, og foer værre frem mod deres egne end mod Fjenden. Det var for Sand en Ynk at skue, hvordan de med Armene hagede sig fast i Skibene: Fjenden drev dem foran sig, og Fællerne stødte dem tilbage. Her stod da øjensynlig det Ord sin Prøve, at enhver er sig selv nærmest; saa alle Skrydere skulde hellere tie stille med alle de store Ord om at have deres Venner kærere end deres eget Liv, som de ikke undser sig ved at bringe til Torvs.

Dog tør vi tro, at denne Sejr kun lidet skyldtes Menneskens Styrke, men var Herrens Hævn for den hellige Mands Mord. I dette Slag faldt saa mange Bisper, som man ellers aldrig har spurgt: saa er mig sagt, at Peder af Roskilde og den svenske Bisp Henrik samt alle de jyske Bisper saa nær som én lod deres Liv i Kampen¹⁾.

Under Forberedelserne til Kampen havde en af Eriks Hovmænd ved Navn Magnus Saksen²⁾ givet en sjælden Prøve paa Troskab mod sin Herre: Nils havde sat sine Hærmænd paa Vagt ved Sællands Kyster, for at ingen skulde slippe over til Erik;

Her menes der vel snarest en Kongsbryde: en Foged paa en af Kongens Gaarde, omtrent det samme som *Ombudsmand*.

¹⁾ Henrik havde været Bisp i Vesteraas, men var blevet fordrevet fra sit Sæde; han var dansk af Fødsel. Af de jyske Bisper faldt egentlig kun tre; men Bispen af Slesvig, Adelhjorn, blev haardt saaret og genvandt aldrig sin Førlighed; han døde halvandet Aar efter.

²⁾ Man har formodet, at denne Magnus har været en ældre Slægtning af Sakse selv.

men han lod ved Nattetide sine Svende hejse sig ned ad Stedjum Klint¹⁾ i et Tov, slap om Bord i en Baad, og stævnede til Skaane, hvor Erik tog mod Hjelperen med aabne Arme.

Magnus af Norge skyldte nu sin Dronning for at have røbet hans Raad, hvorfor han forskød hende og sendte hende hjem igen til Erik: han fandt hende ej værd at eje til Viv, naar hun havde sin Frænde kærere end sin Herre og Husbond; og for blot at lægge hende for Had brød han Ægteskabets Helg og skilte sig selv ved sin Hustru uden Sorg.

Nils undslap over til Jylland, men var kun blevet i Live for endnu en Gang at friste Lykkens Luner. Han kom nu sit Sønnetab og sin høje Alder i Hu og kaldte derfor Harald til at arve Riget efter sig, mere for at skaffe sin Fjende en Avindsmand end sig selv en Efterfølger. Derpaa søgte han Udsoning med Slesvig Borgere, der alt længe havde været ham gramme for Magnus's Udaad, og stræbte ihærdigt at faa dem til at slutte Fred og Forlig med sig: han haabede, de vilde ynkes over hans Alder og Ulykke, og tog sig for at drage ind i Byen for at faa Gidsler af dem. Atter løvede han dog med at give sit Liv i Borgernes Hænder, naar han ej havde Vished for deres Troskab; men da tilskyndede en Mand ved Navn Boje ham dertil, hvis Ord havde meget at sige hos Byens Borgere; og Kongen tog efter hans Raad og overvandt til egen Ulykke sine bange Anelser. Nu slog Borgerne med Vilje Byens Porte op for Kongen; og han drog ind i Staden, hvor han fandt Klerkene mildt og fredeligt til Sinds mod ham, medens Almuens Holdning var

¹⁾ Stevns Klint.

trodsig og truende. Der var nemlig delt Stemning derinde om hvordan de skulde tage mod ham: Klerkene gik ham ærbødigt i Møde i helligt Optog, men iøvrigt tog Byen mod ham som Fjende. Han saa nu, at Borgerne fylkede sig mod ham paa Gader og Stræder; og hans Venner manede ham til at fly ind i Pederskirken¹⁾; men han drog ad Borgen til: han vilde ej vanhellige Herrens Hus med blodigt Haandmænge, og tyede derfor hellere til Kongsgaard end til Kirke, med de Ord, at i sit fædrene Bo vilde han rolig bie paa sin Bane. Dog stod hans Mænd fluks rede til at give deres Liv for at frelse hans; og længe afbødede de ogsaa modigt hvert et Hug, og skød deres eget Bryst som Skjold for ham, ja de gik glade i Fare og Død for at værne Kongens Liv. Først over deres Lig naaede Slesvig Borgere omsider ind til Kongen og gav ham Banehug. 25. Juni 1131.

¹⁾ Domkirken i Slesvig.

Segl fra Knudsgildet i Slesvig.
Beg. af 13. Aarh.

Bisp fra 12. Aarh.

Erik Emune og Erik Lam.

Erik¹⁾ var alt undervejs til Jylland og laa ved Sejro med sin Flaade, da han fik Bud om Kongens Død. Under alt dette vilde Virvar havde Haralds ældste Sønner Erik og Bjørn forladt deres Fader og sluttet sig til Erik, men skulde kun faa Skam til Tak for deres Troskab²⁾. Ved Nattetide kom der nemlig Lønbud til dem fra deres Fader; og de omtalte ikke med et Ord det Budskab, der var bragt dem. Erik var alligevel kommet paa Spor efter denne Sendefærd, men vilde sætte deres Troskab paa Prøve, og lod derfor en Tid lang uvidende derom.

Men de holdt vedblivende ren Mund med deres Faders lønlige Bud; og da Erik mærkede, at hos dem fik han ingen Besked om deres Løndom, opgav han Haabet om at faa dem til at staa frivilligt Skrifte, stævnede dem for sig og foreholdt dem i

¹⁾ Her begynder Saksens 14. Bog — den største af dem alle — der naaer lige ned til Absalons Indvielse til Ærkebisp (1178).

²⁾ Meningen er sikkert ikke, at de to Brødre ved denne Lejlighed sluttede sig til Erik, men at de tidligere, under al Borgerkrigenes Virvar, havde brudt med deres Fader og sluttet sig til Erik. Om Bjørns tapre Kamp ved Onsild Bro 1132 se ovenfor S. 144 i Noten.

stærke og truende Ord, hvor troløst det var af dem at lægge Dølgemaal paa Faderens Budskab til dem. Tillige spurgte han dem, hvad det var deres Fader havde haft at afhandle med dem; og de svarede: han vilde høre deres Mening om hvad der nu tjente ham bedst, hvorpaa de havde raadet ham til at rømme op til Norge; og de havde ikke villet røbe dette Raad, før de havde Vished for at deres Fader havde fulgt det. Uagtet de ikke sagde andet end hvad sandt var, troede Erik dem ikke, da deres Udsagn tyktes ham afnødt og ikke frivilligt. Han ønskede derfor at prøve deres Vidnesbyrd og lod dem begge sætte i strengt Fængsel i Taarnet ved Slien: naar han saa var kommet til Kundskab om Sandheden, vilde han, om de fandtes uskyldige, lønne dem vel, men om de var skyldige, straffe dem derefter.

Siden kom Erik en Gang til samme Borg; og her kom da de to unge Mænd ham i Møde med lænkede Lemmer og kastede sig bedende for hans Fødder, beraabte sig paa deres Uskyld og bønfuldt ham om at give dem fri af Fængsel. Erik ynkedes over deres Ulykke og takkede dem for deres Troskab — ti Faderens Flugt havde stadfæstet Sønnernes Ord — og yrende ør som han var af Vin, gav han sig til at fælde Taarer over deres usle Tilstand og lovede dem til Tak for deres Sandfærdighed, at han nok skulde skænke dem Liv og Frihed. Dette fik Kristjern at vide af Hovmændene; og aarle om Morgen, før det blev Dag, da Erik drog til Kirke, kom han ham i Møde og sagde smiskende, at Gaarsdagens Rus nok havde sat Kongen i saare lystigt Lune, siden han havde vist sig saa overmaade rundhaandet og indladt sig paa at skænke Fjenden hele

Danmark til Gave. Derpaa gjorde han nøjere Rede for hvad han mente dermed: Haralds Sønner vilde mere drages til Minde, at han havde lagt dem i Lænker, end at han atter havde løst dem; og gav han dem fri, fik han kun Skam til Tak; ja hvad opnaaede Erik egentlig ved at spare deres Liv andel end at øge Haralds Hjælpere med to unge Kraftkarle? Denne Tale laante Erik Øre til, saa det tyktes ham bedre at gaa fra sit Ord end vrage sligt Venneraad; og den Gunst og Naade, han drukken havde lagt for Dagen, kaldte han ædru ved nærmere Omtanke tilbage: han var af dem, der ikke undser sig ved at aflægge Godhed, naar de ægges til Grumhed, og lod de samme Mænd drukne og tage af Dage, som han nys havde aabnet Udsigt til at blive i Live¹⁾.

[Ved samme Tid krævede Stormændene oppe i Norge, at Magnus skulde afstaa det halve Rige til Harald, der var lige saa kongebaaren som han selv; men det vilde Magnus ikke indrømme en Mand af ukendt Herkomst, og paa Fridlev Mark maatte da Sværdet skifte dem imellem²⁾.]

Imidlertid var Harald³⁾ vendt tilbage til Jylland og blev kaaret til Konge paa Urne Ting.⁴⁾ Saa snart

¹⁾ Det var vistnok først i 1135, efter Haralds og de øvrige Sønners Drab, at Erik lod Bjørn og hans Broder drukne i Slien.

²⁾ I Virkeligheden var det kort efter Sigurd Jorsalfarers Død (1130), at Magnus blev nødt til at give Harald Gille Del i Magten; Forholdet mellem de to Konger var aldrig godt; men til aaben Kamp kom det dog først fire Aar efter. Fridlev er Saksens Omdannelse af det norske Fyrileif (i Baahuslen). Her blev Harald slagen, og flygtede til Danmark.

³⁾ Der menes Harald Kesje.

⁴⁾ Sønderjyllands Landsting, Vest for Aabenraa. Kaldes oftest Urnehoved Ting.

Erik spurgte det, lod han sine Skibe trække over Isen ud i aabent Vand — Søen var imidlertid lagt til — og stævnede lønligt til Jylland. Her kom han ved Nattelide i Skibetorp¹⁾ uventet over Harald og hans Sønner — saa mange som han havde igen — og aarle om Morgenen lod han ham slæbe ud af hans Sovekammer og tog uden Skaansel sin egen Broder af Dage. Af dem alle undslap kun Olaf: da han saa, at Buret var stænget med Sværd og Spyd, skiftede han Klæder med Kvinderne og slap lykkeligt ud gennem Fjendernes Skare.

Ved den Tid var det, at Harald²⁾ blev drevet ud af Norge og drog til Danmark for at søge Hjælp hos Erik. Denne mindedes, hvordan Haralds Medbejler havde sendt ham sin Hustru igen, og tog venligt mod hans Bønner: han greb med Glæde dette gode Paaskud til at fejde med Magnus og satte sig for at yde Harald Hjælp.

Samme Harald var iøvrigt — hans Gavnildhed ufortalt — ikke udstyret med synderlige Aandens Gaver; men i alskens legemlig Idræt var han en Mester. Saa sikker var han paa sin Styrke, at han ved Helsingborg indgik Væddemaal med Erik om at han kunde rende om Kap med hans raskeste Heste; og han kom virkelig først til Maals og vandt fra de to Løbere, der var udtaget til Kampen: under Løbet svang han sig frem paa to Springstokke og satte af i lange Hop. Han gav ogsaa tidt og mange Gange en anden Prøve paa sin sjældne Raskhed: ofte sprang han ud fra Bagstavnen paa et Skib og

¹⁾ Skærup ved Vejle.

²⁾ Der menes naturligvis Harald Gille, som efter Slaget ved Fyrløif flygtede til Danmark.

løb paa de løftede Aareblade hen i Forstavnen, hvor han vendte om, løb langs det andet Skibsbord paa den anden Række Aarer, og endte samme Sted hvor han begyndte. Havde han været lige saa bold af Aand som af Krop, da havde han ej ladet sig

14. Dec. 1136. overrumple af sin Medbejler i en Frilles Favn!

1136. Ham var det altsaa, Erik gerne vilde hjælpe; men da Venderne brød Landefred, kunde han ikke lade Daad følge Ord, men lod Vennens Sag ligge for at tage Vare paa eget Tarv¹⁾. Han udbød Leding mod Rygen; og for at føre Kampen med des større Eftertryk lod han for første Gang Danerne tage Heste med paa Sotog, fire om Bord i hvert Skib — en Skik, som siden nøje er holdt i Hævd. Til den Ende lod han Flaaden tælle, og den viste sig at bestaa af 1100 Skibe.

Paa dem sejlede nu Danerne til Rygen og gik i Land, men forefandt Arkon By sikret mod deres Angreb ved stærke Volde. For nu at afskære Byen, saa Naboerne ej kunde komme den til Hjælp, grov de med Hakker og Spader en Grav tværs over den Tange, der forbinder Arkons Enemærker med Rygens Hovedland — ellers er de helt indbyrdes adskille — og brugte Jorden til at bygge en Vold af anselig Højde. Ved den satte han Hallandsfarerne paa Vagt og gav dem Peder til Høvedsmand. Dog slap Rygboerne uden om ad et Vadested de vidste, og kom ved Nattetide uventet over dem; de fik hugget en Del af dem ned, men blev saa drevet paa Flugt af den øvrige Hær. Da nu Indbyggerne i Arkon hverken havde Styrke nok til at maale sig med Fjenden og ej

¹⁾ I Virkeligheden hjalp Erik allerede i Efteraaret 1134 Harald mod Magnus, se Side 162 Noten.

heller øjnede nogen Udvej til at faa Hjælp, bøjede de sig for Nødvendigheden og overgav sig til Danerne paa det Vilkaar, at Liv og Fred blev dem tilstaaet, mod at de gik over til Kristendommen, dog saa, at de fik Lov til at beholde det Standbillede de dyrkede. Der var nemlig i Byen et Afgudsbillede, som Borgerne tilbad med største Andagt; ja ogsaa Naboerne ofrede tit og mange Gange til det, og de kaldte det falskelig med Sankt Vitus's Navn¹⁾. Han beholdt Indbyggerne altsaa, da de ej helt kunde aflægge deres gamle Offersæd. Det første, Erik nu foretog med dem, var højtideligt at give dem Daaben; og de ilede ogsaa ud i Dammen, dog mere af Iver for at stille deres Tørst end for at tage ved Troen: den hellige Handling var dem blot et Paaskud til at kvæge deres Legemer, som under Belejringen var blevet matte og mødige²⁾. Blandt Arkons Indbyggere blev der nu ogsaa indsat en Præst og Herrens Tjener, der kunde vise dem Vej til et bedre og ædlere Levned samt give dem en Forsmag paa den nye Tro. Men saa snart Erik vel var borte, satte Folkene i Arkon Præsten paa Døren, og Troen med: uden at skænke de Gidsler, de havde maattet give, en venlig Tanke, vendte de tilbage til deres gamle Afgudsdyrkelse og røbede hvor ærligt det var ment med deres Omvendelse.

Saa saare nu Erik havde faaet Skik paa Sagerne i Danmark og Vished for at der var Ro i Landet, tog han sig atter af sin Vens Sag, som han ved

¹⁾ Der menes naturligvis Svantevit, hvis Navn Klerkene (urigtigt) opfattede som en Fordrejelse af Sankt Vitus's Navn.

²⁾ Erik havde nemlig — som Sakse andetsteds fortæller — afskaaret Byboerne fra den Kilde, hvorfra de fik deres Drikkevand.

Saksens Danesaga (1076—1157).

Tidernes Ugunst havde maattet lade ligge; og den
 1137. Hjælp, han gav ham, var at plyndre Oslo, der var
 Magnus huld, og dernæst sætte Ild paa Byen. Aaret
 efter kom samme Harald atter igen og bad ham om
 Hjælp, og nu sendte han ham hele den danske
 Ledingsflaade til Undsætning. I den Kamp, der nu
 7. Jan. 1135. stod, kom Magnus til kort i Mandskab og blev
 taget til Fange. Harald skænkede ham Livet, men
 røvede ham baade Syn og Manddom, for at han
 hverken af Øjenslyst skulde attraa Riget, ej heller
 ved Elskovsleg avle sig Søn og Hævner. Blindet og
 gildet adspurgtes han om, hvem af hans Mænd han
 ønskede skulde dele hans Straf og miste sit Syn,
 men svarede: Faa er de, som har Lyst til saadan
 Leg. Da traadte en Mand frem, der var ham over-
 maade lig af Aasyn og tjente sin Herre saare tro:
 han syntes det var en Skam, at ikke en af Magnus's
 mange Mænd vilde dele sin Herres Ulykke, og raabte,
 at havde han lignet ham seende, vilde han ogsaa
 gøre det blind. Sligt Ædelmod var vel værd at
 holde højt i Ære; men disse onde Mennesker lod
 ham tværtimod lide sin Straf. — Magnus byttede
 nu Kongekaaben med Munkekutten; men Kloster-
 løftet, han aflagde, udsprang mere af Legemsbrøst
 end af Sjælestyrke¹⁾.]

¹⁾ Ved Fremstillingen af Erik Emunes Forhold til Norge
 har Sakse gjort sig skyldig i adskillige Fejl og blandet to for-
 skellige Tog sammen. Allerede i Efteraaret 1134 hjalp Erik
 Harald Gille med en betydelig Styrke; Harald overfaldt Magnus
 i Bergen, fangede ham 7. Jan. 1135 og lod ham lide den Skæbne,
 Sakse fortæller; Magnus gav sig i Nidarholms Kloster. Men i
 Sommeren 1136 kom en Mand ved Navn Sigurd Slembe til
 Norge, der ogsaa udgav sig for Søn af Magnus Barfod; og d. 14.
 Dec. 1136 lykkedes det ham at overrumple og dræbe Harald.

Med Sværd havde Erik bragt Ro til Veje, nu stod hans Hu til at værne og fremme Landefred ved at vogte Retten tro: de gamle Love fra Forfædrenes Dage var under al denne Kamp og Ufærd saa godt som aflagte, men han satte dem i Kraft paany og indlagde sig nu lige saa stor Ros for Retfærd, som han alt havde vundet for Raskhed. Havde Smaafolk lidt Uret af deres Overmænd, straffede han disse efter Lovens Strengthed; han sparede hverken Frænder eller Venner; og de Stormænd, der havde været saa letsindige at udsuge andre, kom han over med Sværd eller med Strikke. Ved denne Færd paadrog han sig Høvdingers Had, men Almuens Hyldest; og lige saa stor en Skræk han var for de høje Herrer, lige saa inderlig elsket var han af Menigmand. Dog havde han den Uvane at rose sig selv af sin Manddom og bruge saa store Ord om den Id, han selv havde øvet, at han somme Tider gik Sandheden for nær og fortalte utrolige Ting.

En Gang skal for Resten Eriks Liv være blevet reddet ved en Drøm, som en af hans Svende havde. Han laa nemlig i Slien og vilde sætte over til Sælland; men da drømte en af Søfolkene, at han red paa en vild og gal Hest over Stok og Sten, ad

Men Haralds Mænd kaarede hans unge Sønner til Konger; og for at støtte sin Sag tog Sigurd Magnus den blinde ud af Klostret; men medens Sigurd var draget vestpaa, blev Magnus slagen (1137) og flygtede til Erik Emune. Denne gik ogsaa ind paa at hjælpe ham, udbød Leding og sejlede til Norge, hvor han brændte Oslo (1137), men ellers ikke udrettede stort. Snart efter blev Erik dræbt (se længere fremme). — Hvad Sigurd og Magnus angaar, drog de atter 1139 med dansk Hjælp til Norge, men Magnus faldt ved Holmengraa, og Sigurd toges til Fange og pintes til Døde.

Bakker og Bjærge; den foer af Sted i rivende Fart, og til Slut styrtede han hovedkulds ned i en mørk Dal, hvor en Mængde Ugler slog Klo i ham. Om Morgenen fortalte han for Morskabs Skyld sine Stalbrødre Drømmen; men Erik tænkte, at sligt Nattesyn maatte varsle ham en eller anden Fare, og vilde derfor ikke være i Skib med ham, men gik om Bord i en anden Snække. Derved blev han reddet, medens det Skib, hvor Sømanden og hans Fæller var om Bord, gik under med Mand og Mus; og glad var han, at han havde betroet sit Liv til fremmed Snække og ikke til sin egen.

Mellem Erik og Bisp Eskil af Roskilde var der opstaaet Uvenskab, der snart udartede til Oprør og indre Fejde. Bispen fik Peder Bodilson i Ledtog med sig og brugte sin Magt som Sællandsfarernes Hoved til at ophidse dem mod Kongen; og saa almindelig udbredt var Opstanden, at han ved Hjælp af Oprørernes væbnede Styrke kunde drive Kongen ud af Sælland. Da han var jaget bort, søgte Eskil at faa alt Landsfolket til at slutte sig til ham og i Frihedens Navn gøre hans Sag til deres egen; og var der nogen, han ikke stolede paa, da krævede han Gidsler af dem. Ene Skjalmsønnerne vægrede sig ved at have Lod og Del i Oprøret; og han stævned dem da til Landsting og truede dem med, at hvis de ikke inden en fastsat Frist gav Gidsler, skulde de have deres Hovedlod forbrudt. De mødte ogsaa paa Tinge, men stod fast ved deres Forsæt; og lod sig ej skræmme af hans Trusler; ikke heller blev de dømt fra Gaard og Gods: men slap de uden Men fra Sagen, saa kom Straffen over Eskils Hoved. Kongen kom nemlig tilbage i Spidsen for

en jydsk Flaade; men Eskils Fader og Farbroder¹⁾ lagde sig imellem, og Erik tog efter deres Raad og lod Eskil udrede en Bod af tyve Mark Guld²⁾. Hvad Peder angaar, da naaede Døden ham før Hævnen, saa han undgik den Straf, Kongen havde tiltænkt ham.

Ved den Tid døde Asser af Lund; og om Valget af en ny Ærkebisp kunde Konge og Folk ikke enes: Skaaningerne kom Assers fortjenstfulde Id i Hu og var derfor stemte for Eskil, der var hans nære Frænde: saa gik Bispestolen ikke ud af Slægten. Men Kongen mindedes, hvordan han med Skam havde maattet tage Flugten, og havde ikke glemt, at den Vanhæder var Eskils Værk; han vilde derfor intet vide af deres Valg, men ønskede Rik af Slesvig, der nylig var blevet Adelhjørns Eftermand, og som havde været hans højre Haand, den Gang han stred for at vinde Riget. Disse Skaaningernes Ønsker havde dog ikke ført til aabenlys Strid og Fejde, da de af Frygt for Erik lagde Dølgemaal paa deres Hjærtens Mening.

Paa den Tid var der en jydsk Ædling ved Navn Plog, der i Løn stræbte Erik efter Livet, til Trods for at han kaldte sig Kongens Mand. Han kom til Kongen i Ribe og bad om Sold som hans Hærmand, fik den ogsaa, og udlagde dette som om han nu

¹⁾ Eskils Fader var Høvdingen Kristjern (se ovenfor S. 141 ff). Hans Farbroder var Ærkebisp Asser, men da denne døde den 5. Maj 1137, maa man maaske snarere tænke paa hans anden Farbroder Bisp Sven af Viborg.

²⁾ Mark var i Datiden en Vægtenhed; 20 Mark Guld svarer til 160 Mark Sølv og til en Pengevaerd af 5600 Kroner; men paa Grund af Pengenes store Købeevne i Datiden maa Summens virkelige Vaerd sættes 5—6 Gange saa højt.

havde faaet Penge paa Haanden for at dræbe ham. Nu var der nogle Bønder, der var kommet i svær Trætte med hverandre, og had Erik som Konge jævne deres Sag og dømme dem imellem. Dette skulde efter Kongens Vilje ske paa offentlig Ting og Stævne¹⁾. Her var der nu en Mand af Almuen, der førte Kæremaal over Plog; og da Kongen bød denne gøre Klageren Fyldest, lod han som om han ønskede Ordet, traadte frem med Spyd i Haand, og æskede Ørenlyd. Kongen stod ogsaa lænet til sit Spyd; og nu vinkede han med Haanden ad den urolige Almue, at den skulde holde inde med al Ulyd og være stille. Plog var hange for at han bar Brynje skjult under Kaaben; og længe holdt han skarpt Øje med Kongen; men da han opdagede, at han ej var hærlædt, stak han fluks sit Spyd igennem ham. Og for at tykkes lige djærv i Ord og i Daad raabte han til de andre: »Kongen slog jeg, dræb I nu hans Mænd!« Nu flyede Hovmændene skrækslagne til alle Sider; kun Erik Haakonsøn med Tilnavnet hin spage²⁾ gav en herlig Prøve paa Mandemod: længe stod han og svang sit Sværd til Værn for Kongens Lig; og mens hans Vaabenbrødre tog Flugten, var han den eneste af hele Laget, der ej tabte Hovedet, men stod støt og fast, en fuldgod Arving til den Mands Krone, hvem han selv i Døden værnede som trofast Kæmpe. X

28. Sept. 1137.

Ledig stod nu Danmarks Trone; og ingen satte saa stor Lid til sin Byrd eller Manddom, at han havde

¹⁾ Ifølge Sven Aggesøn blev Erik dræbt paa Urnehoved Ting (Sonderjyllands Landsting).

²⁾ Søn af Haakon Jyde og Ragnhild og altsaa Erik Emunes Sosterson, se ovenfor S. 85. 126.

Mod paa at hejle til den eller tage den med Vold: Sven Erikson, Knud Magnussøn og Valdemar Knudson var endnu ikke Kronen voksne. Dog kundgjorde Kristjern, at Valdemar, hvis Fader han havde været med til at hævne, var fuldgod Arving til Land og Rige; men Drengens Moder havde et aabent Øje for, at slig farefuld Ære og Højhed, der fast var for tung en Byrde for voksne Skuldre, kun vilde bringe Ulykke over Barnet; og hun vilde derfor ikke overlade Kristjern sin Søn, men afslog hans Bøn med de Ord, at der var dem som var ældre af Aar og havde større Krav paa Kronen. Men han blev ved med at trænge ind paa hende; og omsider lod hun ham faa Drengen; men først maatte han sværge, at han ikke vilde lade ham udraabe til Konge.

Kristjern førte nu Drengen frem for Folket paa Tinge og mindede om alt det gode, hans Fader havde udrettet: han havde rensat Landet for Tyve og Røvere, hævet Danmark fra dybeste Afmagt og Svaghed til Vendlands Dronning, og fremdeles holdt hver Mand skadesløs for hvad han ved Vold og Ran havde mistet; og var det nu ikke, sagde han, en velfortjent Løn for sligt Dagværk, at hans Afkom arvede Land og Rige? »Men«, blev han ved, »hans Søn har endnu ej Aar nok paa Bagen til at staa for Styret; ikke heller vilde det være godt for os Daner at fare i Leding med et Barn til Høvding. Vi maa derfor se os om efter en Mand, der kan forestaa Riget som Formynder, indtil hans Myndling har naaet Mands Aar og Alder. Hvem bedre skulde vi kunne vælge til dette Hverv end Erik, Dattersøn af vor gamle Kong Erik¹⁾, en kæk og from Herre, der

¹⁾ Erik Egode.

paa mødrene Side er af kongelig Æt, og som vil overlade sin Myndling Magten, saa snart han er vokset til.«

Saaledes var det dels Folkets Yndest, dels Drengens Navn, Erik kunde takke for sin Kongemagt. Han havde — sit sjældne Mandemod uførtalt — ikke faaet synderlig meget i Vuggegave og var lige saa arm paa Vid som usnild i Tale. Iøvrigt havde han sit Liv saa lidet kært, at før hvert et Slag maatte hans Mænd vaage nøje over ham, at han ikke ene styrtede sig midt ind blandt Fjenderne. X Saa snart nu Eskil fik at vide, at Kongen var dræbt ovre i Jylland, drog han brat til Skaane for at vinde Ærkesædet. Men Erik ønskede at sætte sin Formands Vilje igennem, som denne ej havde naaet at fuldbyrde, og vilde forfremme Rik til Ærkebisp. Dog, Skaaningerne vilde hellere udsætte sig for det værste end lade Ærkesædet gaa over til en anden Æt, og tog sig for at vove Kamp mod Kongen. Da denne fik Nys herom, vilde han ikke af Venskab for en enkelt Mand skaffe sig en hel Mængde til Fjender, men afstod gerne fra sit Forsæt og lod Eskil flytte til Lund, medens han fik Rik indsat til Bisp over Sælland ved at vinde Klerkenes Stemmer for ham. X

Imidlertid kom Olaf Haraldson hjem fra Norge ^{e. 1138.} og krævede sin Fædrearv, som hans Farbroder under Borgerkrigen havde lagt Beslag paa. Eriks Svar paa hans Krav var at minde ham om hin ældgamle Lov, at hvo der lagde Raad op mod Land og Rige, havde sin Boeslod forbrudt: hans Fader havde med fremmede Hærmænd fejdet paa Riget og var derfor ifaldet Lovens Straf. Nu mente Olaf at han havde faaet en gyldig Grund til Kamp, og

greb med Glæde den Lejlighed til at vække Uro, her bød sig til: det haanlige Afslag gav ham i hans Tanker Ret til at rejse Oprør, og havde han før kun talt om sit eget Arvegods, saa tog han nu Munden fuld og krævede hele Riget. Dog lagde han endnu Dølgemaal paa sit Had og agtede at snige sig bag paa Kongen. En Nat, da denne var paa Gæsteri i Arvelund¹⁾, kom han over ham; men Vagten havde faaet Øje paa hans lønlige Fremfærd; og den Modtagelse de gav ham var at kaste deres Heste brat omkring, og paa langt Hold raabe Hærmændene op af deres søde Søvn og kalde dem til Vaaben; selv stillede de sig forrest som Vagt for Døren. Snart kom deres Stalbrødre dem til Hjælp, og i Fællesskab slog de Fjendens Anfald tilbage.

Olaf lod nu som om han havde opgivet sit Forsæt, og drog til Sverige; men saa snart Erik var ude af Skaane, kom han igen og lod udgaa Bud og Brev, der stævnede Folket til Tings i Arnedal²⁾. Her lokkede han for dem ved at stille dem et friere og mere ubundet Liv i Udsigt og vandt ogsaa Almuens Yndest, saa den gav ham Kongenavn. Dette tog Eskil ham saare ilde op og drog straks ud til Kamp mod ham med Lunde Borgeres Fylke, men havde ej Held trods al sin Iver: han blev først slaget af Olaf og dernæst belejret i Byen, hvor han var tyet ind fra Slaget; og til Slut maatte han, drevet af den haarde Nød, give ham Gidsler og tinge sig Liv og Frihed, mod at love ham Troskab med Helligdoms Ed. Men da Olaf nogen Tid efter atter drog bort, saa Ærkebispens sit Snit til at undslippe: saa

¹⁾ I Ingelstad Herred i det sydøstlige Skaane.

²⁾ En god halv Mil Øst for Lund.

stor Pris satte han paa Eriks Venskab, at han for hans Skyld var som slagen med en mærkelig Blindhed for Gidslernes Tarv ikke mindre end for Edens Helg, og ikke regnede det for Synd at bryde nødtvungen Ed for at tjene den Ven han frivilligt havde valgt sig. For slig Iver og Troskab fik han ogsaa sin Løn af Kongen, da han kom over til ham paa Sælland: vidtstrakt Jordegods og mange Landsbyer i Skænk og Gave.

Men Skaaningerne støttede kun saa meget des ivrigere Olafs Sag; og Kongen, der regnede Ærkebispens Flugt som et Nederlag for sig selv, skønt han ej var tilstede derved, vilde søge Bod for Skade, udbød Leding og stævnedes med en stor Flaade over til den Strand, som paa Folkemunde hedder Landøre¹⁾. Men dette Sted havde et ondt Ord paa sig, som han var bange for skulde blive hans Ulykke; han fæstede nemlig Lid til den gamle Overtro, at den Konge, der gik fra Borde dér paa Stranden, levede ikke Aaret ud. Gaa i Land turde han ikke, da han var bange for at det blev hans Bane; men ved at blive borte gik han ogsaa Glip af Sejren: han vovede ikke at sætte Fod paa Landjorden, hvad der i hans Tanker vilde bragt ham Død og Ufærd, og frygtede ej for at lide Mén af Odd og Ægg, men af Jord og Muld. Han lod derfor sine Mænd fylke sig og satte Eskil i Spidsen for dem. Men denne var bedre inde i at røgte sit hellige Embede end i at føre en Hær, og havde lige saa tynd Lykke som sidst. Tungt var det for Kongen at se paa sligt; men Synet af denne Ufærd kunde tjene Erik til Advarsel og lære ham, at Høvding bør stole mere paa

¹⁾ Her blev senere Købstaden Landskrone anlagt.

egne Kræfter end paa Kvindesnak. Hvor maa han ikke have været hildet i Vildfarelse og besat af blind Overtro! Ellers var han jo altid saa vaabendjærv, at hans Hærmænd maatte holde paa ham, for at han ikke dumdrigt skulde styrte sig løs paa Fjenden; men denne Gang bar han sig ad som en Kryster: rørte ikke en Haand til Kamp og saa paa Frastand sine Mænd lide Nederlag lige for hans Øjne.

Denne Sejr gjorde Olaf overmaade kry, som var det Erik selv han havde gjort det af med: uden at ænse Kirkens Helg inddrog han Ærkebispens Ejendomme saa vel som Kongens; og da han ikke kunde glemme Eskil, at han alt to Gange havde budt ham Trods, vilde han ret haane ham og satte derfor en Præst af samme Navn paa Bispestolen. Derpaa bar han sig ad som havde han ved sin sidste Sejr knust Fjendens hele Styrke, lod alle Brynjer ligge i Lund og drog med sine Mænd andensteds hen: det var deres mindste Sorg, at de ej var hærlædte. Da Kongen fik Nys herom, samlede han Smaaskibe sammen fra alle Kanter, hvor han kunde faa fat paa dem, og satte om Natten over fra Sælland med sin Hær: hans Venner i Skaane viste paa Frastand Skibene Vej ved at slaa Ild af Flint og saalunde lyse op for dem. Fire af Olafs raskeste Hovmænd, der var blevet hjemme paa Gaarden, fik de i deres Vold og lod dem drukne; den selvgjorte Ærkebisp blev af den ægte afklædt sit Embedsskrud og maatte lade sit Liv i Galgen. Derpaa tog Erik Fjendernes Vaaben og uddelte dem blandt sine Hærmænd som herligt Bytte; og de brugte dem saa vel, at Olaf maatte fly, da det kom til Kamp ved Byen Glumstorp¹⁾.

¹⁾ Glostorp i Oksie Herred, S. for Malmo. — Olaf har vistnok i et Par Aar siddet som Herre i Lund.

Han flygtede nu til Gøtland, men trængte nogle Dage efter atter frem gennem Blekinge; blev atter slaet paa Flugt af Erik; men da han var naaet ind i de trange Klippekløfter og Snævringer, gjorde han Holdt i Tillid til det Rygstød de gav ham, og huggede de forreste af Forfølgerne ned. Ogsaa faldt han Fjenden i Ryggen med en Del af sin Hær, og denne Flok gjorde det næsten helt af med Lunds Borgere.

Efter alt dette maatte han dog tage Flugten; og da han tyktes at det kun havde ringe Fremgang med hans Sag i Skaane, førte han Krigen over til Sælland for at søge bedre Lykke andensteds. Men her blev han slagen i Kamp ved Bydinge Aa¹⁾ af Landsfolket under Riks²⁾ Anførsel og flygtede til Halland. Derfra gjorde han dog atter Tog til Sælland; og da han fik at vide af Bønderne, at Bispens opholdt sig i Ramløse By³⁾, slog han sig lønligt ned om Natten der i Nabolaget. Aarle om Morgenen fandt han ved at lytte efter Ottesangen Vej til Bispens Herberge og bød sine Hærmænd bryde Indgangen. Bispens Kammersvende ilede til for at holde Døren, men blev slagne paa Tærskelen. Bispens selv saa nu, at han var stedt i yderste Nød og Fare, og fandt at Livet var mere værd end Messen: han tog Skjold paa Nakke og holdt ved mandelig Kamp Fjenden fra Livet, medens Klerkene, hvis Hverv det ellers var at tage Vare paa hans Brevskaber og Segtring, hobede Dynere og Bolstre op for at holde paa Døren, som var nær ved at sprænges.

¹⁾ Nordvest for Arreso i Nordsælland.

²⁾ Bisp af Sælland, jfr. ovenfor S. 165. 168.

³⁾ Nord for Arreso.

Da Olaf saa, at han ej kunde vinde Huset med Vaaben, stak han det i Brand. Bispen vilde hellere falde med Ære for Odd og Ægg end brændes inde og bad derfor om Lejde for at tale med Olaf; denne lovede godt nok, og i Tillid hertil stak han Hovedet ud af Døren, men blev straks hugget ned¹⁾.

18. Okt. 1111.

Da nu Olaf havde styret sin Hævnlyst ved ondt Nidingsværk, skyndte han sig over Hals og Hoved ad Stranden til; og lige saa stiltørdigt han havde sneget sig fra Borde, lige saa ilfærdigt gik han nu atter om Bord og satte alle Sejl til for at være langt af Led, inden Kongen, som opholdt sig der i Nabolaget, fik Bud om hans Daad. Men da den kom Bispen i Rom for Øre, lyste han ham haardeligt i Band og gav de andre Bisper i Evropa Magt og Ret til at lade samme Dom udgaa over ham; og i Særdeleshed skrev han alle de jyske Bisper til og bød dem fuldbyrde velfortjent Dom og Straf over den frække Helgbryder: ved at myrde en hæderkronet Herrens Tjener havde han selv stænget sig ude fra Helligdommen.

Da Erik fik at vide, at Olaf var sejlet ad Hal-land til, drog han ilsomt efter ham. Ved Aarstad²⁾ fik Olaf Bud om hans Komme og undslap over en Bro der i Nabolaget, som han brød af efter sig; og nu sad han nok saa tryk paa den modsatte Bred. Kun nogle faa af hans Hærmænd, der havde været noget sene til at tage Flugten — hvad enten de nu var for djærve eller for dvaske dertil — blev overrumplet af Forfølgerne og hugget ned.

¹⁾ Dagen for Drabet er vis nok, men Aaret mindre sikkert.

²⁾ I Herredet af samme Navn, omtrent midtvejs i Hal-land.

Nu var der en af Eriks gamle Hærmænd ved Navn Ingemar, der fandt paa at rydde hans Avindsmand af Vejen ikke ved tunge Sværds slag, men ved fine Rænkespind; og enten det nu var Lønnen der vinkede, eller blot Ærgerrighed der lokkede ham, saa drog han til Olaf og gav sig ud for Overløber. Som Rønningsmand fulgte han ham nu en Tid lang og søgte derpaa en Dag, som de red, for alles Øjne at kaste sit Spyd igennem ham: saa vis var han paa, at hans rappe Hest kunde redde ham. Han vilde ogsaa have naaet sit Maal, om ikke Olaf med Vilje var sprunget af Hesten og ved at bøje sig til Siden havde undveget hans Spydkast. Derpaa sporede Ingemar sin Hest af al Magt; men da han vilde skyde Genvej paa Flugten, kom han uforvarende til at drive den ud i Hængedynd og blev stikkende der i Mosen, hvor han kom af Dage, saa det Raad var der ingen Lykke ved.

1111. Nu stod Eriks Hu til at lade sit Bryllup bo; og det var en Søster til Ærkebisp Hartvig af Bremen, han tog til Ægte, saa hun var højbaaren nok, men med hendes Tugt og Ære stod det ej saa godt til som med hendes Æl¹⁾. Paa hendes Raad gav han Kongernes gamle Arvejord bort, især til dem der havde hjulpet ham mandeligt i Kampen mod Olaf, og skaanede ikke Kronens Gods, naar det gjaldt at lønne dem der havde vovet deres Liv for ham, ret som var det kun derfor han havde faaet det over-

¹⁾ Eriks Hustru Liutgard var Datter af Markgreve Rudolf af Soltwedel; hun er den første tyske Dronning. Danmark har haft. Hun var skilt fra sin første Mand, da Erik ægtede hende. — Hartvig blev først 1148 Ærkebisp i Bremen, han var den Gang Domprovst.

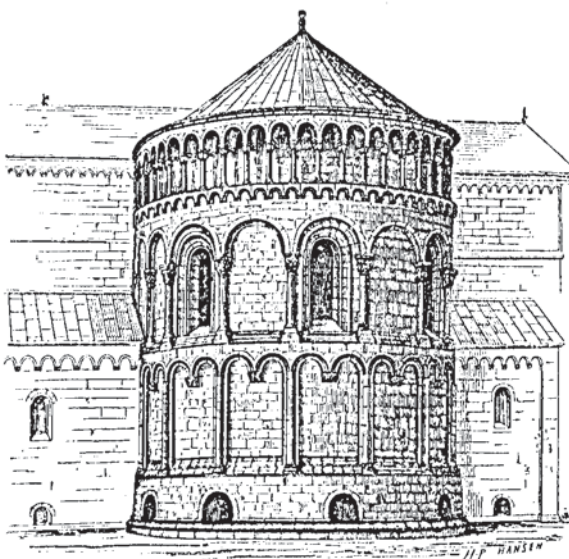
draget, at han med ødsel Haand skulde strø det ud til andre og give sine Hovmænd alle Kongens Gaarde i Sold.

Omsider fik han i et Slag ved Thjutaa¹⁾ Ram paa ^{1143.} sin Avindsmand samt største Delen af hans Hær. — Men mod Udlændinge kæmpede han langfra saa mandigt som mod Landsmænd, og de Ledingstog, han gjorde mod Venderne, var saa langt fra at indjage dem Skræk, at de kun holdt sig lystige derover: saa sløj og slap var al hans Færd, at man knap skulde tro at sligt var Mands Værk. Var der en Usling, der raabte paa Hjemlov, saa tog han straks derefter og løste dem af Leding; ja ofte lod han Flaaden gaa fra hinanden, blot fordi Madsvendene skræppede op om at de vilde hjem. Denne hans Svaghed æggede blot de raa og vilde Vender mod ham, saa de ikke blot agtede hans Udfærd for intet, men endog hjemsøgte ham i hans eget Land. En Gang han sejlede over fra Sælland til Fyn, opdagede han nogle Vikinger der satte efter ham, og fik nu i sin Skræk saa travlt med at slippe fra Borde og søge Land, at han med Skam lod Snækken med alt dens Rede blive Fjendens Bytte.

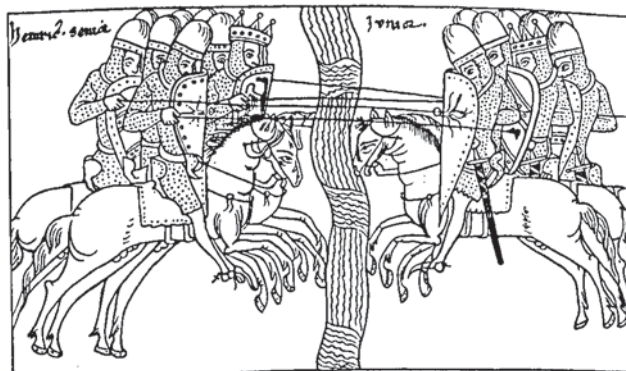
Efter nogle Aars Forløb følte Erik sig syg en ^{1146.} Gang han var paa Sælland, og satte saa over til Fyn, der var hans Fødestavn, for at lukke sine Øjne sammesteds hvor han havde set Dagens Lys. Forgæves søgte han Raad for sin Sot; og da han ej kunde blive karsk paa Legemet, vilde han i al Fald sørge for Sjælebod, og ombyttede Kongekaaben med Munkekutten: han stævnede sine Hovmænds Skare til sig og gav højtidelig Afkald paa Kronen. Ti

¹⁾ I Frosta Herred i Skaane.

saa var Folks Tro og skriftkyndige Mænds Lære, at der gives ingen vissere Vej til Syndsforladelse end med Anger og Bod at love sig til Herren. Nu tog Elix fra Vising til Orde og lagde alle dem, der med ham sad om Sygesengen, paa Sinde, at nu havde Erik løst dem fra deres Ed, saa de ej længere var hans Mænd, men maatte se sig om efter hvem de skulde kaare til Konge. Med de Ord tog han Livet af Kongen, der i Forvejen ikke havde langt igen: *det* var mere end han kunde bære, at der i hans levende Live blev spurgt om hans Eftermand.

Lunds Domkirkes Kor.

Rytterkamp c. 1150. Ryttere felder Lanser tværs over en Flod.

Sven, Knud og Valdemar.

Efter Eriks Død var Folkets Stemning delt om Kongevalget, ti Knud i Jylland og Sven paa Sælland optraadte begge som ivrige Bejlere til Riget. Hin var en Søn af Magnus, denne af den forrige Erik¹⁾; hin var agtet for sin Faders, denne for sin Farfaders Id. Sven bejlede altsaa til Sællandsfarernes Stemmer, og de fleste tog vel mod hans Krav; men Olaf med Tilnavnet Stam²⁾ holdt paa, at man skulde følge gammel Skik, og ønskede ondt over hver den der gav ham Kongenavn, samt over ham selv om han tog imod det. *Han* kunde ingenlunde, sagde han, gaa med til saa overilet at give nogen dette Navn uden først at høre Landets Vilje, eller skænke nogen Mand Kongekronen uden hele Rigets Samtykke. Valgstedet var ganske vist paa Sælland, men Valg-

¹⁾ Erik Emunc.

²⁾ a: den stammende.

Saksens Danesaga (1076—1157).

retten, maatte de huske, var hos det hele Folk. — Nu begyndte Mængden at vakle og holdt sin Stemme lidt tilbage; men da traadte en Mand ved Navn Sten frem, lokket dertil ved Svens lønlige Løfter; han nævnede — tværtimod fædrene Sæd — Sven med Kongenavn, og rev største Delen af Tingfolket med til at vove det samme Raab: Mængden tog hans Ord til Følge og istemte nu, hvad den lige forinden var veget tilbage fra at samtykke i.

Gerne saa nu den sællandske Almue sin nyvalgte Konge støttet ved Naboernes Tilslutning; og efter samme Mands Raad overdrog den en usædvanlig veltalende Mand ved Navn Jakob Kolsøn en sindrig og snedig Sendefærd: han skulde smigre Skaaningernes Stolthed og derved faa dem til at gaa med til Valget. Han fulgte saa med Sven over til Skaane, fik Ordet paa Tinge og fortalte, at Sællandsfarerne ikke paa egen Haand vilde tiltage sig nogen Stemmeret ved Kongevalget uden Skaaningernes Samtykke, men i alle Maader hellere følge i deres Fodspor end komme dem i Forkøbet, og ikke uden dem gaa i Lag med nogen vigtig Sag. Dog havde de rodfæstet Kærlighed til Sven og ønskede ham ivrigt til Konge, naar bare Skaaningerne vilde give ham deres Stemmer. Ikke blot hans eget Højsind, men ogsaa hans Faders og Farfaders Id talte for ham. »Kom dertil i Hu«, sagde han, »at det var Eder alene, der knuste hele det øvrige Danmarks Styrke og gav hans Fader Kongenavn, dengang han fast havde opgivet alt og ej ventede sig andet end Døden¹⁾. Tag da nu mod Sønnen med samme Huldskab, som I i sin Tid viste hans Fader!« Saa-

¹⁾ Der sigtes til Slaget ved Fotevig 1134.

ledes tolkede han Sællandsfarernes Hu, men dulgte deres Daad, og vandt derved alles Stemmer for Sven; ti de fattede Velvilje for denne ikke blot ved Sællandsfarernes Bud, men ogsaa ved Mindet om deres egen Manddom.

Men Knud blev udraabt til Konge af Jyderne, der harmedes over at Sven frækt havde vowel at tillage sig Kongenavn paa de to Landsting. Dernæst satte han med en jydsk Styrke over til Sælland for at vinde det. Saa lokkede han ved lønlige Løfter Ærkebisp Eskil til at falde fra Sven, paa hvis Side han hidtil havde staaet. Biskoppen lod sig rive med og sendte Bud til Knud om at sejle over til Skaane, saa vilde han staa ved hans Side i Kampen. For nu at finde Paaskud for sit Frafald og smykke sin Troløshed med Skin af en rimelig Grund, lod han som om Sven havde gjort ham Uret; og ret som for at yppe Trætte med ham samlede han Hærmænd, foregav at han vilde holde Maalstævne med Kongen, og drog til Lund, hvor ogsaa Sven var. Medens han her paa Skrømt handlede om Forlig, fik han Melding om Knuds Komme af dem, han havde sendt ud at spejde efter ham. Uden at nøle brød han Stævne, og røbede brat paa Stedet sit skjulte Raad: han gav Tegn til Opbrud og red med sine Mænd over Hals og Hoved ad Stranden til. Men Knud var kommet sejlende, før Ærkebispens kunde naa derned, og vilde derfor ikke sætte Hæren i Land; han stak i Søen igen, opgav at fæste Lid til Bispens Løfter og vendte hjem til Sælland. Saa ilde legede Lykken med hans Forsæt, og det faldt helt anderledes ud end ventet var. Sven var fulgt tæt efter Ærkebispens paa hans ilsomme Ridt ud af Byen; og paa Hjemvejen overvandt han ham og tog ham til

Fange. Her forslog almindelig Varetægt ikke, og han satte ham derfor op i det øverste Rum af Lavrentius-Kirken og gjorde Guds Hus til Fangetaarn. Men da han desaarsag frygtede Bandstraalen, som er Bispernes højeste Straffedom, gav han ej blot aller Fangen fri, men skænkede ham tilmed en hel Landsby og en stor Del af Borgundeholm¹⁾, for des fuldere at vinde hans Venskab. Derpaa holdt han — uden Bispem — Slag med sin Medbejler ved Landsbyen Slangtorp²⁾ paa Sælland, overvandt ham i blodig Kamp og drev ham ud af Øen. Sejrrig vendte han tilbage til Skaane; som Flygtning veg Knud til Jylland.

Voraaret
1147.

Ved den Tid lod Romerbispen Breve udgaa over hele Evropa, med Henblik paa Hedningernes Stormløb mod Herrens Kirke, der var nær ved at styrte den i Støvel, og bød alle Kristentroens Bekendere drage i Kamp mod dens Fjender: hvert rettroende Land skulde gaa i Leding mod den Hedendom, som laa det næst. Ogsaa Danerne, der ikke for deres egne Fejder vilde forsømme den fælles Kirkepligt, lod sig tegne med det hellige Korstogs Mærke og holdt Pavens Bud i Ære³⁾. Knud og Sven gav hin-

¹⁾ Bornholm.

²⁾ Slangstrup.

³⁾ Det var paa denne Tid, at Paven opmuntrede Kristenheden til det andet store Korstog i Anledning af Muhamedanernes store Fremgang: nylig var Edessa faldet i deres Hænder. Korstogets egentlige Drivkraft var dog den hellige Bernhard af Clairvaux, og i Danmark var det dennes ivrige Tilhænger Ærkebisp Eskil, der sammen med Provst Kjeld i Viborg var Togets Hovedmand. For de Danske og Nordtyskerne laa det nærmere at drage mod de hedenske Vender end fare til det hellige Land, og ifølge en Pavebulle af 11. April 1147 skulde Deltagelse i et saadant Korstog mod Venderne skaffe lige saa stor Syndsforladelse som i Hovedkorstoget.

anden Gidsler og aflod med alle Udslag af Fjendskab; de sluttede til Sagens Fremme Fred for en Tid, opgav at stræbe hinanden efter Livet og vendte deres Vaaben til Kamp for Kirken. Al Tvedragt og Kappelstrid om Riget var nu baandlagt; de enedes om et fælles Tog og drog med samlet Hær til Vendland, medens de Tyske efter Aftale trængte derind fra en anden Kant. Jyderne under Knuds, Hedeby's Borgere under Svens Førerskab lagde Beslag paa en fjendtlig Havn¹⁾; sidst kom Sællandsfarer og Skaaninger til og lagde sig uden om de andres Skibe, alt som de kunde bedst. Paa Stranden gav Sakserne Møde som Danernes Kampfæller, grebne af samme Iver for Guds Sag.

Nu indesluttede begge Hære Byen Dobin, der havde Ord for at være en Vikingerede²⁾; og hele Danernes Mandskab gik fra Borde og lod kun nogle faa tilbage som Vagthold ved Flaaden. Disses ringe Tal kom Rygboerne for Øre, og de tog sig da for at ødelægge den fjendtlige Flaade, som en første Haandsrækning til de belejrede. De faldt over Skaaningerne, som laa yderst i Rækken, og slog dem næsten alle, medens Jyderne skadefro saa paa deres Nederlag og ikke regnede *dem* for Stalbrødre, der havde en anden Høvding end de selv. Ogsaa var Mindet om Kampen ved Fotevig langt fra blegnet, og Partihadet blussede op paa ny, ti saadan gaar det: hvor indbyrdes Nag ægger alle mod hverandre, der brister alle Landsmandskabets Baand. Bisp Asser af Roskilde, hvem Kongen havde overdraget Flaadevagten, løb straks fejgt fra Skib og Stavn og

¹⁾ Vismar ifølge Knytlingasaga.

²⁾ Dobin var nylig anlagt af Obotriferfyrsten Niklot; den laa vistnok ved Vismarbugten, overfor Øen Poel.

roede i en Baad hen til en Købmandsskude, hvor han gik om Bord og stak i Skjul; saa den Mand, der ved ærefuldt Foredømme i Kampen burde have ægget sine Folk til djærv Daad, nedslog just deres Mod ved den usle Flugt, han lod dem blive Vidne til. I Førstningen koblede Skaaningerne deres Skibe sammen i en stor Flaade for at afskære de fejge Mænd Flugten; men slagne overhuggede de snart her og der de Knuder, som de selv med Vilje havde bundet; en Del faldt for Odd og Ægg, en Del styrtede sig i Havet og fandt saa meget snarere deres Død. — Da Rygboerne mærkede, at de havde ondt ved at entre flere af Skibene for deres Størrelsens Skyld, vilde de indjage Skræk ved at faa det til at se ud som om de var mange flere, og fordoblede derfor deres Flaade ved at slæbe de faldnes Skibe bort og skjule deres Tomhed ved at tjelde over dem, som om de var fulde af Mandskab. De brugte ogsaa en anden jævngod List for at faa Skin af at være en stor Flaade: om Natten lagde de i al Stilhed ud i rum Sø og kom ved Daggry tilbage for at give det Udseende af en ny Flaade, der kom til Hjælp. Men da de gentog Listen for tit, tabte den sin Virkning.

Imidlertid fik Danerne, der drev paa Belejringen, Bud om at deres Flaade var overfaldet og ødelagt af Vikinger. Den Tidende kaldte dem tilbage; de tog hvad der var tilovers af Skibe, drev Rygboerne, der ikke vovede Modstand, ud af Havnen, og hævnede deres Fællers Nederlag ved at jage Fjenden paa Flugt, skønt Farvandet endnu knap var sejlbart for døde Kroppe. — Sven havde mistet det Skib, han var kommet sejrende paa; og Knud vilde derfor afstaa ham sin Snække. Men Sven havde ingen

Tro til sin Medbejlers Venskab og fandt derfor meget at udsætte paa hans tjenstvillige Tilbud: da han saa hans Styrke uskadt og sin egen fast helt ødelagt, turde han ikke vove Hjemfærden paa et fremmed Fartøj. Han drog nu til Slesvig; og nogen Tid efter satte han sig fast paa Sælland, inden Knud naaede did, og omgav det hidtil ubefæstede Roskilde med Vold og Grav, for at have et fast Tilhold. Staden overdrog han Ebbe¹⁾ at vogte og ilede selv til Skaane²⁾.

Men Knud tænkte, at Skaaningernes Nederlag var hans gode Lykke og havde øget hans Styrke i samme Maal, som det havde mindsket hans Medbejlers; han vilde ikke unde ham Tid til at oprette den Skade, hans sidste Tab havde voldt ham, og landede med en overvejende jydsk Hær paa Sælland. Her var Stemningen delt, saa baade han selv og hans Fjende havde Venner og Hjælpere; men han tænkte, at den der kom først, fik nok Landet med sig. Men da han kom derover, fik han at vide, at Roskilde var gaaet over til Fjenden og paa Ebbe Skjalmsøns Raad havde lukket sine Porte for ham. Han sendte da en Mand ved Navn Sune i Forvejen, der kun udmærkede sig ved sin flydende Tale, men ikke var nær saa raadsnild som tungerap; han skulde mane dem til at overgive sig. Da Sune var naaet hen til Byen, tumlede han først sin Hest hid og did foran Volden, og derpaa lod han Tungen løbe og holdt i velføjede Ord en Tale til dem, der stod paa Værnet. Men lige saa ordsnild han var til at røgte sit Ærende, lige saa ilde blev Udfaldet:

¹⁾ Den sællandske Stormand Ebbe Skjalmsøn, Absalons Farbroder.

²⁾ Sakse nævner ikke udtrykkeligt, at Belæjringen af Dobin blev til intet, men det fremgaar noksom af hele hans Skildring.

Ebbe gav ham med Vilje fagre og blide Ord og sendte derpaa nogle Ungersvende ud, der under Skin af at tinge med ham skulde tage ham til Fange. En af dem kom ham lidt efter lidt paa saa nært Hold, at han kunde rive Tømmen fra ham; de andre drev paa Hesten bagfra, og saaledes bragte de Udsendingen fangen ind til Byens Borgere. Først blev han lagt i Lænker; og siden, da Sven kom til, maatte han med Tabet af begge Øjne bøde for sin uoverlagte Tale.

Ved at høre dette opgav Knud Haabet om at vinde Byen og drog tilbage til Jylland; men saa snart der bød sig Lejlighed, landede han — i Haab om bedre Lykke — paa Sælland i den Egn, hvor Havets Vige omskyller Landet paa begge Sider¹⁾, overrumplede og tog Roskilde By, og lagde Ebbes Gaard i Aske; Ebbe selv undslap over til Sven. For at han nu ikke af Mangel paa Forraad skulde se sig nødt til at vige, vedtoges det paa Tinge at yde ham Redsel af Fødevarer. Samme Vennetjeneste havde Skaaningerne vist Sven: han skulde ikke, alt som hans Midler svandt, være nødt til af Mangel paa Kost at opgive Kampen; og de skød derfor sammen og udredte ham en Landeskat af Levnedsmidler. Saadan kappedes begge Parter indbyrdes i Dyd og Ære.

Imidlertid kom en Del højbaarne Jyder, ansete og ypperlige Hærmænd, Sven til Hjælp med to Langskibe. Støttet til denne Styrke førte han, i Følgeskab med Eskil, sin Hær over til Sælland, og ved Thorstenstorp²⁾ mødte han Knud i Marken. Dér

¹⁾ Der maa menes Horns Herred, mellem Isefjord og Roskildefjord.

²⁾ Taastrup mellem København og Roskilde.

Sven sejrer over Knud ved Thorstenstorp og gør Valdemar til Jarl. 185

veg hans Mænds Fylking, og han fulgte de fejge paa Flugten; men hans bolde Kæmper vandt Slaget for ham, saa han atter vendte om og med ét stod som Sejrhære, just som han troede han havde tabt. Hvad Knud angaar, saa havde han ikke faaet Lov for sine Mænd til at være med i Fylkingen, enten det nu var fordi han endnu var for ung af Aar, eller fordi de ikke vilde udsætte ham for Kampens Farer; saa han maatte se til i Steden for at føre an i Striden.

Ikke længe efter kom Valdemar, hellig Knuds Søn, til Sven, for at blive hans Mand og i hans Tjeneste vove sin første Dyst: han havde først nu naaet vaabenfør Alder, men bar alt Nag til Knud for hans Faders Id. Hans Yndest hos Folket vandt Sven mange Venner. Sven gav ham hans Faders Hertugdømme; men Knud Henriksøn¹⁾ gjorde ham som Knud Magnussøns Lensmand Rangen stridig, og først efter en Række Kampe fik Valdemar Bugt med ham: de to havde lige saa haard en Dyst om det mindre Stridsæmne som Kongerne om Riget, men Sejren blev altid Valdemars. Knud var overmaade ordsnild, men tøjlesløs i Sind og Sæder.

Sven følte sig nu stærk baade ved sin gode Lykke og sit Mandskabs Tilvækst, og satte over til Fyn; men just som han vilde forfølge Fjenden over til Jylland, kom der en landflygtig Mand ved Navn Edler til ham og lokkede ham til at tage sig et Tog mod Holsterne for: Smaafartøjer til at sætte over Floden paa lovede han at skaffe nok af, da Landsfolket havde brudt Broen af for at hindre

¹⁾ Søn af Henrik Skadelaar (se ovenfor S. 101. 115 ff).

Overgangen. Men da de saa kom til Ejderen, havde han kun slet holdt sit Løfte, saa der var kun to Smaaskuder for Haanden. Sven vilde nu forrest af alle gaa om Bord i den ene; men hans Mænd raadede ham bedre og fik ham til at blive tilbage: de bad ham først lade nogle andre sætte over og udfinde Fjendens Hensigter, men ikke styrte sig selv i Fare som Spejder; der var et Skjul nær der-ved, sagde de, hvor Fjenderne kunde ligge paa Lur for at kaste sig over saa mange af hans Mænd, som de mente de kunde magte. Denne Spaadom slog godt nok til: Holsterne laa gemte i Skoven tæt ved og biede rolig paa, at Fortroppen skulde lande; og da der var sat saa mange over, som de troede at kunne faa Bugt med, brød de frem og enten slog eller fangede dem alle, skønt Danerne værgede sig modigt nok i deres haarde Nød; fly kunde de ikke, men maatte tage Kampen op lige for Kongens Øjne, saa vore Landsmænds Manddom blev æsket af dobbelt Aarsag: dels fordi der ingen Udvej var at øjne, dels fordi Striden stod i Høvdingens Paasyn. Ved Synet af deres Nød gik Baadsmændene helt fra Sans og Samling og vovede hverken at fæрге de andre over eller hente dem der var sat over Floden, men blev liggende midt ude paa Strømmen ved de Pæle dér var nedrammede; saa de hjalp hverken Kongen frem eller hans slagne Mænd tilbage igen¹⁾.

¹⁾ Saks Fortælling er her ret ufuldstændig. Fyldigere Besked faar vi hos den holstenske Kronikeskriver Helmold, der skrev c. 1170. Efter hans Fremstilling havde Knud sluttet Forbund med Hertug Adolf af Holsten, men som Modtræk herimod kom Adolfs fredløse Fjende Ditmarskeren Edler til Sven og fik ham til at gore et stort Hæretog ind i Vagrien, hvor bl. a. Segeberg blev brændt. Imidlertid samlede Adolf Folk; og Sven trak sig nu

Imidlertid faldt det Knud tungt at koste saa meget paa sin Hær; men han mødte da ikke mindre Velvilje i Vestdanmark end han havde fundet øst-paa: han kom venlig overens med Bøndernes Talsmænd om Skatter og fik en lignende Redsel af Jyderne, som nys Sællandsfarerne havde givet ham. Sven undgik at kæmpe med ham og vendte hjem til Skaane: han var bange for at yppe Strid mod Fjendens friske Hærstyrke med de faa Mænd han selv havde igen. — Nogen Tid efter, da han havde faaet løskøbt Fangerne, følte han sig atter stærk nok til at vove et Jyllandstog; men paa sin Vej gennem Fyn fik han Tidende om Ebbes Død og blev saa nedslaaet over hans Bortgang, at han drog tilbage til Sælland med sin Hær og for denne Gang opgav sit Forsæt om at kæmpe med Knud; det laa ham nu mere paa Sinde at sørge over sin Hærmand end møde sin Medbejler i Strid; ti saa god Ven havde Ebbe været ham, at han aldrig foretog sig noget paa Tinge eller paa Togt uden hans Raad og baade i egne og i Rigets Sager ene lod hans Dom og Vilje staa ved Magt.

Men da han havde forvundet den første Sorg over hans Død, tog han paa ny Kampen op, drog ilsomt gennem Fyn til Jylland, og fik Borgerne i Viborg over paa sin Side i Striden ved at love dem Frihed for al kongelig Skat og Tyng. Her rykkede

ind i Slesvig By, mens Knud rykkede frem nordfra. Men Edler bestak Knuds Hærførere, og Adolf maatte skyndsomt trække sig tilbage over Ejderen og brød Broen af efter sig; og da Danernes Fortrop uforsigtigt satte efter ham, var det at den led det Nederlag, som Sakse skildrer, og hvori ogsaa Edler selv faldt. Det er saaledes kun det første og det sidste Afsnit af Edlers Optræden her i Danmark, som Sakse har faaet fat paa.

nu Knud frem mod ham med en stor Styrke af Vest-Daner og havde sikkert vundet Sejr, hvis han ikke paa sine Venners Raad havde ladet sine Hestfolk kæmpe til Fods. Hans Høvdinger mindedes nemlig de forrige Slag, hvor det var gaaet dem ilde i Rytterkamp, og for at ikke den lette Adgang til Flugt skulde friste de fejge, vilde de prøve at lægge Tvang paa dem og fandt det derfor rettest at fjerne Hestene, som de kunde bruge dertil. Knud med nogle faa Ryttere gav de Plads midt i Fodfolket, for at han kunde dømme om sine Mænds Kamp.

Aldrig før havde Sven haft saa liden Tro til sin egen Sag; men da han saa Fjenden godvillig slippe Kampens Redskab af Hænde, afløstes hans svare Mistillid af stort Haab: han vidste nok, at uden Hestfolk vilde Fjendernes Hær være sen og ussel til Striden, og at de paa den Vis langt snarere svækkede deres Magt end styrkede deres Stilling. For ikke at mangle en tilsvarende Vaabenart satte han Borgerne i Viborg, der intet kendte til Rytter-tjenesten, til at kæmpe til Fods; en Del af dem fordelte han mellem Bueskytterne og Slyngekasterne, og disse havde til Vaaben lette Armbrøste og Slyngesten. Nær ved dem stillede han paa begge Fløje Hestfolk, der hurtigt kunde falde Fjenden i Ryggen. Denne hans Slagorden var især Valdemar Mester for; ti bag sit ungdommelige Ydre ejede han en stærk og virksom Sjæl. Det var ham, der havde lært Sven, at han skulde stille Fodfolk mod Fodfolk, men lade Rytterne hugge ind i Siden af Fjenden og falde ham i Ryggen.

Da Knud saa Fjendens delte Opstilling, skønnede han hans Forsæt af hans Slagorden og tog sig for at afskære ham Lejligheden til at udnytte

sin List: det tyktes ham bedst at bryde løs for at overvælde dem og saaledes hindre at de faldt hans Folk i Ryggen; og han førte derfor hele sin Hær mod Fodfolkets tætteste Fylking, hvor han kun fandt spredt og vaktende Modstand, og slog dem fast allesammen. Men denne raske Daad afværgede dog ikke Faren: Sven overfløjer Fjenden med begge sine Rytterdelinger, jager Hestene fra hverandre, dem de af Frygt for Flugt havde stillet bag deres Fylking, indeslutter Hæren fra begge Sider og trænger haardt paa. Da Knud fik Øje derpaa, lod han sin Hær gøre omkring, opgav Kampen mod Fodfolket og stævnede mod Rytterne, der faldt ham i Ryggen, og som han derfor var nødt til at vende sig mod. Men Sven, der ikke satte synderlig Lid til sin Styrke og var bange for at sætte sine Hestfolk paa Spil, gav sig til at trætte Fjenden med Indhug bagfra, passede paa ikke at indlade sig i Kamp med selve Fylkingen eller æske dem til aabent Slag, men drillede dem ved at holde dem hen i Striden, for at Dagens Hede og Møje kunde gøre det af med dem. Haardt trængt blev kun de Fjender, der vovede sig langt udenfor Hovedfylkingen og selv udsatte sig for den Fare, de vilde afværge. Disse skiftende Angreb trættede Knuds Folk; og de idelige Indhug og Sideanfald oprev hans Fylking, saa de til Slut var saa matte og mødige i deres Lemmer, at de stik imod al Hærskik satte sig ned og holdt Hvil midt i Kampens Hede: de havde hverken Kræfter til at fly eller til at slaa, og som de nu ivrigt spejdede efter Værn og Udvej, fandt de paa, at det sikreste for dem var at rykke langsomt i samlet Fylking ind mod Byen, hvis Borgere de nys havde slaaet, og søge Ly og Forsvar i Fjendens Huse. De brød da

op i sluttet Flok og drog ad den Kant, efter at have sat nogle til at dække dem i Ryggen og holde Fjenden fra Livet under Tilbagetoget. Her gik det da som saa ofte: Nød driver Folk til at vove alt.

Ved den Lejlighed blev Barke, en rask og djærv Hærmænd i Svens Tjeneste, omringet paa alle Sider af Fjender i Hobetal og holdt dem med mærkeligt Mandemod fra Livet. Omsider, da Svæden randt ham ned i Øjnene og taagede hans Syn, skød han Skjoldet om paa Ryggen, greb Øksen med begge Hænder og huggede blindt om sig, saa han ramte Fjender og Fæller i Flæng og ikke sparede nogen, der kom ham nær. Valdemar fik nu Øje paa ham; og da han var hans nære Omgangsfælle fra ældre Dage, drev Mindet om deres gamle Venskab ham til at ride over Hals og Hoved frem til ham: han vilde jo gerne hjælpe sin Ven i Nød. Barke troede han var en Fjende, og stævnede med løftet Økse mod ham, som han dér kom sprængende. Men Valdemar var rappest og forekom i en Fart Hugget: han fik kun et drøjt Slag paa Skulderen af Skaftet, saa Bladet røg af Øksen. Nu havde han sin Nød med at redde Manden midt ud af Fjendernes Vaaben, ti han stred imod af alle Kræfter; men langt om længe fik han ham dog skæbt med sig trods al hans Modstand og frelste mod hans Vilje hans Liv. Da Barke endelig fik set, at det var hans gode Ven, der til hans eget Tarv førte ham bort med sig som Fange, lod han de Ord falde, at vel tog han gerne mod hans Hjælp, men ikke paa den Maade, at han som en anden Fange maatte rende efter Hesterumpen og være til Spot for hver der saa det.

Af Knuds Folk tog nogle straks Flugten, medens andre søgte Ly i Staden, og en Del styrtede afsted

midt ad Gaderne. Knud selv red ind gennem Byen ad Sti og Smøge og undslap paa den Vis. Alle, der var flyede ind i Staden, blev hærlagne og satles ind i et af Husene som Fanger. Da nu Kongen gik ind til disse, kastede Bisp Elias af Ribe et Blik henover dem alle og raadede Kongen til at bære sig ad som en Urtegaardsmand, der lod de nyttige Urter vokse og trives, men lugede Ugræsset bort af Haven. Det Ord lød grunt og haardt; men hvo der tænker dybere derover, maa indrømme, at det var en Frugt af modent Overlæg: kort og knapt, men indholdsrigt og rammende. Havde Sven fulgt hans Raad, da havde han rykket al Tro til sin Medbejler op med Rode. Men skønt han kunde have straffet Fangerne som Oprørere, ledte hans medfødte Mildhed ham dog til ikke at være saa streng i sin Dom; han gav de fleste Lov til at løskøbe sig, tog nogle til Naade mod Troskabsed, andre paa deres blotte Ord, og kunde ikke overvinde sig til at straffe nogen med Døden. Kun to af dem maatte paa Kongens Bud bøde med Livet, men det var kun fordi de begge havde særligt Nidingsord paa sig — den ene havde ført et ondt Levned med Rov og Ran, den anden havde svigefuldt dræbt sin Velgører, mens han sov — saa naar han straffede dem, var det for begges Vedkommende ikke fordi de havde været med i Kampen, men paa Grund af øvet Udaad. Flere af de førnævnte Mænd glemte snart, at han havde skænket dem Livet, og ænsede ikke en Fjendes Velgerning, men drog atter til Knud og blev hans Mænd: det tyktes dem bedre at være deres gamle end deres ny Herre hulde og tro.

Knud tog Vejen over Aalborg til Ljudhus¹⁾ og

¹⁾ Lødose ved Gotaelvns Munding.

levede en Tid landflygtig hos sin Stiffader Sverke, der efter Magnus's Drab havde taget Knuds Moder til Ægte¹⁾.

Paa den Tid var Danmark søndret og splittet; ti hjemme i Landet luede Borgerkrigen, og udefra øgedes Vikingskaden. Før at drive dem bort førte Sven gentagne Gange, men uden synderligt Held, Krig med hele Vendland: han var ikke saa udholdende i Kamp som hidsig i Stormløbet; og naar han skulde tænke paa Hjemfærd, havde han gerne saa travlt med at naa ned til Stranden, at Tilbage-toget kom til at ligne Flugt; og for sine Mænd havde han ej videre Tanke, naar han bare selv slap først om Bord. Slig Fejghed hos Kongen indgød Venderne saadant Vovemod, at de ofte slog hans Hær paa Hjemvejen. — Endvidere omgav han Viborg med en Vold af Jord: hidtil havde Staden været uden Værn, men nu skulde den blive ham et sikkert Tilhold; og han lagde store Indtægter til Byen²⁾.

I Sverige var Knud først saare velset hos sin Stiffader; men snart begyndte han at falde ham til Byrde, saa han for at skaffe sig Føden maatte sælge hvad Jordegods han ejede deroppe: intet Folk er saa rede til at tage og atter saa rapt til at vrage landflygtige Gæster. Dertil kom at Sverkes Søn Jon, der var saare djærv, men lidet fin, lagde en Nid-vise over hans Flugt og Kampe og i dette Kvæde saarede den ydmygede Mands Ære: for ret at smæde

¹⁾ Om Kong Sverke af Sverige se ovenfor S. 146 f.

²⁾ Rimeligvis har han — som Knud før han — givet Byen Frihed for forskellige kongelige Skatter og Afgifter o. l., maaske ogsaa Andel i visse kongelige Indtægter.

Gæsten og gøre ham til Skamme drillede han ham med hans onde Lykke, dængede ham til med Spottegloser og Skældsord og gjorde Nar ad hans Fejghed og Uheld i Kampen. Harmfuld over denne Haan købte Knud sig Skib og Farkost og undveg til Polen, hvor han trygt satte sin Lid til sin Morbroder og sine mødrene Frænder¹⁾. Men de troede, at han vilde nytte sin Moders Byrd til at kræve Lod og Del i Riget, og gav ham vel Adgang til alle andre Steder, men holdt Borgene lukkede for ham. Selv da de til Slut fandt ham sagesløs heri, saa de ikke videre mildt til ham, uagtet de skyldte ham Venskab som Frænde; og denne deres Uro øgedes ved at de nys havde drevel deres ældste Broder af Landet. Da han her altsaa nok blev modtaget, men som sagt ikke fik Lov til at slippe ind i nogen af Byerne, drog han videre til Hertug Henrik af Saksen²⁾. Men hos ham havde han ikke saa godt Held med sig, som han havde haabet; og han vendte sig da til Ærkebisp Hartvig af Hamborg, der forlængst var Danerne gram, fordi de havde unddraget sig hans Overhøjhed³⁾. Han tog venligt imod ham, og her fik Knud omsider Hjælp til Kampen, hvorpaa han sendte Lønbud til Danmark for at sætte sine Mænds Troskab paa Prøve. Svaret lød paa, at de vilde

¹⁾ Om hans Moder Richissas polske Herkomst se ovenfor S. 116 f.

²⁾ Den bekendte Henrik Løve. Det er iovrigt næppe sandsynligt, at denne — som Sakse fortæller — helt afviste Knuds Bøn om Hjælp; af Helmolds Ord synes det at fremgaa, at Henrik gav Knud Hjælpetropper.

³⁾ Hartvig søgte ligesom sin Forgænger, Adalbero, paa enhver Maade at faa genoprettet de bremiske Ærkebispers gamle Overhøjhed over Norden.

Saksens Danesaga (1076—1157).

alle paa Stedet gaa over til ham, sige sig løs fra den Tro, de havde lovet Sven, og hellere tjene deres gamle Herre. Dette Tilsagn gav ham nyt Mod; han rykkede ind i Jylland med sin fremmede Hjelpehær, og hans Mænd lod sig hverken af Svens Mildhed mod dem eller af Omsorg for Gidslerne, saa lidt som af Frygt for Mened, afholde fra at søge hen under hans Mærke.

Da Sven fik Nys om hans Komme, stolede han ikke paa sin Styrke, men valgte at lade sig indeslutte i Viborg, som han nys havde udstyret med Vold og Virke. For at dække de nødvendige Udgifter hærgede og plyndrede han de Mænds Gods, der var gaaet over til Knud, og gjorde sig Indtægt ved Rov og Ran. Men Knud havde paa Grund af den forrige Kamps Udfald ikke Mod til at rykke mod Byen; han var hange for, at der hvilede en ond Skæbne over dette Sted, og slog Lejr langt fra Bymuren. Her vilde han trække Tiden ud og vente, til hans Fjende led Sult og i sin Nød enten greb til en vanærende Flugt eller en vovelig Kamp. Dette Knuds Haab gav Sven Sejren i Hænde.

Ved den Tid var der en Mand ved Navn Brune, som havde fulgt med Knud fra Saksland, og hvad enten han nu var underkøbt af Sven, som han fra gammel Tid var Ven med, eller ærgerlig over at Kampen var udsat — nok er det, han tog sig Orlov og drog med en Del andre bort til Ribe. Men da Sven inde i Byen havde udtømt og opbrugt alt hvad han ejede, og ikke øjnede noget Middel til yderligere at trække Kampen i Langdrag, tyktes det ham bedst at trodse Faren og vove Slag; og om Natten drog han i Stormskridt, men tyst, ud mod Fjendernes Lejr og kom uventet over dem ved Ottesangen. I

Øjeblikket lamslog Skrækken dem, men derpaa greb nogle til Flugt, andre til Vaaben, alt efter hvad de nu havde Hu til. Midt imellem dem løb en Aa, der var fuld af skjulte Huller og kun farbar ad et enkelt Vadested, som Svens Folk ikke vidste, men som Knuds Mænd fra tidligere Tid kendte af Selvsyn. Uanselig og ukendt var Aaen før, men er nu navnkundig af det Slag her stod¹⁾. Svens fremstormende Mænd, der ikke var stedkendte, red nu ud i Aaen paa de ufarbare Steder; Hestene sank i, og de maatte bøde haardt for deres blinde Hestværk. Da de mærkede Faren, angreb de kun paa Frastand og tirrede Fjenden med Slynger og Kastespyd; ti Uføret hindrede dem i at trænge ham ind paa Livet. Nu higede Sakserne efter at lægge deres Manddom for Dagen; og for ikke at hæmmes af Aaen red de i Spring ud i Vadestedet. Saa snart Valdemar saa, at Aaen her var farbar for Ryttere, kastede han sin Ganger did for at hindre deres Overgang, styrede lige løs paa Fjendernes Hestfolk, fældede sin Lænse mod den ene af dem, og brød paa ædel Riddervis et Spær med ham. Men ude i Strømmen stemmede fire Lanser sig paa én Gang imod ham, saa hans Hest satte sig paa Rumpen; dog var han saa ypperlig en Rytter, at de ikke kunde kaste ham af Sadlen; et femte Spær var trængt ind mellem Pande og Hjælm, men han drog sit Sværd, hug det over og rev det ud. Saa snart han var sluppet fri for den Fare, sprængte han til

¹⁾ Sakse nævner ikke dens Navn, men af Knytlingasaga véd vi, at det var Gedbæk c. 2 Mil syd for Viborg, der løber ud i Gudena. Vadestedet maa muligvis søges ved Landsbyen Vatterup (Vadtorp).

Hest over Vadestedet med nogle faa Følgesvende; og for at der ikke skulde være altfor trangt Rum for dem der kom efter, red han et Stykke Vej bort fra Aaen, fylkede her sine Mænd og aabnede Kampen. Med sin lille Flok holdt han virkelig ogsaa hele Fjendehoben Stangen, indtil alle hans Kampfæller i samlet Skare var naaet over; saa det var for sand ham, hvem Sven kunde takke for Sejren. Da saa denne kom ham til Hjælp, greb Knuds Mænd Flugten; de havde nemlig en svar Skræk i Livet fra de forrige Slag og kunde ikke blive af med Mindet om dem, men var altid ilde til Mode og klemte om Hjærtet: saa haardt havde den megen Modgang medtaget hans Folk, at deres Manddom mestendels glippede dem, saa de ikke kunde holde Stand mod Fjenden, men i deres svage Sind altfor let lod sig skræmme og altid var rede til Flugt. — Sakserne derimod, der var mere vante til Ridderdyst, brugte deres Ridekunst, kastede ofte deres Heste omkring, huggede ind paa Sejrherrerne og var helt igennem Herrer over deres Flugt, saa det saa ud som red de af Sted i fuld Orden paa en Førers Ord. Den raskeste af dem ved Navn Folrad faldt dér i Slaget, da han ikke kunde finde nogen der vilde tage ham til Fange, skønt han efter at være kastet af Hesten bad meget om at faa Lov til at overgive sig. De andre flygtede imidlertid fejgt og holdt om Natten Rast i Byen; men her kom deres Forfølgere over dem i deres Herberger og tog dem af Dage; ti Sejrherrerne havde aftalt ikke at spare nogen af de overvundne, dels af Had til Sakserne, dels fordi de havde set mange Fanger fra forrige Slag, som den Gang havde faaet Lov til at løskøbe sig, nu paa ny kæmpe i Fjendens Rækker.

Knud selv flygtede til Saksland. Da Ribe Borgere af vejfarende Mænd fik Tidende om hans Flugt og om hvordan det var gaaet ham, vilde de indynde sig hos Sejrherren og tog derfor paa Stedet Brune til Fange, for snarlig at stille ham for Svens Dom. Men da han var bragt til Sven, havde denne ham en Tid hos sig i Fred og Venskab og skænkede ham siden Gaver til Afsked. Dette Forhold vakte først hans Landsmænds Mistanke og blev ham snart efter til Død og Undergang. Der var nemlig nogle af de faldnes Frønder, der troede, at han var underkøbt af Sven og ved underfundigt Raad skændigt havde skilt sine Stalbrødre ved Livet: naar han havde undgaaet Kampen, sluttede de deraf, at han var en Førræder; og Kongens Gaver var i deres Øjne intet andet end Løn for hans Lumskhed. De stævnede ham da for Drottensvig; og da de mærkede, at han førte saa kraftigt Værn i sin Sag, at all deres Kæremaal var spildt, overfaldt og dræbte de ham, da han ikke kunde fældes ved Dom.

Nu tykte Sven sig fri og uden Fare, og han vendte derfor sin Hu til at afværge Rigets Nød og Vaande. Trindt om paa Kysterne, hvor Stedet i sig selv ydede godt Værn og Tilhold, opførte han mangt et Virke til Bøndernes Forsvar. To Borge byggede han ved Bæltet, den ene paa Fyn, den anden paa Sælland, der skulde være Vikingernes Skræk og Landsfolkets Tilhold; men begge siges at være lagte øde af Venderne. Paa Fyn mødte han dem i Marken og kæmpede mandeligt mod dem: saa mange af Fjendeskaren maatte bide i Græsset, at Sværdet gnavede Hul i Hænderne paa de fleste af hans Mænd, og Fingrene sad i blodigt Kød.

Ved den Tid var det at der paa Vedemans Ord

og Bud opstod et Vikingelag i Roskilde, til Værn mod alle de mange Sørøverlog. Dette Lags Tugt og Skik var følgende: Vikingerne havde Lov til at tage de Snækker de fandt bedst tjenlige, uden Ejerens Samtykke, mod at give ham ottende Delen af Byttet i Skibsleje. Før de stod til Søs, skriftede de for en Præst deres gamle Synder, og efter udstanden Kirkebød nød de saa den hellige Nadver, som om de alt var paa Dødens Tærskel: de tænkte at alt vilde lykkes dem bedre, naar de inden Kampen højtidelig havde vundet Guds Naade. De tog kun liden Farkost med, undgik al Byrde og Tyngde og nøjedes slet og ret med Vaaben og Føde, men havde intet med, der kunde sinke Søfærden. Vaagenætter og knap Kost vankede der nok af; Søvn fik de kun siddende med Haanden paa Aaregrebet. Sejlede de langs Kysten, lod de den forud afsøge ved Spejdere, for ikke at møde noget ukendt eller uforudset. Blæste Børen dem hen til en Ø, saa landede de dér, men sendte Folk ud at strejfe rundt paa Læsiden, fordi fremmed Flaade snarest søgte Havn i smult Vande. Tit og ofte stred de mod Fjenden, men altid var Sejren dem let og kostede dem fast intet Blod. Byttet delte de lige, og Styresmandens Lod var ikke større end de menige Sømænds. Fandt de kristne Fanger i de Skibe, de tog, gav de dem Klæder og sendte dem hjem til deres eget: saa gode var de mod deres Landsmænd. To og firsindstyve Vikingesnækker tog de fra Tid til anden, uden at de selv nogen Sinde havde større Flaade end to og tyve Skibe. Manglede de Midler, saa skød Borgerne sammen til dem, mod til Løn at faa det halve af Byttet. Dette Vikingelag fandt som sagt først Venner i Roskilde, men bredte sig ogsaa snart fra Byen ud

blandt Bønderne og vandt Tilslutning næsten over hele Sælland: fra en ringe og spæd Spire voksede det sig snart stort og stærkt, og før der atter var skaffet Danmark Fred, var der ikke Tale om at stikke Sværd i Skeden.

Imidlertid drog Knud med nogle faa Mænd, der fulgte ham i hans Fredløshed, til Lille Frisland, som hører med under Danmarks Rige¹⁾. Dette Land har rige Marker og Kvæg i Mængde; det ligger lige ud til Havet og er saa lavt, at det stundom sættes under Vand ved Flodtid. Før at hindre Søen i at trænge ind ligger der Diger langs hele Kysten; men bryder den gennem dem, da skyller den over Markerne og oversvømmer Huse og Sæd; ti der gives ikke noget Sted, hvor Jordsmonnet i sig selv hæver sig højere. Ofte river Havet da Markerne op fra Grunden, saa der bliver Sø hvor der før var Ager, og sætter Mulden af paa et andet Sted, hvor den tages til Indtægt af den der ejer Jorden dér, hvor den har aflejret sig. Med Oversvømmelsen følger Frugtbarhed, saa Landet er en frodig Græsgang; af Tørven koger de Salt. Hele Vinteren staar alt under Vand, og Agrene ligner en Indsø; saa Landet lader én næsten i Tvivl om, hvor man skal regne det hen, da det en Tid af Aaret fures med Køl, en anden med Plov. Indbyggerne er vilde og trodsige af Sind, smidige af Krop; de kaster Vrag paa tung og trang Rustning, men bruger Skjolde og skyder med Spyd. Markerne hegner de med Grøfter, som de sætter over med Springstokke. Deres Huse bygger de paa opkastede Jordhøje. At de stammer fra Frisernes

¹⁾ Der menes Nordfrisland i det sydvestlige Sonderjylland, der ogsaa i Datiden kaldtes Utland.

Folk, vidner Navn og Tungemaal om, som de har til fælles med det; de er i sin Tid vandrede ud for at søge sig nyt Land at bo og bygge paa og har saa fundet denne Egn, der i Førstningen var sid og sumpet, men som de ved udholdende Dyrkning har tørlagt. Siden har vore Konger faaet Landestyret der.

Dem var det altsaa, Knud bad om Hjælp; og de tog alle venligt imod ham, da han lovede at eftergive dem en Del af deres vante Skat og Tyng. Dette Løfte gjorde Friserne lystne, saa de for en ringe Løn tog sig stor Møje paa; og til en Begyndelse byggede de ved Milde Aa¹⁾ et Virke til at modtage ham. Saa lidt kostede det ham at sætte et stort Hærtog i Gang. Da Rygtet om hans Hjemkomst kom Sven for Øre, gav han Jyderne Bud om at stille Hestfolk og opbød en Flaade i Sælland og Skaane. Nogle af Skibene sendte han lønlig til Slesvig og lod dem trække over Land helt over i Ejderen, for at Fjenderne ikke skulde smutte ud den Vej; men det blev ham snarere til Skade end til Gavn. Dernæst drog han med Hæren mod den nye Borg, der laa mellem Aa og Mose og var stærkere ved denne sin Plads end ved Vold og Virke. Tæt forbi den flød Milde Aa i et smalt Løb, men i rolig Strøm. Da Kongen ikke kunde indeslutte Borgen med sin Hær, fordi det var saa vanskeligt at trænge frem til den, slog han Lejr paa et Sted, hvor Forholdene egnede sig dertil; og derpaa lod han hugge Ris i den nærmeste Skov og gøre Fletværk af, som ved given Lejlighed kunde bruges som Broer til at gaa over Mosen paa.

Imidlertid var der nogle af Frisernes unge Mand-

¹⁾ I Nærheden af Husum. Aaen er nu ikke mere til.

skab, der for at udæske Fjenden sprang over Aaen paa deres vante Vis — hvad enten de nu var kede af at tøve længere eller iltre af Sind og ivrige efter at høre deres Mandemod til Skue; og paa Frastand angreb de nu de omstrefjende Fjender. Det skortede ikke paa Mænd, som gav Svar paa Tiltale; og flere og flere Folk af begge Hære blandede sig nu i Kampen: hver vilde hjælpe sine Fæller i Nøden, og ingen kunde holde sig i Ro og se til, hvor det gjaldt alles Velfærd. Efterhaanden tiltog Kampen i Omfang, og alle var saa optagne deraf, at det var som hele Sejren ahang af denne Forpostfægtning. Da Peder Thorstensøn, som altid var med i Kongens lønlige Raad, og som godt kendte Frisernes fremfusende Mod, fik Øje derpaa, kaldte han fluks Hæren under Vaaben og bød den holde sig i Lejren rede til Kamp. Uden at ane dette satte alle Friserne brat i samlet Flok over Aaen og ventede at træffe Kongen værgeløs i Lejren. Mere djærvt end klogt stormede nu hele deres Hær frem i sin Iver for at komme uventet over Fjenden. Men Svens Folk var ikke sene til at møde dem, saa de maatte fly hjem til deres Moser, hvor de var bedre kendte.

Snart efter red Rytterne frem over Mosen ad de nylavede Broer og Flager; og da de først var naaet frem, trængte de haardt ind paa de flygtende Fjender. En anden Art Genvej banede de sig med Sværdet: de øvede saadant et Blodbad paa de slagne Fjender, at Sejrherrene snart kunde gaa over Aaen paa døde Kroppe. — Efter Frisernes Nederlag undveg Knud og red med nogle faa Stalbrødre i Landflygtighed. De andre saa ingen Udvej til Flugt og maatte kaste sig ind i Borgen. Sven troede at Knud var derinde, og trængte derfor de belejrede saa haardt han kunde;

ti han haabede at faa Knud i sin Magt og dermed Kampen endelig afgjort. Han lader frisk Mandskab træde i de saaredes Sted og udhvilede Folk afløse de trætte, holder Kampen gaaende baade Dag og Nat og passer af al Magt paa, at der ikke undes dem nogen Ro til at kvæge deres trætte Lemmer. Men de indeslattede fik nyt Mod ved at tænke paa, hvordan Fangerne i sidste Slag var blevet nedhugget; ti de havde ingen Naade at vente af en Sejrherre, hvem de saa ofte havde ægget mod sig. Paa den anden Side var Kongen bange for, at hvis han sagtnede Kampen og ikke snart blev Herre over Borgen, saa vilde Friserne komme de belejrede til Hjælp; og derfor tyktes det ham saa meget mere nødvendigt at holde Kampen uafbrudt gaaende. Saaledes var det Frygt for Fremtiden, der gav begge Parter Udholdenhed i Striden; og de nøjedes ikke med at slaas ved Dag, men brugte ogsaa Natten til Kamp.

Den Gang blev dog Slaget uafgjort, ti det gik saadan, at Valdemar hørte Kampraab paa nært Hold og derfor troede at Friserne var lige ved; han sprængte da med sin Skare hen i den Retning, hvor Larmen lød, men tager fejl i Nattens Mulm og Mørke og slaar sine egne Stalbrødre, skønt de satte sig djærvt til Modværge. Saadan blev Tid og Time en Fælde for den bolde Fyrste, saa han bragte Død og Undergang over dem, han vilde hjælpe.

Omsider var Bymændenes Kræfter udtømte af de stadige Tab og den uafbrudte Møje: de havde ingen til at afløse dem i Kampen og kunde ikke et eneste Øjeblik hente friske Kræfter eller læge deres Saar; og da opgav de alt og overgav sig til Kongen. Men her fandt de en langt bedre Lod end de havde

ventet sig: han gav dem frit Lejde og tog vel imod dem. Selv mod Eriks Drabsmand Plog lagde Kongen ved den Lejlighed en mærkelig Mildhed for Dagen: han vilde ikke kræve Bod af sin Faders Bane og ej for at lyde Hævnens Røst bryde Lov og Lejde mod en Mand, der havde givet sig i hans Vold. Heller ikke de andre straffede han med Død eller Fængsel, men gav dem fri uden Løsepenge, med de Ord, at han var lige glad ved deres Huldskab og deres Had, ti det kunde aldrig gaa slige Folk vel, der saa ofte havde brudt deres Ord og Ed. Dermed lod han dem gaa; og de opsøgte saa deres Konge i hans Landflygtighed; ti Knud var saa afholdt af sine Mænd, at der aldrig var nogen som kastede Vrag paa ham for hans onde Lykke.

Friserne maatte give Kongen Gidsler og to tusinde Mark i Bøde. Men hvad enten det nu var Skam over Flugten, der stak dem, eller det blot kom af at de var nogle Taabenakker, nok er det, de søgte Valdemar paa Haand og bad ham opfordre Kongen til at genoptage Kampen med dem paa det Vilkaar, at han, om han sejrede, skulde have lige saa mange Penge af dem som sidst; men tabte han, skulde han slaa saa meget af paa den Skat, de gav fra gammel Tid, som Knud havde lovet dem. Men Valdemar var sindrig nok til at indse, at det var var nogle forvovne Kroppe, der kunde komme med slig Bøn, og at Kampens Udfald kunde være tvivlsomt nok; og derfor standsede han viseligt deres vanvittige Tale ved at sige, at det var saare dumt af de overvundne selv at udbede sig onde Kaar af Sejrherren.

1152. Imidlertid kommer Knud til Tyskland og vender sig til Frederik, der nylig var blevet romersk Kejser, med Bøn om Hjælp, samt lover ham at tage Land og Rige til Len af ham. Kejseren, der ejede stort Snille og en stærk Attraa efter at udvide sit Herredømme, blev saare opsat paa at underlægge sig et fremmed Rige og indbød Sven til et Møde, samt lod som om han var hans gode Ven, mindede ham om, at de i gamle Dage havde tjent sammen i Kejserens Gaard som gode Stalbrødre, og lovede ham at øge hans Hæder; han lod ham dertil vide, at han selv havde haft stor Lyst til at gæste ham, men hans Højhed som romersk Kejser forbød ham at komme til ham. — Sven havde nemlig i sine unge Aar tjent ved Kejser Konrads Hof for at lære ridderlig Id og havde i lang Tid holdt Ven-skab med Frederik, som den Gang endnu kun var sin egen Mand, og som var hans Lige i Aar og i Sind. — Ikke just at han nu troede paa Rænkesmedens Løgne; heller ikke var det hans Agt at skille sin Medbejler ved hans Tilhold; men han ønskede at stille sig til Skue for de Tyske, der hidtil kun kendte ham af Omtale, og vise sig selv frem for det undrende Folk, hvem hans Ry var kommet for Øre; og derfor tog han mod Indbydelsen og gav Møde i prægtigt Optog. Han vandt sig heller ikke saa lidt Ære ved Hoffet for sit prægtige Følge og prangende Udstyr, og drog ved sit Manddomsry alle tyske Mænds Øjne hen paa sig.

Maj 1152. Han holdt sit Indtog i Merseburg¹⁾, hvor der var samlet en stor Mængde tyske Ædlinge, og blev i Førstningen mødt af Kejseren med Agtelse; men

¹⁾ Ved Floden Saale, Vest for Leipzig.

snart regnede det med alskens Kæremaal mod ham, og han mærkede, at Lejde svarede lidet til Løfte. Omsider sattes der ham det Kaar, at han skulde blive Kejsers Mand, og Knud igen hans samt have Sælland til Len mod at frafalde sit Krav paa Riget; i modsat Fald kunde Knud paakalde Kejsers Stridsmagt, og denne vilde da sende en fuldt rustet Hær under hans Anførsel mod Danmark, der enten vilde komme Sven i Forkøbet eller angribe ham i samme Øjeblik, han var naaet hjem. I denne Vaande indsaa Sven nok, at hvis han ikke vilde sætte alt paa Spil, maatte han give efter; han gav derfor paa Skrømt sit Samtykke, men undtog dog fra Overenskomsten, som sit Særeje, det meget Fædrenegods, han ejede paa Sælland, for ikke helt at savne Paa-skud til at bryde Forliget, naar han kom hjem. Og da dette hans Ønske stemmede med tysk Lov og Ret, var det ham let at faa det opfyldt. Men samtidig krævede Knud, der ikke havde synderlig Tiltro til Forliget, at Valdemar, der var fulgt did med Sven, skulde gaa i Borgen derfor; ti han mente, at *hans* Tro og Love var det sikreste Pant for Opfyldelsen, og tiltroede ingen anden i Kongens Følge saa fast en Vilje til at gaage over hans Tarv. Men Valdemar kendte Svens Troløshed og saa godt, at han kun paa Skrømt var gaaet ind paa et Forlig, han ikke vilde holde; og da han ikke ønskede at andres Ulykke skulde komme over hans Hoved, afslog han haardnakket at gaa i Borgen for Sven. Omsider, da Kongen trængte ind paa ham, gik han med Nød og næppe ind paa at love for ham, med det Forord, at han, om Sven brød Forliget, traadte over paa Knuds Side. Nu beseglede begge Parter Overenskomsten, og Mødet blev hævet.

Da Sven var kommet hjem til sit Rige i Følge med sin Fjende, sendte han paa Stedet Kejseren Brev igen, hvori han opsagde ham Huldskab og Troskab og aabenlyst skyldte ham for Brud paa Lejde, samt kendte alle Aftaler med ham ugyldige og afslog at hylde ham, fordi han, som han sagde, ved List og Svig var bragt til at tage mod saadanne Vilkaar, som endnu aldrig nogen dansk Konge var gaaet ind paa. Paa Knuds lovlige Krav overlod han ham vel Sælland at styre, men lod ham vide, at Kongsgaardene var undtagne fra Overenskomsten. Holdt for Nar med Forliget vender Knud sig til ham, der var gaaet i Borgen derfor. Og da Valdemar nu holdt det for lige stor Skam at svigte Kongen og at bryde sit Ord, fordi begge Dele i hans Øjne gik ud over hans gode Navn og Rygte, valgte han at ændre Forliget i Steden for at omstyrte det, og satte igennem, at Kongen, siden han ikke kunde undvære Sælland til sit Underhold, gav Knud et andet Len i Steden derfor, der hverken gav ringere Indtægt eller var mindre i Omfang, ej heller lavere i Rang. Kongen gik ind paa dette Kaar og overlod Knud et tredelt Jarledømme, idet han gav ham særlige Len baade i Jylland, Sælland og Skaane: det var hans Tanke, at et Herredømme, der laa saa spredt, ikke gav saa stærk og samlet en Magt. Denne Ordning beder Knud atter Valdemar staa inde for; og da han ligesom sidst afslog det, nødte Sven i sin Iver for Overenskomsten ham paa ny til at gaa i Borgen for den, hvorved han selv udtalte, at om han handlede mod Forliget, da havde han ingen Ret til at tage Valdemar eller Knud deres Frafald ilde op. Dette var Knud saa trygt et Pant, at han med Glæde gik ind paa Vilkaarene.

Nu da Sven ikke længere behøvede at frygte for Krig, forfaldt han til Hovmod, fandt ikke den fædrene Skik og Brug fin nok, men aflagde den som bondsk og plump og antog Naboernes høviske Væsen; han kastede Vrag paa dansk Sæd og tog tysk til Forbillede. Selv anlagde han saksisk Dragt, og for at vække mindre Mishag derved gav han sine Mænd Smag for samme Klædesæd. Led ved den landlige Levemaade fyldte han Kongens Gaard med en Skare pyntede Svende. Ogsaa ved Maaltiderne gik det ham for simpelt til; han indførte udenlandsk Artighed og Bordskik samt finere Anretning ved alle Gilder. Han nøjedes ikke med at lave om paa Levemaaden, men lærte dem ogsaa forfinede Vaner med Spise og Drikke. Tilsvarende Iver udfoldede han for at omdanne sin Hird og tage nye Svende i sin Tjeneste; Ære og Rang fratog han Ædlinge og gav til Lægere og Spillemand; ansete Stormænd fjernede han fra sig og omgav sig i deres Sted med en Husstand af kvindagtige Uslinger; ti ved at vrage de store og forfremme de smaa vilde han just lægge sin Magt og Myndighed for Dagen, og de Mænd, han gav Gods og Guld, skulde kun have Kongens Naade, ikke egen Byrd, at takke for deres Velstand. Til Hovmodet kom Havesyge: han tog sig de Mænds Død til Indtægt, som han i sin Tid havde givet Gaard og Gods, og plyndrede de forældreløse Arvinger; ja undsaa sig ikke ved at bringe til Bettelstaven Børn af de Mænd, der havde hjulpet ham selv til Riget. Endog hans egne Hovmænd maatte opleve, at han, naar han først havde gjort dem rige, bagefter angrede sin Gavmildhed og stødte dem ud i ussel Armod. Tilmed slugte hans store Hof saa mange Penge, at han som Følge deraf

blev skrappere til at kræve Landeskatt og Ægt¹⁾ af Bønderne, saa han af Omhu for sine Hovmænds Prunk og Pragt gik glip af Almuens Yndest. Fremdeles ændrede han Rettergangen, der hidtil havde hvilet paa svoren Tro; han henviste alle Søgemaal til Kamppladsen, saa vunden Sejr var vunden Sag, og lod Dommen, der burde være en Frugt af tænksoomt Overlæg, ene afhænge af Legemsfærdighed. Endelig satte han Kronen paa sit Hovmod ved at finde det under sin Værdighed at tale til Folket fra de almindelige Tinghøje, og vilde ikke høre paa Menigmands rimelige Indlæg, hvorfor han fra et ophøjet Stade plejede at afsige Dom for Almuen, der maatte staa neden for hans Fødder. — Han havde ogsaa mangan en Tvist med Ærkebispem i Lund, hvorved han i det hele vandt mere end han tabte.

Ved den Tid hændte det sig, en Gang Karl Høvding i Halland²⁾ var borte fra Landet, at hans Hustru og ugifte Søster blev røvede af Sverkes Søn Jon, der var lokket ved Rygtet om deres store Skønhed og nu førte dem hjem med sig til Sverige for at hole med dem. Saa ondt et Levned skal han have ført med dem, at han om Natten drev Utugt med dem skiftevis og skændede de stolte og kyske Kvinder ved den Skam og Vanære, han bragte over dem: hverken den enes Ægteskab eller den andens Mødom gjaldt ham noget, naar han blot fik stillet sin Brynde. Omsider, da baade hans Fader og Folket talte onde Ord om den frække Udaad, sendte han dem begge hjem til deres eget. Denne Skændsel

¹⁾ Ved Ægt forstås Pligtkørsel.

²⁾ Denne Karl var uden Tvivl Søn af den ovenfor omtalte Erik Jarl af Gotland (se S. 74) og Knud den helliges Datter Cecilia; han var gift med en Datter af Ærkebiskop Eskil.

var i Svens Øjne en Vanære for Landet, som han tog sig for at hævne paa hele Sveernes Rige: Skammen var alles og kunde kun aftvættes ved almindeligt Ledingsudbud. Men han redte just da til Bryllup — han havde nemlig nys fæstet Saksergreven Konrads Datter og skulde nu føre Bruden hjem — saa det blev ikke til noget den Gang: det tyktes ham mere nærliggende at tænke paa sit eget Ægteskab end hævne Rigets Skam, og han lod Hærtoget fare. — Folk troede og sagde, men uden Grund, at det var hende der lokkede Sven til at følge fremmed Sæd, og skyldte hende for at raade ham til hans ny Skikke.

Paa den Tid var Kardinal Nikolaus af Rom Julii 1152. dragen over Englandshavet til Norge, der hidtil havde lydt under Lunds Overhøjhed, men som han nu gjorde selvstændigt ved at oprette et Ærkesæde. I Sverige vilde han ogsaa sætte noget lignende i Værk i Kraft af sin Myndighed som pavelig Legat; men Sveer og Gøter kunde ikke komme over ens om en By og en Mand, der egnede sig til dette høje Sæde; og Følgen af denne Tvist var, at han nægtede dem den tiltænkte Ære og dømte det raa Folk, der ikke var naaet videre i Troen, uværdigt til det højeste kirkelige Embede. Han tog nu Aarstiden i Agt, og da han var bange for Søfærden ved Vintertide og derfor ikke fandt det raadeligt at sejle hjem over Havel, fandt han det nemmest at lægge Hjemvejen over Danmark og havde tillige i Sinde at tage Brodden af den Vrede, Norges Ophøjelse kunde have vakt, ved løkkende Gunst og Gave. Han skikkede derfor Bud til Eskil, lovede ham en ny Værdighed, der mere end opvejede hvad han havde mistet, og udlagde det derhen, at han vilde

godtgøre ham Tabel af Norge ved at give ham Navn af Sveriges Kirkefyrste. Eskil greb med Glæde dette Løfte og bad indtrængende Legaten unde ham et Møde med ham. Han kom ogsaa og lagde i hans Hænder den fremtidige svenske Ærkebiskops Ærestegn, som han skulde give den Mand, Sveer og Gøter kunde enes om at vælge; og desuden fastsatte han, at hver og en der i Fremtiden valgtes til Svernes Ærkebispe, skulde modtage det fra Paven sendte Pallium af Lundebispens Haand og stedse hylde hans Ærkesædes Overhøjhed¹). Paa denne Forret lovede han at skaffe pavelig Stadfæstelse, hvad der siden ogsaa faldt ham saare let; ti da han var vendt hjem til Rom, blev han efter Evgenius's Død valgt til Pave og gennemførte som Kirkens Overhoved det Tilsagn, han havde givet som slet og ret Sendemand²). Denne Skik har siden vundet Hævd og holdes den Dag i Dag i Agt og Ære som gammel Vedtægt.

Da dette var afgjort, drog Nikolaus dog ikke straks af Danmark, men søgte først med romersk Kløgt og Kunst at faa Sven til at afstaa fra sit Forsæt om at føre Krig med Sverige, og holdt ham for Øje, at Landet var saa ufarbart som Riget var fattigt, og Sejren derfor til liden Nytte: Toget vilde give stor Møje og ringe Udbytte, og han maatte snarere kæmpe mod Ur og Ødemark end mod Fjendehær. Selv om han vandt, ventede der kun

¹) Palliet er det Skulderbaand, Ærkebisperne bar til Tegn paa deres Værdighed, og som kun tilvirkedes ved Pavehoffet.

²) Kardinal Nikolaus Breakspere besteg efter Anastasius IV's (Evgenius's Efterfølgers) Død d. 2. Dec. 1154 Pavestolen og beklædte den til sin Død 1. Sept. 1159.

Sejrherrerne ringe Bytte og ussel Fangst. Omsider, da han mærkede, at hans kloge Raad var spildte paa Kongens taabelige Stivsind, gjorde han vittigt Nar ad hans Uduelighed og lignede ham ved en Edderkop, der laver sit Spindevæv ved at sætte sit Liv paa Spil og give sine Indvolde fra sig; og hvad faar den saa i sit Garn uden raadne Skarnbasser og andet usselt Kræ? I den Lignelse mente han klart nok med Edderkoppen Kongen selv, med dens Spind hans Hærtog og med dens Fangst hans Sejr, og viste dermed, at den rovgriske Høvding for en liden Vindings Skyld udtømte sine egne Kræfter, og at den Krig, hans Hu stod til, var overmaade ørkesløs. Men Sven viste vel hans Rang, men ikke hans Raad skyldig Agt og Ære: han gav ham Underhold paa Hjemvejen ud til Landets Grænse, men genoptog tillige med Liv og Lyst sit gamle Forsæt om Sverigstoget, hvorved det snarere var Attraa efter at vinde Landet, der opildnede ham, end Harmen over Voldsdaaden eller saaret Æresfølelse. Han fandt, at der just nu var ypperlig Lejlighed til at falde ind i Sverige; ti dels var Sverke gammel og værgeløs, dels var der nys udbrudt Fejde mellem ham og Almuen, fordi Bønderne havde dræbt hans Søn Jon, mens han talte til dem paa Tinge. Saa vis var han paa Sejren, at han inden Hærens Opbrud uddelte Styrelsen af de svenske Landskaber blandt sine Hærmænd som Kampløn. To af hans Stormænd blev grebne af Attraa efter én og samme svenske Mø, som der gik Ry af, og kom svarlig op at kives derom. Men Kongen holdt det for rimeligt, at *han* havde Ret til at raade for hendes Giftermaal, og lovede at naar Sverige var vundet, vilde han fæste hende bort til den boldeste af dem; og ved dette

Løfte vakte han hos de to Medbejlere en svar Kappelstrid i Mandemod. Saa sikre var Danerne paa at faa Sverige i deres Magt.

Imidlertid sender Sverke af Frygt for Krigen Bud paa Bud til ham for at slutte Fred, men kunde ikke opnaa den paa noget som helst Vilkaar. Da han omsider saa, at det var spildt Umage, undlod han at tilbyde Slag og udbød ikke Leding, men søgte Ly og Tilhold paa afsides Steder og lod Sverne selv om hele Krigen. — For nu ikke at være nødt til at følge de lidet farbare Veje i alle deres Bugter, ventede Sven med sit Hærtog til Vintertide, for saa at skyde Genvej over de islagte Søer og Moser. Saa snart derfor Vinteren kom ham til Hjælp, slog han ind paa denne Vej, hvor det var lettere at komme frem, og hærger Finveden¹⁾ med Rov og Brand. Indbyggerne kommer ydmygt til ham og giver sig selv og deres Land i hans Vold; ja de nøjes ikke med saalunde at underkaste sig, men yder ham ogsaa Underhold og byder ham med Hæder til Gæst. Derpaa drog han ind i Værend²⁾, hvor Indbyggerne hverken mødte ham i Marken eller gav sig i hans Vold; han hærgede da alt med Ild og Sværd, medens Mænd og Kvinder trindt om tyede til uvejsomme Ødemarker. Der laa da fast alle Vegne favnedyb Sne; og Kulden var saa haard, at stivfrosne Smaabørn døde diende ved Moders Bryst, og Mødrene, der selv ikke havde langt igen, fattede deres døde Skat i et sidste Favntag. Ogsaa Danerne led ondt af dette barske Vejrlig; om Natten kunde de hverken være i Teltene eller passe deres

¹⁾ Landskab i det sydlige Smaalands, grænsende til Halland.

²⁾ Landskab noget højere oppe i Smaalands (omkring Veksjø).

Vagttjeneste; nogle tyede til Baalene, andre til Husene, og alle var de mere bange for at bides af Vind og Vejr end af Vaaben og frygtede Frosten værre end Fjenden.

Men Værendboerne vilde nok spærre Kongen Vejen, til de fik Fred og Forlig med ham; de fælder Skov og bygger af Stammerne Braader og Bulværker i en Snævring, han skulde igennem, hvor Klipperne fra begge Sider lukkede tæt sammen, saa man ikke uden stort Tidsspilde kunde slippe udenom. Denne deres djærve Id spurgte Kongen, mens han sad brænket til Maaltid, og utaalmodig skød han til Bordet, kastede sig paa en Hest, bød sine Mænd følge og red i en Fart ad Hulvejen til, harmfuld over at hans Fremgang skulde hæmmes ved nogle Bønders usle Modstand. Nu bad en Mand ved Navn Nils ham styre sin Vrede og se Sagen nøjere efter, da det hele jo endnu var saare uvist; men han fik blot til Svar, at kvindekær Mand var altid ræd, hvormed Kongen sigtede til, at han havde holdt Bryllup Dagen før han drog i Leding. Ved dette haanlige Afslag paa hans Raad blev Nils rasende og lod et Ord falde om, at han om lidt skulde gøre noget, Sven næppe havde Mod til: til Hævn for at Kongen havde skældt ham for Usling, gav han nu ham selv Skyld for at være ræd. Men disse Ord, som han talte ud af Harne, varslede hans nære Død. Da de kom til Snævringen, sprang Rytterne af Hestene; og skønt de kun var lidet rustede, fordi de i deres iltre Hastværk ikke havde ænsset Faren, gav de sig til at storme Bulværket, medens Landsfolket, der var mødt for at værge det, raabte højt paa Fred. Nu vilde Nils ved rask og ypperlig Daad aftvætte den Skamplet, Kongen havde sat paa ham,

for at det ikke skulde hedde sig at han var mere kvindekær end vaabendjærv; men idet han stævnede lige løs paa Faren og søgte at klavre op over de opstablede Stammer, sendte Bønderne, der kæmpede fra Braaden som fra en Mur, ham et Spyd gennem Hovedet, saa han faldt død om. Ogsaa de andres Stormløb blev afslaaet med Stene og spidse Pæle. Da Mørket brød frem, og Sven angrede sit overilede Angreb, gav han sine Mænd Tegn til Tilbage- tog og lejrede sig tæt ved Volden, for den næste Dag at føre Kampen til Ende med større Styrke og bedre rustet. Men om Natten reddede Fjenden sig ved at flygte til alle Sider; og næste Morgen mødte Sven ingen Modstand paa sin Vej, men slap frem uden Møje: Værendboerne havde tabt Troen paa deres Værn og hyldede Kongen.

Da han nu saa, at det i det hele og store gik ham efter Ønske, syntes han, at Lykken bar ham paa Hænder, og tog sig for at hjemsøge hele Sverige. Men Kulden var for stærk og Hestene for svage som Følge af de bratte Veje og det magre Foder, saa han kunde ikke naa videre frem. Dertil kom, at de Ryttere, der paa den Vis var blevet Fodfolk, nu læssede deres egne Byrder paa deres Stalbrødres Heste, drev dem som Lastdyr foran sig og uden Kongens Vidende listede sig hjemad. Da han nu mærkede, at hans Mænd stjal sig af Leding, gav han Hæren Hjemlov, inden de alle var rømt fra ham, og tog den korteste Vej tilbage til Skaane.

Karl og hans Broder Knud satte deres Lid til Gidslerne, der var givet, og haabede for vist, at de frit og trygt kunde slippe hjem; og da han næsten havde naaet Hallands Grænse, gjorde Finvedboerne et Gilde for ham, men under Gæstfriheden laa

Svigen gemt. Nu led det meste af Natten i lystigt Lag, til han tung og ør sammen med sine Stalbrødre, der ogsaa havde faaet en Taar over Tørsten, lagde sig til at sove i en tom Kornlade. Mens de nu laa og snorkede i dyb Søvn, stængte Finvedboerne udefra Dørene med Slaa og Bom og satte Ild paa Taget. Allerede stod største Delen af Laden i lys Lue, og Huset var lige ved at synke i Grus, før den stærke Hede vakte Danerne af deres Søvnrus. Omsider, da Ildsluerne var nær ved at naa dem, søgte de, nøgne som de var, at bryde ud af Dørene, men fandt dem stængte udefra: inde truede Ilden, ude spærrede Fjenderne Vejen. Men den nærmeste Fare lod dem glemme den fjærnere, og den paatrængende Nød tyktes dem værre end den tilstundende; derfor vilde Danerne hellere dø for Sværd end for Ild; og ved at stemme mod Døren af al Magt fik de sprængt Slaaen og undflyede den ene Fare, men blot for at styrte i en ny. Nogle haabefulde unge Knøse, som Karl for Frændskabs Skyld havde oplaget i sit Følge, blev uden Medynk med deres unge Aar dukkede nøgne ned under Isen paa Nisaaen, til Mørskab for de raa Karle, og fandt i Aadybet deres Død og Grav. — Saaledes fik nogle faa Bønder ved List og Svig gjort et stort og møjsommeligt Tog til intet.

En Tid derefter blev Almuen i Skaane uens med Høvdingerne og samlede sig væbnet til Tings i Arnedal¹⁾. Saa ofte nemlig Menigmand der i Landet finder Byrderne for tunge, har de med fælles Kræfter sat sig op mod Urelten; og naar Aaget tykkes Almuen utaaleligt, griber de alle som én til Vaaben

¹⁾ Øst for Lund, se ovenfor S. 169.

og kræver sig fri. Nu blev Kongen bange for, at denne Uro skulde udarte til et større Oprør over hele Riget; og for at ave den satte han over fra Sælland til Skaane og gav med sin Hærmandsskare Møde paa Bondetinget. Selv kom han vaabenløs, blot med sine væbnede Ryttere i Følge, saa han snarere syntes at ville taale end øve Overvold. Mængden veg villig til Side for ham, og han traadte ind i Kredsen, men blev her modtaget med mange svare Kæremaal og kunde for Hobens Raab og Bulder ikke komme til Orde og føre Værn i sin Sag. Han slog da til Lyd med Haanden, men blev modtaget af Almuen med en Stenregn: saa højt var Oprørsluen steget, at de ej ænsede Kongens Højhed. Men da traadte Toke Signesøn brat frem, en Mand lige ordsnild og ædelbaaren, og Kongens nære Ven; han trængte sig midt ind i Mængden, skaffede sig Ørenlyd af alle og gjorde ved sin kloge og myndige Tale Ende paa Tingfolkets sansesløse Bulder, idet han føjede sine Ord saadan, at han paa én Gang under Haanden førte Ombudsmændenes Sag og aabenlyst holdt med Almuen. Nu drog Bønderne hver til sit; men Kongen var blevet grebet af svar Harme over saa skammelig en Haan og brændte flere Landsbyer i Skaane, samt hærgede næsten hele Landet med Rov og Ran som skyldigt i Drotten-svig. Uroens Ophavsmænd straffede han paa Liv eller Gods; ti Oprørere fortjente i hans Øjne ikke bedre end Armod eller Død. Selv Toke, hvis Veltalenhed havde været ham til saa stor Nytte, slap ikke fri for Bøde, uagtet det var hans Ord, der havde reddet Kongen fra Mængdens Vrede: Sven paastod, at det var hans lønlige Raad, der havde ægget Almuen mod ham. Saa vidt havde da Had og

Harme hidset Kongen, at han gengældte Fjendskab og Venskab med samme Mønt.

Dette Svens Hærtog gav Knud nyt Haab og Mod paa at vække Røre i Landet; men det Vove-stykke blev der sat en Pind for, især ved Svens og Valdemars Enighed; ti Knud fandt, at saa hadet Kongen var af alle, saa yndet var Valdemar, og mærkede, at den enes Skam opvejedes af den andens Dyd. Knuds Raader mente derfor, at man først maatte skille Kongen ved hans Fælle, før man kunde true hans Fred; og de ønskede at knytte Valdemar til Knud ved Giftermaal som hans Maag. Til den Ende lovpriste de med Vilje for Valdemar Knuds Halvsøster Sofia og roste hendes Skønhed i høje Toner. Men Valdemar indvendte, at han var ikke saa ivrig for at knytte det Baand, fordi Møen intel ejede; ti som Datter af en Russer var hun ikke Arving til Gods i Danmark¹⁾. Dog var han i sit stille Sind villig nok til at følge Raadet, men lod blot som om han var mere angst for hendes Fattigdom end indtaget i hendes Skønhed. Først da Knud lovede ham tredje Delen af alt sit Arvegods i Fæstengave, gav han Møen sin Tro og lod hende fostre hos en Frue ved Navn Bodil, til hun havde naaet giftefærdig Alder. Derved knyttedes atter det glemte Frændskabs Baand, der saa længe havde været brudt af deres usalige Had; og saa ærligt mente de det med hinanden, at det ny Forbund ikke skæmmedes ved det ringeste Spor af gammelt Nag og Fjendskab fra deres egne eller deres Fædres Dage.

¹⁾ Sofia var Datter af Russerfyrsten Volodar og Magnus Nilssons Enke Richiza; hun var født c. 1143.

Men jo ærligere deres gensidige Venskab var, des mere saa Kongen skævt dertil; dog holdt han kun i Løn Øje med dem, men vovede ikke aabenlyst at støde dem fra sig; ti han vidste godt, at største Delen af hans Magt var gledet over til Valdemar, hvis gode Lykke han trøstigt havde bygget paa. Uagtet han derfor tænkte sit om deres Troskab, lagde han Skjul paa sin Mistanke for ikke at røbe sit Had. Men de mærkede godt, at Kongen dulgte sit sande Sindelag for dem, og bad om Orlov for, som de sagde, at se til deres Godser i Sverige, hvorpaa de drog til Kong Sverke; men Knuds virkelige Ærinde var at bejle til Sverkes Datter. Sverke tog saa venligt mod disse sine Gæster, at han endog tilbød at gøre dem til sine Arvinger og forbigaa sine egne Børn, alt i Haab om deres fremtidige Svogerskab — hvad enten det nu var Sønnernes Uduelighed eller Bejlerens ædle Byrd, der indgav ham dette Løfte.

Da de kom hjem, bar Kongen saa meget mere Nag til dem, som de havde gjort sig gode Venner med hans Fjende. Knud satte nu over til Jylland; og Valdemar tog til Ringsted; men Sven fulgte ham i Hælene, og da de mødtes, foer han løs paa ham og skammede ham ud for hans Svig og Forræderi. Da Valdemar afviste ham, gav Sven ham et Brev, han selv havde sat sammen, og som var uden Navn, med de Ord, at det havde han faaet af nogle af sine Venner. Deri stod der, at Valdemar og Knud havde sluttet Forbund med Sverke. Ved den Løgn blev Valdemar, der ellers ikke havde let til Vrede, saa optændt af Harme, at alle de hadske Ord, han havde paa Læberne, strømmede ham ud af Munden, og han kunde ikke dy sig for at skælte

og smæde Kongen: naar Sven skyldte ham for Svig, sagde han blandt andet, da faldt det tilbage paa ham selv; og i det hele gik han ikke ud paa at rense sig selv, men blot paa at give Sven onde Ord og kære over, at Lønnen for alt hans Slid og Møje og ypperlige Id var Løgn og Klaf. Saa hidsig blev Kongen over hans frie Tale, at han havde ladet ham gribe, hvis ikke hans Mænd havde vægret sig ved at være med til at lægge Haand paa ham; ti de yndede ham mere end Kongen.

Siden førte Valdemar øvre i Jylland Kæremaal over den Haan, der var overgaaet ham, og lagde derved Sven svarligt for Had. Dernæst drog han sammen med Knud tilbage til Sælland med en stor Flaade fra hele Jylland, ikke fordi han havde i Sinde at føre Krig med Kongen, men for at faa ham til at gaa ind paa nye Vilkaar, der bød større Sikkerhed for at han holdt sit Ord til dem. Sven mødte dem med en væbnet Skare ved en Landsby, der hedder Sundby og ligger ude ved Vandet¹⁾; og her taltes de ved hele Dagen om Fred og Forlig. Omsider kom de overens, og langt ud paa Aftenen vendte Sven hjem til Roskilde.

Imidlertid kom der Tidende om at Venderne var landede østpaa i Sælland med en usædvanlig stor Flaade. Landet havde de hærget i Forvejen og drog nu rask igennem de Egne, hvor der intel Bytte vankede, med det Forsæt at komme uventet over Roskilde By; og til den Ende stak de heller ingen Huse i Brand, for at Røgen ikke skulde røbe dem. De vovede sig saa meget dristigere frem, som deres Spejdere havde meldt dem, at Byen laa i dyb

¹⁾ Udesundby (ved Frederikssund).

Fred og Kongen var langt borte. Da de havde faaet det Bud, lod de altsaa Landet ligge og red over Hals og Hoved ad Byen til. Flere af dem, der havde særlig rappe Heste, var allerede naaet helt ind i Forstaden og holdt for Byens Porte, før Kongen, der havde været sent oppe og til Gengæld nu sov fast, fik Bud om den store Fare, der knap levede dem Tid til at gribe til Vaaben.

Den første af Danerne, der kom ud at møde Fjenden, var Radulf; og det var hans gode Gangers Skyld, som han ogsaa ypperlig vidste at tumle. Men da han var ene Mand, maatte han snart vige til Side, snart atter forfølge Fjenden, og opbyde al sin Øvelse og Færdighed; men hver Gang han stødte paa Brakmarker, havde han for sin tunge Rustnings Skyld temmelig ondt ved at slippe fra Fjenden; ti Venderne var den Byrde foruden og kunde friere tumle deres rappe Heste. Derved mærkede han, at han hellere maatte sætte sin Lid til sin Gangers Styrke end til dens Raskhed, og styrede den med Vilje ind i Sædemarkerne, hvor de andres Heste, der ikke havde saa gode Kræfter, langt fra kunde kappes med hans store og stærke Ganger, men blev stikkende mellem Aks og Straa. Paa den Vis fik han Vædderidtet vendt til Styrkeprøve, saa hans Forfølgere ikke kunde naa ham; ti den tætte Sæd hæmmede mere deres usle Øg end hans svære Dyr i Løbet. Nu raabte de til ham: »Hvad er du for en Mand?« Han svarede: »Købmand.« Saa spurgte de ham: »Hvad for Varer handler du med?« Han svarede dem: »Med Vaaben, og jeg tager gerne Heste i Bytte; paa den Vis har jeg købt mig den jeg rider paa!« »Er Kongen i Roskilde?« spurgte de. »Ja«, sagde Radulf. »Nej«, sagde de, »han er jo nys

draget ud af Byen til Frændestævne.« »Ja, det er han nok«, svarede Radulf, »men han er kommet hjem igen.« Men de troede det var Løgn, fordi det ikke stemmede med deres Spejders Udsagn; og naar Radulf fandt det rettest at sige dem Sandheden om hvor Kongen var, saa var det kun fordi han tænkte, at han kunde rolig give dem rigtig Besked, ti Fjenderne vilde sikkert tro det modsatte af hvad han sagde.

Efterhaanden slog Kongens Ryttere Følge med Radulf, alt som de var rappe og raske til, samlede sig i sluttet Tropp og vilde fluks have hugget ind paa Fjenden, hvis ikke Radulf havde set hvor faa de var, og derfor raadet til at vente, indtil deres Stalbrødre kom dem til Hjælp: saa visse var de paa Sejren, fordi de altid havde haft Lykken med sig i Kampen. Til Gengæld kaldte Venderne deres Landsmænd til Hjælp, som var ude at søge efter Bytte, og gav dem Plads i Fylkingen; men saa snart Radulf fik Øje paa den Støvsky, der varslede Kongens Komme, slog han løs, i Tillid til at Hjælpen var undervejs. Nu veg Venderne; men medens deres Fodfolk maatte bide i Græsset, samlede Rytterne sig andensteds i Skare, flygtede i Førstningen som efter Aftale, men gjorde snart omkring, da de saa, hvor faa Ryttere det var Kongen forfulgte dem med; og nu var det ham der maatte vige. Radulf, der var ved at hugge Fodfolket ned, holdt nu inde dermed og vendte sig med sine Mænd mod Rytterne, som han tvang til at flygte for Alvor over Hals og Hoved. Men da Venderne havde de rappede Heste, opgav han at forfølge dem ret langt; og i Fællesskab med Kongens Følge vendte han paany sine Vaaben mod Fodfolket. Endnu paa Flugten var Venderne saa

lystne efter Bytte, at de, alt som de løb, flaaede Huden af de Faar, de havde dræbt. Hvor maa de ikke have været griske og graadige i Sjæl og Sind, naar de selv i den yderste Livsfare og uden Vaaben — dem havde de kastet fra sig — ikke kunde overvinde sig til at lade et usselt Bytte i Stikken, der blot hindrede dem i at fly, og redde deres eget Liv. Kun saare faa slap ned til Kysten og svømmede gennem de vilde Vøver ud til deres Skibe; adskillige var saa hidsige paa at undslippe, at de i deres blinde Rædsel styrtede lige lukt i Vandet og druknede i Mængde, saa de lod deres Liv i Bølgen af lutter Iver for at hjærge sig fra Fjenden. — Men nu fløj Vendernes Ryttere frem, som var de stampede op af Jorden, og søgte at vriste Sejren ud af Kongens Haand ved at falde ham i Ryggen. Danerne, som troede at Slaget var endelig afgjort, maatte da paa ny tage Kampen op; og deres Mandemod fik snart Bugt med Venderne: de maatte fly over Hals og Hoved og havde saadant Hastværk med at slippe fra Danernes Sværd, at de i deres Kvindekræk styrtede med Heste og alt ned ad Klinterne ved Søen¹⁾, hvor de knuste deres Lemmer og med Skam maatte lade deres Liv mellem Stenene, da de ikke havde haft Mod paa at falde med Ære i Kampen. Til at ro hjem med Skibene havde Venderne knap Mandskab nok: saa mange af Søfolkene havde maattet bide i Græsset.

Ved den Tid havde forøvrigt Vikingernes Uvæsen sprængt alle Baand, saa lige fra Vendsyssel til Ejder stod i det østlige Jylland alle Landsbyer folketomme, og Agrene laa udyrkede. Det østlige og sydlige

¹⁾ Der maa menes Stevns Klint.

Sælland laa ogsaa hen som øde Hede; ti Bønder var der ingen af, og Landet husede kun Røvere og Ransmænd. Paa Fyn havde Vikingerne kun levnet faa Indbyggere igen, medens Falstringerne, hvis Mod var lige saa stort som deres Land var lidet, bødede ved Kækhed paa deres Faatal: de vilde ikke gaa under Aaget og give Fjenden Skat, men holdt ham fra Livet med det gode eller med Magt. Laaland derimod, der dog var større end Falster, købte sig Fred mod at yde en Afgift. De andre Øer laa øde; og der var ingen der turde stole paa Vaaben eller paa Volde, men man spærrede Fjorde og Vige med lange Pæle, for at de ikke skulde yde Vikingerne Tilhold.

Kongen saa godt, at Riget var paa Hæld og stod for Fald, og at han ikke med egne Kræfter kunde værne det mod Vikingerne; og derfor fandt han det rettest at vende sig til Hertug Henrik¹⁾, hvis Velmagts Dage just faldt paa den Tid, og hyde ham Penge for at hjælpe sig mod Venderne: han lovede ham femten hundrede Mark Sølv i Sold og fik ved alles Sammenskud Summen skaffet til Veje. Men var Henriks Venskab at faa for Guld, saa duede det heller ikke stort: han tog Pengene; men hvad enten han ikke vilde eller ikke kunde, saa holdt han ikke synderligt af hvad han havde lovet. Saa fik da Kongen ikke Fred for Venderne; ved sit Forsøg paa at varetage Landets Tarv opnaede han kun at føje Skam til Skade, og hele Sagen æggede kun yderligere Menigmands Had mod ham; ti de fandt det usselt at købe sig Fred for Guld og ikke vinde den med Vaaben, og mente at hele Landet var holdt for Nar ved Kongens Fejlgreb.

Nu opgav Sven at fange Bod for Skade, slog

¹⁾ Af Saksen (Henrik Løve).

sig helt fra at afværge den Ve og Vaande, Vikingerne voldte, og havde kun Sind for at sikre sig mod sine egne Undersaatter; hans gamle Mistro fik nyt Liv, og han pønsede paa at faa Valdemar i sin Magt: var han først af med den ene af dem der stod ham i Vejen, saa fik han lettere Bugt med den anden. Dette var i hans Tanker nemmest at naa ved List og ikke ved Vold; og han tog sig da en Rejse for til sin Svigerfader, ret som for at kræve sin Hustrus Medgift; og blandt de Mænd, han valgte sig til Følgesvende, var ogsaa Valdemar, hvem han ikke var tryk ved at lade blive hjemme, men ønskede at faa sat i Fængsel og Forvaring hos Konrad¹⁾. Denne Svig blev røbet Valdemar i Breve, han fik fra flere af sine Venner; og da Kongen kom til Slesvig, lod Valdemar ham aabenlyst høre ilde derfor, holdt ham hans Troløshed for Øje og mindede ham om, hvor tro og djærvt han selv havde tjent ham. Kongen nægtede, at han havde lagt onde Raad op imod ham; men da viste Valdemar ham de Breve, han havde faaet — dog havde han først skaaret Navnene bort — og sagde til ham: »Glem ikke at det er mig der har skaffet dig Kærnen af din Stridsmagt, mig som har kæmpet forrest i din Fylking og faaet svære Saar i din Tjeneste, mig du skylder Broderparten af dine Sejre! Dog, for al min sjældne Id høster jeg ingen Tak, men faar kun Svig og Lumskhed til Løn. Trods alt lover jeg dog at følge med dig; men det skal du paa Forhaand vide, at faar din Svig Fremgang, saa er det ikke din List der lykkes, men din Ondskab der giver sig Udslag!«

Sven tog ivrigt til Gennemle og hyklede Venskab

¹⁾ Markgreve Konrad af Meissen, Svens Svigerfader.

for at kvæle hans Mistanke; ti selv Valdemars tro Tjeneste kunde ikke bringe ham fra hans svigefulde Forsæt, men han holdt haardnakket fast derved og lod sig ikke røkke. Med den Tanke kom han til Stade og tog ind hos Ærkebisp Hartvig af Bremen. Ham bad Sven om Lejde for Resten af Rejsen, men fik Afslag, og formaaede saa Valdemar til at bede derom nok en Gang; ti han vidste, at han og Ærkebispnen var meget gode Venner. Da tog Bispen Valdemar i Løndom, røbede ham Kongens listige Raad og tilstod at det var med Vilje, han havde sagt Nej, fordi han saa, det vilde blive til Valdemars Ulykke. Men for at det skulde se ud som om han gerne føjede Kongen, lod han som om det ikke stod i hans Magt, men bad ham vende sig til Henrik, der i Vælde og Rang stod over ham selv, og kræve Lejde for Rejsen af ham; og den Bøn skulde haade han selv og Sven og Valdemar være fælles om og hver sende sit Bud til Hertugen. Da Henrik fik den Besked, skønnede han nok Kongens Svig; og da han gerne vilde hjælpe Valdemar, svarede han Sven, at der var ingen Mening i at bede ham om en Ting, han langt nemmere kunde faa af sin egen Svigerfader. Siden tog han Valdemars Sendemand til Side, viste ham, hvad for en usæl Bøn han kom med for sin Herre, og lod ham vide, at hvis Valdemar ikke drog hjem, kunde han vente sig det værste hos Konrad.

Nu skiltes Svens Sendemand fra sine to Fæller og drog til Konrad, hvem han lod vide, at Kongen havde et godt Øje til to af sine Frænder, der før havde været hinandens bitre Fjender, men nys havde sluttet Forlig og aftalt indbyrdes Svogerskab. Nu havde han ved List faaet den ene med i sit Følge;

og ham saa han gerne under Laas og Lukke hos Konrad, for at han ikke skulde vække Oprør. Ydermere vilde Konrad nok skaffe dem Lejde, saa de kunde komme videre frem.

Nu spurgte Konrad: »Hvordan gaar det til at Kongens Fjende er i hans Følge?« »Paa Tro og Love«, lod Svaret. Da udbrod Konrad: »Skam faa Svens onde Raad! Hde vilde det somme sig, om jeg som Olding gjorde mig skyldig i hvad jeg som Yngling har skyet; ja det var sandt Nidingsværk, om jeg paa mine gamle Dage slog mig paa Svig og Falskhed, glemte, at jeg altid har ført an paa Ærens Vej, og mod mit Livs Hædning selv satte den Skamplet paa mig, jeg hidtil har varet mig for. Langt hellere vil jeg se min Svigersøn hængt med samt min Datter og deres Barn, end jeg nu i min høje Alder vil komme i Vanry og øde mit ærlige Navn og Rygte — det jeg i et langt Liv har holdt i Hævd — ved at øve sligt ondt Nidingsværk og hjælpe andre til at fremme deres svigefulde Forsæt. Vil min Svigersøn derimod lade al Lumskhed fare og møde dem han frygter, i aaben Mark, da skal jeg gerne være med og bringe ham Hjælp.« — Da Sven fik disse hans Ord at høre og indsaa, at hos ham fik han ingen Fører, der kunde hjælpe dem videre, vendte han skamfuld om og drog hjem til sit Land.

Nu varede det ikke længe, før han, en Gang Knud og Valdemar var i Viborg, i Løn satte fra Sælland over til Fyn, i den Tro at de ikke ventede ham, saa han let kunde fange dem. Da saa hans List kom for Dagen, sendte han Bud til dem begge og lod dem sige, at han kun var kommet for at underhandle, ikke for at overfalde dem: det var med Urette, de havde fattet onde Tanker om ham, og

dem maatte de atter slaa af Hovedet. Men Knud og Valdemar havde deres Spejdere ude og var all kommet paa Spor efter den Svig, han havde for imod dem; og derfor ventede de sig intet godt af Kongens Løfter, men tog Kongenavn paa Jydernes Landsting. 151.

Kongen var da i Odense — saa langt var han kommet paa sin Færd —, og her samlede han sine Hærmænd i Kongsgaarden og udspurgte dem nøje baade enkeltvis og i Flok, hvor tro de vilde tjene ham i denne Fejde. De svarede ham nok saa frisk, men han var ikke tilfreds med et slet og ret Løfte og krævede Troskabsed af dem. Da saa Helligdommene bragtes ind, var Sune¹⁾ den eneste, der forlod Kongens Gaard — hvad enten det nu var af gammelt Venskab for Valdemar eller af Harme over Ve og Vold, der var overgaaet ham selv. Sven sendte saa Folk ud efter ham for at kalde ham tilbage; og de spurgte ham om Aarsagen til at han saa brat var draget af Gaarde, og bad ham vende om; men han kærede over at hans fædrene Gaard var ham frataget. Kongen lovede da at give ham den tilbage; men Sune svarede, at den Retfærdighed kom for sent: det tog han ikke imod, at Kongen i sin Modgangs Stund gav tilbage hvad han i sin Velmagt havde ranet. Saaledes valgte Sune den bedre Del og undsaa sig ikke ved at være ene om at gaa over; han forlod til Held for sig selv og med god og gyldig Grund den Konge, der havde krænket ham saa dybt, og tyede over til Valdemar, ihukommende deres Fædres og Bedstefædres Venskab.

Da Sven havde edfæstet sine Mænd, vendte han tilbage til Sælland, men fulgtes tæt i Hælene af sine

¹⁾ Sune Ebbeson, Son af Ebbe Skjalmsen.

Medbejlere med den jyske Flaade. Sven opholdt sig da i Roskilde og sendte herfra Bud efter den oftnævnte Ærkebisp Eskil med en skaansk Hjelpehær. Da de havde givet Møde, spurgte han Peder Thorstenson, der var hans Raadgiver i alle Sager, hvordan han skulde bære sig ad. — Ham havde Kongen i sin Tid ogsaa spurgt til Raads om hvad han skulde gøre for at være vis paa Riget; og Peder skal da have sagt, at enten maatte han overøse Riddersmænd og Bønder med Gunst og Gave, hvis han vilde være tryk for sine Medbejlere, eller ogsaa maatte han i Steden derfor lægge Vind paa at staa sig godt med sine Frænder, og saa finde sig i at nøjes med Magtens Skin, mens de var de virkelige Konger og Herrer. Gjorde han ingen af Delene, vilde han sikkert kun stakket Tid staa for Styret. Dog, Kongen lagde sig hverken hans gode Raad eller hans kloge Svar ret paa Sinde; ti Vreden kogte saadan i ham, at han helt havde tabt al sund Dømmekraft; han mægtede ikke at styre den Harme, der var kommet op i ham, men svor paa, at saa længe han havde blot et eneste Skjold tilbage, vilde han vende det mod Peder. Da svarede Peder: »Mit Skjold har jeg altid brugt i din Tjeneste; men jeg er ellers bange for, at den Dag er nær, da du kan trænge til alle dine Skjolde!« Kongen troede, at det var talt ud af Havesyge, og spurgte ham: »Er du endnu ikke mæt?« Han svarede: »Jo, jeg er mæt, men jeg frygter for at der efter fyldt Mave vil følge Bugvrid.«

Da Peder nu denne Gang blev adspurgt om hvad der var at gøre, raadede han Kongen til at gaa til Skaane: dér var Hæren i Sikkerhed, men paa Sælland havde han færre Venner end Fjender;

og did vilde Jyderne næppe forfølge ham, da de endnu mindedes Fotevigslaget med Angst og Bæven. Men kom de andre først til Skaane, da vilde de opbyde Almuen mod ham; og undlod han at drage derover, da vilde Landet uden Tvivl gaa over til hans Fjender. Sven svarede ham: »Anderledes dømt du, om du ikke havde det Haab, at Valdemar vil spare din Gaard, fordi du er Fosterfader for hans Frillesøn¹⁾; men det er ikke alle, der har saadanne Venner i Baghaanden til at skærme deres Gods, hvis vi lod Landet i Fjendens Vold.«

Saaledes kastede han Vrag paa andres Raad, fulgte sit eget Hoved og valgte at bie paa Fjenden i Roskilde; og alt som der blev Dyrtid paa Levnedsmidler, solgte han flere af Kongens Gaarde for at skaffe sig Penge; men der gik meget Krongods i Løbet ved den Handel; og omsider lod det til at han snart maatte give Hæren Hjemlov, fordi Udgifterne til den var ham for svære. Nu forudsaa Eskil, at mange vilde falde fra ham, og fandt paa en List, hvorved han kunde vende Fare til Fordel: først tingede han sig i al Stilhed af Svens Fjender stor Løn for sit Frafald; og derpaa gik han med sine Landsmænd til Kongen og klagede over Mangelen paa Levnedsmidler, samt bad ham give alle dem Hjemlov, som han ikke havde Føden til, og da især dem, der vilde bryde Venskabs og Frændskabs Baand, ifald de gik i Kamp mod Landsmænd og Slægtinge ovre paa den anden Side. Med disse Ord, der skulde tjene som en Art Undskyldning for hans Frafald, forlod han med den skaanske Fylke Kongens Gaard; og Sven raabte efter ham: »Skete

¹⁾ Kristoffer, Valdemars Søn med Tove.

dig din Ret, da kom du til at bøde med Livet for dit Frafald!« Men dette Udbrud af Kongens Vrede afværgedes ved hans Raadgiveres sindigere Røst, der afholdt ham fra at indvarsle den kommende Krig med Udaad og Helligbrøde.

Nu tænkte Kongen paa Flugt, da største Delen af Hæren var rømt fra ham; og med de tiloversblevne Folk satte han skyndsomt sin Kaas mod Falster, uden engang at lade sine egne Raadgivere vide, hvad han vilde opnaa ved at drage saa langt bort fra Byen. Men da hans Mænd kom efter, at han tænkte paa Flugt, bad de ham om ikke at lade sig overvinde uden Sværdslag, og lovede ham Sejren, hvis han blot vendte om. »Kom i Hu«, sagde de, »at vi, dine Hærmænd, saa ofte har været en lille Flok mod Fjendens Overmagt og dog har vundet over ham; og lad dig ikke skræmme af vort ringe Tal, som du jo saa til har set bære Sejren hjem! Skam og Skændsel at fly, før Kampens Lykke er fristet, og selv give de andre Sejren i Hænde, skønt vi godt kunde vinde over dem: ikke Fjendens egen Kraft, men vor Frygt giver ham Mod. Vær os dog som hidtil en djærv og dygtig Konge, og lad ikke ræd dine Mænd i Stikken; nej det være langt fra dig at skæmme alle dine Sejre ved denne ene Gang at fly som en Usling!«

Men de kunde ikke rokke ham i hans faste Forsæt; og da overøste de ham med beske Haansord: det var dem ikke nok, at de havde givet ondt af sig over hans usle Flugt ud af Landet, men de stødte ham fra sig med Spe og Spot. Derpaa opmandede de hverandre og vedtog at møde Fjenderne i Marken: det vilde sikkert gaa saadan, at disses kamplystne Mængde brød paa i spredt og usammen-

hængende Fylke og ved at splitte deres Hærstyrke blev et let Bytte for en lille Flok. Ydermere havde de Vaaben og Heste nok, og saa mange Mænd, som de var, havde ikke tabt noget ved at blive af med den ene Kryster til Høvding. Med slige Ord indgød de hverandre Mod og Kraft og stundede efter at gøre deres Konges Skam god igen ved at lægge deres Kæmpesind for Dagen. — Længe laa de nu og ventede paa Fjenden uden at faa ham i Sigte; og til Slut raadede Peder dem til at opløse Hæren og hver især hytte sig selv, med de Ord, at det var kun Taabenakker, der yppede Kamp uden Høvding. Sagen var den, at Jyderne troede, Sven med Vilje trak sig tilbage, og derfor fandt det rettest at rykke langsomt frem, af Frygt for at løbe i en Fælde. Imidlertid skaffede Sællandsfarerne, der jo var i deres Hjemstavn, deres Vaabenfæller Lejde og Levnedsmidler; og der var ingen af hele Flokken, der led noget ondt ved at vende hjem til sit Land; men de fleste af dem gik siden over til Fjenden og fik Fred af ham: de svor Kongerne Troskab og bad om deres Venskab til Gengæld for Hyldingen. Ulv¹⁾ og Thorbjørn, hvis Troskab mod Kongen var vel kendt, holdt dog den Slags Naade for Skam; og de blev derfor grebne paa deres Gaard og sendte i Fangenskab til Kong Sverke; ti de vilde hellere gaa ud af Landet end over til Fjenden, og i deres sjældne Trofasthed lyktes det dem bedre at bære deres Lænker med Ære end købe sig Frihed ved Frafald.

Tre samfulde Aar var Sven i Udlændighed hos sin Svigerfader; men saa døde han, og Sven vendte

¹⁾ Den fra Folkeviserne velkendte »Riber-Ulv«.

Dec. 1156. sig da til Hertug Henrik af Saksen, lovede ham en stor Pengesum, om han atter kunde hjælpe ham til Riget, og gav ham Gidsler til Pant derpaa. Hertugen gik ind paa den Løn, han bød, og rykkede med en stor Hær frem til den Vold, der hedder Danevirke; her underkøbte han Portvagten til at lade ham slippe igennem og tvang ved Belejring Slesvigs Borgerskab til at skatte til ham. Ved den Lejlighed sagde Ærkebisp Hartvig af Bremen — næst efter Henrik var det ham, der stod for dette Tog —, at den Mand, som havde aabnet Porten for dem, fortjente at hænges sammen med de Penge, han havde tinget sig derfor, saa Forræderen og hans Løn saas klyngede op i samme Strikke til Skræk for ligesindede. I Slesvig plyndrede Sven de fremmede Skibe og gav sine Mænd i Sold de Varer, han ranede fra Russerne. Derved skræmmede han ikke blot Udlændingene fra for Fremtiden at søge did, men gjorde den rige Handelsstad til en ringe Smaaby. Sakserne drog nu uden at møde Modstand op gennem Landet, der var forladt af Indbyggerne; og da de havde frit Spil, foer de stadig videre frem; ti Sønderjyderne var saa faa at de ikke turde tage Kampen op, men veg op til det folkerige Nørrejylland. Men medens det lod som de flygtede, rustede de sig til Krig; og de som før havde lovet Sven Hjælp, vilde ikke slutte sig til ham, naar han støttede sig til Udlændinges Styrke, da de ikke vilde have Ord for at staa Side om Side med fremmede mod deres eget Land.

Ved de Tider var det, at Kong Sverke blev myrdet om Natten i Søvne af sin Kammersvend. Men den Udaad ramtes snart af Guds retfærdige

Straffedom, ti Magnus¹⁾, der af lønlig Attraa efter Riget havde tilskyndet Tjeneren til Mordet, maatte kort Tid efter bøde med Livet for sin Lumskhed og faldt i den Strid, han havde yppet med Sverkes Søn Karl, hvem han agtede at røve hans Rige efter først at have ryddet hans Fader af Vejen. Desaarsag saa Knud sig nødsaget til at drage til Upsveerne for at trøste sin Moder²⁾.

Imidlertid fik Valdemar paa Sælland Nys om de Tyskes Fremfærd og ilede til Jylland, men sendte sin jævnaldrende Diebroder Absalon over for at skynde paa Knud, naar han kom hjem fra Sverige. Saa mægtigt virkede hans Komme blandt Jyderne, at de modige derved fik Tillid til deres Sag, og de malte og modløse vaktet til at kæmpe for deres Land. Han sendte nu Lønbud til en saksisk Ædling ved Navn Henrik³⁾, hvem han alt tidligere havde gjort til sin Maag ved at give ham en Frænke af sig til Hustru, og bad ham for gammelt Venskabs Skyld ægge sine Landsmænd til at rykke frem og paa alle mulige Maader hindre, at Hertugen vendte om: selv vilde han snart komme over dem med sin Hær. Saa trygt stode han paa sine Mænds store Tal og svare Kamplyst.

Ved Tidenden om al denne Uro kaldes Knud hjem fra Sverige og lander med en udvalgt Skare paa Sælland for straks at fare videre til Jylland.

¹⁾ Henrik Skadelaars Son.

²⁾ Knytlingasaga beretter — hvad der i og for sig synes rimeligere — at Knud var draget til Sverige for at holde Bryllup med Sverkes Datter, og først da han var kommet derop, skete Mordet.

³⁾ Muligvis Grev Henrik af Ratzeburg.

Men da trak der et vældigt Uvejr op, saa de ikke kunde sætte over; og i deres Misnøje med denne Tøven fandt hans Mænd paa at udsprede, at Valdemar havde sluttet Fred med Fjenden, og at der nys havde været en Bonde hos dem med den Tidende. Da dette falske Rygte kom Knud for Øre, giver han dem haarde Ord for den Uskønsomhed, de gør sig skyldige i ved at føre saa skammelig Tale om ham, der har vovet sit Liv for dem alle: vil de ikke unde ham den Lov, han er værd, saa skal de i al Fald holde deres Mund og ikke fare med uværdig Løgn. — Ene Esbern, Skjalm Hvides Sønneson¹⁾, der stod Valdemars Hjærte nær, fordi de var Legebrødre og Fostersøskende, tilbød at sætte over til Jylland for at høre, hvordan det stod til, og bringe Knud Bud igen. Han gav sig rask nok ud paa den farlige Færd og slap vel over Søen: uagtet det var som Himmel og Hav stod i ét, stred han sig dog frem, roede med fast utrolige Kræfter om Kap med Vind og Vove og vandt Sejr over det rasende Uvejr.

Imidlertid faar Sakserne Tidende om, at hele Jyllands Stridsmagt er samlet under Valdemar, og at Fjendernes Hær er saare stor, saa de kan ikke tage det op med den uden at styrte sig i Fare, ja i Nederlag. Skrækslagen ved dette Rygte gav Hertugen sig til at udfritte Henrik, som han vidste var Valdemars Maag og stod højt i Gunst hos ham, og spurgte ham ligesom i Spøg, hvor hans Kongsling blev af. Han svarede dertil, at Valdemar søgte nok Skov og Skjul; men Hertugen mærkede godt, at han holdt ham for Nar, og spurgte ham nu ikke længere i Lyst og Spøg, men for ramme Alvor. Da

¹⁾ Esbern Snare, Absalons Broder.

nu den anden viste ham af og blev ved med at gemme paa hvad han havde faaet betroet, bad og besvor Hertugen ham, ved den Troskab han skyldte det romerske Rige, om i Tide at røbe hvad han véd om Fjendens Foretagender, og ikke lægge Dølgemaal paa noget, som han kan skønne vil blive hans Landsmænd til Skade. Henrik lod sig mane og indrømmede, at Rygtet sagde sandt: de stod for en Kamp, som de aldrig før havde kendt Magen til, og som de efterlevende nok skulde vide at tale om hele deres Liv. Disse Henriks Ord indjog dem alle Skræk. Da de saa spurgte ham, om man skulde oppebie Fjenden, æggede han dem alle modigt til Kamp; og paa den Vis delte han sin Tro mellem Vennen der bad og Hertugen der bød, saa han hverken glemte den førstes Ærende eller bragte den sidste i Ulykke ved at tie. Men hans Raad faldt til Jorden overfor den fælles Frygt; Hæren stundede hjem og greb ivrigt det Paaskud, Aarstiden gav dem: for ikke at mangle Fisk i det tilstundende Foraar og derved nødes til at bryde Fasteskik, gjorde de sig det selv til Pligt at vende hjem, skød som rigtige Hyklere Skylden paa den manglende Fastespise og gav Fejgheden Navn af Guds frygt. Det viste deres Hjemtog klart som Dagen; ti den Strækning, de paa Udvejen havde været et Par Uger om, lagde de nu bag sig i tre Dage og lod i deres vilde Hastværk en Mængde Oppakning og Tros i Stikken. — Nu kom ogsaa Esbern tilbage og gjorde Ende paa Knuds urolige Tvivl og Ængstelse ved at bringe ham sikkert Bud.

Kort Tid efter døjede Fyn saare ondt af Vendernes Vaaben, saa havde Øen blot én Gang til faaet den Medfart, da havde den ligget hen som en

udyrket Ørken og været ikke blot ilde faren, men ødelagt i Bund og Grund. — Men Sven, der ikke havde nok i én Gang at have ligget Hjælp af Saks-erne, ilede atter til Henrik, og arbejdede nu paa at blive sat over til sit Land ved Hjælp af de Vender, der lød under ham¹⁾. Dem fik han ogsaa en Flaade hos, landede paa Fyn og drog under Borgernes Jubel ind i Odense; og her var det nu hans Tanke at forsvare sig mod talløse Fjender med den Smule Mandskab han havde. Dertil lod han Venderne love alle dem der sluttede sig til ham, at de skulde faa Fred og være fri for al Skat og Tynge; og hvad enten det nu var for at opnaa Fred eller for at hylde ham som Herre og Konge, saa fik Fynboerne saare travlt med at tage sig af ham og tjene ham, saa Mænd og Kvinder alle Vegne fra i Skarevis strømmede til ham og satte en Ære i at hjælpe ham mod Magthaverne og rejse hans sjunkne Lykke. Ved Rygtet herom trak Valdemar og Knud Rigets øvrige Hærmagt til Lands og til Vands sammen mod Fyn og kunde med denne store Mængde let have knust Fynboernes ringe Styrke; men Valdemar ynkedes over dem der endnu var levnede tilbage paa den haardt medtagne Ø; og han stemte derfor for at skaane dem og ikke lige efter den frygtelige Mandslæt der nys var overgaaet dem, udrydde Resten af Landsfolket, hvorved han i alles Øjne vilde gøre Riget større Skade end Fjenden. Derfor tyktes det ham bedre at taale sin Medbejler og tage hvad Skade der fulgte, fremfor at knuse det syge og svage Ledemod paa Fædrelandet, saa han opgav

¹⁾ De vestlige Vender, fornemmelig Vagrer og Obotriter, der paa denne Tid var halvt kristnede og stod under Saksernes Overhøjhed.

at føre Hæren mod ham og aabnede i Steden derfor Underhandlinger: han fik en Samtale i Stand, og her blev det aftalt, at Sven tillige med de Mænd, han regnede til sin Hird, skulde trække sig tilbage til Laaland og der leve saa godt som ene, indtil der kunde bringes fuld Fred og Forligsmaal til Veje mellem ham og Kongerne.

Næste Dag kom Valdemar ind til Odense for at tage Bad, medens Knud af Frygt for Svig ikke vovede at søge Badstuen der; og Sven, der nu bejlede til hans Venskab, gik i kirkeligt Optog med Helgen-skrin ud for at møde ham. Derpaa ledte han ham ind i Albanskirken, hvor ingen andre Vidner fik Adgang end Absalon. Der satte Sven sig i Koret, tog til Orde og sagde: »Forlængst har min onde Lykke ikke villet unde mig Lod og Del i dit Venskab, Valdemar; og dog har jeg altid tænkt godt om dig, ligesom det var min Fader, der ej blot tog Hævn over din Faders Bane, men ogsaa ved at vende sine Vaaben mod sin Farbroder kærligt reddede dig fra Døden, da dit Liv var værgeløst i Morderens Hænder. Efter ham kom den yngre Erik, der i lang Tid havde tjent i min Faders Gaard og ikke vilde se hans Gerning løbe ud i Sandet, men paatog sig at værne om Riget og om dig. Saa kom jeg som din tredje Værge i din Ungdoms Aar; og jeg har ikke gjort mindre for dig end de andre, det maa du vide: for din Skyld har jeg, inden du var kommet til Skels Aar og Alder, grebet til Vaaben mod ham, du nu favner og kysser som fuldtro Ven; og havde jeg ikke da haft Heldet paa min Side, da havde du uskyldig maattet bøde til Magnus's Søn for hans Faders Drab. Var det ikke af Skræk for mig som Tredjemand, vilde han aldrig lade dig

være den anden; og saa længe jeg lever, holder jeg ogsaa dit Liv oppe mod alle hans Anslag; men dør jeg, da er ogsaa dine Dage talte. Derfor tyer jeg nu saa meget des tryggere ind under din Magt, fordi jeg véd, hvor meget af den du skylder mig. Nu vil jeg lide paa dit Venskab og gøre dig til Voldgiftsmand for Forliget med mig: jeg vil være tilfreds, hvad for en Lød du end vil unde mig; ti jeg har døjet saa meget ondt i min Udlændigheds Tid, at jeg hellere vil leve uden Magt, ja ussel og arm her i mit Hjemland, end paa ny nævnes fredløs Mand. Jeg troer ogsaa, at du alt vel overvejet selv vil regne det for Skam og Skændsel at holde Sønnen af din Faders Bane højere i Ære end Sønnen af ham der hævnede hans Drab.»

Dette og lignende udlod Sven sig med; men Valdemar afbrød ham snart med disse Ord: »Spildt er al din Umage med at bryde Enigheden mellem mig og Knud; han har ingen Del i sin Faders Brøde og har forlængst udredet mig fuld Mandebød derfor. Naar jeg ikke længer kunde finde mig i at tjene dig, da tør du ikke skyde Skylden paa min Ustadighed, men vel paa din egen Lumskhed. Var det ikke dig, der fik mig med paa din Udenlandsfærd, med det Forsæt at give mig i din Svigerfaders Vold, saa jeg kunde lade mit Liv i hans Fangetaarn? Havde ikke hans Retsind været stærkere end din Ondskab, da var jeg gaaet ind til Lænker og Død. Hvor ofte har du ikke lumsk stræbt mig, stræbt Knud efter Livet og svigefuldt villet raade os Bane? Hvor kan du *nu* taale os ved din Side, naar vi var dig for mæglige, dengang vi var dine Mænd? Dog, for at ingen skal sige at jeg støder min Frænde fra mig med onde Ord, vil jeg genrejse din Magt til min

egen Undergang, mere af Ynk med din Ulykke end i Lid til dine Løfter. Naar du saa gengælder den Vennetjeneste med Svig og Falskhed, da maa du ikke tro, at vi enfoldigt har ladet os overliste af dig, men snarere, at vi af lutter Huldskab og Troskab har givet Faren Raaderum!»

Nu føjede Sven sine Ord med Liste og lovede at han vilde ikke bære sig troløst ad, men med ærlig Hu stræbe at vinde deres Venskab, »saa meget mere«, sagde han, »som jeg ikke er saadan stillet, at jeg skal tænke paa eget eller Børns Tarv; ti selv er jeg saa syg, at jeg næppe kan leve Aar til Ende; og Sønner har jeg ingen af, som jeg skal skaffe Riget. Hvad kan jeg da vinde ved List og Lumskhed andet end Synd og Skam? Saa vil jeg hellere tage imod selv de usleste Kaar end udsætte mig for det værste Vanry, vide mit onde Eftermæle udbredt over hele Verden og købe mig en stakket Storheds Glæde ved evigt Nidingsnavn.«

Siden tog Sven Afsked med Valdemar og trak sig tilbage til Laaland; men her lod han sig ikke nøje med de faa Svende han havde, men tog daglig flere i sin Sold og øgede sin Hird svarlig; saa han saa Stævnedagen saa meget tryggere i Møde, jo stærkere han følte sig, og haabede at kunne staa som sine Medbejleres Ligemand ved den forestaaende Fredslutning.

Til aftalt Tid kom nu Knud og Valdemar sejlende til Laaland med hele den danske Adel; og Valdemar, der var vant til at omgaas Sven paa nært Hold, drog med nogle faa Følgesvende hen for at se til ham, medens Knud stadig havde ham mistænkt og ikke troede ham paa hans Ord. Sven tænkte, at Knud ogsaa var med, og hviskede til

nogle af sine Mænd, at de skulde yppe Kiv og vække Tummel og Vaabengny, for saa ved den Lejlighed at hugge begge hans Fjender ned. Men da han saa Valdemar komme uden sin Stalbroder, tog han sit Raad tilbage; ti han mente ikke, at han vilde have synderlig Gavn af den enes Død, naar den anden ikke fulgte med. Valdemar mærkede godt Fælden, men lod som ingenting; og Sven overvældede ham med Smiger og sød Tale; men da han bad ham om en fortrolig Samtale næste Dag, gav Valdemar ham kun sit Ja paa det Vilkaar, at de begge skulde komme helt alene til Mødet; han var nemlig saa stor og stærk, at han Mand mod Mand kunde tage det op med hvem det skulde være.

De bød altsaa Hærmændene holde sig paa Afstand, mens de taltes ved; og næste Dag kaldte de til Raad og Stævne. Her voldgav Sven — enten i Lid til Frændskabet eller for at dølge sin Svig — Sagen til Valdemar, med Knuds Samtykke, og lovede at godkende alt hvad han fastsatte. Derpaa tildelte Valdemar baade dem og sig selv Kongenavn og delte Riget i trende: af det store, folkerige og vidtstrakte Jylland gjorde han den første Del, til den anden lagde han Sælland og Fyn, og til den tredje Skaane med dets Nabolande. Og da baade Delingen og Valget var lagt i hans Haand, gav han sig selv Førsteret og dernæst Sven, og kaarede selv først Jylland. Sven, der havde Ret til at vælge næst efter ham, krævede derpaa Skaane, for ikke at ligge midt imellem sine to Medbejlere; og Smaalandene, som de andre havde forbigaaet, tilfaldt saaledes Knud. Derpaa edfæster de Forliget, for at Frygt for Lov og Helg skal hindre dem i at bryde svoren Tro, strækker Hænderne mod Himlen og kalder Skaberen

til Vidne: de kan ikke nøjes med at stadfæste deres Enighed ved Menneskeraad, men anraaber Gud som Fredens Vogter og Brødens Hævner. Bisperne stævnede begge Parter for deres Dom og lyste Band over dem der brød Forliget. Desuden blev det aftalt, at de gensidig skulde udlevere alle Øretudere, for at ikke skumle Løgne skulde spilde deres Tro og bryde deres Enighed.

Da nu det var afgjort, drog Knud i Følge med Valdemar i Forvejen til Sælland, som han nu havde faaet at raade for, for at rede til Gilde for Sven, der snart vilde komme efter. Da han saa hørte, at Sven Dagen efter var taget ind i Ringsted, drog han i god Tro ud imod ham, men mødte undervejs den Ringsted Abbed med samt den tyske Ridder Radulf, der fortalte ham, at det var blevet sagt Sven, at han kom med et stort Hærfølge. Nu fattede Knud Mistanke og tog sig vel i Vare, da det var ham et Tegn paa at der stak Svig under; han undgik at møde Sven og tog Vejen til Landstinget, der just holdtes den Dag og havde samlet megen Almue. Men hos Valdemar var Tilliden stærkere end Mistanken; han var mere fast i sit Forsæt end varsom i sin Færd og drog i Tro til Freden videre til Sven. Her stod Kongens Mænd under Vaaben i smaa Fylker og havde Paabud om at dræbe Knud og Valdemar, naar de begge naaede did; men da han mærkede, at den ene af dem ikke var med, bød han sine Svende træde tilbage og bad i mange fagre Ord Valdemar være velkommen. Da denne nu spurgte ham, hvor det kunde være at hans Følge var væbnet, naar der ingen Fare var paa Færde, fortalte Sven ham om det Rygte, som var kommet

ham for Øre¹⁾; og da Valdemar med haarde Ord hudflettede ham for hans Troløshed, satte han det mest uskyldige Ansigt op og dulgte saalunde sit sande Forsæt.

Derpaa drog han videre til Roskilde, efter Indbydelse af Knud, der var Vært her. Natten gik hen med lystigt Lag, og ved Daggry tog Sven med nogle faa i Følge ud til Thorberns Torp ikke ret langt fra Byen, af Lyst, som det lod, til at se sin lille Datter, der opfostredes her²⁾. Ved den Lejlighed skal Thorberns Kone have ladet det Ord falde: »Vel maa jeg undres over, at du nu er blevet saa ussel og arm, at du nøjes med tredje Delen af det Rige, du har været ene om at styre!« De Ord var talte ud af Harmen og æggede Sven svarligt til hans Udaad. — Da det led mod Kvæld, kom der Bud fra Knud for at hente ham til Gildet. Dem tog Thorbern overmaade vel og venligt imod; og da de spurgte ham, hvorfor Kongen var blevet borte, sagde han, at han havde faaet Hovedværk i Badet af den megen Røg og Damp³⁾, og det var Grunden til hans sene Komme. Sven derimod fortalte for at undskylde sin Tøven, at han havde kælet og leget saa længe med sin lille Pige; og den Forskel paa de to Forklaringer undgik ikke dem der havde spurgt.

Paa deres Opfordring vendte han nu hjem til Byen og fik som den ældste Hæderspladsen midt imellem sine to Medkonger. Efter Maaltidet blev

¹⁾ Nemlig at Knud havde mange væbnede Mænd med sig.

²⁾ Hvor Thorberns Torp laa, vides ikke. Torp er en Udflyttergaard eller en Samling af saadanne.

³⁾ Dampbad (i »Badstue«) var yderst almindeligt dengang og hele Middelalderen igennem.

Bordene taget bort; Smaabægrene gik flittigt rundt, 9. Avg. 1157. og Gildet blev mere og mere lystigt. Sven bad nu om et Brætspil og roste sig af at han var en stor Mester i denne Leg, fordi det var en Morskab, han var vant til fra sin Landflygtigheds Tid, og som han havde haft megen Glæde af. Disse Ord lød som Pral, men var i Virkeligheden en bitter Ihukommelse af hans Ulykkes Dage. Men der var intel Tavlebord, saa den Leg kom de ikke langt med. — Blandt andet var der nu en tysk Sanger, som kvad en Nidvise om Svens Flugt og Udlændighed, hvori han smædede ham med alskens Haansord. Det maatte han høre meget ilde for af Gæsterne; men Sven dulgte sin Uvilje og sagde, at det stod ham frit for at synge om hans Færd: det var kun sødt at mindes svunden Ve.

Da Mørket faldt paa, og der efter Sædvane var bragt Lys ind, kom Svens Mand Thetlev¹⁾, der kort før var gaaet fra Gildet, tilbage til Kongsgaarden og kastede i al Stilhed et Spejdeblik trindt om, for at se om Øjeblikket var inde til at iværksætte Udaaden. Da han havde staaet saadan en liden Stund som en Støtte uden Maal og Mæle, bredte Knud sin Kappe ud paa Jorden og bad ham sidde sig næst; men han takkede for den store Ære og gik ud af Hallen; og lige ved Udgangen gav han Sven et lille Nik, for at vinke ham ud til sig. Sven lagde ikke Mærke til hans lønlige Tegn; men Knud lod ham da vide, at Thetlev kaldte paa ham. Nu rejste Sven sig og gik ud; og da Thetlev havde staaet lidt og hvisket med ham, kom alle de af Svens Mænd, der var til Stede, med ind i Samtalen

¹⁾ Søn af Edler (se ovenfor S. 185 ff).

og stak Hovederne sammen, saa ingen udenfor staaende kunde høre hvad de taltes ved. I det samme var det som Knud anede Uraad; han tog Valdemar i Favn og mindede ham for hans Mund; men da denne spurgte ham, hvor det kunde være at han kyssede og kærtegnede ham, da han jo ellers aldrig plejede at opføre sig saadan, vilde han ikke sige ham Grunden.

Nu lod Sven sine Mænd tilbage i Hallen, men skred selv ad Inderdøren hen til sit Kammer, og foran ham gik en Kertesvend. I det samme drog hans Mænd efter lønlig Aftale Sværd mod Knud og Valdemar. Men Valdemar sprang i en Hast op fra sit Sæde, svøbte Haanden ind i Kappen og afbødede ikke blot med den alle Hug mod sit Hoved, men kastede ogsaa den fremstormende Thetlev til Jorden ved et Stød for Brystet; selv faldt han med det samme og fik et dybt Saar i Laaret. Saa snart han kom paa Benene igen, banede han sig Vej, uden at ænse sit Saar, midt igennem Fjendernes Klynger og var i et Sæt ude af Døren. Derude i Mørket mødte han en Mand, der greb fat i hans Bæltekvaster for at holde ham fast, men blot opnaaede at rive dem af. Imidlertid slog de andre Skodderne fra, for ikke at tage fejl i Mørket og sinkes i deres Udaad¹⁾; og Thetlev sprang op fra Gulvet og kløvede Panden paa Knud, der bødte for Hugget med sin højre Haand. Halvdød segnede han om i Absalons Arme; denne troede, at

¹⁾ Ifølge Helmold (og Folkevisen om Blødgildet i Roskilde) var det Valdemar, der havde slukket Lysene; og dette Træk, som Sakse ikke beretter, passer i og for sig meget godt ind i hans Fortælling.

det var Valdemar, tog hans blødende Hoved i sine Hænder og lagde det i sit Skød: midt i alt Bulder og Vaabengny brød han sig lidet om at redde sit eget Liv, men tænkte kun paa at tage sig af Kongen, saa længe der var Spor af Aandedræt tilbage. Om-sider kendte han paa Dragten, at det var Knud han holdt, og følte en sorgblandet Glæde derved.

Dobik, en djærv og rask Mand, blev fældet netop som han var i Lag med at hævne Kongens Drab paa hans Banemænd. Og da man i Nattens Mulm ikke kunde skelne nogen klart, styrtede man med dragne Sværd løs paa hver og en, som kom nær til Dørene; ti Mørket, der laa over det hele, gjorde det uvist, om det var Fjende eller Ven. Nu vinkede Knuds nære Frænde Konstantin i al Stillehed til Absalon, i hvis Favn Knud alt havde udaandet, og bad ham, for lettere at slippe ud, gaa til den ene Dør, hvorved han selv fik bedre Udsigt til at naa uskadt frem til den anden. Absalon adlød; og Konstantin slap ogsaa ud, men faldt i Hænderne paa dem der færdedes udenfor, og blev dræbt. Men Absalon, der ærbødigt havde lagt Knuds Lig ned, mere for at opfylde den andens Bøn end for at frelse sig selv, gik uden at ænse Faren frem mod de væbnede Mænd, værdigede dem ikke et Ord til Svar paa alle deres Spørgsmaal og navngav sig ikke. Denne hans haardnakkede Tavshed hjalp ham uskadt ud midt iblandt alle Fjenderne. Midt paa Broen¹⁾ mødte han Radulf, der ønskede alt ondt over den usle Nidingsdaads Ophavsmænd og Medvidere og

¹⁾ Der menes rimeligvis den med Træ brolagte Gade. — Kongsgaarden laa Vest for Domkirken, i umiddelbar Nærhed baade af denne og af Ros gamle Kilde (nu Maglekilde), der havde givet Byen dens Navn.

svor paa at han ikke havde mindste Lod og Del deri. Han satte Peder Thenja efter i fuld Fart og truede paa Skrømt Absalon, før han løb videre. Denne naaede nu frem til den søndre Dør i Korsgangen ved Trefoldighedskirken, men var her saa uheldig at falde i Hænderne paa nogle af Kongens Svende; og mange Sværd var alt dragne mod hans Hoved, da i det samme en anden¹⁾ kom til med nogle Ledsagere og ikke blot som en tro Ven dækkede ham med sit Legem og med sit Sværd, men ogsaa, da han saa at en af dem sigtede mod hans Bryst, truede ham med Hævn, om han ikke lod være, og derved skaffede Absalon Udvej til at fly og frelse Livet. Denne havde ogsaa i Tide undveget Stikket ved at bøje sig til Side, saa Spýdsodden kun kom i hans Underkjortel. Saaledes vilde Lykken ej helt røve Danmark dets Genoprejsnings Haab, men holdt sin Haand over Rigets vordende Støtte. Han slap altsaa bort og vandrede i Nattens Mørke ud til Ramsø Torp²⁾, hvor Bryden blev yderst overrasket over at han kom der helt alene, og nær havde daaet af Skræk ved at høre hvad der var sket i Roskilde. Hos ham fik han en rask Hest og red først til sin Søster, der var gift med Peder, og dernæst til sin Moder³⁾; men da hun hørte af ham, at Knud var dræbt og Valdemar haardt saaret, blev hun mere sorrigfuld over deres Ulykke end glad ved at se sin Søn uskadt.

Valdemar, der kun havde faaet to af sine Mænd med sig, gik imidlertid stadig videre for at redde

¹⁾ Ifølge Knytlingasaga var hans Navn Aslak.

²⁾ En Mils Vej Syd for Roskilde.

³⁾ Altsaa til den fedrene Gaand i Fjalendslev (Fjenneslev).

Livet, uagtet han ikke kunde støtte paa Benet; dog, mattede Saaret hans Fjed, saa drev den haarde Nød ham atter frem; men saadan gaar det: Sjøleangst dulmer Legemssmerte. Siden kom han ved sine Følgesvendes Hjælp op paa en Hest, og Tilfældet førte ham netop ud til det Torp, hvor Absalon kort i Forvejen havde været og bragt Bud om hans Skæbne. Da han af Bryden hørte, at Absalon var redet lige til sin Moders Gaard, fik han stedkendte Mænd til at vise sig Vej og skyndte sig efter ham: Nøden hærder svage og gav ogsaa her den saarede Mand Styrke. Derude fik han sit Saar plejet og lagt Bind om Laaret, og var saa dér Resten af Natten.

Næste Morgen kaldte Sven Borgerne sammen og førte Kæremaal over, at hans Fjender lumsk havde overfaldet ham om Natten; han viste sin Kappe frem, som han selv havde stukket Huller i, kaldte Knud og Valdemar mensvorne Stimænd og Mordere, der brød Gæstefreden; takkede Gud, fordi han havde afværget deres Udaad ved den enes Drab, og bad om Hjælp mod den efterlevende. Der var dog ingen, der fæstede Lid til hans Paastande, hvis Usandhed maatte falde alle i Øjnene. Dernæst lod han Bud udgaa om at bore Hul i alle Snækker Øen over, for at Valdemar ikke skulde finde Skibslejlighed og undslippe paa den Vis; og han lod ogsaa omhyggelig afsøge hver en øde Vraa, hvor han kunde tænke sig at han havde søgt Skjul.

Imidlertid flakkede Valdemar om med kun tre Følgesvende, ikke i tæt Skov og Vildmose, men kun i de aabne smaa Lunde, hvor han vidste sig sikrest, fordi Fjenden mindst vilde søge ham dér. Desuden sendes Eshern med nogle andre langt ud i Landet, for af og til at vise sig i aaben Mark og lade som

om han er Valdemar; og flere Steder lod han sig se i Spidsen for en hel Skare, for at det skulde tage sig ud som om det var Kongen der vilde sejle af Sted. Omsider, da Jyllandsfærden var fastsat, bød han en Tømrer, som han godt kendte, gøre et Skib i Stand til Overfarten; men denne var bange for at Sven vilde hævne sig paa ham, og lod Esbern vide, at det maatte se ud som om han blev tvunget til Arbejdet. Esbern gik da ind i hans Værksted, der stod fuldt af Bønder, og bad ham i Førstningen derom paa Skrømt; og da han nægtede at sætte Fartøjet i Stand, lagde Esbern Haand paa ham og førte ham bunden med sig; og først da han saadan skæbte af med ham, stillede han sit Haandværk til Esberns Raadighed. Saaledes lod han som om der gik ham Vold over, hvorved han paa én Gang gavnede sin Ven ved at gøre hans Vilje og sig selv ved at fralægge sig alt Ansvar overfor Sven.

Nu bragte Esbern Skibsredskab og Farkost om Bord; og ved Nattetid stod Valdemar med sit Følge til Søs; men med ét brød der en Storm løs, Voverne rullede saa vildt som ellers aldrig og lod ham ret føle deres Vælde; hans Mænd overskylledes af de uhyre Bølgeslag og frøs saadan, at de blev helt slappe i alle Lemmer og ikke engang havde Kræfter til at vende Sejlet efter Vinden. Et Vindstød ruskede saa voldsomt i Raaen, at den knak og gik over Bord; Regnen faldt i Strømme og kappedes med Søerne om at fylde Skibet; Styrmanden slap sit Tag i Roret, da han ikke vidste, hvor han skulde vende Stævnen, og gav sig Vind og Vove i Vold. Lyn paa Lyn knitrede og lyste i Luften om dem, og Skybraget drønedes vældigt dertil. Omsider drev de midt under den rasende Skylregn ind under en Ø,

der laa uden for deres Kaas; og da Ankeret ikke kunde holde, trak de Skuden paa Land og tøjrede den fast ved at vride Grenene paa de nærmeste Træer ned under Rorbænkene, for at den ikke skulde skride ud og knuses. — Samme Nat blev en vendisk Flaade paa femten hundrede Skibe kastet ind under Hallands Kyst; og hvo der kom levende i Land, blev Sværdets Bylle.

Næste Morgen var Havet atter roligt; Esbern sørgede for Kost og Tæring, og da Folkene havde styrket sig rundeligt, sejlede Valdemar til Jylland. Her drog han til Viborg, skyldte paa Tinge Sven for Svig og rørte alle til Sorg og Harme ved sin gribende Skildring af den Skæbne, der var overgaaet ham; og ved at vise Saaret frem vakte han paa én Gang alles Ynk og skaffede tillige sine Ord Tiltro, saa det er svært at sige, om det Hug var et Uheld eller et Held.

Men da Sven fik Tidende om hans Flugt, lod han de Skibe sætte i Stand, som han nys havde søndret, og rustede sig til et Jyllandstog. Der øvede Absalons Moder og Søster en udmærket rask Manddomsdaad: for at sinke Kongens Overfart lod de ved Nattetide hugge Hul paa de Skibe, han vilde sætte over med. Inden de var satte i Stand, maatte Sven vente en rum Tid; og omsider, da alle var hødede, sejlede han til Fyn; men Valdemar, der mente at hurtigt Slag baader bedst, gjorde sig rede til at standse ham straks paa Jyllands Tærskel. Da Sven hørte det, drog han atter til Sælland, lod udgaa Bud og Brev til Almuen der og i Skaane om at fylkes om ham og øgede saaledes sin egen Hærstyrke ved almindeligt Ledingsudbud.

Imidlertid trak Valdemar sig tilbage til Viborg,

da han mærkede at Kampens Udfald stod hen i det uvisse, og holdt der Bryllup, dels for lettere at vinde Knuds Hærmænd for sig, dels for ikke ved yderligere Tøven at give sin fagre Fæstemøs Ære til Pris for Fjenden. Dernæst samlede han Ledingshæren og drog til Randers, for med væbnet Magt at hjem søge Sven paa Sælland, hvor han havde sit Tilhold. Der var ogsaa adskillige af Svens Mænd, som af Afsky for hans gruelige Udaad sluttede sig til Valdemar, i den Tanke, at det var Synd at hjælpe og støtte en Mand, der bar paa saa svar en Brøde.

Men Sven tyktes det større Ære at føre Krigen over i Fjendens Land end bide ham hjemme; han var for stormægtig til at lade sig spærre inde paa den ene Ø og samlede Skibe fra Fyn og Sælland, landede med dem i Jylland og lod Snækkerne lægge ind i Djursaa¹⁾, medens han med de raskeste Ryttere rykkede frem mod Viborg, hvis Borgere vaklede mellem begge Parter. Da Valdemar fik Tidende derom af en Overløber, trak han saa hurtigt han kunde Hjælpetropper til sig og sendte Sakse og Buris ud med Sømagten for at splitte Fjendernes Flaade²⁾. Af deres Ord lod ogsaa Sællandsfarerne sig overtale til at vende Kaasen hjemad: de tog mere efter Frænderaad end efter Kongebud og vilde hellere fly fra denne end fejde mod hine. Fynboerne derimod gjorde mere Ære af deres Konge end af Folk som de var flest, men fik tørre Hug til Tak

¹⁾ Ved Grenaa.

²⁾ Buris var Henrik Skadelaars Son. Den her nævnte Sakse er muligvis vor Historieskrivers Farfader, der vides at have staaet i Valdemars Tjeneste.

for at de agtede Raadet ringe, og maatte slagne gribe til Flugten, som de uskadte havde afvist. Ingen af alle Svens Ulykker harmede ham mere end denne.

Dernæst bød Valdemar Esbern udforske Fjendens Forsæt; og da denne for at holde Udkig var naaet hen i Nærheden af Viborg, saa han Svens Hær komme sig i Møde paa Vejen mod Randers. For nu ikke at regnes til de Spejdere, der nok har Øjnene med sig, men ikke Model, sprængte han med fældet Lanse mod nogle af Fortroppen, der red noget spredt frem, og kastede dem med ridderlig Færdighed af Sædlen; deres Heste tog han og lod dem ved sine Svendes Hjælp føre bort ad en Snigvej. Nu troede Svens Folk, at Fjenden var lige ved; de fik i en Hast deres Hærklæder paa og svang sig op paa deres bedste Gangere for at være rede til Kamp. Men da de kom ud af Bakkestrøget og fik vid Udsigt over Slettelandet, kunde de ikke faa Øje paa andre end Esbern og sendte nu deres raskeste Folk ud efter ham; men hans fuglerappe Hest skaffede ham saa stort et Forspring for dem, at han en Gang imellem kunde stige af og unde sig Hvil. Da nu Forfølgerne saa, at al deres Umage med at faa fat paa ham var spildt, raabte de paa Afstand til ham, at de vilde tale med ham paa Tro og Love. Men Esbern svarede, at de havde i den sidste Tid haft for Vane at være noget løse i deres Tro, saa han vilde ikke indlade sig med dem. Paa den Vis lod han dem vittigt nok høre ilde for deres sidste svigefulde Daad i Roskilde. Den eneste af dem, han lod komme nær hen til sig, var Peder Thenja, hvem han troede vel som sin gamle Vaabenbroder; og mens denne nu spurgte ham om et og andet vedrørende Valde-

mar, holdt de andre med Vilje indbyrdes Vædderidt og lod som om de øvede sig, men havde i Virkeligheden Svig i Sinde mod ham. Nu bad Esbern Peder lægge Mærke til, hvad det var hans Stalbrødre havde for, og Peder, der ikke vilde se sin Tro brudt ved sine Vaabenfællers Svig, fældede sin Lanse mod dem og raabte, at han var Mand for at spidde hver den der kom Esbern nær. Men Esbern undgik deres Fælde ved ilsomt at slaa ind paa en snæver Sti og slap fra dem over en Bro; og nu standsede han deres fældede Lanser ved at sænke sit eget Spær mod dem, heglede dem gentagne Gange igennem efter Fortjeneste for deres Troløshed og red derpaa langt bort fra dem.

Undervejs traf han paa sine Stalbrødre, fortalte dem, at Fjenden var efter ham, lagde dem i Skjul i noget Smaakrat ved Vejen og sprang selv med det samme af Hesten. De andre, der var ude at fange ham, havde endnu ikke opgivet Haabet, men blev ved med deres Ridt. Da han nu saa dem komme et godt Stykke borte, sprang han til Hest og stødte den med Vilje ofte i Siden, som om han havde ondt ved at faa den i Løb. Forfølgerne fattede nu nyt Haab om at indhente ham og red derfor skarpere til; de drev deres Heste stærkt frem og var sikkert blevet Fjendens Fanger, hvis ikke en af dem der laa paa Lur, var blevet ked af at vente og i sin Iver for at komme i Lag med dem var brudt for tidligt frem af Skjulet. Den ene Mands Opdukken var dem et Tegn paa den Fælde, der ventede dem; de trak sig rask tilbage til deres Stalbrødre og kunde mere takke Svendens Utaalmodighed end deres egen Omsigt, at de slap saa godt derfra. Saaledes vilde Esbern have faaet en snild

Hævn over deres Troløshed, hvis bare ikke hans Vaabenfællers Uforstand var kommet i Vejen.

Valdemar fik nu at vide af ham, at Fjenden var nær; men da han endnu ikke var vis paa at han havde Folk nok til at holde Slag, lod han en Del af Broen over til Byen afbryde, for at Sven ikke skulde slippe over dér¹⁾. Paa den Maade ydede Aaen ham baade trygt Værn for hans Hær og rigelig Tid til at samle flere Folk. Sven kunde ikke slippe over, og Valdemar vilde ikke rykke frem; men imidlertid traadte de raskeste unge Mænd trods Forbud frem paa Brostumperne, kæmpede med Skud og Spyd og gav store Prøver paa Raskhed og Mod; ti da Stedet ikke tillod dem at gaa paa Livet løs, gav de unge Mænds Utaalmodighed sig Udslag i denne Art Kamp, hvor det ikke gik saa haardt til.

Omsider fik Valdemar Mod til at vove et Slag, da han Dag for Dag havde set sin Hær vokse, og gik over Aaen et andet Sted for at opsøge Fjenden. Natten før Slagdagen²⁾ lod han Hestene staa op-^{23. Okt. 1157.} tømmede og næsten helt undvære Foder, for at de ikke skulde være forædte og derfor dørske til at løbe. Sven derimod, i hvis Lejr der laa Sædemarker, lod Hestene gøre sig rundeligt til Gode med Agrenes rige Grøde, uden at tænke paa, at fyldt Vom sinker Farten.

Da Valdemar rykkede frem med fylket Hær, fik han til Side for den Øje paa en Flok med blinkende Vaaben og Faner, som han først tog for Fjender; men snart lod hans Spejdere ham vide, at det var

¹⁾ Valdemar gik altsaa over Gudenaas og brod Broen, der sydfra forte over til Randers, af efter sig.

²⁾ Slaget stod paa Grædhede Syd for Viborg.

gode Venner han dér var bange for. Dem tog han da op i sin Fylking og gik saa meget trøstligere løs paa Fjenden. Saa mandstærk var han blevet, at ikke tiende Parten af hans Hær kunde øjne, hvor Mærkerne bares. Nu kom Svens Spejdere tilbage og meldte, at Fjenderne havde en umaadelig Hær: det var bedre, sagde de, at trælle og tirre denne store Mængde end at tage Kampen op; ti med Tiden vilde meget af det store Overtal svinde. Dette fornuftige Raad faldt i saare god Jord hos Sven; men Agge Kristjernsøn¹⁾ afviste det uklogt med de Ord, at enten maatte Kongen slaa løs, eller ogsaa lod hans Mænd ham i Stikken: de havde ikke Lyst til at redde sig selv paa den Maade, at de uden Sværds slag lod Fjenden rane deres Ejendom, der var dem dyrere end Livet. »Kom dertil i Hu«, sagde han, »hvor ofte en lille Flok har vundet stor Sejr med Pris og Ære! Om du derfor vil maale dine Mænds Mod, ikke deres Mængde, da vil din Tillid til deres Faatal faa Bugt med din Frygt for Fjendens Overtal. Den Hær er snarere at spotte end at frygte, som udgøres ikke af en Hærmandsstyrke, men af en værgeløs Almuehob«. Ved disse manende Ord nødte han Kongen til at frafalde det gode og gavnlige Raad og følge det skadelige.

Paa Valdemars Side stod ungt Mandskab i staa graa Kofter paa højre Fløj af Hæren og lignede jernklædte Mænd saa nøje, at Svens Folk troede, de var iførte alskens Brynjer, og rettede deres Fylking mod den Flok; og først da de saa, at Skinnel havde skuffet dem, vendte de sig fra dem mod Konge-

¹⁾ Son af den ovenfor S. 141 ff. nævnte Hovding Kristjern og Fader til Historieskriveren Sven Aggeson.

fylkingen. Det er ogsaa værd at nævne, at Ravnene skal være flokkedes saa tæt over Valdemars Hær, at flere af dem fløj ind paa Folkenes opstaaende Spydsodde og fandt deres Død. Midt gennem Hæren red en Sanger, der kvad en velkendt Vise om Svens lumske Nidingsdaad, hvorved han manede Valdemars Mænd til Hævn og æggede dem svarligt til Kamp. Endnu skille et Markhegn Hærene ad og hindrede Sammenstød; og da Rytteriet ikke paa nogen af Siderne turde sætte over for de spidse Stavers Skyld, der stak op, gik Valdemars Fodfolk i Lag med at rydde det og aabnede dermed Kampen. Der blev Svens Folk med Lethed overvundne og havde svært nok ved at undslippe; ti Hestene var endnu tunge af Nattefoderet og kunde ikke holde ud i det lange Løb, men var saa forædte, at de hurtigt blev malte. Mærkesmanden¹⁾ sprang af Hesten, vendte sig mod Fjenden og æggede sine adsplittede og flygtende Stalbrødre til at tage Kampen op; og til Slut, da han ikke øjnede Hjælp fra nogen Kant, stødte han Mærkestangen i Jorden og holdt den i venstre Haand, medens han med højre huggede hver den ned, der kom ham nær. Omsider blev han efter en mindeværdig Kamp klemt inde og overmandet af Mængden.

Sven flygtede med nogle faa i sit Følge og kom undervejs ud i en Mose, hvor Hesten sank i med Fødderne og blev stikkende i Mudderet; og han prøvede nu at fortsætte Vejen til Fods; men end ikke da kunde Dyndet bære, og han lagde da ogsaa sine Vaaben. Til Slut var han ved at segne af Mathed, skønt han støttede sig paa sine Mænds

¹⁾ Ifølge Knyllingasaga var det Riber-Ulv.

Skuldre, og bød nu sine Følgesvende fly videre, men satte sig selv paa en Træstub; saa afkræftet var han, at han end ikke ved andres Hjælp kunde slæbe sig frem. En af hans Mænd tyktes det dog en værre Lod at lade sin Konge fejgt i Stikken end lide selv den haardeste Død; og han blev dræbt for Kongens Fødder af nogle Bønder, der var ude at søge Bytte og derved traf paa dem. De tog ogsaa Sven til Fange, og paa deres Spørgsmaal om hvem han var, navngav han sig som Kongens Skriver. De kendte ham dog og satte ham ærbødigt til Hest, og hvad enten det nu var Frygt eller Haab, der drev ham, saa bad han om at blive ført for Valdemar; men i det samme sprang en af Bønderne brat frem og kløvede hans Hoved med sin Økse. Hans Lig blev ej jordet med Pragt og Hæder, men Stedets Folk grov ham en simpel Grav¹⁾.

Ulv²⁾ blev hærtaget i Slaget og holdt fangen i Viborg; Eshern var den eneste, der satte sig imod at han blev straffet; og Knuds Mænd gav ham da Døden, i den Tro, at hans Blod var et Offer, de skyldte deres dræbte Høvding. — Ogsaa Thellev blev grebet; og da han skæbtes til Hjul og Stejle, blev han først ved med at fralægge sig sin Brøde overfor dem der havde nappet ham; og siden, da han mærkede, at her hjalp ingen Bøn, teede han sig saa kvindagtigt, at det var som strøg han helt Manden af sig: han kunde ikke dy sig for Graad og Veklage, og viste klart at han i en Mands Krop husede en Kærlings Sjæl. Derfor blev han ogsaa straffet først

¹⁾ Paa Grædhede. Senere rejstes et lille Kapel der paa Stedet.

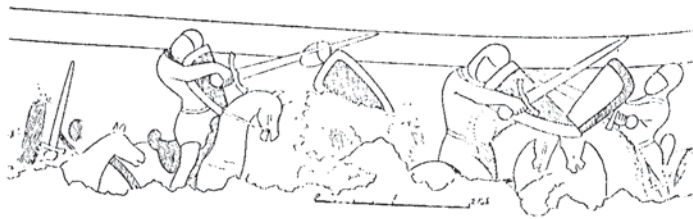
²⁾ Riber-Ulv, se ovenfor S. 255.

med Skam, dernæst med Død, og gav paa den Maade dobbelt Bod for den dræbte Høvding.

Magnus, Erik Lams Frillesøn, der med mere Iver end Ret havde kæmpet for Svens Sag, blev taget til Fange og troede at han skulde af med Livet, men fandt uventet Naade og Mildhed hos Sejrherren: da de Folk der havde fanget ham, førte ham for Valdemar, skænkede denne ham af Hensyn til Frændskabet ej blot Livet, men ogsaa øget Magt og Ære; og skønt det allerede var saare meget at sige ham fri for Straf, føjede han Gavnildhed dertil, da han ikke vilde optræde som streng Hævner og faa Ord for at tage mere efter egen Harne end efter Blodets Baand. Uagtet han var strafskyldig for sin Brøde, reddede saaledes Slægtskabet ham. Paa den Vis agtede Valdemar Frændskab hos Fjenden ikke mindre end Huldskab og Troskab hos sine egne Folk og lønnede Uven saavel som Venner.

Ogsaa Buris, der baade ved Byrd og ved tro Tjeneste var knyttet til ham, og som han havde haft saa god Nytte af i Kampen mod Sven, fik til Tak baade Rigdom og Rang; hans Broder Knud havde Valdemar nys vist en lignende Naade ved at ophøje ham til Jarl. — Men endnu fandt Knuds gamle Hærmænd, at der ikke var dræbt Fjender nok; de gik i Fællesskab til Kongen og bad ham gøre alle dem fredløse, der havde raadet Sven til Knuds Drab; og blandt andre krævede de ogsaa ivrigt Thorbern straffet, skønt han under Kampen ved Randers Bro i de Mænds Paahør, der havde raadet til Knuds Drab, fralagde sig al Lod og Del i denne Svig og ønskede alt ondt over dens Ophavsmænd. Men Kongen vilde nødig landsforvise saa mange af Folkets Ædlinge; ti han var bange for at faa de fredløse til

Fjender og derved give Knud og Buris, hvem han ej troede vel, Vaaben i Hænde mod sig, og vilde derfor hellere skænke de skyldige Naade end selv hjælpe sine Medbejlere frem. Omsider gav han dog efter for deres ihærdige og indtrængende Bønner, for at han ikke skulde faa Ord for at være sen til at tage Hævn over Knuds Drabsmænd, og lovede at landsforvise dem de ønskede, samt ikke kalde dem hjem igen uden paa *deres* Bøn, paa hvis Ord de var drevne af Riget. Han vidste nemlig, at Folks Sind let kan skifte fra Avind til Yndest, og at Menneskens Hu ændres som alt andet under Solen: der gives intet saa haardt, Tid og Held kan jo mildne det. De øvrige af Svens Mænd tilgav han, da man bad ham hellere bruge dem som gode Hærmænd end tage Hævn over dem; og jo vissere han var paa, at de ej var Medvidere i den rænkefulde Nidingsdaad, des lettere vandt de hans Venskab.

Bytterkamp fra Valdemarenes Tid.

BILLEDER OG KORT.

Omslagsbillede: Segl fra Knud Hertugs Gilde i Odense. 13. Aarh.s
Begyndelse.

En Side af det i Angers fundne Brudstykke af et Haand-
skrift af Saksens Danesaga. foran Titelbladet

Skrivende Klerk fra 12. Aarh. Efter tysk Miniatur. S.	5
Lundsk Ærkebispesegl fra 13. Aarh. Efter Jakob Erland- sons Segl	- 44
Skibe fra 11. Aarh. Efter Bayeux-Tapetet	- 47
Kirke og Gildeshal fra 11. Aarh. Efter Bayeux-Tapetet	- 48
Roskilde Domkapitels ældste Segl. 12. Aarh.s Begyndelse. Efter det originale Signet i Nationalmuseet	- 49
Knuds Helgenskrin i Odense	- 76
Legere fra Tiden om 1100. Efter tysk Miniatur	- 77
Byzantinsk Kejserpar fra Tiden henimod 1100. Efter by- zantinsk Elfenbensskulptur	- 98
Hertugsegel fra 12. Aarh. Efter den svenske Hertug Birger Brosas Segl	- 99
Levningerne af Knuds Kapel ved Haraldsted	S. 132
Blide fra 13. Aarh. Efter fransk Miniatur	- 133
Segl fra Knudsgildet i Slesvig. 13. Aarh.s Begyndelse. Efter det originale Signet paa Raadhuset i Slesvig..	- 155
Bisp fra 12. Aarh. Efter Bisp Hermans Ligsten i Lunds Domkirke	- 156
Lunds Domkirkes Kor	- 176
Rytterkamp c. 1150. Rytterne fælder Lanser tværs over en Flod. Efter tysk Miniatur	- 177
Rytterkamp fra Valdemarernes Tid. Efter Kalkmaleri i Aal Kirke i Vestjylland	- 258

Kort over Danmark og omliggende Lande i det 13. Aar-
hundrede

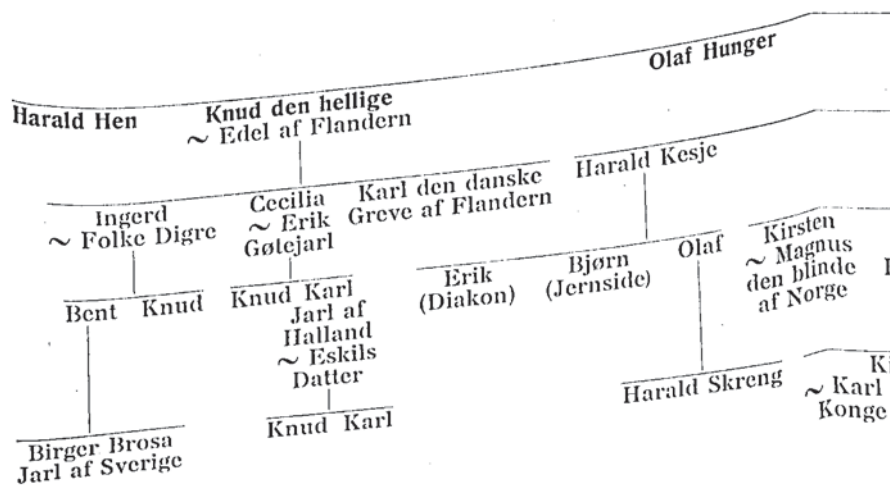
bag i Bogen

INDHOLD

Indledning	
Sakse og hans Danesaga	S.
Svensømnernes og Borgerkrigenes Tid (1076—1157)	
Sven Estridsøn	S.
Harald Hen og Knud den hellige	-
Olaf Hunger og Erik Egode	-
Nils og Knud Hertug	-
Hævn for Knuds Drab	-
Erik Emune og Erik Lam	-
Sven, Knud og Valdemar	-
Stamtavle over Sven Estridsøns Afkom:	

Star

(Saavidt m

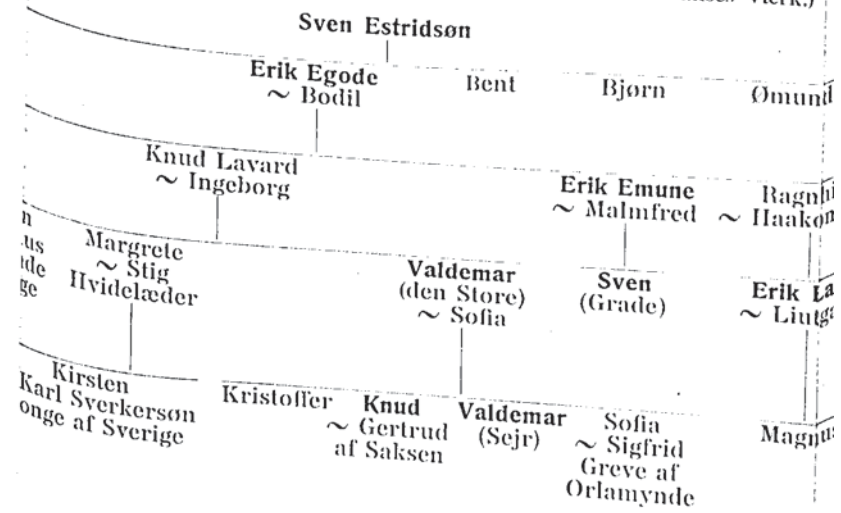

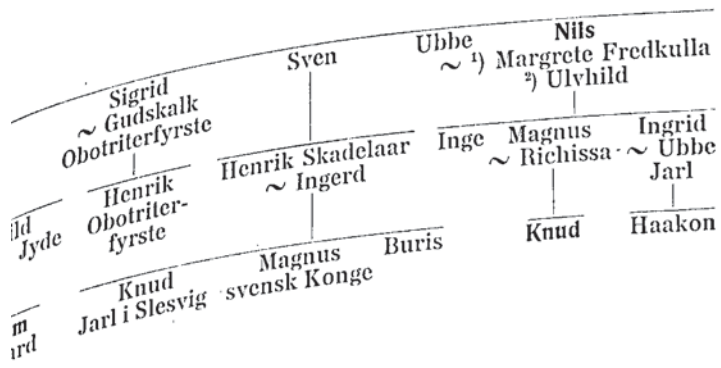
5

47
49
77
99
133
156
177

Stamtavle over Sven Estridsøns Afkom.

Så vidt muligt er kun de Personer taget med, som nævnes i Saksens Værk.)

SAKSES DANESAGA

ABSALONS OG VALDEMARS TID
(1157—1185)

OVERSAT

AF

JØRGEN OLRIK

MED BILLEDER

VED UDVALGET FOR FOLKEOPLYSNINGS FREMME

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

1909

*»Folkelæsning« Nr. 285, Aargang 1909.
Pris 2 Kr. 50 Øre.*

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR).

7

ABSALONS
OG
VALDEMARS TID
(1157—1185)

11

11

.

Asser Rig og Fru Inge, Absalons
Forældre.

Valdemars første Vendertog. (1158—60).

Da dette var i Lave¹⁾, tænkte Kong Valdemar paa at indvarsle sin Kongetid med kraftig Heltedaad og skaffe Riget Bod for al den Skade, som mange Aars Vikingefærd havde voldt: Lan-

det lemlæstet, og fast en Tredjedel deraf omskabt til en øde Ørk. Han udbød derfor Leding og lagde sig med Flaaden ved Masnedø for at hjemsoge Venderne. Her holdt han Hærtling og æggede Folket; men Oldermændene, der var vant til at føre Ordet paa Flaadestævne²⁾, talte derimod og paastod, at utryg Færd ventede Flaaden; ti dels manglede vore Folk Levnedsmidler, dels havde Fjenden faaet Nys om Kongens Forsæt. Det var derfor raadeligst, mente de, at opsætte Toget og bie til der engang bød sig bedre Lejlighed til, saa de kunde faa noget udrettet; desuden var det en farlig Sag at friste Vaabenlykken mod forsynlige og velrustede Fjender.

Fornaar
1158.

¹⁾ Næmlig Forholdet til de to dræbte Kongers, Svens og Knuds, Tilhængere; jfr. foregaaende Bind S. 257 f.

²⁾ Der menes Bondealmuens Talsmænd, der sikkert tilhorte de gamle store og rige Slegter, og som for en stor Del var de samme som »Styresmændene« for Ledingsskibene; disses Embede gik nemlig i Arv indenfor en og samme Æt.

Ydermere, sagde de, var hele Danehærens Kerne samlet om Bord paa denne Flaade; og satte man den paa Spil, da kunde Venderne ved én eneste Sejr faa al Danmark i deres Vold; ti hvis det nu gik galt, var saa ikke deres Fald enstydigt med hele Rigets Undergang? Det gik derfor slet ikke an at sætte saa mange højbaarne Helte paa Spil i én eneste Kamp, hvor Sejren kun kunde bringe liden Hæder, men Nederlaget des større Skam. — Denne Tale istemtes af hele Tingfolket; og paa dets Ord saa Kongen sig nødt til at give Ledingen Hjemlov og afstaa fra sit Forsæt — i Hast, men uden Lyst. Da han atter kom om Bord paa sit Skib, gjorde Absalon nok saa vittigt Nar ad ham for hans Ørkesløshed og spurgte ham paa Dril, hvor det kunde være at Ledingen gik over Styr; og da Kongen svarede, at det var for ej at vove saa mange raske Svendes Liv, udbrød han: »Tag saa hellere lutter Krystere og Smaakravt med paa Tog! Skulde du da vinde Sejr, har du den for godt Køb; og taber du, er liden Skade sket; ti Uslingers Død er ej værd at ænse!« Saaledes gav den snilde unge Mand sin Vrede en spøgefuld Vending og revsede med lint Vid Kongen for hans Sløvhed, uden dog at sige ham det rent ud.

18. April
1157.

Paa den Tid døde Bisp Asser af Roskilde, og ved Valget af hans Efterfølger stod Almuens og Klerkenes Stemmer mod hverandre. Samtidig var der Splid i Roskilde Borgeres Edslag¹⁾; begge Parter

¹⁾ Købstædernes Borgerskab udgjorde paa denne Tid et eller flere svorne Gilder eller Lag — Broderskaber til gensidig Hjælp, med et religiøst Tilsnit. I Roskilde synes de indfødte Borgere at have udgjort et særskilt Gilde, de fremmede (tyske) Købmænd et andet, se lige nedenfor.

fyldte Byen med Drab, og de fremmede blev enten slaet ihjel eller drevet ud af Byen. Endda nøjedes de indfødte Borgeres Broderskab ej med at lægge Gæsternes¹⁾ svorne Gilde øde; men de drev deres Galskab saa vidt, at de forgreb sig paa Kongens Møntmester og ej blot jævnedes hans Hus med Jorden, men ogsaa ranede alt hans Gods. Nu blev Kongen alvorlig vred paa Byen for denne Haan mod hans Højhed og førte en stor Hær af Landsfolket mod den for at lægge den øde. Da skikkede By-mændene Sendebud til ham, mindede ham om hans Kald: at føre Sværdet til Landets Værn, og bad ham derfor ej bruge det mod Landets Børn. Han tog saa mod en Pengebøde og lod Byen slippe dermed.

Straks derpaa drog han huld og blid ind i Staden og gik ind i Kannikernes Gaard ved Trefoldighedskirken for at stadfæste deres Afstemning om Bispevalget. Ti uagtet der kunde synes at tilkomme ham en vis Ret overfor en Kirke, som hans Forfædre havde grundlagt og udstyret, lod han sig dog forlyde med, at han ej vilde gøre sig skyldig i ulovligt Valgtryk eller Brud paa gammel Hævd; ti, sagde han, han vidste godt, at efter Kirkeloven var Klerkenes Særret til Bispevalg uafhængig af Kongebud, og hans Nærvær skulde derfor ikke være dem til Hinder for at vælge og stemme aldeles frit. Klerkene takkede ham paa det bedste for hans Fromhed og Retsind og forlod derpaa Mødet for at sigte og vælge nøje. De udpegede nu tre Mænd af højst anset Omdømme, hvortil de føjede Absalon som den fjerde for hans Manddoms Skyld; og mellem

December
1157.

¹⁾ Saaledes kaldtes de fremmede Kobmænd.

disse skulde Valget staa. Valdemar bød nu, at de hver især uden Ord skulde indføre deres Afstemning paa særskilte Blade i én og samme Bog; ti han mente at Valget gik ærligst til, naar ikke Tungen, men Haanden først røbede den enkeltes Ønske. Det gik da saaledes, at alle de skrevne Stemmer faldt paa én Mand, Absalon, som dermed var kaa-ret til Æressædet.

Straks efter sit Valg lagde han for Dagen, at han var fuldt saa vel Viking som Bisp og skøt-tede lidet om at røgte Troen i Ro og Mag her-hjemme, naar den stod paa Spil histude. Det er jo ogsaa fuldt saa god en Gudsdyrkelse at slaa Troens Fjender paa Flugt som at tage Vare paa Kirketjenesten. Bispegaarden lod han mestendels ligge jævnet med Jorden, ti for ret at værne Land og Rige med trygge Vagthold laa han altid paa Udkig ude ved Søen, ofte havde han for Skik at søge Husly under Skovens Løvtag, og just fra dette ringe Bo rejste han Fædrelandets Hus af Gru-set. Ogsaa hans Veltalenhed kom Sællandsfarerne til gode, som de snart fik at mærke; ti paa Tinge trindt om Land, hvor Tvistemaalene var udartet til Vold og Kiv, bragte han ved sin rolige Ligevægt fredeligere Forhold til Veje. Saa store var hans Talegaver, at de der havde tænkt sig ham som et Drog uden Maal og Mæle, tværtimod maatte ind-rømme at det var dem selv som var de dumme. Om Vinteren agtede han det for intel at pløje de islagte Vover med Snækker, for at Landet ikke paa nogen Aarstid skulde savne de nyttige Vagthold, eller han, den store Fædrelandsven, faa Ord for at læmpe sig efter Forholdene. Saaledes var han lige saa fuldt Fædrelandets Fader som Biskop, lige straalende som Hærmand og som Herrens Tjener.

Hans første Kamp med Venderne stod Lørdag før Palmesøndag ved Boslunde By¹⁾. Saa snart han fik Bud om deres Indfald, drog han alene med sine Huskarle, atten Mand høj, mod fire og tyve fjendtlige Skibes Mandskab. Farlig var Dysten, men Sejren blev hans: af Fjendens Hestfolk blev mange slagne paa Flugt, og Fodfolket fast helt oprevet; selv mistede han ved det Vovestykke kun én Mand og indviede med en herlig Sejr sin Bispestav og sit Herreskjold. Kun faa af Fjenderne reddede sig ved fejgt at kaste Vaaben og Bytte fra sig for at lette Flugten og søge Skjul i den til Markerne stødende Skov²⁾.

12. April
1158.

Samme Aar er at melde, at Aarhus By døjede overmaade ondt af Vikingeanfald. Samtidig maatte ogsaa Falstringerne bøde paa deres ringe Tal lige over for den uhyre vendiske Flaade ved at søge Ly bag deres fælles Virke³⁾. Kongens Mundskænk var just i andet Ærinde sendt der til Landet og maatte sammen med de andre udholde en Belejring. Her var der nok en af Bønderne, som gav ondt af sig over de Tværdrivere der sad i Kongens Raad, og udbrød, at de forrige Konger dog mestendels havde baaret Sporer paa Hælene, men denne havde dem nok

1158.

¹⁾ Nord for Skelskør.

²⁾ Sandsynligvis gemmer der sig i dette Sakses Udtryk et Stednavn, nemlig Andvordskov (den begyndende Skov), der paa Sakses Tid betegnede den vestlige Udkant af de store Skove i Sorøegnen. Fra Skoven gik Navnet over paa det anselige Johannerkloster som Valdemar den store grundlagde der paa Egnen, i Nærheden af Slagelse.

³⁾ *Virket* er endnu Navnet paa en Landsby midt i Falster, hvor en af Vand og Lavninger paa alle Sider omgiven Banke egner sig ypperlig til Fæstningsanlæg; i den yngre Middelalder laa her en Borg, hvis Levninger endnu ses.

paa Tærne. Mundskænken, der mindedes sin egen Ørkesløshed og følte sig ramt, fyldte disse Ord i Kongens Øren og udlagde dem tillige saa ondt og utilbørligt, at hvad der var ment som en Haan mod ham selv blev tydet som Smædeord mod Kongens Højhed. Og da det var hans Ønske at styrte dem alle i Ulykke til Straf for et enkelt Brushoveds kaade Mund, kom han frem med en anden, vel saa haard Beskyldning mod Falstringerne, der ydermere optændte Kongens Vrede mod dem. Han stemplede dem nemlig som de argeste Forrædere, der havde for Skik at røbe Venderne alle de Forehavender mod dem, som de kom paa Spor efter. Det Ven-skab, som de af og til holdt med Fjenden for at hytte sig selv, lagde han dem haardt til Last; og gjorde de ham stundom en Tjeneste mere af Angst end af Lyst, saa hed det straks Drottensvig. De havde nemlig for Sæd at holde Fanger i Forvaring for Venderne; og ofte sendte de — mere af Frygt end af fri Vilje — Ilbud til Fjenden, lige inden Landets Flaade stak i Søen; ti de haabede ved slig Tjenstagtighed at sikre sig den Fred, som de ej ved egen Kraft var i Stand til at hævde.

Daarel af denne Mands onde Raad satte Kongen sig for at lægge alt hvad der endnu var tilbage af Falster i Bund og Grund øde. Dette Hærværk mente han at kunne øve med Sællandsfarernes Hjælp alene og bød derfor Absalon stille sig i Spidsen for Øens østre Mandskab; selv vilde han føre det vestre og fæрге Hæren over til Falster paa hvad der var for Haanden af større og mindre Fartøjer. Sællandsfarerne, der bar indgroet Nag til Falstringerne, higede efter i samlet Hær at hævne gammel Skade og kom af lutter Iver næsten Kongens Bud

i Forkøbet, glade over at han selv vilde yppe Strid med deres Uvenner og stille sig i Spidsen for dem.

Men dette Fejlgreb, hvortil onde Raad æggede ham, blev heldig forebygget ved Lykkens bratte Spil; ti netop som Kongen stod rede til Opbrud med en stor Styrke, blev han med ét saa heftig syg i Ringsted, at han bød Absalon give Hæren Hjemlov og selv skynde sig hen til ham. Saaledes blev Kongens Helbred røkket i rette Tid til at raade Bod paa hans fule Forsæt; og ved at slaa Valdemar med Sot sørgede Himlen for, at han selv forblev skyldfri, og det sagesløse Folk uskadt. Hvor ussel, ja ynkværdig maa vi ej tænke os Danmarks Tilstand, naar Fjendehaand histude og Kongesværd herhjemme truede Riget? Hvo kan her tvivle om at det var Guds Finger, der hindrede Fædrelandets vordende Høvding i at begynde sin straalende Bane med at lægge det Rige øde, som det var hans Lod at skulle udfri af Fjendehaand? Ti Rigets Styresmand maatte hellere hildes i en svar Sot end i en grufuld Synd.

Dag for Dag tog Sygdommen haardere fat, og Absalon aflod ikke med at vaage og bede for Kongens Liv. Omsider fyldtes han af Mistvivl om at der gaves Lægedom for ham, og tænkte at ene Herrens Kraft kunde hjælpe her. Saa skred han da i sin store Kvide til at forsone Gud og holdt i fuldt Bispeskrud formelig Messe for at læse Bønner for den syge, fuldbragte det hellige Offer med de Ord der hører sig til¹⁾, bar det til den syge,

¹⁾ Der menes Messeofret, hvorved Præsten efter katolsk Opfattelse forvandler Brod og Vin til Herrens Legeme og Blod Lægmanden nod kun Brodet.

næsten døende Konge, og gav ham det at nyde. — Styrket heraf faldt Kongen straks efter i Sved og genvandt nu atter sin gamle Helse. Men Bispen selv, der endnu ej var vis paa hans Helbredelse, havde ved al sin Sjæleangst paadraget sig en Sygdom og følte med ét sine Kræfter svigte; og havde Himlen ikke ladet sin Naade lyse over ham, vilde et stort Haab være bristet i sit Frembrud. Men end ikke hans egen Svaghed kunde hindre ham i, selv syg, at blive ved med at pleje Kongen, som han havde gjort da han var rask. Han tænkte nemlig som saa, at Kongens Helbred, skønt nu i Bedring, let kunde forværres ved et sørgeligt Budskab, og forbød derfor at sige noget til ham om hans egen Skrøbelighed, for at han ikke brat skulde hildes i mørke Tanker og falde tilbage i sin gamle Sygdom. — Da de havde genvundet deres Helbred, takkede de begge Gud for det gavnlige Fingerpeg, hvormed han havde brudt deres syndefulde Forsæt, angrede deres Fejlgreb og bluedes derved, men glædede sig over at Gud ved sin naadige Tugtelse havde hindret dem i at sætte deres Ondskab i Værk. De var nu kommet paa bedre Tanker, lod Borgerkrigen fare og kastede sig i Steden derfor med Iver over Fejden mod Rigets Fjender.

Nu rettede Kongen sig efter Absalons, Peders, Sunes og Esberns kloge Ord¹⁾ — disse fire havde den ypperste Plads i hans Raad — og valgte en ny Fremfærd mod Fjenden: Hæren skulde ikke være stor, men snar i Vendingen, og hellere hjemsoge

¹⁾ Alle fire af Hvideætten; Sune og Peder var Sonner af Ebbe Skjalmsøn og saaledes Fætre af Absalon og Esbern.

Venderne ved lønligt Overfald end ved aabenlyst Sotog; ti uventet Fjende har friest Spil, og er Hoben for mandstærk, da sætter den sig ofte op mod de store og ænser ej deres gode Raad: for Tiden vejede Venderskrækken langt mere hos Mængden end Kongens Bud. Derfor tog han kun saare faa med paa Raad i den Sag, da han vel vidste, at fælles Daad, men særskilt Raad fremmer Kampen bedst; og da han var vis nok paa Sællandsfarernes Troskab, valgte han selv at føre den skaanske Flaade.

Da han — endnu ikke ved sin fulde Helse — holdt Møde med Skaaningerne i Lund og udbød Leding, stod Ærkebisp Eskil frem som Ordfører paa alle de andres Vegne, og sagde at de havde ingen Skibe rede til saa brat at følge Kongens Bud. Kongen lod dem nu vide, at hvo der lod hans Ord, fik hans Naade til Løn, men hvo der sad hjemme, skulde smage hans Vrede: saa opsat var han paa Toget, at han hellere drog ud med ét eneste Skib end gav Hæren Hjemlov. Og da Eskil mærkede at det var hans ramme Alvor, gav han ikke blot sit Minde dertil, men ønskede alt ondt over hver den der ej slog Følge med Kongen, og tog ham for egen Kost om Bord paa sin Snække; ti det var længe siden Kongerne selv havde ejet Skib, da Sotogene var gaaet helt af Brug. Sidst fik Laaliker og Falstringer Bud om at slutte sig til Flaaden, for at de ikke skulde vide Besked længe i Forvejen og saa i Smug røbe Venderne Kongens Raad.

Nu lagde Flaaden ind til Landøre¹⁾; og Kong- 1150.

¹⁾ Den Halvo, hvor senere Landskrone anlagdes; jfr. foregaaende Bind S. 170.

en, der var opsat paa at holde Hærskue, tog sig for at fylke sit Mandskab inde paa Land, for at overse sin Styrke og gøre sig et Skøn om den var stor nok til at han trygt kunde stævne i Kamp med den. Her ligger der udfør Kysten en lang Sandrevle, skilt fra det faste Land ved grundede Løb, og danner ved sin Runding en Skibshavn. Revlen er saa lav, at den ved Flodtid er skjult, men ved Ebбетid synlig. Indsejlingen er flak, men længere inde vider Havnen sig ud og er rigelig dyb. Da imidlertid alle Danekonger af taabelig Overtro havde for Sæd at sky dette Sted, fordi de troede at der var Ulykke ved det, var det først i næste Havn at han holdt nøje Vaabenskue over hele Styrken og satte Folk til at lære det uerfarne Mandskab Hærskik; ti han vilde hellere tage sikkert Øjemaal af sin Styrke end nøjes med et løseligt Skøn. Dette Hærskue tog dem fjorten Dage, og i den Tid blev det meste af Kosten spist op i Havn.

Da de saa stak i Søen, havde de Magsvejr hele Vejen; men for at komme lyst og uænsset i Land valgte de at ro fremfor at sejle og sendte Absalon i Forvejen med syv Skibe, for at han skulde udspejde Rygens Kyst og finde dem et Landingssted. De havde nemlig i Sinde uden Indbyggernes Vidende at stikke Ild paa Arkon Borg — navnkundig ved det Gudebillede, som dyrkedes der fra gammel Tid — og overrumple hver og en der vilde søge Ly der; ti Virket stod tomt og var kun vænet af Laas og Slaa, da Landsfolket troede at det ej trængte til Menneskers Varetægt, men at Guden nok selv vilde vogte sit Bo. — Den samlede Flaade talte 260 Skibe paa Rad.

Da Absalon paa sin Spejderfærd var kommet

nær ind under Rygen, hørte han Mandskabet raabe, at Kongeskibet med ét havde taget Aarerne ind og hejset Sejl. Han undrede sig nok over at den øvrige Flaade nu foer frem paa den Maade, naar de lige havde aftalt at lade Sejlene ligge for at skjule Færden; men i det samme saa han den falde af fra sin Kaas; og da hans Stalbrødre paa den Vis opgav Ævred, maatte han ogsaa selv — skønt med Sorg i Sinde — som sidste Mand vende Stavnen; og mere gram end glad opsøgte han Kongen i Mønboernes Havn¹⁾, hvor han var taget ind: han bemædtes over at hans Kampfæller saadan sveg ham og lod slig ypperlig Lejlighed til Daad gaa fra sig, netop nu, da alt lovede godt: Vejret heldigt og Hæren ved frejdigt Mod; og kun nødig vendte han om fra den paabegyndte Færd.

Da han saa gik fra Borde, blev han modtaget af Peder, Sune og Esbern, hvem Kongen plejede at have med paa Raad; og de var alle mode i Hu og kærede over Kongens skammelige Frafald fra det gode og ærefulde Raad. Omsider satte Kongen dem Stævne; og da han fik Øje paa deres nedslagne Aasyn, sagde han at det undrede ham at se dem saadan, og føjede til, at han ikke havde villet trække den langsomme Færd længer ud ad Natten, men var bøjet af ind under Øen, for saa næste Morgen tidlig at tage fat igen; »og da vil alt gaa bedre fra Haanden«, sagde han, »ti Dagen er skabt til Arbejd, Natten til Hvile!« Men da ingen af Vennerne mælede et Ord dertil, studsede han over deres Tavshed og bød dem sige deres Mening. De andre bad da Absalon fremsætte hvad de før taltes

¹⁾ Vistnok Fanefjord paa Mons Vestside.

ved; og han tog saa til Orde og sagde: »Er det saa særl, at vi er sene og trøve til at tale, naar tung Kvide snører Struben sammen, og lønlig Ve kvæler Ordet? Vel maa vi bære Sorg i Sinde, naar vi ser din Vægtskaal synke mod Skam og Skændsel! Hvor du har Ret til at hyde, der lyder du, og lysterer dem du burde mestre; du kaster Vrag paa gode Raad og retter dig hellere efter Folk der er lige glade, hvad heller du høster Ære eller Skam paa din Bane! Det er alt det andet Tog du gør som uanfægtet Enekonge: saa meget større Skam, om det ogsaa gaar i Lyset! Den ypperste Lejlighed vrager vi; liden Kost har vi tilovers; og dog bruger vi Tiden til unyttige Svinkeærinder, der kun er et Paaskud til at vende hjem; der er intet der spærrer os Vejen, men vi vil grumme gerne give vor Fejghed Navn af Nødvendighed. Er det ved den Slags Daad du vil værne Landet? Er det med slige Tanker du gaar til din Kongegerning? Sæt nu vi faar Storm og Søgang, saa vi ikke kan sejle, hvad har vi saa andet at gøre end vige for den haarde Nød, vende hjem med Vanhæder og lade den Skam sidde paa os, at vi er nogle usle Kærlinger alle til Hobe?«

Disse og lignende drøje Ord vovede han i sin Harmen at lade Kongen høre, i Lid til deres gamle Venskab; og uagtet Valdemar var yderst opbragt over hans Frisprog, vilde han ej have Ord for ublu at afvise gode Raad, men lagde Baand paa den svare Vrede, hans Aasyn noksom røbede, og tvang sig til at svare jævnt og roligt, at han havde mere end ét Vidne paa sine Manddomsværker, og endnu havde Absalon ej øvet saa djærv en Id, at *hans* egen Daad jo nok kunde jævnstilles dermed, om han

end ej var hans Lige som Helt. — Mer vilde Valdemar ikke høre; han sprang i en Baad og roede ud til sit Skib; men Absalon fik dog indføjet, at han ingenlunde burde tage et godt Raad ilde op, »ti«, sagde han, »det er langt bedre at lytte til aabent Venneord end lade sig i Løn æreskænde og ilde omtale.«

Om Natten blæste det op til Storm; og Søen gik saa højt, at Kongellaaden trods Havn og Ankere drev til Havs og splittedes ad. I fire Dage varede Uvejret uden Ophør, og derved lagde Kongens Vrede mod Absalon sig meget; men uagtet han i Hjærtet gav ham Ret, undsaa han sig dog ved at tilstaa ham det og skjulte af Skam, at han for silde var kommet til Sandheds Erkendelse. I al den Tid havde han intel Samkvem haft med de fire Venner; men Dagen efter gik han hen til dem paa Stranden hvor de stod, bød sine Følgesvende holde sig paa Afstand og sagde: »Vist var jeg vred forleden Dag, det stod jo malet paa mit Aasyn, hvor meget jeg end søgte at dølge min Harme; men det var heller intet Under, ti hvo der æsker andres Mening, bør have gode Raad og ikke onde Ord. Meget af Eders Tale var rimelig nok, men ej sagt i rette Tid: var I blot kommet dermed tre Dage før, da havde et stort Uheld været forebygget. Saa er Sinkers Vane: tage sig det let med at raade i Tide, og komme med Klage, naar alt er afgjort. Kun Daarer kan tro, at gjort Gerning staar til at ændre. Spildte var derfor Eders onde Ord mod mig; ti sket er sket, og ofte gaar Vrede for Vid. At der vilde rejse sig slig Uvejrsstorm, kunde jeg som Menneske umuligt ane uden Varsel fra oven; men jeg tvivler ikke om, at det har føjet sig saa

til Straf for vore Synder. Ubilligt derfor at lægge mig til Last, at jeg ej vidste Vejret og derfor stedtes i uforudset Nød og Trængsel. Lad os da spare vor Klage over hvad sket er, og sætte al vor Flid og Ævne ind paa hvad der nu ligger for! Langt hellere vil jeg ende mit Liv med Ære end vende hjem fra denne Leding med Skam og Skændsel!»

Nu tog Peder til Orde og udtrykte Absalons Mening i lidt blidere Sprog. »Ej er det Kongesæd«, sagde han, »at tage trofast Vennetale ilde op; ti Ringeagt for gode Raad har kostet mangen en Ædling Liv og Velfærd. Naar Børen er blid, er det Stund at sejle; ti ofte skifter Vejr og Vind. Lad os derfor bie, til det voldsomme Uvejr lægger sig saa meget, at vi nogenlunde kan føre Aarerne. Endnu har vi tre Dages Kost til overs, og Færden er kort til Fjendens Land: slipper da vort Mundforraad op, maa vi med Sværdet skaffe os nyt. Saa snart vi derfor skønner, at vi kan ro os frem trods Vind og Vove, bør vi skyndsomt samle den splittede Flaade, og lægge Aarerne ud alle som én; ti Baad roes bedst med lige Tag.«

Kongen roste hans Raad og gav Absalon det Hverv at holde Øje med Vejret og sige til, saa snart han mente de kunde lægge Aarerne ud; og Absalon lød med Iver det Bud, han selv havde sat igennem ved sine manende Ord. Da saa Vinden om Natten løjede kendelig af, blev han glad ved det Held og gik aarle næste Morgen efter endt Ottesang til Kongen for at melde ham, at nu havde Blæsten lagt sig meget, saa de nok kunde lette; men det blev sikkert en drøj Færd, og Folkene vilde have ondt ved at ro sig frem trods Vind og Vove. Kongen svarede: »Saa tøver vi ej et Øje-

blik længer!« og Absalon indskød da for Spøg: »Nu har vi gjort vore Sager godt, hvis vi atter vender om paa Halvvejen!« Skønt disse Ord af en Spøg at være ramte lovlige haardt, æggede de blot ydermere Kongens Mod; dog slap Absalon ikke for en fin Snærl, idet Kongen tilføjede: »Vender *jeg* om, saa vil *du* jo nok fortælle mig, hvordan det staar til i Vendland!«

I Førstningen tog Folkene nok saa frejdigt til Aarerne og roede afsted ved godt Mod; ti i Bugten inde under Land kunde Blæsten ikke rejse saa svære Bølger som ude i rum Sø, hvor den havde frit Spil, men Kysten gav Læ trindt om og holdt Brændingen i Ave. Men da Skibene stævnede ud paa Dybet, ventede der dem saa svær en Dyst med Vind og Vove, at de havde ondt ved at staa sig. Bispem vilde nu ej hedde mindre djærv i Daad end i Raad; det var ham en Æressag at holde ud ved Aarerne og stride mod Skæbnen; og derved tvang han Kongen, der ej vilde vige for ham i Manddom, til at slaa Følge. Saa vandt de da frem, om end sent og smaat: de kunde næsten ikke komme af Stedet, fordi Søen gik saa højt, at det ikke var muligt at holde Aareslag. Saa haardt brød de vilde Vover med vældige Slag mod Kongeskibet, at det gav sig i alle Fuger, og den stærke Storm var nær ved at splitte det ad. Da Kongen saa det, vilde han — for at undgaa den truende Fare og dog vinde frem — gaa om Bord i en mere søfast Snække og raabte til Ingemar Skaaning, at han skulde lægge til med sit Skib; med Sværd i højre og Banner i venstre Haand sprang han dernæst djærvt til, slap godt derfra og bad Folkene der om Bord ro af al Magt. Eskil holdt mandigt ud og søgte en Tid lang at følge

med for at være Kongen til Vilje, uanset hvad Skibet skadte; men omsider maatte han lyde Kongens Ord og Nødens Bud og vende om fra den farefulde Færd. Det Syn gav adskillige fejge Styresmænd et Paaskud til at dreje af og lade som om de tog fejl af Skibet; men slig selvgjort Vildfarelse skulde de nødvendig skyde sig ind under, ti naar Kongens Banner vajede fra en anden Snække, var det tydeligt nok, at han vel havde skiftet Skib, men ikke Kaas. Andre maatte mod deres Vilje sejle hjem, fordi deres Skuder var saa ilde tilredte, at de gav sig i Fugerne og ej kunde staa sig mod Bølgeslaget. De standhaftige, der stadig stævnede frem, maatte for at holde Kræfterne ved lige til det uafbrudte Slid spise og ro paa én Gang: for ikke at sinke Færden ved at unde sig selv den mindste Hvil førte de Aaren i højre, Føden i venstre Haand. Det var da kun en ringe Del af Flaaden, der med Absalon i Spidsen holdt det for en Æressag at ro om Kap med susende Storm og vilde Vover og ogsaa vandt frem ved utroligt Slid under ihærdig Kamp med Havets Bølger, saa de ved Daggry kunde lande paa Hidsensø¹⁾ efter sejrrikt at have budt Skæbnen Trods.

For ej at lade noget uforsøgt gav Absalon den navnkundige Viking Vedeman det Hverv at drage ud paa Spejderfærd; og han kom hjem med den Besked, at der laa ingen Fjendeskibe i Havn, og paa Rygen tænkte man paa Fred og ingen Fare, ti Hyrderne lod sorgløst Kvæget gaa og græsse langs Stranden — et sikkert Tegn paa at Indbyggerne intet anede. — Kongen var træt af den langvarige

¹⁾ Den lange smalle O Vest for Rygen.

Roning; og saa snart han kom i Havn, gik han straks om Bord hos Absalon og lagde sig til at sove, medtagen af Uro og Nattevaagen. — I alt var det kun 60 Skibe, der havde fulgt ham over Havet: det var hele den Flaade han havde med sig.

Nu var der to Hallandsfarer, Ædlinge af Byrd, men ej af Hu, der tænkte at saa liden en Styrke var Faren vis; de stævnede derfor med det Skib, de havde i Fællig, til Absalon, og sagde at de paa Stedet maatte have Kongen i Tale; og da de saa hørte at han laa og sov, krævede de at man straks skulde vække ham. Men Absalon svarede, at han vilde ikke voldelig rive ham ud af hans søde Søvn, men skulde nok bringe Kongen deres Budskab. Nu slog de andre paa, at Skuden var ilde medtagen, Levnedsmidler var der ingen af, og Hjemvejen var lang: nu var det netop paa Tide at sejle, mens Børen var god, ti hvad der var haard Modvind paa Udvejen, vilde blive strygende Medbør hjemad. Derfor vilde de hellere tage Tiden i Agt end gøre et spildt og unyttigt Tog med, for enten at synke med Skuden eller dø af Sult.

Nu bad Absalon dem ej blot sætte ærlig Sag over usselt Raad, men lagde ogsaa til: »Vil I ej bæere Nidingsnavn, saa tag Æren i Agt og vær tavse i Tide; ti kom slig skammelig Tale andre for Øre, da var I for evig brændemærkede som fejge Hunde. Men I er nogle Kærlingesjæle, der ryster af Skræk og pynter jer med falske Paaskud; nej Sagen er den, at Skibene let kan sættes i Stand, og her er rig Fangst paa Fødevarer alle Vegne, saa det er en smal Sag at faa mere end nok. Værst er det for Eders eget gode Navn og Rygle, om I virkelig

ej skammer jer ved at lade Kongen i Stikken med faatalligt Mandskab i Fjendeland!»

»Jamen«, indskød nu den ene, »jeg har derhjemme et Ærinde at røgte paa Kongens Vegne, som det har stor Hast med at sætte i Værk!« — Absalon tog til Gemæle; og da han ingen Vegne kom med det gode, søgte han ved Trusler at faa Ram paa deres Falskhed og lod dem vide, at hvo der egenmægtig brød Leding mod Kongens Bud, havde efter Lands Lov ej blot sin Boeslod, men ogsaa Liv og Fred forbrudt. Men end ikke ved at holde dem den Fare for Øje kunde han indgyde de usle Krystere ny Kraft og Manddom eller hindre dem i at hejse Sejl mens Børen var blid; og han blev da ej træt af at overøse dem med Haan og give dem de værste Øgenavne med paa Vejen. — Da Kongen vaagnede og hørte af Absalon hvad sket var, svor han paa, at slige ublu Rømningsmænd skulde dyrt bøde for deres usle Adfærd.

Dernæst gik han i Land paa Øen og stævnedes Styresmændene til sig for at høre deres Mening. Adskillige fandt det raadeligst at vende hjem, fordi det var altfor utrygt at æske Fjenden til Kamp. »Ja«, sagde Kongen, »det Raad vilde ogsaa hue mig bedst, hvis det bare ikke var Landet til Skam og Skændsel, og Fjenden til Tarv og Trøst: Lejrens Spor vil røbe ham, at den danske Hær har været her, og da vil han sige, at vi turde ikke andet end liste os hjem igjen. Derfor vil jeg hellere tage Skaden end Skammen og ej vende Slavnen hjem uden først at søge Fjenden. Desuden er vi ikke et Haar bedre end de Krystere, der rømte af Leding og lod som om Skibene var saa skøre, saafremt vi kun over-

gaar de andre i Slid og Slæb, ej i Mod og Manddom, og sejler hjem med uforrettet Sag.«

Nu tog Vedeman til Orde, der nys havde udspjdet Rygen og fundet Indbyggerne sorgløse, og raadede til at gaa i Land med Hæren. »Aner Folkene ej Uraad«, sagde han, »saa kan vi i Mag hæрге og hugge ned; men venter de os, da kan vi rolig drage hjem med det samme. Hvordan det staaer til hos dem, kan vi se paa Plovfolkene; ti naar de har gjort den første Del af deres Dagværk, har de for Skik at slænge sig hen og sove for at samle Kræfter til Arbejdet; men den Lur tager de sig kun, naar de troer der er Fred og ingen Fare; saa hvis man ingen sovende finder, er det Tegn paa at Folket har anet Uraad.« »Nej«, sagde Kongen, »det Raad kan gaa an for en Viking som dig, men sønner sig ej for mit høje Kald; ti aldrig har man spurgt, at Danekonger har veget for Venderhære, og jeg vil sandelig ej være den første, der sætter slig Skamplet paa Kongenavnet.«

Nu tog Gnemer Falstring Ordet, der ellers gjaldt for at være mere djærv end viis; og hvad enten det nu var *hans* Kløgt eller Kongens gode Lykke, der gjorde Udslaget — nok er det, han kom med et godt Raad, der gjorde Ende paa alles Tvivl og Uvished, og vandt det raadvilde Tingfolk helt for sin Mening. »Det er halsløs Gerning«, sagde han, »af en liden Hob at vove sig mod en mægtig Fjendehær; men tæt her ved ligger der et lille Land ved Navn Barth¹⁾, kun skilt fra Rygen ved et smalt Sund: dér er det ingen Sag at hæрге, hvad heller] de venter os eller ej. Nu skal Kongen gaa til Ro og sove fra al sin

¹⁾ Nordenden af Forpommern.

Sorg og Møde; han har vaaget længe og er haardt medtaget; og mod Aftenen, naar man mindst venter os, skal vi sejle did. Naar vi saa løber ind i Sundet, som er baade smalt og grundt, skal vi dele os og ro lydløst frem; ti ellers bliver Indbyggerne opskræmte ved at høre Aarerne plaske, og selv kan vi ogsaa let løbe paa Grund og sidde længe fast i Sandet, da vi ikke véd, hvor dybt der er. Er der ellers noget at undersøge, skal jeg nok tage det paa mig.«

Kongen lød med Glæde hans Raad: om Aftenen gav han Tegn til Opbrud og stævnede efter Aftale ind i Sundet. Her lød han Flaaden ro frem tre Skibe ad Gangen, for at slippe lettere gennem Løbet og undgaa al Uorden og Sinkelse i det snævre Farvand. Der mødte han Gæmer, som havde luret paa gunstig Lejlighed til Landgang og nu til Kongens Glæde kom sejlene med Indbyggernes Strandvagter, som han havde snappet. I den aarle Morgen drog Kongen op i Skovene, brød lige saa voldsomt som uventet ind over Land og By, kom brat over Indbyggerne i deres søde Søvn og slog ned for Fode. Flere af dem skræmtes dog op ved at høre Drøn af Hestfolk og troede at det var deres egne Hertuger, der kom ridende; men den Drøm fik en brat Ende, da Spyddene sad dem i Kroppen. Mangen stak Hovedet ud af Døren og spurgte om det var Kazimar eller Bugislav¹⁾, men fik Banehug til Svar.

Bispen havde med en Del af Mandskabet taget en anden Vej; han var trængt langt ind i Landet og stod nu paa et Sted, hvor et stort Mosedrag skilte ham fra Kongens Skare. Endnu var han

¹⁾ Pommerns Fyrster.

uvis om hvor langt Kongen var naaet, og passede derfor nøje paa at de hærgede Byer ej blev brændte; men omsider saa han langt borte Kongens Baal blusse; og fluks stak han Ild paa Husene for at vise sine Stalbrødre, at han var i Stand til at gøre ligesaa, og lod Luen lege over Land til Tegn paa Togets heldige Udfald. Da de tyktes at de havde vundet rigeligt Bytte, tog de atter Vejen ad Skibene til; og uagtet der var lang Afstand mellem de to Hobe indbyrdes, gav de dog hinanden Vartegn ved de rygende Baal, der røbede deres Vej, dels for at ingen skulde sige at de i Løn sneg sig ud af Landet, dels for at ikke den ene af lutter Hastværk skulde ile forud for den anden.

Imidlertid var Skjalm, kaldet Skægge, der var ladet tilbage som Flaadevagt, sejlet til Havs med Snækkerne, for at ikke Fjenden skulde komme først og ro hen og spærre Udløbet for ham. Her faldt nu Rygboerne over ham med deres Skibe, og han lod hele Flaadens Mandskab gaa om Bord i nogle faa Fartøjer, da han hellere vilde møde Fjenden med velrustede end med talrige Skibe. Derpaa sejlede han ud imod dem og slog dem; men da han ikke vilde komme for sent til at indskibe Hæren, naar den vendte tilbage, undlod han at forfølge de flygtende og søgte atter Havn. Nok en Gang æskede de ham til Kamp, og han afviste Angrebet lige saa djærvt; og uagtet de flere Gange gentog deres Anfald, holdt han Stand, trodsede sejrrigt alle Fjendens Drillerier, der var mere vedholdende end hvasse, og gjorde med Held Jagt paa ham. — Imidlertid kom Kongen ned paa Stranden og undrede sig ikke lidet over at Skibene laa uden Vagt, og Skjalm var ej at øjne. Omsider, da han kom til-

bage fra Jagten, slog Kongen samt den øvrige Hær Følge med ham og højste Sejl for at hale ind paa Rygboerne, der roede undaf. Men de havde god Hjælp i deres store Forspring og deres pilsnare Skibe, og han kunde ikke indhente dem, hvor haardt han end trængte paa, saa de slap med Skrækken. Ved den Lejlighed saa Kongen en Styresmand paa et af de nærmeste Skibe springe frem i Forstavnen med nok saa djærve Lader; og han hilste ham da med store Lovord og endte med at sige, at det Guld der gaves Helte, var i gode Hænder.

Omsider sprang Vinden om og hænmede Farlen, saa han ej som hidtil kunde bruge sine Sejl, men maatte stryge dem og gribe til Aarerne; og lige saa blid Børen havde været, lige saa tungt faldt det nu at ro. Medens nu Danerne stred sig frem mod Vind og Vove, skød Venderne, der kendte Farvandet ud og ind, Genvej ad et Dyb, som vore Folk ikke vidste, og lagde sig paa Lur i Steden for at fly. Snart saa Absalon dem dukke frem fra alle Farvandets Krinkelkroge; og medens hans Stalbrødre roede til i Skræk for Fjenden, valgte han at være sidste Mand frem for at gaa i Spidsen, for at kunne vogte Flaaden tro og dække den i Ryggen. Med Skam at melde lod Størstedelen af Danerne uden Blu deres Konge i Stikken, uagtet de saa Fjenden trænge ind paa ham, ja satte endog Sejl til; og Kongen, der lodes tilbage med nogle faa Skibe, tog sig deres Ledingsbrud mere nær end Fjendens Anfald. Den Hærmand, der nys havde staaet i Fremmerstavn og faaet Lov paa sig af Kongen, saa man nu sætte alle Klude til, for at bøde paa sit korte Sejl og slippe des raskere afsted; og da vankede der ej Ros, men onde Ord fra Kong-

en, der lod ham høre, at den Yndest man undte Uslinge, var ilde anbragt. Men saadan gaar det: først i yderste Nød staar Mands Mod ret sin Prøve.

Hvor meget de end ræggede Flygtningene ved Tilraab og Tegn, lykkedes det ikke at kalde dem tilbage igen; ti de var alle døve af Skræk. Kongen bød nu dem, der var blevet hos ham, tage Aarerne lidt ind, og spurgte dem hvad de helst skulde gøre. Da de andre holdt sig tilbage, kom Absalon med det Raad at lægge ind under Hidsø for at bie paa god Bør; men det satte Peder sig imod, og førte gode Grunde i Marken for sin Sag: hvis Stormen holdt ved, sagde han, kunde de i saa Fald hverken vende hjem eller faa Undsætning, medens Venderne for hver Dag kunde drage en større Styrke sammen mod dem. Derfor var det bedst at sætte Sejl til; men for at holde Flaaden sammen skulde de raskeste Snækker rebe Sejlene og bie paa dem der ikke løb saa let: skød de end større Fart, burde de dog som gode Stalbrødre slaa Følge med de andre. Her maatte da Absalons djærve Raad vige for Peders store Omtanke: hver mente sit efter Alder og Aaremaal, den enes Forslag røbede Ungdommens Mod, den andens Tale var den graa Gubbes.

Syv Skibe var nu alt hvad der var tilbage af Danernes Flaade; og slig ringe Styrke agtede Venderne for intet og roede i Lid til deres Overtal løs paa dem af alle Kræfter med vældigt Skraal. Men det blev ved Tilløbet; ti Modet, de medbragte, var ikke saa stort: saa snart de fik en Rift af Pilene, turde de ikke ro nærmere til. Kort efter drog de deres Sværd og slog sig med den flade Klinge paa Halsen og paa Skjoldet, i den Tro at de kunde

skræmme Danerne ved slige Trusler. Derpaa roede de atter frem med stort Skraal og Bulder og udstødte de rædsomste Vræl; men ogsaa dette Fremstød faldt ud som det forrige: naar de kom Danerne indenfor Skudvidde, veg de og roede fluks tilbage. Nu tog de sig tredje Gang for at skræmme Fjenden: de dyppede deres solkrympede Skjolde i Vandet, lagde dem over Knæerne, og gav sig til at vide dem ud til Brug i Kampen, ret som var det nu hævet over al Tvivl, at de vilde slaas med vore Folk; og denne Gang satte de ogsaa en vældig Fart op, hvad enten det nu var Byttelyst eller Skamfuldhed, der drev dem. Men hvor drabeligt det end syntes i Opløbet, saa faldt det dog ud til intet: Skuddene skræmmede dem som før; de kunde ej faa Bugt med den lille standhaftige Hob og holdt nu op med at æske den yderligere til Kamp, uagtet de saa, hvor grovt Danerne haanede og tirrede dem.

Da Kongen atter fik sit Land i Sigte, havde Vinden efterhaanden lagt sig; og Farten var nu saa dorsk og døsig, uagtet de gik for fulde Sejl, at han ved Daggry fandt sig selv fast paa samme Sted, hvor han havde været ved Nattens Frembrud. I dette Vindstille maatte han da ro sig frem, mødte omsider Eskils Skib undervejs, gik om Bord i det og stævnede atter til Skaane, medens de andre, der havde holdt ud med ham til det sidste, lagde ind under Sælland. Ved den Lejlighed vilde Peder have en Mand ved Navn Rane til bedste, der var vel-talende nok, men kun en Stymper i Kløgt og Snille, og stillede derfor ej blot sine Fanger, men ogsaa sine Rorsfolk op paa Dækket, for at de skulde se ud som hærtagne Mænd. Da Rane nu saa hans

Snække sejle forbi, vilde han gerne lade som om hans Skib var læk, og skældte derfor sine Rorskarle dygtigt ud samt bød dem øse Skuden læns. Da saa en af dem svarede, at i de sidste tre Dage havde der jo ikke været Vand i Bunden, raabte Peder: »Dine Folk har nok ikke rigtig Forstand paa at give dig de rette Svar!« Rane strakte nu Hals for at kigge over i Peders Skib og saa at der kun sad lidet Mandskab ved Aarerne, men stod fuldt af ørkesløse unge Mænd, som han tog for Fanger; han ærgrede sig nu over at han var blevet hjemme, og udbrød: »Ja jeg er ingen Lykkens Yndling som du, jeg maatte bryde af for ej at synke med Skuden, og kunde ikke være med paa Toget!«

Om Høsten drog Kongen med en talrig Hær af Sællandsfarer og Skaaninger samt nogle faa Jyder mod Egnen om Arkon By, hvor han gjorde stort Bytte; men paa Hjemvejen, da Hæren aller stævnedes ad Stranden til for at indskibe sig, var det Ryghoernes Agt at lægge sig paa Lur og falde den i Ryggen, og de satte derfor i stor Mængde over til Øen fra Hovedlandet¹⁾. Samtidig faldt det paa med tyk Luft og tæt Taage, der vildede Vej og Sti for Danerne, saa de vidste hverken ud eller ind og var nødte til at staa stille en Stund. Visselig var det deres gode Lykke, der sendte dem dette Vejr for at hjælpe dem til den Sejr de skulde vinde; ti Venderne kunde ikke se en Haandsbred frem for sig i det Mulm og Mørke det var, men foer vild i

¹⁾ Med Øen menes den Halvø, hvorpaa Arkon ligger, og som kun ved en meget smal Tange er forbundet med Hovedlandet.

Halvvejen for at redde sit eget Liv. Saa var der en Mand ved Navn Nils, der nok saa rask, men med ringe Held tog sig det samme for og ikke kunde dy sig for at drive sin Hest ud i Dybet; men han kom i samme Knibe og maatte opgive sit Forsæt. Da Rytterne saaledes intet udrettede, blev det Fodfolket der maatte ud og redde ham. Nu blev han da bjærget i Land; men alle der saa ham troede ham død; ti alt det Vand han havde slugt, havde helt taget Vejret fra ham. Men da hans Venner en Tid lang havde tumlet med ham, gav han sig til at spy Søvandet ud; og da han var blevet af med det, slog han Øjnene op; men tale kunde han ikke og var helt stiv i Kroppen af Kulde. De omstaaende svøbte ham saa ind i lune Klæder, og derved tøede han saa vidt op, at han genvandt ej blot Øjnenes, men ogsaa Mælets Brug; dog var han hele den Dag bleg og blodløs, og Dødens Mærke veg kun langsomt fra hans Aasyn.

Ej heller skal en anden dansk Ridder og hans Daad gange af Minde: uden en eneste i Følge med sig var han trængt ind paa de flygtende Fjender; af lutter Iver tog han sig ej i Agt; og da saa de vigende Vender raabte til ham om at give sig fangen, ænsede han ej deres Ord, men sprang af Hesten og vilde hellere dø med Sværd i Haand end leve som hærlagen Mand. Nu trængte en vældig Fjendehob ind paa ham for at fælde ham; men hver og én der kom ham nær, fik Banehug; han kæmpede uden at blinke og sank til Slut for ædle Saar paa Dynger af Lig. Ej blot tog han talløse Fjender med sig i Døden, men slog ogsaa de overlevende med Undren, da de blev Vidner til hans Heltefærd; og hans herlige Manddomsdaad bar god Frugt, ti

herefter vovede Venderne ej at møde Danerne i aaben Mark.

Næste Aar rustede Danerne sig atter til Tog, og Rygboerne, der ved det forrige Nederlag havde tabt Modet paa Kamp og Strid, sendte nu en overmaade ordsnild Mand ved Navn Dombor til dem for at bede om Fred. Absalon tog imod ham og lagde Beslag paa hans Skib til Brug for sig selv paa Toget; Mandskabet tingede han i Kost og Tæring, til han kom hjem igen; og Dombor selv tog han med til Kongens Flaadestævne. Det var nemlig Vedtægt mellem Rygboer og Daner, at naar der kom Sendemænd fra Fjenden i Ledingstid, blev de holdt tilbage til Hjemkomsten, for at de ikke skulde vende hjem med udenrigs Nyt og paa den Maade virke mere som Spejdere end som Sendebud. 1160.

Imidlertid faldt det ind med haardnakket Modvind; Toget trak ud, og det lod til at Jyderne vilde tage Hjemlov, da det var paa Hældingen med Levnedsmidler. Dette vidste dog Sællandsfarer og Skaaninger Raad for og delte rundhaandet deres Kost med dem, for ej at staa sig selv i Lyset ved at vise sig karrige og derved gaa glip af saa stor en Del af Flaaden. Fynboerne derimod, der havde fuldt op af Føde, kunde ikke afse den mindste Bid til Hjælp for deres trængende Stalbrødre. Det mærkede Dombor, og havde han før tryglet om Fred, saa slog han nu om og tilbød den kun paa lige Vilkaar, samt bad Absalon være Mægler hos Kongen.

Da saa Absalon bad ham om tydeligt Pant paa hans gode Tro, sagde han at han vilde love for sig ved at kaste en Sten i Vandet; ti det var en sat Skik hos Hedningerne at slutte Forlig ved at kyle

en Sten i Søen og samtidig ønske, at de maatte synke som den, i Fald de brød deres Ord. Absalon krævede derimod Gidsler og sagde, at slig hul og tom Overtro toges ej for gode Vare i alvorlige Sager. Dombor var nu dristig nok til ogsaa at udbede sig Gidsler; men da blev Absalon vred og udbrod: »Nej, Rygboerne er fra gammel Tid vant til at give Danerne ikke blot Gidsler, men Skat og Ledingsskiibe; men ingen kan mindes, at Danerne nogensinde har udredet Rygboerne sligt!«

Da gemælte Dombor: »Er du virkelig saa viis, som du selv tiltroer dig at være, da mærker du dig nøje hvad jeg nu har at sige, og tager Lære deraf. Hvo der vil te sig ret, spænder over tre Tider med sin Tanke; men af dem tager han sig de to temmelig let og agter især paa den tredje: Fortiden mindes han, Fremtiden skimter han, men Nutiden fatter han grant. Kun Daaren har for Skik at svæve mellem Fremtidshaab og Fortidsminde, men tager ej Øjeblikket i Agt og giver slip paa hvad han har i Hænde. Saadan skuffer du ogsaa dig selv med unødigt Uro og har saa travlt med dybsindigt at granske Fortids Spejl og gruble over Fremtids Skæbne, at du ej kan se hvad der ligger ret for Haanden og falder lige i Øjnene. Du stirrer dig blind paa en svunden Old, maaler Fremtiden med dens store Minder og nærer derved dit Haab; men hvad Nuet har at bringe, det overser du. Lad være at Danerne fordum har underlagt sig vort Folk; men nu smiler Lykken saa huldt til os som i sin Tid til Eder og bærer os op paa samme Tind hvor I fordum stod. Saa vist som vi har været Eders Undermænd, saa vist er vi nu de overlegne i Magt og i Held; vi gaar i Lykkens Ledebaand og

er naaet lige saa vidt frem som I Daner har været. Du vover dig vidt i Ord og i Ønsker og er en Nar efter Oldtids Skygger, men ænses ej det sidste Nyt og vil nu gerne nøde mig til slige Kaar, som du efter Sagernes Stilling for Tiden var nærmere til selv at yde end æske af os. Med væbnet Hær har vi hærgt jert Land, saa det ligger hen som en gold og ussel Ødemark, medens vort vidtstrakte Omraade knap ævner at brødføde alle de Folk, Landet fostrer. Men uagtet du ser at vi er de ypperste i alle Maader, er du allfor stormægtig til at holde os for Eders, jeg vil ikke sige: Overmænd, men blot: jævnbyrdige. Tøv hellere lidt med at kræve Skat, til du engang har naaet os i Held og ser os stedte i samme Vaande som nu tynger dig selv!«

Saa vidt Dombor. Absalon dulgte sin Harme og svarede ham kun kort samt bragte hans Ord videre til Kongen. Men Havet var stadig lige oprørt, saa det ej var muligt at sejle; og derved gik hele Toget over Styr.

Uagtet nu Kongen paa sit sidste Tog havde haft Lykken med sig, fandt han dog, at den fulde Sejr over Venderne var et Stykke Arbejde, som han ej med egne Kræfter kunde overkomme, og æskede derfor mod Løfte om høj Løn Sakslands Hertug¹⁾ til at ene sine Vaaben med hans. Denne lod sig lokke, ej blot af det møgale Guld, men ogsaa af Udsigten til at vinde Nabolandet, og lovede at tage Del i Toget.

¹⁾ Henrik Løve.

Saksens Danesaga (1157—1185).

I fordums Tid havde den norske Konge¹⁾ af sær Yndest for Valdemar skænket ham et mærkelig kunstfærdigt Drageskib i Vennegave. Dette bød han nu Absalon bemandede med Sømænd fra Roskilde og saa styre til Danernes Flaadestævne; men i Isøre Havn blev denne meget mod sin Vilje længe holdt op af Modvind; og det var det værste der kunde vederfares ham, at mens de andre drog i Leding, kom han, som det lod, til Sidsttjeneste — han der ellers altid var færdig og sejlklar før alle andre. Som han nu engang, skamfuld og mod i Hu, laa og sov i Løftingen, havde han en Drøm, der tydede paa at nu blev det Magsvejr. Det tyktes ham nemlig at der kom en Mand og kaldte paa ham, og da han saa steg i Land, mødte han Bisp Tyge af Børglum og gik en Tid op og ned med ham. Tyge bød saa Absalon mærke sig nøje og drages vel til Minde, hvad han nu fik at høre, og istemte derpaa ikke én, men to og tre Gange de Vers, som det er Sæd at messe om Julenat, saunt bad ham lytte vel til Sangen. Da Absalon vaagnede, stod det Syn ham endnu saa lyslevende for Øje, at han troede det var Alvor, og ej kunde fatte at det kun var en Drøm; og ved at tænke paa, hvordan han i Søvn havde faaet Løfte paa at fare den følgende Dag²⁾, følte han sig saa vis paa, at Børen blev blid, at han gik i en Baad, uagtet Stormen vedvarede usvækket, og bød Astrad Styresmand om Bord paa Kongeskibet skynde sig at rejse Mast. Selv satte han sig

¹⁾ Inge Haraldson (1136—61).

²⁾ I den katolske Julemesse hedder det blandt andet: »Imorgen skal Jorderigs Uret lægges ode. Imorgen. Og Verdens Frelser skal herske over os. — Imorgen er Eders Frelses Dag, siger Hærskarernes Herre.»

ilsomt til Davrebordet; og allerede midt under hans Maaltid traadte Astrad ind, meldte at Stormen faldt af, og spurgte hvad han havde at gøre. Straks bød Absalon ham sætte Masten op og stævne ud af Isøre-Gab, samt naar han vel var ude, styre uden om Øen ad den Kant, Børen blæste. Som sagt saa gjort. Folkene om Bord paa de Ledingsskibe, der var tyede ind i samme Havn, blev nu glade over at de med ét havde faaet Magsvejr, og satte skyndsomt Sejl til; men Udfaldet svarede ej til Iveren; ti Vinden drev Gæk med dem og sprang idelig om, saa de sejlede snart i Øst og snart i Vest og kunde for de skiftende Vindstød ej sætte deres Kaas efter Ønske. Man skulde næsten tro at Vorherre havde en Haand med i Spillet, for at Absalon ej skulde sejle ene eller gælde for større Sinke end andre — noget der især traadte tydeligt frem da han indhentede dem; ti i det samme han kom til, splittedes alle de drivende Skyer; der blæste en rolig Vind over Havet, og det faldt i med saa god og stadig Bør, at Skibene, der hidtil havde svajet for alle Vinde og ej kunnet holde Kaas, strøg afsted i flyvende Fart. Saaledes lagde selv Vind og Vove Baand paa sig til Ære for Absalon, mens de ej havde villet føje de andre. — I øvrigt havde han lagt Mærke til, at Kongeskibet havde taget Skade i den stærke Storm og var nær ved at synke, hvorfor han straks lod det trække paa Land og sætte tilbørligt i Stand med Planker og Baand, saa det hullede og søndrede Skrog atter blev lige saa tæt som før. Desuden satte han gyldne Spidser paa begge Stavne for at øge dets Anseelse.

Ved Masnedø ventede Kongen ham og stævnede

Høsten
1160.

saa med Flaaden mod Landet Poel¹⁾. Daner og Tyske gjorde paa den Maade fælles Sag mod Vendland, men brød løs hver fra sin Kant; og af og til havde de to Hære hinanden i Sigte²⁾.

Nu var der engang nogle af de Tyskes Svende, der var ude efter Hø og Havre og derved vovede sig for langt af Led, saa de faldt i et Baghold og blev hugget ned af Venderne. Rytterne tog sig da for at hævne den Skade ved et djærvt og snildt Paafund: de dulgte deres Riddersværd, trak skidne Bondekoster over deres Brynjer og gav sig til at høste, ret som om de var ude at samle Foder. Da saa Venderne under Fyrst Nuklet fløj frem fra et Smulhul for at gøre det af med dem, kom de i en Hast i Sadden, kastede Leen, tog til Sværdet og hug ned for Fode. Nuklets afhuggede Hoved stak de paa et Spyd og red ind i Lejren med det — et lysteligt Syn for begge Hære. Den Tidende kom nu ogsaa hans Søn Prislav for Øre, der var flygtet til Danerne, fordi hans Yndest for Kristendommen og Had til Hedentroen havde gjort ham fredløs hjemme i hans eget Land³⁾. Han holdt netop da Maaltid; og en Stund lod han Maden staa urørt og sad med Haand under Kind, men udbrød saa: »Slig Ende faa hver Gudsforagter!« Dermed slog han det

¹⁾ Ø i Wismarbugten.

²⁾ Medens Valdemar angreb Obotriternes Land (Mecklenburg) fra Søsiden, trængte Henrik frem til Lands fra Holsten, og Obotriternes Fyrste Niklot (eller som Sakse kalder ham, Nuklet) stak selv Ild paa de fleste af sine Borge, saa som Schwerin, Mecklenburg og Dobin, og kastede sig selv ind i Borgen Wurle (i det østlige Mecklenburg ved Floden Warnow). Det er Egnen om denne Borg, der er Skuepladsen for den følgende Fortælling.

³⁾ Se ovenfor S. 28 Note 1.

af Tankerne og holdt sig lige saa lystig med sine Bordfæller som vanligt. Stor var han ved sin Sjælsstyrke, end større ved sit gudfryglige Sind: han vilde ej kendes ved sin Fader som Troens vitterlige Fjende. Derfor er det ej let at afgøre, hvad der var ypperst: hans Heltesind eller hans fromme Tale. Ej heller ynkedes han mere end vanligt over sit Land, men hidsede selv de to Nabofolk paa det og gjorde det til et Rov for dem¹⁾.

Nogle Dage efter drog Valdemar til Henrik for at faa en Samtale med ham; og han og Absalon var de eneste der fik Adgang til hans Telt. Her gjorde han Gilde for dem, og en Mængde høje Herrer gik for Borde som Skaffere. Der blev nok saa prægtigt disket op med mange forskellige Retter; men dog var Tjenerskabet endnu finere end Opdækningen; ti her gik det til efter Navn og ej efter Gavn. Hovmændene blev derimod bænkedede ved et særskilt Bord.

Da Valdemar var vendt hjem igen, hændte der noget der voldte ham Uro, hvisaarsag han fandt det fornødent at tale med Henrik, og derfor vilde han meget gerne have at vide, hvor han kunde træffe ham. Han kundgjorde nu, at han havde

¹⁾ Prislavs to Brødre, Pribislav og Vartislav, Nuklets Sønner, stak Wurle i Brand og flyede til Skovs. Dette Tog lagde Grunden til Henriks Magt i det vestlige Vendland; han byggede en Borg i Schwerin og satte Guncelin til Hovedsmand her. Siden udsonede han sig ogsaa med Nuklets to Sønner og gav dem Wurle til Len, men Resten af Obotriternes Land uddelte han til andre af sine Mænd; saaledes fik Henrik af Skathen selve Meeklenburg og lod en Del Flamlændere nedsætte sig der paa Egnen; Guncelin fik Schwerin. — Derimod vandt Danerne intet Land paa dette Tog, der vel ogsaa fra deres Side mere var tænkt som et Hærge- end som et Erobringstog.

Brug for en snild Svend til det Stykke Arbejde; men den enes Hest var blevet halt, og den andens var ej rigtig skoet: alle fandt de paa en eller anden Undskyldning som Skalkeskjul for deres Fejghed, og ikke én turde paalage sig saa farlig en Færd. Absalon, der som sædvanlig havde brugt sine ledige Stunder til at hugge Ved, kom i det samme hjem fra Skoven; og paa Spørgsmaalet om han vilde røgte Kongens Ærinde, svarede han straks ja. Derpaa bød Kongen ham selv kaare sig Følge; og han tog da overvejende sine egne Ætmænd med sig, da han tænkte som saa, at Frændetro var tryggest at lide paa. Ogsaa Prislav, den mægtige Venderfyrste Nuklets Søn, hvem Faderen længst havde jaget af Gaarde som en arg Forræder, fordi han havde æglet Valdemars Søster og taget ved kristen Tro og Sæd, lovede at drage med som Vejviser, da han var velkendt med Egnen. Ham havde Kongen givet meget Land paa de store Øer til Len¹⁾, fordi han var en Mand af prøvet Troskab og tilmed hans Maag.

Saa drog da Absalon afsted og fik talt med Hertugen; men da denne bad ham tøve hos ham Natten over, svarede han, at Kongen sad med Uro i Sinde og ventede dem, saa der kunde ej være Tale om at blive længere Tid borte og ængste ham ydermere; tilmed laa Flaaden ej i Havn, men udsat for alle Vinde. Saaledes gav han gode Grunde for sit Hastværk og steg til Hest for at ride hjem; men da led det alt mod Aften, og der var nu en højbaaren Sakser, som gik til Hertugen og kærede for ham: Døden var Danernes Sendemænd vis, sagde han, om de ej blev flere i Følge; ja han

¹⁾ Iser paa Fyn, hvor hans Søn Knud anlagde Nyborg.

vovede endog at give ham onde Ord, fordi han lod slige ypperlige Mænd fare, saa faa som de var, uden at give dem Ledsagere med paa Vejen. Hertugen lod dem da kalde tilbage og tilbød dem Følgeskab; men Absalon afslog det lige saa overlegent som han havde vraget hans Tilbud om Natteleje, da det var ham en Æressag at vove sit eget og sine Svendes Liv i Steden for at søge Skjul bag fremmede Skjolde.

Næppe var de ude af Lejren, før Prislav bød dem alle holde Hestene an, tog til Orde og sagde: »Havde jeg været Fører her paa Toget, da havde jeg ikke sagt Nej til Følgeskab, saa faa som vi er; ti det er ikke Fejghed, men Forsynlighed at have Hænderne fulde i Farens Stund, Mandsmod er bedst uden Daarskab i Følge, og uvoren Kraft er kun at laste. Men nu vilde det være Skam og Skændsel at bede om hvad vi nys vragede, da det blev os budet; og vi har da kun én Udvej: vi maa stole paa vor stærke Arm og vort frejdige Mod og haabe alt af vor haabløse Sag. Ej tør vi gøre Dancæt og Danenavn til Skamme, men maa sætte alt ind paa sejrrigt at bane os Vej eller ogsaa at falde med Ære og vinde os evigt Ry. Der er ikke Tale om andet end at Fjenden har set vore Hovspor og véd om vor Færd; ej heller tør vi tvivle om, at de vil ligge paa Lur efter os nu paa Hjemvejen, naar de kan se, hvor vi har redet. Venner og Vaabenbrødre! Vælg Døden frem for Fangenskab! Fanger de jer, da venter der Eder en gruelig Død som Bod for min Faders Drab; ti de vil regne Eder for hans Banemænd, og mine Brødre vil under de haardeste Pinsler bringe Eders Blod som Offer til deres døde Fader. Langt hellere frivillig lade sit

Liv i mandig Færd end lægge det med Skam i Bøddelens Hænder! Dette raader jeg Eder ikke af Frygt for mit eget Liv, men af Venskab for jer; ti selv er jeg runden af slig Æt, som endnu aldrig nogen Vender har vogtet at lægge Haand paa. Ved den højeste Gud i Himlen og ved Danernes vidt-kendte Navn heder og besværges jeg Eder: Kæmp ej sløvt og fejgt, men frejdigt og djærvt!»

Disse Prislavs Ord fandt jublende Genklang hos alle; og han udbød da, at nu var han ikke i Tvivl om Sejren, ti Hærmændenes Kamplyst var sikkert Varsel, især da Venderne Indhug altid saa værre ud end det virkelig var. »Nu raader jeg«, sagde han, »at rykke frem i den Rækkefølge, at de let væbnede Ungersvende rider i Midten, dækkede af Hærmænd for og bag, og at hele Rytterskaren deler sig i tvende, der gensidig kan komme hinanden til Hjælp; ti Synet af en dobbelt Fylking vil nedslaa Fjendens Mod. Ydermere skal vi fare frem med Gny og Bulder og af fuld Hals kvæde Vise paa Vise, for at lade som om vi er en stor Hob, ti talrig Flok færdes tryggest«.

Hans Raad blev fulgt og faldt heldigt ud: de naaede uden Sværds slag ud til Flaadens Leje, hvor Kongen ventede dem med Længsel, fuld af bange Anelser, fordi Sendemændene blev saa længe borte, og mod i Hu over at have sendt sine Mænd ud paa saa farefuld en Færd. For at slukke Sorgen havde han sat sig til at læse i den hellige Skrift; men saa snart han hørte, at de vel var vendt hjem, gik han til Hvile; og havde han før ej kunnet sove for Angst og Uro, saa faldt han nu straks i en sød Søvn.

Absalon vender uskadt hjem; Danerne sejler op ad Warnow. 41

Siden sejlede han til Gudager Aa¹⁾, men fandt Indløbet saa grundt, at det ej var sejlbart for store Skibe, men kun Smaaskuder kunde slippe over. Kongen lod da sit Skib ankre op i Munden, da det var for stort til at sejle op ad Aaen; men den Del af Flaaden, der ej stak for dybt og derfor kunde bruges her, stævnedes under Absalons Anførsel op ad det smalle og bugtede Aaløb indtil det Sted, hvor det vider sig ud til en stor Sø. Her laa Venderne med en stor Flaade midt i det snævre Udløb for at spærre Fjenden Vejen. I deres Iver for at drive dem fra hverandre kom vore Folk galt afsted i det ukendte Farvand og satte deres Skibe paa Grund; og naar de saa atter vilde bort fra det flakke Vand og ud i det dybe Sejløb, men ikke kunde komme løs ved Aarernes Hjælp, sprang de mange Steder i Vandet, tog fat i Rælingen og lod Armene gøre Aarernes Arbejde, alt imens Venderne stod paa deres Skibe som paa et Brystværn og skød ned paa dem. Snart nøjedes Fjenden ej med den Slags Angreb, men sprang ogsaa ud i det lave Vand og søgte Danerne ind paa Livet; men vore Folk tog djærvt imod dem, saa de kom om Bord igen lige saa hastigt som de var sprunget ned. Først af alle var Prislavs to Skibe sluppet ind i Søen; og i det ene stormede der saa mange om Bord, af dem der stod nede paa Grundene, at Plankerne brast, og Skuden gik midt over: de trængte saa voldsomt paa, at Fartøjet flaktes under den svære Vægt. Flaaden fulgte i hans Spor, og Venderne flygtede og lod deres Skibe i Stikken. Dem tog Danerne og stak

¹⁾ Warnow (ved Rostock). Det danske Navn er en Omdannelse af det vendiske *Goderak*.

ogsaa Ild paa de Landsbyer, der laa rundt om Søen.

Ved Nattetid vendte Absalon hjem; og Kongen havde endnu ej lukket et Øje af Angst over at han blev saa længe borte; men ved Synet af ham blev han atter glad. Dragesnækken, der var for stor til disse Farvande, sendte han atter hjem og gik om Bord i en mindre Skude, hvormed han sejlede op i Søen, samt sendte Sune ud med to Skibe for at hæрге i hver en Vig og Vraa. Ogsaa brændte han i Ro og Mag Rostock By, som Indbyggerne fejgt havde ladt i Stikken; og med det samme lod han ogsaa sætte Ild paa den Støtte, som det vankundige Hedningefolk dyrkede som en højhellig Gud.

Derpaa slog Kongen Bro over Aaen¹⁾ for at møde Henrik, der var paa Vej med sin Hær for at pleje Raad med ham. Ved den Lejlighed kom Nuklets Søn Pribislav ridende paa den anden Bred; og da han saa sin Broder Prislav i Skib med Bernhard, der gjaldt for at være Nuklets Banemand, skældte han ham for en troløs Niding, der holdt Venskab med sin Faders Morder; men Prislav svarede, at han tværtimod stod i Gæld til ham der havde skilt ham ved en Fader, der var Guds Fjende: selv vilde han ikke hedde Søn af en Mand der vilterlig var Ophav til den værste Udaad.

Medens dette stod paa, bredte sig brat det Rygte, at den rygiske og pommerske Flaade havde aftalt at mødes og spærre Danerne inde i Aaen. Paa Henriks Ord lagde Kongen da ud af Aaen, da denne holdt for, at han var nødt dertil for ej at blive stikkende i det snævre Løb. Men da der

¹⁾ Gudager Aa.

ikke viste sig det mindste der kunde stadfæste Rygtet om den samlede Venderflaade, fattede han Mistanke om at Fjenden vilde fange ham i en Fælde, og tog sig for at møde List med List. De laa da ogsaa i Løn bag Næssene og lurede paa Lejlighed til at overfalde Kongens Flaade, naar han selv var i Land for at hæрге. For at narre dem til at tro at Øjeblikket var inde, og derved lokke dem frem, gav Kongen en Mand ved Navn Magnus det Hverv at brænde Byerne langs Stranden og bød Hærmændene holde sig skjulte i Skibene; ti han vidste at Venderne vilde tro, at det var hele Danernes Hær som var oppe at brænde Bygden, og derfor saa meget snarere vilde vove sig i Lag med at øve deres List. Det slog ogsaa til, hvad han havde regnet ud om Fjendens Forsæt: da Magnus stak Ild paa Byerne, troede Rygboerne, at hele Danernes Hærstyrke var optagen af det Stykke Arbejde; og det gav dem Mod paa at sætte deres Forsæt i Værk, da de ventede at finde Flaaden værgeløs. Men der var nogle, der ikke havde hørt Kongens Bud og derfor sejlede dem for tidlig i Møde, og ved det Syn slog de med ét om fra Angreb til Flugt. Den øvrige Flaade roede om Kap med vældige Aaretag for at indhente dem, men kunde ikke hamle op med saa hurtige Sejlere.

For nu at kvæge de trætte Lemmer satte de Solsejl op mod den stærke Hede; men i det samme kom Ærkebispem af Lund til, og da han saa de andre ligge i Havn med tjældede Skibe midt paa Dagen, haanede han dem alle for deres Dovenskab, og udbrød: »Ej ej, Vaabenfæller! Hvad er det for en Morskab vi her har for? Lægger vi vore Kroppe i Grav, naar Kæmpesindet ret skal staa sin Prøve?« De Ord

gjorde deres Virkning paa Folkene, saa de skammede sig ved at døvne midt paa Dagen, og indeholdt ogsaa en Lære til Kongen om ej at ligge paa den lade Side, men vække sine dorske Hærmænd til Daad. Halvt ærgerlig over Bispens Ord følte han tillige at han var i sin gode Ret til at haane ham for hans Dvaskhed, og svarede: »De Grave kan vi ellers snart staa op af igen!« I det samme lod han Tjældene tage ned; og nu gik Færden rask mod Fjendens Land¹⁾; siden hærgede han i hele to Dage paa Øens søndre Del og sejlede saa til Valung²⁾. Her fik de Bud om at Rygboerne foer dem i Møde; og der var da en af Danerne, der i sine Stalbrødres Paasyn hug Enden af sin Spydstage for at gøre den mere hædelig i Kampen; de andre gjorde ligesaa, og snart laa der en hel Dyng af slige Stumper hobede sammen paa ét Sted.

Nu var det imidlertid Fred og ikke Fejde, Fjenden ønskede; og Dombor blev sendt ud for at underhandle med Danerne. Men da var de alt gaaet om Bord; og han tændte derfor et Baal paa Strandbredden til Tegn paa at han kom som Udsending. Men Absalon forbød alle at sejle ind efter ham, for at ikke Danerne skulde synes lige saa ivrige til at æske Fred som han, der kun var kommet for det samme. Da Dombor saaledes ikke kunde faa fat paa et af de andres Skibe, maatte han selv ro ud til Flaaden. Her talte han Absalon til ved Tolk og bad ham mægle Fred mellem Kongen og Rygboerne, samt lovede ham Hyldest og Gidsler.

¹⁾ Der menes Rygen.

²⁾ Den nørre Del af Rygens Hovedland (fraregnet Arkonhalvoen) med Byen Schaprode.

Men Absalon lod som om han ikke fattede hvad det var han bad om, og svarede kun med at opregne alle de danske Øer, der laa folketomme, og hvis ødelagte Tilstand han tydelig mindedes at Dombor selv havde spottet over.

Men da Dombor gennem Tolken hørte, at han ej fik ordentligt Svar paa Tiltale, sagde han: »Stormæglige Herre Biskop! Det er ej uden skellig Grund, at vi fremfor alle andre ønsker dig til vor Talsmand; vi paakalder saa meget tryggere dit store Navn, som det var din egen Farfader¹⁾, der i sin Tid hjalp os til Fred med Danerne og var som en Konge blandt os: hans Vilje var vor Lov. Af hans Sønner er ingen mere i Live; og nu kommer vi da til hans Sønnesøn for at favne hans Knæ med ydmyg Bøn; ti vi vil ej søge udenfor den Slægt, hvor vi er vante til at faa Hjælp. Med velberaad Hu har vi forbigaaet din Broder, uagtet han er den ældste; ti du bærer Prisen i Magt og Ære, ej ved Aars og Alders Fortrin, men ved din høje Rang.

»I gamle Dage, inden I lagde Eders Landefred øde med indre Fejder, var vi Daneriget hulde og tro; men fra den Stund der kom Ufred i Landet og yppedes Strid mellem flere Kongsømner, som bar Vaaben paa hverandre, havde vi mere Tanke for egen Frihed end for andres Tvedragt og vilde hellere svigte Eders Sag end vor hellige Pligt. Og naar der nu tales om, at vi har ført Krig med Eder, hvad har vi da egentlig gjort andet end at skaffe Eder god Grund til at ende Kævl og Kiv, saa det er vor Skyld, at I for at kunne møde vore Vaaben er blevet nødt til at enes indbyrdes? Eders

¹⁾ Skjalm Hvide, jfr. foregaaende Bind S. 85 f., 91.

Økser dryppede af Borgeres Blod; men vi har vendt dem mod os og har hellere villet se Eders Vaaben lægge andre Folk øde end Eders eget. Af Navn Eders Avindsmænd, men af Gavn Eders Velyndere, har vi under Skin af Fjendskab gjort Eder en stor Tjeneste: vi havde mere for Øje at forlige Eder end selv at fange Bytte, og vore Vikingetog var et Vennestykke. Og nu da vi har hjulpet Eder ud af Uføret og de blodige Fejder, I havde før, burde I sandelig takke os for den Velgerning. Nu er alt iblandt Eder idel Fred og Venskab; hvorfor skal vi saa være de eneste der er stængte ude fra den Samdrægtighed, som vi har aabnet Eder Adgang til, ja lukket Døren op for Eder paa vid Gab. Hvor kan det være at I store og vise Mænd skønner saa lidt paa vor snilde Færd, da vi dog med stort Held har rettet hvad I gjorde vrangt?»

Da han var færdig, svarede Absalon fremdeles med at opregne Danmarks øde Egne; men da sagde Dombor: »Det nytter dig ej, at du støder Mænd der trænger til dit Værn, bort fra din Naades Favn, der ellers staar alle bedende aaben; ti selv forskudte styrter vi dig atter og atter for Fode og holder fast, som Børn der borer sig alt lættre ind i Moderens Favn, jo haardere hun tugter dem i Vrede. Synes I ej at I har faaet Hævn nok over os, saa styr Eders Harme af Hjærtens Lyst; vi taaler alt ondt uden at kny: hærg vore Agre, brænd vore Byer, styrt vore Stæder og dræb vort Folk; vort eneste Værge mod Eder er ydmyg Bøn, kun Naade søger vi, ej Kamp og Strid. Er det vort Blod I tørster efter, saa rækker vi selv Hals for Eders Sværd; men er det vor Trældom I attraar, hvad kan vi saa gøre mere end give os i Eders

Vold? Hvo er saa grum, at han ej redebon skaaner saadanne Folk, der selv kommer for at underkaste sig? Vanvid er det at ofre stort Arbejde paa hvad man kan faa uden mindste Møje!

»Vel véd jeg, at det staar dig for Hovedet, hvad jeg i vor forrige Samtale haanligt ytrede om dit folketomme Land, og at det er derfor du saa ihærdig opregner alle de øde Egne: du vil ej handle om Fred, før Eders Vaaben har øvet fuld Gengæld hos os. Saa meget er vist: jeg teede mig den Gang som en stor Taabe med mine vise Raad og gav Fjenden en Lære, der sved til mig selv; jeg anede jo ikke, at min Lærdom faldt i saa god Jord. Bedre havde det været, om jeg bare var kommet med Barnesnak: nu angrer jeg at have talt de Ord, som da vakte din Uvilje.

»Dog, fandt du det Umagen værd at mærke dig hvad jeg den Gang gav til bedste, saa vej ogsaa nu mine Ord vel, og læg dig dem ej mindre paa Sinde end min forrige Tales Indhold. Jo større Skade I volder os, des færre Undersaatler faar I tilovers til at tjene i Eders Hær. Hvad udretter I da ved at lægge os øde andet end at svække Eders Kraft og udmarve Eder selv? Synes I ej vi er straffede nok, saa sæt os paa en udsat Post i Slaget: fælder Fjenden os, da faar I fuld Hævn; men sejrer vi, da har I med det samme Oprørerne under Aaget. Taber vi, kan I tage Eder det let; men vinder vi, saa er Glæden des større; saa hvordan det end gaar, har I Lykken med jer. Desuden kunde det jo ved fortsat Fejde med os hænde sig, at I købte Sejren med Tabet af den Mand, hvis Liv hele Rygen knap kunde opveje!«

Af de Ord lod Absalon sig overtale til at gaa i Forbøn for Rygboerne hos Kongen og faa ham til at opfylde deres Ønsker; han tog Gidsler af dem og drog derpaa hjem.

Mønter fra Begyndelsen af Valdemars Regering med
Billeder af Konge og Bisp, Sværd og Krumstav.

Soborgs ældste Segl.

Tvedragt i Kirken. Valdemars Strid med Eskil og Tysklandsfærd (1161—62).

Ved de Tider opstod der Strid mellem Kardi- 1159.
nalerne i Rom om Pavevalget, og hvert Land stemte
paa sin: Frankrige holdt med Alexander, men Tysk-
land sluttede sig paa Kejsers Ord til Octavian.
Rettest og bedst efter Kirkens Lov var dog de Fran-
skes Valg¹).

Da dette rygtedes til Danmark, blev Ærkebispen
af Lund, der havde været med paa det sidste Tog,
bange for at han under den hæftige Kirkestrid skulde

¹) Alexander III's egentlige Navn var Roland, og allerede
som Kardinal havde han vist sig som Kejsers Frederiks bitre
Fjende. Ved Pavevalget 1159 fik han de fleste Stemmer; men
tre kejsertroede Kardinaler valgte Octavian, der som Pave
kaldte sig Victor IV. Frederik stævnedes dem begge til Møde i
Pavia; Alexander udeblev og blev bandlyst af Victor, men band-
lyste selv til Gengæld Kejseren. I Foraaret 1162 maatte han
dog forlade Italien og drog til Frankrige, der tillige med England,
Sicilien og Spanien stod paa hans Side.

Sakses Danesaga (1157—1185).

gaa glip af sin Skat, som han havde liggende et Sted i Frankrige, og sendte derfor nogle af sine Tjenere ned for at hente den. Nu hændte det paa Hjemvejen én af dem, en Klosterbroder, i Stade By¹⁾, at der ikke stod noget Træstob paa Bordet, da han skulde holde Maaltid; og han var da uforsigtig nok til at tage et flunkende Guldbæger frem, som han havde i Varetægt, og drikke deraf. Det stak hans Værtsfolk i Øjnene, og der paakom dem en lønlig Lyst til at rane hans Gods; ti de skønnede grant, at han maatte have flere Skatte i Gemme, naar han kunde sætte saa kostbare Kar paa sit Bord. Dog turde de ej aabenlyst øve deres Udaad og krænke Gæsteretten, da de ej vilde bryde Herbergets Helg; men de fulgte efter ham ind i Holsten og røvede der hans Vadsække fra ham.

1160. Det fik Eskil Bud om, da han kom hjem fra Leding, og bad straks Kongen skaffe ham dem tilbage, i den Tanke, at Røverne paa hans Ord atter vilde give ham dem igen; og han nøjedes ej med Bøn, men gjorde ham ogsaa et Tilbud, og lovede ham til Løn en Del af Skatten, naar han blot vilde hjælpe ham til hans Eje. Kongen trykkede sig ved det; men Bispen blev ved med at trænge ind paa ham; og omsider blev Kongen træt af hans idelige Bønner og lovede, skønt grumme nødig, at hjælpe ham; ti Ransmanden var, som han sagde, svær at finde, og Skatten var ej heller lige at løbe til: langt lettere havde det været at faa fat paa den, hvis Røverne havde været Stormænd og ikke Smaafolk. Han bød saa Bispen følge med sig til Slesvig. Her sad han engang i Vennelag og gjorde sig lystig over Pralhansen, der

¹⁾ Ved Elbens nedre Løb, paa den sydlige Bred.

satte Guldbægeret til; men nogle af Tilhørerne oplag Kongens Ord i en ond Mening og troede at det var Ærkebispnen selv han i Løn sad og stiklede til. De tudede nu Eskil Øerne fulde, saa han brød med Kongen, ja teede sig saa vanvittigt, at han mistænkte ham for at have tilegnet sig selv den tabte Skat og skyldte ham for at være Medvider i Rovet. Saaledes røbede han Omfanget af sit Afsind ved at æreskænde Kongen; og det er ej godt at sige hvad der var størst, Bispens Vanvid eller Kongens Langmodighed: den første var fræk nok til at kaste Skarn paa en skyldfri Mand, den sidste havde nok i sin rene Samvittighed og foer frem mod Æreskænderen med langt større Læmpe end han fortjente.

Under alt dette havde Okke, der var afsat fra sit Bispesæde som medskyldig i den forrige Kirkesplid¹⁾, ladet sig vie af Octavian og derved indyndet sig hos Kongen; og nu sad han som ulovlig Magthaver paa Slesvig Bispestol. Ham og hans Tilhæng lyste Eskil nu af Nidkærlighed for Kirkens Sag i Band midt under Gudstjenesten og vakte derved Kongens store Harme²⁾.

¹⁾ Okke var allerede i Begyndelsen af Erik Lams Kongetid blevet fordrevet af Eskil fra Slesvig Bispestol; rimeligvis har han været bispeviet af Eskils Modærkebisp af samme Navn (jfr. foregaaende Bind S. 171).

²⁾ Sakse omtaler først længere henne (se S. 58) Grunden til at Okke nu med ét atter træder frem: Bisp Esbern af Slesvig havde maattet forlade Landet, fordi hans Mænd havde dræbt Kongens Ombudsmand Nils Rasseson, i deres Iver for at tilbagevise dennes Overgreb mod Bispestolen. — I det hele er Sakse noget vilkaarlig med den Rækkefølge, hvori han fortæller de herhen hørende Tildragelser, og yder næppe heller den store Ærkebisp fuld Retfærdighed: hvad der først og fremmest var ham og Valdemar imellem, var sikkert det forskellige Syn paa Pavevalget, idet Valdemar hældede stærkt til Kejserens Side, mens Eskil var Alexander III's svorne Tilhænger. 4*

1161. Da nu deres Trætte efterhaanden steg til hadefuldt Tvedragt, sendte Eskil Bud til Sælland efter Absalon og klagede over at Kongen ej blot lod hans Kæremaal uænsel, men ogsaa holdt ham for Nar med hans tabte Skat: han havde nok ikke rent Mel i Posen og kunde godt skaffe ham den igen, om han bare vilde. Tilmed var han ulovligt gaaet i Ledtog med Okke, der hørte til de frafaldne, og gav ved sit Samkvem med ham Modstanderne af Kirkens Enhed et skammeligt Tilhold. »Men derfor«, sagde han, »er jeg ogsaa ivrig optændt paa at yppe Strid med ham: jeg har tidt og ofte været i Kast med den Slags Sager og er mere vant til at byde end til at lyde Konger! Desuden har jeg til det Vovestykke mægtige Venner i Ryggen!«

Absalon vilde nødig med rene Ord sige en saadan Mand imod, men tog sagtmødig til Genmæle og viste ham mildt til Rette for hans Ilsind og Vrangsyn: Kongen var uden Skyld, sagde han, og havde mindst af alt fortjent slig skammelig Klaf; og han godtgjorde med mange Grunde, hvor uskyldig han var, og hvor fri han vidste sig for al uærlig og mistænkelig Færd. »Naar Kongen har taget sig af Okke«, sagde han, »da er det ikke af Had til den hellige almindelige Kirke, men kun et Udslag af hans Trætte med dig. Men er det virkelig din Agt at yppe Kiv, da vil du snart finde de Forbundsfæller, du slaar din Lid til, i Fjendens Hær; ti med Lykken vender mangen Ven Ryggen. Nu er det min Bøn, at du hellere lader mig tale din Sag hos Kongen, saa skal jeg søge at forebygge al Strid og Ufærd ved et mindeligt Forlig.«

Men Eskil skønnede ej paa sligt godt Raad; han overhængte blot Absalon med Spørgsmaal om

han vilde støtte ham i denne Sag: det var ej til Voldgiftsmand, men til Vaabenfælle at han havde æsket ham, og han havde ej spurgt ham til Raads, men bedt ham om Hjælp.

Absalon vejede nu paa den ene Side Ærkebispens høje Rang, paa den anden sit Venskab for Kongen, og sagde dernæst: »Efter den hellige Ed jeg har svoret dig er jeg dig Huldskab og Troskab skyldig; og jeg vil derfor hellere sige dig Sandheden og revse dig for din Uklogskab end snakke dig efter Munden; ti naar det gaar dig gall, vil jeg ikke staa som den der har skuffet dig med tomme Løfter. Ej heller binder min Ed mig til at lystre saa blindt, at jeg over den skulde glemme hvad jeg skylder min dyrebare Herre og indlade mig i Fejde mod ham, hvem jeg er knyttet til ej blot som hans tro Tjener, men ogsaa som hans Hjærtens Ven. Dertil kommer, at det i sin Tid, den Gang Kongerne stredes om Riget, ikke var nær saa farlig en Sag at lægge sig ud med dem; men Valdemar staaar enevældig for Styret, og ham er det taabeligt at ville tage med Magt: selv om vi med forenede Kræfter drog imod ham, opnaaede vi ej andet end fælles Tab og Ufærd. — Dog, det er ej første Gang, *du* indlader dig paa slige Vovestykker; og det er da en Selvfølge, at heller ikke dette vil lægges dig saa meget til Last; men jeg har slet intet at undskyldte slig Udaad med og vilde ene og alene høste Spot og Skam, fordi jeg brød Venskabs Baand og gengældte Hjærtensgodhed med Trods og Ondskab.«

Men ved dette ypperlige og kloge Svar brusede Eskil op i Harme og paalagde nu Absalon i Kraft af hans hellige Lydighedspligt, at han skulde bringe

hans Bud til Kongen. Det lovede Absalon ogsaa, men afslog at bringe ham Svar tilbage; »jeg vil ikke«, sagde han, »gaa for at være den der sætter store Herrer op mod hinanden.«

Eskil troede dog kun sin Sendemand halvt og gav ham Abbed Gerhard af Esrom Kloster med i Følge¹⁾, for at han kunde høre om Absalon røgtede hans Ærende tro. Men Budskabets Ordlyd var saa hvas, at det ej blot var egnet til at øge Ilden, men endog kunde vende selv Huldskab til Had. Disse haarde Ord søgte Absalon nu saa vidt muligt at mildne og tage Brodden af Truslen, som laa deri, ved at læmpe sin Tale snildt; men Kongen blev dog ved at høre det Budskab usædvanlig vred og udbrød: »Eskil har været vant til at drikke de forrige Kongers Blod; nu tørster han nok ogsaa efter mit!« Han mælte meget andet af samme Slags, alt i de haardeste Ord og Udtryk, og bad dem bringe Eskil den Hiilsen tilbage.

Da Eskil hørte dette af Gerhard, slog hans Hsind over i Angst; og havde han før været vild af Vrede, saa blev han nu slagen af Skræk: han tyede for at undgaa Faren dybt ind i Værend²⁾, og vilde hellere bjærge sig ved Flugt end ved Fejde.

Kongen lagde sig nu for den Borg, han havde bygget sig paa en Holm i Ledresø³⁾, og søgte at

¹⁾ Esrom Kloster var anlagt af Eskil selv (o. 1145), oprindeligt som Benediktinerkloster, men efter nogle Aars Forløb blev det omdannet til Cistercienserkloster.

²⁾ Landskab i Smaaland, nær ved den danske Grænse.

³⁾ Denne Borg er uden Tvivl den samme som senere hed Søborg (i Nordsælland) og brugtes en Del af Kongerne som Fangetaarn. Levninger af Borgen ses endnu paa en Holm i den i vore Dage udtørrede Sø; men Soens gamle Navn, som Sakse opgiver os, har ikke holdt sig ned gennem Tiderne.

vinde den, uagtet det ikke var noget let Arbejde, da den baade var fast i sig selv og rigelig forsynet med Levnedsmidler. Men Forsvarernes Mod stod langt fra Maal med Murenes Styrke: de lovede Kongen, at hvis ikke Eskil som snarest sluttede Fred med ham, vilde de overgive ham Borgen, og gav hans Dattersøn¹⁾, der opfostredes i Esrom, til Gidsel. Det Vilkaar gik Kongen ind paa, tog den unge Mand med sig og hævede Belejringen. Men da Ærkebispens fik det at høre, svarede han, at Borgen laa ham mere paa Hjærte end hans Børnebørn: først og fremmest maatte *den* holdes, saa maatte det hellere gaa ud over de andres Hoveder. Kongen lejrede sig da atter for Borgen og byggede et andet Virke lige overfor, hvorfra han paa nærmere Hold kunde skyde paa Forsvarerne; ti da Hovedfjenden selv var flyet af Lande, kunde han ej naa ham med sin Hævn, men lod da sin Harne gaa saa meget haardere ud over hans Stridsmænd. Især haabede han paa Vinterens Hjælp til at vinde Borgen, naar Vandet, der spærrede ham Vejen, lagde til med Is.

En skønne Dag kom der nu en ung Mand, som ingen kendte — hvem der stod bagved vides ikke — og bragte Gerhard et Brev med falsk Segl, der skulde være sendt derover af Eskil, og som han bad Gerhard give de belejrede. Abbeden anede ikke at der stak noget under, og lod straks en af sine Husfolk bringe det op paa Borgen. Dets Indhold gik ud paa, at Eskil brød sig mere om sin Datter-

¹⁾ Eskils Datter var gift med Karl Hovding af Halland (se foregaaende Bind S. 208) og havde med ham Sønerne Knud og Karl.

søn end om Borgen, og at det ej var efter hans Hoved, om hans Mænd drev saa haardnakket paa slig mindre væsenlig Sag, at de satte saa ætstor en Ungersvends Liv i Fare; derfor bød han dem forebygge hans Død ved at overgive sig i Tide. Vel havde hans forrige Budskab gaaet ud paa, at Borgens Forsvar var mere værd end Dattersønnens Liv; men det havde han sagt uoverlagt i Harme. — Efter at have læst Brevet raadslog Bymændene om at udløse deres Gidsel. — Hvem der var Mester for det Paafund vides ikke; dog var der mange der havde Kongen mistænkt.

Imidlertid bød Kongen rejse et højt Træ, og Gidslen føre frem; og nu lod han som om det var hans Agt at klynge ham op, til Gengæld for at de stadig holdt Borgen. Da Gerhard fik Nys derom, drog han med alle Munkene i sit Hus til Kongen og bad ham med Graad og Suk om at give ham Lov til at slippe ind i Byen, og vente med Straffen til han kom igen. Kongen viste sig nu paa Skrømt haard og grim, uagtet det i Virkeligheden laa ham overmaade fjærnt; men omsider gav han dog efter for hans Bøn, dog med det Forord, at fik han ikke Borgen, saa gjaldt det Gidslens Liv. Inde paa Bytinget spurgte nu Gerhard, hvad Budskab der stod i det Brev de havde faaet. Da han saa fik at vide, at det gik ud paa at de skulde overgive sig for at redde Ungersvends Liv, opmuntrede han dem til at gøre saa og udvirkede da ogsaa, at Bymændene tingede sig fri Udgang med alt hvad deres var og overgav Kongen Borgen. Saaledes blev den Guds Mand i sin Troskyldighed ført bag Lysel, og det blev Enden paa den Hærfærd. Men Eskil skal al-

drig have taget sig nogen Sag saa nær som denne, da den kom ham for Øre¹⁾.

Siden sendte han dog Bud for at bede om Fred og kom saa atter tilbage til Skaane; og nu lagde han samme Ilsind og Hastværk for Dagen med at genvinde Kongens Venskab, som han havde vist ved sit Frafald; ti han afstod mod al Ret og Skel meget Gods til Kronen, som de forrige Konger gavmildt og fromt havde skænket Kirkerne; og dette er, skønt uden Hjemmel, siden den Tid holdt i Hævd af Kongerne²⁾. — Dernæst drog han paa Pilegrimsfærd til Jerusalem, for ej at have noget at gøre med Tyvedragten i Kirken; ti han vilde hellere give Afkald paa sin Hjemstavn end paa Romersædets Venskab.

Ved den samme Tid kom der en Herre ved Navn Kristjern, som da endnu kun var sin egen Mand³⁾, men siden blev valgt til Ærkebisp af Mainz, i Sendefærd til Danmark, for at tilskynde Landet til at holde med Octavian. Kongens Samtykke vandt han ogsaa halvt om halvt, men Eskil var døv for hans Smiger⁴⁾.

Imidlertid havde det hændt sig, at en Mand

¹⁾ Kongen beholdt selv Borgen, og den kom aldrig mere i Ærkesædets Eje; jfr. ovenfor S. 54 Note 3.

²⁾ Eskil afstod vistnok bl. a. de tre Herreder paa Bornholm, som han i sin Tid havde fravundet Sven Grade. De synes først i Valdemar Sejrs Dage at være givet tilbage til Ærkesædet.

³⁾ Han var Provst af Mersburg.

⁴⁾ Dette maa sikkert være sket inden det afgørende Brud mellem Valdemar og Eskil, og Fortællingen er saaledes af Sakse indflettet paa en uheldig Plads.

ved Navn Nils Rassesøn, der nys var udnævnt til Hertug i Slesvig, og som laa i voldsom Strid med Bisp Esbern der i Byen, havde gjort et dumdrigt Tog mod en af Bispens navnkundigste Gaarde og der brudt et ypperligt Hus ned; men netop som han var ved at kesse det paa Vogne¹⁾, blev han dræbt af Esberns Mænd, der søgte at hindre ham i at føre det bort. Det var Esbern bange for vilde svie til ham; og han undveg Hævnen ved at drage udenlands, som var det hans Agt at rejse til Rom; men medens han dvælede i Saksland, faldt han i en livsfarlig Sygdom. Da Okke fik Nys herom, tiltog han sig atter med Fuldmagt fra Octavian det Sæde, hvor han én Gang før havde siddet og falskelig baaret Navn af Bisp²⁾.

1162. Siden belejrede Kongen Volgast Borg³⁾, og Rygboerne havde efter Aftale slaaet Følge med ham. Denne By laa vel i Vendland; dog stod den ikke under Landets Herskab, men havde sine egne Fyrster. Indbyggerne kaldte Hertug Bugislav af Pommern til Hjælp; men han havde mere Sind for Fred end for Fejde og skaffede dem ogsaa Forlig med Kongen paa det Vilkaar, at de ej blot selv skulde lyde under ham, men ogsaa hindre alle Vikinger i at slippe ud af deres Sejlløb; og til Pant paa den Overenskomst skulde de give Gidsler.

Ved samme Lejlighed holdt Rygboerne Hærting; og her opstod der Trætte mellem dem og en

¹⁾ Huset har uden Tvivl været bygget af Træ.

²⁾ Ogsaa denne Fortælling er uheldig anbragt, da den rettelig hører hjemme ovenfor S. 51 (se Note 2).

³⁾ Ved Peenemünde i Forpommern.

Mand ved Navn Bernhard Henriksøn, der havde Kongens Søsterdatter til Ægte og derfor havde fulgt ham med to Skibe¹). Han spurgte dem nemlig, hvor det kunde være, at de fandt det overflødigt at vinde den stormægtige Sakserhertugs Yndest; og de svarede, at de regnede ikke Saksernavnet for noget. Dertil sagde han, at de nok snart skulde faa Hertugens Magt at føle. Nu raabte flere, at de blæste hans højt priste Hertugs Magt et Stykke, og gjorde Nar ad Bernhards Spørgsmaal og Trusler. Den Trætte maatte Kongen jævne; og der faldt da et Ord fra en Mand ved Navn Maske, ætstor og agtet frem for alle andre Rygboer, blind paa Øjnene, men skarpsynet paa Sjælen og livlig af Aand trods sit høje Aaremaal; han sagde nemlig: »Med uvorne Heste gaar det ofte saa, at jo strammere de holdes, des værre trækker de i Tømmen. Lad os derfor give Sakserne slappe Tøjler, for at de ej skal stramme Linen saa stærkt at den brister. Vi kender jo gensidig hverandres Mod og Manddom.« Disse Ord kom Hertugen for Øre, og lagde Spiren til Fjendskabet mellem ham og Kongen²).

¹) Bernhard var Son af Grev Henrik af Ratzeburg, som var Henrik Loves Lensmand, og blev senere sin Faders Efterfølger (efter 1166).

²) I Bernhards Ord fremtræder tydelig Henrik Loves Krav paa Overherredømmet over hele Vendland; og naar Rygboerne aldeles afviser dette Krav, har de tydelig nok Kong Valdemar i Ryggen. Selve Valdemars Tog mod Volgast i Fællesskab med Rygboerne synes at vise, at Kongen nu for Alvor havde til Hensigt at sætte sig fast i Forpommern; og det er naturligvis dette, som har vakt Henrik Loves Skinsyge.

Ved samme Tid kom der en Sendefærd fra det kirkelige Frafalds Mænd for at vinde Danernes Stemmer ved at faa det til at se ud som om de havde Retten paa deres Side. Kongen var i Vilde-rede med deres Ord og Ærende; og for at komme efter Sandheden sendte han sin Haandskriver Radulf til Kejseren¹⁾. Denne var af Byrd Englænder og mere tungfærdig end tænsom. Kejseren viste ham, som det lod, al mulig Hæder; og hos Octavian fandt han en ikke mindre ærefuld Modtagelse, saa det var som de kappedes om hvem der kunde vise sig mest høvisk og tjenstvillig imod ham. Octavian, der ved ulovlige Stemmer havde opnaaet en Skin-myndighed, var dog Kejsereus Overmand, ej blot, som det lod, i Magt og Højhed, men ogsaa i Artig-hed og Smiger: han skikkede Radulf en Præst, der hver Dag skulde læse de hellige Bønner med ham, for at han ej skulde være nødt til at holde en fat-tig Messe uden Medhjælp; og ikke nok med denne Tjeneste føjede han ydermere den Gunst og Gave til, at han tilstod ham Ret til at bære Ring under Messen og saaledes gav Bispernes Værdighedstegn til en Mand af adskilligt lavere Rang²⁾. Svært at sige, hvem der var størst Nar og Taabenakke: Give-ren eller Modtageren af slig Gunst og Gave.

Da Kejseren havde hørt hans Ærende, bad han ham være vis paa at Kirkens Tvedragt gik ham overmaade nær. »Jeg for min Del«, sagde han,

¹⁾ Ordet Skriver maa ikke tages i Nutidens Betydning; Ra-dulfs Stilling har omtrent svaret til en kongelig Kanslers: han har forestaaet »Kancelliet«, hvorfra de kongelige Breve udfærdigedes. Men paa denne Tid havde dette Embede ganske vist langt fra den Betydning, det senere fik.

²⁾ Nogle Aar senere blev Radulf virkelig Bisp (i Ribe).

»agter ikke at holde med nogen af Parterne, før jeg har Kirkens almindelige Dom at rette mig efter; først da vil jeg slutte mig til ham, der enstemmigt kaares af alle. For at granske den Sag havde jeg nylig sat alle de høje Kirkeherrer fra hele Italien Stævne til Landemøde; og Octavian havde ogsaa i Lid til sin Ret ydmygt lagt sin Sag ind under Kirkens almindelige Dom; men Roland¹⁾ havde ond Samvittighed og holdt sig borte, i det han ej blot sad Stævningen overhørig, men endog lod sig forlyde med at han var alt for høj og stor til at lystre nogen Mands Dom²⁾. For at faa Ende paa den Strid vilde det nu være bedst, om Kongerne trindt om Land vilde møde her hos mig, for med fælles Omhu at overveje den almindelige Kirkes Sag; men de er næsten alle gaaet over til Modparten, og ingen af dem staar paa min Side i denne Sag. Derfor vilde jeg sætte stor Pris paa at faa den kloge og vise Danekonge i Tale, og helst overlade ham at føre min Sag og fælde Dom, da baade hans Højhed og hellige Byrd gør ham selvskreven til Voldgiftsmand i slig vigtig Sag. Desuden maa han vel betænke, hvor fromt et Værk det var, om han ved sin vise Dom var Mand for at frelse saa mange Sjæle, der hverken véd ud eller ind i deres Saligheds Sag. Ydermere vil jeg, hvis han af Fromhed vil umage sig hid, til Løn for hans Møje give ham et af Landskaberne i Italien samt Herredømmet over hele Vendland.«

Med slig Løkkemad anglede Kejseren efter Ra-

¹⁾ Alexander III, se ovenfor S. 49 Note 1.

²⁾ Kejseren sigter her til det ovenfor S. 49 Note 1 omtalte Kirkemøde i Pavia (Febr. 1160), hvor Octavian mødte, men Alexander udeblev.

dulf; og Indholdet af et Brev, han gav ham med til Danmark, stod ej tilbage derfor¹⁾. Radulf drog nu hjem med Munden fuld af Kejsersens og Octavians store Yndest for Kongen, og Kongen tog mere villigt end viseligt mod sin Tjeners Tale og fik Lyst til at drage til Kejseren, snarere dog af Altraa efter at se sig om udenlands og lære fremmede Folks Sæder at kende end af Iver for Kirkens Sag²⁾.

1162. Ved de Tider kom der en Mand ved Navn Bernhard til Danmark som Octavians Sendemand og arbejdede paa at vinde Bispernes Stemmer. Det var dog kun faa, der tog venligt imod ham; og for nu at faa dem alle med sendte han Breve rundt i Landet og lod som om han vilde holde Landemode; men dér mødte der ikke ret mange, saa det havde han mere Skam end Ære af. I Slesvig skiltes han fra Kongen; og denne, der havde ladet sig lokke af Kejsersens gyldne Løfter, drog dernæst til Absalon, der laa paa Udkig ovre under Øerne, og meddelte ham sit Forsæt samt bad ham følge med paa Færden. Men Absalon troede ikke den træske Kejser paa hans Ord, og sagde at det ikke gik an at tage hans falske Løfler for gode Vare; »desuden«, sagde han, »kan man ej uden at overtræde Lov og Helg have Sænkven og Venskab med ham, da han

¹⁾ Hele denne Radulfs Sendefærd ligger sikkert i Tid forud for Eskils afgørende Brud med Kongen, ja der er en vis Sandsynlighed for, at det netop var Radulf, der repræsenterede Kong Valdemar paa det ovennævnte Møde i Pavia (Februar 1160).

²⁾ Sakse omtaler ikke, at Valdemar i Lighed med sine Forfædre Sven og Knud i Aar 1158 havde godkendt Kejseren som sin Lensherre og lovet at aflægge Troskabsed til ham, naar han kom hjem fra sit Hærtog i Italien.

mod al Ret og Skel tager sig ivrigt af de frafaldnes Sag. Jeg for min Del har hverken Raad til sligt, ej heller egner jeg mig til saa lang og møjsom en Udenlandsfærd.« Kongen svarede, at hvad Rejsekost angik, skulde han ikke komme til at lide Mangel, saa længe *han* havde noget at tage til; men dertil svarede Absalon, at om han blev aldrig saa rundelig udstyret, saa vilde han dog aldrig derover glemme sin Sjæls Salighed. Kongen bad ham nu være vis paa, at han selv var mindst lige saa øm over sin Saligheds Sag; og naar han saa gerne vilde have ham med, var det ikke mindst af den Grund, at Absalon, hvis Retfærdigheden bød det, kunde hjælpe ham til at bryde med Octavian og hans Sag. Absalon afslog dog stadig at følge med, og sagde at man ikke skulde opsøge den hellige almindelige Kirkes Fjender; men da udbrod Kongen: »Hidtil har jeg sat dit Venskab over alle andres; men svigter du mig nu, da tør jeg aldrig mere gøre Regning paa nogen Tjeneste af dig!« Nu indsaa Absalon, at Kongen skammede ham ud for hans Uskønsomhed, og svarede ham: »Svigte mit Venskab for dig kunde aldrig falde mig ind, selv i den yderste Livsfare; men naar det gælder vor Saligheds Sag, da gaar Guds Lov frem for Menneskefrygt. Dog, uagtet jeg grant ser de Farer der følger deraf, vil jeg ej tøve med at vove min Sjæl og Salighed for at holde din Vej ren for alle Vildfarelser!«

Absalon slog nu Følge med Kongen; og uden tog denne med paa Færden en Del lige saa højbaarne som højsindede Mænd, nemlig fra Sælland Sune og Esbern¹⁾, fra Fyn Tage og Esger. Af

¹⁾ Se ovenfor S. 10 Note 1.

sine Frænder tog han ikke andre end Buris med, for at han ikke imidlertid skulde vække Uro i Landet. Ogsaa nogle udvalgte Jyder havde han med paa Rejsen.

Da de naaede Ejderen, mødte de en Ridder som de ikke kendte, en af Hertug Adolfs Mænd af Holsten; ham spurgte de, om han kom for at ledsage dem; og han gav da den Besked, at hans Herre selv vilde have den Ære og derfor holdt dér i Nærheden og biede paa deres Fremfærd. Det Lejdemente Kongens Raader ikke var værd at stole paa; men Kongen troede Hertugens Ære bedre og red første Mand over Broen; ti han var saa opsat paa at komme afsted, at han ænsede hverken Frygt eller Advarsler. De andre fulgte saa efter og vilde hellere lade deres Raad end deres Drot fare. Da de var redet et lille Stykke frem, tog Adolf imod dem, hilste Kongen og fulgte ham paa Vej med de venligste Ord og og det mildeste Aasyn. Han mærkede nok, at Mødet med ham var Kongen lidet kært for deres gamle Fjendskabs Skyld¹⁾; men for at dæmpe hans Vrede ved ret at vise sig tjenstvillig havde han taget sig for at byde ham til Gæst i Itzehø By. Men Kongen vilde ej tage mod den Tjeneste; og Hertugen forbød da alle at sælge ham nogen Slags Livsfornødenheder; og da saa Danerne tog deres Madposer frem, som de havde med hjemmefra, lod han sine Tjenere sætte et tillavet Maaltid frem, og

¹⁾ Fjendskabet stammede muligvis fra den Tid, da Valdemar var Sven Grades Hertug i Sønderjylland (og saaledes Adolfs nærmeste Nabo), og Adolf hjalp Knud Magnusson mod Sven, ligesom Adolfs Fjende Ditmarskeren Edler fandt Støtte hos Sven; se foregaaende Bind S. 185 ff. Ogsaa Rovet af Eskils Skatte kan maaske have spillet en Rolle.

paa den Vis nødte han dem omsider til for Skams Skyld at tage mod hans Gæstfrihed. Siden, da de spurgte ham, om han kunde give Kongen Lejde paa Rejsen, svarede han: ja det kunde han nok, saa langt som til Bremen.

Da de saa var sat over Elben og red ad Bremen til, gik det op for Esbern, hvor tosset og ørkesløs hele Rejsen var; og da han først havde faaet Syn derfor, kunde han ikke sidde stille, men sendte uformærkt Bud efter sin Broder Absalon og nogle andre højbaarne og raadsnilde danske Ædlinge og tiggede dem om dog at holde Kongen tilbage fra den Færd, han havde indladt sig paa, tilmed uden sikkert Lejde, og ikke give ham Lov til at fuldføre saa farligt et Forsæt. Absalon mente at det var ingen Nytte til at prøve derpaa; »ti Kongen«, sagde han, »vil ikke lade sit Forsæt fare, og hvo der advarer ham, vil ej blot faa at mærke at det er spildt Umage, men ogsaa, hvor ilde optaget et Venneraad bliver af den der er paa Vildsti og ikke vil vejledes«. Dertil svarede Esbern: »Om jeg ogsaa vidste, at jeg paa Stedet fik den værste Ufærd til Tak for mine gode Raad, saa kunde jeg dog aldrig tie stille med hvad der efter mit Skøn baader Kongen bedst. Gaa I derfor med mig; og vil I ikke selv føre Ordet for at advare Kongen, saa hør i al Fald hvad jeg har at sige! Naar min Herres Ære staar paa Spil, da vælger jeg at raade ham vel og saa bære hans Vrede frem for at vinde hans Venskab ved tomt Mundsvejr: hellere sige ham Sandheden, er den end ilde hørt, end opnaa hans Yndest ved falsk Tale!« — Absalon mærkede nu, at Broderen ikke var et Haar bedre end Kongen: de var lige ufremkommelige begge to og ej til at

rokke i deres Forsæt; og han gik da med Esbern til Kongen for at se om Valdemar skulde tage ham hans Ord ilde op, og i saa Fald søge at faa ham god igen, medens de andre end ikke fandt det raadeligt at være til Stede.

Esbern tog nu til Orde og sagde: »Underligt bæres det mig for, Herre Konge, at du er saa opsat paa at drage saa langt af Led uden sikkert Lejde og lægge din egen saavel som dit Lands Velfærd i en rænkefuld Kejsers Hænder. Det ser fast ud til at du attraar den Skam og Skændsel at trælbinde dit fribaarne Folk, der ej er vant til at bøje Nakken for fremmed Herskab, og bringe det under de Tyskes tunge Aag. Kan man tænke sig taabeligere Færd end unødt at slænge sig selv i Støvet, kaare ussel Trældom frem for at være fri og frels og hellere ligge Riget af andre end raade selv? Naar nu Kejseren har lagt Danmark under sig, vil han ej kunne fatte, at han ved blotte Løfter, uden Sværds slag, har faaet Bugt med saa stort og stærkt et Folk!«

Kongen, der altid blev faamælt og ordknap, naar Vreden løb af med ham, svarede blot: »Selv om *du* er saa angst og bange, at du ej tør følge med, skal du dog ikke tro at *jeg* ryster med de rædde. Mod i Følge er bedre end Mandskab; jeg skal nok uden dig fuldføre mit Forsæt og vil aldrig i Livet indlade mig paa at lytte til dine usle og fejge Raad!« — Saaledes kastede Kongen i sit Ilsind Vrag paa Esberns gode Raad. Havde han fulgt dem, da havde han undgaaet den Skam at lægge sine Hænder i Kejsereus¹⁾; men saadan gaar det: hvo der stundesløs farer afsted, ser sig sjælden for.

¹⁾ Ved denne Handling traadte han i Lensforhold til Kejseren og blev hans »Mand«.

Saa kom de da til Bremen, og blev modtaget med stor Venlighed og Gæstfrihed af Ærkebispnen der i Byen, der var en overmaade høvisk og huld og gavmild Herre¹⁾. Kongen bad ham nu om Lejde; men han svarede, at det sømmede sig bedre for ham at slaa Følge med Kongen end give ham Lejde. Der var ogsaa flere høje Herrer fra Saksland, der for at fare des tryggere til Hove gav sig i Selskab med Kongen, saa det kunde se ud som hørte de til Danernes Hoffolk²⁾. Saaledes voksede Kongens Følge til saa stort et Tal, at det tyktes at være som en hel Fjendehær; og de skrækslagne Indbyggere tyede med Koner og Børn ind i Kirkerne for at søge Ly i Herrens fredhellige Huse. Da Kongen fik det at vide, sendte han Mænd i Forvejen, der skulde melde Folk at der var Fred og ingen Fare, samt sørge for Indkøb af Levnedsmidler.

Da han kom til Metz By, tog Borgerne Anledning af det store Fremmedbesøg til at skrue Varepriserne skammelig op; men Kongen klagede til Raadet og opnaaede ogsaa, at baade han selv og hans Følge kunde købe hvad de havde Brug for, til rimelig Pris. Efterhaanden kom han i saadant Ry for ren og retskaffen Vandel, at tyske Mødre, hvor han kom hen, rakte deres smaa Børn frem imod ham, for at han skulde røre ved dem, i den Tro, at de som ved et Guds Under deraf skulde vokse og trives og arte sig bedre i Tugt og

¹⁾ Ærkebisp Hartvig af Bremen havde flere Gange tidligere blandet sig i danske Forhold for at genvinde Bremens tabte Overhøjhed over Danmark (se foregaaende Bind S. 193. 232), og rimeligvis har hans Tilnærmelse til Valdemar denne Gang haft et lignende Formaal. Men i hvert Fald udrettede han intet.

²⁾ Blandt andre selve Hertug Adolf og Bisp Gerold af Lybek.

Sømme. Paa samme Vis kom Bønderne af Overtro til ham med deres Sædekorn og bad ham saa en Haandfuld, for at det kunde gro des bedre.

Då Kongen kom til Kejsershoffet¹⁾, overlod Hertug Henrik af Saksland ham for gammelt Venskabs Skyld en stor Del af sin Lejr og gav ham gæstfrit Kost og Tæring.

Næste Dag sendte Kongen Absalon samt Radulf til Kejseren; men da denne var noget ukærd i Latinen, maatte Ærkebispem af Köln tolke deres Ærende. Det første Kejseren gjorde, var at klage over at Kongen havde ladet vente saa længe paa sig; »det er«, sagde han, »en Haan mod mig, at han ikke er kommet før, da han paa det Lands Vegne, han har til Len af det romerske Rige, skylder mig Huldskab og Tjeneste.« Dertil svarede Absalon, at det havde gjort Kejseren større Ære, om han havde ladet Kongen det vide, inden han gav sig ud paa den Rejse, som han havde lokket ham til med saa store Løfter. Kejseren lod nu højlig

¹⁾ Kejseren holdt Hof i Dôle (i Franche-Comté) i Avgust og September (1162). Dôle ligger ikke langt fra Saône-Floden, som dengang dannede Grænsen mellem det franske og det tyske Rige. — Kejseren stod da paa sin Magts Højde; han havde om Foraaret indtaget det oprørske Milano og lagt Byen øde, og Kong Ludvig af Frankrig, der hidtil havde været Pave Alexander III en tro Ven, begyndte at vakle i sin Holdning og lovede at mødes med Kejseren paa Broen over Saône i Slutningen af Avgust. Men Alexander vægrede sig bestemt ved at møde, og hans faste Holdning udvirkede, at Ludvig udeblev og sluttede Forbund med Kong Henrik af England om at støtte Alexander. Saaledes naaede Kejseren ikke sin Hensigt med at stævne til almindeligt Kirkemøde. — For Modets Historie er Sakse iøvrigt Hovedkilden og er saaledes paa dette Punkt af stor Betydning for den almindelige Verdenshistorie.

forbavset og spurgte hvem det var han havde sendt med de Løfter til Kongen. Da pegede Absalon paa Radulf og sagde: »Her staar Manden, der har faaet den godtroende Konge herved ved at bruge dine Løfter til Løkkemad!« Da saa Radulf ikke vovede at sætte sit Ja mod Kejsereus Nej, gjorde Absalon Rede for alle Løfterne, ét for ét. Men Kejsereu nægtede stadig alt; og Absalon bad saa blot om Lejde for Kongen til Hjemrejsen; men Kejsereu svarede kun, at han ikke vilde have mere med hans Hjemfærd at gøre end han havde haft med hans Komme.

Næste Dag kom Kongens Sendemænd igen, men blev modtaget paa samme Vis; og da Kongen mærkede det, angrede han at han havde kastet Vrag paa gode Raad, men sagde tillige: »Selv om jeg ser at man sætter mig Kniven paa Struben, vil jeg hellere lade dem tage mit Liv end trælbinde mit Land.« Mens han nu med Uro i Sinde ledte og søgte efter Hjælp i Nøden, kom Absalon og meldte, at han havde fundet en Udvej, saa Kongen behøvede ikke at ængste sig mere herved end om han var hjemme hos sig selv. Han skulde blot — under Paaskud af at gaa paa Jagt — ride nogle Gange over den Bro, som skilte Frankrige fra Tyskland¹⁾, og saa engang, naar Folk var blevet vant dertil og ikke tænkte videre derover, ty hen til en af de nærmeste franske Byer med Kærnen af sine Husfolk; der var ingen Tvivl om at Kongen af Frankrige saa med Ære vilde lade ham drage hjem til Danmark.

Dette Raad gjorde dog Kejsereu snildt til intel.

¹⁾ Broen over Saône, jfr. S. 68 Note 1.

Da han nemlig undsaa sig ved at øve Vold mod Kongen og ikke ved at nøde ham kunde faa ham til at tjene sig, søgte han at købe ham ved Gunst og Gave: han tog alle Tysklands Fyrster højtidelig i Ed paa at de skulde lægge Vendland under hans Herredømme; og havde de ingen Fremgang dermed, saa lovede han at han selv vilde føre det igennem, naar han først kom hjem fra Italien. Ved den List opnaaede han, at Kongen lagde begge sine Hænder i hans¹⁾ og hyldede ham som Herre. Dog blev han fri for at møde ved Hove som de andre Fyrster samt for at stille Krigsfolk til det romerske Riges Værn; saa det var kun af Navn og ikke af Gavn han lød under Kejseren. Desuden blev det stillet hans Søn og Efterfølger frit for at sige sig løs fra Faderens Kaar, saa Danmarks Rige blev intet arveligt Lydland. At tjene Kejseren paa den Maade lyktes saa meget mindre Skam, som Kongen af England ligervis var den franske Konges Lensmand²⁾.

Nu aabnede Octavian Kirkemødet med en mere ordrig end ærlig Tale og søgte at godtgøre, at han ved ret og redeligt Valg havde faaet sit Pavenavn; Roland derimod havde afslaaet Værdigheden, da den blev ham tilbuddt, og siden tiltaget sig den, da den var ham nægtet. »Jeg for min Del«, sagde han,

¹⁾ Jfr. S. 66 Note 1.

²⁾ Dog kun for sine franske Lande, men ikke for England selv. Men iøvrigt passer Lignelsen ret godt, da Kongen af England egentlig kun af Navn var den franske Konges Vassal. Dog var hans Len arvelige; og naar Sakse fortæller at Kejseren indrommede Valdemars Efterfølger Frihed til at sige sig løs fra Lensforholdet, er det snarere en Genspejling af hvad der skete under Knud Valdemarson end en Fremstilling af det virkelige Forhold.

»skyder gerne min Sag ind under alle Bispers Dom; men han har en ond Samvillighed og er hange for Kirkerettens Kendelse.« — For ydermere at vinde Bisperne for sig viste han dem den Gunst at øge deres Magt og Rang ved det Lovbud, at ingen Sag kunde skydes ind under Paven i Rom uden naar Bisperne selv ej kunde fælde endelig Dom i Træten¹⁾.

Da han var færdig, tog Kejseren Ordet og sagde, at han havde stævnet alle Landsfyrster²⁾ did for at gøre Ende paa denne Splid, da det i hans Øjne vilde være Uret at modsætte sig deres Dom. »Men«, sagde han, »de har ikke givet Møde, fordi de ønsker at kaare Paven i Rom paa Trods af den romerske Kejser og gerne vil have det afgørende Ord i en Sag, der ikke med nogen Ret kommer dem ved«³⁾.

Dernæst rejste Bisp Regnald af Köln⁴⁾ sig, tog til Orde paa Kirkens Vegne og fortsatte i samme Spor med at godtgøre, hvad for en svær Uret de frække Landsfyrster øvede mod den gode Kejser. »Sæt at det var i en af deres Byer«, sagde han, »at der opstod Strid om Bispevalget, og Kejseren vilde

¹⁾ Meningen er vistnok, at kun Sager af større Vigtighed skulde kunne appelleres til Paven, medens Bisperne beholdt Ret til at domme i de mindre Sager — en Ret, som just paa denne Tid var blevet stærkt svækket ved Romersædets Paastand paa, at alle Sager kunde indankes for dets Dom. Octavian søger saaledes at vende tilbage til den ældre kirkelige Tilstand, da Pavens Magt ikke var nær saa stor.

²⁾ Der menes Kongerne af Frankrige, England, Spanien, og andre Fyrster indenfor det romerske Rige.

³⁾ Derimod mente Frederik som *romersk* Kejser at kunne gøre en særlig Ret gældende ved Valget af Bispen i Rom (Paven); se nedenfor.

⁴⁾ Han var Kejsereus Kansler og fortrolige Ven.

opkaste sig til Dommer derover! Det vilde de sikkert holde for en blodig Uret; og dog er det netop det samme, de selv nu har for i Staden Rom!« Disse Ord stod i hans Tanker saa fast og støttede sig til saa gode Grunde, at han først udtalte dem paa Latin og siden paa Fransk og Tysk, saa han udtrykte sin Mening paa tre Tungemaal; men hvor megen Yndest han end ved den Tale vandt hos sit eget Folk, saa stødte han derved vore Landsmænd fra sig¹⁾.

Da nu Bisperne samstemmede heri, lod Octavian, der falskelig havde taget Navn af Victor²⁾, tændte Lys og lavede sig til at lyse Alexander og hans Tilhængere højtideligt i Band³⁾; men da forlod Valdemar paa Absalons Raad Mødet for ej at overvære hans Helligbrøde; ti han troede paa Modpartens Ret og vilde hellere tilsidesætte Mødets vrang Dom end den fraværendes gode Sag. Da han brød op, fulgte Absalon efter; og vel bad Octavian ham blive siddende, men fik til Svar: »Nej intet i Verden skal hindre mig i at træde i *hans* Fodspor, da det var for at følge *ham* jeg drog hid!« Med det Svar slap han ud af det vanhellige Bisperaad og holdt sig fri for at smittes af Frafaldet. — Dagen efter salvede og viede Octavian urettelig Live, udvalgt Bisp af Odense, trods Absalons kraftige Indsigelse.

¹⁾ At Kejseren som Roms verdslige Overherre skulde have det afgørende Ord ved Pavevalget, kunde jo nemlig ikke tiltale de øvrige Lande i Kristenheden.

²⁾ Victor betyder Sejrhætte.

³⁾ Dette foregik nemlig ved tændte Lys, og idet Bandet forkyndtes, slukkedes Lysene til Tegn paa den bandsatte Mands Udelukkelse af Kirken.

Hoffet flyttede nu til Besançon¹⁾. Her slap Hestenes Foder op; og da Kongen klagede over, at han ikke kunde faa nyt at købe, bød Kejseren sin Staldmester skaffe Danerne det nødvendige. Han tog straks deres Svende med sig og viste dem hen til en Landsby et Stykke Vej derfra: dér kunde de tage hvad de behøvede. Ukendte som de var med Landets Sæd kom de nu vaabenløse og bad Bymændene om Foder til Hestene; men da de mærkede at Pile og Spyd var alt det Svar de fik, holdt de op med at bede og yppede Slag. De indtog nu Landsbyen; og da de i det samme vidt og bredt saa Røgskyer af brændende Byer, tænkte de at det var bedst at gøre ligesaa, og stak straks Ild paa den lagne Landsby — noget som Kongen tog sig usigelig nær.

Nu led der nogle Dage; og en Gang Kejseren paa Mødet drog det Spørgsmaal frem, hvad Straf han skulde tage over Borgerne i Mainz, der havde dræbt deres egen Biskop, kom Valdemar med den gamle Klage over at han ingen Korn havde til sine Heste, og bad Kejseren skaffe ham noget Foder til Købs. Kejseren svarede dertil: »Nej, hele Landet her omkring er sandelig min Hustrus Arvegods, saa det er til ingen Nytte at købe hvad man kan tage frit.« Men Valdemar tog til Genmæle: »Jeg er Konge, ikke Stimand«, sagde han, »jeg agter ej at gaa paa Rov efter Føde; og hvad der hedder Uret hjemme hos mig selv, vil jeg ej kalde Ret blandt fremmede.« Vel kunde han have undskyldt slig Voldsfærd med at Nøden drev ham; men han vilde ikke plette sin danske Godhed og Mildhed med fremmed Haardhed og undlod derfor at nytte den Frihed der var

¹⁾ Ogsaa i Franche-Comté.

tilstaaet ham. For denne sin Fromhed fik han stort Lov paa sig af alle Tysklands Fyrster; de saa med Undren paa hverandre og priste det Land lykkeligt, der styredes af en saa højsindet Mand; og i disse Lovord laa tillige en stiltiende Dom over deres egen Færd¹⁾.

Da saa Kongen havde budt Farvel, manede Henrik Kejseren til at give ham fri Hjemrejse og ikke undlade at vise Gæstfrihed mod en Mand, hvis Rige var saa at sige et aabent Herberg for alle fremmede. Det lovede Kejseren nok saa glat, men holdt kun lidet deraf. Ærkebispnen af Mainz derimod viste sin Venlighed mod ham ved at holde mere end han havde lovet: han gav to Gange Kongen frit Natteophold undervejs. Ogsaa Henrik lod hyppig Levnedsmidler bringe til Kongen, som klart og tydeligt Venskabstegn. Derimod viste Landgreve Ludvig af Thyringen sig ej blot lidet gavmild, men var endog saa ivrigt om sig, at han blev nærgaaende og liggede Kongen om hans Hest saa længe til han fik den.

Siden mæglede Absalon Venskab mellem Kongen og Hertug Adolf af Holsten; Adolf blev hans Mand²⁾ og svor en dyr Ed paa at være ham tro;

¹⁾ Det af Sakse anførte Ordskitte belyser ikke blot Forskellen mellem Kongens og de tyske Fyrsters Adfærd, men endnu mere, hvor stor Afstanden paa den Tid var mellem de danske Bønders frie Kaar og de udenlandske Bønders Liv under Lensvæsenets Tryk.

²⁾ Hvorledes Adolf forenede dette med sit Lensforhold til Henrik Løve, er ikke godt at sige. Men han havde ogsaa tidligere svoret en dansk Konge Troskab (Knud Magnusson), og i det hele synes Danerne fra gammel Tid at have gjort Højhedskrav gældende over Dele af Holsten (se foregaaende Bind S. 85. 102). Muligt er det ogsaa, at Valdemar har givet ham Land i Sydslesvig til Len.

og den første Hyldest han viste ham, var at give ham Kost og Tæring.

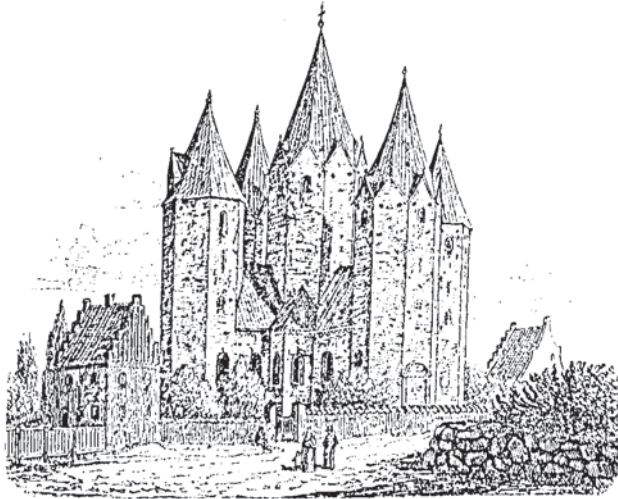
Saaledes kom Landets Fader lykkelig og vel hjem; og Indbyggerne, der med Længsel havde ventet hans Komme, jublede ham i Møde. — Særlig mærkeligt var dette Aar ved at Sofia fødte ham Sønnen Knud, hvem Absalon paa den fastsatte Daabsdag i Kraft af sit Bispeembede gav det hellige Genfødselsens Bad. Ved den hellige Handling var ogsaa Hertug Gudorm af Sverige med for at gøre Højtiden des større; han var netop kommet i Sendefærd derovre fra for at hente Valdemars Søsterdatter, der var Kong Karls Fæstemø¹⁾.

1163.

¹⁾ Valdemars Soster Margrete var gift med den danske Stormand Stig Hvide, og deres Datter Kristine var det, som ægtede Kong Karl Sverkeson af Sverige.

Frederik I's Kejsersegl.

Kalundborg Kirke.

Tog til Norge og Vendland. Buris's Forræderi. (1163—68).

Omtrent ved samme Tid¹⁾ kom der Sendebud fra Nordmændene til Kongen for at bede ham tage sig af Norges Rige og skride ind mod dets selv-gjorte Herrer; ti Landet var lagt øde af de mange Borgerkrige og sønderslidt ved Voldsmænds slette Styre, saa det nu var helt udmarvet og segne-færdigt.

Og da de udenrigs Forhold her griber ind i

¹⁾ I dette Afsnit frembyder Tidsregningen en Del Vanskelig-heder, da Sakse langt fra gaar nøjagtig frem efter Tidsfølgen; Toget til Norge, som skildres i det følgende, foregik saaledes først 1165 og altsaa adskilligt senere end en Del af de Tildragel-ser, der først fortælles længere henne.

vort Lands Skæbne, vil det næppe være af Vejen at høre lidt om Tilstanden i Norge.

Der var en saare djærv Mand ved Navn Sivard¹⁾, som efter mangen en herlig Heltedaad omsider blev fanget af Harald den irske, hvem han var Uven med²⁾. Han bragtes om Bord og førtes ud i rum Sø for at druknes; men forinden havde han været snild nok til at købe Drikkevarer, og dem tyllede han nu i Skibsfolkene, for, som han sagde, selv at være med til sit eget Gravøl, før han døde. Da da de saa var blevet lystige, bad han dem være ham til Vilje for sidste Gang i hans Liv og give ham Lov til at staa for Styret. Det fik han ogsaa og æggede nu Sømændene til at ro af alle Kræfter; og i det samme han skønnede at Skibet skød sin stærkeste Fart, slap han Roret, sprang paa Hovedet i Vandet og var alt i Land, før de fik standset Snækken i dens vilde Løb³⁾. Saaledes kunde han takke baade sit eget Snille og Fjendens Sløvsind, at han slap fri og undgik den Ufærd der var ham tiltænkt; og en Nat da Harald var gaaet paa lønlig Elskovsfærd udenfor Lejren, overrumplede han ham i hans Frilles Arme og dræbte ham, til Tak for hvad han havde brudt baade mod ham selv, som han havde fanget, og mod Magnus, hvem han havde røvet baade Syn og Rige⁴⁾.

1136.

13. Dec.
1136.

¹⁾ Sigurd Slembe, der udgav sig for Son af Magnus Barfod, kom 1136 til Norge og krævede Del i Riget af Kong Harald Gille (II. den irske).

²⁾ Efter Sagaernes Fremstilling krævede Sigurd Riget af Harald i Bergen og havde flere Samtaler med ham; men Harald vilde svige ham, og lod en Aften nogle af sine Mænd ro ud med Sigurd (som Sakse fortæller).

³⁾ Sagaerne fortæller hans Undvigelse lidt anderledes.

⁴⁾ Om Magnus den blindes Skæbne se foregaaende Bind S.

For nu at knytte et Navn til den Sag han kæmpede for, tog han brat Magnus selv ud af det 1137. Kloster, hvor han sad gemt¹⁾. Vel havde denne mistet sin Manddom; men ikke desmindre æggede Sivard ham til at vise sig som en Mand og tog sig for at rejse hans sunkne Lykke og atter hæve ham til Magt og Ære: han skulde lægge Navn til Sivards Strid med Haralds Sønner. Det var da under Magnus's Mærke, at han indlod sig i Søslag med Haralds tre Sønner: Inge, Sivard og Østen, der krævede Riget efter deres Fader²⁾. Her faldt eller 12. Nov. 1139. flyede alle hans Mænd; men med utroligt Mod og fast overmenneskelig Kraft værnede han en Tid lang helt alene sit Skib mod Fjenderne og huggede mange ned; og da omsider alle de andre trængte ind paa den enlige Kæmpe fra hver en Kant, sprang han i Lid til sin sjældne Svømmekunst over Bord, fuldt hæklædt som han var, og det uagtet det led mod Vinter, og svømmede bort under Vandet, som han først havde farvet med Fjendeblood. Svært at sige hvad der var størst, hans Djærvhed oppe i Stavnen eller hans Smidighed nede i Søen: han krængede under Vandet sin Brynje og sine øvrige Hærklæder af sig for at kunne røre sig frit; og da han omsider dukkede op af Vandet for at trække Vejret, og skønnede at en af hans Mænd kendte ham paa hans Dragt og bad Fjenden lægge Mærke

162. Det var 13. Dec. 1136, at Sigurd i Bergen overrumplede Harald om Natten hos hans Frille Thora.

¹⁾ Nidarholm. Dette foregik ved Nytaarstid 1137.

²⁾ Ved Holmengraa (udfor Baahusen), den 12. November 1139. I Mellemtiden havde Sigurd haft mange Kampe med det overmægtige Stormandsparti, der hyldede Haralds Sønner som Konger. — I dette Slag blev Magnus den blinde dræbt.

til ham, trak han ogsaa Kjortelen af, som han troede røbede ham, og stak atter ned under Vandet. Men end ikke herved kunde han undgaa at Forræderen tog Kending paa ham; og til Slut tog han da ogsaa de inderste Klædningsstykker af. Dog, Angiveren lod sig stadig ikke narre; ti Sivard var jo nu ene tilbage; og da han mærkede at alt hans Mod og Snille var til ingen Nytte, lod han endelig som han var død, og blev saa længe paa Bunden, at selv Lurerne var uvisse om han endnu var i Live. Langt om længe var han dog nødt til atter at gaa til Vejrs for at drage Aande; og nu greb han fat i Roret paa et af Skibene, klamrede sig fast med Armene og hang der en Stund uden at røre sig. Dog havde han sikkert — saa viljestærk som han var — gjort flere Forsøg paa at undvige, hvis han ikke var blevet saa stiv af det iskolde Vand, at Kræfterne helt svigtede ham. Til Slut var der en Mand, der ved nøje Eftersyn fik Øje paa ham; og han toges da til Fange, lagdes i Lænker og slæbtes bunden paa sine Fjenders Ting for at faa sin Dom. Her vilde de ej unde ham en Præst at skrifte sine Synder for; og han bekendte dem da for de tilstedeværende, som han var i sin gode Ret til; ti han droges vel til Minde, at hvor ingen Klerk er ved Haanden, har man Lov til at skrifte for Lægmænd. Forinden havde han sagt, at den Straf de idømte ham, vilde han tage som en paalagt Kirkebød; desuden nævnede han ogsaa, at han var en Søn af Magnus, hvem Harald den irske kaldte sin Fader¹⁾. Saa meget er vist, at han selv midt under de Pinsler han led, ej stod tilbage for ham i Storsind; først blev han hudflettet og dernæst sønderknust med

¹⁾ Magnus Barfod.

Hamre, Led for Led, ret som skulde hver Legemsdel have sin Straf; men der undslap ham ikke et Klagesuk, han hverken bad eller vaandede sig, kort sagt: han røbede ikke ringeste Tegn paa Smærte, men læste Psalteren¹⁾ som én der sad i god Ro og Mag, og opgav sin Aand under hellig Bøn og Lovsang. Lykkelige maatte for sand Kirkens Sønner prise sig, om de alle kunde se Døden under Øjne saa modigt som denne Stridsmand. Lad være at han var svigefuld, lagde Landets Fred øde og yppede Strid med dets Sønner: for hans Mandemods Skyld burde dog hans Fjender have eftergivet ham Straffen. Men disse hævnerrige Mennesker havde mere Tanke for at gengælde egen Ufærd end for at ære andres Manddom. Grunt foer de frem mod ham i levende Live, men end ikke det var dem nok: de kunde ej nøjes med hans Død, men hængte tilmed den afsjælede Krop op i Galgen og handlede paa den Vis lige saa ondt med ham efter Døden som forinden, da de pinte Livet af ham; ja de mente aabenbart, at det var kun halvgjort Gerning, hvis de ikke ogsaa lod deres Ondskab gaa ud over hans Støv og Aske. — Magnus faldt i det selv samme Slag, som Sivard havde holdt i hans Navn. Synet havde han i Forvejen mistet, og Livet kom han nu af med, saa man kan sige, at det var for anden Gang han lukkede sine Øjne.

Nu gik Herredømmet over til Haralds Sønner. Af dem var Inge den eneste ægte fødte og overgik sine Brødre, der havde en norsk og en irsk Frille til Mødre, ej blot i Byrd, men ogsaa i gode Sæder;

¹⁾ Davids Salmer.

han var nemlig overmaade dannis og dydefuld, hvorimod hans ene Broder havde et ondt Ord paa sig for Havesyge, og den anden holdtes for et liderligt Svin. Men i hans spæde Barndom havde en Gang hans Amme af Uagtsomhed tabt ham ud af Favnen ned paa Jorden; og han faldt saa haardt, at han tog Skade paa Kroppen og blev skrutrygget for Livstid. Den Legemslyde, maatte man vel sige, skamskændede hans skønne Sjæl; og det er ej let at afgøre, om han havde faaet mest af den gode eller den onde Lykke her i Livet¹).

Nu hændte det en Gang, at hans Svende i Bergen By kom op at kives med Sivards Mænd; en af Inges Folk blev dræbt; og ham var hans Stalbrødre saa ivrige for at hævne, at de foer frem som vilde og gale og lagde voldelig Haand ej blot paa Drabsmændene, men ogsaa paa Sivard selv: han maatte fly for dem ind i et Hus; men de sprængte Døren, slæbte ham ud og gav ham Banesaar. Det tog sig ud som slet og ret Manddrab, men var i Virkeligheden en Hævn for den Skam, han i sin Tid havde voldt dem ved at lokke og skænde deres Hustruer²).

¹) Ved deres Faders Død 1136 var Sigurd og Inge ganske smaa. Osten var ældst, men kom først 1142 til Norge fra Skotland, hvor hans Moder horte hjemme. — Om Grunden til Inges Vanforhed har Sagaerne en afvigende Fortælling: i Slaget ved Mynne (1137) skulde Tjostolv Aaleson have baaret ham i sin Kjortellig; Tjostolv kom i stor Nød og Fare, og ved den Lejlighed skulde Inge have faaet sin Vanhelse.

²) Dette skete 10. Juni 1155. Det var ifølge Sagaerne navnlig Kong Inges Moder Ingerd samt den nedenfor nævnte Gregorius (Gregers) Dagsøn, der æggede Inge til denne Strid. Sigurd blev fældet i Sigrid Sætas Gaard.

Østen, der var undervejs til Bergen med sin Flaade, hørte herom af dem han mødte; dog skyede han ikke for den Sags Skyld at mødes med sin Broder og stævnede hen til ham. Men da han mærkede at Inge ej vilde give ham hans lovlige Del i Riget, skiltes han fra ham med faa Ord og med Troskabsløfte paa Læben; men i Hjertet var han bange for at lide samme Skæbne som hans Broder nys havde fristet, og valgte at fly fremfor at falde i Drabsmændenes Hænder. Men Sivards Drabsmænd havde ikke nok i deres friske Udaad; og da de holdt ham for Inges Avindsmand, satte de efter ham og nødte ham til at sætte Skuden paa Land for at undgaa dem; men her paa Landjorden kunde han for sin føre Krops Skyld kun vinde langsomt frem, og tæt ved Stranden løb de ham op og slog ham ihjel¹⁾.

Da de paa den Vis havde ryddet to Medbejlere af Vejen, haabede de at høste rig Løn og Ære af den overlevende; men al deres Tørst efter Udaad og Kongemord, der knap var stillet ved det dobbelte Drab, fik siden sin Løn af en Mand ved Navn Haakon, der optraadte som sin Faders Hævner²⁾. Da nemlig de tre Broderlodder ved Vold og Uret var tilfaldet Inge alene, var der adskillige raske og ypperlige Mænd — blandt andre Aamund Simonson

¹⁾ Østen fejdede i Aarene 1155—6 en Del med Inge; et i Aar 1156 sluttet Forlig løb ud i intet, men imidlertid lokkede Inge og Gregorius mange Mænd fra ham, og da Østen i 1157 udbød Leding af det nordlige Norge, faldt atter saa meget Mandskab fra ham, at han ikke turde vove Kamp, men flyede til Viken, hvor Inges Mænd indhentede ham og huggede ham ned.

²⁾ Haakon (Hærdebred), en Søn af ovennævnte Sigurd, var da ti Aar gammel. Om ham samlede sig Levningerne af Østens Mænd.

og Filip¹⁾ — der tyktes ilde om at han trygt og uforstyrret skulde staa for Styret i det Rige, han havde vundet ved egen og andres Udaad; og flere havde ogsaa ondt af at en Mand med slig latterlig Legemslyde frit skulde have Lov til at herske ved Hjælp af sine Hærmænds Brøde. Derfor gik de i Lag og kaarede bemeldte Haakon til deres Høvding; de gav den unge og uerfarne Mand Navn af Konge og yppede Fejde med Inge; og under Navn af Sivards eller Østens Hævnere holdt de mangen en Strid med Fjenden. Men de tabte det ene Slag efter det andet og maatte omsider fly til Sverige med deres Myndling²⁾. Inge forfulgte Flygtningene ind under Sælland; og da mange af hans Fjender tyede ind i Skovene nede ved Vandet, sendte han Bud til Absalon, og bad ham lade de Mænd gribe der havde søgt Skjul i Strandskovene. Men Absalon ænsede ej hans Bøn, da han fandt sligt æreløst og under sin Værdighed.

Da det led mod Vinteren, vovede Haakon og de andre landflygtige sig hjem igen; og da de tænkte at ny Valplads maaske gav bedre Lykke, yppede de Strid paa Isen og fældede ved en Blanding af List og Vold Gregers med samt alle hans Mænd; han var den ypperste Mand næst efter Kongen, rask og dygtig i Raad og Daad og Inges sikre Trøst og Støttstav. Om Natten huggede de nemlig Vaager i Isen; og da det saa kom til Kamp, lokkede de Fjenderne ud hvor Isen var svag, saa de maatte gaa til Bunds³⁾.

1160.

6. Jan.
1161.

¹⁾ Filippus Gyrdson var Kong Sigurds Fostbroder.

²⁾ Baade 1158 og 1159 led Haakon store Nederlag (ved Konghelle og i Gøtelvens Munding).

³⁾ Slaget stod paa Bevja Aa (ved Uddevalla).

Deres Fald tog helt Vejret fra Inge og gav hans Mod et endnu værre Knæk end hans Magt: han spaaede at han snart vilde følge sin tro Mand Gregers i Graven. Da det kom til et nyt Slag¹⁾, var Vandet stadig lagt til; og han fristede da ej bedre Skæbne paa Isen end Gregers; ti uagtet han til Valplads havde valgt et Sted, hvor Isen var lige saa sikker som det faste Land, og havde de fleste Stridsmænd paa sin Side, faldt han dog med næsten alle sine Mænd og bødede saaledes for det Brodermord, han havde tilladt eller i hvert Fald taalt.

4. Feb.
1161.

I denne Kamp — den største og blodigste, Norge har kendt — var nu fast hele Kongestammen ryddet ud med Rode; og tilbage stod kun Erling med sin lille Søn Magnus, der paa mødrene Side var Valdemars nære Frænde²⁾. Han drog nu til Jylland, hvor han blev en Stund og nød stor Hæder af Kongen, der gav den landflygtige Mand rig og rundelig Kost og Tæring³⁾.

Imidlertid var en Mand ved Navn Sivard⁴⁾ til hans Stalbrødres store Ærgrelse gjort til Jarl af Haakon, der saalunde vilde lønne ham for hans Mandemod; men det huede ikke de andre og vilde

¹⁾ Paa Isen udenfor Oslo.

²⁾ Den norske Stormand Erling Skakke var gift med Kristina, Datter af Sigurd Jorsalfarer og hans Hustru Malmfred (Søster til Valdemars Moder Ingeborg), og havde med hende Sønnen Magnus.

³⁾ Underlig nok omtaler Sakse ikke, at Valdemar lovede Erling Hjælp til at vinde Norges Rige for sin Søn Magnus og til Gengæld af Erling fik Løfte paa Viken (Landet Øst for Kristiania Fjord) — hvad Snorre udtrykkelig beretter om. Mulig har Erlings Løfte dog snarere gaaet ud paa, at Magnus skulde tage hele Norge til Len af Kongen.

⁴⁾ Sigurd Haavardson af Roir.

sikkert være blevet Aarsag til stort Oprør, hvis ikke Erling brat var vendt tilbage fra Danmark og havde gjort Ende paa Fjendernes indbyrdes Strid ved at give dem andel at tænke paa. Han lod nemlig straks sin førnævnte Søn udraabe til Konge, saasom han paa mødrene Side stammede fra Norges gamle Kongehus, og sørgede paa den Vis for, at Haakon fik sig en Medbejler og Inge en Hævner. Under den sligende indre Uro sveg Sivard atter Haakons Sag, fordi han ej kunde faa sine Udlæg til Krigen godtgjorte; Haakon yppede alligevel Strid med Magnus¹⁾ og faldt; derimod undslap Sivard til Sverige; men da han efter nogle Dages Forløb atter kom igen, blev han dræbt af Erlings Hærmænd og maatte med Uære i en Afkrog lade det Liv, han ej havde villet vove i hæderlig Kamp²⁾. 1161.
1162.
Feb. 1163.

De tilovers blevne af Haakons Hærmænd havde dog endnu Mod paa at yppe ny Strid og kunde ej unde Fjenden hans Held; og derfor kaarede de til Konge en haabefuld ung Knøs³⁾, Fostersøn af en Mand ved Navn Markus; men de havde ej bedre Lykke end sidst: Erling blev deres Overmand i Kampen og skilte dem baade ved Sejren og ved deres Konge⁴⁾. Nu tyede de til Kong Karl af Sverige og bad ham være deres Fører i Striden, da han ogsaa skulde være noget i Slægt med Norges Konger. Hos ham blev de en Tid lang holdt hen med store Løfter; men da de mærkede, at han havde fuldt op at gøre med at værge sit eget Rige, endsige 1161.

¹⁾ I Romsdalsfjorden.

²⁾ Sigurd Jarl faldt i en Kamp ved Ramnæs i Omegnen af Tunsberg.

³⁾ Sigurd, der hed Søn af Kong Sigurd Haraldson.

⁴⁾ Sigurd blev fanget og halshugget ved Bergen.

at han skulde have Mod paa andres, sendte de Bud til Valdemar og bad ham om Hjælp. Han gav dem et venligt Svar; og da de derved følte sig kaldede til at komme selv, tog han vel imod deres Bøn, men mærkede snart, at da han først havde lovet dem at gøre Krav paa Norge, blev han idelig overhængt af dem; og da det i hans Øjne var Daarskab at kaste sig ind i saa stor en Strid paa disse Sendemænds blotte Ord, sendte han først Lønbud derop for at udforske Indbyggernes Sindelag. Da han saa fandt, at Folket virkelig var saaledes til Sinds som Sendemændene sagde, udbød han fluks Leding¹).

1165.

Da Erling spurgte det, flygtede han saa langt af Led som det var muligt, op i den lønligste Vraa af Norge, da han fandt det tryggere at søge Skjul i den yderste Afkrog end tage Kampen op i de udsatte Egne; han havde ogsaa kun faa, men gode Skibe liggende sejlklaare, der egnede sig bedre til Flugt end til Strid. Som Følge deraf var Kongens Komme til Skræk for Erlings Velyndere og til Glæde for hans Fjender. Nu plejede Valdemar Raad med sine Venner; og her var der nogle der holdt paa, at man skulde sætte alt andet til Side og hurtigst

¹) Snorre fortæller, at Valdemar i Sommeren 1164 sendte Mænd til Erling for at minde ham om hans Løfte angaaende Viken, men Erling holdt dem hen til Høstens Tid; derpaa satte han Vikverjerne Stævne, men de raabte, at de aldrig vilde under Danekongen. Med den Besked maatte Valdemars Mænd vende hjem. Om Vinteren, fortæller Snorre videre, drog nogle danske Mænd som Pilegrimme til den hellige Olaf, men da de kom op i Trøndelagen, æggede de i Løn mange til Frafald fra Erling, og de fleste tog vel mod Danekongens Ordsending (jfr. Saksens Ord ovenfor). Men Erling kom pludselig op til Trøndhjem og fik ved snarraadig Optræden hurtig Bugt med Frafaldet (Maj 1165).

mulig forfølge Fjenden, medens andre mente at man først skulde vinde Folket og skaffe sig Hjælp hos Almuen; og det blev det senfærdige Raad der sejrede over det raske. Valdemar drog nu lykkelig og vel langt ind i Landet og blev modtaget af Folket med Liv og Lyst; og da han kom til Sarpsborg, tog han Navn af Konge, som Vikverjerne tilbød ham, og holdt Ting med Almuen i stor Venskabelighed. Men havde han ladet alt andet fare og kun tænkt paa at indhente Fjenden, vilde han sikkert have vundet Norges Rige til Danmark. — Dernæst sejlede han videre til Tunsberg, hvor nogle faa af Erlings gode Venner for at bjærge Livet havde søgt Tillugt paa en brat Klippe¹⁾. Men Kongen var hellere from end grum og kunde derfor ikke overvinde sig til at stikke Ild paa Byen, da han frygtede for tillige at brænde Kirkerne, der laa inde mellem Husene. Men af Bisperne, der den Gang havde saare meget at sige i Norge²⁾, indfandt sig ikke én; dog var det nok mere for Fædrelandets end for Erlings Skyld, at de med Vilje blev borte. Orm kaldet Kongsbroder³⁾ kom derimod til Valdemar og tilsagde ham Huldskab, dog under

¹⁾ »Slotsbjærget« ved Tunsberg.

²⁾ Erlings Tid betegner Højdepunktet af Stormands- og Præstevælde i Norge; Aaret i Forvejen havde saaledes Bisperne højtidelig kronet og salvet hans lille Søn Magnus — den første kirkelige Kongekroning, der fandt Sted i Norden. Men da Sakse nedskrev sin Krønike, havde Sverre knust Bispernes Magtstilling.

³⁾ Inges Halvbroder paa modrene Side. Henrik Skadelaars Enke Ingerd (se foregaaende Bind S. 101. 115) ægtede nemlig 1135 Harald Gille og fødte ham Sønnen Inge, og efter Haralds Drab fik hun (udenfor Ægteskab) med en Mand ved Navn Ivar Sucus en Søn, den ovennævnte Orm Kongsbroder.

Forbehold af den Tro han havde svoret Magnus. — Omsider blev det knapt med Kosten, da Toget trak saa længe ud; og af Mangel paa Føde gav Kongen Ledingsfolket Hjemlov. Af de Nordmænd, der var gaaet over til ham, drog en stor Del af Frygt for Straf bort med ham og levede en Tid lang landflygtige i Danmark, hvor de fik deres Underhold hos Kongen eller hos Høvdingerne.

1163.¹ Siden¹), da Kongen hørte at de østlige Vender i Lid til egen Styrke havde rejst sig mod ham, sluttede han i den Fejde Forbund med Hertug Henrik af Saksland; og for ydermere at fæstne Venskabet Baand aftalte Valdemar med ham, at Henriks lille Datter, der endnu laa i Vugge, og som han havde faaet med den Hustru han siden forskød, skulde fæstes bort til hans Søn Knud, der da var i sit første Aar²).

1164.¹ Nu rustede Henrik en Hær til Lands, men

¹) Rettere: to Aar i Forvejen; se herom ovenfor S. 76 Note 1.

²) Henrik forskød 1162 sin Hustru Clementia. — Saksen fortæller intet om Vendertog i 1163; ifølge Knytlingasaga havde Kongen dog Leding ude og tænkte paa et Tog til Rygen, fordi Ryghoerne havde svoret Henrik Tro, men opgav det, da de atter gav sig under ham. Iøvrigt havde Henrik i dette Aar fuldt op at gøre med at kæmpe mod Niklots Sønner Pribislav og Vartislav, der — rimeligvis med Hjælp fra de østlige Vender — atter havde yppet Strid med ham; han indtog deres Borg Wurle og tog Vartislav til Fange, medens Pribislav foreløbig underkastede sig. Men Freden varede knap et Aar, ti i Februar 1164 faldt Pribislav med en stor Hær af Østvender ind i Obotriternes Land, indtog Mecklenburg og angreb Illow. Nu lod Henrik den fangne Vartislav hænge, samlede en stor Hær og faldt ind i Fjendernes Land for at indtage deres Hovedborg Demmin, medens Valdemar sejlede op ad Peene for at mødes med ham.

Valdemar stak i Søen; og da han var naaet over til Rygen, lod han Absalon udbyde Hjælp af Indbyggerne dér paa Øen, hvis Venskab ej var ret at lide paa¹⁾. Dernæst sejlede han i største Hast til Peenefloden, hvor han havde sat Henrik Stævne, da han ej vilde bryde sit Ord og komme for sent.

Uagtet nu nogle faa Gidsler var alt det Pant man havde paa Rygboernes Tro, mødte Absalon dog paa deres Landsling, hvor han blev sat i Højsædet, øverst af dem alle. Som han nu stod og fremsatte sit Ærende ved Hjælp af Tolk, da de ej forstod Dansk, hændte det at en ung Rygbø med vendisk Snille lod som om han vilde afkøbe en af de danske Hærmænd hans Hest, hvorpaa han svang sig op i Sadeln som før at prøve hvordan den var at ride paa, og søgte at slippe fra dem. Da saa Absalon kom til Kundskab herom og bragte Sagen frem paa Tinget, tyktes det hele Folket, at dets Ære havde lidt et stort Skaar ved den ene Mands Svig; og hele Almuen sprang op og fløj afsted i vildt Løb for at indhente Skælmen som snarest. Absalons Følgesvende blev baade underligt og ængsteligt til Mode ved alt det Røre, der med ét kom i Mængden; men nogle faa Mænd, Frænder af den unge Knøs, overvandt af sær Godhed for ham den fælles Skam og faldt paa Knæ for Absalon samt lovede at skaffe Hesten igen, naar han blot vilde holde Almuen tilbage fra dens Forsæt. Absalon ynkedes over deres Bønner og Taarer og sendte Mænd ud for at stille Folket tilfreds, hvorved han dæmpede Røret og gjorde Ende paa alt det Ustyr; Hærmanden fik fluks sin Hest igen og maatte des-

¹⁾ Jfr. S. 88 Note 2.

uden høre ilde af Absalon, fordi han havde baaret sig ad som et Drog og havde ladet sig narre af den Hesterøver. — Da saa Landets Konge Tetislav havde givet Løfte om en Hjelpeflaade, skyndte Absalon sig afsted efter Kongen.

Imidlertid havde Henrik for at sikre sig Overgangen over Floden¹⁾ sendt en stor Del af Hæren i Forvejen under Grev Adolf af Holsten og Henrik af Ratzeburg samt Grev Gunzelin af Schwerin — en By som Sakserne nys havde vundet og givet Købstads Ret og Rang — og endelig en Mand af uædel Herkomst ved Navn Regnald, der udmærkede sig mere ved rask Daad end ved høj Byrd²⁾. Da Venderne spurgte deres Fremfærd og snart fik Syn for Sagn, vilde de hellere stride mod en Del af Fjenderne end tage Kampen op med dem alle paa én Gang: det vilde gøre et stort Skaar i Fjendens Styrke, om det lykkedes dem at slaa Fortroppen. Som de nu med Liv og Lyst ivrig lagde Haand paa Værket, saa de et rædsomt Ulyske slagre hen over deres Hoveder; og det Jertegn gjorde dem trygge og sejrssikre, da de troede det var en Fører sendt dem fra oven: de brød uventet ind i Fjendens Lejr og huggede de værgeløse Modstandere ned³⁾. Adolf og Regnald faldt i selve Lejrens Port og maatte med Livet bøde for deres uagtsomme Hærfærd; de fandt deres Død i første Dyst, men Gunzelin og Henrik reddede sig med Bannerne midt ud af de fremstormende Skarer, samlede Resten af de flygtende Vaabenfæller om sig, kastede sig modig over de

¹⁾ Peene.

²⁾ Regnald var Greve af Ditmarsken.

³⁾ Dette gik for sig ved Verchen i Nærheden af Demmin, 6. Juli 1164.

plyndrende Fjender og vendte Nederlag til Sejr; saa uagtet Sakserne ej havde anet den Kamp der ventede dem, stred de saa mandeligt, at det ej var let at sige om de gav eller fik flest Hug i Striden.

Da Henrik fik Nys herom, tog han sig sine Mænds Fald saare nær, som rimeligt var, og hastede af al Magt mod Demmin By for at indtage den til Hævn derfor. Men han fandt Byen lagt i Aske af Indbyggerne selv og lod saa ogsaa Murenes Levninger jævne med Jorden, for at udslutte hvert et Spor af den. Da han ingen Mennesker fandt at udøse sin Harme over, var det som maatte han hævne sig paa de livløse Ting; og derfor brændte han ogsaa Gutzkow By¹⁾, hvis Borgere ligesaa var flygtede af Skræk. Ogsaa Indbyggerne i Volgast blev skræmmede af Nabobyernes onde Skæbne og bar sig ad paa lignende Vis: de satte i Løn over Floden²⁾ med Koner og Børn og lod deres By i Stikken, for at Fjenden kun skulde finde tomme Huse at hærge. Deres Stad tog Kongen derfor uden Modstand, lagde Mandskab i den og gjorde Vedemand Viking til Høvedsmand dér. Ogsaa Osna-boerne³⁾ var rædde over de andre Stæders Skæbne og stode ej paa deres Mure, men bar sig ad som de skrækslagne Nabobyer: de forlod deres Stad og stak den i Brand, for at Fjenden ej skulde bo og bygge der; ti de vilde hellere have Ild end Uven til Huse.

Nu lod Kongen den Bro afbryde, der ligesom skilte Floden i to Dele⁴⁾; og efter at han ogsaa

¹⁾ Længere nede ad Peenes Løb.

²⁾ Peenemünde.

³⁾ Indbyggerne i Usedom By paa Øen af samme Navn.

⁴⁾ Denne Bro har rimeligvis heddet Dansne-Bro og fort over Peene noget neden for Byen Anklam.

havde ryddet af Vejen hvad der ellers kunde hindre Sejladsen, stævnede han op til Stolpe By¹⁾, hvor han siden mødtes med Hertugen. — Men nu var det ej Kongens Tanke, at Volgast skulde opgives lige saa let som det var vundet, og tages tilbage af Fjenden saa snart han selv var af Syne, især fordi Herredømmet i den By tyktes ham at give Danerne Magten i Vendland for stedse; og derfor var det hans Agt at gøre Absalon, Buris og Bisp Sven af Aarhus til Nybyggere der i Staden, og han gav dem sin Søn Kristoffer²⁾ med, for ej at lade de andre i Tvivl om hans Hjælp og Støtte. Han bød dem dernæst søge sig Stalbrødre blandt Venner og Frænder; men kun Absalon fik af Sællandsfarerne Løfte om Hjælp og Følgeskab, hvorimod de andre ej turde indlade sig paa sligt Vovestykke og hverken selv havde Mod til at blive, ej heller kunde faa nogen med sig — og det uagtet hele Flaadens Mandskab havde vedtaget, at det vilde dele sin Kost med dem og tillige, paa Kongens Bud, bringe Omegnens Afgrøde under Tag til dem; Hæren havde nemlig faaet Paabud om at høste og sanke i Lade til dem der blev³⁾.

Da nu dette Raad slog fejl for Kongen, og Fjenderne hverken vilde indlade sig i Kamp eller slutte Fred med ham, fandt han paa en snild Udvej for at faa dem til en af Delene. Han bød nemlig i al Stilhed Absalon lade Mandskabet ransage Flo-

¹⁾ Længere oppe ad Peenes Løb.

²⁾ Valdemars Søn med hans Frille Tove.

³⁾ Det har sikkert først været paa Hjemvejen, at Kongen har gjort dette Forsøg med Volgasts Kolonisering. Han havde jo nemlig paa Udvejen sat Vedeman til Hovedsmand dér, se ovenfor S. 91.

den og rive alle de Pæle op, der var nedrammede i den, samt i det hele gøre Løbet ryddeligt, saa hele Flaaden kunde sejle op ad det. Omsider, da alle Hindringer var fjærnedede, stævnedede Flaaden frem; men alt som Løbet blev smallere, kom Venderne frem paa begge Flodbredder, red tæt ind paa Danerne og saarede flere af dem. Sligt Overmod hos Fjenden kunde den holde Peder Elivson ej længe se rolig paa; han sprang rask fra Borde med sine Mænd, slog djærvt Fjenderne paa Flugt og drev dem bort fra Bredden, men faldt til Slut, da hans Svende fejgt lod ham i Stikken, og maatte med sit Liv betale den sikre Sejlads, han skaffede sine Stalbrødre¹⁾.

Kongen kunde nu ej blot uden Fare sejle videre, men gjorde ogsaa en Art Bro af sine Skibe ved at lægge dem tæt sammen, saa Henrik kunde gaa over med hele sin Hær. Da Venderne saa det, frygtede de for at de øvrige Stæder skulde lide samme Uferd; og da de nu ønskede den Fred, de hidtil havde vraget, tilbød de Valdemar Gidsler, men vilde ikke høre Tale om at gøre ligesaa overfor Henrik. Men Kongen holdt det for Svig mod sin Vaabenfælle at slutte Fred med Fjenden uden hans Vidende og sendte derfor Thorbern til Henrik for at melde ham Fjendens Tilbud. Henrik svarede, at han gerne gik med til det Forlig, Kongen kunde opnaa; og Freden blev da sluttet paa de Vilkaar, at Herredømmet i Volgast deltes mellem tre: Tetislav²⁾, Kazimar³⁾ og Prislav Nukletsøn⁴⁾; Peeneflodens Udløb

¹⁾ Dette foregaar aabenbart paa Toget op mod Stolpe.

²⁾ Rygens Fyrste, se ovenfor S. 90.

³⁾ Pommerns Fyrste.

⁴⁾ Om denne landflygtige Venderfyrste se ovenfor S. 28. 38.

skulde spærres for de Vikinger der plejede at hjem-søge Danmark, og Henrik ubestridt beholde de Borge han havde vundet i Vendland¹).

Men Kazimars Svende afskyede af Hjærtet at dele med Udkendinge; dog turde de ikke bruge aabenlys Vold; men saa snart Kongen var borte, hjemsøgte de Rygboerne med Rov og Ran, saa de tilsidst af Sult og Nød maatte opgive deres Del i Byen. De gav ogsaa Vikingerne frit Spil og brød i det hele Forliget paa mange Maader²).

1165. Siden gav Henriks Færd Rygboerne Mod paa at yppe aaben Strid med Danerne, og Kongen, der mærkede at hans Ven var lige saa falsk som hans
1166. Fjender var flygtige, gjorde nu om Vaaren et Tog til Landet om Arkon, hvor han foer frem med Rov og Brand. Derfra stævnede han til den Havn, de indfødte kaldte Por³). For nu ikke at skulle tage det op med alle Rygboere paa én Gang havde han i Sinde at opsøge dem efterhaanden og bød derfor Absalon sejle i Forvejen om Natten til Zudar⁴); og for snart at kunne følge efter havde han paalagt Nattevagten at mærke sig nøje Tid og Time, naar

Han var i Kong Valdemars Tjeneste og har altsaa skullet hævde Danernes Andel i Volgast.

¹) Det var da unægtelig Henrik der gik af med Fordelen ved dette Tog; de Danske havde ondt ved at faa Fodfæste paa Fastlandet, dels som Følge af deres egen Ulyst til Kolonisering (jfr. ovenfor S. 92), dels paa Grund af Henriks Skinsyge.

²) Prislav maa vel i al Stillhed være gledet ud af Spillet, siden Sakse ikke nævner ham. Han forekommer nogle Aar efter atter i Valdemars Hær.

³) Rimeligvis paa Vestsiden af Rygen.

⁴) Den sydligste Halvø paa Rygen.

han lettede; men de sov sødelig fra hans Bud, saa Absalon ej fik Kongen med paa Færden.

Absalon hærgede nu ej blot Zudar, men ogsaa Omegnens Agre og Byer med Ild og Sværd. — To af hans Ryttere havde tidligere yppet Kiv om hvem der var kækkest, og var derfor lige hidsige paa at udmærke sig i Kampen; og da de saa, hvordan Fjenderne paa Flugten var kommet til en Sø og satte over i Baade, havde de kun Tanke for at sætte efter dem og glemte helt at se sig for: den ene vilde ikke give den anden noget efter i Mod og Dødsforagt, og de sporede Hestene ud paa det dybe; men her sank de i med deres tunge Brynjer — dem de ej havde ænset — og fandt deres Død. Det blev da Dumdristigheds Løn, at de fik en vaad Grav i Søens Vande, fordi de tænkte mere paa Æren end paa Livet og selv løb lige i Døden.

Da Absalon nu var faret viden om Land med Rov og Brand og atter vilde ned til Skibene med rigt Bytte, fik han Øje paa en stor Hob Fjender, der fulgte efter. Han lod nu som om han var ræd, og veg med Vilje for dem, idet han gik over to ret ufarbare Vadesteder, for at lokke dem paa Glipsti og saa gøre det af med dem. Det første gik Venderne ogsaa frejdig over; men da de kom til det næste, blev de bange for at de aldrig fandt hjem igen, og stod derfor stille. Fast i selv samme Stund kom to Sællandsfarer af Fodfolket slæbende med et stort Bundt Bytte, men gik vild og kom næsten lige ind paa Livet af Vendernes Hær, hvorfra to Ryttere fløj frem mod dem; men uagtet de trygt kunde være sluppet over Vadestedet, vilde de ej have Ord for at fly som fejge Hunde, men valgte at holde Stand mod Fjenden frem for at søge deres

Stalbrødre paa Haand; ti de skammede sig ved, at de andre, som ej var flere end de, skulde overgaa dem i Mod. Før nu at kunne røre sig bedre gjorde de Holdt, slængte Bylten fra sig og drog deres Sværd; og det gik da ogsaa som det skulde: Lykken hjalp de kække, saa de ej tog Skade af at holde Stand; ti ingen af Rytterne turde vove sig i Lag med dem. De tog saa atter fat i deres Bylt og vandrede videre; og da Venderne paa ny sendte to Par Ryttere ud mod dem, viste de dem hjem med samme Sindsro, til stor Forundring baade for de skamfulde Fjender og for Vennerne, der blev glade og bange paa én Gang. Til sidst foer der seks Ryttere frem mod dem; men de lod sig ikke røkke og holdt rolig Stand; saa det var som vilde de ved deres Mandemod spotte Fjenden for hans Fejghed. Absalon var nu ej heller sen til at styrke dem i deres djærve Forsæt og sendte dem saa mange af sine egne Ryttere til Hjælp som han saa at der var Fjender mod dem. Venderne skikkede nu ogsaa paa deres Side flere Hærmænd ud for at undsætte deres ringe Mandskab; og da der paa den Vis stadig blev sendt flere frem fra begge Hold, saa det ud som om Rytterne flokkedes fra alle Kanter til Ridderspil; men nu kunde Sællandsfarerne ej længer se i Ro paa Fjendens udæskende Færd og rykkede frem i samlet Fylking. Dog kunde de ej forfølge de flygtende Fjender ret langt, fordi Vadestederne var i Vejen; saa der faldt flere Heste end Mænd. — Da de saa atter drog ad Snækkerne til, mødte de deres Skibsmandskab, rykkende frem i væbnet Fylking for at bringe Stalbrødrene Hjælp; en tilfældig Tidende om Kampen havde vakt deres Stridslust, og de delte for sand ogsaa Æren for

Sejren med Absalon, saa vist som de frivillig tilbød at være med hvor det gjaldt.

Imidlertid havde Nattevagten omsider, skønt alt for silde, vækket og varskoet Kongen, der nu satte alle Sejl til for at indhente det forsømte. Da han saa fik Øje paa Sællandsfarerne, vilde han lægge til Land for at plyndre, men hørte snart af Absalon, at der ikke var mere Bytte at hente, og sagde da, at det var ham en stor Glæde, at saa lille en Flok paa egen Haand havde udrettet alt lige saa rask som hvis han selv havde været med. Derpaa hjem-søgte han nogle andre Egne af Øen med Ild og Sværd og drog saa hjem.

Tidlig om Høsten kom han igen med en Flaade, 1166. og det første han tog sig for, var at hæрге Agrene og lægge Sæden øde, for at røve Indbyggerne hvad de havde Brug for til deres Byers Værn. En Dag kom han paa Strejflog ind under Arkon By, hvor Borgerne følte sig saa mandstærke og modige, at de ikke kunde holde sig indenfor Murene, men drog ud af Stadens eneste Port og stævnede frem mod ham. Kongen lod nu med Vilje Danerne vige, for at lokke dem længere bort fra Murene; men da han mærkede, at de var klogere end som saa, foer han frem mod dem og drev dem tilbage ad Byen til; dog kom han ikke Porten for nær, hvor Hestene kunde rammes af Spyd. I det samme red Nils Sællandsfar frem, en Ridder baade fager og bold, sendte sit Spyd ind gennem Porten og strakte en af de Fjender død til Jorden, der holdt Vagt i Gabet, hvorpaa han brat kastede sin Hest omkring

og foer afsted. Ham vilde en af de ypperste Riddere paa Sælland ved Navn Thorbern maale sig med i Daad og gik paa med samme Mod, men ej med samme Held: han sigtede med sit Spyd paa Fjendeklyngen og saarede ogsaa en af dem; men i det samme han vendte sin Hest for at ride tilbage, fik han en svær Sten i Nakken; det blødte stærkt og voldte ham langvarig Men paa hans Legemsførhed, og kun sent vandt han sin Helse igen. Ogsaa Buris vilde udmærke sig ved Manddomsdaad ej mindre end ved høj og ædel Byrd og vovede sig ligervis frem mod Portvagten, men blev ramt saa haardt i Hovedet af en Sten, at han halvdød faldt af Hesten. Svag og afmægtig som han var, kom hans Stalbrødre ham til Hjælp og hindrede Fjenden i at gøre det af med ham. Men Følgen blev dog, at Rygboerne ikke længere var saa trygge ved at kæmpe udenfor Murene, siden de mærkede, at de selv bag Virket uafbrudt havde Fjenderne ind paa Livet af sig.

Dernæst sejlede hele Flaaden til Jasmund Land¹⁾. Absalon, der udmærkede sig baade ved Manddom og ved overlegen Krigskunst, var altid paa Udvejen i Spidsen for Hæren og paa Hjemvejen sidste Mand i Skaren; og han havde stedse til Stalbrødre de raskeste danske Ungersvende, der søgte Bytte eller Ære, hvorimod Kongen med Hærens egentlige Kerne plejede at rykke frem saa smaat og sindigt i sluttet Tog. Han havde derfor ingensteds fundet Lejlighed til Kamp, selv efter at have afsøgt en stor Del af Landet; og omsider gav han da Rytterskaren Lov

¹⁾ Den sydlige Del af den lange Halvø, der strækker sig mod Øst og Nord ud fra Rygens Hovedland.

til at sprede sig for at fange Bytte, og beholdt kun nogle faa i Følge med sig. Men nu kom der Bud om, at nogle af hans Folk var omringede af Fjenderne og ej kunde slippe fra dem, med mindre de fik Undsætning; og i Steden for at vente med at komme dem til Hjælp, til han kunde faa Hærmændene kaldt tilbage, bød han fluks Mærkesmanden rejse Banner og satte tillidsfuldt sin Kaas mod det Sted, hvor de afskaarne Stalbrødre stod, uden at tænke paa, hvor ringe Mandskab han havde til at undsætte dem med. Ved sligt Ilbud fik han Rytterne til at sky alt Bytte og samle sig om ham; saa sikker var han i sin Sag, at han fandt det raadeligst at slaa til med det samme frem for at vente paa Venners Hjælp.

Saa snart nu Sællandsfarerne, der var klemte inde paa et trangt og snævert Sted, mærkede hans Komme, søgte de at bryde Fjendernes Ring, i Lid til at Hjælpen var nær; ti de vilde ikke have Ord for at slippe ud af Kniben ved andres Manddom. Nu fløj Venderne fra hverandre og foer afsted baade paa det tørre og paa det vaade; og ved den Lejlighed var der en højsindet og højbaaren Ridder ved Navn Eskil, der i sin tunge Rustning satte til Fods efter en brynjeløs Vender, som i strakt Løb sprang hen over et Mosedrag, hvor hans Fodspor blev siddende i Bløden; men Eskil lod sig hverken hindre af Hængedynd eller af sit tunge Harnisk; han løb nok saa let Hedningen op, greb ham og hug Hovedet af ham. Først da vendte han om og havde end ikke dyndede Fødder, da han atter naaede Land. Denne Daad maa vel vække hellig Undren hos os, ti den var ej et Par rappe Fødders Værk,

havde ryddet af Vejen hvad der ellers kunde hindre Sejladsen, stævnede han op til Stolpe By¹⁾, hvor han siden mødtes med Hertugen. — Men nu var det ej Kongens Tanke, at Volgast skulde opgives lige saa let som det var vundet, og tages tilbage af Fjenden saa snart han selv var af Syne, især fordi Herredømmet i den By tyktes ham at give Danerne Magten i Vendland for stedse; og derfor var det hans Agt at gøre Absalon, Buris og Bisp Sven af Aarhus til Nybyggere der i Staden, og han gav dem sin Søn Kristoffer²⁾ med, for ej at lade de andre i Tvivl om hans Hjælp og Støtte. Han bød dem dernæst søge sig Stalbrødre blandt Venner og Frænder; men kun Absalon fik af Sællandsfarerne Løfte om Hjælp og Følgeskab, hvorimod de andre ej turde indlade sig paa sligt Vovestykke og hverken selv havde Mod til at blive, ej heller kunde faa nogen med sig — og det uagtet hele Flaadens Mandskab havde vedtaget, at det vilde dele sin Kost med dem og tillige, paa Kongens Bud, bringe Omegnens Afgrøde under Tag til dem; Hæren havde nemlig faaet Paabud om at høste og sanke i Lade til dem der blev³⁾.

Da nu dette Raad slog fejl for Kongen, og Fjenderne hverken vilde indlade sig i Kamp eller slutte Fred med ham, fandt han paa en snild Udvej for at faa dem til en af Delene. Han bød nemlig i al Stilhed Absalon lade Mandskabet ransage Flo-

¹⁾ Længere oppe ad Peenes Løb.

²⁾ Valdemars Søn med hans Frille Tove.

³⁾ Det har sikkert først været paa Hjemvejen, at Kongen har gjort dette Forsøg med Volgasts Kolonisering. Han havde jo nemlig paa Udvejen sat Vedeman til Hovedsmand dér, se ovenfor S. 91.

den og rive alle de Pæle op, der var nedrammede i den, samt i det hele gøre Løbet ryddeligt, saa hele Flaaden kunde sejle op ad det. Omsider, da alle Hindringer var fjærnede, stævnedes Flaaden frem; men alt som Løbet blev smallere, kom Venderne frem paa begge Flodbredder, red tæt ind paa Danerne og saarede flere af dem. Sligt Overmod hos Fjenden kunde den holde Peder Elivson ej længe se rolig paa; han sprang rask fra Borde med sine Mænd, slog djærvt Fjenderne paa Flugt og drev dem bort fra Bredden, men faldt til Slut, da hans Svende fejgt lod ham i Stikken, og maatte med sit Liv betale den sikre Sejlads, han skaffede sine Stalbrødre¹⁾.

Kongen kunde nu ej blot uden Fare sejle videre, men gjorde ogsaa en Art Bro af sine Skibe ved at lægge dem tæt sammen, saa Henrik kunde gaa over med hele sin Hær. Da Venderne saa det, frygtede de for at de øvrige Stæder skulde lide samme Uferd; og da de nu ønskede den Fred, de hidtil havde vraget, tilbød de Valdemar Gidsler, men vilde ikke høre Tale om at gøre ligesaa overfor Henrik. Men Kongen holdt det for Svig mod sin Vaabenfælle at slutte Fred med Fjenden uden hans Vidende og sendte derfor Thorbern til Henrik for at melde ham Fjendens Tilbud. Henrik svarede, at han gerne gik med til det Forlig, Kongen kunde opnaa; og Freden blev da sluttet paa de Vilkaar, at Herredømmet i Volgast deltes mellem tre: Tetislav²⁾, Kazimar³⁾ og Prislav Nukletsøn⁴⁾; Peeneflodens Udløb

¹⁾ Dette foregaar aabenbart paa Toget op mod Stolpe.

²⁾ Rygens Fyrste, se ovenfor S. 90.

³⁾ Pommerns Fyrste.

⁴⁾ Om denne landflygtige Venderfyrste se ovenfor S. 28. 38.

skulde spærres for de Vikinger der plejede at hjem-søge Danmark, og Henrik ubestridt beholde de Borge han havde vundet i Vendland¹⁾.

Men Kazimars Svende afskyede af Hjærtet at dele med Udkendinge; dog turde de ikke bruge aabenlys Vold; men saa snart Kongen var borte, hjemsøgte de Rygboerne med Rov og Ran, saa de tilsidst af Sult og Nød maatte opgive deres Del i Byen. De gav ogsaa Vikingerne frit Spil og brød i det hele Forliget paa mange Maader²⁾.

1165. Siden gav Henriks Færd Rygboerne Mod paa at yppe aaben Strid med Danerne, og Kongen, der mærkede at hans Ven var lige saa falsk som hans
1166. Fjender var flygtige, gjorde nu om Vaaren et Tog til Landet om Arkon, hvor han foer frem med Rov og Brand. Derfra stævnede han til den Havn, de indfødte kaldte Por³⁾. For nu ikke at skulle tage det op med alle Rygboere paa én Gang havde han i Sinde at opsøge dem efterhaanden og bød derfor Absalon sejle i Forvejen om Natten til Zudar⁴⁾; og for snart at kunne følge efter havde han paalagt Nattevagten at mærke sig nøje Tid og Time, naar

Han var i Kong Valdemars Tjeneste og har altsaa skullet hævde Danernes Andel i Volgast.

¹⁾ Det var da unægtelig Henrik der gik af med Fordelen ved dette Tog; de Danske havde ondt ved at faa Fodfæste paa Fastlandet, dels som Følge af deres egen Ulyst til Kolonisering (jfr. ovenfor S. 92), dels paa Grund af Henriks Skinsyge.

²⁾ Prislav maa vel i al Stillhed være gledet ud af Spillet, siden Sakse ikke nævner ham. Han forekommer nogle Aar efter atter i Valdemars Hær.

³⁾ Rimeligvis paa Vestsiden af Rygen.

⁴⁾ Den sydligste Halvø paa Rygen.

han lettede; men de sov sødelig fra hans Bud, saa Absalon ej fik Kongen med paa Færden.

Absalon hærgede nu ej blot Zudar, men ogsaa Omegnens Agre og Byer med Ild og Sværd. — To af hans Ryttere havde tidligere yppet Kiv om hvem der var kækkest, og var derfor lige hidsige paa at udmærke sig i Kampen; og da de saa, hvordan Fjenderne paa Flugten var kommet til en Sø og satte over i Baade, havde de kun Tanke for at sætte efter dem og glemte helt at se sig for: den ene vilde ikke give den anden noget efter i Mod og Dødsforagt, og de sporede Hestene ud paa det dybe; men her sank de i med deres tunge Brynjer — dem de ej havde ænset — og fandt deres Død. Det blev da Dumdristigheds Løn, at de fik en vaad Grav i Søens Vande, fordi de tænkte mere paa Æren end paa Livet og selv løb lige i Døden.

Da Absalon nu var farel viden om Land med Rov og Brand og atter vilde ned til Skibene med rigt Bytte, fik han Øje paa en stor Hob Fjender, der fulgte efter. Han lod nu som om han var ræd, og veg med Vilje for dem, idet han gik over to ret ufarbare Vadesteder, for at lokke dem paa Glipsti og saa gøre det af med dem. Det første gik Venderne ogsaa frejdig over; men da de kom til det næste, blev de bange for at de aldrig fandt hjem igen, og stod derfor stille. Fast i selv samme Stund kom to Sællandsfarer af Fodfolket slæbende med et stort Bundt Bytte, men gik vild og kom næsten lige ind paa Livet af Vendernes Hær, hvorfra to Ryttere fløj frem mod dem; men uagtet de trygt kunde være sluppet over Vadestedet, vilde de ej have Ord for at fly som fejge Hunde, men valgte at holde Stand mod Fjenden frem for at søge deres

Stalbrødre paa Haand; ti de skammede sig ved, at de andre, som ej var flere end de, skulde overgaa dem i Mod. For nu at kunne røre sig bedre gjorde de Holdt, slængte Bylten fra sig og drog deres Sværd; og det gik da ogsaa som det skulde: Lykken hjalp de kække, saa de ej tog Skade af at holde Stand; ti ingen af Rytterne turde vove sig i Lag med dem. De tog saa atter fat i deres Bylt og vandrede videre; og da Venderne paa ny sendte to Par Ryttere ud mod dem, viste de dem hjem med samme Sindsro, til stor Forundring baade for de skamfulde Fjender og for Vennerne, der blev glade og bange paa én Gang. Til sidst foer der seks Ryttere frem mod dem; men de lod sig ikke røkke og holdt rolig Stand; saa det var som vilde de ved deres Mandemod spotte Fjenden for hans Fejghed. Absalon var nu ej heller sen til at styrke dem i deres djærve Forsæt og sendte dem saa mange af sine egne Ryttere til Hjælp som han saa at der var Fjender mod dem. Venderne skikkede nu ogsaa paa deres Side flere Hærmænd ud for at undsætte deres ringe Mandskab; og da der paa den Vis stadig blev sendt flere frem fra begge Hold, saa det ud som om Rytterne flokkedes fra alle Kanter til Ridderspil; men nu kunde Sællandsfarerne ej længer se i Ro paa Fjendens udæskende Færd og rykkede frem i samlet Fylking. Dog kunde de ej forfølge de flygtende Fjender ret langt, fordi Vadestederne var i Vejen; saa der faldt flere Heste end Mænd. — Da de saa atter drog ad Snækkerne til, mødte de deres Skibsmandskab, rykkende frem i væbnet Fylking for at bringe Stalbrødrene Hjælp; en tilfældig Tidende om Kampen havde vakt deres Stridslust, og de delte for sand ogsaa Æren for

Sejren med Absalon, saa vist som de frivillig tilbød at være med hvor det gjaldt.

Imidlertid havde Nattevagten omsider, skønt alt for silde, vækket og varskoet Kongen, der nu satte alle Sejl til for at indhente det forsømte. Da han saa fik Øje paa Sællandsfarerne, vilde han lægge til Land for at plyndre, men hørte snart af Absalon, at der ikke var mere Bytte at hente, og sagde da, at det var ham en stor Glæde, at saa lille en Flok paa egen Haand havde udrettet alt lige saa rask som hvis han selv havde været med. Derpaa hjem-søgte han nogle andre Egne af Øen med Ild og Sværd og drog saa hjem.

Tidlig om Høsten kom han igen med en Flaade, 1166. og det første han tog sig for, var at hæрге Agrene og lægge Sæden øde, for at røve Indbyggerne hvad de havde Brug for til deres Byers Værn. En Dag kom han paa Strejflog ind under Arkon By, hvor Borgerne følte sig saa mandstærke og modige, at de ikke kunde holde sig indenfor Murene, men drog ud af Stadens eneste Port og stævnede frem mod ham. Kongen lod nu med Vilje Danerne vige, for at lokke dem længere bort fra Murene; men da han mærkede, at de var klogere end som saa, foer han frem mod dem og drev dem tilbage ad Byen til; dog kom han ikke Porten for nær, hvor Hestene kunde rammes af Spyd. I det samme red Nils Sællandsfar frem, en Ridder baade fager og bold, sendte sit Spyd ind gennem Porten og strakte en af de Fjender død til Jorden, der holdt Vagt i Gabet, hvorpaa han brat kastede sin Hest omkring

og foer afsted. Ham vilde en af de ypperste Riddere paa Sælland ved Navn Thorbern maale sig med i Daad og gik paa med samme Mod, men ej med samme Held: han sigtede med sit Spyd paa Fjendeklyngen og saarede ogsaa en af dem; men i det samme han vendte sin Hest for at ride tilbage, fik han en svær Sten i Nakken; det blødte stærkt og voldte ham langvarig Men paa hans Legemsførhed, og kun sent vandt han sin Helse igen. Ogsaa Buris vilde udmærke sig ved Manddomsdaad ej mindre end ved høj og ædel Byrd og vovede sig ligervis frem mod Portvagten, men blev ramt saa haardt i Hovedet af en Sten, at han halvdød faldt af Hesten. Svag og afmægtig som han var, kom hans Stalbrødre ham til Hjælp og hindrede Fjenden i at gøre det af med ham. Men Følgen blev dog, at Rygboerne ikke længere var saa trygge ved at kæmpe udenfor Murene, siden de mærkede, at de selv bag Virket uafbrudt havde Fjenderne ind paa Livet af sig.

Dernæst sejlede hele Flaaden til Jasmund Land¹⁾. Absalon, der udmærkede sig baade ved Manddom og ved overlegen Krigskunst, var altid paa Udvejen i Spidsen for Hæren og paa Hjemvejen sidste Mand i Skaren; og han havde stedse til Stalbrødre de raskeste danske Ungersvende, der søgte Bytte eller Ære, hvorimod Kongen med Hærens egentlige Kerne plejede at rykke frem saa smaat og sindigt i sluttet Tog. Han havde derfor ingensteds fundet Lejlighed til Kamp, selv efter at have afsøgt en stor Del af Landet; og omsider gav han da Rytterskaren Lov

¹⁾ Den sydlige Del af den lange Halvø, der strækker sig mod Øst og Nord ud fra Rygens Hovedland.

til at sprede sig for at fange Bytte, og beholdt kun nogle faa i Følge med sig. Men nu kom der Bud om, at nogle af hans Folk var omringede af Fjenderne og ej kunde slippe fra dem, med mindre de fik Undsætning; og i Steden for at vente med at komme dem til Hjælp, til han kunde faa Hærmændene kaldt tilbage, bød han fluks Mærkesmanden rejse Banner og satte tillidsfuldt sin Kaas mod det Sted, hvor de afskaarne Stalbrødre stod, uden at tænke paa, hvor ringe Mandskab han havde til at undsætte dem med. Ved sligt Ilbud fik han Rytterne til at sky alt Bytte og samle sig om ham; saa sikker var han i sin Sag, at han fandt det raadeligst at slaa til med det samme frem for at vente paa Venners Hjælp.

Saa snart nu Sællandsfarerne, der var klemte inde paa et trangt og snævert Sted, mærkede hans Komme, søgte de at bryde Fjendernes Ring, i Lid til at Hjælpen var nær; ti de vilde ikke have Ord for at slippe ud af Kniben ved andres Manddom. Nu fløj Venderne fra hverandre og foer afsted baade paa det tørre og paa det vaade; og ved den Lejlighed var der en højsindet og højbaaren Ridder ved Navn Eskil, der i sin tunge Rustning satte til Fods efter en brynjeløs Vender, som i strakt Løb sprang hen over et Mosedrag, hvor hans Fodspor blev siddende i Bløden; men Eskil lod sig hverken hindre af Hængedynd eller af sit tunge Harnisk; han løb nok saa let Hedningen op, greb ham og hug Hovedet af ham. Først da vendte han om og havde end ikke dyndede Fødder, da han atter naaede Land. Denne Daad maa vel vække hellig Undren hos os, ti den var ej et Par rappe Fødders Værk,

men en Naadegave fra Herren; og vi bør snarere kalde den et Guds Under end en Manddomsid.

Derefter slak Hærmændene overalt Ild paa Landsbyerne og naaede paa deres Strejftog helt ud til Gore Klint¹⁾, hvor de brændte Landet. Da nu Rygboerne mærkede, at de var blevet narret for den Hjælp de havde ventet sig af Sakserne, kom de til Kongen ved Strelø²⁾, gav ham fire Gidsler og købte sig Fred af ham.

Nu tyktes det Stormændene bedst — med de svære Farer og de trange Tider for Øje, der truede Danmarks Rige — at give Valdemars Søn Knud Kongenavn, som den der ej blot med Tiden skulde arve Faderens Højhed, men nu med det samme dele Tronen med ham, for at de høje Herrer kunde have en rettelig kaaren Høvding at holde sig til, om Lykken skulde drive sit Spil med Kongens Liv. Dette vise og velsindede Raad glædede Kongen; han indvilgede gerne i at være halvt med sin egen Søn om Tronen og saa deri ej et Skaar i sin Højhed, men en Tilvækst i sin Hæder. Han holdt da Ting og fik her Stormændene til at give Sønnen Kongenavn; og hele Hæren gav sit Samtykke dertil. Ene Buris lod næsten ikke sin Stemme høre, hvad enten det nu var fordi han i Løn stræbte efter Riget, eller fordi det hele kom bag paa ham. Da han saa mærkede at Kongen desaarsag havde et godt Øje

¹⁾ Vistnok de høje Klinter ved Stubbenkammer paa Østkysten af Rygen.

²⁾ En lille Ø i Sundet mellem Rygen og Fastlandet, lige ud for Stralsund By (nu Dänholm).

til ham, bad han ham være vis paa, at hans Tavshed ej skyldtes Uvilje, men tvært imod Vennesind; »ti«, sagde han, »vi har endnu i frisk Minde hvordan det gik sidst, da Danmarks Rige blev delt mellem flere i Fred og Venskab; og der kan nævnes mange Tilfælde fra gamle Dage, hvor Fader og Søn har yppet Strid om Magten. Dog vilde jeg ej have holdt mig tavs, om jeg forud havde vidst at det var Kongens Vilje; men hverken du selv eller dine Venner havde ymtet det mindste til mig derom, og derfor var det jeg tav stille.« Paa den Maade undskyldte han sin Tavshed og opnaaede at Kongen dulgte sin Vrede.

Da Ledingstoget var til Ende, holdtes der et Møde i Roskilde; og her blev Buris sammen med de andre danske Stormænd æsket til at tage lovførmelig Tjeneste hos Knud og blive hans Mand; men medens de andre gjorde som Kongen bød, sagde han nej og paadrog sig derved en svar Mistanke om at han stundede efter Riget. Dette sit Magtstræb vidste han dog fremdeles snildt at skjule med velvalgte Undskyldninger, der lød som saa, at saa længe Kongen var i Live, hvem han først havde svoret Huldskab og Mandskab, kunde han ej blive nogen anden Herres Mand; og det skulde aldrig komme dertil, at han byttede sin gamle Tjeneste med en ny og kom i Strid baade med Landets Sæd og med Ærens Bud; »ti ingen dansk Mand«, sagde han, »har for Skik at tjene to Herrer; det er kun Sakserne, der har indført den Slags Tjeneste for at faa dobbelt Sold. Kom det til Krig mellem to der var halvt om én og samme Mand, da var det jo umuligt for ham, der havde to Herrer, at hjælpe én af dem og dog holde dem begge sin Tro«. —

men en Naadegave fra Herren; og vi bør snarere kalde den et Guds Under end en Manddomsid.

Derefter stak Hærmændene overalt Ild paa Landsbyerne og naaede paa deres Strejftog helt ud til Gore Klint¹⁾, hvor de brændte Landet. Da nu Rygboerne mærkede, at de var blevet narret for den Hjælp de havde ventet sig af Sakserne, kom de til Kongen ved Strelø²⁾, gav ham fire Gidsler og købte sig Fred af ham.

Nu tyktes det Stormændene bedst — med de svære Farer og de trange Tider for Øje, der truede Danmarks Rige — at give Valdemars Søn Knud Kongenavn, som den der ej blot med Tiden skulde arve Faderens Højhed, men nu med det samme dele Tronen med ham, for at de høje Herrer kunde have en rettelig kaaren Høvding at holde sig til, om Lykken skulde drive sit Spil med Kongens Liv. Dette vise og velsindede Raad glædede Kongen; han indvilgede gerne i at være halvt med sin egen Søn om Tronen og saa deri ej et Skaar i sin Højhed, men en Tilvækst i sin Hæder. Han holdt da Ting og fik her Stormændene til at give Sønnen Kongenavn; og hele Hæren gav sit Samtykke dertil. Ene Buris lod næsten ikke sin Stemme høre, hvad enten det nu var fordi han i Løn stræbte efter Riget, eller fordi det hele kom bag paa ham. Da han saa mærkede at Kongen desaaarsag havde et godt Øje

¹⁾ Vistnok de høje Klinter ved Stubbenkammer paa Østkysten af Rygen.

²⁾ En lille Ø i Sundet mellem Rygen og Fastlandet, lige ud for Stralsund By (nu Dänholm).

til ham, bad han ham være vis paa, at hans Tavshed ej skyldtes Uvilje, men tvært imod Vennesind; »ti«, sagde han, »vi har endnu i frisk Minde hvordan det gik sidst, da Danmarks Rige blev delt mellem flere i Fred og Venskab; og der kan nævnes mange Tilfælde fra gamle Dage, hvor Fader og Søn har yppet Strid om Magten. Dog vilde jeg ej have holdt mig tavs, om jeg forud havde vidst at det var Kongens Vilje; men hverken du selv eller dine Venner havde ymtet det mindste til mig derom, og derfor var det jeg tav stille.« Paa den Maade undskyldte han sin Tavshed og opnaaede at Kongen dulgte sin Vrede.

Da Ledingsstoget var til Ende, holdtes der et Møde i Roskilde; og her blev Buris sammen med de andre danske Stormænd æsket til at tage lovførmelig Tjeneste hos Knud og blive hans Mand; men medens de andre gjorde som Kongen bød, sagde han nej og paadrog sig derved en svar Mistanke om at han slundede efter Riget. Dette sit Magtstræb vidste han dog fremdeles snildt at skjule med velvalgte Undskyldninger, der lød som saa, at saa længe Kongen var i Live, hvem han først havde svoret Huldskab og Mandskab, kunde han ej blive nogen anden Herres Mand; og det skulde aldrig komme dertil, at han byttede sin gamle Tjeneste med en ny og kom i Strid baade med Landets Sæd og med Ærens Bud; »ti ingen dansk Mand«, sagde han, »har for Skik at tjene to Herrer; det er kun Sakserne, der har indført den Slags Tjeneste for at faa dobbelt Sold. Kom det til Krig mellem to der var halvt om én og samme Mand, da var det jo umuligt for ham, der havde to Herrer, at hjælpe én af dem og dog holde dem begge sin Tro«. —

Kongen lod ogsaa som ingen Ting og dulgte sin Vrede under venlig Tale og mildt Aasyn. Siden drog han til Halland og havde Buris med sig; og her gav han ham i Løn til Kende, at han holdt ham for en Rænkesmed. For at fralægge sig den Mistanke lovede Buris at gøre som Kongen bød, hvis denne til Gengæld vilde udvide hans Magt ved at give ham større Len; ti ligesom Kongen selv ønskede at gøre Riget arveligt, i Steden for de skiftende Valg der hidtil havde raadet, saaledes burde han ogsaa tilstaa sine Frænders Børn Arveret til den tilsvarende ringere Magt og Hæder, som deres Fædre havde. Ved Absalons Hjælp opnaede han da ogsaa at faa en stor Del af Jylland og fandt sig nu i at hylde Knud. Dog genvandt han ingensinde Kongens fulde Venskab; ti Valdemar var sen til at glemme sin Vrede, og naar han en Gang havde fattet Nag til nogen, kunde han aldrig ryste det helt af sig.

1167. Da det led mod Vaaren, overdrog han Absalon, Kristoffer og Magnus¹⁾ at lede et særskilt Tog mod Venderne, hvor Flaaden kun skulde bestaa af Øst-Daner²⁾ og Fynboer; Kristoffer var Skaaningernes Hovedsmand, men Absalon skulde raade for det hele. Det var Egnen om Tribsees³⁾ de hjemsøgte; og Kristoffer fik som den yngste sin Plads midt i Hæren, mellem Absalons og Magnus's Folk, for at Kongesønnen kunde have tro Tjenere om sig til hver en Side. Saa grundig stak de Ild paa Lands-

¹⁾ Erik Lams Søn, jfr. foregaaende Bind S. 257.

²⁾ Skaaninger og Sællandsfarer.

³⁾ I Forpommern.

byerne, at man endnu den Dag i Dag ser dem ligge øde og folketomme, som et talende Vidnesbyrd om den store Brand der i sin Tid er overgaaet dem.

Da det atter blev Tid at søge til Skibs, var det Absalon der førte Bagtroppen. Han fik nu Bud om at Fjenden var efter dem; og uagtet det frøs alt for stærkt til at der kunde være Tale om at kalde Fortroppen tilbage, red han dog løs paa Fjenden med de fyrretyve Ryttere han havde i Følge, i Steden for at søge til det Vadested, som hans Hjemvej gik om ad; og først efter at han havde slaaet ham paa Flugt, drog han sindigt ad Floden til¹⁾. Den slog han Bro over og brød sig ikke om at kaste den af bag sig, for ej at røbe Spor af Frygt. Da han saa kom ned til Stranden, fik han at vide at Flaaden havde søgt Havn andensteds. Saa haard var Kulden, at Søfolkene maatte grave Huler i Jorden til Hestene, der var nær ved at fryse ihjel; og der fandtes ingen Mand i hele Hæren, som kunde bruge begge Hænder paa én Gang til hvad der faldt for. Ofte stødte de med Spaden paa Orme og Snoge — et Syn der dog vakte mere Undren end Angst, ti i den stærke Frost laa de som lamme og livløse.

Skaaningerne bad nu om Hjemlov, da de just havde Medbør, og fik den ogsaa; men straks efter sprang Vinden om, saa de kom ingen Vegne. Om-sider fik hele Flaaden blid Bør; og de fulgtes saa hjem til Danmark med Sællandsfarer og Fynboer. — Siden tog Kongen Peder²⁾ og Selgret til Hovmestre for Kristoffer, for at de viseligt skulde vej-

¹⁾ Trebel eller en af dens Bifloder.

²⁾ Muligvis Peder Ebbeson, jfr. ovenfor S. 10.

lede og uddanne deres unge Lærling i Dyd og gode Sæder.

1167. Samme Sommer drog han ud paa nyt Togt, fordi Volgasterne havde gjort sig skyldige i dobbelt Brud paa Forliget¹⁾: baade havde de ved deres Rov og Ran drevet de Rygboere ud af Byen, som laa i Borgeleje hos dem, og tillige havde de aabnet Peeneflodens Udløb for Sørøvere. Men just som Kongen stævnedes mod Levliterne²⁾, fik han Brev fra Henrik, der varede ham mod Frændesvig: der var én som stræbte efter hans Rige, og det var Buris, der havde lagt Raad op med Nordmændene om at tage ham af Dage; de havde lovet at sejle ham i Møde, naar Ledingsflaaden vendte hjem; og han havde saa i Sinde at tage Kongen selv med Vold eller i al Fald tiltage sig Kongenavn. Det sikreste Tegn paa Sandheden heraf vilde de faa i Hænde, naar Ledingshæren paa sin Hjemfærd fra Venderne mødte den norske Flaade. Fast i samme Stund fik Kongen Brev fra Norge, der ligesaa gav ham et Vink om at han var forraadt. Dette aabenbarede Kongen nu for nogle faa af sine Raader, dog uden at nævne sine Hjemmelmænd; og det øgede da hans Mistanke og styrkede ham i hans Tro paa Brevenes Udsagn, at Bisp Tyge af Vendsyssel i Samklang dermed sandede, at Buris havde nødt sine Mænd til at sværge, at de vilde følge ham i alt hvad han indlod sig paa.

Kongen lod dog som ingen Ting, stævnedes skyndsomt hen til det Sted der hedder Ostrusna³⁾, hærgede

¹⁾ Se ovenfor S. 93 f.

²⁾ I Forpommern.

³⁾ Landet om Volgast.

Landet og vendte saa hjem til Vordingborg med hele Flaaden. Der stævnedes han Buris til sig tilige med Rigets andre Høvdinger, aabenbarede hvad han havde hørt om hans Rænker, og sigtede ham for Landsforræderi. Buris nægtede at han havde haft sligt i Sinde mod ham; men Kongen bød ham dog blive hos sig, indtil han havde set om de Tiden-der stod deres Prøve: kun hvis det ikke forholdt sig som der var sagt, skulde han faa Lov til at slippe uskadt. Buris tog til Gemæle og svarede, at intel kunde være mere urimeligt end at lade Dommen over hans Liv og Død afhænge af uvisse og tilfældige Vidnesbyrd; men det Ord vakte ej blot Kongens, men ogsaa hans Raaders Mistanke; og han fik nu ej engang Lov til at gense sit eget Mandskab, men maaatte drage til Ledreborg¹⁾, hvor han holdtes i mildt, men sikkert Fangenskab.

Imidlertid kom Erling og Orm, Buris's Brøder²⁾, sejlene med en Hærstyrke; de fandt Jydernes Flaade liggende i Djursaa³⁾ uden Styresmænd og vandt en let Sejr, tog ogsaa Buris's eget Skib og skyndte sig straks videre til den By der hedder Købmandehavn⁴⁾. Men dér var Absalon mødt med

¹⁾ Det samme som Søborg, jfr. ovenfor S. 54 ff.

²⁾ Om Orm Kongsbroders Herkomst se ovenfor S. 87 Note 3. De havde samme Moder, idet Buris ogsaa var Son af Ingrid (i hendes Ægteskab med Henrik Skadelaar).

³⁾ Det samme som Grenaa.

⁴⁾ Ordret »Købmandenes Havn«, paa Datidens Dansk *Kopmannehavn*. Det er første Gang, vi i vore historiske Kilder træffer Landets vordende Hovedstad nævnt ved sit nuværende Navn; de faa Gange Byen nævnes inden Saksens Tid, kaldes den kun *Havn*. Rimeligvis havde Valdemar alt den Gang overladt sin Ven Absalon al kongelig Ret over Havn og By; se nedenfor S. 107.

Sællandsfarerne og hindrede dem i at gaa i Land. Nu havde han hørt, at Nordmændene især stolede paa deres Buer; og han stillede sig derfor paa Dril ned ved Stranden med femten Mand, alle til Fods, og lod med Vilje de Norske skyde til Maals efter sig, for ret at vise dem, hvor lidet han ænsede den store Færdighed de i deres egne Tanker havde. For nu at lægge nærmere ind til Land gik Nordmændene i Baade; men *de* vippede saa stærkt, at det var dem umuligt at ramme hvor de sigtede; saa Pilene gik snart i Jorden og snart i Vandet uden at gøre mindste Skade. Saaledes udrettede de intet ved deres Kunst, men gjorde sig derimod til Nar for vore Folk og maatte med Spot og Spe atter gaa om Bord i de større Skibe.

Siden holdt de paa Tro og Love Fællesmøde med Absalon. Denne krævede, at de en Tid lang skulde slaa sig til Ro dér paa Stedet, men fik først deres Samtykke, da han gav dem sit Ord paa, at saa længe vilde han ingen Snarer sætte for dem enten til Lands eller til Vands. Efter endt Aftale skiltes de ad, men skulde atter mødes næste Dag, lige mandstærke og ens rustede. Da saa Erling ikke desmindre mødte med én for mange, tog Absalon Øjemaal af hele Skaren og sagde: »Jeg kan ikke fatte, at du, Erling, der dog er til Aars og har oplevet mangt og meget, ikke er blevet klogere med Alderen. Her kommer du roende i Baad til os, der sidder højt til Hest og sagtens kunde gøre det af med dig, om vi havde Lyst; men naar vi er de stærkeste, hvorfor i al Verden giver du os saa Paaskud til at bryde Freden og tage dit Hoved, ved at komme med flere i Følge end aftalt var? Holdt

vi ikke bedre vor Tro, da var du kommet til at bøde med Livet for dit Brud paa Ord og Aftale!«

Rød og skamfuld paa én Gang saa Erling sit Følge efter; og da han maatte sande Absalons Ord, tog han til at udkælde en af Svendene, fordi han var ubuden med i Skaren, og kom med mange Undskyldninger. Dernæst bad han om Lov til at hente fersk Vand, for at hans Mandskab kunde faa Tørsten slukt. Det fik han ogsaa, hvad han regnede for en stor Naade; og derpaa skyndte han sig brat hjem til sit Land, glad over at slippe hel-skindet bort fra Danmark.

Da Kongen nu ved Sagernes Gang havde faaet Vished om Buris's Rænker, lod han ham lægge i Lænker som Landsforræder.

Imidlertid havde Erling styret sin Flaade ind under Sællands yderste Øre og var steget i Land for efter Sæd at gaa i Kirke og høre Messe. Paa Hjemvejen blev han uventet overfaldet af nogle af Absalons Ryttere, der brød frem ad en lønlig Sti, og mistede flere ud af sit spredte Følge. Lige saa djærvt blev han modtaget af Hallandsfarerne, der i Nisaa tog et af hans Skibe fra ham med alt dets Mandskab, før han slap fra dem.

Samme Aar lagde Absalon Grunden til en ny Borg paa Sundholmen¹⁾ og omgav Øen med en Mur, for at jage Vikingerne bort; og dette hans ringe Virke blev Landet til stort Værn; ti Sørøverne holdt ej mere af at ligge der i Nabolaget, og Lan-

¹⁾ Sakse sigter her aabenbart til den Borg, Absalon byggede paa Holmen ved Købmandehavn, og som skulde blive af saa stor Betydning for Byens Opkomst.

svarede blot: I Leding mod Venderne! Se det var en Mand, der stod ved sit Ord og selv som affædig Gubbe aldrig kunde glemme det Løfte han havde givet! Hvo tør her være vanvittig nok til at kald dette hans fromme Raad taabelig Oldingesnak? Jeg er sandelig bange for, at min hjærtenskære Herre der kaster Vrag paa Venners fromme Tale, vil faa en ynkelig Ufærd og synke dybt fra Lykkens høje Tind til en lav og ussel Lod med Almuesmænd. Jeg for min Del har alt taget saadan Del i Løftekampen, at jeg har faaet trende Saar i standende Strid; og fik jeg to til i samme Vaabenfærd, da turde jeg trøstlig paa Dommedag maale mine Saar med min Frelzers Vunder.« Med de Ord spaaede han baade Henriks Fald i Tidens Løb og sin egen Manddoms Løn i Evigheden.

1167. Kongen drog nu til Skaane, hvor han kort efter fik en falsk Tidende om at Sakserne var i Landet. Han satte sig da selv i Spidsen for de Skaaninger der tjente til Hest, udbød en Flaade af Sælland og foer saa til Slagløse¹⁾, hvorfra han sendte Bud til Hylleminde²⁾ efter Absalon for at raadslaa med ham om mangt og meget. Blandt andet tilstod han ogsaa, at han havde gjort sig til Nar ved at fæste Lid til det falske Rygte, og sendte atter Ledingen hjem, som han havde udbudt for den usande Tidendes Skyld.

Nu havde Absalon i Følge med sig en Islænding ved Navn Arnold, der ofte med sjælden Kunst kunde spaa hvad der skulde times ham selv eller hans Venner, hvad enten det nu kom af særligt

¹⁾ Slagelse.

²⁾ Utvivlsomt Udløbet af Korsør Nor, hvis gamle Navn har været *Hol*.

Skarpsyn eller af sindrig Evne til at gætte ret. Desuden havde han lige saa stor Indsigt i Oldtiden som han var viis paa Fremtiden, og var snild til at fortælle Frasagn. Han var for Morskabs Skyld fulgt med Absalon paa dette Tog og havde forudsagt ham, at han om lidt vilde komme i Lag med Vikinger; »men især undres jeg over«, sagde han, »hvor det kan være at jeg ikke selv kommer med i Kampen, da det dog er mit faste Forsæt at følge dig ufravigeligt.« — Kongen fik nu Lyst til at høre ham fortælle om gamle Dage og bad ham derfor blive, da Absalon tog Afsked; men han bad sig atter og atter fri og afstod ikke fra sin Bøn, før Kongen lovede at sørge for at sende ham afsted efter Absalon ved Daggry.

Absalon havde seks Skibe i Følge; men tre af dem var sejlet dybere ind i Vigen for at hente Brænde, og dér var de saa med ét blevet overrasket af Ebben og stak nu fast i Mudderet, medens Absalon med de tre andre laa ude ved Fjordens Munding. Just som nu Absalon og hans Skriver¹⁾ var ved Ottesangen, hørte han et Bulder langt borte og bad sin Klerk se efter hvad det kunde være. Da saa denne meldte ham, at han saa ni Langskibe for sig, tvivlede Absalon ikke paa at det var Vikinger, og kaldte med høj Røst Mandskabet op af Søvnene. De sprang skræmte op og gav sig end ej Tid til at komme i Tøjet, men greb bare til Vaaben. Han bød dem nu skyndsomt ro ud mod Fjenden, der var lige ind paa Livet af dem, hvad der var

¹⁾ Det vilde være fristende her at tænke paa Sakse selv, der jo netop var Absalons »Klerk«; men paa den Tid kan han næppe have været mere end 10—15 Aar gammel og kan altsaa ikke have været i Absalons Tjeneste.

let at mærke af de mange Flintesten, der ramte dem. For ikke at spilde Tid lod han dem endog kappe Ankertøvene og ro frem med det samme. Men Venderne troede at vore Folk var lette at skræmme; de tænkte at de kunde lamme deres Mod ved Skrig og Skraal, og opløftede derfor et mægtigt Vræl med Gny og Bulder. Men snart mærkede de at det var spildt Umage, og flyede fra hverandre; og dér blev et af deres Skibe taget med hele dets Mandskab. End ikke i Bjørnved¹⁾ fandt Flygtingerne sig et Skjul; ti Bønderne sørgede for at afsøge den nøje.

Ved den Tid byggede Esbern Kalundborg og rensede ved dette ny Virke Havnen for fjendtlige Vikinger, ligesom baade han selv og Ingvar og Olaf²⁾ var Absalons utrættelige Fæller paa Vikingefærd.

1166-8.

Paa den Tid var Danmarks Rige i Nød og Fare paa alle Kanter, da dets Naboer idelig lurede paa Overfald: histoppe var det Nordmændene, hernede Venderne og Sakserne, der pønsede paa at komme det til Livs. Som Følge deraf var der ingen herhjemme, der ret havde Mod til en djærv Dyst, af Frygt for at faa den ene Fjende paa Nakken mens de drev den anden paa Flugt.

¹⁾ Bjernede ved Sorø. Der menes dog ikke selve Landsbyen, men den omgivende Skov (Ved = Skov), der har givet Byen dens Navn. Rimeligvis har hele den store Skovstrækning ved Sorø haft dette Navn.

²⁾ Muligvis Olaf Glug, gift med Absalons Frænke Gyda, og hans Søn Ingvar; jfr. ovenfor S. 29.

Denne Landets Nød tog Gudskalk sig nær, der havde Ord for at være godt kendt med Venderne, baade fordi han kunde deres Sprog, og fordi hans Fader havde været Ven med dem, og han selv levelt midt iblandt dem¹⁾. Han gik nu til Absalon og meddelte ham i al Stilhed en Udvej han havde fundet, hvorved han med ét kunde vende det Ven-skab til Fjendskab, der var mellem Venderne og Sakserne. »Jeg vil nu«, sagde han, »drage til Vendland, ikke som Sendemand, men som Gæstevæn, der af egen god Vilje kommer for at give dem et nyttigt Venneraad. Det vil da gaa saadan, at vore lettroende Fjender vil løbe lige i den Fælde, jeg listelig stiller for dem, og atter søge Danernes Ven-skab, men afkaste Saksernes Aag. Den Tanke er jeg især kommen paa ved mit Kendskab til dette Folks Sind og Sæder; ti de bruger sjælden deres Omtanke, men plejer overalt at handle efter Indfald og ej efter Overlæg.« Absalon, der godt vidste, at én Mands List stundom overgaar al Landsens Magt, roste Gudskalk for hans Snille, men bad ham dog vogte sig for at give dem noget falsk Løfte paa Danmarks Vegne; ti det var hans Vilje, at Landets Ære blev uden Lyde; og han glemte ej, at det Rige der har fuldt op af raske Svende, bør stride med Sværd og ej med Løgne.

Gudskalk drog nu først til Pommern, hvor han fortalte, at han for gammelt Ven-skabs Skyld og af Velvilje for hele Venderfolket var dragen did for at vække dem af Dvale; ti han indsaa grant, at hvad

¹⁾ Efter Navnet har Gudskalk selv været af vendisk Herkomst og har maaske tilhørt en fordreven Storæt. Senere optræder han som Absalons Tolk paa Rygen.

Sakses Danesaga (1157—1185).

de holdt for deres Tarv, var i Virkeligheden deres Ulykke. »Tænk dog paa«, sagde han, »hvor usæll et Aag I selv er gaaet under: I lyder under Mænd, der til syvende og sidst ene attraar at skille jer ved Land og Rige. Ti saa snart Sakserne har taget et Stykke af Eders Land, har de straks bosat sig der og lagt det under Plov; og de har aldrig villet nøjes med Bytte og Ære, men altid tragtet efter at øge deres Magt og taget Sejrens Frugter i fast og varigt Eje. Derfor er det at de har skillt Nuklet ved Livet, Pribislav ved Land og Rige, og til stor Skade for hele Vendland lagt Volde og Grave om Ratzeburg, Illow og Schwerin¹⁾. Danerne derimod kæmper med et helt andet Maal for Øje: de attraar ikke Fjendens Land, men kun fredeligt Samkvem og godt Naboskab, og tænker mere paa at værne deres eget Eje end paa at tage andres. Derfor bør I sætte alt ind paa at jage de saksiske Besættinger af Lande, og naar I saa har drevet alt hvad tysk er ud af Riget, skal I slutte Venskab med Danerne, som er Saksernes svorne Fjender, det kan I lide paa; først da kan I vente at have vundet varig Frihed for jer og jert Land.«²⁾

Fornar
1167.

Disse hans Ord æggede Pommerinkerne til at drage frem mod Saksernes faste Steder i Vendland. Illow indtog de, men de andre Borge holdt sig og gjorde tapper Modstand. Før ej at hedde hovedløse Hær sagde de at de kom i Danekongens Navn³⁾.

¹⁾ Tre af de vigtigste Borge i Obotriternes Land.

²⁾ Gudskalks Sendefærd maa snarest henlægges til Vinteren 1166—7.

³⁾ Vi véd af Helmold, at Pribislav ved denne Tid gjorde flere Tog ind i sit gamle Fædrenerige, med Hjælp fra de pommeriske Fyrster Kazimar og Bugislav; men da han i Længden

Saaledes satte Gudskalk to Folk op mod hinanden, der truede Danmark med Fjendskab, og frelste listeligt ved en from Løgn vort Land af Nød og Fare, da alle dets Naboer løftede Haand mod det. — Rygtet om hans Værk naaede herhjem forud for ham selv, og Kongen undrede sig saare derover; og da saa Absalon fortalte ham, hvem der var Mester derfor, priste han ham højlydt.

Nu blev Henrik atter til Sinds at vinde Kongens Venskab, som han én Gang havde vraget; ti han kunde ej uden ham holde Venderne Stangen; han skikkede Henrik af Ratzeburg og Bispen af Lybek i Sendefærd til ham og tilbød at give Kongens Søn sin yngre Datter; den ældre, som han fra tidligere Tid havde Løfte paa, havde nemlig faaet sin Helsot. De lovede nu paa Hertugens Vegne, at han i god Tid skulde møde i Bremerland og dér stadfæste dette Tilbud¹⁾. Paa Sendemændenes Ord drog da Kongen did og traf der Gunzelin²⁾, som undskyldte Hertugens Fravær med at han var blevet holdt tilbage af slet Helbred, og lovede at han snart skulde indfinde sig ved Ejderen. Dérfandt saa Mødet Sted; Hertugen holdt Ord, og de aftalte i Fællesskab et Tog mod Venderne³⁾. Men medens

intet udrettede, udsonede han sig med Henrik og tog det meste af Obotriternes Land (dog Schwerin fraregnet) til Len af ham. Disse Begivenheder fandt Sted 1166—7 og maa hænge sammen med hvad Sakse ovenfor har fortalt.

¹⁾ Denne Sendefærd maa have fundet Sted i Efteraaret 1167, da Hertugen var optaget af en alvorlig Kamp med adskillige nordtyske Fyrster og bl. a. stredes med Grev Kristian af Oldenburg om Besiddelsen af Bremen By.

²⁾ Greven af Schwerin, jfr. ovenfor S. 37. 90.

³⁾ Dette maa sikkert have fundet Sted i Foraaret 1168.

68. Hertugen drog mod Demmin, foer Kongen til Volgast; dog undlod han at belejre Byen og gjorde blot Strejftog i Omegnen. Desuden stak han atter Ild paa Osna By¹⁾, der siden den sidste Brand havde rejst sig lidt af Asken. Paa lignende Vis hærgede han adskillige andre Steder; og Venderne, der ej kunde sætte haardt mod haardt, købte sig med Guld og Gidsler Fred af begge Fjender.

Nu var der faldet en tung Sten fra Kongens Hjærte, saa han kunde vende Sind og Tanke til det Norgestog, som Forholdene i Vendland hidtil havde nødt ham til at opsætte; og først paa Vaaren drog han af Sted med en stor Danchær. Vikverjerne²⁾ viste ham al mulig Ære og lod ham ej blot frit fare frem, men tog endog mod ham med aabne Arme; og han bar saa langt fra Avindskjold paa Indbyggerne, at han tværtimod holdt fredeligt Ting og Skævne med dem som deres Herre og Konge. Over al den Venlighed blev han saa glad, at han glemte Fjenderne og foer frem i slig Ro og Mag, at han gav Erling ypperlig Tid til at samle Folk om sig. Valdemars store Hær var Vikverjerne en Øjenslyst; og i deres Glæde over Synet af den opsejlede Flaade, som de fik for intet, gav de den frit Lov til at løbe ud; ja, mange Steder hvor Fjorden var smal, saa Skibene maatte sejle ét ad Gangen, stod Folk i Skarevis paa Højderne for at holde nøje Tal over Snækkerne: de undredes over hvor

¹⁾ Usedom By paa Øen af samme Navn, se ovenfor S. 91.

²⁾ Indbyggerne i Viken (ved Kristiania Fjord).

mange der var, og tænkte ej paa at gøre dem Skade, men stod der blot af Skuelyst.

Tunsbergerne var især ivrige for at hædre Kongen: de modtog ham med stor Ære paa Byens Grund og førte ham højlideligt ind i helligt Optog, til yderligere Tegn paa deres Hyldest. Erlings Hærmænd, der paa Kongens forrige Tog her havde trodset ham i Lid til Borgens Styrke, tog sig denne Gang i Agt for at møde ham og flygtede i Tide. Kongen steg nu op paa Toppen af Klippen¹⁾, saa med Undren det Skue og sandede, at Borgen var uindtagelig som den laa der paa Bjærgel, der bød bedre Værn end noget kunstigt Virke.

Nu rygtedes det imidlertid, at Erling for at spærre Vejen havde stillet en Mængde Blider op paa begge Sider af et smalt Sund, som de gerne skulde igennem, og saaledes satte sin Lid til det vanskelige Farvand, da han ej følte sig stærk nok til at møde Fjenden. Da bandede Kongen sin Sendrægtighed, kaldte sine Venner til sig og manede dem til rask Fremfærd: nu gjaldt det om hurtigt at lægge Haand paa Værket og indhente al den Tid som med Skam var gaaet til Spilde med ørkesløs Lediggang og Tidsfordriv, der kun havde tæret paa Madposen. Den Sag kunde nu de store slet ikke enes om; men hver Høvding holdt paa sit, idet nogle raadede til at sætte Hestfolket i Land, jage Blidemestrene fra hverandre og sejle de Skibe ned, der var lagt i Vejen, medens andre fandt det letsindigt at sende saa stor en Flaade ind i sligt Uføre og derfor raadede fra. Nogle mente, at man

¹⁾ »Slotsbjærgel« ved Tunsberg. En Skrænt hedder endnu »Danekleven«. — Jfr. ovenfor S. 87.

skulde lægge ud i rum Sø, løbe udenom og saa gøre Landgang; ti da var Erling med det samme nødt til enten at kæmpe eller at fly og maatte i hvert Fald forlade den faste Stilling han havde indtaget. Atter andre lo ad al den Forhaands-Frygt og holdt for at det var lids nok at tænke over Sagen, naar man saa den paa nært Hold; de manede til hurtig Fremfærd og til at afstaa fra alle unyttige Svinkeærinder.

Under al denne Tvivlraadighed var der en Mand ved Navn Nils Nødd¹⁾, Ædling af Byrd, men Usling af Sind, der tog til Orde og sagde: »Jeg kan ikke fatte, hvordan Folk, der er ved deres fulde Vid og selv har en navnkundig Fødestavn, kan have Lyst til at forlade vort dejlige Land for at flakke rundt i alle disse Udørkener, især her, hvor vi intet andet øjner end bratte Klipper og uvejsomme Fjælde. Saa vidt har vi drevet det i Vanvid, at vi holder den haardeste Trængsel for den højeste Lykke. Skulde Kongen nemlig faa Held til at vinde Norge, da vil han blot høste Møje og Modgang af to Riger, i Steden for at have Glæde af det ene. Desuden kniber det alt nu med Kosten; den er svundet svært ind; og skal vi sejle videre, bliver der ingen Føde til overs til Hjemfærden.«

Denne fejge Taabesnak syntes at hue de andre vel, efter deres Tavshed at dømme. Men Absalon var ej saa til Sinds; og da Vennerne var gaaet, og han havde Kongen i Enrum, gav han ham haarde Ord, fordi han ved sin Tavshed havde samtykket i Nils's Tale, der havde fortjent at blive heglet igennem, og ikke havde kunnet overvinde sig til at skamme ham ud og give ham et Svar

¹⁾ a: Nils Okse.

med Næb og Kløer. Hvad han havde sagt halvt som i Spøg, var i Virkeligheden arg Oprørstale. »Havde du ladet ham vide«, sagde han, »at du ej brød dig en Døjt om hans Følgeskab, og at alting gik langt bedre fra Haanden, naar han bare blev borte, da vilde han have staaet ene med sin Skam; og de andre skulde nok holdt Tand for Tunge, af Frygt for samme Skæbne. Men nu da du har samtykket eller i al Fald givet det Udseende deraf, i Steden for at lukke Munden paa ham ved at kalde ham vitterlig Kryster, vil der snart komme flere efter, der i Lid til at han slap fri for videre Tiltale, vil give lignende Raad til bedste.«

Hans Spaadom slog godt nok til; ti Hovedsmændenes Hu stod kun til at vende hjem i Steden for at sejle videre, og da de ikke aabenlyst turde ytre sig i saa Maade, æggede de ved Lønraad Almuen til Oprør. Nogle Mænd af Folket var endog frække nok til at kaste Sten mod Absalons Skib, efter at have sikret sig at han selv ikke var om Bord; ti det var især hans Stivsind, man gav Skyld for at trække Toget ud. Men hans Mandskab gav dem straks en saadan Hiilsen, at de trods deres Overtal vendte Ryg. Sligt Galmandsværk burde haft Løn som forskyldt; men Kongen havde ej Lyst dertil og mente at deres skammelige Flugt var dem Straf nok.

Dernæst sejlede han til Portør Havn¹⁾, navnkundig af Sivards herlige Sejr: her skal han med

¹⁾ Et godt Stykke Sydvest for Tunsberg, nedad Kragerø til. Valdemar maa altsaa have opgivet at trænge længere ind i Kristiania Fjord og er i Steden for sejlet langs Kysten for at naa over paa Vestlandet.

tre Skibe have overvundet en vældig Flaade¹⁾. Der var der nogle af Jyderne, som paa deres Styresmænds onde Raad holdt Ting og Stævne og raabte højlydt paa Hjemlov. Før at gribe dem sendte Kongen nogle forklædte Hærmænd did; og de sad en Tid dér paa Stævnet, uden at nogen lagde Mærke til dem; men omsider, da de blev genkendt af deres Sidemænd, kastede de Kosten, som de havde klædt sig ud med, tog Oprørets Hovedmænd i Nakken og slæbte dem bort med sig. Da de var bragt ned til Skibene, lod Kongen dem give en svær Dragt Prygl til Straf, og til Afveksling blev de oven i Købet dykket under Vandet, for saa atter at blive tampet igennem naar de kom op.

Siden gik Toget saa langt mod Nord, at man oplevede de mærkelig lyse Nætter ved Sommersolhverv, der ligner Dagen paa et Haar og knap er til at kende derfra; ti ved Solens Efterskær kan man sagtens læse selv den fineste Skrift²⁾.

Her gik de høje jyske Herrer til Kongen — hvad enten det nu var Angst eller Opsætsighed der drev dem — og bad ham aabenlyst vende om og give Ledingen Hjemlov, da Kosten var sluppen op: til næste Aar kunde man jo komme igen, hvis han blev ved sit Forsæt; og saa skulde man ikke sejle om ad Viken med alle dens Krinkelkroge, men skyde Genvej fra Vendsyssel tværs over Havet. Deres Ord fandt Støtte hos Almuen, der klagede over smal Kost; ja der var ikke en Mand i Folket,

¹⁾ Ved Portør lykkedes det 1137 Sigurd Slembe med en ringe Styrke at gennembryde Tunsbergernes Flaade, der havde spærret ham inde, og undvige til Danmark.

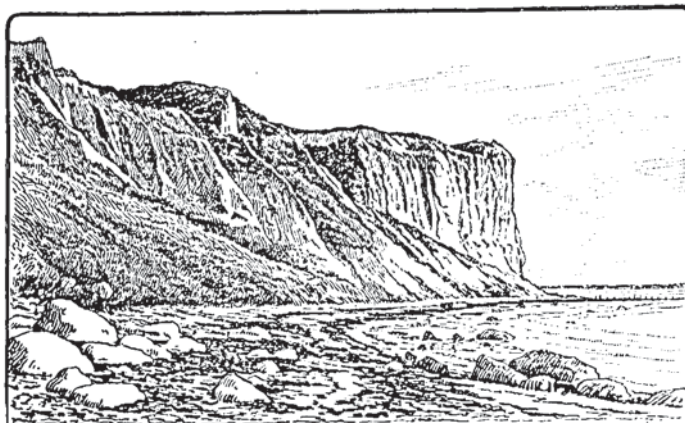
²⁾ Den danske Flaade maa være naaet op paa Højde med Bergen eller saa.

han raable jo paa snarlig Hjemfærd og Bod for Savn. Saaledes maatte Kongen føje sig for Mængdens Skraal, afstaa fra sit Forsæt og give Hæren Hjemlov. Men for dog ikke at lade Fjenden slippe helt skadesløs, tog han de bedste Skibe i hele Norge med sig og vandt saaledes i fremmed Land en Flaade til sit Rige. — Paa den Vis gjorde nogle stridige Jyder et stort Sejrshaab til intet; ti havde Danerne holdt ud som de skulde, da havde de ogsaa underlagt sig Norge. — De norske Ædlinge, der var fulgt med Kongen paa Færden, undsaa sig ved at drage af Lande igen og foer derfor ikke hjem med ham.

Absalons Borg ved Købmandehavn.
Ringmur og tilbygget Taarn.

Klinten ved Arkon.

Rygen indtages (1169¹⁾).

1169. Mens dette stod paa, var Rygboerne faldet fra Kongen, i Lid til at han var langt af Led og havde nok at tage Vare paa. Men da Vinteren var omme, kom de efter, at han udbød Leding mod dem; og de sendte da en særdeles kløgtig og ordsnild Mand derop, med den Bagtanke at snakke Kongen fra hans Forsæt ved favre Ord og sin Smiger. Men han udrettede intet og vilde da ej komme hjem som Forløber for Fjenden; ti han havde hverken Lyst til at fraraade Fejden og derved tabe sine Landsmænds Tillid eller raade til og skaffe dem den

¹⁾ Aarstallet er omstridt, idet Helmold sætter Oens Indtagelse til 1168. Følger man Helmold, maa ogsaa de af Sakse i det foregaaende fremstillede Tildragelser skydes et Aar tilbage i Tiden (Buris's Forræderi 1166, det andet norske Tog 1167). Den ovenfor angivne Tidsregning er dog sandsynligere.

Ulykke paa Halsen. Han bad derfor Absalon, om han maatte følges med ham, indtil hans Landsmænd selv kom og bad ham om Raad; »ti«, sagde han, »Taabe tigger gerne gode Raad, men tager dem ej naar de bydes til.«

Kongen angreb nu Rygen paa flere Steder og vandt overalt Bytte; men Kamp fandt han ingen Steds Lejlighed til og søgte da at stille sin Tørst efter Fjendeblood ved at indeslutte Arkon By.

Denne Stad ligger højt paa Toppen af en Klint; og mod Øst, Syd og Nord er dens Hegn ej bygt af Hænder, men selve Skrænterne skærmer den som en stejl Mur, hvis Tinde intet Bliedekast kan naa. Paa disse tre Sider hegnes den ogsaa af Havet; men mod Vest er der lukket med en Vold paa halvhundrede Alens Højde, hvis underste Halvdel var af Jord, medens der foroven var lagt Tømmerstokke med Græstørv imellem. Paa Nordsiden er der et Kildevæld, som Byboerne havde Adgang til ad en befæstet Sti. Den Kilde var det, Erik i sin Tid afskar de indesluttede Bymænd fra at bruge, til deres store Skade, ti de led værre af Tørst end af Fjendens Vaaben¹).

Midt i Byen var der en aaben Plads, hvor der stod et kunstfærdigt bygget Hov af Træ, der holdtes højt i Ære, ej blot for sit prægtige Udstyr, men især fordi det rummede Gudens Billede. Husets ydre Omgang prangede med sirligt Snitværk og var fuld af de forskellige Billeder, alle raat og plump malede. Kun én Dør aabnede Adgang dertil. Selve Helligdommen var inderst inde i et dobbelt Rum,

¹) Der sigtes til Erik Emunes Tog mod Rygen, jfr. foregaaende Bind S. 161.

hvis ydre Del løb langs med Væggen og havde rødt Tag, medens den indre hvilede paa fire Piller og havde Forhæng i Steden for Vægge, saa Taget og nogle faa Loftshjælker var alt hvad de to Rum havde til fælles.

Inde i Huset stod et vældigt Gudebillede, langt større end nogen Mand, og mærkeligt at se til med sine fire Hoveder og fire Halse, hvoraf de to vendte fremad og de to bagud, dog saaledes at baade fortil og bagtil saa det ene Hoved til højre og det andet til venstre. Skægget var studset og Haaret var klippet, saa det lod som Kunstneren med Vilje havde gengivet Rygboernes Haarsæt. I højre Haand holdt han et Horn, prydet med flere Slags Malm, som Helligdommens Præst aarlig havde for Skik at fylde med Vin, og af Drikkens Stand i Hornet tog han Varsel om det nye Aars Vækst. Den venstre Arm holdt han bøjet og satte Haanden i Siden. Kjortelen naæde ham ned paa Skinnebenene; Benene var skaarne i en anden Slags Træ, og Sammensøjningen ved Knæene var saa godt gent, at man skulde se meget nøje efter for at opdage Stedet hvor de var fældede ind. Fødderne syntes at røre ved Gulvet, og Fodstykket var gent i Jorden. Tæt ved saas Gudebilledets Bidsel og Sadel samt andre Æres-tegn. Særlig vidunderligt tyktes hans vældige Slagsværd, hvis Skede og Fæste var overmaade kunstligt smedede og belagte med det hvide Sølv.

Hans Højtid fejredes paa følgende Maade: én Gang om Aaret, naar Høsten var i Hus, samlede Øens Folk allevegne fra foran Gudens Hov, bragte ham Kvægoffer og holdt et højtideligt Gilde til hans Ære. Hans Præst, der tvært imod Landsens Sæd og Skik bar langt Haar og Skæg, plejede Dagen før

Offerfesten at gaa ind i Helligdommen, hvor han ene havde Lov til at komme, og feje den grundigt ren med en Kost, hvorved han passede paa ikke at trække Vejret inde i Hovel; men hver Gang han skulde aande ind eller ud, løb han hen til Døren, da Guden ikke maatte vanhelliges ved noget Menne-skes Aandedræt.

Dagen efter, naar Folket stod paa Vagt ved Døren, tog han Drikkehornet ud af Haanden paa Billedet og saa nøje efter, om Drikken var svunden; hvad han holdt for Tegn paa Uaar og Misvækst; og i saa Fald bød han dem gemme noget af Aarets Grøde til næste Aar; men fandt han Karret lige saa fuldt som det plejede at være, spaaede han godt Aar og fulde Agre. Alt efter Hornets Varsel raadede han dem saaledes snart til at spare og snart til at ødsle med Aarets Afgrøde. Dernæst udgød han den gamle Vin som et Drikoffer ved Gudebilledets Fod og hældte ny Drik i det tomme Kar; lod derpaa som om han ærbødigt drak Støtten til, og ønskede i højtidelige Ord sig selv og Landet alt godt og Folket Velstand og Sejr. Naar *det* var sagt, satte han Hornet for Munden og stak det ud med stor Hast i ét Drag; fyldte det saa atter med Vin og gav Billedet det i Haanden.

Der ofredes ogsaa en rund Honningkage, fast lige saa stor som en Mand er høj. Den plejede Præsten at stille mellem sig og Folket og saa spørge Ryghoerne, om de kunde se ham. Hvis de saa svarede ja, ønskede han, at de ej kunde se ham, naar Aar var omme, hvormed han ingenlunde bad om Død og Undergang for sig og sit Folk, men kun om godt Aar og rig Grøde. Straks derpaa hilste han hele Skaren i Gudebilledets Navn, manede

dem til fremdeles at ofre flittigt til Gudens Ære og lovede til Løn hans Tjenere Sejr, baade til Lands og til Vands.

Naar dette var til Ende, tilbragte de det øvrige af Dagen med yppigt Ædegilde, hvor de levede højt paa Offerdyrene og fraadsede i Gudens viede Kvæg. Ved det Gilde holdt de det for en hellig Pligt at drikke sig fulde og kaldte det Synd at være ædru.

Hver Mand og Kvinde gav aarlig en Penning i Skat til denne Billeddyrkelse; og desuden fik Guden Tredjedelen af alt Hærfang og Bytte, som noget de skyldte hans Hjælp. Endelig var der tillagt ham tre hundrede Heste og lige saa mange ridende Svende; og alt hvad disse stred eller stjal sig til, gav de Præsten at gemme. Af denne Gudens Lod smedede han allehaande Ærestegn og Helligdoms-smykker, som han gemte i Kister under Laas og Lukke. I disse laa ej blot Gods og Guld i Mængde, men ogsaa Dynger af gammelt ormædt Purpur; og her saas ogsaa en stor Mængde Gaver, som hele Folket eller Enkeltmand havde lovet Guden for at han skulde opfylde deres Ønsker. Denne Støtte, som hele Vendland dyrkede og skattede til, modtog endog Nabokongernes Hyldest; ti de sendte den Gaver uden at ænse at det var Helligbrøde. Blandt andre havde ogsaa Danekongen Sven¹⁾ hædret den med et Drikkekar af ypperligt Arbejde for at vinde dens Naade og havde saaledes udenlands søgt sig fremmede Guder; men siden kom han da ogsaa til Straf for slig Helligbrøde ynkelig af Dage.

Ogsaa flere andre Steder fandtes der Helligdomme for denne Gud, der røgtes af underord-

¹⁾ Sven Grade.

nede Goder, som ej havde saa meget at sige. — Han havde ogsaa sin egen Livhest, af hvid Lød, og dens Manke og Hale var det en svær Synd at rykke Haar ud af. Kun Goden havde Lov til at fodre og ride Gudens Dyr, der ej maatte bruges for tit og derved tabe i Agt og Ære. Paa denne Hest var det Rygboernes Tro at Svantevit red — saa var Støttens Navn — naar han kæmpede mod sin Helligdoms Fjender. Det var dem især et tydeligt Tegn derpaa, at naar den havde staaet Natten over i Stald, fandt man den ofte om Morgenen saa svedt og tilsolet, som om den lige kom fra Dysten og havde løbet mange Mile. — De tog ogsaa Varsler af denne Hest paa følgende Maade: naar de havde vedtaget Krig mod et eller andet Land, lod de gerne Tjenerne stille tre Rækker Spyd op foran Hovet, og i hver Række to og to Spyd over Kors, alle med Odden i Jorden, og med lige stort Mellemlum mellem Rækkerne. Naar de saa skulde afsted, bad Præsten højtidelig en Bøn, førte Hesten opsadlet ud af Forhallen og lod den springe over Spydrækkerne. Satte den hver Gang det højre Forben først, da holdt de det for Tegn paa Sejr; men satte den bare én Gang den venstre Fod forrest, opgav de den fastsatte Leding; og de vedtog overhovedet aldrig noget Søløg, før de havde set Hesten gøre de tre rigtige Trin i ét Træk.

Ogsaa ved mange andre Sysler tog de Varsler af det første Dyr de mødte paa deres Vej: var det til Held, drog de gladelig videre; var det til Vanheld, vendte de atter hjem til deres eget. — De kendte ogsaa godt til at trække Lod: de tog tre smaa Pinde, halvt hvide og halvt sorte, og kastede dem som Lodder i Skødet; det lyse betød Lykke,

det mørke Ulykke. — Ej heller var Kvinderne fremmede for den Slags Visdom: naar de sad om Arnen, skrev de paa Maa og Faa en Del Streger i Asken; blev Tallet lige, saa varslede det Held, men blev det ulige, fik de Vanheld med sig.

Denne By var det Kongen vilde vinde, mere for at styrte Afguden end for at sløjfe Voldene; ti det var hans Tro, at med dens Fald var al Hedendom paa Rygen lagt øde, men at saa længe Støtten stod der, fik man aldrig Bugt med Folkets Afgudsdyrkelse, om man indtog nok saa mange Borge. For nu at fremme Belejringen lod han hele Haaren med stor Møje hente en Mængde Gavnlømmer i de nærmeste Skove til Krigsredskaber.

Men¹⁾ da saa Mestrene stod og huggede det til, kom Kongen selv og sagde at det var spildt Møje, ti før de blev færdige, haabede han at Byen var taget. Paa Spørgsmaalet om hvor han havde den Spaadom fra, svarede han, at hvad han især grundede den paa, var at Rygboerne i gamle Dage var blevet overvundet af Kejser Karl og gjort skat-skyldige til det hellige Blodvidne Sankt Vitus af Korvej; men da Sejrherren døde, vandt de deres Frihed igen, sprang fra Trældom over i Hedenskab og rejste sig der paa Stedet en Støtte, som de kaldte Sankt Vitus; og Afgiften lod de fra nu af gaa til ham og hans Dyrkelse i Steden for til Munkene i Korvej, da de, som de sagde, var meget vel tilfredse

¹⁾ Dette Stykke er vistnok et senere Indskud, se nedenfor.

med deres egen Vitus og ikke havde nødig at lyde en fremmed. Derfor vilde Vitus sikkert, naar hans Højtidsdag oprandt¹⁾, styrte deres Borg i Grus, til Tak for at de havde afbildet ham i sligt Utyskes Lignelse; ti han havde visselig Grund til at hævne sig paa dem, der kun mindedes hans ærlige Navn med vanhellig Højtid. »Dette«, sagde han, »er ikke noget jeg har drømt, ej heller er der hændt mig noget, hvoraf jeg slutter det; men det bæres mig kun saa for, naar jeg tænker nøje efter.« Denne Spaadom tyktes alle mærkelig, men ingen troede den²⁾.

Saasom nu Øen Vidøre³⁾, hvor Arkon ligger, kun er skilt fra Rygens Land ved et smalt Sund, knap saa bredt som en Flod, sendte Valdemar Folk ned for at passe paa Overgangen og hindre Fjenden i at sætte over, saa Arkons Indbyggere ingen Hjælp fik fra den Kant. Med den øvrige Hær lagde

¹⁾ 15. Juni.

²⁾ Hele dette Stykke er rimeligvis et senere Indskud, der aldeles bærer Præg af at være blevet til med Arkons Fald den 15. Juni (St. Vitus's Dag) som Udgangspunkt. Det var en ret udbredt Munkekronike, der blandt andet ogsaa findes hos Hel-mold, at Brodre fra Klostret Korvej (Corbie i Nordfrankrig eller Ny-Korvej i Westfalen) skulde have prædiket Kristendom paa Rygen, og at Indbyggerne siden atter faldt fra og gjorde sig en Afgud af Klostrets Helgen St. Vitus; men denne Fortælling er aabenbart Opspind og har kun sin Rod i den tilfældige Lyd-Lighed mellem Sankt Vit og Svantevit. — Hele Fortællingen om at Valdemar skulde have givet denne Historie tilbedste inden Kampen, stemmer meget daarligt med den følgende Skildring af Borgens Indtagelse; dog tør man næppe nægte Muligheden af at Indskuddet skyldes Sakse selv.

³⁾ Der menes Wittow, den nordlige Del af Rygen, der kun ved en smal Tange er landfast med Halvoen Jasmund.

Saksen Danesaga (1157--1185).

han sig for Byen; og det første han tog sig for, var at rette Bliderne mod Volden. Absalon fik det Hverv at udstikke Lejrplads til hver Deling af Hæren, hvorfor han opmaalte Tangen paa tværs fra Strand til Strand og gav hver sit Stykke.

Imidlertid havde Borgerne hobet en Masse Jord op i Byporten, saa Fjenden havde ondt ved at storme den; og bag det Græstørvslukke følte de sig saa trygge, at de til Porttaarnets Værn ej foretog sig andet end at stikke nogle Mærker og Bannere ud. Blandt disse faldt især Stanitza i Øjnene ved sin Størrelse og sin Farve; og Folket paa Rygen ærede den fast lige saa højt som alle deres Guder tilsammen. Under det Banner havde de nemlig frit Spil overfor alles Ejendom, være sig Guders eller Menneskers, og Lov til at gøre alt hvad dem lystede, om det saa var at plyndre Byer, styrte Allre, krænge Retten og lægge hver et Bo paa Rygen øde med Ild og Sværd; ja saa stærk var Troen paa denne Klud, at den havde langt større Magt end Kongen selv, og selv de Folk, som det gik ud over, tog det som en Tugtelse fra Gud, hyldede Banneret lige fuldt og takkede ærbødigt for Svie og Smerte.

Imidlertid gav Hæren sig i Lag med alle de Arbejder, hvormed man indleder en Belejring: nogle havde travlt med at bygge Stalde; andre med at rejse Telte til Hærens Brug. — En Dag da det var overvæltet varmt, og Kongen derfor laa og sov i Skyggen, var der nogle danske Drengene, der af Kaadhed løb helt ind under Volden med Sten i Slingen og tog Sigte paa Brystværnet. Dette Indfald lyktes Folkene i Arkon baade morsomt og ufarligt; de undsaa sig ved at bruge Vaaben mod slig Børneleg og nøjedes derfor med at se til, uden

at jage dem bort. Nu kom der nogle Ungersvende til og drev paa Dril de Drengestreger videre, hvorved de andre table Lysten til at se til og mod deres Vilje maatte gribe til Vaaben. Snart slap flere og flere af vore unge Mænd deres Sysler og ilede deres Stalbrødre til Hjælp, hvorimod Hestfolket kun agtede det hele for Legeværk.

Saaledes udspandt der sig en stor og vigtig Kamp af en liden og uænsel Leg; og Drengestregerne blev efterhaanden til alvorlig Kæmpedyst. Det traf sig nu saa, at Jorddyngen foran Borgeleddet var skredet sammen, saa der var blevet et stort Gab mellem Taarnet og Tørvene, lige som et Indhak eller en Afsats. Det fik en djærv, men ellers navnløs Ungersvend Øje paa og indsaa straks, at herfra lod der sig udrette meget. Han bad derfor Stalbrødrene hjælpe ham derop: sad han først der oppe, sagde han, da var han ogsaa godt paa Vej til at vinde Byen, saa de snart kunde tage den med Storm. Da de saa spurgte ham, hvordan de skulde bære sig ad dermed, bad han dem stikke deres Spysodde dybt ind i Volden, saa der blev ligesom en Stige, han kunde entre op ad. Da han paa den Vis var klavret til Vejrs og havde set at han deroppe i Gabet var sikker nok for Fjendeskud, bad han dem skaffe Halm til at gøre et Baal af. Paa deres Spørgsmaal om han havde noget at tænde op med, svarede han, at han havde Staal og Flint hos sig, og bad dem blot hjælpe ham ned igen, naar der var godt Blus paa. Som de nu stod og saa sig om efter godt Tønder, kom der kørende én som han var kaldet, med et Læs Halm til Brug i Lejren; det tog de fra ham, langede Knipperne fra Haand til Haand og stak dem paa deres Spyd op

til den unge Mand; og snart var Hullet stopfuldt; ti da Taarnet stod øde, kunde de uden Fare vove sig tæt ind under; Borgerne vidste nemlig intet derom, da de jo intet Mandskab havde der oppe, og desuden stod de Danske i Læ under Taarnet, der til begge Sider ragede langt frem. — Da nu Ilden havde fænget, og Taarnet stod i lys Lue, lod Mesteren for det hele, der havde vist Vej til Sejren, sig atter glide ned i Armene paa sine Stalbrødre.

Saa snart nu Borgerne saa Røgen, blev de skrækslagne over slig uventet Fare og vidste knap om de skulde vende sig først mod Ilden eller mod Fjenden. Omsider kom de atter til sig selv og tog nu for Alvor et Livtag med Ilden; de lod Fjende være Fjende og tænkte kun paa Kamp med Luerne, hvorimod vore Folk søgte at hindre dem i at slukke og gjorde sig lige saa stor Umage med at nære Ilden som de andre med at dæmpe den. Til Slut slap Vandet op for Venderne, og de tog da Mælk til at slukke med; men jo mere de slog paa, des højere blussede Baalet, saa de opnaede kun at øge Ilden.

Ved alt det Raab og Skrig gik Kongen ud af Lejren for at se hvad der var paa Færde, og blev ved det Syn slagen af Undren; men dog var han noget i Vilderede med, om den Ild kunde hjælpe dem til at tage Borgen, og spurgte derfor ivrigt Absalon, hvad han helst skulde gøre. Denne raadede Kongen til ikke at blande sig i sligt Legeværk eller kaste sig ind i Kampen, før Sagen var nøje undersøgt; »i al Fald«, sagde han, »vil jeg grumme gerne have Lov til først selv at se efter, om den Brand kan bruges til at vinde Byen.« Som sagt saa gjort: uden andre Vaaben end Hjælm og Skjold foer han

hen til Porten, hvor han traf Ungersvendene i Færd med at storme. Han bad dem da hellere øge Ilden; og ved alle de nye Brande, de stak til, blussede den ogsaa hurtigt op, greb fat i Stolper og Suler og aad sig gennem Trægulvet, for omsider at stige til Taarnets Top, hvor den lagde Afgudens Banner og anden hedensk Helligdom i Aske.

Da Kongen hørte dette af Absalon, lod han paa dennes Raad hele Hæren slaa Kres om Byen og satte sig selv paa en Stol udenfor Lejren for at holde Øje med Kampen. Ved den Lejlighed var der en af de danske Hærmænd, en modig Ungersvend, der i sin brændende Tørst efter Navn og Ære vilde hedde første Mand oppe paa Værnet; og da han derved fik sit Banesaar, holdt han sig dog saa strunk i Faldet, at det ikke saa ud som om han segnede i Døden, men som om han med Vilje sprang ned af Volden, saa det er svært at sige hvad der var skønnest: hans Heltedaad eller Heltedød.

Ogsaa Pommerinkerne under Kazimar og Bugislav holdt det for en Ære at kæmpe for Kongens Øjne og lagde mærkeligt Mandemod for Dagen under deres djærve Storm paa Byen, saa Kongen med glad Undren holdt Øje med deres sjældne Daad.

Nu omkom der mange af Byboerne, der jo havde tvefold Fare at kæmpe mod: nogle blev Luernes Rov, og andre faldt for Fjendehaand; saa de vidste knap om Ilden eller Fjenden var dem værst. Dog var der ikke faa, der uden at ænse Døden holdt saa haardnakket Stand paa Byens Vold, at de gik op i Luer med den og fandt deres Grav under det faldende Værn, ja lagde sig selv paa Baal og brændte til Aske med Byens Mure. Saa kært

havde de deres Lands gamle Virke, at de hellere vilde dø end overleve dets Fald.

Da Bymændene saaledes ej havde andet i Vente end snarlig Død og Undergang, raabte en af dem med høj Røst oppe fra Volden og bad om at faa Absalon i Tale. Denne bad ham gaa hen i den roligste Ende af Byen, saa langt bort som muligt fra Kampens Bulder, og her spurgte han ham saa hvad han havde paa Hjærte. Venderen gav ham da baade ved Ord og Fagter at forstaa, at Byboerne bad vore Folk holde inde med Kampen, for at de kunde faa Lov til at overgive sig. Men Absalon svarede, at det kunde der ikke være Tale om, med mindre de selv hørte op med at slukke Ilden. Det Vilkaar gik Venderen ind paa; og Absalon bragte da fluks hans Bøn videre til Kongen. Denne lod straks Høvdingerne kalde tilbage fra Striden for at høre deres Raad; og her udtalte da Absalon, at man burde opfylde Venderens Bøn, »ti«, sagde han, »jo længere Tid Branden faar Lov til at brede sig, des værre bliver det for Byfolket at slukke; og afstaar de nu helt fra at dæmpe den, saa maa de vige for Ilden, selv om Fjenden holder sig paa Afstand: selv kan vi sidde med Hænderne i Skødlet og lade Luerne om Kampen, ti derved vinder vi mere end hvad vi med egne Kræfter havde kunnet naa. Om vi da ogsaa holder Vaabenhvile en Stund, vil ingen kalde os ørkesløse, fordi vi uden Fare for os selv sender andre Hjælpere i Marken for os!«

Hans Raad blev fulgt; og Kongen gav Byfolket Fred og frit Lejde paa de Vilkaar, at de gav Gudebilledet fra sig med alle dets Skatte, slap alle kristne Fanger ud af Fængsel og gav dem fri uden

Løsepenge, samt lovede i ét og alt at tjene den sande Gud efter dansk Skik; endvidere skulde de af Gudernes Jordegods oprette Præstekald samt følge Danerne i Leding, saa ofte disse havde Brug for dem, og aldrig sidde Kongens Hærbud overhørige. Endelig skulde de af hvert Spand Okser give fyrretyve Penninge i aarlig Skat samt stille det samme Antal Gidsler for Forligets Overholdelse.

Men da Almuen fik Nys herom, brød Oprøret med ét ud i lys Lue; og i deres Tørst efter Blod og Bytte klagede Folkene højlydt over, at man tog Sejrens Løn bort for Næsen af dem, saa de ej fik andet end Hug og Stød for alt deres Slid og Møje. »Næppe har vi faaet Bugt med Fjenden«, sagde de, »før man nægter os Lov til af Hjærtens Lyst at hævne al den Skade han har gjort os; nej nu skal der hæges om de Røvere og Ransmænd, vi saa længe har haft til Huse, og som vi netop nu i Ro og Mag kunde faa den herligste Hævn over. Men Kongen maa heller ikke tro, vi vil blive hos ham, naar han nægter os Lov til at tage Byen og har et Par lumpne Skillinger kærere end en stor Sejr!«

Slige Smædeord gik Kongen nær; og for at komme bort fra alt det Bulder tog han Hovedsmændene til Side uden for Lejren og spurgte dem til Raads, om det var bedst at tage mod Byen paa Tro og Love eller at give den til Pris for Plyndring. De bad da Absalon sige sin Mening om Sagen, og han udtalte, at Borgen jo nok kunde indtages, men ikke uden lang og svær Belejring. »Om ogsaa Almuen«, sagde han, »vil udlægge al min Id til det værste, saa vil jeg dog hellere finde mig i at høre ilde for mine gode Raad af slige onde Tunger end

ødelægge mine Landsmænds Sag ved uklog Eftergivenhed. Sandt nok at Ilden — som vi snarere maa kalde et Guds Under end et Menneskeværk — har lagt den øvre Del af Volden med samt dens Tømmerværk i Aske; men Underdelen staar igen, stærk og ildfast, og saa høj at vi skal have ondt nok ved at komme over. Dertil kommer at Byboerne fast overalt har udbedret Brandskaden ved at kline Ler i Hullerne, og at Ilden skærmer dem samtidig med at den spærrer dem inde; ti de svare Luer hindrer jo lige saa vel os i at storme som dem i at slaa fra sig. Ydermere vil det sikkert gaa saadan, at sparer vi ikke Folket her i Arkon, da vil de andre Byer paa Rygen gøre en Dyd af Nødvendighed og væрге sig med Fortvivlelsens Mod; men hører de at vi har givet disse Fred og frit Lejde, da følger de gerne efter og vælger hvad der baader dem bedst. Nu er det dog bedre at vinde mange Byer paa ét Tog end at ligge lang Tid i Lejr foran én af dem; og derfor bør vi ej vrage deres Tilbud om at overgive sig. Men skulde de andre være af modsat Mening, saa bør vi i hvert Fald sende Gidslerne uskadte tilbage; ti ingen skal kunne sige om os, at vi ej holdt vort Ord, da Dansken ellers aldrig har før Skik at vige et Haarsbred fra sit Løfte!«

Denne hans Mening fandt Støtte hos Ærkebiskop Eskil¹⁾, der udtalte sig paa helt lignende Vis og blandt andet sagde: »Det er Folket som skal lystre sine Fædre, og ikke omvendt; ej heller hører det sig til, at Stormænd sætter Smaafolk for Styret.

¹⁾ Denne var Aaret i Forvejen vendt hjem fra sin syvaarige Landflygtighed.

Er det ikke den største Sejr, man kan ønske sig over et hedensk Folk, at det ej blot giver os Skat, men ogsaa tager ved Kristentroen? Drag jer ogsaa til Minde, at I hellere maa bruge Arkons Borgere som Hjælpehær mod vore øvrige Fjender end tørste efter deres Blod; ti det er altid bedre at underlægge sig Fjenden end at hugge ham ned, saa vist som Miskundhed bærer Prisen for Haardhed. Vi staar os da ogsaa langt bedre ved at vinde flere Borge paa én Gang end ved at lade alle de andre fare for at indtage én.«

Disse gode Raad gjorde et saadant Indtryk paa Hovedsmændene, at de sluttede sig til hans og Absalons Mening. Ogsaa Kongen troede fast paa at det var det rette, vendte taalmodig det døve Øre til Almuens onde Ord og bad dem blot gaa hver til sit og gøre sig til gode. Absalon derimod, som havde lovet at tage mod de Børn der var givne som Gidsler, gik i Lag hermed; dog fik nogle af Forældrene Lov til at gaa i Børnenes Sted til næste Dag.

Ved Midnatstid derefter, da Absalon laa og sov, hørte man en af Hedningerne raabe himmelhøjt, at han maatte tale med Gudskalk, Absalons vendiske Tolk. Ved det Skrig vaagnede denne og raabte igen over til ham: »Hvad vil du mig?« »Jeg maa tale med Absalon!« lød Svaret. Han fik da Lov til at komme nærmere; Absalon gik ud af Teltet til ham, og Venderen talte ham til ved Tolk og bad ham indstændig om at faa Lov til at bringe Folkene i Karenz¹⁾ Bud om Arkons Skæbne: han

¹⁾ I det sydlige Rygen (nu Garz).

vilde da raade dem til at se sig i Spejl og ufortøvet falde til Føje, hvorved de undgik Død og Undergang og sikrede sig selv og Staden gode Kaar. »Iovermorgen«, sagde han, »kan jeg være her tilbage igen med Budskab fra dem. For øvrigt er jeg selv fra Karenz og hedder Granza Littogsøn; saa jeg har ikke hjemme her i Byen og er mod min Vilje sendt hid med de andre Hjælpetropper.« For at Absalon ikke skulde tro andet end at han mente det ærligt, viste han ham ogsaa et Saar, han havde paa Armen, som gjorde den ubrugelig, saa den skulde ikke hjælpe hans Landsmænd stort.

Absalon indsaa straks, at det ej havde syndeligt at sige, om en Mand med saa svært et Saar gik over til Fjenden; og da det i hans Tanker kom omtrent ud paa ét, enten Granza bad dem slaas eller falde til Føje, vilde han lade Kongen raade. Han lod da fluks Valdemar vække af Søvn og spurgte ham hvad han skulde svare Venderen; og Kongen bad ham handle som han selv fandt for godt. Efter nogen Ventetid fik da den anden til Svar, at Kongen var gaaet ind paa alt undtagen paa de tre Dages Vaabenhvile; ti Absalon tog sig vel i Agt for at unde Fjenden saa lang Tid til at befæste Byen. Dog vilde han nok indrømme dem nogen Frist og lovede ham derfor at lade Vaabnene hvile hele den næste Dag, mens han var borte; »men det er en Aftale«, sagde han, »at møder du ikke til fastsat Frist med alle Rygens Fyrster paa Stranden næst ved Karenz, da bliver der aldrig siden noget Forlig af!«

Næste Dag skulde Esbern og Sune paa Kongens Bud styrte Billedstøtten om; men uden Øksehug var den ikke til at røkke af Pletten; og efter at

have revet Omhængel fra Helligdommen bød de derfor deres Svende hugge den om, men bad dem endelig vare sig godt, naar den vældige Klods faldt, at de ikke kom ind under den; ti da vilde det hedde sig at det var den vrede Guds Hævn. Imidlertid havde en stor Mængde af Byboerne samlet sig om Hovet, i det Haab, at Svantevit i sin Vrede over slig Haan nok vilde lade dens Ophavsmænd føle sin Vælde. Da nu Støtten var hugget over lige ved Fødderne, faldt den baglænds over mod nærmeste Væg; og for at faa den ud bød nu Sune sine Svende bryde Hul paa Væggen, men bad dem tillige ej hugge saa hidsigt løs, at de glemte at se sig for, om der var Fare paa Færde, da Støtten let kunde knuse dem i Faldet. Den udskaarne Blok faldt nu med Brag til Jorden.

Desforuden hang der rundt om i Templet meget Purpur, der vel endnu havde sin Glans, men dog var saa mørt, at det faldt fra hinanden naar man rørte ved det. Der var ogsaa mange sjældne Dyrehorn, mærkelige baade i og for sig og ved den Kunst der var anvendt paa dem. — Uvættten blev man vaer i et sort Dyrs Lignelse, der sprang frem fra det indre og med det samme var ude af Syne.

Nu fik Byfolkene Bud om at slaa Reb om Støtten og slæbe den bort; men de turde ikke selv indlade sig derpaa af Frygt for deres gamle Gud og satte derfor Fanger og fremmede Folk, der levede der i Byen, til det Stykke Arbejde, da de helst vilde vende Afgudens Vrede mod slige Stympere; de var nemlig visse paa, at deres store Gud, som de altid havde holdt saa højt i Ære, paa Stedet vilde tage en haard Straf over slige Voldsmænd. Da de saa slæbte af med den, hørte man de forskelligste

Ytringer af Folkene der fra Byen; ti nogle græd over deres Guds Ufærd, men andre lo bare derad. Saa meget er vist, at den tænksomme Del af Borgerne maa have skammet sig svært ved at opdage, hvad for enfoldige Narre de i alle de Aar havde været med deres dumme Gudsdyrkelse. — Da Støtten var bragt ud i Lejren, stimlede hele Hæren sammen om den og saa med Undren paa den; og først da Almuen havde set sig mæt, undte Høvedsmændene sig Lov til at tage den i Øjesyn.

Den øvrige Del af Dagen gik hen med at tage mod de Gidsler, der endnu stod tilbage fra Gaarsdagen; og desuden sendtes Høvdingernes Klerke ind til Byen for som Kirkens Tjenere at prædike kristen Tro og Sæd for det vankundige Folk og indpode den hellige Børnelærdom i deres Hedningesjæle.

Da det led mod Aften, kom alle Kokkene med deres Økser og huggede løs paa Billedet, der snart var flakt til Pindebrænde. Det kan ej være andet end at Rygboerne maa have skammet sig ved deres gamle Gud, som de havde arvet fra deres Fædre og holdt højt i Ære, naar de nu saa ham brugt til usselt Brændsel under Fjendens Madgryder.

Siden stak vore Folk ogsaa Høvet i Brand og byggede en Kirke af det Tømmer, som var fældet til Krigsredskaber, men som nu blev brugt til en Fredens Bolig; saa hvad der var tænkt at skulle volde Fjenden Legemsbrøst, tværtimod tjente ham til Sjælebod. Der fastsattes ogsaa en Dag, da Rygboerne skulde afgive Svantevits hellige Skat.

Da dette var gjort, fortalte Absalon Høvdingerne hvad Granza fra Karenz havde lovet; og da de alle ønskede at lade det komme til en Prøve, sejlede

han endnu samme Nat afsted med tredive Skibe og bad Kongen følge efter ved Daggry. — Men Folkene i Karenz havde ved Tidenden om Arkons Fald faaet saadan Skræk i Blodet, at de mødte paa det af Absalon fastsatte Sted længe før Tiden. Der holdt Granza til Hest paa Stranden og raabte paa langt Hold ud til Flaaden der kom sejlene, for at høre hvem der var Høvedsmand. Da han fik at vide, at det var Absalon, sagde han: »Jeg er Granza, og Kong Tetislav samt hans Broder Jarimar og alle de fornemste Ædlinge her fra Rygen er i Ledtog med mig!« — Dem gav Absalon alle sammen frit Lejde og tog dem om Bord til sig; og de overgav sig i ét og alt paa samme Vilkaar som Arkonfolket. Absalon beholdt dem nu hos sig, til Kongen kom; og da denne stadfæstede alle deres Aftaler, gik Absalon i Land, tog af Rygboernes Stormænd ingen andre end Jarimar med sig og drog sammen med Bisp Sven af Aarhus op til Karenz, men bad sin Broder Esbern for en Sikkerheds Skyld holde de andre op med Gildesgammen, saa længe han selv var oppe i Byen, og ej lade dem fare, før han atter kom tilbage. Tredive af hans egne Hovmænd var hele det Følge han tog med sig, og af dem sendte han endda de fleste fra sig paa Karenzfolkernes Bøn, for at ikke hans Svende skulde yppe Kiv der i Byen; men var Mandskabet ringe, saa var Model des større.

Karenz er paa alle Sider omgivet af Myr og Mose, som der kun paa ét Sted fører Vej over; og det Vad er saa slemt og hullet, at hvis man farer uvarligt eller gaar vild af Vejen, stikker man uvægerlig dybt i Dyndet. Er man saa sluppen over her, løber der mellem Volden og Muren en Sti op til

Byporten. — For nu at overgive sig højtideligt strømmede Folkene i Karenz, seks tusinde¹⁾ Mand under Vaaben, ud af Porten og stillede sig op i to Rækker langs den Vej, hvor vore Folk maatte frem, med Spydsoddene stukne i Jorden. Ved det Syn studsede Bisp Sven og spurgte, hvor det kunde være at Fjenden drog saadan ud imod dem; men Absalon bad ham være uden Frygt, da det ene og alene var for at hylde dem at Folket strømmede ud: havde de haft ondt i Sinde, saa var det jo lettere for dem at øve deres Udaad inde i Byen. Hvor frimodig maa vi ej kalde denne Mand, der uden videre paa det uvisse gav sit Liv i væbnet Fjendehaand! Derved satte han ogsaa Mod i sine Mænd, saa de red roligt frem uden at blinke og ej veg det ringeste ud af Rækken; ti under Absalons Værn var ingen ræd for Fjenders Mængde. Da de var kommet over Vaddet og slog ind paa Vejen udenom Volden, kastede Karenzfolkene, der stod paa begge Sider af Vejen, sig næsegrus til Jorden for dem, som var det Guder de tilbad, rejste sig derpaa atter og fulgte i al Venskabelighed efter dem; saa Absalons Indtog var en hel Fest for Folket, der ilede ud imod ham, og han blev ej modtaget som almindelig Sendemand, men som den der bragte Landefred med sig.

Denne By udmærkede sig ved tre fremragende Helligdomme, hvis sirligt smykkede Bygninger nok var værd at se. De var vel kun viede til Underguder, men holdtes dog her fast lige saa højt i Ære som Overguden i Arkon. I øvrigt var det her som hist: i Fredstid stod Byen øde, men nu var

¹⁾ Dette Tal turde dog være noget for stort.

den fuld af Folk, der boede i høje Huse, paa tre Stokværk, hvoraf det underste bar de to andre; desuden laa de saa tæt sammen, at en Blidesten knap kunde have fundet en bar Plet Jord i hele Byen at falde paa. Dertil kom den Stank af Uhumskheder, der var i alle Byens Huse; saa Legemerne maatte lide lige saa meget af Lugten som Sjælene af Skrækken. Vore Folk var da ogsaa straks paa det rene med, at Karenz kunde ikke have holdt sig, og undrede sig ikke længere over at de havde saadan Hast med at falde til Føje, da de saa hvor trangt de sad i det.

Det største Hov var indrettet som en indre Helligdom med en Forhal udenom, og begge Rum havde ingen Vægge, men Purpurtæpper i Steden derfor, saa Tagværket bares kun af Stolper. Svendene rev nu først Forhallens Pynt ned og lagde dernæst Haand paa Forhængene om den indre Helligdom. Da de var revet ned, stod der en Støtte af Eg, der hed Rygevit, og som fra alle Sider var ful og naragtig at skue; li Svalerne havde bygget Rede under hans Ansigt og sølet hele Brystet til med deres Skarn. En herlig Gud, der lod Fuglene svine og skamskænde sit Billede saadan! I øvrigt bar hans Hoved syv Mandsaasyn under én Isse, og lige saa mange virkelige Sværd med tilhørende Skeder havde Kunstneren udstyret ham med; de hang i hans Livbælte; et ottende holdt han draget i højre Haand, og det sad saa fast i Næven med en Jernnagle, at det ikke var til at faa ud uden at Haanden blev hugget af, hvoraf man da ogsaa tog Anledning til at lemlæste Støtten. Han var langt førere end nogen Mand og saa høj, at Absalon, naar han traadte ham paa Tærne, knap kunde naa ham op til Hagen

med den lille Haandøkse, han gerne bar hos sig. De dyrkede ham som en vældig Krigsgud, der raadede for Slagets Gang. Der var intet ved hans Billede, der kunde fryde Øjet; ti alle Træk var klodsede og stygge.

Nu gav Svendene sig — til stor Skræk for hele Byen — i Lag med at hugge Benene over paa ham; og da det var gjort, faldt Blokken med et Brag til Jorden. Ved det Syn gjorde Indbyggerne selv Nar ad deres Gud for hans Vanmagt og gav ham Haan for Hyldest.

Men *hans* Fald var ikke Svendene nok; og de lagde nidkært Haand paa Porevits Støtte, der dyrkedes i det næste Hov. Han var afbildet med fem Hoveder, men uden Vaaben. — Da han saa var hugget om, kom Raden til Porenuts Hov. Hans Støtte havde fire Ansigter; et femte bar han paa Brystet og rørte ved Panden med venstre, ved Hagen med højre Haand. Han faldt ogsaa for Svendenes Økser.

Alle disse Støtter bød nu Absalon Byfolkene brænde inde i Staden; men de bad ham saa mindelig om Lov til at slippe og bønfaldt ham om at skaane den tælbegydede By, og ej give dem, hvis Liv han havde sparet, i Luernes Vold. Hvis nemlig Ilden bredte sig videre og greb fat i en af Boderne, vilde den sikkert lægge dem alle i Aske, da de laa saa tæt. Da han saa bød dem slæbe Støtterne ud, vægrede de sig en Tid lang, fordi de var bange for at Guden til Straf skulde røve dem Brugen af de Lemmer, hvormed de udførte hans Bud, og sagde at det turde de ikke for deres Guder; men omsider, da Absalon viste dem, at det var aldrig værd at tale om den Guds Magt, der end ikke

kunde hjælpe sig selv, indsaa de at der ikke ventede dem nogen Straf, og efterkom hurtig hans Bud.

I øvrigt var det ikke saa sært, at de frygtede disse Guders Magt, naar de tænkte paa, hvor ofte de havde straffet dem for Skørlevned; naar nemlig Mændene der i Byen laa hos Kvinderne, gik det dem ofte som Hunde, der ej kan komme fra hinanden igen, hvor længe de saa venter; og somme-tider blev begge to skænt tværs over en Stang og hang saa dér til Spe og Spot for alle Folk. Dette fule Jertegn skaffede de usle Støtter højtidelig Hyldest; og man tilskrev det deres Magt, uagtet det hele var Djævels Løgn og Blændværk.

Bisp Sven vilde nu for Alvor vise dem, hvor usle deres Billedstøtter var, og stillede sig derfor op oven paa dem, medens Karenzfolkene trak dem bort, hvorved de blev tunge til Gavns, især ved den Skam og Skændsel det var for Indbyggerne: ej blot at slæbe af med deres egne Guder, men tilmed se en fremmed Præst træde dem paa Nakken.

Mens nu Sven havde travlt hermed, var Absalon ude paa Byens Marker at indvie tre Tomter til Kirkegaarde og kom først mod Kvæld tilbage til Karenz; og da han fandt Billederne brændte, drog han midt om Natten ned til Skibene med Jarimar og nødte ham til at holde Nadver med sig. Da havde Absalon tre Nætter i Træk ikke smagt Søvn og var saa forvaaget at han knap kunde se ud af Øjnene.

Næste Dag blev Klerkene og Høvdingernes Huskapellaner iklædt præsteligt Skrud og sendt ud for at døbe Landsfolket, ligesom de paa flere Steder

lagde Grunden til Kirker; og i Steden for Landets egne usle Afgudsronner rejste sig nu Huse for alles Gud og Fader. — Samme Dag gav man sig ogsaa Tid til at tage mod de Gidsler, der endnu stod tilbage.

Samtidig tog ogsaa de pommerske Fyrster Orlov i Vrede og skiltes fra Kongen som hans Uvenner; ti de havde troet, at Tetislav skulde afsættes, og de selv have Herredømmet over Rygen til Løn for deres Hærfærd. Deraf opkom siden langvarig Fejde mellem dem og Danerne.

Om Aftenen lettede ogsaa Danerne Anker og lagde sig ind under en Ø tæt ved Fastlandet. Der bragte Ryghoerne dem syv ens store Kister, fulde af Gudernes hellige Skatte. Da det var afgjort, lod Kongen kundgøre at han gav Hæren Hjemlov.

Efter Hjemkomsten sendte Absalon nye Præster over til Rygen at afløse de forrige, og udstyrede dem ej blot med Embedsskrud, men ogsaa med Levnedsmidler, for at de ej skulde leve paa andres Pung og ved deres Krav paa Underhold falde det Folk til Byrde, som de skulde oplære i den kristne Børnekærdom. Deres Prædiken støttedes ogsaa ved Jertegn; ti mange svage og syge Mennesker fik ved deres kraftige Forbøn deres Helbred tilbage, hvad der dog mindre skyldtes Præsternes Hellighed end Herrens Iver for at vinde Sjæle. Mange, der vragede Troen, blev ogsaa hjemsogt strængt med alskens Legemsbrøst; saa det tyktes at være Guds aabenbare Vilje at lønne de fromme og straffe de vantro.

Der ovre er der ogsaa nylig¹⁾ hændt et herligt Jertegn, som man aldrig har hørt Magen til. En Hustru var af sin Mand med Urette skyldt for Hor; og da hun rakte Haanden ud mod det gloende Jern for at rense sig for den Uære²⁾, var det som Jernet hun skulde bære skyede at røre hendes rene Hænder: det foer tilvejs trods sin Tyngde, blev hængende i Luften og fulgte med Kvinden op mod Alteret, hvor hun skulde kaste det fra sig; og her sank det af sig selv til Jorden, til hellig Undren for alle der stod hos. Dette Tegn gav ej blot Kvinden hendes Ære igen, men aabnede tillige Øjenvidnernes Hjærter mere for Troen; og det var ej paa Slump at hun indlod sig paa saa uvis en Kyskhedsprøve, ti hun var vis paa sin Uskyld og derfor tryk paa Sjæl og Legem.

Selv nu da Rygen var vundet, var Vikingerne stadig en Svøbe for vore Farvande, hvor de laa paa Lur i hver en Vraa. Danerne var da kloge nok til at gøre sig til Lov at mønstre deres Flaade og udtage hver fjerde Snække til at ligge paa Ud-kig efter Sørøverne, saa længe Aarstiden tillod det. Paa den Vis laa et mindre Mandskab længe ude og sparede derved alle de andre for Slid og Møje; ti den lille Styrke, der til Stadighed laa paa Vandet, gjorde vort Folk lige saa megen Gavn som de store Ledingsstog, der snart havde Ende. Til den Tjeneste

¹⁾ Altsaa kort inden Sakse nedskrev dette lille Stykke, der vistnok er et senere Indskud, da han ellers aldrig giver sig af med at fortælle slige Jertegn i det enkelte.

²⁾ Der menes: modbevis Sigtelsen ved Jernbyrd.

udtog man især ugifte Ungersvende, der ej havde Koner at længes efter og desaarsag var træge til Kamp. Absalon og Kristoffer valgtes til Førere for dem; og de holdt sig ej til de hjemlige Strande, men afsøgte ogsaa Rygens Kyster og Levtilerlandets Bugter¹⁾.

¹⁾ *Levtiler* var Fællesnavnet paa de Stammer, der boede mellem Warnow og Oder (altsaa i Forpommern og det østlige Mecklenburg).

Ridende Bisp fra Valdemarernes Tid. Skakbrik fundet i
Københavns Jord.

Ringsted Kirke.

**Fortsatte Vendertog. Møde i Ringsted.
Fred med Norge. Fejde og Fred med
Henrik. (1170—71).**

Ved den Tid kom Kongens Sendemænd hjem fra Rom med Bud og Brev om at hans Ønske var sket Fyldest: hans Faders Sjæl var helligdomt og havde fra nu af Ret til Helgens Navn og Ære. Da Kongen havde faaet den Tidende, lod han udgaa Bud og Brev og stævnede alle danske Ædlinge til Ringsted paa Sankt Hansdag om Midsommertide, hvor han højtidelig vilde vie sin Fader til Helgen og sin Søn til Konge; ti det var i hans Øjne den

største Ære der kunde times ham, at han paa én og samme Dag skrinlagde den ene og kronede den anden: den spæde Søn salvet til Landets Konge, den henfarne Fader hyldet som Kirkens Helgen. Der var dog intet han glædede sig saa meget til som til dette, at han i levende Live fik Lov til at se sin Søn iklædt kongeligt Skrud.

Endvidere stævnede han de Vagtskibe til sig, som laa ude dér i Nærheden, og bad dem som snarest fare langt af Led til Hedningeland og hjem-søge Vikingerne dér; men inden Sankt Hansdag maatte de være hjemme igen for at holde Højtid med ham. Han gav dem ogsaa det Raad med paa Vejen, at de ikke maatte være for hidsige paa at sætte efter den Slags Vikinger, der holdt mere af Krigspuds end af aaben Kamp; »de har ofte for Skik«, sagde han, »at naar Fjendens Flaade er over dem, trækker de deres Skibe paa Land, springer afsted i fuld Fart for at søge Skjul og giver med Vilje Fjenderne god Lejlighed til at forfølge dem; men naar de saa ser, at Folkene ivrig ror Skibene ind mod Land, dukker de atter frem af deres Skjul hvor man mindst venter det, slaar Klo i Tosterne og trækker Snækkerne paa Land, hvor de dænger Mandskabet til med Sten og Spyd og borer Hul ved Hul, til Skuden er læk. Om det ogsaa ser ud som de flygter, da maa I ikke hale for stærkt ind paa dem; ti deres Flugt er ej mindre farlig end deres Anfald; I maa ej overilet sætte efter dem, naar de vender Ryg, men hellere ro ind mod Kysten i samlet Flaade og roligt fylke Hæren til Landgang. Gør I det, da vinder I sagtens Sejr; ti disse Folk er ej hækkede og gaar næsten nøgne i Kamp, da

de stoler mere paa deres Rænker end paa deres Rustning.«

Opildnede af Kongens Ord landede de først paa Øland; og uagtet der var Ufred mellem Sveer og Daner¹⁾, vilde de ej give Kristenfolk de Hug der var Hedninger tiltænkte, men tog sig for at skaane Øen og satte den fælles Tro højere end Folkenes Trætte. Her lod Indbyggerne dem vide, at Ester og Kurer i Fællesskab drev Sørøveri fra en Vig der i Nærheden, som de viste dem; og straks roede de Skibene frem saa stærkt de kunde, ænsede ej Fjenden og glemte Kongens gode Raad, men kappedes kun om at komme først. Da Esternes Vagtskib fik Øje paa dem, roede det straks ud i rum Sø og flygtede uden videre fra det hele, i Steden for at melde den øvrige Flaade, at Fjenden var i Sigte. Da de andre Vikinger opdagede det, trak de deres Skibe paa Land og søgte med Vilje Skjul i en Kratskov der i Nærheden. Det Kneb var Sven Skøling og Nils Vendelbo for tungnemme til at fatte; de roede ind af alle Kræfter og sprang i Land med hele deres Mandskab, men var ogsaa med det samme i Fælden: Hedningerne dukkede atter frem, og uagtet de længe stred mandigt imod dem, maatte de dog bøde med Livet, fordi de ej vilde lyde Kongens Raad. Da saa Tove Lange og Esger, to af Absalons ypperste Riddere, vilde redde deres Liv og derfor sprang dem til Hjælp, fandt de kun Døden ved deres Side; og Magnus Skaaning,

¹⁾ Den ovenfor S. 75 nævnte Kong Karl af Sverige, Valdemars Maag, var nemlig 1167 blevet dræbt af Erik den helliges Søn Knud, der nu mod Valdemars Vilje havde taget Kongedømme over alt Sveriges Land.

der ved Stalbrødrenes Vanheld blev mere slagen af Harm end af Skræk, havde ej bedre Skæbne, da han gik i Land et andet Sted for at kæmpe. Alle disse Mænds Skibe ryddede Hedningerne først for deres Mandskab og huggede dem dernæst i Sænk.

Da Kristoffer saa, hvor ilde det gik hans Hærmænd, bød han sine Folk ro smaat frem og ej komme Kysten nær; men derved kom Stavnen til at svaje stærkt, og idet Skibet vendte Siden ind mod Land, fik det en saadan Stenregn af Fjenden, at Mandskabet havde fuldt op at gøre med at hytte sig selv og ej kunde tænke paa at slaa fra sig, da de kun fik Tid til at undgaa, ej til at give Hug. Da Esbern saa dette, vilde han vise, at det var ej for intet han havde faaet Kongens Søn i Varetagt, og roede djærvt mod Land, styrede midt ind i Stenregnen og reddede den unge Mand fra Død og Undergang ved at lægge sit Skib mellem ham og Fjenden. Nu hagede Hedningerne sig straks af al Magt fast i hans Snække, saarede Stavnboerne og trak ufortøvet Skuden paa Grund. Esbern stod med sin Armbrøst i Haanden og skød tre Pile mod Fjenden; men da de alle gik Ram forbi, brød han Buen itu, der ej vilde gøre Nytte, sprang fra sit Stade i Bagstavnen¹⁾ fuldt rustet over i Forrummel og holdt her en Tid lang, med Heltemod og Kæmpekræfter, ene Mand alle Fjenderne fra Livet. Om-sider var han saa medtagen af Stenkast og Pilsjud, at han ej kunde staa paa sine Ben og med Møje krøb hen i Bagstavnen, hvor han satte sig ned. Her sad han nu uden Mandskab — de var alle paa én nær sprunget i Vandet af Skræk; men da

¹⁾ Her var hans Plads som Styresmand.

han saa Hedningerne entre hans Skib og hugge det sønder med Økser, mindedes han sin gamle Manddom, samlede atter sine Kræfter og drev baade to og tre Gange Fjenden paa Flugt, alt medens han med Fynd og Klem sendte dem deres Spyd tilbage, saa han drog netop Nytte af hvad de andre tog sig for til hans Skade. Omsider var han saa mat og mødig, at han trak sig lidt tilbage for at samle Kræfter, overvældet ej af Fjenden, men af sin egen Træthed; men i det samme fik han en vældig Sten i Hovedet, saa han segnede halvdød ned foran Stavnen. Nu sprang Hedningerne om Bord og stimlede til for at myrde ham som han laa dér, og hans eneste Følgesvend kunde ikke raabe ham op af Svime; men ikke des mindre tog han ham i Haanden og rejste ham op; og alene Synet af ham som han stod dér, var nok til at drive de nærmeste Fjendeklynger paa Flugt: de havde saa ofte faaet hans Mod at føle, at de var lige saa rædde for hans Aasyn som for hans Arm. Siden, da han vaagnede, spurgte han sin Stalbroder, hvorfor han ikke kunde lade ham ligge; og da han hørte af ham, at Skibet var fuldt af Hedninger, fik han atter sin gamle Kraft igen, drev dem alle paa Flugt og stillede sig hen i Forstavnen; men da han efter mandelig Strid atter vilde gaa tilbage til Masten, fordi han ikke kunde mere, daanede han for anden Gang og vilde have ladet sit Liv, hvis ikke Kristoffers Mænd rask havde reddet ham om Bord til sig.

Alt dette gjorde dog de øvrige mere varsomme med at gaa i Land, saa de holdt sig paa Afstand og nøjedes med at bruge deres Slynger og Spyd. Og da det led mod Aften, saa man ej kunde ud-

rette mere, mente de at det var bedst at opsætte Kampen, men sørgede dog for at holde Vagt, for at intet af Hedningernes Skibe ved Nattetid skulde liste sig ud af Vigen og smutte fra dem. — Da nu Hedningerne saa, hvordan de var spærrede inde af en stor Flaade, vakte Fortvivlelsen deres Mod, saa de ej længer tænkte paa Flugt, men paa Sejr: de tog baade deres egne Skibe og dem de havde vundet fra Fjenden, og byggede af dem samt af Stammer og Buller en Art Borg eller Fæste, med to Indgange, der begge var saa lave og trange som Bagdøre, saa man maatte dukke sig for at krybe igennem. Siderne bestod af sammenføjede Skibe, som de udvendig pansrede med Sejl i mange Læg og Folder, saa der blev ligesom et linned Brystværn. Desuden skar nogle af dem Stager til og skærpede dem til Stødvaaben, medens andre sankede Slynge-stene ved Stranden; og for at det slet ikke skulde se ud som om de hang med Hovedet, gjorde de sig lystige med støjende Morskab, med Sang og Dans.

Danerne var derimod mode i Hu og mælede ej et Ord, saa det var en sørgelig Nat; men da Kristoffers Klerk Lukas Engelskmand — som just ej var videre bogkærd, men saare viis paa gamle Frasagn — mærkede at Mandskabet havde tabt Modet, tog han med høj Røst til Orde, for at bryde den trange og trykkende Tavshed, og lavede op paa deres Tungsind ved at mindes de gamles Manddomsid; og saa godt fortalte han, at han æggede Danerne til at hævne deres Stalbrødres Død og ej blot splittede Sorgen, men ogsaa gød alle Mod i Bryst; ja det lyder fast utroligt, at en Udlændings Ord havde saadan Magt til at styrke vore Landsmænds Sind.

Da det gryede ad Dag, lod de nogle faa Mænd tilbage for at hindre Fjenderne i at smutte ud og gik dernæst i Land et godt Stykke fra deres Lejr, for ej at udsætte sig for at overraskes midt i det hele. De velrustede blev sat i Spidsen, og Smaafolkene kunde saa følge bag efter. Hedningerne brød nu — ikke i samlet Fylking, men i Flæng — ud af Borgen med et mægtigt Skraal og foer frem til Kamp, i den Tro, at de ved deres vældige Vræl havde jaget Danerne saadan Skræk i Blodet, at de opgav Ævred i første Omgang. Deres Skrig havde da ogsaa skræmt Bagtroppen saadan, at den ræd vendte Ryg; men Forgængerne gav Fjenden saa uventet en Hiilsen, at han kom ind i Lejren lige saa hastigt som han var kommen ud af den. Dér faldt ikke saa faa af dem; men af vore Folk var det kun Olaf, der fik en Pil i Struben og mistede saa meget Blod, at han halvdød maatte bæres ned til Stranden.

Første Mand til at storme Hedningernes Borg var Nils Stigsøn, en højbaaren Helt; men han blev straks i Indgangen ramt af et Kølleslag og segnede om; og da hans Broder Aage vilde dække ham med sit eget Legeme, fik han et svært Saar i Halsen¹⁾. Deres Mod viste de andre Vej, saa de uden at ænse Faren fulgte efter, brød ind i Lejren og gik Fjenden haardt paa Klingen. Nu kom Strandvagten dem ogsaa til Hjælp; ja nogle stillede Master op ad Bolværket og steg paa den Vis over, for at styrte sig midt ind i Fjendens Skarer og undsætte deres Stalbrødre. Saa haardt gik det ud over Hedningerne,

¹⁾ De var vistnok Sønner af Stig Hvide, der faldt ved Viborg 1151, og som var gift med Valdemars Søster Margrete.

at end ikke én blev til overs, der kunde bringe Bud hjem om Blodbadet. — Da saa vore Folk havde delt Byttet og sat Skibene i Stand, lagde de Ædlingernes Lig i Salt og tog dem hjem med, men jordede de faldne Almuesmænd der paa Stedet.

21. Juni 1170. Da de kom hjem, traf de Valdemar i Ringsted, hvor han sammen med en Mængde store Herrer holdt Højtid med fyrstelig Prunk og Pragt; og her udførte da Ærkebispen af Lund det Hverv der tilkom ham: Kongens Fader blev skrinlagt, og hans syvaarige Søn Knud kronet til Konge samt hædret med Purpurkaabe og sat i Kongestolen.

Da denne hellige Højtid var til Ende, talte Bisperne Helge af Oslo og Stefan af Upsal til Kongen fra et højt Stade og bad med blide Ord om Fred for Nordmændene, idet de gjorde gældende, at han burde unde dem Forlig netop paa denne sin Hædersdag, da han havde set sin Søn kronet og sin Fader skrinlagt. Saa vel talte de Erlings Sag, at Kongen lovede at mødes med ham i Venskab¹⁾. Efter Helges Ønske blev Esbern, uagtet hans Saar endnu ej var lægte, skikket i Sendefærd op til ham, medens Nordmændene Erling og Ivar imidlertid blev holdt tilbage hos Kongen som Gidsler. Erling gav Esbern mange grove Ord paa Tinge, og Esbern blev ham ikke djærve Svar skyldig. Erling holdt ham nu tilbage i sit

¹⁾ Ærkebisp Stefan af Upsal har rimeligvis ogsaa mæglet Forlig mellem Valdemar og Kong Knud af Sverige, jfr. ovenfor S. 151.

Hus og drog i Følge med Stefan af Upsal med fire Skibe til Sælland, for at tales ved med Valdemar.

Absalon var lige vendt hjem efter at have fulgt Kongen til Jylland og laa med en stor Flaade i Havnen ved Isøre. Da han saa Erling komme sejlede, forbød han sine Folk at yppe noget som helst Fjendskab mod hans Mænd, naar de kom; og for ej at skræmme dem laa han helt stille, da de sejlede ind; først da tog han imod dem og fulgte dem over til Kongen, efter at have givet største Delen af Flaaden Hjemlov. Den første Stævnedag talte Valdemar ham saa haardt til, at han opgav Haabet om Forlig og gennem Stefan bad Absalon om frit Lejde til at fare bort. Men Absalon bad ham være lige saa tryk som i sit eget Land, og paa det næste Stævne opnaaede han da ogsaa Fred paa gode Vilkaar. Han gjorde nemlig sin Ed paa — og alle de norske Stormænd maatte sværge med ham — at han vilde fostre Kongens spæde Søn Valdemar, og at denne først skulde være Hertug af Norge og siden Rigets Arving, hvis Erlings Søn Magnus skulde dø uden ægte Afkom. Desuden blev han Kongens Mand og lovede at saa ofte det gjordes nødig, skulde Nordmændene følge ham i Leding med 60 Skibe¹⁾. — Dette Forlig kundgjorde han siden derhjemme paa Tinge, med Lovord over Danernes Ærlighed. Da han drog afsted, fulgte Tove ham med sit eget Skib for at hente Esbern hjem. Inden Esbern gik om Bord, overvældede

¹⁾ Denne Overenskomst fik, som bekendt, aldrig virkelig politisk Betydning; dog optraadte Valdemar Sejr senere (1204) som Norges Overherre og lod sig hylde af den Konge, han selv havde indsat (Erling Stenvæg).

Nordmændene ham til Afsked med Gaver af Buer og Pile.

Da han var naaet ud for Odsherred, fik han af Udliggerne dér at vide, at Kongen var draget i Leding til Pommern. Paa hans Spørgsmaal, om de nys havde set Vikinger i Farvandet, svarede de, at der laa vel en fyrretyve Skibe under Sejro; men om det var Købmænd eller Vikinger, var de ej paa det rene med. Da Esbern fik den Besked, vilde han i Nattens Mulm uset liste sig udenom og tænkte ej paa at det blev maanelyst, men satte sin Kaas saa langt fra Land som vel muligt, for at Vikingerne ej skulde blive ham vaer. Men netop som han vilde drage Nytte af Nattens Mørke, brød Maanen med ét frem og røbede ham; og da Venderne i den lyse Nat fik Sejl i Sigte, styrede de lige løs paa Skibet for at spærre del Vejen. Da Esbern saa det, bad han Rorkarlene gribe til Vaaben og sætte sig hæklædte hver i sit Rum, men samlede de andre om sig i Stavnen og bød dem dænge Fjenden til med Pile baade fra Styrbord og Bagbord, for at han skulde faa nok med at væрге sig selv og ej være saa rask til at anfalde andre. »Er det først lykkedes os«, blev han ved, »for fulde Sejl at bryde Fjendens Flaade, da skal I alle følge mig over i Bagstavnen og bide fra jer paa samme Vis som før i Førrummet; men ingen tør mæle et Ord under Kampen, for at jeg des bedre kan faa Ørenlyd for hvad jeg har at sige. Skulde jeg falde, da er Tove Høvedsmand; falder ogsaa han, da skal Esger tage Styret; og ligger han ogsaa slagen paa Valen, da er Striden vel saa godt som endt.«

Som nu Esbern stod og drog sin Brynje paa, sagde Rorgængerens til ham: »Jamen hvordan skal

jeg saa hylte mig, der har Brug for begge Hænder ved Styret og ej kan holde Skjold og Værge i Nødens Stund?» Straks rakte Esbern ham sin Rustning, som han holdt i Haanden; ti han vilde hellere selv undvære Harnisk i Striden end lade Styrmanden værgeløs i Fjendevold; og ved at give den ene Mand Staal for Bringe god han dem alle Mod i Bryst, da de saa, hvor lidet han ænsede Fjendens Vaaben.

De lød nu Esberns Raad og holdt mandelig Stand, brød gennem Flaadens tætte Fylking og viste med Pilsrud Vendernes første Anfald tilbage; og da disse fulgte efter og anden Gang trængte haardere ind paa dem, gik det dem ej bedre end sidst. Da saa Hedningerne kom igen for tredje Gang, spurgte de, hvem de var i Lag med; ti de havde øndt ved at fatte, hvordan ét Skib kunde staa sig saa godt. Esbern svarede: »Unyttigt er at æske Navn paa hvem I ej kan nappel« Det Ord hørte Erik Juris-søn, et Drog af en Ædling, som Venderne førte med sig som Fange, og han udbrød nu saa højt han kunde: »Nej, Esbern faar I aldrig fat!« Da de hørte det, ønskede de hverandre alt muligt øndt, hvis de ej fik ham fanget, og styrede med alle Stævne ind paa Fjendens Skib midtbords, bag Masten. I den Strid faldt adskillige af dem, men af Sællandsfarerne kom ingen noget til. — Men da nu Vinden, der hidtil havde hjulpet dem godt, syntes at løje noget af, spurgte Mandskabet Esbern, om de skulde hjælpe paa Sejlet med Aarerne; men det forbød han dem, for at det ej skulde se ud som de gjorde det af Frygt. Da han imidlertid saa, hvordan Hedningerne atter og atter tog Mod til sig og trængte haardere paa, blev han dog bange for

deres Ihærdighed og spurgte om der fandtes Flint om Bord; og da han havde set at det var der, bød han en Mand gaa til Vejrs i Masten og slaa Ild oppe i Toppen. Ved den List narrede han Hendingerne til at tro, at det var et Tegn han gjorde til en Flaade agter ude, og afholdt dem derved fra videre Jagt. Først da han troede sig udenfor Fjendens Synsvidde, lod han Sejlet falde og roede hjem i Havn¹). Det var da hans Held, at han selv havde Snille, som hans Mænd havde Mod, saa han kunde hjælpe sig baade med Kamp og med Kneb.

Imidlertid var Kongen med Tilslutning af Rygboernes Flaade sejlet op ad Svinemynde til Pommern, hvor han hærgede Egnen om Julin uden dog at angribe Byen selv. Dernæst stævnede Kongsflaaden videre frem ad den Strøm, som baade Julin og Kamin ligger ved, og som højere oppe er én Flod, men spalter sig i Udløbet²); men paa den Sejlads var de mange Gærder, Fiskerne havde sat op, meget i Vejen. Der løb ogsaa en lang Bro ud fra Julins Mure tværs over Floden og spærrede Gennemfarten; og for alle disse Hindringers Skyld blev man liggende foran den om Natten. Næste Morgen gik Kongen i Land og lod Broen bryde af paa den søndre Side, lige over for Byen; og lige saa travlt havde Sællandsfarerne med at rydde Fiskegaardene af Vejen. Nu listede Julinerne sig usete

¹) Naturligvis ved Kalundborg, som han selv havde bygget.

²) Der menes Oderflodens østlige Arm, Diewenow, der skiller Øen Wollin fra Fastlandet.

frem under Broen i Baade og søgte at drive dem bort; men Absalon, der var gaaet i Land med Kongen, fik fat i nogle fremmede Fartøjer og kom dem til Hjælp i rette Tid; og hver en Pil, de skød paa hans Skjold, faldt ned til Jord, standset i Flugten af hans Mænds Skjolde. Da saa hans eget Skib, der paa Frastand havde været Vidne til det hele, paa Kongens Ord lagde nærmere til, drev de Fjenden paa Flugt, brød en stor Del af Broen af og banede saaledes den øvrige Flaade Vej. Dog kom Byboerne under Opsejlingen ud i Baade og anfaldt dem; og Absalon og Sune sendte da deres Baade ud imod dem med Bueskytter om Bord. Det saa farligt nok ud for disse Smaaskuder, der stred mod hverandre med alskens Skyts; men Julinerne havde dog deres By, vore Folk deres Flaade i Ryggen. Omsider veg Byfolkenes Fartøjer og gav Flaaden frit Løb. — Da Sune saa kom sejrende bagefter, var der en af Julinerne der løb inde paa Stranden og gjorde sig lystig over ham; men han fik til Tak en Pil af Sunes Armbrøst, der blev hans Bane; og da en anden sprang ham til Hjælp, faldt han for et lignende Skud. Straks var to andre ved Haanden, der i en Hast tog de døde Kroppe paa Ryggen og slæbte af med dem. — Da nu en af Byboerne for den Sags Skyld gav vore Folk de værste Ukvemsord med paa Vejen, ret som for at hævne sine Landsmænds Drab med onde Ønsker, raabte Gudskalk til ham: »Hvad er du for en fræk Hund, der gør og glanimer ad os for at opnaa hvad du ser andre har faaet for intet? Saa du ikke hvordan vi gjorde to af jere Fodfolk til Ryttere? Og I andre skal komme lige saa højt til Hest, om I bare vil holde jer nærmere til.« Det Ord tog ej blot

Vejret fra Skændegæsten, men nedsløg ogsaa alle Byboernes Hovmod.

Derfra lagde de ind under Øen Gristow¹⁾, hvor Kongen forbød dem at brænde, da han vilde spare Sæden til Hestefoder. Straks efter sejlede de ned ad Floden til Kamin By og hærgede Landet Nord for Staden med Ild og Sværd. Da det saa kom til Kamp paa Byens Bro, stod nogle af Venderne paa skjulte Grunde inde under den og listede sig til at saare vore Folk ved at stikke deres Spyd op gennem Sprækkerne; men den Ulæmpe fik Danerne snart gjort Ende paa ved at sende Baade i Mængde mod deres Baghold. Men Broen var saa skrøbelig, at den truede med at styrte sammen; og mere af Frygt derfor end for Fjendens Vildskab opgav de at storme Byen og vendte tilbage til Gristow. — Da nu Hjemtoget her kom paa Tale, vidste hele Hæren hverken ud eller ind og var i den største Tvivl om hvad Vej de bedst slap ud i aaben Sø. Den pommerke Sø²⁾ har nemlig tre Udløb i Havet; men de to, nemlig Peene og Swine, havde de ingen Lyst til at indlade sig paa, fordi de laa saa langt af Led, hvorimod Udløbet ved Kamin laa tæt ved og derfor huede dem bedst. Men dette havde rigtig nok — efter Udsagn af en Mand ved Navn Gere, der var godt kendt i disse Egne — saa mange Grunde og saa skiftende Vandstand, at det kun var farbart ved Højvande. For at undersøge Sagen blev Absalon sendt ud med tre Skibe, men kunde ej lodde Dybden nøje for den stærke Brænding, der stod ind fra Havet. Denne Strøm³⁾ træder ved sit

¹⁾ I Diewenows Bredning, lidt Syd for Kamin.

²⁾ Nu Stettiner Haff.

³⁾ Diewenow.

Udløb af den pommerske Sø ind i en forholdsvis snæver Rende; men siden vider den sig saa stærkt ud, at den ej længer kan kaldes en Flod, men breder sig til eller taber sig i en vidtstrakt Vejle¹⁾; ved sit Udløb i Havel snævrer den sig dog atter ind til samme Bredde som før.

Uagtet nu Kongsslaaden burde have biet til Absalon vendte tilbage, havde Folkene saadant Hastværk med at komme afsted, at de af lutter Utaalmodighed glemte at lyde Kongens Bud og paa egen Haand vovede sig frem ad Flodens vanskeligste Farvande ud til Aagabet. Kristoffer, der sejlede bagest for at dække Flaaden i Ryggen, blev anfaldet af Vendernes Skibe og havde ondt nok ved at slippe frem i Sundet, men fik dog med eget og andres Mandskab drevet Fjenden paa Flugt.

Samme Dag havde Kongen faaet i Sinde paa ny at hærge Egnen om Julin; og Absalon brugte da Midnatsstunden til at afsøge Kysten og finde gode Landgangssteder; og overalt hvor han fandt fast Bund, rammede han Pæle ned eller slog Knuder paa Sivene ved Bredden til Vartegn, saa han den næste Dag blot kunde tage efter sine egne Mærker og vise Rytterne hvor de bedst kunde lande.

Absalon var den Dag ude med Magnus Erikson²⁾ paa Jagt efter Bytte; men hans Stalbroder vovede sig for langt ud og var nær ved at falde i Fjendens Vold. Det kom Absalon for Øre; og uagtet han havde faaet Bud fra Kongen, der var ved at brænde nogle Landsbyer, om at vende om, tænkte han dog mere paa at redde sin Ven end

¹⁾ Den saakaldte »Kaminsche Bødden«.

²⁾ Erik Lams Søn, se ovenfor S. 102.

lyde sin Herre og sprængte straks Magnus til Hjælp, der stod indeklemt paa en liden Tue, omringet af Fjender til Lands og til Vands. Det lykkedes ham ogsaa at fri ham ud af Fare og Død; og Magnus var ej heller uskønsom, men udtalte at han skyldte ham sit Liv, og sagde sin Redningsmand inderlig Tak, samt lovede at han ogsaa selv vilde vove sit Liv for ham, om saa skulde være.

Men Absalon kom nu i Tanker om, at dette Hjælpetog var mod Kongens Bud; og for ej at møde rynkede Bryn tog han sig for at stille sit Bytte til Skue for derved at gøre ham god igen og faa ham til at glemme sin Vrede over hans Ulydighed. Han lod derfor Kvæget drive i Forvejen og Fangerne gaa forrest ind i Lejren; og det Syn gjorde ogsaa Kongen saa godt, at han saa med helt blide Øjne paa hans Komme: da han hørte om Absalons Id og tog Byttet i Øjesyn, var Harmen over Ulydigheden glemt over Heltens Daad, og han nøjedes med at sætte ham en Smule i Rette, da han mødte ham.

Da man atter kom om Bord, var der stor Raadvildhed om hvordan man skulde faa Flaaden ud. Nogle vilde nemlig uddybe det smalle og snævre Gab og grave det ud til en bred og sejlbar Rende; men da det var indlysende, at Bølgeslaget snart vilde sande Løbet til igen, blev Forslaget slet ikke sat i Værk. Andre havde udfundet, at man skulde lægge Rullestokke under Skibene og ved fælles Hjælp skæbe dem ud i Havel, mens Rytteriet holdt Vagt paa begge Bredder. Men kun Ryghoerne lykkedes det at faa seks smaa Skibe ud paa den Vis, hvorimod de andre med deres tunge Last før lod sig skille ad end røkke af Pletten. Da imidlertid vore Folk én Gang for alle havde sat sig i

Hovedet, at de vilde ud her, blev de en Tid lang staaende i Gabet og sled og slæbte til ingen Nyttel; og selv da Kongen bød dem holde op, var de knap til at drive derfra, saa hidsige var de alle paa at komme den Vej ud, undtagen Absalon, der havde undersøgt Strømmen og derfor vidste, at Gabet var for grundt til at tjene til Sejlløb.

Imidlertid glædede Kazimar¹⁾ sig over at vore Folk havde været dumme nok til at gaa i Fælden, og søgte at spærre Strømmen ved at lægge sig med halvhundrede Skibe ved Indløbet, i den Tro at nu havde Fjenden ej andel i Vente end Fængsel eller Død. Han havde to ypperlige Bueskytter, Køne og Kirin, som Henrik af Had til Danerne havde sendt Venderne til Hjælp²⁾. Ogsaa Bugislav kom til med en Rytterhær og sendte sin Broder Skibe til Hjælp, men lod haant om Julinerne og skældte dem ud for fejge Hunde, fordi de ej havde yppet Strid med vore Folk.

Alt dette jog Jyderne saadan Skræk i Blodet, at de stimedede sammen om Absalon som paa Ting og Stævne og ej undsaa sig ved aabenlyst at dænge ham til med Skældsord, i det de gav ham Skyld for hvad de kunde takke sig selv og deres eget Hastværk for. Ja de stod ret som klynkende Kærlinger og klagede over, at i gamle Dage tog Kongerne efter gode og gæve

¹⁾ Den ene af Pommerns Hertuger, se ovenfor S. 93 f., 133.

²⁾ Henrik havde nemlig efter Valdemars Erobring af Rygen atter brudt med ham, rimeligvis af Skinsyge over denne Magt-udvidelse, som han holdt for et Indgreb i sine Rettigheder. Desuden var jo de pommerske Hertuger hans Lensmænd (jfr. ovenfor S. 108), og han delte sikkert deres Skuffelse over, at de intet havde faaet ud af deres Deltagelse i Toget mod Rygen.

Mænds Raad, men nu om Stunder var det Taaber og Narre, der førte det store Ord ved Hove. Nu var Dannerne, sagde de, løbet i en Fælde, som der ej var Haab om at slippe ud af igen. Der var da ikke andet for end at alle Mand hjalp med til at slæbe et Par Skibe ud, hvorpaa Kongerne og Hovedsmændene kunde undslippe, for at dog ikke Danenavn og Danevælde med ét Slag skulde gaa aldeles under. — Al den Skælden og Smælden tog Absalon med største Sindsro, og ingen saa ham ændre en Mine; han gav dem blot i al Sagtmodighed det Raad ej at sige mere i Dag end hvad de uden Skam kunde staa ved i Morgen.

Som de nu stod der og gav ondt af sig, kom Skorre Vagnsøn til, men kunde i Førstningen ej ret faa fat paa hvad det gjaldt, da de alle raabte op i Munden paa hverandre. Omsider, da deres Skrig og Skraal stilnede lidt af, hørte han, at det var Absalon de gav saa onde Ord og saa ilde Medfart, og udbrod da: »Hør nu engang, Vaabensfæller! I er jo gale at staa her og bruge Mund mod en Helt saa dannis og djærv som faa, ret som om han var den usleste Misdæder, og give ham grove Ukvemsord til Tak for al hans Iver og Omhu, ja dænge ham til med lumpne og lave Øgenavne, som var I ikke Mænd, men Kærlinger til Hobe! Er det Takken han skal have for sit raske Manddomsværk? Ham er det, der har ført os saa viden om Land i Vaabensfærd, til Egne som vore Fædre aldrig for Øjne saa! Herre skal føre, og Mænd skal følge; stol paa din Arm og lad andre styre; Hoved skal ej gøre Hænders Værk! Stor Tak er vi da Helten skyldige, der saa ofte har vovet sig selv for at vise os Vej til Sejr og Bytte, og som denne Gang

har ført os did, hvor vi er nødte til at væge vort Liv med Vaaben i Haand. Hvo der vil hjem til Fødestavn, maa øve Stordaad for Fjendens Øjne og bane sig Vej med Manddomsid. Al denne vor Klynk og Klage stammer saa vist fra Harchjærter; men hvad er det for en Ynk, og hvordan gaar det til, at saa mange Ædlinge med ét lader Modet synke og Rædselen raade? Hvorfor hidser vi os selv op til Frygt, skønt ingen skræmmer os, og ryster rædde for en Fare som slet ikke findes? Vi er jo raske og rørige, vi kender ej til Bast og Baand, saa lidt som til Ve og Vunde, men kan svinge vore Sværd og har stærke Arme, uskadte af Nød og Modgang. Men, er vi altsaa holdne Mænd, velan, saa maa vi ogsaa tage Mod og Mandshjærte til os og drages vel til Minde, at vi er stridsvante Karle og ej svage Kvinder, samt at vi staar her fuldt rustede overfor fast værgeløse Fjender. Om saa vore Skibe var brændte eller laa paa Havsens Bund, var der saa sandt intet i Vejen for at vi satte os til Hest og red hjem midt igennem Fjendens Land. Hold da op med at klynke som Kvinder og fylde saa mange Folks Øren med fejj og lumpen Snak, men rejs det sunkne Mod og væk Eders gamle Manddom af Døs og Dvale!«

Sligt stod han en Tid lang og lagde dem nøje paa Sinde; og skønt det ikke lykkedes ham at faa dem paa bedre Tanker, stoppede han dog Munden paa Skændegæsterne og gjorde ved sin Anseelse Ende paa Trætten; ti han var en Herre baade dannis og bold, hvem alle undte saare vel.

Imidlertid var det Kazimars højeste Ønske at faa fat i vor Flaade; og for at lade som om han var vis i sin Sag, slog han sit Telt op paa Strand-

bredden og lod skænke Vin for sig og sine Mænd i Guld- og Sølvskaaale. Men al hans Prunk og Pral blev til Spot og Skam, da han siden maatte løbe fra det hele.

Imidlertid havde Valdemar, den Gang han bød sine Mænd holde inde med at slæbe Skibene over, tilsagt Høvdingerne til at møde hos ham, naar de havde kvæget sig lidt. Saa snart han nu saa dem fuldtallige om Bord hos sig, spurgte han dem, hvad de raadte til at gøre, men fik intet Svar. Derover undredes han saare og bad dem sige, hvoraf det kom at de var saa tavse. Omsider var der en der tog til Orde, da ingen andre vilde ud med Sproget, og bad Kongen hellere spørge de Drengene til Raads, som han var vant til at laane Øre: havde de ført dem ud, saa kunde de vel ogsaa føre dem hjem igen. Valdemar indsaa godt, at det var hans gode Ven Absalon de vilde til Livs, og svarede blot, at det ikke var bolde Mænds Sæd at kives som Kærlinger, og naar Rigens Tarv var paa Tale, burde al anden Trætte vige. »Iøvrigt er jeg vis paa«, sagde han, »at den Mand, I skælder for Taabe, er ej saa arm paa Udveje, at han er nødt til at lie kvær og ej kan give Svar paa Tiltale«. I det samme saa han over paa Absalon og spurgte ham, hvad han raadede til. »Raad har jeg rede«, svarede han, »om Kongen blot vil følge det. Alle de Laase og Lukker, I taler om, er lette at bryde; og hvad enten de lægger Skibe i Vejen eller sender os Ryttere paa Halsen, saa kan de aldrig hindre os i at komme samme Vej ud som vi kom ind. Kongen skal blot gaa i Land med Rytterne og til Værn for Flaaden stille sig helt oppe ved Indløbet; saa sender vi nogle Skibe i Forvejen, ét for ét, med brynje-

klædt Mandskab; og naar de først er blevet flere i Følge, bryder de gennem Fjendernes Flaade.« -- Alle de andre lo derad og spurgte om han selv vilde gaa i Spidsen, hvortil han svarede: »Ja jeg vil, ti ingen skal kalde mig djærvære af Ord end af Id, og hvo der giver et dristigt Raad, maa ej staa tilbage derfor i Daad!«

Glad over saa godt et Raad bad Kongen Absalon vælge hvad Skibe og Mandskab han vilde, satte selv straks i Land med Rytterne og sprængte ad Indløbet til; og saa snart Kazimar øjnede ham langt borte, fløj han i Huj og Hast ud af Teltet og flygtede ræd om Bord.

Absalon udvalgte nu syv Skibe og bemandede dem med brynjeklædte Rorskarle. To var hans egne, to førtes af Esbern og Sune, og de tre sidste af Thorbern, Olaf og Peder Thorstensøn. Absalon sejlede nu selv i Spidsen og bød de andre Skibe følge efter, ét for ét; og ved at skyde Genvej ad et hidtil ukendt Løb lykkedes det ham at slippe uskadt igennem. Hans andet Skib kom dog ved Styrmandens Fejl med ét ud af sin Kaas og løb paa Grund; men det Uheld var snart oprettet ved at Mandskabet rask løb over i Bagstavnen og tyngede den ned i Sandet; og med det samme var Venderens Flaade som blæst bort til alle Sider. Dens Flugt blev hilst af Danerne med høje Fryderaab; ti nu, sagde de, var Knuden hugget over, og alt var idel Gammen og Glæde. Havde man før lagt Absalon for Had, saa hædrede man ham nu, ja takkede og lovede ham højlig til Bod for al Smædetale. Men i sin store Sindsro og overlegne Sjælsstyrke ænsede han kun lidet en ustadig Almues Pris og Ære og følte sig lige saa højt hævet over dens Smiger som før over

dens Skældsord. — Med saa ringe Umage blev en stor Fare afvendt. To vendiske Skibe, som Mandskabet var rømt fra, blev taget af vore Folk ved Gristow; et tredje sad fast mellem de Pæle der stod i Vandet, men fik dog Undsætning af de andre og slap bort.

Kongen var imidlertid i fuldt Firspring redet ad Julin til, hvor Bugislav havde travlt med at gøre Broen i Stand for at drage ind i Byen; men saa snart han fik Øje paa Danerne, løb han fra det hele og havde med ét faaet saadan Skræk i Livet, at han aldeles glemte de store Ord han nys lod falde. Kongen tog straks fat hvor Fjenden slap, og gjorde Broen færdig, hvorpaa han førte Rytterne over paa den søndre Bred, for at laste Skibene saa lidt som muligt og derved lette dem Sejladsen mellem alle Gærderne i Floden. — Siden, da Absalon kom der forbi med Flaaden, sprang han i en Baad bemandet med Bueskytter, og styrede midt op ad Strømmen, mellem Byen og Flaaden, for at ikke Julinerne efter Sædvane skulde falde over dem. Men Byboerne var alt for skrækslagne til at vove sligt: de havde sat alt deres Heltemod over Styr og krøb rædde i Skjul bag deres Mure. — Da man først var over de farlige Steder, blev Rytterne atter indskibede; og da Mandskabet var træt af at ro, søgte hele Flaaden Havn. Absalon og Sune førte som sædvanlig Vagtskibene og var de sidste til at kaste Anker; og da de var bange for, at Vinden kunde drive deres Skibe saa langt ind mod Land, at de stod Fare for et natligt Rytteranfald, gik de om Bord i nogle Smaaskuder og gav sig ivrigt i Lag med at undersøge, hvor langt ind under Land der var dybt Vand.

Imidlertid red en drukken Juliner med et stateligt Følge nok saa kæphøj ned paa Stranden, hvor han med Gudskalk som Tolk talte dem til i alt Venskab og lovede dem Gidsler den næste Dag, til Pant paa Fred og Forlig, samt bad dem skaane den Smule der var tilbage, og lade være med at plyndre. Da han saa atter vilde vende om og tumlede sin Ganger helt overstadigt for ret at vise sig, skred den med ét ud med ham og kastede ham af; og derved stødte han sig saa slemt, at han faldt som død til Jord. Vel sprang hans Svende straks til og vilde hjælpe den faldne Mand op igen, men uden Held, da han øjensynlig havde tabt baade Sans og Samling ved det svære Fald og end ikke syntes at drage Aande; og da saa vore Folk sendte dem en Pileregn, lod de deres Herre ligge til Bytte for Fjenden. Absalons Husfolk slængte ham straks i en Baad og bragte ham om Bord, hvor han langt om længe atter slog Øjnene op og strakte sine Lemmer, men tog fejl og troede at han endnu var blandt sine egne, og derfor gav sig til at kysse og klappe alle sine Bordfæller, til stor Moro for alle der saa det.

Imidlertid løb et løgnagtigt Rygte rundt i Hæren, om at der skulde ligge en stor fjendtlig Flaade i Swinemynde og spærre Udløbet; men dette gendrev denne Vender som aldeles falsk og bad dem aldrig tro derpaa. »I del hele taget«, sagde han, »holder jeg del for en afgjort Sag, at Vendernes Styrke langt fra kan staa Maal med Danernes; og selv om Pommerinker og Polakker slog sig sammen og lod Sværdene skifte mellem dem selv og Danerne, vilde jeg agte det sikrest at holde med de sidste; ja om

saa Polakker og Vender¹⁾ stod Danerne imod og dertil fik Sakserne med sig, var jeg knap paa det rene med, hvem jeg skulde kalde Sejren næst.«

Som Følge af denne hans Tale sejlede Danerne videre med Liv og Lyst, uden at ænse Fjenden. Men Venderne var saa rædde og modløse, at de end ikke turde anfælde de bageste Skibe, som de ellers havde for Skik. Ja da Peder Todde havde lidt Skade paa sit Skib ved at tørne mod nogle Pæle, og for at bøde den maatte blive ene tilbage og lade den øvrige Flaade sejle fra sig, var der ingen der rørte en Haand imod ham, saa længe han lømrede; og da Snækken var i Stand, fulgte han efter de andre uden at møde mindste Modstand og naaede trygt og uhindret ud til Flaaden. Heraf saa man da, at Skrækken endnu sad Venderne i Blodet, saa de helt havde glemte deres gamle Overmod; og Flaaden kunde uforstyrret sejle hjem efter endt Ledingsstog. Det øvrige af Aaret sad man hjemme i Fred.

Imidlertid gav Kazimar og Bugislav sig af Frygt for Danevælden ind under Henrik og tog deres hidtil frie Land til Len af Sakserne²⁾. Af Skræk

¹⁾ Der menes baade Pommerinkerne og de vestlige Vender.

²⁾ Dette havde de pommerske Hertuger alt tidligere gjort (jfr. ovenfor S. 108), saa der har kun kunnet være Tale om en Fornyelse eller Udvidelse af Lensforholdet. — Iøvrigt kan den følgende Fortælling om Stettins Belejring ikke høre hjemme paa dette Sted i Tidsfølgen; ti Toget kan ikke have fundet Sted 1170 (jfr. ovenfor: »Det øvrige af Aaret sad man hjemme i Fred«) og heller ikke det følgende Aar; i Foraaret 1171

for den ene Fjende gik de saaledes under den andens Aag, og for at faa Hjælp lod de deres gode gamle Selvstændighed fare. Men Valdemar tænkte nok, at den Hjælp Venderne fik af Sakserne havde ej stort at sige: han agtede begge Fjender ringe og stævnedes med en velrustet Flaade til Stettin, en ældgammel By i Pommern. Absalon sejlede i Forvejen; men han havde faaet en Lods, der var god Ven med Stettlinerne, og han narrede ham og førte ham vild i Oderflodens Krinkelkroge, hvorimod de andre fulgte den lige og slagne Vej, saa han som var først kom sidst til Bys.

1176.

Stettin udmærker sig ved en vældig høj Vold og er ej blot værnet ved Kunst, men lige saa fuldt ved den faste Plads, Byen ligger paa, saa man maa kalde Borgen fast uindtagelig. Deraf kommer den Talemaade, at naar nogen bilder sig noget ind og praler af at han ved sig tryk, saa svarer man ham: Du glemmer nok, at du ikke sidder bag Stettins Mure.

foretoges der nemlig andre Tog, og St. Hansdag sluttedes der Fred med Henrik, saa der ikke kan have været Tale om noget Efteraarstog mod Henriks Lydland Pommern i dette Aar. Freden mellem Valdemar og Henrik gik imidlertid over Styr o. 1175, og det er derfor rimeligst at henføre Toget til Stettin til denne nye Strid, saa meget mere som Knytlingasaga og de danske Aarbøger sætter Stettins Belejring til 1175 eller 1176. — Den paafølgende Fortælling om Absalons Kamp med Venderne i Grønsund den 6. December synes saa nøje knyttet til Stettin-toget, at den sikkert ligesom dette bør henføres til Aar 1176 (eller maaske 1175). Hele Stykket herfra og til S. 185 er da af Sakse blevet anbragt paa urette Sted, rimeligvis fordi han har sammenblandet det i dette Afsnit forekommende Møde mellem Valdemar og Henrik med det der fandt Sted 1171, og som omtales nedenfor S. 197.

Uagtel nu denne Bys Erobring egentlig oversteg Danernes Kræfter, tog de dog fat med frisk Mod; og da de saa, at Volden for en Del var bygget af brændbare Sager, flettede de sig af Ris nogle lave Skærme til Læ mod Spydene og holdt dem som Skjolde for sig; og i Ly af dem grov de sig Løngange ind i Volden, for i Ro og Mag at kunne sætte Ild paa. Imidlertid slog Kongen Kreds om Byen og aabnede Angrebet, dog uden at bruge det svære Skyts; ti kun Bueskytter og Slyngekastere kunde naa op til Murens øverste Tinde, og Højden forbød at storme. Dog var der en og anden ærgerrig Ungersvend, der blot i Læ af sit Skjold vovede sig øverst op paa Virket. Andre holdt sig ved Jorden og hamrede løs paa Portene med deres Økser, uden at ænse Forsvarerne, og de var for øvrigt ogsaa mindre udsatte end de der holdt sig paa Afstand; ti Fjenderne overdængedes fra alle Hold med en saadan Pileregn, at de kun kunde skelne og sigte efter dem der stod et Stykke borte. Her havde de djærve det bedst, men de fejge var ilde farne; og man var tryggere ved at staa forrest end bagest. Paa den anden Side havde de, der stod paa Brystværnet, det ikke værre end de andre inde i Byen, ti Danernes Pile fløj fra mange Hold langt indenfor Vold og Virke. Værst var det dog for Byen, at Forsvarerne var saa faa mod Angribernes Mængde; ti derved var det dem umuligt at skaffe Afløsning til de kampmødige.

Høvedsmand i Byen var Vartislav, der hed Bugislavs og Kazimars Frænde. Han havde i Sind lidet eller intet til felles med sine Landsmænd, men var saa nidkær for at udbrede og ophøje Troen, at man knap skulde tænke, at han var af vendisk

Blod og oplært i hedensk Sæd og Skik: for at omvende sit Land fra Hedenskab og Afgudsdyrkelse og vise det Vej til en bedre Tro indkaldte han Munke fra Danmark, byggede dem et Kloster paa sin egen Grund og lagde mange og store Indtægter til det¹⁾.

Da han nu saa, at hans Mænd var mødige af Kampen, og Byen sit Fald nær, tilbød han selv at overgive sig, for at undgaa al grim Fremfærd af Fjenden, og bad til den Ende om Fred og frit Lejde; og saa snart han havde faaet det, lod han straks dem der delte hans Frygt, fire ham ned i et Reb, og styrede lige til Kongens Lejr. Ved det Syn blev Danerne trevne til Kamp og knurrede over at Kongen slog Mønt af deres Møje og af Pengegriskhed sveg dem for Sejr og Bytte. Det vilde Kongen dog ej lade sidde paa sig, men red rundt om Byen og ræggede Mændene til nyt Angreb; men da han saa, at al den Umage var spildt, og Stormen en saare vanskelig Sag, vendte han tilbage til Lejren og gav Vartislav Foretræde. Paa hans Bøn fik saa Byfolkene Lov til at overgive sig, paa det Vilkaar, at de betalte saa mange Penge som hele Vendland knap kunde udrede, og stillede Gidsler derfor; hvad Byen angik, var det Valdemars Vilje, at Vartislav skulde tage den af hans Haand, saa den som et kongeligt Len ej havde mindste Lød og Del i Vendernes Rige. Han lod nu sine Mænd indstille Stormen og forbød dem at indtage eller plyndre Byen, men lod sit Banner plante paa

¹⁾ Cistercienserklostret Kolbaz i Pommern, der grundlagdes 1174 af Munke fra Esrom Kloster — et Led i Eskils og Absalons Missionsbestrebelse blandt Venderne.

Murens Tinde, til Tegn paa at han gav sit Minde til Overgivelsen. Dér saa man nu Volden saa oversaaet med Pile fra øverst til nederst, at det var som der groede Rør paa den; dem sankede vore Folk omhyggelig op og stak dem atter i deres Koggere.

Dernæst sejlede de atter tilbage, indtog under Vejs Lubin¹⁾ og lagde ind under Rygen. Det var nu saa langt hen paa Aaret, at Rygboerne skulde ud at fiske²⁾; og det blev derfor til alles Tarv fastsat, at Tredjedelen af hele Flaaden skulde blive og holde Vagt der i Farvandet, for at Folket ikke af Frygt for Fjendens Naboskab skulde hindres i sin Næringsvej.

Høvedsmand for denne Deling skulde efter Kongens Vilje Knud Prislavson være³⁾; men han var ublu nok til at afslaa det Hverv, med de Ord, at alt hvad han havde inde af Danmark, var det lille Laaland, og for den Smule Øs Skyld havde han ingen Lyst til at udsætte sig for utvivlsom Fare. »Iøvrigt«, sagde han, »er det noget der rettelig tilkommer Bisperne, som jo er de eneste, Kongen tager med paa Raad; jeg staar ikke Kongen halvt saa nær og er uværdig til saadan Ære.« Opbragt over den unge Herres skammelige Ord svarede Valdemar ham: »Har du kun faaet et lille Len, saa har du dog faaet alt hvad du har fortjent; men for Fremtiden skal jeg nok mage det saa, at

¹⁾ En lille Borg paa Øen Wollin (nu Lebbin).

²⁾ Det aarlige Sildefiske fandt ifølge Helmold Sted i November Maaned.

³⁾ Søn af Venderfyrsten Prislav Nukletson, der forlængst var traadt i Valdemars Tjeneste (se ovenfor S. 28. 38) og havde ægtet Kongens Søster Katarina.

jeg hellere mindsker end øger din Magt og Hæder! Ej heller skal du lægge mig mit Venskab for Bisperne til Last; ti blandt dem finder jeg sagtens den Mand, der ej vil vægre sig ved at føre den Sag igennem.«

Da Knud saalunde afslog Hvervet, sendte Kongen Bud efter Absalon, fortalte ham hvad Knud havde svaret, og spurgte ham dernæst, om Vagtskibene var i god Stand, da han jo nu selv maatte staa for Styret. Absalon indvendte, om det ikke var noget Bisperne kunde bestride, og tilbød i saa Fald med Glæde sin Hjælp; »ti«, sagde han, »det var jo det samme som at rømme af Leding, om vi af Hjemve lod Kongen i Stikken.« For dette hans djærve Svar hilste Valdemar ham med høje Lovord og sagde at han var Knud helt ulig; den ene turde ej gøre hvad der blev ham sagt, den anden kom Kongen i Forkøbet og bød sig selv til.

Absalon gik lige fra Kongen til sine sællandske Venner og sagde til dem, at de tabte vel ikke Lysten til at udruste Vagtskibene, der skulde blive tilbage, naar de hørte, at det var ham, der var udsat til Hovedsmand. Straks tog Thorbern¹⁾ til Orde og svarede: »I mig har du en sikker Stalbroder; ti jeg mindes vel, hvem det var, der i sin Tid hjalp mig landflygtige Mand hjem igen.« Ogsaa Peder Thorstenson²⁾ sagde, at det vilde være Skam og Skændsel, om han lod sin kære Frænde og Maag i Stikken. Nu lod Sune dem vide, at han havde da mindst lige saa god Grund til at følge ham, da han vitterlig var hans

¹⁾ Kong Svens tidligere Tilhænger, der havde maattet rømme af Lande efter hans Fald; se foregaaende Bind S. 257.

²⁾ Peder Thorstenson af Pedersborg var gift med Absalons Frænke Cecilia.

nære Frænde¹⁾); og Esbern udbrød: »Skulde jeg maaske lade min eneste Broder i Stikken?« Paa den Maade gav fast hele Sællandsfarernes Flaade sit Samtykke. — Da Kongen spurgte det, takkede han baade dem og Absalon, der ved sin Manddomsid havde vundet sig saa stor en Plads i sine Landsmænds Hjærter.]

Saa drog da Kongen hjem, og Absalon blev tilbage for at skærme Rygens Strande. Han skaffede ej blot Rygboerne tryk Udfærd paa Havel, men ogsaa Fred og Ro i de danske Farvande; ti den pommeriske Flaade turde ej stikke i Søen for ham. Med ham var Bisp Sven af Aarhus, der med en Del Jyder frivillig havde sluttet sig til ham. — Nu kom Rygens Fyrste Tetislav til tillige med sin Broder Jarimar og tilbød tjenstvillig baade ham og de andre Udliggere saa mange Levnedsmidler som de havde Brug for, samt bad at de maatte blive fordelte mellem Skibene efter skønsonne Mænds Dom. Men da Jyderne rev alt muligt til sig af hvad der blev bragt, uden at oppebie Uddelingen, tabte Absalon Lysten til at nytte hans gavmilde Tilbud og udbad sig for Fremtiden kun den Sild, der tilkom ham af Fangsten, for at Tetislav ej skulde faa Skam til Tak.

Siden, da han sejlede hjem, gav han ved Fæmø²⁾ Jyderne Hjemlov. Som nu en Del af dem nok saa sorgløst sejlede inde under Fyns Kyster, mødte de sønden for Øen nogle Vikinger tæt ved den By, Knud Prislavson har anlagt³⁾, og undsaa sig ej ved

¹⁾ Næmlig Son af Absalons Farbroder Ebbe Skjalmsøn.

²⁾ Mellem Sælland og Laaland.

³⁾ Nyborg. »Sønden for Øen« burde saaledes rettere hedde »Osten for Øen«.

at fly i Land og fejgt lade Skibene i Stikken. Da Rygtet derom kom Absalon for Øre, blev han gram i Hu, samlede rask en Flaade og ransagede paa det nøjeste de Steder, hvor Vikingerne især holdt til; men all det Udbytte han havde af sin ihærdige Søgen i hver en afsides Vig og lønlig Vraa inde mellem Øerne, var at han fandt de lagne Skibes Skrog og sørgelige Spor af Røvernes Bytte. Det Fund æggede ydermere hans Hævnlyst; han delte Flaaden og lod de andre hver især afsøge Farvandet paa egen Haand, men løb selv med Sællandsfarernes Hovedstyrke ind under Masnedø.

Som han nu sejlede der i Spidsen for Flaaden og var kommet saa langt forud, at de andre helt havde tabt ham af Syne, saa han med ét en Mand staa inde paa Stranden, som han stævnede imod, og vifte med Hatten for at faa ham i Tale. Absalon tænkte, at han havde vigtigt Budskab at melde, og fik derfor Lyst til at høre Nyt af ham, hvorfor han lod Sejlet falde og roede i en Baad ind til Land. Men saa saare han skønnede hvem han havde for sig, raabte han til ham paa langt Hold og skældte ham ud, fordi han ikke havde varskoet ham om de vendiske Vikinger, der nys var løbet ud; han havde nemlig den Aftale med Manden, at denne fik tolv Mark Penninge om Aaret i Sold og saa til Gengæld havde lovet at melde Absalon det, naar fire Sørøverskibe eller flere løb ud for at hjem søge Danmark. Manden havde ej andet at undskylde sig med, end at Vikingerne, som han sagde, var løbet ud, inden den Aftale var truffet med ham; dernæst spurgte han Absalon, hvor han nu agtede sig hen; og da han hørte, at han vilde hjem, ytrede han: »I saa Fald giver du Hjemlov,

naar Tiden er inde til Udfærd; ti ret nu har Venderne samlet en vældig Flaade mod Danmark, det véd jeg vist; derimod er jeg ikke saa sikker paa, hvad for Egne af Danmark de agter at hjemsoge.« Nu fik Absalon Uro paa sig og bad ham i Tide skaffe sig Kundskab om hvem Toget gjaldt; og han lovede ogsaa at udspejde Fjenden samt spurgte Absalon, hvor han skulde bringe ham Bud. Absalon svarede: »Paa Møns Klint«, og spurgte ham, naar han kunde sende en ud at møde ham; og Spejderen svarede: »Om seks Dage«, hvorpaa han ej gav sig længere Tid, men skyndte sig bort og var ude af Syne, før Absalons Flaade kom til; han vilde nemlig paa ingen Maade mødes med vore Folk, men sørgede for at smutte bort med det samme, for at ingen skulde komme efter, at han røbede sine Landsmænds Raad; ti fik de Nys om sligt, da blev han straffet paa Livet eller drevet af Lande.

Absalon tav ej med sin Visdom, men kundgjorde Budskabet for sine Mænd, saa snart de kom sejlene, dog uden at nævne sin Hjemmelsmand, og sagde tillige, at nu var det nok snarere Tid til at sætte Skib i Vandet end til at lægge op, som de havde tænkt sig. Ingen vidste, hvor han havde det fra, og alle undrede sig over hans Fremsyn. Han gav dem nu Valget mellem tvende Kaar og bad dem overveje, om man skulde øge Flaaden og møde Fjenden til Søs eller samle Hestfolk mod ham; men vilde de ingen af Delene, da var der ikke andet for end at lade Kystboerne rømme fra Hus og Hjem og ej bo og bygge paa aaben Strand til Rov for vilde Vikinger, men flytte længere op i Landet, hvor de var bedre i Ly. Blandt Høvdingerne var der kun én Mening om Sagen: de fandt alle, at det var ør-

kesløst at stille Hestfolk op mod en Fjende, som ingen vidste hvor vilde lande, og at det var den største Skam at flytte Strandfolket op i det indre af Landet, og vedtog derfor at kæmpe til Søs.

Skibene løb nu ind i Flaadchavnene for at søge Forstærkning, og Mandskabet maatte lade Sejlene blive om Bord og selv strejfe rundt i Landet for at skaffe Levnedsmidler til næste Togt. Absalon selv drog til Roskilde, hvor han havde noget at tage vare; og da han atter skulde derfra, faldt det med ét ind med saa stærk Frøst og Kulde, at alle Vande lagde til; og da de sællandske Bønder kom kørende ned til Skibene med fuldt Læs af Levnedsmidler, som de havde skudt sammen, sad der saa tykt med Is og Ælte om Hjulene, at de ikke var til at rokke af Pletten; ti i den stærke Kulde frøs Dyndet fast til Fælgene. Køresvendene maatte da lade Vognene staa, læsse Byrderne paa Hestene og selv gaa ved Siden af og trække dem; men saa hang al den frosne Ælte fast under Støvlerne paa dem, saa de knap kunde flytte Benene. I det samme red Absalon forbi og sagde, at det gjorde ham ondt, de maatte døje saa meget i Landets Tjeneste; men de svarede, at det var langt værre Kaar at sidde fangen paa Toft i en Vikingsnække; saa den Møje var de ikke kede af, men glade over.

Saa lagde han da ud; og da han kom i Nærheden af Møn, mødte han den Mand, som han kort i Forvejen havde sendt ud til Klinten for at spørge Nyt af den vendiske Spejder. Der hørte han, at Vendernes Flaade endnu laa i Havn ved Svold¹⁾, men agtede sig til Møn, hvor da Hestfolket

¹⁾ Dette navnkundige Farvands Beliggenhed er ikke helt sikker; snarest maa det søges Vest for Rygen.

skulde gøre Landgang paa den søndre Side, og Fod-folket paa den nørre, medens Skibene skulde lægge ind i Kjeldby Nor; de vilde nemlig sprede deres Styrke for at afskære Indbyggerne alle Udveje. — Da Absalon fik det Budskab, holdt han det for raadeligst at sejle til Koster¹⁾ i al Ro og Mag, og ikke røre paa sig, før Fjendernes Flaade efter Bestemmelsen selv var løbet ind i det snævre Nor; ti lykkedes det ham blot at komme uformodet over den, mente han at have let Spil mod Fjendens øvrige Styrke, hvis eneste Tillflugt Skibene var.

Men Venderne tog Sagen med Ro; og underlig til Møde ved den lange Ventetid sejlede han til Falster og udsøgte der to Skibe af hele Flaaden til at udspejde Fjendens Færd; det ene blev paa hans Bud bemanded med Sællandsfarer, det andet med Falstringer, og det var en Aftale, at hvis de blev Fjendens Fanger, skulde hele den øvrige Flaade skyde Løsepenge sammen til dem. Da den ene Styresmand — han som Sællandsfarerne havde valgt til Hovedsmand paa deres Skib — hørte det, udbrød han: »Ja jeg skal nok vogte mig for at komme i den Klemme, at jeg skulde være nødt til at paa-kalde andres Godhed for at blive løst af Lænker!« Det sagde han, ikke fordi han var fejj og vilde luske fra sin Pligt, men fordi han stode paa sinaarvaagne Omsigt og derfor vidste sig tryg.

Da Absalon var vendt tilbage til Koster, gjorde en Mand ved Navn Gnemer²⁾ Gilde for Falstringerne og lokkede derved det Mandskab, de skulde have udsendt paa Spejderfærd, til at blive i Land

¹⁾ Ø i Farvandet mellem Sælland og Møn, nu landfast med Møn.

²⁾ Vistnok den samme som den ovenfor S. 21 f. nævnte Gnemer Falstring.

og gøre sig til gode. Men al den Gæstfrihed stak der Svig under; ti han drak dem alle saa yrende fulde, at de laa i en Døs og var aldeles ude af Stand til at efterkomme Absalons kloge Bud. Denne Gnemer var gammel Ven med Venderne og en stor Skalk, der havde for Skik i Smug at røbe dem alle vore Raad. Denne Gang havde han jo nok maattet slaa Følge med Sællandsfarernes Flaade, men hans Hjærte var hos Venderne. Til hans Gaard sendte Venderne nogle Mænd i Forvejen, da de endelig løb ud af Svold Sund og satte Kaasen mod Falster, for i Løn at udfritte ham om, hvad Danerne tog sig til. Dengang var Gnemer kaldt om Bord af Absalon til Landeværn, men laa nok snarere paa Lur end paa Vagt; men hans Husfolk gav Budene Besked om alt, og de kom i rette Tid tilbage til deres Landsmænd med hvad Nyt de havde spurgt.

Den Tidende kuldkastede helt Venderflaadens egentlige Forsæt, saa de lod alt andet fare og nøjedes med at løbe ind i Grønsund. Der huggede de et Kors omkuld, som Indbyggernes fromme Hænder havde rejst paa Strandbredden, og tænkte, at en saa sjælden Daad som at styrte den Støtte maatte ikke saa lidt øge den Ære, de vandt paa Søen; men for slig fræk Helligbrøde skulde de snart komme til at bøde med skammelig Flugt og ynkeligt Skibbrud. — Falstringerne var endnu øre af Gaarsdagens Gilde og havde sikkert ladet sig overraske, hvis ikke den sællandske Spejder med Nød og næppe var smuttet mellem Fjendens Skibe og havde gjort Anskrig for at vække dem af Døs og Dvale. Af ham fik nu Absalon Tidende om Fjendens Indfald og sendte om Natten to snilde og forfarne Mænd, Ingvar og Olaf, ud fra Bogø med et Par Smaaskuder

for at udspejde Fjendens Hensigt. Men da de vel var afsted, gav han sig ikke Stunder til at bie paa deres Hjemkomst, men fulgte de bortfarne i Hælene og tænkte, det var altid bedre at sejle dem agter ud end holde sig i deres Kølvand, for at han ikke skulde vente paa at spørge Nyt og for den Sags Skyld komme for sent til det hele. Han kom nemlig i Tanker om, at Venderne, naar de var ude paa Tog, gerne angreb før Dag, gjorde det hele af i en Ruf og var borte med det samme; og for nu ej at være for sent paa Gled roede han end stærkere til, Spejder og Styresmand paa én Gang. Ved Daggry fik Venderne ham i Sigte og lagde straks alle deres Skibe med Agterenden mod ham og Forstavnen ud mod Søen, som tænkte de ej paa Kamp, men paa Flugt. Men da de saa fik Syn paa Sællandsfarernes Mærke, blev det Alvor med Flugten: de roede afsted alt hvad de kunde og lagde for Dagen, at de havde Kvindesjæle i Mandskroppe.

Absalon var ej sen til at sætte efter Flygtningerne; men med ét rejste der sig en Storm, der nødte ham til at opgive Forfølgelsen og vende tilbage til Falster; ti Søen gik saa højt, at Skibene huggede mod hverandre; og de, der tog Skade, havde ondt ved at faa Hjælp, da alle var lige ilde stedte, saa ingen af vore Folk var kommet levende i Land, hvis de ikke i Tide havde søgt Læ for Stormen. Venderne søgte forgæves at ro sig frem mod de fraadende Bølger; og da de saa satte Sejl til, kændrede deres Skibe i den stærke Storm, saa de blev paa Havel, og som et vist Tegn paa deres Skibbrud drev mange Vragstumper af Vikingeskibene i Land paa vore Strande. To af deres Snækker reddedes ud af Søgangen ved Mandskabets Rask-

hed, men faldt i Hænderne paa Fyrst Jarimar af Rygen, der siden sendte Absalon det ene til Tak, da det, som han sagde, var ham han skyldte dem begge.

Dette skete paa hellig Nils's Dag; og ham kan vi da takke for, at siden den Tid og lige til nu har ingen Venderhær vovet at hjem søge Danmark. 6.
December.

Nu tænkte vore Folk paa at gaa hver til sit, som de plejede ved Vintertide; men i det samme faldt det ind med saa stærk Frost, at selv den Vig, hvor de den Nat laa for Anker, med ét Slag lagde til, og det med saa tyk Is, at den ikke brast for det første Hug. Da de nu havde ondt ved at komme ud af Havnen for al den Masse Is, greb de klogelig til at lade ét Skib bane Vej, og de andre følge i dets Køl vand; men ret længe ad Gangen kunde ingen af dem holde ud at være forrest; ti Isskorporne var saa haarde som Staal og skar sig ind i Skibenes Køle, og derfor maatte alle Snækkerne skiftes til at gaa i Spidsen. Omsider fik man varpet dem ud af Vigen, naaede ud i rum Sø og sejlede hver til sit. Da havde Absalon alt ialt været ude paa Vikingetogt hele Aaret paa tre Maaneder nær.

Næste Sommer mødtes Kongen og Henrik ved Ejderen, med samt de høje Herrer af begge Lande, for at tales ved om fælles Sager¹⁾. 1177.

¹⁾ Ligesom Stettintoget ikke kan henføres til Aar 1170, men først til 1176 (se ovenfor S. 172 f.), saaledes maa der her sigtes til det Møde mellem Valdemar og Henrik, der fandt Sted 1177; og ikke til det S. 197 skildrede Forligsmøde den 24. Juni 1171. Rimeligvis har Sakse blandet disse to Forligsmøder sammen og

1171. Næste Vaar gjorde Kristoffer paa egen Haand med sit Hertugdømmes Mandskab et heldigt Tog mod Bramnæs. Næppe var det til Ende, før Kongen udbød Leding sammesteds hen¹⁾. Absalon og Kristoffer var de første Hovedsmænd, der paa hans Bud gav Møde ved Masnedø; og da Kongen lod vente paa sig, havde de netop sat sig for atter at hjem søge Bramnæs; men i det samme kom Eskil sejlene med en stor skaansk Flaade. Han var nylig vendt hjem fra Jerusalem og bar endnu stort Skæg, som et Vidnesbyrd om hans lange Pilegrimsfærd. Absalon tænkte nu, at man vilde lægge ham det til Last, om han foretog sig noget slig en Stormand uafvidende, og lod derfor Esbern meddele ham, hvad han havde i Sinde. Eskil havde kun Lovord over Absalons Forsæt og bad ham blot, om

netop derfor givet hele dette Stykke en fejl Plads i Tidsfølgen. — Her ender det ovennævnte Indskud (se S. 172 Note 2).

¹⁾ Kristoffer var nu — ligesom forud hans Fader og Farfader — Landeværnsmand (Hertug) i Sønderjylland. Bramnæs er den fremspringende Halvø i Vagrien (det østlige Holsten) lige over for Femern. — Som det vil ses, gælder Toget denne Gang — i Modsætning til hvad der ellers var Tilfældet — de aller-vestligste Venders, de egentlige Vagrers, Land, uagtet disse alt i flere Aar havde været kristne og hidtil uomtvistet havde staaet under Henriks Overhøjhed. Dette hænger sammen med, at Henrik efter Valdemars Erobring af Rygen atter brød med Kongen, fordi denne, som Helmold fortæller, nægtede at give ham Halvdelen af Gidslerne og af den tagne Tempelskat. Hertugen hidsede da alle de ham underlagte Vender til Vikingetog mod Danmark — Tog, der efter Helmolds sikkert noget overdrevne Fremstilling voldte Danerne en uhyre Skade. Det var da kun en rimelig Gengæld, naar Kristoffer og siden Absalon i Foraaret 1171 gjorde Tog mod Vagrernes Land. At de valgte netop Bramnæs til Maal kan hænge sammen med, at Femern maaske allerede dengang var i dansk Eje.

han ikke selv maatte være med og for en Gangs Skyld prøve, om Graaskæggen kunde tage det op med de unge i Vaabenførd.

Eskil var nu ej sen til at udvælge sig de raskeste Skaaninger og slaa Følge med Absalon; og i Fællesskab lagde de saa ind under Laaland, hvor syv rygiske Skibe stødte til vore. Da de nu om Natten lettede Anker, var Eskil bange for at fare vild og bad Absalon om en forfaren Lods; ham fik han ogsaa og naaede lykkelig lige lukt i Havn, som han skulde; men Absalon foer vild i Nattens Mørke og kom noget ud af sin Kaas; og ej bedre gik det Sællandsfarerne. Ogsaa Rygboernes Skibe tog fejl og kom uheldigvis lige hen i Nærheden af det Sted, hvor Flaaden fra Bramnæs var samlet til Vikingetogt. Det anede Rygboerne intet om; de gik ved Daggry i Land for at slutte sig til vore Folk og vove en Dyst under deres Mærke og lod kun nogle faa blive tilbage til Skibenes Værn. Da Bramnæsfolket fik Øje paa disse, faldt de over dem og plyndrede dem, mens Vagten flyede ræd; og de nøjedes ej med at gøre Bytte, men tog ogsaa to af Skibene med sig, der tyktes dem særlig godt byggede. Dog blev de snart stoppede af den sællandske Flaades Vagthold og fik ej Lov til at føre dem videre; og de borede dem da i Sænk.

I dette Land laa der kun én By, som Danerne fandt øde og tom, da Indbyggerne ikke turde sætte sig til Modværge i selve Staden, baade fordi de selv var saa faa, og fordi Volden var saa ringe. Landsfolket kaldte den Gamleborg¹⁾. Da de altsaa ej turde lide paa deres Mure, havde de skyndt sig at

¹⁾ Oldenburg (plattysk) eller Starigard (vendisk).

ty ind i en Kirke uden for Volden, tillige med deres Koner og Børn, i den Tanke at Helligdommens Hegn bød dem bedre Værn end Vaabnernes Magt, og at de i Fredens Hjem var uden for al Fare. Der var virkelig heller ingen af vore Folk, der turde røre deres Gods og af Lyst til Bytte gøre sig skyldig i Helligbrøde, uagtet det egentlig ikke kunde kaldes Synd at lægge Haand paa Tyvekoster selv i Herrens Hus; ti Kirkens Helg burde aldrig tjene dens Avindsmænd til Skærm og Ly.

Absalon var alt midt i Kampen; men Eskil glemte ikke sin vante Andagt og læste først sine Bønner. Saa lidet ænsede han iøvrigt Fjenden, at han færdedes ved Hæren uden Brynje, blot iført sin Præstedragt. Imidlertid var der en Mand ved Navn Horne, der i Fællig med Markvard — hvem Grev Adolf af Holsten paa sin Sotteseng havde kaa-ret til Formynder for sin Søn — havde samlet en stor Hær af Vender og Sakser og førte mange store Ord i Munden mod Danerne¹⁾. En Gang holdt vore Folk Rast efter et strængt Dystridt og lagde sig lidt ned for at puste; og Eskil lod sig da forlyde med, at nu var han saa bøjet og brudt af Ælde, at han ikke engang kunde komme til Hest uden Hjælp; men saa snart Fjenden var i Sigte, svang han sig i Sadlen saa rask som nogen Ungersvend, saa ingen

¹⁾ Horne og Markvard (rettere Markrad) var ifølge Hel-mold Oldermænd for Sakserne i Vagrien, og særlig Markrad var en mægtig Mand, næst i Rang efter Hertugen selv*. Derimod er det ikke helt rigtigt, naar Sakse kalder ham Formynder for den unge Grev Adolf III, ti dette var Grev Henrik af Thyring-en som Værge for hans Moder Mektilde; men Markrad har dog sikkert under Adolfs Mindreaarighed spillet en meget frem-trædende Rolle.

skulde se paa ham, at han ej var ved sin fulde Legemsførhed. Her saa man da ret, at Mod i Bringe er Ældes Overmand; ti han, som nys havde klaget over sin høje Alder, adlede den med Ungdomsid og gjorde netop en Dyd af at lægge Dølgemaal paa sin Dyd.

Ved det Lag havde netop en lille Hob af vore Folk skillt sig ud fra de andre, lokket af Byttelyst, og var stødt paa en overlegen Fjendskare, som den ej turde yppe Strid med og dog undsaa sig ved at vige for; og der holdt de nu, halvt rædde og halvt skamfulde, og biede paa Undsætning. Mellem dem og vor øvrige Hær laa der et Mosedrag, hvorigennem der løb en Aa, som kun havde ét Vadested. Her drev Absalon først sin Hest over, da Mærkesmanden holdt sig tilbage, og lærte derved de andre, at den Hindring var ikke værre end at den kunde overvindes. Fjenden anede intet derom, men biede trygt og tænkte ej paa at vare sig; ti den høje Skrænt skjulte de danske Ryttere for dem. Da nu den Hob, der tidligere havde udskilt sig af Hæren, saa Undsætningen nærme sig, oppebiede de ikke dens Ankomst, men styrtede sig hovedkulds mod Fjenden, for at det ikke skulde hedde sig, at de af Fejghed tøvede med at yppe Strid og skød andre frem for sig. Deres lille Hob ænsede Venderne ej; men da de først fik Øje paa den store Rytterskare, der nu red op af Lavningen og dukkede frem over Bakkekammen, vendte de straks Ryg og blev uden Møje slaaet paa Flugt af dem, de nys havde haanet og spottet i Tanke og Tale. Men saadan gaar det: Hovmod staar for Fald, og Spot og Spe følger den i Hælene. Ved den Lejlighed var der adskillige af vore Folk, der nøjedes med at støde de Flygtninge,

de fik Ram paa, af Hesten med Spydstagen, og ikke kunde overvinde sig til at vende Odden mod kristent Folk, for at ikke Drabsmanden skulde lide en Skade paa sin Sjæl, som Æren ej kunde opveje. Desuden var det en Haan mod dem, det gik ud over, som jeg dog skulde tro, at de med Glæde tog imod og sagde Tak til. — De kom nu tilbage med vældigt Bytte, men maatte blive saa længe paa Stranden, indtil Rygboernes Skibe, som Bramnæsfolkene havde farel saa ilde med, var sat i Stand.

Hertug Henrik var paa den Tid sysselsat i Baiern; men alle Saksernes Fyrster og Herrer var saare lystne efter Strid med Danerne, som de mente, at det var dem en smal Sag at gøre det af med, og rykkede nu i Marken med en stor og mægtig Hær.

Undervejs mødte de adskillige Flygtninge, der fortalte dem, at Danehæren ingenlunde var en ringe og slet rustet Bondehob, men baade havde Vaaben og vidste at bruge dem; og tillige var de saa barmhjærtige mod Kristenfolk, at de gav Flygtningene Puf og Stød for Hug og Stik: de kunde godt have afskaaret og fanget hele deres Hær, men havde nøjedes med at kaste dem af Hesten og ladet dem slippe med Livet; og Manden for det hele var ene og alene Sællands Bisp. — Herover undrede Fyrsterne sig højlig og spurgte Gunzelin¹⁾, der som rask og øvet Krigsmand var Hertug Henriks højre Haand, hvad de nu skulde gøre. Han raadede til at yppe Strid med Absalon ude ved Søen; »ti«, sagde han, »én Øs Mandskab kan vi da sagtens magte.« Da de saa atter spurgte ham, om de uden Fare kunde give sig i Kast med Kongen selv, sva-

¹⁾ Greve af Schwerin, se ovenfor S. 37. 90. 115.

rede han: »Nej, det var nok en vovelig Sag for selve Hertug Henrik.« Ved det Ord blev de alle tvivlraadige og tænkte med Skræk paa Danernes Magt og Mod; og Gunzelin lagde da til, at han vidste ogsaa et andet og mindre voveligt Raad. »Naar hele den danske Hær er paa Søtogt«, sagde han, »saa skal vi tage Tiden i Agt og falde ind i Slesvig, saa taber Danerne mere indenlands, end de vinder udenlands.« Men da Bernhard af Ratzeburg¹⁾ hørte det, sagde han, at han bar ikke Vaaben paa et Land, som han havde til Len af Kongen²⁾; »og selv om Kongen er til Orlogs«, sagde han, »saa ligger Slesvigs Lukke ej saa øde og tomt for Landeværnsmænd, at det staar paa vid Gab for Fjenden; ti tresindstyvetusinde Daner er satte til at holde Vagt.« Nu udtalte ogsaa Henrik, hvem Sakserhertugen havde sat for Styret i sit Sted³⁾, at det var overilet at yppe Strid med Danerne, der blot af Kærlighed til Fred og Fødestavn drog i Marken mod ublu Trælle og Røverpak, snarere for at værges sig selv end for at gøre andre Uret. »Saa vist som man kalder det Synd og Skam«, sagde han, »at volde sagesløs Mand Skade, saa vist gør ogsaa de Herrer sig Helvede hedt, der vover at dyppe deres Hænder i saa retskaffent et Folkefærd's Blod.« Ved disse manende Ord opnaede han, at de alle vedtog at opgive Toget og lade en saa uretfærdig Fejde fare. Da nu Gunzelin, der ved Mod og Mand-

¹⁾ Grev Bernhard af Ratzeburg var gift med Valdemars Søsterdatter; jfr. ovenfor S. 59.

²⁾ Rimeligvis har han haft et Stykke af Jylland til Len af Valdemar; maaske noget af Landet mellem Fjder og Sli.

³⁾ Rimeligvis den ovenfor S. 188 Note 1 nævnte Grev Henrik af Thyringen.

192 Forts. Vendertog; Møde i Ringsted; Fejde og Fred m. Henrik.

domsid var steget saa højt i Henriks Gunst, mærkede at han blev aldeles overstemt, raadede ogsaa han til at slutte Forlig med vore Folk og bad om at faa Sune i Tale; denne var ogsaa villig nok til at underhandle, og han opnaaede da Vaabenstilstand, indtil Hertug Henrik kom hjem fra Baiern.

Siden sejlede Kongen til Rygen og tog sig for at angribe Landet om Peenestoden. Undervejs¹⁾ kom han ud i en stor og fast ufremkommelig Myr og Mose, der vel var græsklædt og dækket af et tyndt Lag Grønsvær, men ej kunde bære, saa man sank i fast overalt hvor man satte sin Fod; thi der var Hængedynd under, og man traadte kun i en mudret Bløde. Men der var ingen anden Vej at slippe frem ad; og for at gøre sig det saa let som muligt og spare sig for en Del af Møjen, tog Rytterne deres Rustninger af og lagde dem paa Hestene, som de saa trak efter sig i Tøjlen. Stak Hestene dybt i Dyndet, saa holdt Førerne igen; og sank de selv i, greb de Hestene i Manken for at holde sig oppe. De mange Bække, der gennemskar Mosen, gik man over paa Vidjeslager. Der viste nogle af Rytterne et mærkeligt Højsind: de gik selv i fuld Rustning til Fods og trak Hestene efter sig, stode paa deres smidige Kroppe og nænnede ikke at læsse al Byrden over paa Dyrene. Det var et helt uvant Syn og tjente dem til den største Ære. Somme Tider hændte det ogsaa, at Hestene, naar de sprællede og sparkede for at komme op af Dyndet,

¹⁾ Rimeligvis ved Trebelloden.

traadte med Hove paa dem der trak dem. Kongen selv maatte klæde sig af lige til Skjorten og slap med Nød og næppe over Bløden, hængende om Halsen paa to af sine Mænd. Sjælden har Danerne svedt saa stærkt over en rask Daad. Fjenden havde overmaade ondt ved at fatte, hvordan de var sluppet over den Bløde, og fandt det ej raadeligt at staa slige Mænd imod, der som disse ej ænsede den værste Vildmose; og da Hæren først var over den Hindring, gik den paa med saa frisk Mod, som om Fjenden alt var slagen.

Nu drog Hæren videre gennem store tykke Skove og fik omsider en By i Sigte, der laa midt i en sejlbar Sø¹⁾. Vandet var Stadens største Værn; dens eneste kunstige Virke var en Vold, der vendte ud til den Side, hvor der var lagt Bro mellem Øen og Fastlandet. Denne Bro lod Hovedsmanden i Byen, Otimar, straks bryde af, da Hæren nærmede sig, for at spærre Adgangen; men Pælene maatte han dog lade staa under Vandet; og dem brugte vore Landsmænd til Grundlag for en ny Bro, idet de tog Risgærder fra en Landsby læt ved og efterhaanden lagde Vej over Søen. Kongen gik nu i Lag med at belejre Byen, som indbød dertil ved sin Mangel paa Mure, og sendte Absalon med største Delen af Rytterne ud at plyndre, men gjorde sig selv al mulig Umage med at sanke alskens Sagger, han fandt tjenlige til at bygge Bro med. Byboerne blev nu bange for hvad han her salte i Værk; de slæbte derfor Bjælker sammen alle Vegne fra og opførte deraf et Trætaarn, hvor de kunde staa saa trygt som paa en Borg og holde Fjenden

¹⁾ Vistnok Teterow, et Stykke Syd for Lybchin.

fra Livet. Det besatte de saa med Slyngekastere og sendte med ét oppe fra Brystværnet en Stenregn ned over vore Folk, der havde saa travlt med at fremme Værket, at de ej fik Tid til at skærme sig selv. Danerne kunde ej komme dem ind paa Livet og nøjedes da med paa Frastand at skyde Pile af imod dem. Otimar fik ej mindre Skræk i Blodet ved at se, hvor godt det skred frem med den nye Bro; og han satte derfor Skib i Søen og sejlede over til Kongen med Tilbud om Overgivelse. Alt som han nu saa Arbejdet gaa rask eller trøvt fra Haanden, bad han med større eller mindre Eftertryk om Fred og rettede stadig det Sprog han forte, efter Belejringens Gang. Nu gik det imidlertid smaat med at fremme Værket; ti Mandskabet tænkte som saa, at skulde Kampen indstilles, var der ingen Brug for at bygge Broen færdig. Paa denne stod der iøvrigt nu saa fuldt med væbnede Mænd, at der ikke engang var Plads til at bringe ud hvad der brugtes til Brobygningen; ti i deres Iver for at tage Byen stod de bare hverandre i Vejen, og alt det Gærdsel de slæbte ned, kunde kun komme paa Plads ved at langes fra Haand til Haand over Mændenes Hoveder. Dog, intet er saa galt, det er dog godt for noget; ti Risgærderne tjente paa deres Vej gennem Luften til Stormtag for dem, inden de brugtes til at lægge Bro i Vandet. Samme Vej kom ogsaa de saarede i Land. Imidlertid blev Broen noget spinkel og løs i Fugerne, da Folkene bare tænkte paa at faa Arbejdet rask fra Haanden og ikke brød sig om at gøre det grundigt. Allerede var den næsten ført helt over til Øen; men Fjenden var lige saa snild som stærk og gav Kampen en ny Vending; de stak langskæftede Krumknive ned fra

Taarnet, hagede sig fast i vore Folks Skjolde og trak dem til sig midt under Kampen; og de, der strittede imod, blev ikke saa sjælden ved det stærke Ryk revet ned af Broen og faldt i Vandet. Havde man ikke i Tide fundet paa Raad, da havde snart sagt alle de danske Ungersvende mistet deres Skjolde og været saare ilde farne; men nu var der en af vore Folk der ved Hjælp af en Krogstav fik fat paa den Hage, der sad fast i hans Skjold, og med den trak han nu ogsaa de andre til sig og røvede Fjenden hans Forsvarsvaaben.

Det led nu mod Aften; Kongen var bange for hvad Natten skulde bringe, og vidste derfor hverken ud eller ind, da det snart blev for sent til at indtage Byen, og Broen let kunde blive stukket i Brand. Trykket af alt dette laante han efterhaanden villigt Øre til Otimars Bønner, for ej at se sig nødt til at løbe fra det hele med Spot og Skam som en slagen Mand. Men havde Kongen tabt Modet i urette Tid, saa var Absalon, der netop kom hjem med stort Bylte, Mand for at raade Bod derpaa ved sit mærkelig snilde Raad: han ønskede Kongen en Ufærd, om han ham uafvidende indvilgede i Otimars Bøn, tog dernæst Tolken i Løndom og bad ham udlægge Vendernes Fredsforslag helt bagvendt, og foer saa i sin fulde Rustning ned paa Broen, hvor han i Steden for at standse Kampen, som Krigsfolket troede han kom for, tværtimod æggede dem til yderligere Angreb og lovede dem fuld Ret til at plyndre, ifald de vandt Sejr. Det Løfte faldt i god Jord hos Mandskabet: de lagde straks sidste Haand paa Værket og var ej blot i en Haandevending ovre paa Øen, men entrede ogsaa ad Stormstiger op til Taarnets Tinde og slog alt hvad der

stod dem i Vejen, ned for Fode. Nu var der en dansk Rytter ved Navn Herbord, der fandt, at Broen var saa trang, og Formændene stod saa tæt, at han ingen Vegne kunde komme; og da han ikke vilde være Sidstemand, hittede han paa en ny Genvej over til Fjenden: han sprang i Vandet i sin fulde Rustning og naaede ved sin mærkelige Svømmefærdighed forud for dem, som han paa det tørre ej kunde indhente. De andre fulgte i hans Spor; men derved blev der en saadan Trængsel, hvor de kom op, at den spinkle Bro med ét brast i Fugerne og sank under dem, hvad der gik ud over Absalon og mange andre, der faldt i Vandet med Broen. Saa stor en Mester var han dog i at svømme, at han i sin lunge Brynje ej blot sagtens holdt sig selv oven Vand, men ogsaa reddede andre, der ej kunde svømme, ud af den truende Fare.

Nu tænkte Venderne paa Flugt; og i Mangel af Skibe vovede de sig ud paa Søen i Bryggekar; men de snurrede rundt med dem lige som en Top, saa de snart havde Fjenden paa Halsen; og i disse mærkelige Fartøjer var de til Ynk for deres egne og til Latter for vore Landsmænd, saa Spot og Skade fulgtes ad. Byen blev nu indtaget, Mændene dræbt, og Kvinderne taget til Fange. Nogle indgav ogsaa Kongen det Raad at lægge Haand paa Otimar; men han vilde ikke skamskænde sin nysvundne Sejrs Ære ved at bryde sit Ord for én Mands Skyld og lod ham derfor fare i Fred, da han hellere vilde skaane sin Fjende end skade sit Rygte. — Kongen drog nu samme Vej tilbage med hele Hæren, gik om Bord, og sejlede hjem.

Om Sommeren kom Henrik hjem fra Baiern og holdt højtideligt Stævne med Danerne ved Ejderen. Her teede han sig saa kæphøj og kry af sin gode Lykke, at han holdt sig alt for god til at gaa længere end midtvejs ud paa Broen for at møde Kongen, i Modstrid med hvad han ellers plejede: han vilde ej komme først til Kongen og godkende ham som sin Overmand, hvorved han aldeles glemte, at Valdemar havde arvet Land og Rige fra sine Fædre, hvorimod han selv sad som Statholder for en anden Fyrste. Dette hans Overmod bar Kongen med største Sindsro og gik ham i Møde midt ud paa Broen, som var han hans Lige og ej hans Overmand; han mente nemlig, at det tjente ham selv til størst Ære at sætte ydmygt Sind mod sin Undermands Hovmod, og var saa sagtnodig af Hjertet, at han hellere vilde nedlade sig under sin rette Værdighed end efterligne andres Overmod¹⁾.

¹⁾ Sakse omtaler ikke selve Fredsvilkaarene; men hele hans Skildring af Valdemars Føjelighed og Henriks overmodige Optraeden tyder paa, at Helmold ikke har helt Uret, naar han fortæller, at Henrik i alle Maader satte sin Vilje igennem, idet Valdemar gik ind paa at overlade ham Halvdelen af den Skat og de Gidsler, Rygboerne havde maattet give, samt Halvdelen af Tempelskatten. — Derimod har Valdemar aabenbart ikke opgivet det mindste af sin Højhedsret over Rygen (og vistnok tilige over den tilstodende Del af Fastlandet); og hvad Tempelskatten angaar, er det ikke usandsynligt, at han i Virkeligheden har beholdt den hele, idet det rimeligvis har været Meningen, at Henriks Datter Gertrud skulde have sin Faders Halvdel deraf i Medgift. Naar Helmold henfører Giftermaalsplanerne mellem Valdemars Son og Henriks Datter til dette Møde (i Mod-

Da saa Freden var sluttet med Henrik, løb Absalon paa Hjemvejen ind under Stedjum Klint¹⁾, hvor han lod sanke Slyngestene paa Stranden og ladede sit Skib dermed; dem vilde han bruge til Forsvar af den Borg, han havde bygget ved den alfare Købmandehavn²⁾, og næste Dag sejlede han til Borgen med Ladningen. Her gik han straks i Bad for at tvætte sig, men hørte i det samme, hvordan Folk udenfor faldt i mere og mere høj-røstet Snak om et Skib, der kom nordfra. Straks indsaa han at det var en Vikingsnække, foer halvtøet i Klæderne, gik om Bord paa sit Skib, som han havde ladet ligge i Havn med Sejlene oppe, kaldte med Luren Mandskabet sammen og stævnede ud i aaben Sø. Hans Hovmester og Staller Nils fik fat i en gammel læk Skude, som han øste læns og i en Hast fik gjort nogenlunde sødygtig; og nu drog de begge paa Vikingejagt, Absalon for fulde Sejl, Nils med alle Aarer ude. Da Røverne mærkede at Absalon halede ind paa dem, var de snu nok til at stryge Sejl og ro op mod Vinden for at slippe fra ham; og vel lagde Nils nu ud imod dem, men ogsaa ham vidste de at undgaa, idet de roede op imod ham, ved Hjælp af deres Styrmands store Snille. I samme Nu de strøg tæt forbi ham, lod han dem nemlig alle løbe over til den modsatte Side og krængede derved Skibet, saa den Side, der

sætning til Sakse, se ovenfor S. 88. 115), kan dette netop tyde paa, at slige Aftaler er blevet truffet her. Saaledes har Valdemars Indrømmelser næppe været fuldt saa store som Helmold mener.

¹⁾ Stevns Klint.

²⁾ København, se ovenfor S. 105 ff.

vendte mod Fjenden, stod højt til Vejrs som et Brystværn og skærmede dem mod alt hans Skyts. Saaledes drillede de Fjenden og fandt altid en Udvej; de vred og vendte sig nok saa snildt for at slippe fra ham og var saa opsatte paa at komme af Vejen, at naar deres Skib blev dænget til med Spyd og Pile, lod de Oddene sidde i deres Hænder og slap ej Aaren for den Sags Skyld, men glemte i deres Dødsens Angst baade Saar og Smerte. Nogle lagde ud med saa vældige Aaretag, at de roede Livet af sig; andre sad med Spyd i Ryggen og havde saa travlt med at passe Aarerne, at de ej fik Tid til at rykke Odden ud af deres egen Krop og agtede ej den mindre Svie, af Skræk for den større der var i Vente.

Længe var Udfaldet uvist af dette Kapløb, hvor alt kom an paa rappe Aaretag; men omsider vandt vore Folk Sejr og tog Vikingskuden. Ved den Lejlighed var der nogle af dem, der af Frygt for den Lod der ventede dem, ikke turde oppebie Staalet, men sprang i Søen og hellere selv vilde søge Døden end tage den af Fjendens Haand. Saadan gaar det: Ræd Mand slipper den ene Ulykke for at styrte sig i den anden. Af de andre, der ej vilde ende deres Liv i Bølgerne, blev største Delen hugget ned, skønt der havde været god Grund til at spare de kække, der ej som deres Stalbrødre vilde lade Livet med Skam. Deres Hoveder blev hugget af og sat paa Stager udenfor Muren om Absalons By, hvor kort i Forvejen ogsaa Hovederne af nogle Vikinger, som Sællandsfarerne havde nappet, var blevet sat op. Dette gruelige Syn jog Røverne stor Skræk i Livet og hjalp svært til at rense

200 Forts. Vendertog; Møde i Ringsted; Fejde og Fred m. Henrik.

Havet for Vikinger. Styresmanden selv blev med nogle faa af sit Mandskab taget til Fange og nærrede derfor et utidigt Haab om at han fik Lov til at købe sig løs; men da han en Gang ved Synet af Stalbrødrenes raadne Hoveder udbrød, at han vilde gøre ligesaa ved Danerne, blev han straffet med Trældom og Død og maatte bøde med Livet ej blot for sin fordums Vikingefærd, men ogsaa for sine nye Trusler.

Ved samme Tid hændte det, at Esbern og Vedeman, der altid laa ude paa Vikingetogt til Landets Værn, paa et af deres mange Strejftog mødte syv Vikingsnækker; selv havde de fire Skibe med sig. Blandt Fjenderne var der en vældig Kæmpe ved Navn Mirok, som inden for egne Skibsborde ej havde Alburum nok til djærv Daad og derfor i Lid til sit Mandemod dristigt sprang ene om Bord i Vedemans Snække, da den lagde til Kamp mod hans. Alle hans Mænd flyede rædde, og Vedeman selv var den eneste, der turde tage det op med ham. I det samme sejlede Esbern forbi, men lo bare ad dem og indlod sig hverken paa at angribe Fjenden eller undsætte sin Landsmand, for ej at hjælpe mange mod én. Han stævnede nu videre frem og fangede en anden djærv Kæmpe ved Navn Strumik; men Mirok kunde ej tvinges et Skridt tilbage, før Mandskabet fra et andet Skib kom til og klemte ham inde. Saa stor Agt og Ære viste Sejrherrene den fangne Kæmpe, at skønt han

havde fortjent Døden, gav de ham Lov til at købe sig løs og vilde hellere hædre Helten end straffe Misdæderen: vel havde han forburdt sit Liv, men for hans Manddoms Skyld skænkede de ham det atter.

Segl fra Knud Hertugs Gilde i Odense. 13. Aarh.s
Begyndelse.

**Tog til Pommern.
Magnus Eriksøns
Rænker mod Valde-
mar. Eskils Afkald
og Absalons Valg.
(1176—78¹⁾).**

1171.

Ved den Tid følte Eskil sig overtræt af sin Embedsgerning herhjemme og længtes inderlig efter Hvile. Han opnaede ogsaa med Nød og næppe Orlov af Kongen og drog til det navnkundige Kloster i Frankrige, der hedder Clairvaux, hvor han levede stille og roligt for sig selv. Frivillig kaarede han et mildt og fredeligt Liv i Landflygtighed frem for den haarde Tørn han maatte tage herhjemme, og tænkte at han nok vilde finde sig bedre til Rette blandt Udlændinge end blandt Landsmænd²⁾.

Ved samme Tid fandt ogsaa Volgasterne Bispestav. deres Bymur for trang og tog fat paa at ud-
12. Aarh.

¹⁾ Naar Sakse paa dette Sted synes at springe en Række Aar over i sin Fortælling, beror dette vel især paa, at Aarene 1172—75 hengled fredeligt, uden større Tildragelser hverken indadtil eller udadtil. Dette stemmer ogsaa med den malende Skildring af Fredens Velsignelser, hvormed Helmold slutter sit Værk. Alligevel er der noget paafaldende ved, at alle disse Aar forbigaaes i Tavshed; særlig underligt er det, at Sakse ikke omtaler Kristoffers Død 1173. Det maa snarest forklares derved, at Absalon er død, inden Sakse har faaet den sidste Del af Værket udarbejdet; se herom Indledningen i foregaaende Bind S. 12, Noten.

²⁾ Eskil opholdt sig i Clairvaux i Aarene 1174—6.

vide deres Stad; og ikke nok hermed hittede de ogsaa paa en ny Slags Fæstningsværker: de rammene en Masse Pæle ned i Floden, uden for Virket, for at holde Fjenden borte, og afskar ham paa den Maade fra de Grunde der laa inde under Murene; og hvor Floden var dybere, fyldte de store Stene paa og gjorde den ufarbar for Skibe. Ogsaa de andre Sejlløb spærrede de enten med Stene eller paa anden Vis. Alle disse Hindringer voldte, at Kongen paa sit næste Vender-tog¹⁾ saa sig afskaaret fra at lande hvor han helst ønskede det, og derfor maatte løbe ind ad Swine-mynde med Flaaden. Han stak nu Ild paa Julin, som laa øde hen og uden Forsvar, og lod den gen-opførte Bys nye Huse atter gaa op i Luer. Desuden plyndrede han ej blot i Nærheden af Julin, men ogsaa i Omegnen af Kamin; dog lod han Byen selv ligge, i den Tanke, at det baade tog mindre Tid og voldte Fjenden større Tab at høste rigt Bytte i aaben Mark end banke paa Borgport med tvivlsomt Held. Sagen var den: Julinerne havde indset, at deres nys ødelagte Stad var for svag til at udholde en Belejring, og havde derfor i deres Afmagt ladt Hus og Hjem i Stikken og søgt Ly bag Kamins Volde, da de manglede Mod til at værne deres egne.

Fra disse Egne stævnede vor Flaade omsider til Byen Osnas Grund²⁾, men lod Voldene ligge og faldt blot over Omegnen: de valgte det visse for

¹⁾ Naar Krigen atter var udbrudt med Pommern, giver Sakse os ingen Besked om; det her skildrede Hærtog synes ikke at have været det første; ti lige nedenfor tales om det nys gen-opførte Julin, og denne By maa altsaa paa et tidligere (ikke omtalt) Tog være blevet brændt af Danerne.

²⁾ Usedom paa Oen af samme Navn; jfr. ovenfor S. 91. 116.

det uvisse og vilde hellere hærge det aabne Land end storme de faste Stæder; det tyktes dem ogsaa bedre og lettere at jage spredte Bønder fra Hus og Hjem end angribe Bymænd bag Vold og Virke.

Siden, da man gerne vilde skyde Genvej hjem, fandt man i Fællesskab paa det Raad at aabne det Udløb igen, som Floden havde haft, men som nu var lukket; ti dette Gab, der fordum havde været sejlbart, men nu var tilsandet, maatte aller kunne udgraves¹⁾. Men dette Forslag blev ved nærmere Eftertanke vraget som alt for vanskeligt at sætte i Værk, idet Kongen fandt det saare møjsommeligt at grave sig ud gennem alt det Sand og derfor raadede dem fra at inllade sig paa et Arbejde, der tyktes mere kostbart end nyttigt. — Man løb da tilbage til Osna, stillede nogle Blider op foran Volden og lod som om man vilde angribe, i det Haab at Byen ved det blotte Syn vilde overgive sig. Men da Byboerne ej ænsede sligt Spilfægteri, sejlede man hjem; og dermed havde det Tog Ende²⁾.

1177. Næste Vaar var næppe gaaet, før Kongen havde et nyt Tog for; og Rygtet herom satte Skræk i alle Naboerne; men da Venderne indsaa, at de hverken paa egen Haand eller ved fremmed Hjælp kunde staa sig mod Danevælden, sendte de Prislav³⁾ over til Danmark for at bede om Fred. Han traf Flaaden sejlferdig, men fik desuagtet ved at byde Penge

¹⁾ Der menes sikkert den smalle Tange, som forbinder Oen Usedom's nordlige og sydlige Halvdel med hinanden, og som mulig nok tidligere har været gennembrudt.

²⁾ I Efteraaret 1176 synes dernæst det ovenfor S. 173 ff. skildrede Tog til Stettin at have fundet Sted.

³⁾ Naturligvis ikke den samme som den tidligere omtalte Venderfyrste (ovenfor S. 28. 36 ff. 93 f.).

en Aftale i Stand, hvorved han ej blot hindrede Toget, men ogsaa købte sig Fred paa to Aar. Noget Krav om at tage ved kristen Tro og Sæd blev ej stillet Venderne, hvis Hovedsmænd jo nok for det meste bekendte sig til den, hvorimod Almuen ej vilde vide af Kirken at sige; og selv om de store var kristne af Navn, levede de som de værste Hedninger og vanhelligede deres Tro ved deres Geringer.

Ved samme Tid havde Henrik faaet alt i Lave nede i Baiern; og da han ej kunde hjælpe Venderne mod Danerne, æskede han først ved Sendemænd Valdemars Venskab og opnaaede det siden ogsaa paa et Møde ved Ejderen¹). Dog mente han det 1177.
ej ærligt og oprigtigt; han var ildfuld nok, men ustadig i det gode, og at holde varigt Venskab med os var ham umuligt. Løgn var ham en Dyd, List og Svig hans Liv og Lyst fremfor ædel Idret, Tro og Love et udvortes Skin, og Æren intet mod Nyttens. Atter og atter brød han lumpent sit Forbund med os og voldte os megen Skade. Kongen var derimod en Mand af sjældent Retsind og ubrødelig trofast i alle Maader. Hvad Under da, at der ej kunde trives noget fast Baand eller varigt Venskab mellem den ærlige Konge og den svigefulde Saksler?

Omtrent ved disse Tider var der en Smedesøn ved Navn Sverre, der sagde sig fra det Præstekald, han en Tid havde haft paa Færøerne, og drog til Norge, hvor han fra Klerk blev Krigsmand. Her 1176.

¹) Altsaa det samme som ovenfor omtalt S. 185.

1177. havde Erling lige fældet Østen¹⁾, og just det lokkede Sverre did; oppe i en Ødemark traf han tilfældigvis Østens Mænd²⁾ paa Flugt, tilbød at blive deres Høvding og yppede atter Strid med Sejherrerne. For nu ej at savne Navn af Kongeættling løj Sverre sig Fader til, udgav Harald den irske for sin Farfader og kaldte sig Sivards Søn³⁾; og det sidste Navn gav han ogsaa sin egen Søn, som hidtil efter hans rette Fader havde heddet Unas; ja for at slette hvert Spor af sine forrige Kaar og faa Folket til at tro, at han havde arvet sin Oldefaders⁴⁾ Navn, tog han sig et nyt Navn, hvorved han ret kunde tilvende sig Kongeslægtens Hæder — hvis Ætmand han gav sig ud for at være — og lod sig kalde Magnus til Tegn paa sin høje Byrd. Denne frække Løgn blev virkelig taget for gode Vare af de vilde og gale Krigsfolk samt den lettroende Almue og blev Aarsag til et grueligt Blodbad over hele Norge, ja bragte Riget til Undergangens Rand⁵⁾. — For øvrigt skal Sverre en Gang inden sin Ophøjelse, undervejs til Birger Jarl af Sverige, have skænket en Præst, der laante ham

¹⁾ Kongstæmnet Eysteinn Meyla, der faldt paa Ro 1177.

²⁾ De saakaldte Birkebeinere.

³⁾ Sverre udgav sig for Søn af Sigurd Mund (dræbt 1155, se ovenfor S. 81).

⁴⁾ Magnus Barfod.

⁵⁾ Som bekendt lykkedes det Sverre under haarde Kampe først at fælde Erling (1179) og siden Kong Magnus selv (1184), hvorved han blev Norges Enkonge; men lige til sin Død (1202) maatte han dog kæmpe med uafsluttede Oprør, og selv efter hans Død blev Borgerkrigen en Tid lang ved.

Hus, det Skulderbaand¹⁾, der var hans vigtigste Embedstegn som Diakon, med samt sin Allerbog.

Dog, lad mig ej dvæle mere ved de fremmede Forhold, men vende tilbage til vort eget, saa meget mere som alle de onde Anslag, der paa den Tid kom op herhjemme, afholder mig fra at fordybe mig i dem der øvedes udenlands. — Det var Magnus Erikson²⁾, der af Misnøje med den Lod og den Løn, der var blevet ham til Del, lagde onde og lumske Raad op mod Kongens Liv og fik en Del Mænd i Ledtog med sig, blandt andre Knud og Karl, der paa fædrene Side var noget i Slægt med Valdemar og af mødrene Æt Eskils Børnebørn³⁾. Denne Magnus var den samme som i Slaget paa Gradehede havde staaet paa Svens Side og var blevet laget til Fange, og som Valdemar ej blot havde skænket Livet, men givet Plads i sin Vennekreds og hævet fra ringe Kaar til Højhed og Ære. Langt fra at faa sin forljente Straf fandt han idel Godhed hos Sejrherren; og derfor kunde han nu saa meget tryggere smede sine Rænker, som ingen troede ham i Stand til sligt; ti Kongen havde svært ved at tænke sig, at den Mand han havde skænket Livet, skulde pønske paa ondt imod ham.

¹⁾ Den saakaldte Stola.

²⁾ Erik Lams Frilleson, jfr. ovenfor S. 102. 163 f. og foregaaende Bind S. 257.

³⁾ Deres Fader hed Karl og var rimeligvis Son af Erik Jarl af Vestergotland i dennes Ægteskab med Knud den helliges Datter Cecilie. Han var, som det vil ses, gift med en Datter af Eskil, og er antagelig den samme som den Karl Jarl af Halland, der omtales i Sven Grades Tid (foregaaende Bind S. 208).

Længe holdtes Sagen skjult, men kom omsider for en Dag paa følgende Maade. Nogle tyske Svende, der tjente i Magnus's Gaard, kom en Gang i deres Herres Ærende gennem Holsten og tog ind hos en Eneboer. De vidste ikke af at der kun var et Skillerum mellem hans og deres Senge, og gav derfor om Natten deres Tale frit Løb; og blandt andet ytrede de, at det var et Under, at Kongen endnu var blandt de levendes Tal, saa mange lumske og lønlige Snarer som Magnus og Karlsonnerne havde sat for hans Liv. Men alle de Anslag, de ham uafvidende havde udpønset, var gjort til intel; og det kunde umuligt være et almindeligt Lykketræf, men maatte skyldes Guds Forsyn, der stadig holdt sin Haand over ham. Saaledes havde Magnus en Gang, kun væbnet med Sværd og Ulvespyd¹⁾, tilbudt Kongen Følgeskab paa hans Vej til Sælland, saa langt som til et vist Vadested, hvor saa Knud og de sammensvorne til den Tid skulde møde med lignende Jagtvaaben, som ej havde noget paafaldende ved sig; men Knud var der ikke, og Magnus turde ej inllade sig paa Udaaden uden i Fællig med en anden, saa han lod som ingen Ting, bød Kongen Farvel og drog hjem til sit eget. Da de var skiltes ad, red Kongen over Vadestedet og mødte her Knud, der var ilde til Mode over ej at træffe sin Stalbroder og lod som om han var kommet for at følge Kongen paa Vej. Dog gav han ej saa hurtigt tabt som Magnus, men holdt haardnakket fast ved sit Forsæt og havde i Sinde at

¹⁾ Den latinske Tekst taler om Tigervaaben; men dette kan selvfølgelig kun betragtes som et Udslag af Saksers Forkærlighed for klassiske Ord og Udtryk fra Romertiden.

komme Kongen til Livs, naar denne efter Sædvane lod Hestfolket gaa først om Bord, men selv satte sig paa Strandbredden midt i Kvindernes Klynge og ventede til allersidst med at indskibe sig. Han havde sikkert ogsaa faaet Ram paa ham, hvis ikke Kongen — uden nogen Mands Vink og Varsel, ene og alene ved Himlens naadige Vilje — hurtig havde styret sine Fjed bort fra Møernes Skare og mod Sædvane skyndt sig om Bord. — Karl havde de sammensvorne sendt i Forvejen til Skaane, hvor han, hvis hans Broder havde Held til sit Værk, skulde opbyde alle deres Venner og udrydde Kongens hele Afkom.

Men selv dette Uheld kunde ikke røkke Knud i hans Forsæt: han tænkte at hvad der var slaaet fejl paa Fyn kunde lykkes bedre i Skaane, og skyndte sig i Forvejen til Helsingborg, hvor han pønsede paa at hugge Kongen ned i samme Nu han — uden at ane Uraad — gik fra Borde og satte sin Fod paa Skaanes Grund; han vidste nemlig godt, at Kongen havde for Skik at gaa paa Jagt hele Dagen¹⁾, sende sine Raader i Forvejen og selv sætte over i en Baad, naar Mørket faldt paa. Men ved et Held i Uheld blev dette Anslag gjort til intet: Kongens Baad kom nemlig ind i Drivis og førtes langt ud af sin rette Kaas; og da hans Mænd maatte vente saa længe paa ham, strømmede de skarevis ud imod ham for om muligt at hjælpe ham i hans Nød og hindrede derved de sammensvornes onde Raad. — To Gange var nu Knud og Karl gaaet glip af Fangsten og maatte atter hænge deres Brynjer op i Bure, som de bar under Kappen for Kongemordets Skyld.

¹⁾ I de store Skove i Nordsælland, Saksen Danesaga (1157—1185).

Men det mærkeligste af det hele var dog, at Kongen havde kunnet vare sig for sin egen Køresvend, der ogsaa var blandt de sammensvorne, og som han mindst af alle vilde tiltro noget ondt. Naar Kongen kørte ud paa Fuglefangst, havde han ingen andre end ham med sig; og da det nu slog fejl for Hovedmændene, lovede denne Svend at udføre Mordet paa egen Haand og se sit Snit, naar Falken engang havde slaaet Klo i Fuglen, og Kongen sprang ud af Karmen og bukkede sig ned for at hjælpe den. Det Anslag skulde man synes var let nok at udføre; men desuagtet havde han aldrig haft Held til at holde sit Løfte og myrde Kongen; saa efter alle disse Hændelser var det soleklart, at Kongen ikke kunde falde for nogen Mands Haand: ti kun Guds Forsyn, ej Menneskenes Snille, havde reddet ham ud af saa mange skjulte Farer.

Saadan blev de ved med at tale om, hvor underlig alt havde føjet sig; og Eneboeren troede paa sine Gæsters Udsagn som paa en Aabenbaring fra oven og lod dem gaa videre, Ord til andet, til en Abbed der kom og saa til ham, samt paalagde ham ufortøvet at rejse til Kongen og sige ham alt. Da Kongen nu fik det hele at vide og fandt at hans Udsagn stemmede godt nok med Tid og Sted og Rejsens Gang, begyndte han at fæste Lid til hans Ord og takkede sin Gud, der ej blot havde gjort de onde Anslag til intet, men ogsaa bragt dem for Dagens Lys.

Karl, der ej vidste noget heraf og derfor var lige saa tryk som hidtil, søgte nu Absalon paa Haand; og hvad enten han nu vilde dølge de Mordtanker han gik med, eller havde opgivet at udføre dem,

nok er det: han bad ham for Slægtskabs¹⁾ Skyld hjælpe ham til at faa et Len af Kongen. Absalon gjorde som han bad, og talte ivrig sin Frændes Sag; og Valdemar lod sig ikke mærke med hvad han vidste, men lovede at lønne Karl ud af sit eget, indtil der viste sig en Lejlighed til at forfremme ham. Men siden, da Kongen kom til Roskilde og havde hørt Messe i den højhellige Trefoldigheds Kirke, lod han sit Følge gaa ud af Kirken, men bad Absalon blive; og da denne havde sat sig hos ham, kaldte han Anklageren frem og bad ham gentage alt hvad han havde fortalt ham. Men han turde ikke tale rent ud for det Slægtskabs Skyld der var mellem Absalon og Knudsønnerne²⁾, og stod en Tid lang blodrød i Hovedet, og uden at mæle et Ord. Kongen gættede straks Grunden til hans Tavshed og sagde til ham: »Du skal ikke være bange for min fuldtro Ven Absalon; ti jeg er vis paa, at hans Kærlighed til mig er stærkere end alle Blodets Baand.« Med de Ord løste han Gubbens Tunge, saa han ej længer undsaa sig ved at røgte sit Ærende, men trostlig gjorde Rede for hele Anslaget fra først til sidst og stadig anførte sikre Tegn paa Sandheden af sine Ord, hvorved han dog bad dem mindes, at det ikke var hans egen, men en anden Mands Visdom, og at han blot var et Bud, der skulde bringe det Udsagn videre til Kongen.

¹⁾ Hvad Slægtskab der var mellem Karl og Absalon vides ikke; man har gættet paa, at Absalons Moder, Fru Inge, var Søster til Knuds og Karls Fader, Karl Hovding i Halland.

²⁾ Dette Ord er sikkert Fejlskrift for: Karlsonnerne. Se ovenfor S. 207 Note 3.

Nu bad Kongen ham gaa til Side, drog et dybt Suk og klagede under fire Øjne sin Nød for Absalon: at hans egne Frænder, trods Blodets Baand og trods alt det gode han havde gjort dem, desuagtet blev ved med at lægge onde Raad op imod ham. »Lader jeg som ingen Ting«, sagde han, »og ser gennem Fingre med deres Rænker, da har de sagtens Spillet vundet, saa mægtige som de er, og saa nær som de staar mig. Farer jeg derimod straks haardt frem mod mine Avindsmænd og straffer dem uden Lov og Dom, inden deres Anslag er kommet ret mange for Øre, da vil det se ud som om det hele er et Paahit af mig for at styrte uskyldige Mænd i Ulykke; og man vil sige, at det er mig selv der af Skinsyge finder paa alle mulige Kæremaal for at udrydde al min Slægt; ja jeg vil faa Navn af Æt-Øder og Frændemorder. Saaledes sætter jeg Livet paa Spil, om jeg lader som intet, men Navn og Rygte, om jeg haster for stærkt med Hævnen; og jeg ved derfor knap hvad jeg skal gribe til: skynder jeg mig, faar jeg Skam; men nøler jeg, er jeg Skaden vis. Saa meget er vist, at jeg vilde langt hellere udsætte mig for alle deres Anslag end gengælde ondt med ondt, hvis blot ikke min Død førte andres med sig; men falder jeg, vil baade mine Børn og mine Venner komme ynkelig af Dage, og snart vil Borgerkrig og Fjendesværd grønt lægge hele Landet øde.« — Dette og mere til sagde Kongen med bange Suk og Klage og bad Absalon afgøre hvad der baadede ham bedst.

Absalon svarede, at han i ét og alt saa paa den Sag med Kongens Øjne: han mente ogsaa at det var lige saa farligt for hans Rygte at forhaste sig med Hævnen, som det var for hans Liv at tøve

ret længe; men derfor skulde man lægge Straffen i Herrens Haand, der alt havde hindret de onde Anslag og ogsaa var i Stand til at drage dem frem for Dagens Lys; og ret længe kunde en Sag, hvori der var saa mange Medvidere, umulig holdes skjult. Han raadede ham ogsaa til at lade sin vante Livvagter vaage særlig nøje over ham og aldrig møde uden Vaaben hos ham, men være paa Post baade Dag og Nat; ti saa var der nok nogle af de sammensvorne, der vilde tro sig forraadte og saa fare hen og røbe det hele. — Det Raad huede ogsaa Kongen.

Siden, da Kongen tog bort fra Roskilde, fulgte Absalon med ham; og nu kom Karl atter til ham og bad ham paa ny tale hans Sag hos Kongen. Det gjorde han ogsaa og fik det Svar af Valdemar, at man plejede ellers ikke at lønne den Mand, der til Tak kun tænkte paa Frændemord, og at visse Folk var mærkelig drevne i at holde gode Miner med slet Spil; men naar han først kom over til Jylland, skulde den troløse Tjener nok faa sit Len, da han var vis paa at det var hans højeste Ønske at faa noget at sige over Folket derovre. — Da Absalon fortalte Karl om dette Løfte, blev denne sjæleglad og takkede ham mange Gange: han satte sit mildeste Aasyn op og bar stor Glæde til Skue; dog havde den nok ikke saa meget sin Grund i Udsigten til at faa et Len som i Haabet om at myrde Kongen; ti han følte sig nu helt tryk, da denne med Vilje ej lod sig mærke med noget.

Siden, da hans Morfader Eskil, der paa den Tid var paa Hjemvejen fra Frankrige, landede i Ribe, tog han og hans Broder Knud deraf Anledning til at rejse over og tage imod ham.

Karl og Knud havde en Halvbroder ved Navn Bent, deres Faders Frillesøn, som tjente i Kongens Gaard og var en bold Kæmpe, men ej sin Herre huld og tro. Da nu Valdemar, et Par Dage efter at han var sat over til Fyn, holdt aabent Bord for alle, sad ogsaa Bent hos og havde taget sin Kniv frem for at bruge den ved Maaltidet; men hvad enten han nu var ked af at skjule Sagen længere eller hans Mordlyst løb af med ham, nok er det: han lod Maden staa urørt, men knugede Kniven i Haanden og lod den spille baade hid og did, som om han paa Forhaand vilde skaffe sig en vis Øvelse i at støde med den: snart skjulte han den i Barmen, snart trak han den atter frem og krystede den i Fingrene. Med alt det stirrede han uafbrudt paa Kongen med onde Øjne, der tyktes at varsle det samme som hans Fagter. Saaledes sad han og teede sig som en gal Mand, indtil Knuds Fæstemø Gertrud i sin Kvindeskræk stak i at græde og bad Valdemar vende Øjnene did. Denne gav da saa lønligt som muligt sin Drost¹⁾ Nils et Vink om at komme hen til sig og bad ham i al Stilhed holde Øje med Bents sære Fagter; og naar Bordene blev taget bort efter endt Maaltid, maatte han holde sig Kongen næst og være lige ved Haanden, ifald denne Ridder skulde have ondt i Sinde. Men da Bent saa, at baade Kongen og hans Vaabenfæller stirrede undrende paa ham, stak han atter sin Kniv i Skeden. Troligt nok, at det Ilsind, der her kom over ham, var Himlens Vilje, og at det var Herrens Haand, der baade hindrede og røbede Udaaden.

¹⁾ Ordret staa der: »Nils, der forestod Kongens Bord«; men dette var netop oprindelig Drostens Embede.

Nu angrede Valdemar, at han ej forlængst havde fulgt Absalons Raad; han kaldte sine Hovmænd — og blandt dem ogsaa Bent — ind i sit Sengekammer og sagde at han havde en tung Tidende at melde, der vilde harme dem alle, og som var ond at nævne, men værre at skjule; han tvivlede ikke om at den vilde gaa alle hans Venner nær til Hjærte og gøre dem inderlig ondt, saa sandt som de havde deres Konge kær. Der fandtes Folk, sagde han, som havde sammensvoret sig mod hans Liv; og det var ikke løst Gætteværk, men godtgjort ham af Medvideres sandfærdige Udsagn og visse sikre Kendemærker; og bag ved det hele stod de Mænd, hvem han troede bedst og havde sat til at vogte sit Liv. Dog vilde han ikke nævne Navne, men hellere give de skyldige Frist til at angre end overvælde dem med Kæremaal. Han bad dem fremdeles herefterdags vogte ham med større Omhu, aldrig møde uden Sværd i Kongens Følge og i det hele ikke tage sig deres Tjeneste saa let som hidtil, men passe deres Dont slittigt og flinkt, ja vaage saa ængsteligt over ham, som om hver især netop i Visheden om sin egen Troskab maatte tvivle om de andres. Ej heller var det hans Mening at sigte dem alle; ti han vidste godt at der var mange iblandt dem, der gerne gik i Døden for ham, om saa skulde være.

Kongsmændene kappedes nu om at kalde sig hans tro Tjenere og bad ham nævne de skyldige, saa vilde de tage Hævn over disse Drottensvigere, det lovede de ham; og hverken Frændskab eller Venskab skulde afholde dem fra at give dem, der tørstede efter Kongens Blod, deres velfortjente Straf. Dertil svarede Kongen, at de maatte have nok i

deres egen gode Samvittighed og ej forlange at vide alt; og ved det sagtmødige Svar gjorde han Ende paa alle deres Bønner, der ene og alene havde sin Grund i at de vidste sig selv sagesløse.

Men Bent troede, at Sammensværgelsen maatte være røbel Kongen af nogle af Medviderne, og at denne, netop fordi han attraaede at overrumple dem, snedigt havde sat sine Ord paa Skruer og ligesom lovet dem Naade; han rømte derfor i største Hast over til Jylland, lod de fleste af sine Hovmands-vaaben i Stikken og sendte Magnus Bud om at de sammensvorne var opdagede. Saa slagen var den utro Tjener af sin onde Samvittighed, at han ej turde lide paa Kongens Naade.

Det Budskab var Skyld i at Magnus næste Nat sejlede til Lybek og bad Henrik om at maatte træde i hans Tjeneste. — Knud og Karl, der havde faaet samme Bud fra Bent, drog i al Stillehed ud af Ribe By, gik om Bord i Randers og sejlede over til Birger Jarl af Gøtland, i Lid til deres Frændskab med ham¹⁾. Det var deres onde Samvittighed der slog dem, saa de med ét følte sig utrygge og skjælv af Skræk.

Deres Bortfærd gik Eskil umaadelig nær til Hjærte, og det var en Ynk at høre ham jamre og klage over sin egen og sine Dattersønners onde Lykke; ja hans Sorg var saa dyb at den lamslog hans Tunge, saa han knap kunde tale. Desuaglet drog han til Kongen i Viborg og blev modtaget

¹⁾ Birger Brosa, Jarl af Vestergotland, af den mægtige Folk-ungereet, var Sommesøn af Knud den helliges Datter Ingerd, der var Soster til Knuds og Karls Farmoder Cecilia (jfr. første Del S. 74).

med det mildeste Aasyn, for at det ikke skulde se ud som om Kongen fandt hans Hjemkomst mistænkelig. Dog, Bispen var lige saa snild som Kongen var sindig, og afholdt sig aldeles fra at tale sine Børnebørns Sag, for helt at fralægge sig al Mistanke og ej ved at bede for dem udsætte sig for at kaldes deres medskyldige; ti han tænkte som saa, at det var bedre at undgaa onde Tunger og derfor lie stille, end falde i Unaade ved at lægge et godt Ord ind for de skyldige. — Siden drog han til Skaane og fik ved Lægernes gode Hjælp sit Mæle igen; men hans syge og sorgtunge Sind var ej saa let at helbrede, ti han elskede sine Børnebørn højere end sig selv, og deres Skæbne gik ham nær til Hjærte; men saadan gaar det: man fanger lettere Bod for Legemsbrøst end for Sjæleskade.

Imidlertid vilde Magnus ikke være sin Skam bekendt og undsaa sig derfor ved at aabenbare Henrik Aarsagen til sin Landflygtighed, men bad ham blot om Hjælp til Udsoning med Kongen. Henrik mente at det var Synd at nægte en landflygtig Mand det Ønske, og sendte Valdemar et Brev, hvori han bad ham lade sin Vrede mod Magnus fare. Valdemar, der hellere vilde svare herpaa ved Bud end ved Brev, lod sin Staller¹⁾ Henrik, der var vel forfaren i det tyske Maal, rejse til Saksland for i Hertug Henriks Paahør at skyldte Magnus for Landsforræder. Da Magnus hørte det, bed han Hovedet af al Skam og blev med den største Frækhed ved med at fralægge sig al Lod og Del i hvad man gav ham Sag for; ja tilbød Tvekamp

¹⁾ Staldmester — en Hofstilling, der svarede til det senere Marskembede.

for at godtgøre sin Uskyld og søgte i det hele at dølge sin Brøde lige saa snildt som han i sin Tid havde fostret den. Men Sendemanden svarede, at naar Kongen havde sendt ham did, saa var det ikke for at han blandt udenlandske Mænd skulde med sit Sværd staa inde for Klagens Sandhed, men for at han skulde stævne den anklagede til at give Møde for Kongens Dom og føre Værn i sin Sag efter Landets Lov. Nu spurgte Hertugen, hvad for en Slags Værn den danske Lov fastsatte mod slige Søgemaal, og den anden svarede: »Jernbyrd er efter vor Sæd det rette Værn«¹⁾. Nu spurgte Hertugen Magnus, om han var saa vis paa sin Uskyld, at han turde underkaste sig den Prøve for

¹⁾ Det er ejendommeligt for gammel, dansk og i det hele germansk Rettergang, at det mindre gælder om at udfinde Sandheden ved Vidneudsagn end om at komme til en hurtig og klar Afgørelse af Sagen; derfor var der i Reglen tillagt den anklagede Ret til at fri sig for Sigtelsen paa en eller anden Maade, oftest ved Ed (se første Del S. 53). Som Kongens Mand dømmes Magnus imidlertid ikke efter de almindelige Landslove, men efter Vederloven (Hirdloven), som gjaldt for alle der tjente i Kongens Gaard og var langt strengere mod de sagsøgte end de almindelige Love; blandt andet tilstedte den i Reglen Klageren at aflægge Ed paa Sandheden af sin Beskyldning, og i saa Fald kunde den sigtede ikke fralægge sig denne ved almindelig Ed med Mededsmænd, men var pligtig til Jernbyrd, der ansaas for et langt vanskeligere og farligere Renselsesmiddel. (Om hvorledes Jernbyrd gik for sig, se ovenfor S. 147). Værre endnu var det for den anklagede, hvis Klageren kunde føre to Vidner paa sin Sag; ti i saa Fald var han fældet med det samme ifølge Vederloven — Jernbyrd var iøvrigt allerede da et noget forældet Bevismiddel, der — bortset fra Vederloven — kun fandtes i Skaanske Lov; den ophævedes ogsaa for Skaanes Vedkommende af Valdemar Sejr, fordi Kirken, der i sin Tid havde været meget ivrig for Anvendelsen af Gudsdomme, efterhaanden havde skiftet Standpunkt i denne Sag.

at vinde sin Sag; men han fik til Svar, at Jernbyrd var en saare tvivlsom Ting; ti det var langt fra altid at der skete Jertegn derved, nej, den fældede ofte de uskyldige og frikendte de skyldige, saa det hele ahang af et Lykketræf; ti Vorherre var næppe saa øin over Menneskenes Ønsker, at han vendte op og ned paa alt, saa snart de bare bad ham derom. — Det Svar tyktes mange mistænkeligt; og Hertugen spurgte ham nu indtrængende, hvor i al Verden han kunde vente sig Hjælp af ham, naar han ikke vilde fralægge sig den store Brøde, han sigtedes for, efter Landets Love. Nu vidste Magnus hverken ud eller ind, og det varede længe, før han fik noget Svar frem. Omsider, da han indsaa, at Hertugen næppe længer vilde unde ham Fristed, tilbød han af sig selv at søge Kongen paa Haand, hvis han fik Løfte paa at slippe uskadt derfra, hvad Udfald saa Sagen ellers fik. Det lovede Stalleren ham ogsaa og tilbød at give ham sit Ord til Pant derpaa; ti, sagde han, efter den danske Lov fik altid hver der dømtes til Døden, Frist til at rømme af Lande, og det holdtes for Uret at tage hans Liv med det samme. Dette Tilbud vragede dog Magnus og sagde at han ej kunde nøjes med mindre end at Absalon selv med sit Ord vilde indestaa for ham.

Da Kongen fik den Besked af sin Sendemand, skikkede han Hertugen Brev, hvori han paa Absalons Vegne gav Magnus Lov til at komme og gaa som han selv vilde; og Absalon fik ham nu til Gæst, inden han havde faaet noget Bud fra Kongen om hans Komme; ti Magnus kom af lutter Hastværk det Brev i Forkøbet, som skulde melde ham. Omsider indløb Kongens Brev; og nu gjorde Absa-

Ion alt muligt for at oplive sin uventede Gæst med gode Løfter, hvorved da Magnus ogsaa blev bedre til Mode, saa han nu, med Absalons Hjælp i Vente, ej var nær saa bange for sin Brøde, men lod en stor Del af sin Skræk fare og ej betænkte sig paa at drage hjem til sit eget for at gøre sit Skib sejl-færdigt til sin Jyllandsfærd; Kongen havde nemlig sat ham Stævne i Aarhus, at tale sin Sag. Men den Selvsikkerhed fik en brat Ende, da han hørte at hans Lønbud var opsnappede, idet nemlig to forræderske Breve, han havde ladet skrive, var faldet i Hænderne paa Kongens Vejfogeder. Da han nu spurgte af nogle vejfarende Mænd, at de var givet Kongen i Hænde, fandt han paa at fortælle, at hans egen Skriver var kommet for Skade at tabe hans Signet; og den Løgn stak han ikke blot sine egne Mænd ud, men vilde endog binde Absalon den paa Ærmet, alt for at udsprede det Rygte, at Brevene var falske og skrevne af hans Avindsmænd, der maatte have fundet Signetet.

Nu led det mod Tiden da hans Sag skulde for; og han stak i Søen med to Skibe; men da han mødte Absalon i Følge med de høje Herrer fra Sælland og Skaane, blev han saa slagen af sin onde Samvittighed, at han aldeles tabte sin Tillid, rystede af Rædsel og helt havde glemmt sit gamle Mod: han svor paa, at ingen skulde faa ham overtalt til at drage med til Jylland, og troede ikke nogen Mand i hele Verden i Stand til at værne ham mod Kongens Vrede. Desuden jamrede han over at han havde tabt sit Signet, som hans Avindsmænd maatte have fundet og brugt til i hans Navn at udfærdige falske Breve, hvori Kongen blev lagt for Had. Men da Absalon blev ved med at

indprente ham, at selv om han tilstod sig skyldig, var der intet i Vejen for at han fik Lov til at drage bort i Fred, sejlede han dog videre i Følge med ham og tog mere Hensyn til Vennens Raad end til sin egen Frygt. Kongen opholdt sig i Viby¹⁾, omgivet af hele den danske Adel, og her ledte Absalon nu Magnus frem for ham; men Valdemar bød ham ikke til Bords og vilde ej have ham til Gæst, for at det ikke skulde se ud som om han atter tog ham til Naade.

Næste Dag blev han stævnet til Tings²⁾, og her foreholdt Kongen ham alle sine egne Velgerninger mod ham og sigtede ham for at være en Landsforræder, hvis eneste Ønske var at lønne Hjærtensgodhed med Frændemord — hvad der jo noksom fremgik af hans sidste Flugt, der ej skyldtes Vold eller Tvang, men kun hans egen onde Samvittighed. Dertil svarede Magnus, at han havde valgt at rømme af Lande, ikke for nogen sin Brødes Skyld, men fordi han, paa Grund af den truende Tidende Bent havde bragt ham, havde villet sikre sig selv ved at holde sig paa Afstand, indtil han kom efter Aarsagen til Kongens Mistanke. Iøvrigt undrede han sig over, hvor det kunde være at Kongen paa løs Mistanke fik i Sinde at forfølge sin egen Frænde, som han ellers altid havde vist alt muligt Ven-skab.

»Ja vist har jeg været god imod dig«, sagde Kongen, »men det er det som du har glemt, og kun givet mig Skam til Tak.« Derpaa lod han til Vid-

¹⁾ En lille halv Mil Sydvest for Aarhus.

²⁾ Det saakaldte Huskarlestævne, hvor alle Kongsmændene mødte.

nesbyrd om hans Troløshed hans to ovennævnte Breve lægge frem til alles Eftersyn; det ene var lukket, det andet aabent, og begge med Segl under; han lod ogsaa de tilstedeværende Bisper gaa rundt med dem og bad alle Folk mærke sig nøje, om det ikke ogsaa var Magnus's Segl der hang under. Da saa alle havde set dem og kendt Seglene ægte, lod han dem læse op. Det aabne var til Skaaningerne og gav Kongen Skyld for Vold og Uret mod mange Mænd, samt æggede dem alle til Oprør mod ham, da Magnus i saa Fald vilde være med dem og hjælpe dem til at genvinde deres Frihed. Det andet var til Knud og Karl og handlede om det samme, idet det manede dem til at rejse Oprør i Skaane; saa vilde Magnus gøre ligesaa i Jylland; og da vilde Kongen staa magtesløs, naar han ej kunde paaregne Hjælp fra de to største Lande i Riget.

Da Brevene var oplæst, ventede man at Magnus skulde staa frem og svare; men Frygten bandt øjensynlig hans Tunge: han var saa slagen af Skræk, at han ej kunde faa et Ord frem, og Skamrødmen paa hans Aasyn røbede tydeligt hans indre Oprør. Mandens Tavshed var talende nok; men nu lagde Absalon sig snildt imellem, for at den ej skulde blive udlagt som en Tilstaaelse, og ytrede, at det var da ikke saa sært, om Magnus studsede ved slige helt nye Beskyldninger og ej straks havde Svar paa rede Haand, men maatte have Tid til at tænke sig om og derfor var lidt sen til at tage til Gemæle: han maatte straks have Lov til at træde til Side udenfor Maalstævnet og tage hvem af sine Venner han vilde, med paa Raad om hvad han skulde svare. Det Ord opmuntrede Magnus, saa han paa ny fattede Haab om at gendrive Søgs-

maalet; og efter at have faaet en Frist til at raadføre sig med de andre gik han til Side med Absalon og Bisp Tyge af Vendsyssel. Denne Tyge havde været Diakon hos hans Fader Erik, der højlig yndede ham; og fra Kongens Gaard var han blevet kaldet til sit Bispesæde. I taknemlig Ihukommelse heraf bar han inderlig Godhed for Magnus, men maatte nu med Smærte give ham mange haarde Ord for den gruelige Brøde han havde haft i Sinde. Vel indvendte Magnus at Brevene var falske; men Tyge bad ham spare sig den Slags Udflugter, da han meget godt kendte hans Haandskriver Lamberts Haand, ligesom det ogsaa var aldeles den Udtryksmaade, han plejede at bruge. Da Absalon ogsaa gav Tyge Medhold, tabte Magnus aldeles Modet og spurgte om det vilde hjælpe ham at skrifte alt. Dertil svarede Absalon, at uagtet der ingen Fare var ved saadant Skriftemaal, skulde han dog ikke gribe dertil, før han var aldeles vis paa Kongens Naade; nu var det hans Raad, at han skulde lade sin Frygt fare og enten selv eller gennem en god Ven frimodigt bede om Frist til næste Dag; ti naar han først havde samlet sig lidt, vilde han nok slippe bedre fra det. Det blev ogsaa tilstaaet ham; og Kongen med hele Ædlingeskaren gav sig om Aftenen paa Vej til den hovedrige Unnes Gaard.

Undervejs var Magnus meget urolig og overhængte Absalon med Spørgsmaal om hvordan han bedst kunde føre Værn mod Søgsmålet; men denne sagde blot, at enten han gjorde saa eller saa, var det umuligt at slippe baade for Skam og Skade: det var ingen let Sag at gendrive et Søgmaal, der støttede sig paa saa mange Vidnesbyrd, men paa den anden Side var det lidet hæderligt, om han af-

slog at rense sig for Sigtelsen; og endelig var det saare tvivlsomt hvad Udgang det fik, om han skriftede alt, uden forud at have sikret sig Kongens Naade¹⁾. — Saaledes vilde den sanddru Herre hellere sige for lidt end for meget; og det tyktes ham ærligere at lade helt uvidende end love at give fuld Besked i saa tvivlsom en Sag. Nu sagde Magnus, at han gerne vilde skrifte alt sandfærdigt, hvis han derved havde Haab om at vinde Kongens Naade; og Absalon svarede, at han trygt kunde betro ham saa mange Løndomme han vilde: *han* skulde ikke røbe Kongen nogen af dem. Magnus ytrede nu Ønske om at aabenbare ham hele Anslaget fra Ende til anden; men Absalon lod ham ej tale ud, for at det hele ikke skulde blive som et Skriftemaal for en Præst, og bad ham derfor kalde Sune og Esbern til, der nok var Mænd for at tie med en Løndom. De kom saa ogsaa til Stede og gav Absalon deres Ord paa at de aldrig uden hans Forlov skulde røbe det mindste af Magnus's lønlige Raad; og nu gav Magnus sig til at fremstille hele Gangen i det onde Anslag lige fra første Færd og vedkendte sig ej blot, at han selv og de andre, der havde røbet sig ved at flygte, med Rette var mistænkte, men skriftede ogsaa aabent og ærligt adskilligt andet, der vedkom Kongens Liv, og som hidtil havde været dem ukendt. Blandt andet for-

¹⁾ Efter Loven kunde han ikke tvinges til Jernbyrd uden ved to Mænds Vidnesbyrd imod ham, og ved at Klageren svor en Ed paa Sogsmaalets Sandhed («aasvoren Ed»). Men selv om dette ej havde fundet Sted her, vejede dog de Breve, Kongen havde fremlagt, saa tungt til Magnus's Ugunst, at han havde ondt ved at komme uden om dem uden netop ved at tilbyde at rense sig ved Jernbyrd.

talte han, at Eskil Assersøn og Kristjern Svensøn¹⁾ var Medvidere i Brøden, og at Kristjerns Broder Domprovst Asser af Lund kendte de sammensvornes Raad, uden dog at give dem Ret i deres Anslag.

Da man nu havde naaet Unnes Gaard, søgte Absalon, Sune og Esbern at faa Kongen i Tale, saa snart de saa Lejlighed dertil, og bad ham gaa lidt til Side med dem, saa ingen hørte dem; og Absalon manede nu Kongen til at tænke over, hvad Udfald Sagen vel kunde faa, naar Klageren havde ondt ved at fremme sit Søgmaal, og den anklagede ej fandt det raadeligt at tilstaa. Slap han straffri fra det hele, da vilde mange tro ham uskyldig; men var han dum nok til at tilstaa uden at sikre sig Naade, vilde det kun være én Grund mere for hans medskyldige til at skjule deres Brøde. Man maatte derfor søge at lokke en frivillig Tilstaaelse ud af ham, da man ej havde Vidner nok til at fælde ham. — Den Mening gik Kongen ogsaa ind paa og lovede at eftergive ham Straffen, hvis han vilde tilstaa alt.

Næste Dag, da Magnus blev adspurgt paa Stævne, hvad han saa efter modent Overlæg havde tænkt at svare, satte han al Undseelse til Side og fortalte oprigtigt og omstændeligt hele Sammensværgelsens Gang fra først til sidst, samt gjorde nøje Rede, ej blot for sine Medvidere, men ogsaa for Tid og Sted, og endte med at sige, at det kunde ej være noget Lykketræf, men ene Herrens Haand,

¹⁾ To fremragende Medlemmer af den samme Storæt, som Ærkebisp Eskil tilhørte. Den her nævnte Eskil var Fætterson af sin store Navne, medens Kristjern var dennes Brodersøn og Broder til nedennævnte Domprovst Asser af Lund.

der havde reddet Kongen midt ud af de uafadelige Fælder og Snarer, og at han ikke noksom kunde undre sig over, at hans gode Lykke havde gjort saa mange Frænders og Venners snedige Rænker til Skamme, og at en Mand, der var saa efterstræbt af sine Landsmænd, endnu var i Live. — Med de Ord kastede han sig ydmygt paa Knæ for Kongen og bad under Graad og Suk om Naade.

For gammelt Venskabs Skyld bad Kongen ham staa op, men revsede ham dog haardt for hans Uskønsomhed og foreholdt ham blandt andet, at den Mand, han havde villet til Livs med alle sine Rænker, var den samme som fra hans tidligste Tid havde vist ham idel Godhed, og som efter Slaget paa Gradehede ej blot havde skænket ham Livet, men ny Magt og Højhed. »Dengang«, sagde han, »eftergav jeg ej blot min Frænde hans Straf, men lagde endog Gaver dertil; men du, som skyldte mig Troskab til Tak for al min Godhed, lønner mig med Svig og Lumskhed.« — I det hele kunde Kongen ikke fatte, at han saa skammeligt havde kunnet glemme alle hans Velgerninger, og han slog sig derfor ikke til Taals med hans sidste Skriftemaal, men spurgte ham atter og atter, om han virkelig havde haft i Sinde at snigmyrde ham. Dertil svarede Magnus, at han baade havde haft Vilje og Vaaben og alt andet hvad der udkræves til saadan en Daad, undtagen Guds Forlov. Det djærve Svar huede Kongen vel, og han sagde, at nu da Magnus havde tilstaaet, skulde alt være ham forladt; men ved Hove vilde han ikke se ham, for at han ikke skulde fristes til nye Rænker ved atter at optages i hans Vennekres. Desuden forbød han ham at skikke Lønbud til Knud og Karl og bad

ham om aldrig oftere at pønse paa en Brøde, som Guds Almagtshaand øjensynlig stadig havde hindret. — Magnus svarede, at om han nogensinde gjorde sig skyldig i sligt, vilde han hedde uværdig til Kongens Naade og ej engang vove at bede for sit Liv. — Derpaa bød Kongen ham søge sit gamle Sæde.

Lige da Magnus's Sag var afgjort, kom Kristjern Svensøn tilfældigvis ind, uden at ane Uraad, og blev straks sigtet af Kongen med haarde Ord. Da han hørte, at han var angivet af en af sine medskyldige, havde han intet at sige til sit Forsvar, men tilstod alt og bad om Naade; og han fik virkelig ogsaa Lov til at beholde ej blot Livet, men ogsaa alt sit Eje, og blev kun straffet med at rømme af Lande, for at han ej skulde have for let ved at tage det onde Anslag op igen. I Sandhed en lemfældig Straf for en vitterlig Brøde: at nøjes med at landsforvise en Hærmand, der havde fortjent den værste Død.

Saaledes endte dette Stævne; Magnus drog tilbage til Fyn, og Valdemar satte over til en Ø, hvor der var Overflod af Vildt, for at holde Kongejagt. Der kom Absalon og Asser til ham som Ærkebisp Eskils Udsendinge, for at bede om Naade for hans Børnebørn, som han haabede de maatte faa lige saa fuldt som Magnus, men fandt Kongen ubønhørlig. Tilsidst spurgte han endog Asser, om han ej havde haft en Finger med i Spillet; og denne svarede ham da, at vel havde han været Medvider, men Mødhold havde han aldrig givet dem, og naar han havde tiet dermed, var det ikke af Avind til Kongen, men fordi han undsaa sig ved at være Angiver og regnede det for en Skam at røbe hvad der var ham betroet. — Den Tilstaaelse voldte ham siden

en langvarig Landflygtighed. — Denne haanlige Afvisning af hans Sendefærd tog Eskil sig saa nær, at han fik den ene Sot paa Halsen efter den anden og laa alvorlig syg hele den Vinter.

117. Næste Vaar bød Valdemar Danmarks og Sveriges Stormænd til Gæst og holdt sin Søns Bryllup med kongelig Prag¹⁾. — Da det var til Ende, søgte Eskil i Løn Valdemar paa Haand og sagde, at han havde noget at betro ham under fire Øjne, som han indtrængende bad ham ej at røbe i Ulide. Kongen svarede, at det kunde han jo gerne tjene ham i; og Eskil sagde da, at han allerede længe havde attraaet at nedlægge sit Bispembede, der var altfor tung en Byrde for hans gamle og svage Skuldre: det var hans Agt at ombylle Bispeskrud med Munkekutte, og han ønskede ej at dø i Højhed og Ære, men stille og fri for Embedssorger. Kongen lod overmaade venlig i sit Svar, men søgte dog at faa ham fra det og sagde, at det i al Fald ikke lod sig gøre uden Forlov fra Rom; men dertil svarede Eskil, at han havde Brev fra selve Paven, der ej blot gav ham Lov til at nedlægge sit Embede, men ogsaa Fuldmagt til at vælge hvem han vilde, til sin Eftermand; tilmed havde han som pavelig Legat Ret til at indsætte ham i Embedet, for at Ærkesædet ej skulde staa ledigt²⁾. Ved det

¹⁾ Knuds Bryllup med Henrik Loves Datter Gertrud stod i Lund.

²⁾ Ellers var det almindeligt, at de nyvalgte Ærkebisper selv maatte hente deres *Pallium* (Værdighedstegn, se første Del

Ord fik Kongen en Mistanke om at det var Asser¹⁾ han havde udset til Ærkebisp; men da han ikke tvivlede paa at Knud og Karl, om de foretog sig noget yderligere mod ham, vilde finde megen Støtte hos deres Morfader, indvilgede han omsider i hans Bøn, efter et langt og som det lod venskabeligt Ordskifte, og sagde at hvad Paven som Kirkens Overhoved havde fastsat, kunde han jo ikke modsætte sig.

Nu var det Eskil meget om at gøre at nedlægge sit Embede i en højtidelig Forsamling af Rigets Bisper; og lige inden Kongen skulde rejse fra Byen, bad han ham indstændig komme igen, naar Maaneden var omme²⁾, og tage Bisperne med sig, for at de kunde overvære ej blot hans eget Afkald, men ogsaa Udnævnelsen af en ny Ærkebisp. Dog var det aldeles nødvendigt, sagde han, at holde selve Sagen hemmelig, for at ingen skulde faa Nys om den og saa udeblive af Frygt for at Valget skulde falde paa ham.

Da han havde faaet Kongens Samtykke, lyste han højtidelig til Tings, traadte frem blandt Almuen og udtalte, at han al sin Tid havde været sine undergivne en huld og blid Herre, og til Gengæld havde Almuen stedse været ham god og undt ham det af Hjærtet vel. »Men nu«, sagde han, »er det min Agt at frasige mig mit Bispeembede, som jeg i min høje Alder ej længer ser mig i Stand til at

S. 210) i Rom; men da Eskil havde Rang af pavelig Legat, kunde han selv indsætte Efterfølgeren i hans Embede.

¹⁾ Eskils Broderson Domprovst Asser af Lund (se ovenfor S. 225, 227).

²⁾ Brylluppet stod vistnok i Februar 1177.

røgte. Hidtil har jeg ærlig og redelig baaret Om-sorg for Eder alle; men nu giver jeg Eder Gud i Vold og løser alle mine svorne Mænd fra deres Troskabsed. Derhos tilgiver jeg alle hvad ondt de kan have gjort mig, og beder ogsaa dem forlade mig min Skyld.« Til Slut bønfaldt han dem alle om at følge ham paa Vej med fromme Ønsker, samt bede slittigt for ham, og lovede selv at gøre fuld Gengæld. — Saa inderligt rørte hans Ord alles Hjærter, at hele Tingfolket stod opløst i Graad, da han endte sin Tale.

Da Tinget var hævet, sendte Eskil Folk med Heste ud efter Absalon, der netop var vendt tilbage fra Sælland, og bad ham endelig være Gæst i hans Gaard. Absalon spurgte ham nu, hvorfør han vilde volde Almuen den Sorg; og han svarede, at dels Alderdommen og dels hans Børnebørns Landflygtighed havde gjort ham led og ked af at røgte sit Embede her i Landet, og desuden havde han forlængst givet Bernhard af Clairvaux¹⁾ sit Ord paa at han af egen fri Vilje vilde frasige sig sit Bispeembede, og lovet ham højt og helligt siden at føre et stilfærdigt Liv, langt fra Verdens Glans og Ære.

Næste Morgen samledes alle hans Lydbisper i Sankt Lavrentius's Kirke; og her lod Eskil alle Kirkens Kostbarheder tage frem af Skatkamret og stille til Skue, for at vise en og hver, hvor meget Kirkens gamle Skat af Altertøj og Messerede var vokset ved hans egen fromme Gavmildhed. Da det var sat frem, holdt han med Graad og Suk en

¹⁾ Den berømte Cistercienserabbed og Kirkehøvding (1091—1153), hvem Eskil havde staaet personlig nær, og i hvis Kloster han flere Gange havde opholdt sig i lang Tid.

Tale om al den kærlige Omhu, hvormed han havde vaaget over sine undergivnes Fred og Sikkerhed, samt om al den Nød og Modgang, han havde maattet døje hele sin Bispetid igennem. Nu var det hans Agt at nedlægge sit Embede, fordi han var saa højt til Aars, at han følte sig uskikket til at røge sit Kald.

Nu var det Kongens Sag at svare; og han udtalte da, at selv om Eskil ofte havde ligget i Strid med Kongerne, saa var hans Embedsførelse dog al Ære værd. Hvad ham selv angik, sagde han, da huede det ham ikke, at han vilde frasige sig sit Kald nu i sin høje Alder, da ingen mere vilde tiltro ham at have noget ondt i Sinde. Endelig bad han ham udtale, om det var af egen Drift han nedlagde sit Embede, eller fordi Kongen havde tvunget ham dertil.

Da udstrakte Eskil sine Hænder mod Alteret, svor en Ed og kaldte Helligdommene til Vidne paa at det hverken var af Had til Kongen eller som Følge af nogen som helst Vold og Tvang fra dennes Side, at han havde fattet sit Forsæt, men ene og alene af Lede ved den timelige og Altraa efter den evige Ære. — Det Svar var ret efter Kongens Sind, da han netop havde æsket en oprigtig Udtalelse af Bispens for at forebygge al Mistro og løs Tale.

Dernæst spurgte Kongen ham, om han nogensinde havde forsømt at lade kongelig Straffedom udgaa over dem som Ærkebispens først havde lyst i Band; og da Eskil svarede: nej, det havde han aldrig, udtalte Valdemar, at det Ord havde lettet en tung Sten fra hans Hjærte; ti han havde været bange for at mange i Smug vilde lægge ham Ærkebispens bratte Afkald til Last.

Dernæst blev Pavens Brev taget frem og læst op for alle, da Kongen stadig gjorde gældende, at han ej havde Ret til at nedlægge sit Embede uden Forlov fra Rom. Deri stod, at Romerbispen hidtil havde afslaaet Lunde-Ærkebispens Ansøgning om Afsked, fordi han vel vidste, hvor ypperlig han gjorde Fyldest i sit Embede; men nu havde han dog givet efter for hans Bønner og paa Grund af hans høje Alder og idelige Sygelighed indvilget i hans Afkald.

Da saa Kongen havde udtalt, at Pavens Bud turde ingen modsige, rejste Eskil sig fra sit Sæde, lagde sine ypperste Værdighedstegn, Stav og Ring, paa Alteret, og frasagde sig dermed højtidelig sit Embede. Denne Handling rørte alle de tilstedeværende saa dybt, at de stod med Taarer i Øjnene og sukkede saa lydeligt, at det var som det suste og bruste over hele Kirken.

Kongen bad nu Eskil, som den der havde det nøjeste Kendskab til Rigets Præstestand, at udpege sin Eftermand paa Ærkesædet; og Eskil takkede ham for hans Iver og Omhu, samt fremtog et andet Brev fra Romerhoffet, hvorved der gaves ham som pavelig Legat Fuldmagt til at indsætte sin Efterfølger. Men efter at have læst Brevet op udtalte han, at han frasagde sig den Magt Paven havde tilslaaet ham, til Fordel for dem der ellers havde Valgret; ti, sagde han, han gav hellere Afkald paa sin egen Ret frem for at krenke andres, og vilde nødig have Ord for at røve Kirken dens vante Frihed — den Kirke, hvis Ære han altid havde værnet om og vaaget over.

Men da nu Kannikerne indtrængende bad ham sige sin Mening, og Kongen paa Almuens Vegne

tog til Orde som dens Talsmand for i ét og alt at slutte sig til Præsteskabets Bøn, udtalte Eskil, at her stod Valget for ham mellem Guds og Menneskers Venskab: tav han, vakte han Himlens Harm; men talte han, stødte han en Ven fra sig. »Undlader jeg«, blev han ved, »at udpege ham som jeg véd er bedst skikket til dette Kald, da er Guds Vrede mig vis; men nævner jeg ham, der ej blot er øvet i saadan Syssel og hidtil med Ære har røgtet et andet Bispembede, men ogsaa er vant til at vove sig ud i den værste Fare for Fædrelandets Skyld, da saarer jeg en Ven og Frænde¹⁾, hvem jeg véd at et saadant Tilbud vil være meget imod.« — Alle tænkte sig nu, hvem han sigtede til, og bad ham nævne ham ved hans rette Navn. Eskil udtalte da: »Saa udnævner jeg da min Frænde Bispfen af Roskilde, hvis gode Navn og Rygte I alle kender.«

Adskillige raabte nu, at det var Kirken vel tjent med; men da rejste Absalon sig og sagde, at den Byrde var for tung for hans Skuldre, og at han paa ingen Maade vilde forlade den Kirke, som han havde overtaget i Danmarks værste Trængsels-tid, og som han med den største Møje — baade aandeligt og legemligt talt — havde hjulpet frem til Held og Lykke, ej blot ved at rydde dens ydre Fjender af Vejen med Vaaben i Haand, men ogsaa ved at hæve den op af dens gamle nedarvede Fattigdom til Velstand og Trivsel.

Nu skammede Eskil Kannikerne ud — hvem Valgretten tilkom — fordi de holdt sig tilbage og tav stille; og paa hans Spørgsmaal om hvem de

¹⁾ Der menes Eskils Broderson Domprovst Asser, se ovenfor S. 225. 229.

vilde give deres Stemmer, raabte de alle med én Røst paa Absalons Navn, og det med saa stor Samstemmighed, at der ej var mindste Meningsforskel eller Usikkerhed at mærke. De nøjedes nu heller ikke med at udraabe ham, men greb fat i ham og søgte med Magt at slæbe ham hen til det Sæde hvortil de havde kaaret ham. Eskil var selv den første til at lægge Haand paa ham, og det syntes at give de andre Mod til at gøre ligesaa. Kannerne istemte nu ogsaa efter Sæd og Skik en højtidelig Lovsang til Ære for det enstemmige Valg; og Almuen kunde i sin Hjærtensglæde ej bare sig for at kvæde en hellig Vise om Kap med Klerkenes fromme Salme, da den gerne vilde være med i Lovsangen og holdt det for en Skam at tie, naar de andre stemte i af fuld Hals; saa han var hele Mængdens udkaarne og maatte da kaldes enstemmigt valgt.

Men Absalon stred af alle Kræfter imod den Skare, der sled i ham, og slog flere af dem haardt i Gulvet; Kannerne rev saadan i ham, at de flængede hans Klæder sønder, og det var nær kommet til Strid og Slagsmaal; ja der opstod sligt et Gny og Bulder, at det aldeles overdøvede Sangen. Da saa Folket omsider — af lutter Godhed for Absalon — med Vold og Magt havde faaet ham slæbt hen til Ærkebispstolen, vægrede han sig ved at sætte sig i den, for at det ikke paa nogen Maade skulde se ud som om han gav sit Samtykke. Nu bad først Eskil og siden Valdemar ham om dog at tage imod det høje Kald, Herren selv tilbød ham, og ej krænke denne Rigets Hovedkirke ved et uhørt Afslag; men saa snart han kunde komme til Orde, indskød han sin Sag under Pavens Dom og gav

saaledes sin Vægning den rette Kraft, netop som man troede han skulde føje sig. Havde det været en anden, slig Ære var blevet tilbudt, da havde han grebet til med begge Hænder og med største Glæde sat sig i Ærkebispens Højsæde.

Nils, som var Oldemand for Kapillet i Roskilde, var nu heller ikke sen til at paakalde Paven for den Vold der var overgaaet deres Bisp, hvad Eskil blev noget urolig over; men han sagde dog, at han vel skulde vide at understøtte Valget af al Magt, og at Absalon nok skulde faa at se, hvis Ord der vejede mest i Rom.

Nu blev der holdt Messe; og da den var til Ende, bad Eskil Absalon lyse Velsignelsen, for ad den Omvej at opnaa hans Samtykke i Valget, idet han gjorde gældende, at han selv havde frasagt sig al Lod og Del i sit Bispekald og derfor ej mere burde udføre nogen Embedsgerning. Men Absalon svarede, at selv om han havde nedlagt sit Bispembede, saa var han dog som Legat nærmest til at lyse Velsignelsen og burde ikke overlade sine Undermænd den Forret der fulgte med hans høje Rang. Paa den Maade mindede Absalon ham i al Beskedenhed om hans store Værdighed — den Gubben havde glemt af lutter Iver for at faa sin Vilje.

Siden søgte Eskil ogsaa ved en anden Slags Venlighed at faa Bugt med Absalons haardnakkede Vægning. Han førte ham nemlig ind i sit Sengekammer, og da det ej hjalp alt hvad han bad, faldt han paa Knæ og tiggede ham med mange Taarer, for at røre hans Hjærte. — Da det heller ikke frugtede, fandt han paa et tredje Middel til at lokke den udvalgte Ærkebisp over paa sin Side og faa sin Vilje med ham; saa det er ej let at sige, hvem

der var mest ihærdig af de to: den ene med at trænge paa, den anden med at stride imod. Han skikkede nemlig sine ridende Svende, en talrig og anselig Styrke, hen til Absalon, at aflægge ham Troskabsed; men denne afslog at tage dem i sin Tjeneste og lade sig hylde som Herre af dem, da han, som han sagde, var aldeles uværdig til saadan Ære.

Omsider, da Eskil mærkede, at der intet Udkomme var med ham, førte han ham ind i et lønligt Rum i Forhallen, for at vise ham alt det Løse der laa gemt, og som det var hans Agt at efterlade Kirken, og bad ham indtrængende om dog at værdige det et Øjekast; men ogsaa denne Fristelse prellede aldeles af paa ham, ligesom han havde overvundet de forrige; ti han havde ej vraget den vinkende Højhed og Ære for at lade det lokkende Guld faa Magt over sig. Desaaarsag udbrod Eskil — og det var, som man troede, talt ud af Vrede: »Ja saa skal der ogsaa blive mindre Gods og Guld efter mig end jeg egentlig havde tænkt, baade i Kirken og i Bispegaarden; og det kan du takke dit eget dumme Stivsind for!« Siden skænkede han Kongen et Guldbæger, og Absalon et andet, og lod dertil ingen af sine Venner sidde tomhændet tilbage, for i sit eget Hjemland ret at sætte sig et Æreminde for storslaaet Gavnildhed.

Eskil var nu ogsaa slagen med alskens Værk i Lemmerne; og da han til Slut ogsaa fik den saakaldte onde Ild¹⁾ over en Del af Kroppen, følte han det som en Guds Straffedom, der havde ramt ham, og fremskyndede end mere sin Bortferd. Paa hans Vej

¹⁾ En Art Rosen; se foregaaende Bind S. 59.

fra Skaane havde Absalon ham til Gæst i sin Borg¹⁾; og da han hørte Eskil klage over at han led saa meget af kolde Fødder og slet ikke kunde faa Ro om Natten derfor, lagde han en varm Teglsten i en lille Kasse med mange smaa Huller i og stillede den hen ved Fodenden; og ved dette gode Husraad løede virkelig den frysende Gubbe op og genvandt sin Nattero. Eskil var saa meget mere glad for dette Middel, som det ene og alene var et Udslag af kærlig Omhu, ej af nogen særlig Indsigt i Lægekunsten. — Absalon førte ham selv paa sit eget Skib over til Slesvig og vilde til Afsked skænke ham en Sølvskaal; men Eskil afslog Gaven med de Ord, at herefterdags havde han ingen Brug for kostelige Kar. — Da han siden mødte Kongen paa Slesvig Bro, faldt han i saadan Afmagt, at mange troede ham død. Dog kom han atter til sig selv igen og blev i en Baad sat over Fjorden, hvorpaa han kærligt kyssede alle de tilstedeværende og med Taarer i Øjnene tog Afsked med sine grædende Venner. Dernæst steg han op i en Vogn, som Absalon havde skaffet ham for at han kunde fare i Mag, da han aldeles ikke kunde taale at ride. Med Graad paa Kind skiltes han fra sine Venners Skare, der vidste at de saa ham aldrig mere, og derfor fulgte ham med taarevædet Øje, som om han alt laa død paa Baare²⁾.

Siden sendte Kongen og Lundekannikerne Bud til Rom for at nøde Absalon til at give efter. De drog først til Clairvaux og opsøgte Eskil, der i de Tider stod højt anskrevet ved Pavehoffet; og han

¹⁾ Naturligvis København.

²⁾ Eskil døde i Clairvaux i September 1181.

gav dem et Brev med til Rom, hvori han støttede deres Andragende. Men Absalon og Roskildekanikerne gav dem ikke noget efter og skikkede ligeledes Sendemænd til Rom, der af al Magt skulde nedlægge Indsigelse mod det Valg, som Lundekanikerne søgte at faa stadfæstet.

Imidlertid holdt Stormændene Paaske i Roskilde; og netop som Gildet og Lystigheden var paa sit højeste, fik Kongen den Tidende fra Thord Gælkær¹⁾ i Lund, at Magnus's Sendemand Thormer nys var kommet tilbage oppe fra Gølland og i Stormskridt var faret gennem Skaane, saa det ikke havde været muligt at faa fat paa ham, men de maatte endelig passe ham op ved Færgen over Storebælt, hvor han sikkert snart var at finde. Da Magnus nu blev adspurgt om hvad det betød, tog han sin Tilflugt til at nægte alt; og uagtet Kongen gav ham sit Ord paa at han uden Fare kunde tilstaa, lod han som om han var aldeles udenfor det hele, og sagde, at alt hvad de skyldte ham for var lutter Løgn, samt bad sig paa Forhaand udelukket fra Kongens Naade, om han nogensinde blev overbevist om sligt. Men Kongen fæstede ingen Lid til hans Nej og sendte nogle af sine Svende ud til en særdeles tro og paalidelig Præst ved Navn Adolf, der boede ude ved Bæltet, for at bede ham holde Øje med Magnus's Sendebud, samt beskrev ham hans Ydre og Klæde- dragt, hvorpaa han kunde kende ham. — Paa den

¹⁾ Gælkæren i Lund var den øverste kongelige Embedsmand i Skaane (en Art Statholder).

Vis blev Thormer grebet og stedt i Forhør for Kongen; og da denne udspurgte ham om hans Ærende, søgte han vel i lang Tid at slippe fra det ved Udflugter, men omsider kom han af Frygt for Pinbænken frem med sin Løndom og tilstod at han i Steden for Brev havde en Karvestok hos sig — som efter dansk Sæd gælder lige saa meget som et Segl, Ven og Ven imellem — hvis anden modsvarende Halvdel var i Knuds og Karls Værge¹⁾. Kongen lod ham lægge i Lænker og overgav ham til Absalons Varetægt, og det var al den Straf Skælmen fik.

Derpaa gav Valdemar Nils Staller²⁾ det Hverv at opbyde de fynske Hærmænd og ved deres Hjælp tage Magnus til Fange, der nu for anden Gang stod ham efter Livet og fortjente at straffes som Drottensviger. De kom bag paa ham midt om Natten, da han laa i sin Seng; og uden at mindes sin gamle Manddom søgte han blot at bjærge Livet og krøb i Skjul bag Spærlagenet i Steden for at slaa fra sig, men blev hurtigt fundet og trukket frem; saa den Skam var snart sagt en værre Ulykke end Fangenskab selv. — Han blev nu stedt for Kongen og

¹⁾ Det var en ej alene i Danmark, men ogsaa blandt mange andre Folkeslag udbredt Skik, at naar en Ven sendte Bud til en anden, medbragte Budet til »Jertegn« paa Budskabets Sandhed den ene Halvdel af en Genstand, hvis anden og modsvarende Halvdel var i Modtagerens Værge. Genstanden kunde f. Eks. være en Ring el. lign., men var oftest en »Karvestok«, en af to i hinanden passende Halvdele sammensat Stok. Lignende Stokke brugtes paa sine Steder langt ned imod vore Dage ved Hoveriregnskab, idet der for hver »Pligtdag« sattes en Skure i den samlede Stok, hvis to Halvdele ellers var henholdsvis i Husbondens eller hans Fogeds og i Tjenerens Værge.

²⁾ Om ham se ovenfor S. 214, hvor han dog kaldes Drost.

udspurgt om sine onde Rænker, men nægtede sig en Tid lang skyldig i hvad han sigtedes for; men den fangne Thormers Tilstaaelse fældede ham; og da han ej længere kunde sno sig fra det, skriftede han aabenlyst sin Brøde — hvad enten det nu var Skam eller Frygt for Straf, der drev ham dertil. Kongen vilde hellere straffe ham med Fængsel end med Død og lod ham derfor sætte i Taarnet paa Ledreborg under Thorberns Opsyn¹⁾.

Ved samme Tid udplyndrede vendiske Vikinger Valdemars Sendemænd og tog et Skib ladet med Gaver til ham fra hans Svigerfader²⁾; og da han sendte Bud til dem om at faa det tilbage, affærdigede de ham haanligt. Herover blev Valdemar, som rimeligt var, optændt af Vrede, sluttede til Hævn Forbund med Henrik og udbød Rygboerne til at gøre ham Følge, da de var kendte i Fjendens Land. Dernæst løb han ind ad Swine og stak Ild paa Julin By, som Indbyggerne havde ladet i Stikken.

Imidlertid lagde Henrik sig for Demmin; og da han saa, hvor vanskelig Byen var at vinde, fandt han paa at lede Floden³⁾, der skilte hans Lejr fra Byens Mure, om ad et andet Løb i større Afstand fra Byen; men derved lettede han netop Fjenden

¹⁾ Ledreborg er det samme som Søborg (Eskils gamle Borg, se ovenfor S. 54 ff. 105) i Nordsjælland.

²⁾ Den russiske Fyrste Volodar, der havde ægtet Magnus Nilssøns Enke Richiza.

³⁾ Peene.

Murenes Forsvar og styrkede hans Stilling i Steden for at svække den. Som Følge deraf maatte han om Høsten med Skam hæve Belejringen, efter at han havde ligget for Byen hele den Sommer. — Kort efter hans Opbrud kom der ved et Tilfælde Ild i Byen, saa Skæbnen udførte paa egen Haand hvad den ej havde undt Sakserne Held til.

Saa var Lykken dog Danerne mere huld, ti de fik Held til at brænde Gützkow¹⁾, hvis Indbyggere følte sig for svage til at staa imod og derfor skrækslagne maatte ty midt ud i Kær og Moser for at finde Ly. Dette blev røbet Absalon af en Fange, der var blevet nappet tillige med Kone og Børn og en yngre Broder; og ham spurgte han nu, om han vilde købe Frihed for sig og sine ved at røbe sine Landsmænds Skjul. Det gik han med Glæde ind paa og tilbød selv at vise Landhæren Vej, saa den kunde slaa Kres om vedkommende Indsø, medens hans Broder skulde føre Flaaden did; ti paa den Vis vilde der hverken til Lands eller til Vands staa Venderne nogen Udvej aaben til Flugt. Mellem denne Sø og den, hvor de laa, løb der kun en smal og snæver Aa, der ej var farbar for andet end Smaaskuder. Dem tog saa Absalon nogle af og roede frem; men Fangen lod som om han foer vild, saa han maatte trues til at vise Vej; og siden havde han i Sinde at springe fra dem, hvorfor Absalon lod lægge en Strikke om Halsen paa ham.

Mange af Venderne søgte nu at slippe bort i Baade, men løb lige i Armene paa Absalon; og

¹⁾ Længere ned ad Peenefloden.
Saksens Danesaga (1157—1185).

Kvæget, som de havde drevet hen mellem Stranden og Indsøen, faldt i Sællandsfarernes Hænder og blev siden fordelt over hele Hæren; men dog fik Absalon for den Sags Skyld mere Avind end Ære af sine Landsmænd, fordi han, som de sagde, havde ladet Sællandsfarerne ene om den Fangst, som de alle havde lige Ret til.

Da han atter roede ud af Søen, var der nogle mundkaade Svende blandt Mandskabet, der for Spøg sagde, at egentlig skulde Føreren ske en Ulykke, fordi han lod saa uvidende og vildfarende den Gang han skulde vise Skibene Vej, ene og alene for at narre dem netop som de troede ham bedst. Men han tog Spøgen for ramme Alvor og troede at Galgen var ham vis; og en Gang han var henne at hente Vand — til Haandtvæt, som det hed sig — sprang han af egen fri Vilje hovedkulds i Søen og vilde hellere i Tide tage sig selv af Dage end sidde og vente sig Døden. Ingen vidste om han var druknet ved det vovelige Spring eller var svømmet bort under Vandet; men omsider kom han atter op, som det jo saa ofte er Tilfældet, og viklede det Reb han havde om Halsen, op i Hænderne, for at ingen skulde faa fat i det og trække ham til sig. Derpaa gik han atter til Bunds lige for deres Øjne og lod dem i samme Tvivlsmaal som forrige Gang; og først da de fandt hans Lig, kom der Ende paa Trætten.

Saa vældige Kvæghjorder havde vor Hær gjort til Bytte, at den hver Dag maatte have Hyrder til at drive dem paa Græs; og de kunde uden Fare lade dem gaa ude, da Landet var lagt i Bund og Grund øde ved Ild, og Svalerne var saa husvilde,

at de fæstede Bo paa Fjendens Skibe og byggede Reder haade paa Stavn og paa Ror for at udruge deres Unger.

Siden vilde Kongen opsøge Henrik, der i lang Tid var blevet opholdt af Demmins Belejring. Han drog afsted over Land, efter at have ladet Gützkow By, som ingen forsvarede, gaa op i Luer; men da han hørte, at der var en overmaade dyb Flod samt ogsaa andre Hindringer i Vejen, brød han af. Derfra drog Kongen til Eggen om Kamin, hvor han især plyndrede Bondefolket, men lod Borgene ligge, idet han blot paa Skrømt angreb Kamin og lagde Haand paa nogle Skibe, hvorpaa han kunde føre det tagne Kvæg bort. Dette Land var saa rigt paa Kvæg og anden Kost, at det kunde føde hele vor Hær to Maaneder igennem¹⁾.

Siden sendte han Bud til Henrik og bad ham gøre Ende paa dette Krigstog; og denne var da just i Gang med ilsomt Opbrud fra den By han ej havde kunnet vinde. Da Kongen spurgte det, foer han frem overalt med Ild og med Sværd og drog hærgende og plyndrende ad Volgast til. Da Volgasterne og deres Høvedsmand Zulister fik Øje paa ham, gav de sig til at bryde den ene Ende af deres Bro af, for at ingen af Fjenderne skulde slippe ind i Byen ad den Vej. Vel var der nogle faa af vore Folk, der brugte Stumperne til Slige og ved deres Stalbrødrers Hjælp svang sig op paa Broen; men Fjenderne strømmede

¹⁾ Dette Tog mod Kamin maa sikkert have fundet Sted kort efter Julins Brand (ovenfor S. 240) og altsaa inden Gützkows Brand og de dermed sammenhængende Tildragelser. Det kan nemlig ikke antages, at Kongen to Gange er draget den lange Vej frem og tilbage mellem Bagpommern og Forpommern.

ud imod dem inde fra Byen, og da de var for faa til at gøre Modstand, veg de alle saa nær som én, og det var Hemming, Absalons Vaabendrager. Han var kun let rustet, men altid redebon til at styrte sig i Fare og vant til at vove sit Liv. Idet han nu veg et Skridt tilbage for den fremstyrtende Fjendskare, fik han det lange Sværd der hang ved hans Bælte, ind mellem Benene, og faldt næsegrus til Jorden; men det Uheld blev ham kun til Ære og ej til Skade; ti trods Fjendernes tætte Spydrengslap han helskindet derfra — hvad han nok snarere kunde takke sit Held end sit Skjold for; og saa snart han havde faaet rejst sig paa Knæ, drog han sit Sværd og hug de nærmeste Fjender i Benene, hvorved han drev dem lidt tilbage; og i det samme var han med et Sæt oppe igen. Nu skammede hans Stalbrødre sig omsider, tog Mod til sig og sprang ham til Hjælp; og det lykkedes ham derved at drive Angriberne tilbage ind mod Byen. Da han saa kom tilbage til sine egne og fandtes at være aldeles uskadt, undredes alle der saa det, og lovpriste ej blot hans store Mod, men ogsaa hans gode Lykke.

Paa samme Tid endte den Splid i Romerkirken, der ved Kejser Frederiks Hjælp og Støtte og Tyskernes haardnakkede Vildfarelse var vedligeholdt mange Aar igennem, idet det lykkedes den rette Pave, Alexander, at træde Tvedragten

under Fod og samle den søndrede Kirke i fælles Endrægtigheds Baand¹⁾.

Paa den Tid kom ogsaa Kongens og Lunde-kannikernes samt Absalons Sendemænd hjem fra Rom med glædelige Tidender. Uagtet nemlig deres Andragender tyktes aldeles modstridende og uforligelige, havde Romerbispen svaret dem saa klogt, at begge Parter fik deres Vilje og var glade til: Absalon fik Paabud om at overtage Ærkesædet i Lund, men samtidig Lov til at beholde Bispestolen i Roskilde, saa tvende Stifter blev underlagt hans Magt og Myndighed, det ene paa Pavens Bud, det andet med hans Forlov. En ny og uhørt pave-lig Naade, at man fra Rom paanøder en Mand Palliet²⁾ og mod hans Vilje tvinger ham til at tage det Ærestegn, som man ellers er treven nok til at give dem der andrager derom! Men han fortjente ogsaa tilfulde det ærefulde Aag, der lagdes paa hans Skuldre. — Snart kom nu ogsaa Galandus som romersk Legat her til Landet, stævnedes Lunde-kannikerne til Roskilde og læste ej blot det Brev op for Absalon, hvori Paven bød ham tage mod Valget, men truede ham ogsaa med Bandstraalen, ifald han fortsatte sin Vægtring, og nødte ham derved til at bøje sig for Kannikernes Valg og tage imod deres Hyldingsed. Siden iklædte han ovre

¹⁾ Freden mellem Kejser og Pave sluttedes 24. Juli 1177 — Aaret efter at Frederik havde lidt et stort Nederlag ved Legnano mod Alexanders Forbundsfæller, de lombardiske Stæder.

²⁾ Ærkebispens særlige Hæderstegn, se foregaaende Bind S. 91. 210.

1178. i Lunds Domkirke Absalon med Palliet, som han havde medbragt; og næste Dag saa han ham indvie den nyvalgte Bisp af Ribe, Omer, til hans hellige Embede. Efter paa den Vis ærlig og redelig at have røgtet sin Sendefærd drog han ved Vinterens Udløb atter til Rom¹⁾.

¹⁾ Her ender den lange 14. Bog, der er af uforholdsmæssig Størrelse og begynder med Aar 1134 (se foregaaende Bind S. 11. 156).

Lunds Domkirkes Indre.

Bonder giver Kirken Skat. 13. Aarh.

**Nye Tog til Pommern. Henrik Løves
Fald. Oprør i Skaane. Valdemar
mødes med Kejseren. Kongens Død.
(1179—1182)¹⁾.**

Siden tog Kongen sig for at gøre et nyt Tog til Vendland, da han endnu ej havde faaet Hævn 1179.
nok over de Ransmænd, der havde røvet hans Gods. Nørrejyderne havde faaet Bud om at blive hjemme, og Sønderjyderne fik undervejs en forrygende Storm; og da Bisp Frederik af Slesvig, en ædel og ypperlig Mand, desuagtet lod staa til for fulde Sejl, tog de vældige Vindstød helt Magten fra Skibet, saa han tabte Roret og gik under med næsten hele sit Mandskab. Denne hans Død vakte stor Sorg om Bord paa Ledingsflaaden; og det gjorde kun ondt værre, at medens hans Mænds Lig let fandtes, maatte man i lang Tid trods ivrig Søgen lede forgæves efter hans Lig. Først ved Pinsetid drev det i Land paa Sællands Kyst og fandtes hverken ildelugtende eller ondt at se til, men aldeles frisk og uforraadnet — uden Tvivl et

¹⁾ Dette Afsnit svarer til Saksens 15. Bog.

Vidnesbyrd fra Himlen om hans Hellighed. Lige-saa stor Ærefrygt vakte det, at hans Lig, som hans Venner forgæves havde ledt efter, netop lod sig finde paa den Dag, til Hæder for Helligaandens Højtid — den han altid havde fejret med særlig Andagt. — Men fremfor alle sørgede Absalon over sin Hjærtensvens Død.

Kongen mødte Flaaden under Falster, kaldte de store til Maalstævne og sagde, at han ikke selv vilde føre saa lille en Styrke mod Fjendens Overmagt, da han paa et saadant Tog kun havde tvende Kaar: at høste den højeste Ære eller den største Skam. Derfor vilde han hellere overlade Absalon og sin Søn Knud Førerskabet; ti kom de godt derfra, da faldt der dog altid lidt Ære af til ham; og gik det dem ilde, var Skammen ej saa stor.

De var straks rede til at gøre som Kongen bød, trak ogsaa en Hjælpeflaade fra Rygen til sig, saa stor som de i en Hast kunde faa den, og sejlede ufortøvet videre til Ostrusna¹⁾, for at komme lige saa brat som djærvt over Fjenden. Saa lønlig foer de frem, at deres Anfald kom helt uventet: mange af Venderne, der tænkte paa Fred og ingen Fare, blev overrumplet i deres egne Huse; og de kunde have hærget hele Egnen, hvor ingen anede Uraad, hvis ikke nogle Tossier havde sat Ild paa og derved røbet dem. — Blandt andet søgte to af Venderne at undfly til Skibs; og da Jærmer²⁾ med et Spyd strakte den ene til Jorden, tænkte den anden paa at hævne ham; men da han saa at det var Rygboernes Fyrste han havde for sig, kastede han skam-

¹⁾ Strækning i Forpommern, især Omegnen af Volgast.

²⁾ Rygens Fyrste Jarimar.

fuld sit Spyd og flygtede derfra. Slig Ærefrygt har dette Folk for alle høje Herrer.

Imidlertid løb Flaaden op ad Peene; undervejs tog man de Heste der gik paa Græs, og sejlede videre til Volgast. Her brød man Broen af og gjorde Løbet ryddeligt, samt kastede dernæst Anker inde under Murene, medens Borgerne tumlede med deres Blider, der endnu ej var i brugbar Stand. Men til Belejring havde Danerne ingen Lyst; de sejlede hellere uden om Byen og førte Krigen paa den Vis, at de dukkede op snart her og snart hist og stadig gækkede Fjenden, der aldrig vidste hvor han helst skulde være paa Vagt: de undgik de Steder, hvor de kunde møde ham, og søgte altid did hvor Landet laa uden Værn; og kom saa omsider dets Forsvarere til, veg de med Vilje tilbage og opsøgte andre Egne hvor ingen satte sig til Modværge; og for uafbrudt at være i Aande lod de Fodfolkene ro om Natten og sove om Dagen, medens Hestfolket holdt Hvil om Natten og til Gengæld var ude i Tjeneste hele Dagen.

Bugislav og Kazimar mærkede snart, at mod den Slags Strejftog hjalp Vaabenmagt intet; og da de indsaa, at vore Folk — vel saa meget ved deres snare Vendinger som ved deres Styrke — var paa gode Veje til at lægge Landet øde, og at de paa egen Haand intet kunde udrette derimod, greb de til det Raad at handle om Fred og købe sig de Folks Venskab, hvis Vaaben var dem for stærke. De sendte derfor Bud til dem og indrømmede at de var dem underlegne, men lod tillige som om det var ingen større Skade til, ifald de mistede det Land de for Tiden sad inde med, da de jo sagtens kunde finde sig nye Bopæle

i de store pommerske Ødemarker. Ved de Ord brast Nils Falstring¹⁾ i Latter og udbød: »Ja da er Landet dog vist ilde tjent med, at I maa afstaa den nedre Ende deraf til Danerne og den øvre til Polakkerne, og i det hele lade Naboerne spille Bold med jer!« Ved denne hans Tale kom de i Tanker om at de skulde tage Vare paa Landets Vel, og bød Absalon som Togets egentlige Hovedsmand hundrede Mark Penninge, og Knud lige saa mange, samt lovede at løslade de fangne Sendemænd og udrede to tusinde Mark i Erstatning for Rovet.

Herpaa vilde Absalon ikke straks svare, men kaldte Hovedsmændene til Side og udtalte, at de var bedst tjente med at vrage de Vilkaar Fjenden bød, selv om det skulde vække Mishag hjemme, hvor et slikt Tilbud vistnok vilde falde i god Jord, om det end var til Skade for Land og Rige. Et saadant Forlig, der bragte Kongen Penge, Landet Fred, og Fangerne Frihed, vilde nok gøre stor Lykke, men kun liden Gavn; det eneste rette var at lade Tilbudet aldeles uænset og ej afbryde Kampen; ti Vendernes Magt var saa svækket, at de snart var nødte til at overgive sig, hvis de nu ikke opnaaede Fred. Han overlod nu sine Mænd at afgøre, om de helst vilde have Krig eller Fred, da han ej vilde have Ord for dumdristigt at følge sit eget Hoved, uden at ænse andres Ønsker. — De svarede ham, at man burde vælge det Kaar, som vilde hue Folket bedst; og dette sine Fællers Raad maatte da Absalon rette sig efter.

For at nu ikke hans uventet hurtige Hjem-

¹⁾ Sikkert den samme som Absalons ovenfor S. 198 nævnte Staller.

komst skulde skræmme Kongen, der med Uro i Sinde biede paa Flaaden, bad han Esbern ile i Forvejen og bringe ham det ærefulde Budskab; men han blev ved Hidensø¹⁾ opholdt af Modvind og fik ikke god Bør, før end Absalon, der imidlertid havde modtaget Gidslerne, ogsaa kom strygende for selv samme Vind. Esbern satte nu alle Sejl til for at komme først; og da Kongen, der netop var paa Jagt, fik Øje paa ham, undredes han over at se ham ile hjem langt forud for den øvrige Flaade, og troede at hans Folk var i vild Flugt hjemad. Men saa snart Esbern havde fortalt ham det hele, veg hans ugrundede Sorg for idel Glæde; dog tilstod han, at Fejde havde været bedre end Fred; derpaa satte han Esbern til Højboards og talte mangt et Skæmtens Ord med ham. — Næste Dag gav han Flaaden Hjemlov og overøste ej blot Mandskabet med Ros, men undte det ogsaa den Ære at kysse ham²⁾.

Siden, mens Kongen opholdt sig i Jylland, brød Knud og Karl ind i Halland med en udvalgt Skare, der dog ej var saa stærk som den var kry, og vilde hævne sig paa deres Fædreland for den Fredløshed, de kun havde deres egen Brøde at takke for. De havde ventet at finde Huldskab hos Hallandsfarerne, men mødte kun Modstand hos Mængden; alligevel yppede de Slag ved Skoven der skiller Halland fra Gøtland, da de hellere vilde falde end fly. Men Lykken var dem gram, og de

¹⁾ Vest for Rygen, jfr. ovenfor S. 18. 25.

²⁾ Der maa sikkert menes, at han rakte dem Haanden til Kys.

maatte bøde haardt fordi de bar Vaaben paa deres eget Land: Knud fik mange svære Saar, faldt i Bøndernes Hænder og blev sat i Taarnet hos Magnus; saa havde de været lige gode om Brøden, fik de ogsaa Lov til at dele Straffen; Karl fik sit Ulivssaar i Kampen, slæbte sig lidt af Vejen og udaandede sin Hellesjæl under Træernes venlige Løvtag, lykkeligere i Døden end hans Broder ved Livet. Deres Arve-gods tog Valdemar i Eje, da Landsforrædere efter Loven har deres Hovedlod forbrudt, hvorved Kongens Gods fik en uventet Tilvækst. — Siden blev Karls raadne Lig fundet af Egnens Folk — et Syn der nok kunde minde om, at man ej bør lade haant om sin egen Lod og attraa andres Magt og Højhed.

-
- Imidlertid havde Henrik ved at nægte Kejseren
1176. Hærfølge mod Italieme paadraget sig en farlig Krig¹⁾; og da han mærkede at det langt oversteg hans Kræfter at trække saa tungt et Læs, sendte han
1180. Bud paa Bud til Valdemar om at mødes med ham, ja gik selv helt over Broen, hvor han før uvægerlig var standset paa Halvvejen, manede ham indtrængende til ej at glemme deres svorne Forbund og bad og bønfuldt ham om Hjælp. Men saadan gaar det: Nød tvinger Hovmod, og Trang gør ydmyg. Dertil svarede Kongen, at han havde ej svoret ham Tro og skyldte ham intet; men for gammelt Venskabs Skyld vilde han nok hjælpe ham,

¹⁾ 1180 fik Kejseren ham lyst i Rigets »Acht«, og nu faldt den ene efter den anden af hans Mænd fra ham og gik over til Kejseren; jfr. nedenfor S. 273.

ifald han vilde lyde hans Raad. Da Henrik nu ønskede at høre hvad det var han raadte ham til, svarede Kongen, at det kunde være farligt nok at yppe Strid med den jordiske Kejser; men dog var det langt værre at byde Himlens Herre Trods, saasom han blot ved et Vink, uden Menneskers Hjælp, kunde ophøje eller nedstyrte hvem han vilde. Han havde Henrik i lang Tid udæsket ved at tilrane sig Bispernes Gods; og kun hvis han gjorde Bod og gav det alt sammen tilbage igen, kunde han haabe paa Sejr. I modsat Fald var det dumdrigt af ham at indlade sig i Kamp, saa længe Gud var ham vred; og selv om de slog sig sammen mod Fjenden, vilde de begge kun faa Tab deraf; ti det var baade sandt og vist, at Menneskenes Magt var kun svag og skrøbelig mod Himlens Vælde — om nogen i Længden var dristig nok til at byde den Trods. Selv turde han ej yde Henrik Hjælp, før han havde sonet sin Brøde, da han hellere vilde holde Ven-skab med Herrens Kirke end med nogen enkelt Mand.

Dertil svarede Henrik, at rigtignok havde han under Navn af Len frataget Bisperne meget Gods; men skulde han frivillig give Afkald paa alt det, da var han med det samme bragt til Bettelstaven; og iøvrigt holdt han ikke disse kronragede Skalde-pander saa højt i Ære, at han følte Lyst til at agte deres Avind højere end sin egen Hæder og selv skille sig ved alt sit Gods. Dog bad han Valdemar tie med sit Afslag, for at det ikke skulde komme ud blandt Folk, at han havde nægtet ham sin Hjælp. — Dermed skiltes han fra Kongen og lod overfor sine Mænd som om Valdemar havde lovet

ham sin Støtte, hvorved han haabede at sætte nyt Mod i dem, saa de ikke gik over til Kejseren.

Da Danerne var paa Hjemvejen, hændte der et mærkeligt og hidtil uhørt Jertegn: en Nat kom der en umaadelig Mængde Markmus langt oppe fra Landet og styrtede sig med en ynkelig Piben ud i Slien, hvor de alle omkom; og næste Morgen var Stranden helt oversaaet med deres Aadsler, der drev i Land alle Vegne¹⁾. Men var det et stort Under, saa var det tillige til største Gavn for Folkene der paa Egnen. — Samme Nat blev Absalons Klæder musegnavede, mens han laa og sov — et sikkert Varsel om den Modgang der forestod ham.

Aldrig saa snart var Absalon vendt hjem til Sælland, før han fik Tidende om at Skaane var i fuldt Oprør, og at Almuen var raget uklar med de høje Herrer og havde yppet aaben Opstand mod Kongens Fogeder. En af disse, ved Navn Aage, en anset Ombudsmand, var paa Landsling i Lund blevet ilde medfaren af den frække Folkehob, der lagde voldelig Haand paa ham og nær havde revet ham i Stykker, hvis han ikke var flygtet ind i Sankt Lavrentius's Kirke. I det hele forlød det, at Mængden var aldeles vild og gal, og at ingen anden end Absalon var Mand for at slukke den Brand; og da det altid var lettere at kvæle Oprøret i Fødselen end naar det havde vokset sig stærkt, bad de ham endelig i største Skynding ile over til Skaane,

¹⁾ Slige Tildragelser kendes ellers især fra Norge (Lemmingernes Vandringer).

hvis han for Alvor vilde tage sig af Kongens Sager, hvormed det kun stod ilde til.

Absalon spurgte nu Sune og Esbern til Raads herom; og de fraraadede ham af al Magt at drage derover, med de Ord, at efter hvad de vidste var det de store der i Løn havde rottet sig sammen om at ophidse Almuen, ene og alene for at komme ham, Absalon, til Livs¹⁾. Men da de skaanske Sendemænd blev ved med at sige, at kun han kunde dæmpe Oprøret, lovede han dem at komme, hvordan det saa end gik; ti han vovede gerne sit Liv, om saa skulde være, til Tak for alt godt som Kongen havde gjort ham. Han sendte nu Mænd i Forvejen, der skulde stævne de skaanske Stormænd til at holde Ting med ham i Lund, og lovede at han straks skulde være hos dem. Selv drog han nu ogsaa ufortøvet til Skaane, for med faderligt Sind at staa roligt og fast mod alt Almuens Ustyr.

Her gik Oprørets Bølger højt; Almuen klagede med Gny og Bulder over den Uret der overgik Landsfolket, og da Thord²⁾ rejste sig for at tale til den, modtog den ham med Skrig og Skraal og truende Tilraab, saa han var nødt til at holde inde. Heller ingen af de andre der holdt med Kongen, kunde faa Lov til at komme til Orde; kun Absalon fandt nogenledes Ørenlyd og Rø til at tale. Men da han mærkede at Mængden blev ved med sin vidløse Hujen og Skrigen og var aldeles uimodtagelig for gode Raad, lyktes det ham bedst at dele

¹⁾ Med »de store« maa her menes den indfødte skaanske Adel (Bondelhøvdingerne) i Modsætning til Kongens Ombudsmænd (der for en Del var Sællændere).

²⁾ Gælkær, d. e. overste kongelige Embedsmand i Skaane; jfr. ovenfor S. 238.

den, og han satte derfor Herredstingene Stævne i tre Hold¹⁾ og lovede selv at give Møde og raade Bod paa alle de stores Overgreb. Thord lod han dernæst høre ilde for, at han ved usandfærdige Tidender havde lokket ham over til saa ustyrlig en Almue; men *han* paastod, at al deres Galskab kom af at de havde taget sig en Taar over Tørsten: det kunde man tydelig mærke paa Tinge, hvor mange endog sad og snorkede; og derfor var det ogsaa bedst at holde Ting med dem ude paa Landet og ikke inde i Byen, saa disse Fyldebøtter ingen Adgang havde til at faa sig en Rus.

Først holdt nu Absalon Ting med Sønderskaaningerne og lod ved den Lejlighed den kongelige Ombudsmand Peder Evarsøn sidde sig næst, for at sikre sin Ven des bedre mod alle de lige saa hidsige som uvederhæftige Søgmaal, som Almuen af Avind fremsatte mod ham; ti Ærkebispens Sidemand turde ingen gøre noget ondt. — Næste Tingdag gik hen med at undersøge alle de indbyrdes Trætter og gøre hver Mand Ret og Skel; og da alle Sager var afgjorte efter Lands Lov og Ret, var Almuen glad og tilfreds og kunde ikke andet end sige ham Tak.

Paa Vejen herfra fik han at vide af en skaansk Hærmand, at Budstikken gik rundt blandt Almuen for at ægge den til Oprør og stævne den til Tings ved Hvidkilde²⁾ om fire Dage. Uagtet nu Absalon havde de ypperste Skaaninger om sig, sendte han ogsaa Bud efter Thord for at have sit Raad fulltalligt, og fortalte dem hvad han nys havde hørt

¹⁾ Nemlig for det sydlige, for det østlige og for det nordlige Skaane.

²⁾ Vistnok Hvitabæk i Færs Herred.

om Bøndernes Opstand. Thord bad ham nu slaa sligt af Tankerne og aldrig fæste Lid til hvad Rygtet sagde, da der aldeles ingen Grund var til at frygte sligt, hvorimod de andre raadede ham til at tage sig vel i Vare for en voldsom Almue. Da saaledes Meningerne var delte, og ingen ret vidste Raad, faldt det ham ind straks at ty ud paa Sigøfdeø¹⁾ for at skaffe sig nøjere Besked. Der fik Absalon sikker Tidende om at Almuen, som han før havde spurgt, var helt ustyrlig; og da han fandt det for voveligt selv at mødes med den paa Tinge, sendte han nogle Mænd derhen, som paa hans Vegne skulde love dem alle Ret og Skel og derved søge at stille dem tilfreds. — Men da disse hørte, hvordan Almuen i sin rasende Galskab satte alt paa den anden Ende og var saa kry, at den tillod sig de værste Skældsord mod alle Ædlinge, tav de stille med deres Ærende, pustede af al Magt til Ilden og brød sig mere om andres Afsind end om at røgte deres egen Sendefærd — hvad enten det nu var af Svig eller af Frygt de bar sig saaledes ad. Da nemlig en af dem, ved Navn Peder Lange, en Kæmpe af Vækst, med Nød og næppe havde faaet Ørenlyd, udtalte han, at vel var han Absalons Mand, men derfor skyldte han ikke ham mere end sine egne Landsmænd; ti Folket stod over Ærkebispens, og han var hellere hele sit Land end en enkelt Høvding huld og god²⁾. Derfor var han rede til at følge Almuen i tykt og tyndt og veg end ikke

¹⁾ Ærkebispestens faste Gaard i Færs Herred, bygget paa en Ø i Sofde Sø.

²⁾ »Land« og »Landsmænd« maa her tages i indskrænket Betydning (= Skaane og Skaaningerne).

Saksens Danesaga (1157—1185).

tilbage for med Vaaben i Haand at væрге dens truede og fast synkefærdige Frihed.

Hertil blev der da svaret fra Tingfolket, at de bare blev holdt for Nar af Absalon og de andre store Herrer, der var vant til at udsuge Almuen og nu med Vilje var blevet borte fra Bondetinget. Det Ord istemte de alle med Skrig og Skraal: Mængden sprang op med Gny og Bulder, greb til Vaaben og fløj til Hest — om de havde nogen — for at storme Absalons Gaard; og i Skyndingen faldt det ingen ind at drages til Minde, hvor meget godt de havde nydt af det Hus, som de nu overfaldt. — For nu at bringe Absalon den Tidende fløj de yngste af hans Sendemænd afsted til Sigøfdeø; og uaglet Pilene regnede ned over dem alle Vegne fra, slap de snildt fra dem og naede hjem. Det Budskab vakte Røre blandt Absalons Mænd, der straks hver paa sin Vis søgte at sætte alt i Forsvarsstand: nogle drev Hestene ind, der gik løse paa Engen; andre trak alle de Vogne frem de kunde faa fat paa, og spærrede dermed Vadet over til Øen, hvor Absalon siden lod opføre en Teglstensmur til Værn; og atter andre sankede Slyngestene.

Nu var det de ældres Raad, at Absalon enten maatte være redebon til at udholde en Belejring eller ogsaa slaa sig igennem Fortroppen og undvige inden Mængden var blevet for mandstærk; men han vilde ingen af Delene; ti til at staa en Belejring igennem havde han ej Levnedsmidler nok; og selv droges han vel til Minde, at han ej var en Stemand, men en Fader og Hyrde, der var kommet for at stifte Fred, ej for at udgyde Blod, og derfor aldrig gik med til øve Mord og Manddrab i Steden for at røgte sit Kald som Sjælesørger. Derimod

havde han i Sinde at splitte den første Angriber-skare, uden at volde dem Skade paa Liv og Lemmer; ti det var ingen Sag at drive hovedløs Hær paa Flugt. Han forbød derfor sine Mænd at gøre Bønderne noget ondt; og da deres Fortrop havde stillet sig op paa en Høj der i Nærheden, drog han med Korsel foran sig ud imod dem og jog dem ind i den nærmeste Lund. Hovedmanden fik hans Ryttere fat paa; men ihukommende Absalons Bud nøjedes de med at trække Rustning og Klæder af ham og prygle ham igennem. Derimod var der én af dem selv der kom af med Livet, ved det at hans Hest løb løbsk med ham midt ind i Fjendens tætte Skare, og ud i en Mose, hvor Bønderne stimlede sammen om ham og slog ham ihjel, uden hans Stalbrødres Vidende.

Saaledes nøjedes Absalon med at gøre Bøndernes Angreb til intet; og da ingen Fjende længer truede ham, kunde han uhindret vende tilbage til Lund, medens de andre styrede deres Harme paa Øen¹⁾ og plyndrede alt med griske Hænder. Men Ærkebispens fulgte højsindet Fredens Raad, der ogsaa var det eneste rette; han viste sig ikke grum, men god, og sparede gerne sin Hjord; ti han satte ingen Ære i at hævne Skade, men des mere i at vide sig selv uden Skyld og dog skaane de andre; og netop ved at stikke sit Sværd i Skeden vandt han sig Ros som en sand Herrens Tjener.

Da nu de Mænd kom tilbage, som han havde sendt ud for at stille Tingfolket tilfreds, gav han dem Sag for, at det var paa deres Ord han uden at ane Uraad havde vovet sig ud i sligt Uføre, og spurgte dem, hvorfor i al Verden de i deres Budskab havde

¹⁾ Sigøfdeø.

givet det Udseende af at der ikke var videre Fare paa Færde, og derved lokket ham over til saa vanskelige Forhold, som han ej havde haft mindste Anelse om og derfor stod værgeløs overfor. De undskyldte sig med at de aldrig havde tænkt sig at det kunde gaa saaledes, og indrømmede at de havde baaret sig ufor-sigtigt ad; og Absalon bad dem da overveje hvad der nu var at gøre, og give et godt Raad, der kunde bøde paa deres Fejl fra sidst. De svarede at de havde hverken Vaaben eller Mandskab, saa de var nødte til at fare hjem og hente begge Dele; men næste Dag skulde de atter møde fuldt rustede; selv kunde han jo nok finde sig et Smuthul saa længe, ti det var ingen Skam at skikke sig efter Tid og Lejlighed. — Om de sagde saa af Ondskab eller Raadløshed, kan Læserne bedst selv dømme om ud fra deres senere Adfærd — saafremt det da ikke keder dem at høre videre derom. — Absalon svarede, at han havde i sin Borg paa Sælland¹⁾ en anderledes hæderlig Tillugt og var ikke vant til at søge Skjul, men vragede den Slags usle Udveje. Dermed skiltes han fra dem og sejlede bort paa et Skib som Thord skaffede ham; ti det faldt ham aldrig ind at krybe i et Musehul til Skam for sit store Navn og Rygte; og han glemte ej, at han netop ved herlig Manddomsid havde vundet sig Hæder og Ære trindt om Land.

Da han var kommet over paa Sælland, fik han et Brev fra Valdemar, der var paa Jagt paa Samsø, om at komme til ham og tage Vare paa nogle vigtige Sager vedrørende Land og Rige. Efter at han først sammen med Sune og Esbern til-

¹⁾ København.

børlig havde drøftet de forelagte Sager, sagde han omsider Kongen Tidenden om det skaanske Oprør og var ikke ræd for selv at være første Budbringer om sine egne Trængsler. Kongen foer op i Vrede og truede med at straffe Oprørerne paa Livet; men det fik Absalon ham dog fra ved at snakke godt for ham, og raadede ham til at opsætte sin Hævn og først lade de skaanske Stormænd venskabeligt stævne til sig. Selv drog han dem i Møde, da de opsøgte Kongen paa Fyn, og modtog dem med udsøgt Artighed. De vilde nu have ham til at bede Kongen om at afsætte Sakse, Aage, Sune og Esbern fra deres Ombud i Skaane, fordi de ikke var indfødte¹⁾, og paastod at Oprøret ene havde sin Grund i deres overmodige Adfærd og vilde være endt med det samme, naar blot Kongen satte Landets egne Børn for Styret og gav de fremmede Fogeder Afsked. Dertil svarede Absalon, at de undte nok ikke Kongen hans Magt, siden de søgte at røve ham hans Ret til at uddele Len²⁾ efter eget Tykke; og hvad ham selv angik, da vilde han langt hellere friste Almuens Ondskab end ved slig lumsk Bøn undergrave Kronens gamle og hævdvundne Højhedsret³⁾. Nu truede de andre ham med at saa skulde ogsaa hele Oprørsstormen komme over hans Hoved, og svarede ham i det hele med ublu Overmod.

¹⁾ Disse fire har været kongelige Ombudsmænd (Fogeder) i Skaane, uagtet de sikkert alle var Sællandsfarer af Fødsel og vistnok alle stod Absalon nær. Om Aage se ovenfor S. 254.

²⁾ *Len* er i Datidens danske Sprog det samme som *Ombud* (Embedet) og har intet at gøre med det europæiske Lensvæsen.

³⁾ Om Absalon har Ret i at kalde denne Kronens Ret gammel, er et Spørgsmaal; det almindeligste har vel nærmest været, at Kongen lod Rigets enkelte »Lande« styre af indfødte Ombudsmænd.

Siden, da Kongen spurgte dem, hvad der vilde være det virksomste Middel til at stille Skaaningerne tilfreds, svarede de, at et eneste Brev fra Kongen med en passende Blanding af venlig og haard Tiltale var nok til at gøre Ende paa det Opløb. Paa deres Raad sendte saa Kongen et truende Brev til den skaanske Almue, hvad der kun gav Oprørsluen ny Næring; ti Folket harmedes over de haarde Ord han brugte imod det, og foer end skarpere frem til Straf for hans dristige Skrivemaade, idet de højtidelig paa Tinge afskaffede al kongelig Skat og Tyngge. Endvidere forsvor de at udrede Bispetiende og gav Præsterne Lov til at gifte sig, samt vedtog at disse sidste godt alene kunde tage Vare paa Gudstjenesten, saa Ærkebispens Embede var aldeles overflødig. Saaledes satte de sig op baade mod Gud og Mennesker, trodsede Kongen og haaned Kirken.

Da nu Kongen saa at her hjalp Trusler intet, satte han sig for at slaa til; og da Høsten var omme, trak han en stor Mængde Skibe til sig for at sætte over Sundet med sin Hær, bad Absalon være blandt de sidste der gik i Land, og sejlede ad Helsingborg til. Her var der meget Folk samlet for Fiskefangstens Skyld¹⁾, og de havde bygget sig mange Boder ved Stranden; men saa snart de fik Øje paa Absalon, skød Hadet op i dem, saa hver og en slap sin Syssel og Næringsvej og sankede Stene paa Stranden og hvor de ellers kunde hitte dem, for at dænge hans Skib til naar det lagde til Land. Ingen skænkede det en Tanke, at den Mand de drev bort fra Skaanes Jord, var den samme som

¹⁾ Der sigtes til det store Sildefiske i Sundet i September og Oktober Maaneder.

havde fredet alle Danmarks Strande, saa der var trygt at bo og bygge. En Del viste endog Kongen den Haan og Ringeagt, at de lod ham staa tilbage paa Tinge og selv strømmede ned til Stranden for at hjælpe til med at stene Ærkebisp. O uskøn-somme Skaaningsfolk, der i dit frække Afsind ej undser dig ved at give din store Velgører Skam til Tak! Din Fader, din Hyrde, jager du i ustyrlig Ondskab ud af dit Land og støder *hans* Snække bort, hvis Værk det er at du selv trygt tør sejle saa langt du lyster, uden Frygt for Vikinger, hvis Rov du saa ofte var! *Ham* vil du ej i denne Stund unde Adgang til din Kyst — ham hvis Heltedaad du kan takke for at du ej selv er hjemløs paa dine egne Strande! Hold dog engang inde med at haane den store og ædle Herre for hans Velgerninger mod dig og regne ham dem til Last og Skam, og skynd dig med inderlig Anger at raade Bod paa hvad du har forbrudt ved saa skammelig at miskende Manden!

Nu kunde Kongen ej heller rolig finde sig i deres frække Trods: han foer op i Vrede og raabte paa Hest og Vaaben; men i det samme tog Bisp Sven af Aarhus ham om Livet og bønfaldt ham om ej at fare haardt frem mod Almuen. Om det var Fromhed eller Frygt der drev ham til at vove det Skridt, faar staa hen; saa meget er vist, at Kongens gamle og trofaste Kærlighed til Absalon ogsaa her holdt Stik, saa Vennens Nød vejede langt mere hos ham end Bispens Bønner. Saa snart Kongen kom ned paa Stranden, holdt alle op med at stene Skibet, gik atter ind i deres Boder som om de aldrig havde haft ondt i Sinde, og lod Absalon uhindret gaa i Land.

Hernede holdt nu han og Kongen hver for sig

Stævne med de skaanske Hærmænd¹⁾. De Skaaninger, som Kongen raadslog med om at dæmpe Oprøret, raadede ham til at fjerne Absalon og de fremmede Fogeder fra Skaanes Land, og sagde at det virksomste Middel til at styre Almuens Galskab var at faa dem af Vejen, da det ej var mod Kongen, men kun mod disse Mænds Ondskab, at Folket havde rejst sig²⁾. Heri fandt de Medhold hos de jydskke Hærmænd, der troligt nok ønskede Absalon af Vejen, dels af Had til Tienden, som nys havde vundet Hævd i Sælland og Skaane, dels ogsaa fordi de endnu med Skræk kom Fotevigslaget i Hu³⁾. — Anderledes ædelt dømte Absalons egne Riddere: de svor paa at de ikke vilde af med ham, og sagde

¹⁾ Nogle af disse var nemlig Kongens, andre Ærkebispens Mænd.

²⁾ De skaanske Stormænd søger altsaa at nytte Lejligheden til at faa de fremmede Fogeder bort og rimeligvis ogsaa til at bekæmpe Ærkebispens Tiendekrav; og heri finder de Medhold hos de jydskke Stormænd. Om de derimod ogsaa har sluttet sig til Almuens vidtgaende Krav om Præsternes Ægteskab og Ærkebispens Afsættelse, er mere tvivlsomt; men Sune og Esbern har dog næppe haft ganske Æret, naar de paastod, at de store stod bag Almuens Oprør (se S. 255).

³⁾ Den gamle Skræk for Skaaningerne fra Fotevigslagets Tid kan vel næppe have spillet nogen større Rolle; derimod er det overmaade rimeligt, at Jyderne har været bange for Tienden, der var blevet lovfæstet paa Sælland ved den Kirkelov, som Absalon havde faaet vedtaget den 21. Juli 1171, og i Skaane ved den omtrent ligelydende Kirkelov, som Eskil havde sat igennem her nogle Aar senere (o. 1174). Den *Tiende*, her er Tale om, er *Bispetiende*, som Bønderne ved disse Kirkeloves Vedtagelse havde lovet at yde. I Jylland trængte den først langt senere igennem; og rimeligvis har Eskil ikke naaet at gennemføre den helt i Skaane inden sin Fratræden. Netop Absalons stejle Fastholden ved dette nye Tiendekrav har da sikkert været en af Hovedaarsagerne til den skaanske Almues Oprør.

at saa vist som de havde rige Frænder og skarpe Sværd, skulde de nok — selv uden Kongsmændenes Hjælp — føre deres Herre og Husbond fri og frank over alt Skaanes Land, om saa Bønderne stod ham aldrig saa haardt imod. — Men Kongen, der helst vilde give Almuen Fred, lyttede mere til Jydernes fejge Raad end til de andres djærve Tale: han tog Absalon til Side og bad ham drages til Minde, hvor godt de altid var kommet overens, og at de aldrig havde staaet saa stejlt paa deres stridige Skøn, at ikke den ene til Slut havde givet efter for den anden. Nu var det hans Bøn, sagde han, at Absalon opgav at drage videre frem i Skaane og ikke skammede sig ved at vende tilbage til Sælland, men denne ene Gang lod Nytte gaa frem for Navn og Ære. Dertil svarede Absalon, at han ej heller denne Gang vilde bryde sin gamle Skik og derfor lød Kongens Raad, uagtet han vidste at der var mange der i hans Fravær vilde dænge ham til med Løgn og Klaf. Kongen takkede ham meget for hans store Føjelighed og bad om at maatte beholde hans Riddere i sit Følge. Derover brast disse Absalons tro og hulde Svende i Graad og sagde at det var en evig Skam og Skændsel som den Dag overgik dem: at de — ikke ved egen, men ved andres Fejghed — nødtes til at lade deres Herre usselt i Stikken, hvem de havde svoret at tjene tro. Saaledes skiltes de fra Absalon med dyb Sorg i Sinde og fulgte fra nu af Kongen.

Valdemar holdt nu alle Vegne Stævne med Almuen, men havde ondt nok ved at komme til Rette med den; ti Bønderne mødte overalt væbnede paa Tinge for at tale deres Sag og bar deres Sindelag tydeligt til Skue. I det hele gik der ikke en Dag

hen uden at de lagde Absalon for Had med nye Løgne; og hver Gang Jyderne hørte sligt, gav de dem i Løn Medhold, støttede ved Smiger hvad de burde straffet med Sværd, snakkede dem skammeligt efter Munden og fremmede derved mægtigt Oprørernes Sag.

Da Levnedsmidlerne slap op, og Kongen var ved at forlade Skaane, lod han først nogle udvalgte Mænd af Almuen fæрге over til Sælland, dér hvor Stranden har Navn efter Helsingborg¹⁾, for at forlige dem med Absalon. Her mødtes da Absalon omsider med Kongen, førte mange Vidnesbyrd for sin Uskyld og fralagde sig alle Sigtelser, samt gendrev alt hvad der i hans Fravær var blevet løjet ham paa, og det med saa gode og gyldige Grunde, at han tvang Klagerne til at vedgaa deres Skyld og bede ham om Forladelse derfor, ja vendte deres Søgmaal til Hyldest og Hæder. Alle undredes højligt over hans store Veltalenhed, ja nogle af de tilstedeværende sagde at det var som talt ud af Herrens egen Mund; men Skaaningernes Sendebud skød ved Afrejsen alt ind under deres Landsmænds Dom og paastod at de havde ingen Fuldmagt til at slutte Forlig uden Landets Samtykke.

Men heller ikke deres ærlige og oprigtige Raad kunde bringe den skaanske Almue til at lade sin Galskab fare: de vilde hverken svare Bispeliende eller i nogen Maade yde Kirken dens Ret. Til Straf for slig uhørt og halsstarrig Helligbrøde sendte Absalon paa næstfølgende Landemode Præsterne et Brev, hvorved han lod alle Skaanes Kir-

¹⁾ Der menes naturligvis Helsingør, hvor der da kun fandtes en sandet Strandbred (*Øre*), men endnu ingen Kobstad.

ker lukke¹). Almuen var i Tide varskoet om dette Forbud og samledes nu under Landemødet væbnet til Tings lige udenfor St. Lavrentius's Kirke. Præsterne valgte da to ud af deres Midte til at gøre Tingalmuen Rede for Bispens strenge Bud; og disse truede nu med at indstille al Messe og anden Gudstjeneste, hvis de fastholdt deres Vægning ved at svare Tiende. Almuen valgte saa to Mænd til at svare paa dens Vegne og undsige Præsteskabet til Gengæld; og de udtalte da, at det var vitterlig nok ikke Ærkebisp, men Almuen der gav Præsterne Kost og Tæring og ved milde Gaver ydede dem alt fornødent til Livets Ophold: derfor maatte de enten gøre Gavn for Føden og røgle Gudstjenesten eller ogsaa rømme af Lande; og vilde de ingen af Delene, da skulde de ej blot have deres Gods forbrudt, men tilmed straffes paa Liv og Lemmer. — Men Klerkene stod urokkelig fast og svarede at hverken Død eller Fattigdom skulde skræmme dem fra at gøre som deres Ærkebisp hød dem. Overfor saa trofast og gudfrygtigt et Præsteskab trak Mængden det korteste Straa: den slog om fra Trusler til Bønner og udbad sig at det maatte staa hen med Forbudet indtil de fik talt med Absalon selv. Bønderne var nemlig bange for at sætte Landets Børn op mod hverandre ved at straffe Præsterne, der jo var dem selv jævnbyrdige; ti vel havde baade fremmede og indfødte Mænd Præstekald i Skaane, men af dem var det dog især deres egne Landsmænd de holdt i Agt og Ære. Nu blev der da med begge Stænders Vilje skicket Bud til Absalon om at unde dem en rimelig Frist og udsætte Straffen, hvad han ogsaa

¹) Han lagde altsaa Landet under kirkeligt Forbud (Interdikt).

villig tilstod dem, da han altid hellere tog Folk med det gode end med det onde. Desuden takkede han Landemødet mange Gange for dets faste Holdning. Alligevel brød Almuen sig fejl om hans Godhed, men blev ved med at plyndre Hærmændenes Gaarde, hvad enten Husbonden stod i Kongens eller Bispens Tjeneste¹⁾.

1181. Da Fasten var for Haanden, salte Kongen med de skaanske og sællandske Hærmænd over Sundet ved Helsingborg og drog ind i Skaane; ti af Fynboers og Jyders Følgeskab havde han faaet mere end nok, da de forrige Gang kun havde pustet til Ilden. Absalon skyndte sig til Lund for paa Embeds Vegne at tilberede Salve²⁾; her holdt han et Par Dages Rast sammen med Kongen og trak sig dernæst ud paa Landet, men i Byens Nærhed.

Ved Rygtet herom kom der Røre blandt Nørreskaaningerne og Hallandsfarerne: de lod efter Folkets Sæd Budstikken gaa rundt og opbyde alle til Kamp i Frihedens Navn, og fik paa den Vis ogsaa stillet en Hær paa Benene, der var dumdristig nok til straks at stævne til Strid med Kongen, i den Tro at det var ingen Sag at maale sig med Rigens Hær. Kongen kom nu til fra det søndre Skaane og mødte dem ved Dysjebro³⁾. Absalon bad ham hellere bruge Stokken end Sværdet; men han svarede at det var Mænd og ikke Hunde han havde for sig. Ikke af Had eller Hidsighed, men med

¹⁾ Det synes altsaa som Oprøret mere og mere har faaet Præg af Almueopstand mod saavel verdslige som kirkelige Stormænd; og dette har sikkert været medvirkende til at de skaanske Hærmænd nu synes at slutte sig fuldt ud til Kongen.

²⁾ Til at salve de smaa Børn med lige efter Daaben.

³⁾ I Anneløf Sogn, Onsjø Herred; den førte over *Saksaaen*.

modent Overlæg holdt han det for rettest at revse Landsfolkets Overmod og — for at skræmme de andre fra lignende dumdrilig Idræt — fare frem med en Strenghed han ellers afskyede, saa han for en Tid tog sin medfødte Mildhed fangen og tvang sig selv til at optræde haardt og grumt.

Slaget stod paa Broen, som begge Hære søgte at tiltvinge sig Adgang over. Længe var Sejren uvis — ti Bønderne slog mandeligt fra sig — indtil Absalons Ryttere skød Genvej over et ukendt Vade-sted og brød deres Rækker; men det gjorde ogsaa med ét Udslaget, og nu faldt mange af Bønderne, og andre druknede i Aaen, saa de undgik kun Sværdet for at finde Døden i Vandet; de øvrige undslap ved Flugt. Saaledes blev dette sammenløbne Pak slaget af Guds Dom og maatte bøde haardt for sin gruelige Helligbrøde.

Kongen vendte nu hjem til Lund, men fik her at vide, at den østskaanske Almue rykkede frem i væbnet Fylking, saa han havde næppe gjort det af med én fjendtlig Hær før han maatte i Lag med den næste. Han havde faaet det Raad at slaa løs med det samme, inden Almuen fik Tid til at samle sig helt; men han blev opholdt nogle Dage i Lund, fordi Borgerskabet til Løn for sin Tjeneste krævede Afslag i Skatterne; og selv da de havde opnaaet det, drog de kun ud paa Byens egen Mark, men afslog at følge ham længere, under Paaskud af at de maatte værge deres Stad. For den Sags Skyld kom Kongen noget senere i Marken mod Fjenden.

Getungebro¹⁾ hedder det Sted hvor Bøndernes

¹⁾ Over Luddeaaen, der skiller mellem Torna og Frosta Herreder.

Hær havde slaaet Lejr; og her havde den afsindige Hob sanket store Stendynger for at spærre Broen. Kongen vadede nu over Aaen et andet Sted og stod paa Nippet til at lade Sværdene skifte imellem dem; men da blev Almuen ræd, ikke just fordi Kongen havde saa stor en Hær med sig, men mere fordi de frygtede at friste samme Vanheld som deres Stalbrødre forleden Dag, og sendte Kongen det Bud, at de var villige til at nedlægge Vaabnene, hvis han blot vilde gaa tilbage til Broen. Det var især Absalon der overtalte Kongen til at vise Skaansel, med de Ord, at det var Synd at slaa saa mange Bønder ihjel. Saa snart han kom tilbage til Broen, faldt Opstandens Hovedmænd ham for Fode, favnede hans Knæ og lovede herefterdags i alle Maader at være hans tro og lydige Tjenere; og da man tvivlede paa deres Løfter, svor de en dyr Ed derpaa. Saaledes skilles Almehoben ad, og Kongen vendte hjem til Lund.

Dernæst drog Valdemar rundt i hele Skaane og tog Gidsler af Almuen, der villig gik ind paa alt undtagen paa at svare Tiende; ti det satte Folket sig haardnakket imod. Mest af alt laa det nu Kongen paa Sinde at faa Absalon til at give Afkald paa den; og han sagde da blandt andet til ham, at han skulde tage sig i Agt for at det ikke kom til at gaa ham selv som det i sin Tid gik hellig Knud af Odense¹⁾, da han stræbte at indføre Tienden. Men Absalon fandt at det var haade Synd og Skam at gøre Skaar i Kirkens hævdvundne Ret, og afslog derfor haardnakket at gaa med dertil, med de Ord,

¹⁾ Saaledes kaldtes Knud Konge til Forskel fra den anden Helgen af samme Navn, hellig Knud af Ringsted.

at om ogsaa Kongen gav Almuen Medhold, skulde det ikke hindre ham i at kræve Bønderne for den Tiende de skyldte ham; men han ønskede mindst af alt, at nogen skulde sætte sig i Fare for hans Skyld, og Kongen gjorde derfor bedst i at tie stille og ej paadrage sig Almuens Had ved at hjælpe Kirken. — Kongen ærede i sit Hjærte Absalon, fordi han djærvt stod fast paa sin Ret, men bad ham dog i al Fald vente med at inddrive den, siden han ikke vilde eftergive den helt; saa kunde man maa-ske senere sætte igennem med Læmpe, hvad man ej havde kunnet vinde med Vaaben. Denne hans Bøn indvilgede Absalon i, men sagde derhos, at han ej i Tiendens Sted vilde oppebære de Biskops-gaver, som det før var Sæd at yde, for at ingen skulde tro at han aldeles gav Afkald paa sin Ret dertil. Dette Absalons forsonlige Løfte gjorde Ende paa Oprøret¹).

Siden lagde Kejseren sin store Snedighed for Dagen ved den Maade hvorpaa han søgte at komme Sakslands Hertug til Livs, hvem han haabede at fælde fuldt saa meget ved List som ved Magt. Først og fremmest lokkede han snildt for Valdemar, som han sikkert troede vilde hjælpe Henrik, og sendte Bud til Kongen om at fæse to af sine Døtre bort til to af hans Sønner, hvoraf den ene skulde være Kejser efter ham, og den anden var udnævnt

¹) Selvfølgelig var denne halve Løsning af Stridsspørgsmaalet i Længden utilfredsstillende, og Uroen blussede da ogsaa snart op igen (nedenfor S. 286 ff.).

til Hertug af Schwaben¹⁾. Dog var han ikke for Alvor ude efter Giftermaal til sine Børn, men vilde blot skille sin Fjende ved en af hans mange Venner og Hjælpere; og det maatte vel kaldes listigt, men dog fast endnu mere lumpent gjort af ham, at han saaledes ikke undsaa sig ved paa Skrømt at bejle til den Mands Svogerskab, hvem han i sin Tid lumsk havde lokket i Fælden og narret til at hylde sig som Overherre. Kongens Venner gennemskuede hans Rænker og sagde at den Bejlerfærd skyldtes nok snarere Had til Henrik end Ønske om Ægteskab; men til Trods for denne deres rette Tydning af Kejsereus List lykkedes det Dronningen at sætte sin Mening igennem; ti hun holdt det for en stor Ære for sig og sine Børn at komme i Svogerskab med Kejseren. — Paa Kongens Spørgsmaal om hvor stor Medgift der krævedes af ham, svarede Sendemændene at det vidste de ikke, og skrev til Kejseren derom. Han svarede tilbage, at det var bedst Kongen mødte ham i Lybek: dér kunde de i Ro og Mag afgøre alt med hinanden. Kongen gjorde ogsaa som han bad.

Imidlertid opbød Kejseren alle Rigets Kræfter for at fælde Henrik og fik ogsaa den ene efter den anden af hans Byer i sin Magt, idet de faldt fra Hertugen og overgav sig til ham, ikke saa meget af Venskab for Kejseren som af Had til Henrik. Dennes store og stadige Held var nemlig steget ham saadan til Hovedet, at det aldrig i Livet var faldet ham ind hvor let han atter kunde styrte fra Lyk-

¹⁾ Frederiks ældste Son og Tronfølger hed Henrik og var født 1165, den næstældste hed Frederik og var 1167 udnævnt til Hertug af Schwaben.

kens Tinde; og derfor havde han traadt sine Under-saatter paa Nakken og været dem en haard og grim Herre, der lagde et uvant og utaaleligt Aag paa dem og foer lige saa skrappt frem mod sine egne Landsmænd som mod Fjenden. Det var da ikke ved Uheld i aaben Mark, men ved hans egne Mænds Utroskab og Frafald, at hans Styrke svandt ind; og snart var Holsterne de eneste han endnu turde haabe Hjælp af. Han drog derfor ud af Lybek By, bag hvis Mure han ej følte sig tryk, samlede i stor Hast sine Skibe og stævnede til Stormarn som et sidste Tilflugtssted¹⁾. Dette Lands Greve, Adolf, havde fra Barnsben haft sit Ophold i hans Gaard og nydt megen Yndest og Godhed af ham; og alt som Aarene gik, steg hans Lykke, ja han havde endog modtaget Ridderslaget som en særlig Gunst og Gave af Henriks Haand; men nu gav han sin Fosterfader Skam til Tak og var endog den første af alle Henriks Mænd der vanærede sig selv med Forrædernavn²⁾.

29. Juni
1181.

Siden lod Kejseren de Skibe hvorpaa han vilde sætte over Elben, bemandede med Bueskytter og Slyngekastere og sendte dem ned ad Floden; og Henrik samlede lige saa ivrigt en Flaade og bemandede den med udsøgte Krigsfolk for at hindre

¹⁾ Det var d. 29. Juni 1181, at Henrik forlod Lybek; men han drog til Ratzburg (ikke til Stormarn, som Sakse siger), og efter et forgæves Forsøg paa at vinde Borgen flygtede han til Erteneburg (Artlenburg) Syd for Elben, da han fik Nys om Kejsereus Fremrykning; og derfra sejlede han ned ad Elben til Stade.

²⁾ Adolf var kun et Barn ved Faderens, Adolf II's, Fald (1164) og blev derfor opfostret i Henriks Gaard. I Virkeligheden var han langt fra den første af Henriks Mænd, der sveg sin Herre; men han var dog faldet fra allerede 1180, og Henrik havde til Straf indtaget hans Hertugdømme.

Kejserens Overfart. Men da disse fik Øje paa den store fjendtlige Flaade, blev de skræmt af dens Overtal og flygtede fra det hele, saa Kejseren kunde i Ro og Mag sætte over. Derefter lejrede han sig for Lybek By; og da han var megel bange for Brødrene Bugislavs og Kazimars Magt¹⁾, sendte han underfundigt Bud til dem begge med Løfler om øget Magt og Hæder og tilbød at gøre deres Lande til Hertugdømmer under Kejseren, saa de ej længer skulde sidde som Herrer i en Ravnekrog, uden mindste Rang og Højhed. Brødrene, der saa ofte havde maattet døje ondt af Henrik, tog med Glæde mod Kejsereis Tilbud, uden at indse, at hvad der skulde hedde en stor Naade, var i Virkeligheden et skammeligt Trældomsaaag som de tog paa sig.

Imidlertid stævnedes Valdemar til Lybek med en Flaade, der ej var særlig stærk, men pragtfuldt udstyret, og blev modtaget af en Del tyske Riddere, der takkede ham overmaade artligt for hans Komme og bad ham sejle videre op ad Floden²⁾, saa langt som Skibene kunde gaa, for at der kunde være saa kort som muligt mellem ham og Kejseren. Det gjorde han ogsaa; og næste Dag kom der Bud til ham fra Kejseren, om han ikke ønskede at mødes med ham paa Halvvejen; men Valdemar svarede at han hellere vilde opsøge ham i hans Lejr, da han ikke vilde gøre det romerske Riges Herre Ulejlighed for saa lidt. Men, søgte Valdemar beskeden Kejseren paa Haand, saa vidste Kejseren ogsaa nok hvordan han skulde tage imod ham: først omfavnede

¹⁾ De pommerske Fyrsters Magt havde naturligvis vundet større Betydning netop ved Henriks Fald.

²⁾ Trave.

og kyssede han ham med udsøgt Artighed, tog ham dernæst i Haanden, kastede sin Kaabe og førte ham med stor Ære midt gennem Lejren, samt udraabte selv som hans Herold, at alle skulde gøre Plads for ham. Men henne ved Kejsers Telt stjæmede Folk saa tæt sammen af Nysgerrighed efter at faa Kongen at se, at Teltet faldt omkuld; og Kejseren maatte saa gaa ud paa aaben Mark, hvor han for at gøre Ende paa al den Trængsel strakte sit Spir ud og kundgjorde med høj og lydelig Røst, at alle skulde tage Sæde dér hvor de stod. Men Valdemar gav ikke Kejseren noget efter: han var lige saa beskeden som denne var naadig, og vilde ikke tage hans Opfordring til Følge, for at det ej skulde se ud som om han selv tiltog sig Æresædet ved Kejsers Side, men svarede at han hellere vilde vente til han fik sin Stol¹⁾. Iøvrigt kom de høje Herrer ej til at sidde efter Rang og Rækkefølge i tilbørlig Afstand fra hverandre, men maatte tage Sæde hvor de bedst kunde i den voldsomme Trængsel; saa det blev Tilfældet og ej Fornemheden der kom til at raade for Pladserne.

Dér kunde man nu høre de Tyske udbryde i Lovord over Kongens Ydre og Rejsning; ja de var saa opsatte paa at faa ham at se, at de der sad for lavt kravlede op paa Skuldrene af hverandre og strakte Hals for ret at tage ham i Øjesyn. »Det er en Konge; det er en Herre«, raabte de; »han skulde haaret Kejserkronen, mod ham er Kejseren

¹⁾ Datidens Stole — et Bohave som kun de højeste i Samfundet kendte til — var som oftest saa brede, at der var Plads til to paa dem. — Men Valdemar vil altsaa ikke tage Sæde paa Kejsers Trone ved dennes Side, og venter derfor med at sætte sig til han faar sin egen Stol.

Iselv kun en lav lille Mandsling! Slig Ære gjorde Udlændingene af hans høje Vækst og ranke Holdning. Uden Tvivl har Kejseren ladt som om han ikke havde det mindste imod at høre de Ord af sine egne Mænds Mund, for at det ej skulde se ud som om han var krænket over al den Ros der blev Kongen til Del. — Efter at Valdemar i lang Tid havde været Genstand for alles undrende Blikke, brød Kejseren op og bød nogle faa Mænd gøre ligesaa, hvorpaa han førte ham ind i det nærmeste Telt med selv samme Ære som han havde vist ham ved hans Komme. Der var alt Alvor lagt til Side: Tiden led med Skæmt og Gammenstale, Kejseren beholdt ham længe hos sig og tog først Afsked med ham henimod Aften, samt lod ham følge hjem af alle de unge tyske Svende; men først maatte Valdemar love at mødes med ham næste Dag i Lunden nede ved Havnen, hvor der var bedre Lejlighed til at tales ved. Imidlertid bød Kejseren sine Sønner gaa om Bord i Kongens Skib og blive derude; og vel skulde de lade som om det var for Morskabs Skyld, men Meningen var dog, at han vilde vise Kongen hvor stor Pris han satte paa hans Komme, ved at lade sine egne kære Børn omgaas saa fortroligt med ham.

Da de saa mødtes paa det aftalte Sted, bragte Kejseren Sønnernes Giftermaal paa Bane og krævede tredive tusinde Mark i Medgift for den ældste og otte tusinde for den yngste¹⁾. Dette vakte hos de

¹⁾ Der menes sikkert Mark Penninge. Hver Mark regnedes til 240 Penninge, og efter den Solvværdi, som de af Valdemar udmøntede Penninge havde, vil disse to Summer svare til omtrent 550000 og 150000 Kroner; men deres Værd maa dog i

danske Stormænd Mistanke om at det kun var paa Skrømt han bejlede til de endnu ikke giftfærdige Ungmøer¹⁾. Valdemar fandt, at den største Sum i hvert Fald overskred hans Evner, men han lovede dog at udrede den mindre, som hans nære Frænde Kongen af Ungarn nok vilde staa inde for²⁾. Denne Aftale blev højtideligt besvoren, ligesom Troløvelsen blev beseglet med Ed. Derpaa vendte Kongen tilbage til Skibene, Kejseren til Lejren.

Ved den Tid sendte Venderne Bud til Kejseren, fordi de ej turde sejle ind til ham af Frygt for Kongens Flaade; og Kejseren roede da aarle om Morgenen i en af Kongens Baade ud til hans Skib, hvor han kom aldeles uventet. Kongen kaldte nu de ypperste Mænd i sin Flaade sammen, for at de skulde overvære Mødet; kun blev Fyrst Jarimar af Rygen efter Kejserens Ønske ikke indbudt, fordi han vitterlig var Danerne tro og huld, og det uagtet Kejseren Dagen i Forvejen havde gjort megen Ære af ham og endog hilst ham med Kongenavn. Kejseren sagde dernæst, at han havde noget at betro Kongen i Løndom, da han nu for deres tilkommende Svogerskabs Skyld ansaa ham ej blot for sin Ven, men for sit andet Liv. Sagen var den, sagde han, at han for at svække Henriks Magt havde lokket Venderne med Løfter, som det aldrig

Betragtning af Pengenes langt større Købeevne i Datiden sættes fem seks Gange saa højt.

¹⁾ Navnlig den første Sum var nemlig selv for Datiden urimelig høj. Da Kong Filip Avgust af Frankrig nogle Aar senere ægtede Ingeborg Valdemarsdatter, oversteg Medgiften ikke 10000 Mark.

²⁾ Kong Belas Moder var Søster til Valdemars Moder Ingeborg.

var hans Agt at holde, naar han havde faaet Bugt med ham; ti han droges vel til Minde, at han havde lovet Valdemar Herredømmet over Vendland. Han bad ham derfor finde sig i, at han for en Tid kaldte Landet sit og gav begge Brødrene Hertugnavn, da den Ære dog kun kom til at vare en stakket Stund; ti saa snart Henrik var slaet til Jorden, skulde han nok lægge Landet under Valdemar.

Kongen gav sit Minde dertil og mødte Dagen efter paa det Stævne, hvor Kejseren højtidelig overrakte Bugislav og Kazimar Lensfanen og udnævnte dem til Hertuger af Vendland. Saaledes solgte de deres Lands gamle og arvede Frihed for tomme og uægte Ærestiller; men havde de vidst, hvad for et Aag de gik ind paa at bære ved at tage imod den Lap Tøj, vilde de vist have valgt Døden frem for den Naade eller i al Fald frasagt sig Styret paa Livstid. Saaledes drog de bort med et Skin af Hæder, men i Virkeligheden med den værste Skam og Skændsel, og rejste hjem med en uægte Ære, der skulde pynte paa den Trældom, de bragte deres Land i.

Ved den Lejlighed fæstede ogsaa Sigfrid — en ædelbaaren Thyriuger, hvem Kejseren gjorde sig til Talsmand for — en af Valdemars Døtre, og fulgte med Kongen om Bord paa hans Skib til Slesvig, hvor Brylluppet stod med stor Højtid¹⁾.

¹⁾ Sigfrid tilhørte det askaniske Fyrstehus og var Greve af Orlamynde; den Datter af Valdemar, som han ægtede, hed Sofia, og deres Søn var den senere navnkundige Albert af Orlamynde.

Imidlertid havde Venderne, da Havet om Vinteren var gaaet op og havde ødelagt den Borg de havde bygget ved Swinemynde¹⁾, endnu samme Vinter samlet Bygningstømmer og ved Vaarens Frembrud lagt Grunden til to andre paa samme Sted; ti de troede sig uovervindelige, naar Peene var spærret ved Volgast By, og Swine ved disse to Bolværker ude ved Vandet. Kongen fik noget sent Nys derom og samlede nu sin Flaade for at forpurre det Arbejde; men da han kom til Grønsund, fik han Bud fra Rygboerne om at Borgene stod fuldt færdige med Mandskab og alt. Noget synderligt Haab om at indtage dem havde Valdemar ikke, især naar han kom i Hu, at der ingen Havne fandtes i Nærheden. Han kaldte da sin Søn Knud, samt Absalon, Sune og Esbern, til sig, og sagde at det tyktes ham en vanskelig Sag at vinde de Borge, som han hellere vilde overlade andre end selv vove sig i Lag med; ti hvis Udfaldet ej blev efter Ønske, vilde det overskygge alle de Størværker, han havde haft Held til at udføre. Han bad derfor Knud og Absalon om at tage sig af Belejringen, med de Ord, at det var ej saa stor en Skam for Landet, om de vendte hjem med uforrettet Sag; men vandt de Sejr, da var Æren den samme som om det var ham selv der havde vundet den²⁾. Absalon lovede ogsaa at føre Skaaningerne og Sællandsfarerne; men Jyderne vilde han ikke paatage sig at føre, da han vidste at de vilde lade haant om at lystre baade ham selv og

1182.

¹⁾ Denne Borg har ej tidligere været nævnt.

²⁾ Da den samme Begrundelse er lagt Kongen i Munden ovenfor S. 248, horer den vel næppe hjemme paa dette Sted. Valdemar er vel snarere blevet hjemme, fordi han allerede da har følt sig syg.

den unge Knud; og den Spaadom slog heller ikke fejl. Men Kongen tog sig det temmelig nær og svarede at saa maatte han jo selv afsted, skønt han ikke følte sig rask. Han blev virkelig ogsaa helt syg af alle disse Sorger og maatte lægge sig til Sengs, pint og plaget i Sindet og vaklende mellem Attraa efter at vinde de Borge og Tvivl om Muligheden deraf.

Om Morgenen kom Høvdingerne til ham, bad ham skaane sig selv og lovede at de ogsaa i hans Fravær skulde gøre hans Vilje; og han indvilgede da, skønt overmaade nødig, i at vende tilbage til Vordingborg og overlade Førerskabet til sin Søn og Ærkebisp. Men en susende Storm holdt dem i lang Tid tilbage paa samme Sted¹⁾; og snart hørte man hele Stranden over de opsætsige Jyder klage over Mangel paa Kost og Tæring, samt raabe højlydt paa Hjemlov af Leding. Bisp Omer af Ribe, der havde et anset Navn ej blot for sin høje Værdighed, men ogsaa for sine sjældne Talegaver, opbød forgæves al sin Ordkunst for at tale dem til Rette; og omsider, da han mærkede at her maatte mere til end Ord alene, lod han gribe og binde en af Oprørerne, der blev ved med at raabe op lige uden for hans Telt; men nu skreg Almuen endnu værre op, og Stormen brød for Alvor løs. Oldermændene²⁾ blev nu bange for at Folket skulde bryde Kongens Leding og mod hans Vilje gaa hver til sit; de holdt derfor Raad og vedtog at han hellere paa egen Haand maatte løse dem af Leding, i den

¹⁾ Næmlig i Grønsund.

²⁾ Der menes Hovedsmændene, og fornemmelig Skibenes »Styresmænd«; jfr. ovenfor S. 3.

Tanke, at det ikke maatte se ud som om Mandskabet selv tog sig Ret til at rømme, men hellere som det var Kongen selv der naadigst gav dem Hjemlov; ti hvis de mod Høvdings Vilje havde taget sig selv Lov til at gaa hver til sit, kunde det let være gaaet lige som dengang Hellig Knud krævede Bøder for Ledingsbrud af Folket¹⁾; ja, den unge Knud kunde for den Sags Skyld gaa glip af sin Faders Trone, hvis denne skulde dø af den Sot han laa syg af. — Ledet af slige Tanker kaldte Knud Mandskabet sammen til Hærstævne og gav det Hjemlov, og tilstod saaledes den overmodige Almue som en Naade, hvad han i Virkeligheden ej kunde nægte den.

Saaledes opgav han Toget af Frygt for dette Folkerøre og drog med Absalon, Esbern og Sune hjem til Vordingborg, for at oppebie Udfaldet af Faderens Sygdom. Gennem det aabne Vindue i sit Kammer saa Valdemar Sejlene paa de hjemvendende Skibe og græmmede sig ydermere ved det uventede Syn — hvad der aller gjorde hans Sygdom værre. Dog vidste han at skjule begge Dele lige godt; og da hans Søn og Vennerne kom ind til ham, modtog han dem med saa mildt et Aasyn, at man næsten skulde have troet at han var helt karsk. Ja, han paastod endog at han fast ingen Smærte følte, og søgte med stor Sjælskraft at skjule sin Legemslidelse. Dog fandt han det paa Tide at skrifte sine Synder for Absalon, da Dødens Time, som han sagde, var saa uvis, at det var rettest at gøre Bod forinden; ti den Anger var intet værd, der udsattes til den alleryderste Time, fordi man ej havde

¹⁾ Jævnfør foregaaende Bind S. 67 ff.

Lyst til at bedre sig, men hellere end gerne blev i Synden. Desuden skænkede han Klostrene i Sjæle-gave det halve af sit Arvegods, dog al Kronens Ejendom fraregnet¹⁾.

De andre havde dog fremdeles godt Haab om at han nok kom over det; kun Sune forudsagde at det blev Kongens Hælsol — hvad enten han nu var varet ad i Drømme eller paa anden Maade havde faaet en Anelse derom — og bad dem overveje hvad der bedst tjente Sønnens Tarv, hvis Faderen faldt fra; ti var først Kongen død, vilde Sorgen være saa stor, at ingen vilde have Tanke for sligt.

Ved den Tid kom ogsaa Abbed Jon til Stede, som var blevet tilkaldt ovre fra Skaane, fordi man havde stor Tro til hans Hjælp, skønt han ikke var nær saa forfaren i Lægekunsten som han selv bildte sig ind. Han undersøgte løseligt Kongens Sygdom og lovede højt og dyrt — men Løgn var det alligevel — at han nok skulde faa Kongen rask. Han lavede nu et Lægemiddel til Kongen og gav ham det ind, jog dernæst alle ud af Kammeret og sagde at han skulde have Ro. Da han kort efter kom ind og fandt Kongen maalløs og badet i Sved over hele Kroppen, bad han dem blot dække ham godt til og paastod at det var en herlig Udladning, der nok skulde gøre ham rask; men gid Sunes Anelse havde været lige saa falsk som Lægens lærde Spaadom; ti Kongen opgav Aanden snart efter, saa hans

12. Maj
1182.

¹⁾ Kongens Gods faldt nemlig i to Dele: det egentlige Kron-gods (*Konunglef*), der gik i Arv fra Konge til Konge og ej kunde afhændes, og saa hans private Arvegods, der gik i Arv til alle hans Børn, og som han kunde afhænde ved Testamente eller Gave.

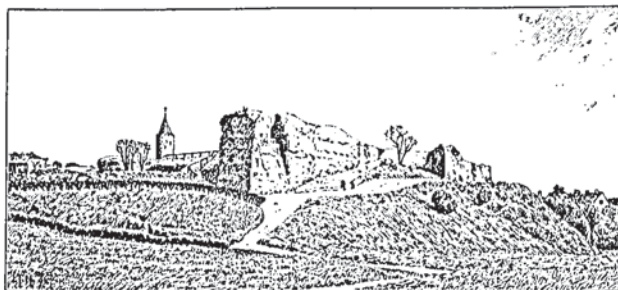

Død blev et tydeligt Vidnesbyrd om hvor lidt man kan stole paa Lægers Kunst.

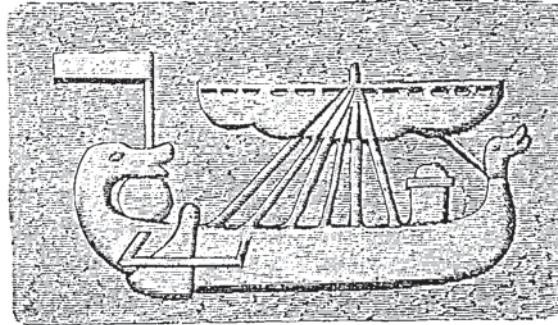
Om Morgenen kom Vennerne ind og fandt Kongen som Lig, skønt han endnu saa helt livagtig ud, med sit gamle Ansigtstudtryk, hverken stivnet eller fortrukket, men med røde Kinder aldeles som et levende Menneske; saa det tyktes næsten uvist om han var død, tilmed da han endnu var helt varm over hele Kroppen. Langt om længe blev han kold og bleg — et sikkert Tegn paa at Døden virkelig var indtraadt; og nu lagdes hans Lig paa Baare og førtes til Ringsted for at jordes der; ti denne By havde et stort Navn ej blot for sin høje Alder, men ogsaa fordi hans Fader her laa skrinlagt. Hvor Sørgetoget drog frem, strømmede Kvinderne Ligtoget i Møde med udslaget Haar og udbrød under Graad og Hulken, at nu var atter Trældomsaaget deres visse Lod, nu da *han* var død og horte, der havde frelst sit Folk fra Fangenskabets Farer og friet sit Land fra Vikingefrygt, ja gjort Strandbyggerne lige saa trygge for Rov og Ran som Indlandet. Ogsaa Bønderne slap deres Markarbejde overalt hvor de fik Øje paa Ligtoget; Ager og Eng genlød af samme Klagemaal, og alle følte Trang til at vise ham den sidste Ære ved at løfte Ligbaaren paa deres Skuldre, alt under Suk og Kvide over Kongens Død, der truede Riget med Fald og dem selv med ynkelig Død og Undergang eller hvad værre tænkes kunde.

Absalon skulde læse Sjølemesse over ham; men midt i den hellige Læst blev han saa overvældet af sin Sorg, at han ikke kunde holde Graaden tilbage, men vædede Alteret med Taarer og knap var saa vidt Herre over sin Haand og sin Mund,

at han mægtede at føre Gudstjenesten til Ende; ja, han var saa sorgslagen, at han med ét følte sig svarlig syg og afmægtig og nær havde opgivet Aanden, da Messen var til Ende. Man vilde næppe have troet at saa stor en Mand kunde blive saa overvældet af Ve og Vaande, hvis man ej havde vidst hvor højt han elskede Valdemar. Men Skæb-
nen, der havde slukket Fædrelandets ene Lys, næn-
nede dog ej at tage det andet med, for at Danmark
ej skulde mangle en Høvding, der kunde lægge
Vendland for dets Fod, eller Folket sidde værgeløst
tilbage netop nu, da det under slige Mænds Fører-
skab var stegnet saa højt i Hæder og Ære. — Taare-
strømmen, hvori han paa Alteret udøste sit Hjærte,
var fuldgyldigt Vidnesbyrd om hans inderlige Ven-
skab for Kongen; og Røgelsen, som den vædede,
har sikkert duftet lilligt for Gud.

Levninger af Vordingborg Ringmur.

Skib fra 12. Aarh.

Knud Valdemarsøn. Nyt Oprør i Skaane. Sendefærd fra Kejseren. Absalons Sejr over Bugislav, og Pommerns Underkastelse¹⁾.

Saa snart Ligfærden var til Ende, og Kongen med stor Ære flyet til Jorde, skyndte Knud sig paa sine Venners Raad over til Jylland, for at tage sin Faders Mænd i Ed; ti det gjaldt om at være snar til at sikre sig Riget. Kongenavn havde han alt faaet, den Gang han blev salvet og kronet, saa det havde han ikke nødig at bejle til.

Maaj—Juni
1182.

1170.

Paa Viborg Ting tog Folket venligt imod ham; paa Urne Ting²⁾ var der vel nogle der i Løn saa skævt til ham, men de maatte holde deres Misnøje nede, da alle de andre tog vel imod ham.

¹⁾ Dette Afsnit falder sammen med Saksens sekstende Bog.

²⁾ Sønderjyllands Landsting, Vest for Aabenraa; jfr. foregaaende Bind S. 158.

Saaledes gav Landet sit Minde til at Knud arvede sin Faders Rige.

Imidlertid glædede den skaanske Almue sig over, at den ved Kongens Død atter kunde give sin Frækhed frit Spil, og tog sig for at kræve Bøder for Nederlaget ved Dysjebro af de høje Herrer, der havde skilt dem ved deres kære og gode Frænder og Venner. Det var især Aage Tubbesøn, der ved sin forvovne Tale atter fik Borgerkrigens Lue til at blusse højt og pustede nyt Liv i det slukte skaanske Oprør, der næsten var baade gemt og glemt. For at hindre saadan Ulykke foer Absalon over til Skaane og traadte frimodig frem for Folket paa Tinge, men talte kun for døve Øren; ti Almuen var ham ond og lod ham staa ene tilbage, men strømmede selv andensteds hen for at holde Ting og høre Oprørets Hovedmænd tale. Disse var frække og dumdristige nok til — fra Hesteryggen hvor de sad — at stævne hele Skaanes Almue til at møde sammesteds om fjorten Dage og værge sin Frihed med Vaaben i Haand.

Under disse Forhold fandt Absalon det rettest at vende tilbage til Sælland igen. Hans Bortførd gav Bøndernes Ondskab og Overmod ny Næring, og de kastede sig over Thords og Esberns Gaarde, der først blev plyndrede og dernæst brændte¹⁾. Ogsaa mange af de skaanske Ædlinges Gaarde gik i de følgende Dage op i Luer; ti Opstandens Hovedmænd gav gerne de høje Herrers Gods til Pris for den ustyrlige Almue, for at gøre den des villigere til at vove alt, og søgte stadig at holde den i

¹⁾ Thord var »Gælkær« i Skaane; jfr. ovenfor S. 238. 255 ff.; Esbern er Absalons Broder.

Aande ved rigt Bytte og høj Løn, for at Lysten ret kunde drive Værket. Der var derfor adskillige Ædlinge, der af Frygt for at det skulde gaa deres egne Gaarde lige saa ilde som deres Standsfællers, overgav alt deres Eje i Venners Varetægt og enten stak i Søen, i den Tanke at det var bedst at give Liv og Gods i Bølgens Vold fremfor at blive i sit eget Bo, eller ogsaa valgte at fly af Lande over til Absalon og søge Trøst og Lise hos ham.

Men da Absalons og Knuds Riddere saa, at det ej gik dem et Haar bedre end deres Herrer, fandt de det bedst at afbøde Vold med Vaaben; og Opstandens Hovedmænd, der under det forrige Røre i Skaane havde faaet at føle, at ilde strider hovedløs Hær, indkaldte derfor Harald fra Sverige, der vel var af Kongeblood¹⁾, men taabelig af Sind og stam i sin Tale, og i det hele aldeles uduelig til Konge; ti bortset fra hans høje Byrd var der ikke det mindste hverken ved ham selv eller hans Lykke, der var værd at rose. Derfor er det ej godt at afgøre, om Sverige havde størst Skam af at sende eller Skaane af at modtage saadan en Mandsling²⁾.

Ved Rygtet herom blev de store slagne med Angst og Skræk; og alt som de nu fik den ene eller den anden Tidende om Fjendens Komme, overhængte de Absalon med vankelmødige Ord-sendinger og bad ham snart komme over og hjælpe dem, snart blive borte med alle sine Mænd; Harald var nemlig paa den Tid endnu ikke faldet ind i Skaanes Land.

¹⁾ Han var rimeligvis en Søn af Erik Lams Modkonge Olaf, Harald Kesjes Søn (se foregaaende Bind S. 159. 168 ff.).

²⁾ Ifølge nogle Aarbøger havde han Tilnavnet *Skreng* (tynd).

Men da han omsider brød ind i Landet med Hjælp af Kong Knud af Sverige og hans Jarl Birger¹⁾, strømmede Almuen ivrigt sammen ved Rygtet om den ny Høvding, og han fik en utrolig Mængde med sig. Stolt af sligt et Følge drog han frem for Lunde By og truede den med Undergang, fordi den lukkede sine Porte for ham; men imidlertid sendte en Del af Stormændene Bud indbyrdes imellem sig, satte gensidig Mod i hverandre og slog Lejr ved Lummeaa²⁾. Dog var der andre af Kongens Mænd, der lod som om de intet vidste og uden videre blev hjemme; men desuagtet var de andre saa stridslystne, at de ej ænsede nogen Fare og i deres Ringeagt for Bønderne ikke skænkede det en Tanke hvor faa de selv var, men gav Gangerne Tøjlen og foer løs paa Fjenden, saa rask som Hestene vilde rende, uden Fører og ej i sluttet Trop og Fylking. Hvad der under den Fremfærd voldte dem størst Skade, var ikke Fjenderne hvem Angrebet gjaldt, men den stærke Vind, som var dem stik imod og rev Skjoldene fra dem i Farten; hvorimod Bondehæren, der var mere mandstærk end modig, aldeles ikke vovede at se den fremstormende Rytterskare under Øjne, men lod den vinde en let og ublodig Sejr. Svært at sige, om Skammen eller Skaden var størst: de flyggede fra Kampen før den var begyndt, og for at komme des raskere afsted undsaa de sig ikke ved at kaste deres Skjolde og skille sig

¹⁾ Kong Knud havde ogsaa tidligere vist sig som Fjende af Valdemar (se ovenfor S. 151. 156); og Harald Skreng synes at have været hans Moder Kristinas Fætter. Ogsaa Birger Jarl var hans Frænde og havde tidligere understøttet Eskils Dattersønner Karl og Knud i deres Oprørsforsøg (se ovenfor S. 216).

²⁾ Løber ud i Sundet Vest for Lund.

saalunde ved de Vaaben de ej turde bruge! En Del faldt, en Del toges til Fange, og Harald flygtede tilbage til Sverige, med samt Aage, Ophavsmanden til hans Tronkrav. — Lunds Borgere stod imidlertid og afventede Udfaldet af Kampen, uden at hjælpe nogen af Parterne, for til Slut at holde med Sejrherren; og da de saa hvem Heldet fulgte, tog de til at haane de overvundne, som om det var dem selv der havde sejret, og var saa griske paa Ros og Bytte, at de trængte sig ind i hvad andre havde Æren af.

To Gange havde nu de trodsige Bønder yppet Strid med de store; men det var dem endda ikke nok: de holdt atter Ting og undsagde dem uden Tøven for tredje Gang; ti de vilde i deres ustyrlige Harme have Hævn for Saar og Svie ved at udrydde alle Ædlinge, og æskede dem med det stædigste Stivsind trods alle Nederlag til Kamp — hvad enten det nu var Skam eller Hævntørst der drev dem; og hverken Agt for de ansete Mænds Navne eller Mindet om deres egne Saar havde Magt til at afholde dem fra at følge deres oprørske Lyster. Denne Fare, der hang truende over alle de skaanske Stormænd, fik dog Absalon afværget ved at ile til med Sæl-landsfarerne: han red med flyvende Faner ind paa det tillyste Tingsted og hindrede ej blot Almuens oprørske Forsæt, men satte ogsaa med fuld og løvfast Dom de gamle Love i Kraft igen, som den aldeles uretmæssigt havde kuldkastet. Hvad Harald angaar, da hjalp det ham lidet at han ej var paa Ting: han blev dog domfældt af de store og fik saaledes paa en Maade dobbelt Straf af Skaaningerne, først ved Vaabendyst og siden ved Lov og Dom; og det er ej godt at afgøre, om det gik ham

værst i Kamp eller paa Tinge. — Almuen vovede ej at yppe mindste Strid, men lod som om den aldrig havde haft sligt i Sinde, lagde Vaabnene fra sig, blandede sig som fredelige Tingmænd i Absalons Følge og gav — med mere Liv end Lyst — alle hans Ord og Afgørelser Magt. Saaledes endte med dette Ting det gruelige og langvarige Oprør; og siden har Almuen aldrig vovet at yppe Ufred og hyde Stormandsstanden Trods.

Knud havde imidlertid paa Rygtet om det skaanske Oprør set sig nødt til at drage fra Jylland til Fyn; og her traf han Esbern, hvem hans Broder Absalon havde sendt over for at melde den kongelige Sags Sejr. Det Møde kom ham aldeles uventet: han troede at Esbern havde ondt at melde, og stod som slagen af Skræk, ja turde end ikke se paa ham af Angst for at spørge Nyt af ham. Men siden, da Esbern i Ord havde stadfæstet hvad hans glade Aasyn gav Grund til at haabe, og bragt Kongen det kærkomne Budskab om hans Mænds Sejr, drog han frydefuld videre til Skaane, hvor han udlagde Frosta Herred¹⁾ til at hærages med Ild og Sværd; og han vilde ogsaa have ødet Landet, hvis ikke Absalon havde lagt sig imellem af Godhed for det og udvirket, at alle der havde holdt med Harald og brudt mod Kongen, slap med en Pengebøde. Her gik til visse Naade for Ret, naar vitterlige Overtrædere slap med saa lille en Bød for saa uhyre en Brøde. Som Følge heraf fattede ogsaa de andre Skaaninger Haab om Kongens Tilgivelse; og samme store Naade blev da ogsaa ved Absalons milde Haand dem til Del, saa Knud gav her ret

¹⁾ Omtrent midt i Skaane.

Kejseren opfordrer Knud til at hylde ham som Overherre. 291

en herlig Prøve paa sit ædle og skaansomme Sind, ved paa en enkelt Vens Forbøn at lade Hævnen fare for hvad alle havde forbrudt.

Mindst af alt havde slig dannis og dydefuld Ungersvend fortjent, at en udenlandsk Fyrste skulde lægge Snarer for hans Fod; men ikke desmindre sendte Kejseren ham Bud paa Bud om at komme til Høve og arve sin Faders Yndest. Men paa sine Venners Raad skrev Knud ham et overmaade høfligt Brev til Svar og bad sig undskyldt, fordi han endnu var saa ny og uvant med at føre Styret. Hans Raader havde nemlig gennemskuet Kejserens Træskhed og var paa det rene med at han haabede, Sønnen skulde være enfoldig nok til at løbe i samme lumske Fælde som Faderen fordum i sin Troskyldighed havde ladet sig lokke ind i. Nu sendte Kejseren ham til Svar et Truselsbrev, hvori han lovede at tage Riget fra ham og give det til en anden; men dertil svarede Knud kort og godt, at inden Kejseren tog hans Rige, maatte han dog først se at finde en Konge, der var til Sinds at tage Danmark til Len af ham. Ved sligt frimodigt Svar spottede han ej blot Kejserens store Ord, men viste ham ogsaa, hvor trygt han stolede paa sine Undersaatters Hjærtelag.

Da nu Kejseren saa at han ingen Vegne kom med Trusler, vendte han sig til Sigfrid, der havde Knuds Søster til Ægte²), og satte ham ud paa at opnaa ved Overtalelser hvad hans Breve ej havde

¹) Jfr. ovenfor S. 278.

kunnet udvirke. Han kom ogsaa op til Danmark og lod sig straks forlyde med, hvor inderligt et Venskab han havde for sin Svoger Kongen, og hvad for en mægtig Herre Kejseren var. Absalon, Sune og Esbern var de eneste af Kongens Venner, som i denne Sag blev taget med paa Raad; og dem foreholdt nu Sigfrid, hvor stor Troskab de som Formyndere skyldte Knud, og hvor megen Tillid hans Fader havde vist dem, og bad dem dernæst om ej at te sig som Kongens Venner af Navn, men Fjender af Gavn, ved at raade deres unge og uerfarne Myndling til at kaste sig ind i en svær Krig, der oversteg hans Kræfter, og af lutter Iver for at værne hans Selvstændighed skille ham ved Riget. Langt hellere maatte de stræbe at vejlede ham med gode Raad og ej holde det for en Skam at regnes med til den romerske Kejsers Hofstat.

Dertil svarede Absalon: »Hvad mig angaar, da er der ingen Tvivl om at jeg grumme gerne giver Knud de allerbedste Raad jeg véd; og jeg ønsker ogsaa at han søger at vinde Kejsereus Venskab, men kun paa slige Vilkaar, at det ej gør mindste Skaar i hans egen Ære og Højhed. Ti Valdemar søgte ogsaa Frederik paa Haand for at vinde hans Gunst, men fandt aldrig noget saa svigefuldt som hans Ord og Løfter. Desuden burde du, Sigfrid, vide, at Knud har lige saa god Ret til sit Land som Kejseren til sit og styrer Danmark lige saa frit som Kejseren det romerske Rige!« Nu blev Sigfrid vred og kom med mange Trusler og store Ord; men Absalon sagde blot: »Du maaler nok Danmark med samme Aen som dig selv; men tror du virkelig at Kejseren kan tage det i en Haandevending, ligesom Thyringen, om ham saa lyster?

Rejs du derfor hjem og sig din Kejser, at Danernes Konge ikke i mindste Maade agter at være ham hørig og lydige — han være saa stormægtig han vil!» — Det haanlige Svar var godt nok til ham, der brød sig mere om en fremmed Fyrste end om sin egen Maag og ej undsaa sig ved at føre Ordet paa slig en Sendefærd, der ene gik ud paa at skille Danmark ved dets Frihed.

Da Kejseren hørte om Kongens Ringagt for ham, blev han harm i Hu; men da han ej havde Stunder til Hævnkrig, maatte han nøjes med at gengælde Haan med Had. Dog opgav han ej Haabet om at faa Danmark i sin Vold, men holdt det blot for rettest at vente indtil der udbrød indre Ufred i Landet: ti var Folket først splidagtigt med sig selv, haabede han der var lidet at vove og let Sejr at vinde. — En Tid lang lurede han nu paa gunstlig Lejlighed; men da han mærkede at den Lykke ej vilde falde i hans Lod, vendte han sig til Vendlands Hertug Bugislav, der nys havde arvet sin afdøde barnløse Broder Kazimar, og søgte med rige Gaver og store Løfter at hidse ham løs paa Danmark. Bugislav laante mere villigt end viseligt Øre til Kejsers Ord; og da han ej turde yppe aaben og ærlig Strid med Danmark, søgte han først Lejlighed til at fejde mod sin Frænde Jarimar, Rygens Fyrste, og satte Kejsers Tjeneste højere end selv de stærkeste Blodets Baand¹⁾.

¹⁾ Hvad Slægtskab der var mellem ham og Jarimar, vides ikke bestemt; Bugislavs Fader Vartislav synes at have været gift med en Søster til Jarimars Hustru, og disse to Søstre har

Da Knud fik Bud herom fra Jarimar, lod han spørge hos Bugislav, hvad Aarsagen var til det bratte Fredsbrud; men denne svarede, at han vilde hverken Kongen eller Danmarks Rige til Livs, men blot hævne sig paa Jarimar og fange Bod for Skade; og han var derfor villig til at stikke Sværdet i Skeden og gaa ind paa at begge Parter skulde skikke Sendemænd til Kongen og lade ham skille Trælten; ja han bad Kongen om endelig at være Voldgiftsmand og førte i det hele lutter Venneord paa Læberne, for ret at lade ærlig og oprigtig. Kongen anede ikke at der stak Svig under, og stævnedes begge Parter til Doms til fastsat Tid og Sted. Siden holdt han paa Samsø et stort Æd-
 lingsstævne, ej blot for at afgøre denne Sag, men ogsaa for at bøde og bedre Lands Lov og Ret, og gav her begge Parter Sendemænd Foretræde, samt hørte dem paa højtideligt Møde skifte Ord med hinanden; og vel var meget af det som Jarimar skyldtes for, kun Løgn og løs Tale, men da ingen af de paagældende selv var til Stede, kunde der ikke gaa Dom i Sagen. Bugislavs Mænd svor da af sig selv en Ed paa, at saa snart Kongen ønskede det,

Fornær
1181.

muligvis tilhørt den danske Kongeslegt. — Sammenhængen med Fejdens Udbrud var ifølge den samtidige Kronikeskriver Arnold af Lybek, at der efter Henrik Loves Fald var udbrudt indbyrdes Strid mellem de vestlige Venders Hovdinge, Henrik Borvin og Niklot, og Jarimar hjalp Niklot, medens Bugislav stod paa Borvins Side. Niklots Sag sejrede, ikke mindst ved Jarimars Raskhed: han hærgede Landet om Peene, tog omsider Borvin til Fange og sendte ham over til Kong Knud, der i lang Tid holdt ham i Fangenskab. Men ogsaa Niklot blev fanget — paa Strejftog ind i Bugislavs Land — og sat i Fængsel af Bugislav. — Borvin var dog endnu ikke taget til Fange i Vaaren 1184, da Absalon vandt sin store Sejr over Bugislav.

skulde deres Herre være ved Haanden, og viste saaledes samme Færdighed som deres Husbond derhjemme til at holde Kongen for Nar. Men Knud tog troskyldigt og uforsigtigt deres Løfter for gode Vare, opløste brat Mødet og drog over til Jylland.

Samtidig førte de raskeste Skaaninger og Sæl-landsfarer Klage over at de evig og altid sad hjemme i Ro og Mag og forfaldt til Ørkesløshed: de blev baade lade og løje af al den Lyst og Gammen, i Steden for at de i Kong Valdemars Tid havde været vante til at næsten hele Aaret gik hen med alskens Idræt og Hærtog; »ti Lediggang sløver og svækker Mandemod, men Øvelse gør Helten haardfør.« For da at ægge og øve Folkets Manddom vedtog man i Fællesskab at gøre et Søtog mod Esterne¹⁾.

Imidlertid havde Bugislav paa Kejsereus Ord ej blot samlet sit Hjemlands Stridskræfter, men tillige søgt Hjælp hos Naboerne trindt om Land; og det var lykkedes ham at samle en velrustet Flaade paa fem hundrede Skibe, hvormed han vilde hjem-søge Rygen. Den Styrke troede han ingen Fjende i Stand til at modslaa og sendte derfor en Mand ved Navn Bugislav afsted til Kejsereus med det Bud, at nu havde han samlet saa stor en Hær mod Danmark, at Knud uden Tvivl ikke vilde vove den mindste Modstand, men jo før jo heller overgive sig til det romerske Rige. Det Løfte var ret efter Kejsereus Sind: han loypriste Bugislav og skænkede hans Sendemand kejserslige Gaver.

Ved Rygtet om slig brat og uventet Fejde blev Jarimar skrækslagen og sendte Bud over til Sæl-

¹⁾ Indbyggerne af Estland. — Dette Tog maa vel være vedtaget paa det samme Rigsmøde som ovenfor omtalt.

land til Absalon om den store og overhængende Fare som Rygboerne var stedte i. Absalon gik nu ilsomt til Værks, som der ogsaa var god Grund til, her hvor det gjaldt at forebygge Venners og Forbundsfællers Nederlag: han sendte Breve Sælland rundt og udbød alle Aargange vaabenført Mandskab til Leding; han samlede baade Skuder og Snækker, baade Handels- og Vikingskibe, og gav Bonde og Ædling Ret til i Flæng at tage det første det bedste Fartøj, de kunde faa fat paa, og gaa om Bord. Samme Bud lod han udgaa til Øerne trindt om Sælland; men Fynboer og Skaaninger fik den Besked, at de inden seks Dage maatte møde i den og den Havn¹⁾, ellers kunde de lige saa godt blive hjemme, da det var den yderste Frist de maatte være færdige til. Saa ivrigt var det udbudte Mandskab til at følge ham, at de kappedes af al Magt om at møde tidnok eller endog før Tiden. — Knud derimod fik vel Absalons Budskab øvre i Jylland, hvor han var, men den lange Afstand og den korte Frist hindrede ham i at slaa Følge med Absalon paa Toget. Fra Fyn mødte der kun seks Skibe, og fra Skaane fjorten; de øvrige kom for sent. Dette mærkeligt ringe Tal kunde der nok være Grund til at lægge dem til Last; men de havde jo den lange Vej at undskylde sig med.

19. Maj
1181.

Det var Pinselørdag at Absalons Flaade samledes i den Havn hvor den var sat Stævne; og endnu samme Dag sejlede han over til Hidsensø²⁾ med den, for ej at spille et Øjeblik. Her kom der Bud fra Rygboerne ud til ham og bad ham vente, til

¹⁾ Sikkert Grønsund, hvor Flaaden plejede at samles.

²⁾ Den lange smalle Ø Vest for Rygen.

man var kommet efter, hvor paa Rygen Fjenden agtede at lande; Bugislav laa nemlig under Kostø ud for Rygen¹⁾, og uagtet han havde Fjendens Land paa nært Hold, kunde han ikke holde sig ædru, men førte et Liv i Sus og Dus og gjorde yppige Æde- og Sviregilder for hele sin Hær, til dens egen store Skade; saa det lod til at han for lutter Drikkelag ej havde Tanke for Leding. Absalon fulgte Ud-sendingernes Raad; og næste Dag kom de saa igen og meldte at Bugislav agtede at landsætte sine Tropper lige over for Strelø²⁾. Nu greb Absalon Banneret og roede skyndsomt i Land, skønt Mørket var ved at falde paa; her stævnede han Styresmændene til Tings ved en Herold, gav i faa Ord Hærmændene Besked om alt og æggede ivrigt alle til Daad, samt indgød Hæren Mod ved at sige dem, at han i Drømme havde haft et Syn, som var et usvigeligt Varsel om Sejr. Mændene blev ham da heller ikke Svar skyldige, men udbød alle, at de længtes efter Strid og var visse paa Sejren. Sligt ildfuldt Svar røbede ej blot de sejrsvante Kæmper, men ogsaa de ægte Daner, hvem Mandemod er medfødt; og de var sandelig ogsaa værd ej at gaa glip af den Sejr som deres egne Ord varslede dem.

20. Maj
1181.

Af Frygt for at styre fejl i det vanskelige og grunde Farvand ventede han dog til Daggy med at lette, og blev dernæst sinket en Stund ved at Ankeret stak saa dybt i Sandet. Som Følge deraf sejlede alle de andre fra ham, i deres brændende

21. Maj
1181.

¹⁾ Syd for Rygen, nær ved Indlobet til det smalle Sund mellem denne Ø og Fastlandet.

²⁾ Udfør Stralsund By, i det smalle Sund mellem Rygen og Fastlandet (nu Dänholm).

Iver for at komme afsted; men han tog ingenlunde Anstød af, at Flaaden saaledes lod ham bagud og øjensynlig hellere vilde tage ham paa Ordet end løve ham efter; nej han var uden Tvivl — og det med god Grund — netop glad for slige Folk, der havde mere Lyst til at rappe sig — som ret og rigtigt var — end til at dele hans nødtvungne Nølen med ham. Omsider kom han løs og roede nu saa rask til for at indhente det forsømte, at han var nær ved at naa de forreste Skibe, saa han i sin store Stridslyst vandt den Tid ind som han ved et Tilfælde havde tabt. Men netop som Flaaden var i fuld Fart, mødte den et af Rygboernes Skibe, der lod dem vide at det var bedst at ro lidt sagtere, da Bugislav endnu laa under Øen Kost, og ingen vidste hvor han vilde lande; Jarimar laa ogsaa med sine Huskarle og biede paa Fjendens Komme.

Man foer nu mere i Mag og lagde ind under Drigge¹⁾ Strand. Der kom der Bud om at Fjenden var sejlet hjem; men den Tidende var falsk og kom af at Sendemændene havde taget fejl i Taagen, der netop ved den Tid var faldet paa. Disse Sendebud satte endvidere vore Folk Stævne ved Darsin Havn²⁾, hvor de lovede at Jarimar nok skulde give Møde med hele Rygboernes Hær for at raadslaa med dem. Men da de kom derhen, fandt de hverken Jarimar eller nogen af hans Svende og sendte da Nils Falstring, der var det vendiske Tungemaal mægtig, afsted til Jarimar for at faa Nys om hvor Fjenden blev af. Mens han var borte, sprang Absalon i en

¹⁾ En lille Halvø paa Rygen lidt Syd for Strelo.

²⁾ Dennes Beliggenhed kendes ikke nøjagtigt, men Stedet maa aabenbart søges ret nær ved Drigge.

Baad og roede i Land for at holde Gudstjeneste; men i det samme fik han af en af Jarimars Mænd den Tidende, at den pommerske Flaade var nær, og at kun den tætte Taage endnu var til Hinder for at se den. Han kaldte nu fluks dem tilbage, der bar Messeredet, satte Fart i Flaaden og foer kamplysten Fjenden i Møde; ti nu vilde han tjene Herren ej med Bøn, men med Sværds slag; og kan man vel tænke sig noget Offer der er Gud til større Velbehag end Uslingers Død?

Pommerinkerne havde imidlertid endnu ikke i Sinde at falde brat over Fjendens Land, men vilde blot vise sig snart hist og snart her for at drille Rygboernes Hestfolk, der var ude for at skærme Stranden. Da de fik Øje paa den danske Flaade, troede de at det var Borvin¹⁾ der kom dem til Hjælp med Vest-Venderne; ti i den tykke Luft var det umuligt at skelne vore Skibes Tal eller skønne hvordan de saa ud; det kunde heller aldrig falde dem ind, at Danerne, der boede saa langt fra Vendland, kunde være naaet did med saa kort Varsel; og Spejderne havde i deres store Sorgløshed taget sig det let med at ligge paa Udkig. Bugislav troede at Borvin drev den rygiske Flaade foran sig, og sendte halvandet hundrede rappe Smaaskibe ud for at omringe den, men lod den øvrige Flaade ankre op som til Slag og lagde tillige Lastskibene, der var noget større end Kampsnækkerne, ind mellem disse og Fastlandet, for blot ved Synet af disse Skrog at bilde Fjenden ind at hans væbnede Styrke var langt større; og det Skin lod Sune sig virkelig

¹⁾ Den samme som den ovenfor S. 294 i Noten nævnte Venderfyrste Borvin.

narre af og troede at Bugislav havde faaet Hjælp fra de Tyske.

Omsider tog Taagen til at lette; og da Absalon saa alle Fjendens Smaaskuder sejle forbi, skæmtede han med, at de slap næppe alle saa godt fra det, naar de atter skulde tilbage. Han æggede og opmandede nu sine Folk af al Magt, og som Hærens Høvding lagde han først til Kamp mod Fjendens Flaade. Vel advarede Sune ham mod at overile sig og være alt for ivrig paa at komme i Lag med Fjenden, der sikkert havde faaet Hjælp fra de Tyske, samt bad ham give Mandskabet Tid til at væbne sig; men han svarede: »Nej, her er intet Øjeblik at spilde, hvor vi har Fjenden fast i Saksen, saa han er lige ilde stedt, hvad enten han vil yppe Strid eller undfly; du skal se at det gaar glat, og i en Haandevending er Sejren vor!« Men da Sune blev ved med at vare ham ad, gav Absalons Mænd sig til at drage Brynjerne paa; dog blev en Del siddende ved Aarerne. — Endnu laa Taagen tæt og skjulte deres Færd for Fjenden; men da de kom nærmere til, kunde de danske Ungersvende ikke dy sig længere, men brød Tavsheden, hejste Banner og istemte i deres Stridslyst en Sang saa det skingrede efter. Nu fik Venderne ogsaa Øje paa Absalons Mærke — et Syn der altid plejede at jage Fjenden paa Flugt — og da de indsaa at det var Danerne de havde for sig, var det med ét ude med al deres Stridslyst: slagne af Skræk lettede de ilksomt Anker og undflyede skyndsomst; og havde de været længe om Udvejen, saa gik Hjemfærden des hastigere. Mangfoldige af dem kom dog ingen Vegne — enten fordi deres Skibe var saa store, eller fordi det tog Tid at lette Anker — og styrtede sig

da over Bord for at ende deres Liv i Bølgen frem for at falde for Sværdet, saa de nys overfyldte Skibe fast i næste Nu laa folketomme. Redde sig ved Svømning var umuligt; ti Understrømmen var for stærk og rev alle dem med sig der var sprunget i Vandet. Hvor vældig er ikke Frygtens Magt, der kan fylde Folk med saadan Skræk, at den endog driver dem til at styrte sig selv i Døden! Atten Skibe blev saa overfyldte med Flygtninge, at de sprang læk og sank med Mand og Mus. Kun faa havde Mod til at holde Stand; ja, en af dem greb i sin Angst til den snurrige Udvej, at han i Steden for at slaa Følge med de andre gjorde sig en Strikke af en Ende Tov og hellere vilde hænge sig selv end lade Fjenden tage Livet af sig. Denne hans Adfærd var der i Førstningen mange der undrede sig over; men siden var den til Moro for alle. — For det kære Byttes Skyld sagtnede nu de fleste i Farten; og uagtet Absalon i det samme sejlede forbi og raabte til dem, at det var ikke Byttet, men Fjenden det gjaldt at naa, fik han kun syv Skibe med sig; men med dem forfulgte han trøstig hele den flygtende Flaade, vant som han var til at se Fjenderne fly og vende Ryg; Førfølgerne kunde være saa faa de vilde, saa spurgte Flygtningene ej efter deres Mængde, men kun efter deres Mod. Henved hundrede Skibes Mandskab turde ej bie om Bord, men sprang i Land og spredte sig værgeløse og rædselslagne i vilde Skove og Ødemarker. — Ogsaa Jarimar havde i sin store Iver for at værge sit eget Land langt mere Lyst til Blod end til Bytte. — Kun fem og tredive fjendtlige Skibe med de vendiske Ædlinge om Bord roede voldsomt til for at slippe fra Absalon; men

da de saa at der kun var syv Skibe efter dem, tyktes det dem baade Synd og Skam at fly, og to Gange sagtnede de Farten ret som for at lægge til Kamp. Nu bad Absalons Venner ham bie paa den øvrige Flaade; men han roede ikke des mindre uafbrudt videre med fuld Kraft, med de Ord, at der var endnu bedre Forslag i Fjendens Frygt end i Fællers Hjælp. Da Venderne saa det, tabte de aldeles Hovedet: Skrækken fik Bugt med Skammen, og de kastede baade Vaaben og Heste over Bord, for at lette Skibene for deres Last og paa den Vis komme des hurtigere afsted; de halede vældigt ind paa Aarerne og fortsatte Flugten lige til Peenemynde, hvor de smuttede ind. Absalon roede uafbrudt efter dem og kom først ved Aftenstid tilbage til de andre. Imidlertid havde hans Mænd kastet sig over Byttet; men han vægrede sig endog ved at tage sin Part deraf, med de Ord, at han havde nok i Æren: Fangsten hørte hans Hærmænd til.

Saa undkom der da af fem hundrede Skibe fem og tredive; atten sprang læk, og de øvrige faldt i Danernes Hænder. Slig Glans stod der af Absalons Navn, at den helt blændede Fjenden og drev ham enten paa Flugt eller i Døden; og denne ene Dag gjorde Ende paa al Frygt og Fare til Søs og fredede Sællands Fjorde og Østersøens Strande for ødelæggende Vikingeanfald, ja tvang de vilde Folkefærd under Aaget og gjorde Danmarks Rige, der nys havde Nød med at hævde sig selv, til Vendlands Herre og Mester. Det var en mægtig og mageløs Sejr, der i Bund og Grund gjorde det af med Fjendens Styrke, og som ej kostede Danerne en Draabe Blod, medens Venderne flød i Strømme;

ti kun fire af Rygboerne mistede Livet, og det var tilmed uvist om de faldt for Venners eller Fjenders Spyd.

Næste Dag kom der atten skaanske Skibe til; og uagtet det var for sent, tog Absalon Vilje for Ævne og lod dem dele Byttet med Sejrherrerne.

Nu vilde Absalon gerne vide hvad Venderne herefter havde i Sinde, og fandt paa en snild Udvej til at komme til Kundskab herom, idet han nemlig — ret som for godt gammelt Venskabs Skyld — sendte Bud til Bugislav og foreholdt ham hans Troløshed, samt bad ham endelig søge Fred med Kongen og derved stille hans Harme. Bugislav lod aldeles som ingen Ting og hentydede i sit Svar ej med et Ord til det Nederlag, han nys havde lidt, men takkede blot for det gode Raad og lovede at rette sig derefter. Derimod sad Skrækken fra sidst den vendiske Almue i Blodet, saa den end ikke undsaa sig ved paa ny at vende Ryg, saa snart den fik Øje paa det Skib, der havde Sendemændene om Bord.

Siden vilde Absalon for Højlideligheds Skyld sende en fornem Herre hjem til Danmark, der skulde bringe Bud om hans Stovværk og saaledes komme Rygtet i Forkøbet; og han valgte dertil en højbaaren Fynbo ved Navn Tage, hvem han bad rejse hjem med Bugislavs Telt — der var faldet i hans Lod — og ej blot melde Kongen Sejren, men ogsaa bringe ham det fyrstelige Bytte, som et synligt Tegn paa Sandheden af hans Ord. Han skulde ogsaa raade Kongen til et nyt Tog inden Høsten, for at Venderne ej skulde faa Tid til at sanke i Lade og atter komme til Kræfter. — Knud lod nu Tage selv paa Viborg Ting fortælle Jyderne om Ab-

salons Stordaad og fremstille den paa værdig Vis, i den Tanke, at selve Budbringeren var netop den rette Mand til at raade Folket til nyt Hærtog; og han gjorde det ogsaa saa godt, at alle Mand fik den største Lyst til at stikke i Søen og sejle did-over.

Da Kejseren spurgte det store Nederlag og hørte at det var Absalon alene der havde ført Danerne til en saadan Sejr, opgav han ej blot alt Haab om at vinde Danmark, men tabte i det hele Modet paa at anfælde os, da han ikke tiltroede sig at kunne udrette noget med egne Kræfter, naar det saaledes var slaaet helt fejl for ham at udnytte andres. — Men Rygtet om Sejren fløj pilsnart trindt om Land og naaede snart ogsaa til Byzants — som Absalon siden fik at vide af nogle af sine Riddere, der paa den Tid tjente Kejseren dernede¹⁾.

Imidlertid fik Fjenderne bjærget den ny Høst, hvorved deres ringe Forraad fik rigelig Tilvækst; ti Kongens Tog trak i Langdrag, og de nyttede Tiden til at forsyne deres Byer med Korn, til stor Lise for dem alle. — Ved Rygtet om dette Tog blev Volgasterne saa skrækslagne, at de fyldte en Mængde Stene i Peenestoden, dér hvor den var dybest, for at spærre Skibene Adgang til Byens Mure. Dem vilde Absalon gerne have ud af Løbet og sprang uden videre selv i Vandet, for at faa det unge Mandskab med sig; og det lykkedes ham ogsaa at rydde Far-

¹⁾ Som »Væring«, i den græske Kejsers nordiske Livvagt.

vandet for Stene saa vidt at det var nogenlunde sejlbart, uagtet Borgerne havde indstillet deres Blider til at bestryge netop de Steder hvor Stenene laa. Da først disse Hindringer var ryddet af Vejen, var det en let Sag for hans Folk at sejle ind og lægge sig for Byen. De tog nu fat paa Belejringen, men kunde dog ej faa Skibene rigtig nær hen, for alle de mange Pæle, der var nedrammede under Vandet til Stadens Værn. Denne Hindring stræbte dog de danske Ungersvende djærvt at overvinde og kunde ikke dy sig for at lægge Skibene ind til Pælene og dernæst slikke Benene i Vandet og vade videre ind. Til Gengæld skød Byfolkene med Spyd ned paa dem og brugte deres Blider mod Skibene, der laa længere borte; og her gjaldt det at undgaa disse vældige Blidekast og ej staa for Skud; men det var vanskeligt nok at vare sig, naar de store Stene faldt ned over de sammenstuede Skibe; ti det nyttede ikke at skyde Skjold for, men man maatte vride og vende sig og se sig godt for, hvis man vilde gaa Ram forbi. Absalon var gaaet frem midtskibs og bøjede sig ofte til Siden for at undgaa Blidekastene; men i det samme kom der en Vender udenfor Virket, der kendte ham paa hans Skjoldemærke og straks viste Blidemestrene hvor han stod, samt bad dem sigte paa ham. Nu var der en der spurgte Absalon, om han saa hvordan Venderen stod og pegede paa ham; men han svarede blot: »Ja jeg ser godt, hvor inderlig en Omhu han har for mig«, og spottede saaledes paa én Gang Fjenden og Vennen der vilde varsko ham. Det kan man kalde en Helt uden Frygt, der i samme Nu hans Liv staar paa Spil, kan skæmte med Faren; men

saadan gaar det: i Nødens Stund staar Mod og Manddom ret sin Prøve.

Da det ingen Fremgang havde med Stormen, prøvede man efter Esberns Raad et nyt Angrebsmiddel: man tog et overmaade stort Skib, fyldte det med alskens brændbare Sager og lod det drive for Vinden ind mod Byens Plankeværk, der let kunde fænge¹⁾; men det stødte paa en skjult Pæl under Vandet og blev med hele sit Indhold Luernes Rov, uden at gøre Byen mindste Skade. Saaledes kom der en lille Pind i Vejen, der gjorde et stort Sejrshaab til intet, og et ubetydeligt Tilfælde skærmede Fjenden mod den truende Ufærd.

Siden fandt Bugislav paa en Svig for at hævne sin Skam og sendte med skrømtet Fredsælhed Bud til Absalon for at udbede sig en Samtale med ham, samt drog selv med et stort ridende Følge hen til det Sted hvor han havde sat ham Stævne. Da saa Absalon gav Møde med to Skibe, bad Bugislav ham gaa i Land, med de Ord, at de bedre kunde tales ved i hans Telt end om Bord i Skibet. Men netop som Absalon var ved at føje ham og gaa fra Borde, lykkedes det en højbaaren Nordmand ved Navn Erling at holde ham tilbage, ved at fortælle ham en gruelig Drøm han havde haft, og som var et vist Varsel om at Fjenden vilde svige ham, hvis han gav sit Liv i hans Haand. Dette Erlings Ord holdt Absalon i Agt og Ære som et Jertegn fra Himlen og svarede Bugislav paa hans Indbydelse, at det var ikke Sæd, at Overmand opsøgte sin Undermand, samt at han som Ærkebisp var fornemmere

¹⁾ Byen havde som alle baade nordiske og vendiske Stæder kun et Virke af Træ.

end en Hertug. Saaledes undgik han Snaren ved at haane Fjenden for hans ringe Magt og Højhed. Bugislav red nu straks sin Vej, fordi der — som han sagde — var ham for trangt inden Borde, og røbede derved sine egne Rænker; ti ellers var han altid vant til at søge Absalon om Bord paa hans Skib, men denne Gang var han slagen af sin onde Samvittighed og skyede det som et usælt Opholdssted. Men Absalon glædede sig over at have fæstet mere Lid til Drømmen end til Fjenden, og vendte tilbage til Flaaden.

Imidlertid havde vor Hær taget sig for at udplyndre hele Egnen, hvad der tyktes den bedre end at bringe en enkelt By til Fald; men undervejs sad de fast paa den smalle Bro over Sundet¹⁾ og blev angrebet af Bymændene med en Mængde Smaaskuder. Vel blev disse splittet af en Del Bueskytter, som Kongen og Absalon sendte til Hjælp; men nu sprang Folkene i Land for ret at faa Ram paa Flaaden og lod det regne baade med Spyd og med Tilraab, ja skældte vore Folk for de værste Krystere og haanede dem som slagne Stymper. Da de andre Byboere saa det, tog de alle de Baade de kunde faa fat paa, sprang ned fra Virket, som de skulde værne, og styrede over mod Stranden²⁾, for at plyndre Danernes forladte Boder. Men inden Danerne drog bort, havde de sat Ild paa Boderne, saa Fjenderne for den tykke Røg der drev fra Baalet, aldeles ikke kunde skelne Kongens Hestfolk, der biede oppe i Landet paa Skibenes Overfart; og da nu disse uventet faldt over dem,

¹⁾ Ved Volgast.

²⁾ Der menes aabenbart: den modsatte Bred af Peene.

blev de slagne af Skræk: en Del flygtede atter om Bord, en Del faldt paa Stranden eller druknede i Sundet. Nogle prøvede at svømme bort, men blev dræbt af Bueskytterne; og andre kæntrede med deres Baade; saa de maatte alle give skellig Bod for deres Spot over Danerne; og Volgasterne, der nys havde smædet og haanet Danerne uden Føje, fik nu god Grund til at græde over den ynkelige Død, deres Landsmænd fik lige for deres Øjne.

Da Osnaboerne¹⁾ spurgte den Tidende, lagde de skyndsomt deres Forstæder i Aske, for at Fjenden ej ved Hjælp af dem skulde stikke Ild paa Virket; og ved saaledes selv at brænde deres Bure styrkede de svarligt deres Stad; ti jo færre Huse de havde, des tryggere sad de bag Vold og Virke.

Imidlertid hærgede Kongen Landet, samt bød Absalon indtage Egnen om Julin og Borgene ved Swinemynde. Absalon sendte nu sin Broder Esbern i Forvejen til Swinemynde med en Del af Flaaden, for at han enten skulde indtage selve Borgene — om det kunde lykkes ham — eller i al Fald afskære Besætningerne fra Flugt, indtil han selv kunde komme tilbage fra Julin. Men da Esbern kom derhen, fandt han Porten paa vid Gavl, idet Forsvarerne nemlig i Løn havde sneget sig bort, inden Fjenden kunde naa derhen; og han stak da Ild paa begge Borge. Den Brand gik der saadan Røg af, at selv Absalon fik Øje paa den i det fjerne, hvor han netop havde gjort det af med Julinerne; og da nu tillige nogle af hans Mænd kom tilbage derfra med Tidenden derom, drog han atter hjem til

¹⁾ Indbyggerne i Usedom By paa Øen af samme Navn.

Kongen, glad over at have en Broder, der kunde spare ham for en stor Del af Møjen.

Da nu Kongen indsaa, at det vilde falde ham tungt at indtage de velforsynede Byer, og at det kun var lutter øde og ubeboede Huse han stak Ild paa, fandt han det raadeligst at vende hjem nu, men komme igen naar Høsten var bragt i Hus, og saa tømme de fulde Lader, i Steden for — som hidtil — at falde over øde og arme Gaarde. Han var nu led og ked baade af at brænde tomme Boder og af at angribe Byer uden synderlig Fremgang, og lagde sin Hjemvej om ad Swinemynde, hvor han lod Levningerne af de brændte Borge jævne med Jorden, samt endog Grundstenene kaste i Vandet, for ej at lade Sten paa Sten deraf, og det uagtet de endnu var saa varme efter Branden, at man knap kunde røre ved dem. Med det Stykke Arbejde var ogsaa Ledingstoget til Ende.

Om Høsten sad Kongen hjemme; men siden samlede han to tusende Rygboer¹⁾ og drog med dem gennem Landet Tribsees, der lød under ham²⁾. Dernæst drog han — for ej at staa tilbage for sin Fader — tværs over Sumpene omkring Peene og og naaede frem til Lybkin By, men lod den ligge

¹⁾ I den latinske Teskt staar: 12000 Rygboer; men dette Tal er aabenbart for højt og skyldes sandsynligvis en Fejlskrift.

²⁾ Der menes det faste Land overfor Rygen. Naar og hvordan dette Land var blevet Danerne underlagt, melder Sakse intet om; muligvis laa det adskillige Aar tilbage i Tiden, muligvis var det først Aaret i Forvejen, at Fyrst Jarimar af Rygen havde vundet det.

og stævnede videre frem mod Demmin. Undervejs kom han til en By, hvor der var fuldt op af Drikkevarer, og hvor Venderne sad nok saa sorgløst bænkedede i lystigt Lag, som om der aldrig havde været Grund til at frygte fjendtligt Angreb. Hvad for Drukkenbolte maa de ej have været i Fredstid, naar de end ikke i selv samme Stund, Fjenden stod for Døren, kunde staa for at tage sig en Rus og spille deres gode Kræfter paa sligt!

Siden gjorde vore Folk omkring, for atter at søge ned til Skibene; og den danske Hær delte sig for at hæрге og brænde trindt om Land; ti Kongen fandt at Demmin laa alt for langt af Led, og opgav derfor at naa did. Selv havde han kun tredive Mand i Følge med sig, da en af hans Huskarle meldte ham, at en stor Skare Vender hindrede hans Mænd i at plyndre en rig Landsby; og han sendte da Halvdelen af sine Hestfolk did for at hjælpe deres Stalbrødre, under Anførsel af Absalon, der netop den Dag var under hans Mærke. Absalon gjorde som Kongen ønskede, og bød Hærmændene ride frem i stor indbyrdes Afstand, for at skjule deres Faatal, saa de kunde tage sig ud som en stor Skare der havde spredt sig. Desuden lagde han dem paa Sinde at fare voldsomt frem, for at Fjenden skulde tro at der kom flere efter. Venderne havde imidlertid rømmet Byen og holdt sig nu til Skovs; og da han indsaa at han var dem langt underlegen i Styrke, vilde han give det Udseende af at han fik Undsætning, og lod derfor nogle af sine Mænd liste sig bort i Løn og komme aabenlyst tilbage; og ved at gentage det flere Gange fik han virkelig Venderne til at tro, at han lidt efter lidt trak Hjælpetropper til sig. Men da han ingen Folk havde til at bringe

Byttet bort, gjorde han et stort Baal og brændte hele Landsbyens rige Forraad, som han ej kunde drage Nytte af; men det skar rigtignok hans Mænd i Hjærtet at se al den Rigdom gaa op i Røg. Med saa forrettet Sag vendte han tilbage til Kongen.

Knud var om Natten i Nærheden af Lubin¹⁾, hvor han ødelagde hvad der var tilbage af Landsbyerne, og dernæst lod Ryghoerne slaa Bro over det Mosedrag, som han havde haft sin Nød med at slippe igennem paa Udvejen, men nu naaede over uden synderlig Umage; derpaa gik han om Bord og lagde ind i Havn tæt ved Peenefloden²⁾. Her blev han hjemsøgt af en stærk og vedholdende Storm; men da Bugislav sendte Bud til ham for at bede om Fred, viste han ham af, uagtet han var nødt til at give Ledingen Hjemlov for denne Gang, fordi det begyndte at blive knapt med Kosten.

Om Vinteren sad Kongen hjemme, men siden stævnedes han atter ind ad Swinemynde med en stor Flaade og lagde Grotzvin øde³⁾. Ved den Lejlighed vilde Jarimar have meldt Kongen Fjendernes Komme i det samme han hørte deres Lur lyde; men Absalon forbød ham at gøre det før Fjenden var i Sigte; og han svarede da, at hvad enten han gjorde det ene eller det andet, saa var det nok lige galt: tav han stille og blev Aarsag til at hans

1185.

¹⁾ Denne Bys Beliggenhed kendes ikke nøje.

²⁾ Ifølge Knytlingasaga ved Zieker (paa den fra Rygens Syd-kyst fremspringende Halvo Mønehut).

³⁾ Borg paa Peenes sydlige Bred, mellem Byerne Anklam og Stolpe.

Stalbrødre lod sig overliste, saa skyldte man ham for Sorgløshed; men lukkede han i Tide Munden op, saa kaldte man ham en Kryster; kom han aarle med sit Budskab, saa fik han kun Skam til Tak, men var han for silde paa Færde, saa hed han dvask og doven.

Det Bytte de tog i dette Land, var dem langt fra nok; og de lokkedes ogsaa videre ved Rygtet om de store pommerske Skatte, der efter Folks Frasagn laa aldeles urørte hen. Ingen fandt Umagen for stor ved saa langt et Hærtog, uagtet det blev sagt dem i Forvejen, at de vilde faa en drøj Færd gennem øde Egne, hvor de let kunde lide Sult og Nød; ti Byttelysten fik Bugt med al Frygt for kommende Farer. Det hed sig ogsaa, at Indbyggerne var lidet stridsvante, og at Landet laa værgeløst hen uden Borge og Byer. Desuden var vore Folk vante til at have Lykken med sig og desaarsag ivrigt opsatte paa at komme afsted; og de spaaede sig selv, at det aldrig kunde slaa fejl denne Gang, naar det ellers saa ofte var gaaet dem efter Ønske. Men undervejs slap Foderet op, og Fodfolket maatte bære en Del af Levnedsmidlerne, hvorved baade Mænd og Heste blev saa udasede, at de maatte vende om og i Steden derfor sejle med Flaaden til Julin.

Her tog Kongen det Raad at angribe Kamin, men vilde hellere liste sig i Løn hen til Byen end løbe aabenlys Storm, hvorfor han fik sig kyndige Vejvisere og drog ud paa en vanskelig Færd gennem øde og ukendte Skove, hvor de fleste foer vild, saa det kun var Sællandsfarer og Skaaninger der under Anførsel af Absalons Søstersøn Aleksander ved Hjælp af rygiske Vejvisere fandt den lige

og slagne Vej til Maalet: de naaede Kamin og kunde have taget Byen med det samme, hvis de ej havde varet Indbyggerne ad ved at brænde Landet. Bugislav var just paa den Tid der i Byen; og da han saa hvor faa de var, fik han i Sinde at anfælde dem med spredt Styrke; men Esbern, der var øvel i alskens List og vant til at rede sig ud af sligt, raadede dem blot til at fly paa Skrømt; og Bugislav trængte da ogsaa en Tid lang ind paa de vigende Fjender; men omsider mærkede han Uraad og kaldte sine spredte Tropper tilbage fra Forfølgelsen, samt stammede noget om hvor galt det var at de saa uforsigtigt havde vovet sig ud af Byen. Da Esbern saa det, lod han ej længer som om han veg, men foer løs paa Fjenden og indjog Bugislav saadan Skræk, at han sprang af Hesten og løb ind bag Virket for at redde sig ved sine rappe Fødder, da han hverken turde stole paa sine Vaaben eller paa sin raske Hest. Aleksander førte sit Mærke ind ad Stadens Port uden at møde Modstand; ti Fjenderne var saa slagne af Skræk, at de end ikke turde værges Indgangen til deres By mod Overvold. De danske Ungersvende lod sig dog nøje med Æren og trak sig tilbage i samlet Skare fremfor at udæske Byen yderligere; ti Tanken om deres eget ringe Tal tæmmede Vovehalsene.

Efter dette Ungersvendenes Stormløb kom Kongen til med den øvrige Hær og steg af Hesten nær ved Byens Mure for at undersøge og ransage nøje, hvordan den bedst kunde indtages. Dernæst sad han atter op og lod Mærkerne slutte Kreds om Volden; men i det samme kom alle Kanniker fra Byen ud til ham i højtideligt Optog med deres Helligdomme, og til Tegn paa deres ydmyge og

sønderknuste Sind gik de alle paa bare Fodder. De faldt paa Knæ for ham og bad ham for hans hellige Faders Skyld skaane Herrens Huse og ej lægge dem øde tillige med Menneskenes Boliger; han maatte endelig ikke fare saa grumt frem mod Fjenden, at han lagde Haand paa de hellige Kirker og ved slig gruelig Udaad skamskændede sin egen og sine Forfædres Dyd og Ære. Desuden tilføjede de, at Bugislav bad om frit og fredeligt Lejde for trygt at kunne opsøge Kongen. — Dertil svarede Knud, at det var ej Gud, men Mennesker, han agtede at yppe Strid med; og den Kamp som han havde for, var en retfærdig Sag, der ej havde det mindste med Helligbrøde at gøre. — Klerkene sagde nu, at ifald han brændte den Del af Byen, der laa udenfor Murene, kunde han ikke undgaa ogsaa at lægge Kirkerne i Aske, da de laa spredte mellem Husene; og paa deres Bøn stillede da Kongen sin Vrede og vilde hellere lade Fjendens Boliger ligge uskadte end lægge Herrens Huse øde sammen med dem. Det var dem ret en stor Glæde, at Kongen for deres Bønners Skyld lovede at skaane Byen; de takkede ham for hans Godhed og drog hjem med frydefuld Lovsang.

Da Bugislav havde faaet det Lejde han ønskede, opsøgte han Absalon og udbad sig næste Dag et Møde med ham og Jarimar, for at faa dem til at mægle Fred mellem ham og Kongen, da deres Ven-skab for ham havde staaet sin Prøve paa saa mangt et Stævne. Absalon troede ikke at han mente det ærligt, men var bange for at han havde Svig i Sinde, og svarede derfor, at han vilde ikke tale hans Sag uden paa det Vilkaar, at Landet lige godt blev hærget med Ild og Sværd; ti de vilde ej have

vovet sig saa langt af Led for at lade sig overliste til Slut. Bugislav udtalte, at han selv intel ejede udenfor Byens Mure¹⁾, men bad dem blot skaane Kirkerne og for deres Skyld tillige de nærmeste Huse; og den Bøn var næppe fremsat før de lovede at opfylde den. — Det øvrige af Dagen gik nu hen med at hærge og udplyndre Landsbyerne.

Bugislav, der godt følte hvor ilde han var stedt, holdt Ord og kom igen til aftalt Tid; Absalon og Jarimar tog ham ved Haanden og førte ham frem for Kongen, hvor han maatte gaa ind paa at udrede en stor Pengebøde og ej kunde opnaa Fred paa andet Vilkaar end at han tog sit Fyrstendømme til Len af Kongen, i Steden for som hidtil at sidde som uafhængig Arveherre²⁾, og opgav sin Frihed for at gaa i Kongens Tjeneste, samt svarede ham samme Skat som Rygboerne. Til Pant paa dette Forlig maatte han love at give Gidsler; og dermed skiltes han fra Kongen, fulgt af de samme Mænd der havde ført ham did.

For ej at sende ham uhædret hjem bød Absalon og hans Venner ham nu til Gilde; og her tog han saa rigeligt for sig af Drikkevarerne, at han snart ikke var sig selv mægtig, men gik helt fra Sans og Samling og i sin Fuldskab ej havde Tanke for sin table Højhed, men drømte sig fri og glad, i Steden for at græde over sin Trældom. Omsider da han var helt døddrukken, lod Absalon ham bringe i Land og lægge i et Telt; og ved Indgangen

¹⁾ Landet udenom Byen var nemlig Domkapitlets Ejendom.

²⁾ Sakse synes her at glemme, hvad han selv tidligere har fortalt om Bugislavs Hylding af Henrik Love og siden af Kejseren som Overherre (se ovenfor S. 172 f. 278).

dømmet over Vendland¹⁾, som Valdemar ihærdig havde stridt for, men aldrig opnaaet; saa hans Vaabenlykke var endnu langt større end hans Faders.

I samme Stund tørnede tunge Uvejrsskyer mod hverandre, og Tordenen brød løs med et vældigt Brag, til stor Skræk for begge Folkefærd; men kloge Folk udlagde det dog kun som Tegn paa det vendiske Riges Undergang.

Bugislav viste fra nu af ubrødelig Troskab og droges alle sine Dage ærlig til Minde hvad han skyldte sin Lensherre; ja da han laa paa sit yderste, kaldte han sine Venner hen til Sengen og tog en Ed af dem paa at de vilde føre hans Hustru og hans Børn frem for Kongen og lade *ham* dele Riget mellem de umyndige; og hvad Knud fastsatte, bad han dem overholde som om det var hans egen sidste Vilje; ti han havde faaet saa mange ypperlige Vidnesbyrd om Danernes Ærlighed, at han ej et Øjeblik tvivlede paa den. Ogsaa randt det vel den høje Herre i Hu, hvor stort Udbytte Rygboerne havde haft af deres trofaste Venskab for Danerne!

foregik — i Følge Sven Aggeson, der selv var Øjenvidne — om Bord paa Kongeskibet med de forgyldte Stævne.

¹⁾ Der menes den østlige Del af Vendland.

Knud Valdemarsons Kongesegl.

l;
re
ce
le
ra
ja
ra
n
s
il
re
n

is
n
g
r
e
st
g
n
s

s
g
n
e
n
s

st
s
g

1187.

Tillæg: Tekstrettelser til Sakse.

(Sidedallene henviser til Müllers og Velschows Udgave).

- S. 582 L. 3. Læs *conspicuum se præbuil*.
S. 601, L. 1 f. n. *utrinque*, læs (med Stephanus) *utrumque*.
S. 627, L. 16 *Aruacum*, læs (med Stephanus) *Arnachum*.
S. 682 *pulso*, læs *repulso*.
S. 701, L. 22 *expungeret*, læs *expergeret*.
S. 716, L. 6 f. n. *labefactandam*, læs *famam*. (Ordet er en Tilføje af Stephanus).
S. 734, L. 2 *desidente*, læs *desidentis*.
S. 737, L. 8 f. n. *prosecutus*, læs *prosecuturus*.
S. 740, L. 19 læs *ad eam propitiandam summa cum exanitione* (Kinch) *accessit, volaque pro aegrotolo nuncupaturum divinam rem. rite peregit*.
S. 748, L. 5 f. n. *Barca*, læs *Bartha*.
S. 810, L. 13 *novo*, læs *novi*.
S. 871, L. 1 *Thymnam*, læs *Phymam*.
S. 874, L. 12 *nequeat*, læs *assequeretur*.
S. 874, L. 14 *pateat*, læs *pateret*.
S. 974, L. 11 *Borwegium*, læs *Borwinum* (Gertz).
S. 974, L. 10 f. n. *appelli*, læs *ante pelli* (Gertz).
S. 981, L. 1 f. n. *duodenis*, læs *duobus*.
- Desuden er de af Kinch i Aarb. f. nord. Oldkyndh. 187: foreslaaede Rettelser fulgte paa følgende Steder: S. 569, L. 4. 6
570, L. 10. 27; 574, L. 11; 575, L. 6; 578, L. 20; 579, L. 4. 15
581, L. 4; 586, L. 8; 590, L. 8; 591, L. 4; 592, L. 19; 596, L. 7
597, L. 3; 599, L. 6; 602, L. 4; 619, L. 11; 620, L. 3; 621, L. 4
629, L. 2; 639, L. 20; 640, L. 6; 644, L. 28; 653, L. 23; 655
L. 18; 660, L. 12; 668, L. 13; 669, L. 26; 680, L. 10, 25; 681

L. 19; 684, L. 4; 702, L. 21; 711, L. 19; 728, L. 26; 732, L. 22;
733, L. 24; 736, L. 10. 26; 744, L. 29; 749, L. 34; 762, L. 11;
763, L. 3; 765, L. 15; 766, L. 8; 768, L. 24; 773, L. 16; 778,
L. 7. 10; 780, L. 4; 794, L. 7; 795, L. 1; 797, L. 2; 807, L. 29;
808, L. 8; 818, L. 3; 819, L. 24; 822, L. 6; 825, L. 21; 831,
L. 25; 832, L. 19; 835, L. 14; 845, L. 20; 847, L. 5; 850, L. 33;
852, L. 8. 17; 855, L. 26; 863, L. 22; 864, L. 5. 7; 866, L. 5;
876, L. 18; 881, L. 24; 887, L. 9; 895, L. 3; 905, L. 2; 907,
L. 2. 24; 908, L. 22; 912, L. 10; 915, L. 17; 916, L. 34; 924,
L. 23; 929, L. 15; 931, L. 2. 3. 14; 935, L. 16; 937, L. 6; 938,
L. 19; 947, L. 2; 963, L. 23; 970, L. 1; 977, L. 5; 978, L. 24;
979, L. 23; 985, L. 9; 989, L. 11.

I-

I-
8I
;
;
;
;
;

BILLEDER.

Omslagsbillede: Ridende Bisp fra Valdemarernes Tid. Skakbrik funden i Københavns Jord.	
Asser Rig og Fru Inge, Absalons Forældre. Efter Kalkmaleri i Fjenneslev Kirke fra Absalons Tid..... S.	3
Mønter fra Begyndelsen af Valdemar I's Regering med Billeder af Konge og Bisp, Sværd og Krumstav. De to øverste er jydsk Hulpeng (Brakteater), de to nederste For- og Bagside af en i Roskilde præget Penning	- 48
Soborgs ældste Segl; 13. Aarh.	- 49
Frederik I's Kejsersegl	- 75
Kalundborg Kirke	- 76
Absalons Borg ved Købmandehavn; Ringmur og tilbygget Taarn. Efter Fotografi af Dr. M. Mackeprang	- 121
Klinten ved Arkon paa Rygen	- 122
Ridende Bisp fra Valdemarernes Tid. Skakbrik funden i Københavns Jord. Set fra begge Sider. Efter Original i Nationalmuseet	- 148
Ringsted Kirke	- 149
Segl fra Knud Hertugs Gilde i Odense. 13. Aarh.s Begyndelse. Efter det originale Signet i Nationalmuseet	- 201
Bispestav. 12. Aarh. Efter Original i Nationalmuseet ..	- 202
Lunds Domkirkes Indre	- 246
Bønder giver Kirken Skat. 13. Aarh. Efter gammelt Billed af Kalkmaleri i Domkirken i Münster, forestillende Bønder der bringer Naturalydelse til St. Pavl, Domkirkens Værnehelgen	- 247
Levninger af Vordingborg Ringmur	- 284
Skib fra 12. Aarh. Relief fra Døbefonten i Løderup Kirke i Skaane	- 285
Knud Valdemarsøns Kongesegl	- 317

INDHOLD.

Valdemars første Vendertog (1158—60)	S. 3
Tvedragt i Kirken. Valdemars Strid med Eskil og Tysklandsfærd (1161—62).....	49
Tog til Norge og Vendland. Buris's Forræderi (1163—68) ..	76
Rygen indtages (1169).....	122
Fortsatte Vendertog. Møde i Ringsted. Fred med Norge. Fejde og Fred med Henrik (1170—71)	149
Tog til Pommern. Magnus Eriksons Rænker mod Valdemar. Eskils Afkald og Absalons Valg (1176—78) ..	202
Nye Tog til Pommern. Henrik Loves Fald. Oprør i Skaane. Valdemar mødes med Kejseren. Kongens Død (1179—82).....	247
Knud Valdemarson. Nyt Oprør i Skaane. Sendefærd fra Kejseren. Absalons Sejr over Bugislav, og Pommerns Underkastelse.....	285
Tillæg: Tekstrettelser til Sakse.....	318
Tilføjelser og Rettelser.....	320
Navneregister	321